T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBRI, QUI SUPERSUNT, OMNES,

CUM NOTIS INTEGRIS

LAUR. VALLAE, M. ANT. SABELLICI, BEATI RHENANI, SIGISM. GELENII, HENR. LORITI GLAREANI, CAR. SIGONII, FULVII URSINI, FRANC. SANCTII, J. FR. GRONOVII, TAN. FABRI, HENR. VALESII, JAC. PERIZONII, JAC. GRONOVII;

EXCERPTIS

PETR. NANNII, JUSTI LIPSII, FR. MODII, JANI GRUTERI;

NEC NON INEDITIS

JANI GEBHARDI, CAR. AND. DUKERI,

ET ALIORUM:

CURANTE

ARN. DRAKENBORCH,

QUI ET SUAS ADNOTATIONES ADJECIT.

ACCEDUNT

SUPPLEMENTA DEPERDITORUM T. LIVII LIBRORUM A JO. FREINSHEMIO CONCINNATA.

EDITIO NOVA AUCTIOR ET EMENDATIOR.

TOMUS QUINTUS.

STUTGARDIAE,

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS WUERTEMBERGICAE.

LIPSIAE IN COMMISSIS APUD C. H. F. HARTMANNUM.

MDCCCXXII.

T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI, QUI SUPERSUNT, OMNES.

TOMUS QUINTUS.

PARS POSTERIOR.

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBRI.

EPITOME LIBRI DECIMI.

Coloniae deductae sunt Sora, et Alba, et Carseoli. Marsi in deditionem accepti sunt. Collegium augurum ampliatum est, ut essent novem, quum antea quaterni fuissent. Lex de provocatione ad populum a Valerio consule tunc tertium lata est.

Sora ac Alba] Ita primum editum vidi Paris. anno 1573. Priores legunt *Sora et Alba*. Et ita est in Leid. Berg. et Boenderm. quare id in contextum recepi. Quamvis enim in hoc scriptore elegantias veterum atque optimorum, qui ante vocem a vocali incipientem potius *et*, quam *ac*, dixerunt, non quaerendas existimem, praeferendam tamen puto codd. scripturam ei, quae deinceps ab operis librariorum substituta est, praesertim quum id auctori epitomarum adhaerere potuerit ex Livio; quem ita semper locutum esse, videbimus ad 10, 36, 17.

Carseoli Marsi in deditionem accepti] Haec verba prioribus junguntur praeposita copulativa *et* in Leid. Voss. Berg. et Hearnii N. Distinguendum itaque *Sora, et Alba, et Carseoli. Marsi.* Carseoli enim, aeque ac Sora et Alba, nomen est coloniae, cujus deductae meminit Livius hoc lib. c. 3, 2. et c. 13, 1. Praeterea male *Causioli* Leid. *Carsioli* Voss. 1. Berg. et Hearnii N. *Castoli* Boenderm. Deinde *accepti sunt* omnes hi quinque codd. omnesque edd. usque ad ultimam Gruteri, qui omisisse videtur, quod modo praecesserit. Horum testium auctoritate contextui addendum putavi.

A Valerio consule tunc primum lata est] Turpem mendam tolle ex veteris libri fide, et *a*

Duae tribus adjectae sunt, Aniensis et Terentina. Samnitibus bellum indictum, et adversus eos saepe prospere pugnatum est. Quum adversus Etruscos, Umbros, Samnites, Gallos, P. Decio et Q. Fabio ducibus, pugnaretur, Romanusque exercitus in maximo esset discrimine, P. Decius, secutus exemplum patris, devovit se pro exercitu, et morte sua

Valerio consule tunc tertium lata est restitue: id enim scribit Livius [hoc lib. c. 9, 3.] Primus autem legem de provocatione tulit anno CCXLV. P. Valerius Poplicola. [2, 8, 2.] deinde anno CCCIIII. L. Valerius Potitus [3, 55, 4.] nunc demum tertium M. Valerius Corvus. SIG. *a M. Murena consule* Leid. *a Murena consule* Voss. Berg. Boend. Hearnii Oxon. N. Exc. Pithoei, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Deinde *consule tunc lata est* Boend. *consule pretio tunc lata est* Berg. *consule tunc pretio lata est* Leid. Voss. Hearnii Oxon. N. et Exc. Pithoei. An voluerunt *tunc tertio lata est?*

Aniensis et Terentiana] *Terentina*. SIG. *Amnensis* Leid. *Armensis* Boend. et ed. Rom. anni 1472. *Arniensis* Parm. Sed v. infra ad Liv. 10, 11, 14. Tum *Terrentia* Voss. et Hearnii Oxon. N. *Terentia* Berg. Boend. et Exc. Pithoei. Sed *TERENTINA tribus* obcurrit in marmore apud Gruter. p. 333. n. 3. Utriusque tribus *Aniensis* et *Terentinae* meminit etiam Cic. pro Plane. 22. *Terentiana* a Sigonio rejectum primum obcurrit in ed. Vascos.

Bellum indictum, et adversus eos saepe prospere pugnatum] *indictum est* Voss. 1. Berg. et Hearnii Oxon. N. Sed illud *est* librariis relinquo. Deinde *adversus eos prospere*, omissa voce, edd. principes usque ad Gruter. qui *saepe* addidit. Et sane nullus codicum eam vocem omisit. Grutero enim consentiunt Leid. et Voss. *adversus eos saepe et prospere* praefert Berg. *adversus eos semper prospere* Boend. et Hearnii Oxon. N. Sed Gruteri lectionem probo. Tum *pugnatum est* Leid. Voss. Berg. Boend. Hearnii Oxon. N. et omnes excusi usque ad Gruterum, qui in postrema ed. omisit. quare id loco restitui.

P. Decio et Q. Fabio ducibus, pugnaretur, Romanusque exercitus) Vet. lib. *Q. Fabio consulibus ducibus.* SIG. Vocem *consulibus* nullus meorum agnoscit. Contra vocem *ducibus* nescit Leid. Deinde *pugnarent* est in Voss. De hoc errore v. ad 2, 26, 4. Tum *et Romanus exercitus* Leid. Voss. Berg. et Boend. In verbis sequentibus *in magno discrimine esset*, pro *in maximo*, Hearnii Oxon. N. V. ad Epit. Liv. 6. *in magno esset discrimine* Berg. et Boend. Praeterea *secutus patris exemplum, devovit se*, alio ordine, Leid. Voss. et Berg. *secutus patris exemplum, se devovit* Boend.

Et morte sua victoriam ejus pugnae populo Romano dedit] *populo Romano reddidit* Hear-

victoriam ejus pugnae populo Romano dedit. Papirius cursor Samnitium exercitum, qui jurejurando obstrictus, quo majore constantia virtutis pugnaret, in aciem descenderat, fudit. Census actus est. lustrum conditum. censa sunt civium capita ducenta sexaginta duo millia, et trecenta viginti duo.

nii Oxon. N. Alibi similiter peccant librarii. Exemplum habuimus supra 7, 15, 4. Ceterum omnia haec verba cum quatuor sequentibus perperam exsulant a Berg.

Qui jurejurando adstrictus fuerat, quo majore constantia virtutis in aciem descenderet] Vet. lib. *qui jurejurando obstrictus, quo majore constantia virtutis pugnaret, in aciem descenderat.* Probe. SIG. *obstrictus* Sigonius. vet. tamen lib. *astrictus*, atque hoc multis aliis locis noster usurpat. DEL. RIUS. Lectio, quae ante Sigonium vulgo exstabat, primum obcurrit in Froben. ed. anni 1535. Antea edebatur *qui jurejurando astrictus suo, quo majore constantia virtutis in aciem descenderet.* Sed Sigonio fere consentiunt libri scripti, nisi quod *qui, jurejurando adstrictus suo, majore* praeferat Voss. *qui, de jurejurando obstrictus suo, majore* Berg. *qui de jurejurando obstrictus, ut majore* Leid. Sigonium, cui Boend. consentit, sequor. Bis enim eodem vocabulo in hac historia usus est Livius: ut cap. 38, 12. *Primoribus Samnitium ea detestatione obstrictis.* et c. 41, 3. *His vinculis fugae obstricti stabant.*

Censa sunt civium capita ducenta sexaginta duo millia, et trecenta viginti duo] Vocem *civium* non agnoscunt Voss. et Berg. Male. V. ad Epit. l. 1. Priora quatuor vocabula pejus adhuc exsulant a Leid. Ceterum numerus hic civium, qui censi sunt, primum editus est ab Aldo. Antea edebatur, *ducenta septuaginta duo millia et trecenta viginti.* Et ita praeferunt Voss. Boend. et Hearnii N. *ducenta septuaginta duo millia, et ducenta viginti* Leid. *CCLXX. M. et CCXX* Berg. *CCLXII. millia et CCCXX.* Exc. Pithoei. In eo itaque omnes consentiunt, τὸ *duo* ejiciendum: plerique autem, *septuaginta* pro *sexaginta* legendum esse. Verum ita dissentiet auctor ab ipso Livio hoc libro cap. ult. quod ne fieret, vulgatum mutasse Aldus videtur. Sed, non semper inter Livium et auctorem harum epitomarum convenire, supra dictum est ad Epit. l. 3. et ad Livii 3, 24, 10.

T. LIVII PATAVINI

LIBER DECIMUS.

1 I. L. Genucio, Ser. Cornelio consulibus, ab externis ferme bellis otium fuit. Soram atque Albam coloniae deductae. Albam in Aequos sex millia

§. 1. *L. Genucio, Ser. Cornelio consulibus*] Pal. sec. *Servio Cornelio consulibus Romae.* GEBH. Prioris consulis praenomen deficit in Lovel. 3. 4. Voss. 1. et Leid. 2. Pro *Genucio* etiam *Gemitio* est in Lovel. 4. *Genutio* in Leid. 1. Gaertn. et Haverk. Sed v. ad 2, 52, 3. Deinde copulativam particulam *et* interponit Lovel. 4. V. ad 2, 17, 1. Insuper *S. Cornelio* Fragm. Hav. a m. 1. *Serg. Cornelio* a m. 2. *Sergio Cornelio* Portug. Gaertn. et Haverk. V. ad 5, 29, 2. *Servilio Cornelio* Lovel. 2. saepius obvio errore. V. ad Epit. Liv. 72. Tandem vox *Romae*, quam in uno suorum invenit Gebhardus, in meorum nullo superest. Mox *fuit otium*, transpositis vocibus, Gaertn.

Sora atque Alba coloniae deductae] Quidam mutarunt hos casus in accusativum *Soram atque Albam*, sed inepte, meo quidem judicio, cum id genus loquendi per nominativum saepius apud authores inveniatur, atque adeo maxime apud hunc, ut, praeter alia innumera loca, praecedente libro anno CDXLII. [c. 28, 7.] ita aït: *Suessa et Pontiae eodem anno coloniae deductae.* GLAR. Soram atque Albam colonias duas deductas esse decennio post Interamnam, tradit etiam Vellejus [1, 14.] Itaque videndum est, quid sit, quod Livius anno CDXXXIX. lib. priore [c. 23, 2.] Sorae coloniae meminerit, ubi aït: *Sora ad Samnites defecerat, interfectis colonis Romanorum.* Et post de eadem: *ad recuperandam coloniam.* SIG. Sora defecerat a Romanis, interfectis colonis Romanis, sed non multo post a Romanis recepta, deinde rursus a Samnitibus anno U. CCCCXLVII. capta, anno sequenti a Romanis recuperata fuerat, l. 9, 23. 24. 43. et 44. Quod ergo Livius hoc loco, et Vellejus 1, 14. hoc anno, id est, anno U. CCCCL. eo coloniam missam scribunt, cum Cluverio 3. Ital. ant. 8. p. 1047. recte de nova colonia accipi potest, ut 8, 14, 8. *Antium nova colonia missa.* DUK. Pighius in Annal. ad ann. CDL. p. 379. sibi videri testatur, in duas has urbes colonos denuo reductos potius fuisse: quod de Sora concedi potest, quoniam coloni Romanorum eo deducti a veteribus

colonorum scripta. Sora agri Volsci fuerat; sed 2
possederant Samnites. eo quatuor millia hominum missa. Eodem anno Arpinatibus Trebulanisque ci-

incolis interfecti erant, *ut* ex Livio Sigon. et Pighius docuerunt. Id autem ut de Alba etiam statuamus, nihil nos subigit: eam enim jam ante hoc tempus coloniam Romanorum factam fuisse, aliunde non adparet. Colonorum enim Albam et Soram deductio a Vellejo memorata ad hanc, cujus nunc Livius meminit, referri debet; quamvis tamen de tempore inter eos non conveniat: quod ex historicorum veterum, quos in hac re secuti sunt, dissensu factum est. Ceterum *Sora atque Alba*, quod in quibusdam edd. repertum Glareanus probavit, apud me tantum superest in Voss. 1. a m. 2. Leid. 2. Lovel. 1. et apud Hearnium in Oxon. C. Similiter etiam legisse videtur auctor Epit. Verum reliqui omnes codd. *Soram utque Albam* obferunt, nisi quod *Sorani atque Albani* sit in Haverk. *Soram atque Albam* est etiam in edd. Rom. anni 1472. et Parm. Idque, a sequentibus mutatum, revocarunt deinde Mediol. anni 1505. Aldina, et recentiores; quibus Glareanus adversari non debuerat. Ita enim etiam Livium locutum esse, infra videbimus ad 39, 44, 10. Quum igitur utrumque genus loquendi probum, et Livio usitatum sit, ut et plures et integriores codices sequamur, verius est.

Albam in Aequos sex millia colonorum scripta] Pall. pr. et tert. *III.* colonorum habent. sec. *Albam in Aequos quatuor millibus colonorum scriptis.* GEBH. Paullo post *velut arcem finibus Aequorum impositam* dicit. V. Holsten. ad Cluverii Ital. ant. p. 150. DUK. *III. colonorum scripta* Voss. ambo, Leid. ambo, et Lov. 1. ac 3. (*v. ad 35, 2, 4.) *tria millia colonorum scripta* Lovel. 4. *quatuor millia colonorum scripta* Lov. 2. Harl. et Hearnii Oxon. B. ac C. qui *IIII.* colonorum $_{m.}$ *scriptis* invenit in N. et L. 2. *IIII. colonorum scripta* Fragm. Hav. a m. 1. *scriptis* a m. 2. *quatuor millibus colonorum scriptis* Portug. Gaertn. et Haverk. *V. millia colonorum scripta* Klock. *VI. colonorum scripta* Florent. Insuper *atque Albam in Aequos* Voss. 2. a manu recenti. *Alba in Aequos* Leid. 2. ultima prioris vocis litera a voce insequenti elisa. *Albani in Aequos* Haverk. litera *m* in *ni* dissoluta. V. ad 2, 41, 5. *Albam in Aequis* Portug.

§. 2. *Sed possederant Somnites. eo quatuor millio hominum missa*] *sed possederant eum Samnites* Neap. Latinii. Deinde *eo III. millia hominum missa* Klock. Vox *eo* deficit in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. 3. 4. et Fragm. Hav. a m. 1. Hinc, mutata distinctione, legi posset, *Soram (agri Volsci fuerat, sed possederant Samnites) quotuor millia hominum missa.* Paullo ante *agri Vulscini* Lovel. 2.

Eodem anno Arpinatibus Trebulanisque civitas data] Illis sine suffragio, ut ex Livio 38, 36, 7. observat Sigonius 2. de Ant. Jur. Ital. 9. Trebulani cum, an sine suffragio civitatem acceperint, non constat. Nec convenit inter doctos, de qua Trebula hic agat Livius. Malaspina ad Cic. 5. ad Att. ep. 2. *Trebulam Campaniae* intelligit; Hol-

3 vitas data. Frusinates tertia parte agri damnati,
quod Hernicos ab eis sollicitatos compertum: ca-
pitaque conjurationis ejus, quaeſtione ab consuli-
bus ex senatusconsulto habita, virgis caesi ac se-
4 curi percuſſi. Tamen, ne prorsus inbellem age-
rent annum, parva expeditio in Umbria facta est;
quod nunciabatur, ex spelunca quadam excursio-
5 nes armatorum in agros fieri. In eam speluncam

ſtenius ad Cluverii Ital. ant. p. 169. *Trebulam Mutuscam* in Sabinis. DUK. *Eodem Arpinatibus*, omiſſa media voce, Lovel. 3. et 4. *Eodemque Arpinatibus* Voſſ. 2. Tum *Trullanisque* Voſſ. 1. *Trublanisque* Leid. 2. et Lovel. 1. *Tebulanisque* Lovel. 4. *Tiburanisque* Portug. et Haverk. Praeterea *data civitas* Leid. 1. Ceterum quum Arpinatibus hoc tempore civitas data sit sine suffragio; Trebulanos alia, quam Arpinates, lege hoc tempore in civitatem acceptos eſſe, verisimile non ſit.

§. 3. *Frusinates tertia parte agri damnati*] Pall. pr. et tert. *Frusinates etiam parte ugri damnati.* GEBH. Non aliter Voſſ. 2. ac Lovel. 3. Ita etiam non exprimit Livius, quota parte agri Vejentes multati sint, supra 1, 15, 5. *Agri parte multatis in centum annos induciae datae.* At contra 8, 1, 3. *Oppidum captum redditumque Privernatibus, valido praesidio inposito: agri partes duae ademtae.* Servo itaque vulgatum, quod et in reliquis scriptis superest, nisi quod voces *tertia parte* exsulent a Leid. 1. Praeterea *Frustinates* Harlej. et Gaertn. *Fidenates* Haverk. Mox *quia Hernicos*, pro *quod*, Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 38, 36, 4. Tum *compertum est*, ultima voce addita, Lovel. 4.

Capitaque conjurationis ejus quaestione ab consulibus ex senatusconsulto habita] *capita conjurationis ejus* Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *ab consulibus habita*, praeteritis vocibus mediis, Fragm. Hav. a m. 1. *ab consulibus habita ex senatusconsulto* a m. 2. Mox *caesa ac securi percussu*, pro *caesi et percussi*, Lovel. 4. Librarius non recte dici poſſe exiſtimavit *capita caesi.* Sed aliter judicaſſet, si ad delicias Livianas diligentius animum advertiſſet. V. infra ad 37, 39, 12.

§. 4. *Tamen ne prorsus inbellem gererent annum*] Rectius vetus *imbellem agerent annum.* GELEN. In Flor. non apparet *τὸ Tamen.* J. FR. GRON. In reliquis meis vox *Tamen* conſtanter superest, nisi quod ejus loco *Tum* saepiſſime obvio errore legat Harlej. V. ad 22, 17, 5. *agerent* autem recte superest in omnibus scriptis. V. ad 22, 28, 1. In verbis sequentibus *expeditio in Umbriam facta*, pro *in Umbria*, oſtentant Portug. a m. 2. et Hearnii Oxon. B. quod tamquam usitatius probarem, si graviores teſtes hanc lectionem confirmarent.

Quod nunciabatur, ex spelunca quadam excursiones armatorum in agros fieri] *ex spelun-*

penetratum cum signis est: et ex eo loco obscuro multa vulnera accepta, maximeque lapidum ictu; donec, altero specus ejus ore (nam pervius erat) invento, utraeque fauces congeſtis lignis accensae: ita intus fumo ac vapore ad duo millia armatorum, 6 ruentia noviſſime in ipsas flammas, dum evadere tendunt, absumta. Marcis Livio Dentre et Aemilio 7 consulibus, redintegratum Aequicum bellum. Co-

ea quasdam excursiones Hearnii Oxon. N. in cujus L. 2. erat *in agros factas*. Utrumque non modo superest in Harlej. sed insuper *incursiones* exhibet. Praeterea *et nunciabatur* est in eodem cod. sed vox initialis *quod* exsulabat a Gaertn. [*in agro factas* Veith.]

§. 5. *Et ex eo loco obscuro multa vulnera accepta, maximeque lapidum ictu*] Etiam hic vocula initialis non adparet in Lovel. 4. intercepta vel a praecedenti *est*, vel a sequenti *ex*. Prioris erroris exemplum v. ad Epit. Liv. 6. (*24, 15, 6.) poſterioris infra ad 44, 43, 3. Deinde *ex eo loco obscura multa vulnera* Harlej 3. quali errore §. praec. habuimus *ex spelunca quasdam incursiones*. Praeterea *maximo lapidum ictu* Harlej. V. ad 5, 40, 5. Paullo ante *penetratum signis*, pro *cum signis*, Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Sed vocula *cum* excidit ob similitudinem ultimae syllabae vocis praecedentis. Tale exemplum jam supra habuimus ad 8, 33, 9.

Specus ejus are (nam pervius erat) invento, utraeque fauces congestis lignis accensae] *specus ejus (nam parvus erat) are invento* Lovel. 4. *parvus erat* est etiam in Harlej. et Gaertner. *ejus specus ore* edd. vett. usque ad Froben. anni 1535. Deinde *conjectis lignis* Lovel. 4. quomodo et alibi scribas variaſſe, supra vidimus ad 3, 38, 7.

§. 6. *Dum evadere tendunt, absumta*] *evadere tentant* [Veith.] edd. veteres ante Aldum, qui *tendunt* reposuit. Alibi haec verba commutari solent. V. ad 6, 38, 7. Aldo consentiunt scripti, nisi quod *evadere intendunt* sit in Harlej. Etiam male. *tendunt* hic ponitur pro contendunt; quod Livio frequens eſſe, videbimus ad 32, 32, 7. Et quidem hac constructione, ut supra 6, 38, 7. *Si tamquam captae civitati leges inponere tendent.* Hinc *assumta* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *assumto* Gaertn. V. ad Livii 2, 42, 4. Paullo ante *inter*, pro *intus*, male praefert Haverk. *pavore* etiam, pro *vapore*, transpositis per errorem literis, edd. vett. usque ad Mediol. anni 1505. et Aldinam.

§. 7. *M. Livio Dentre et C. Aemilio consulibus*] Scribe *M. Aemilio* ex Diodoro [l. 20. p. 787.] et ipsomet Livio, qui hunc eundem magiſtrum equitum hoc anno *M. Aemilium* vocat [c. 3, 3.] SIG. Pall. pr. et tert. *Livio Dentrice*, *Aemilio Coss.* sec. *Marco Lutio Dentato*, *C. Aemilio*. Andreae editio *M. Livio*,

loniam, aegre patientes velut arcem suis finibus impositam, summa vi expugnare adorti, ab ipsis co-
8 lonis pelluntur. Ceterum tantum Romae terrorem fecere, quia vix credibile erat, tam adfectis rebus solos per se Aequos ad bellum coortos, ut tumultus ejus caussa dictator diceretur C. Junius Bubul-

Q. Aemilio. Camp. *M. Livio Dentrice*, *C. Aemilio.* Sigonius *M. Aemilium* fuisse appellatum contendit. GEBH. Praenomen hujus consulis [Aemilii] in scriptis desideratur. Addiderunt *C.* quod refutat Sigonius, et rescribit *M.* ex ipso Livio, qui hunc eundem magistrum equitum hoc anno *M. Aemilium* vocet, ut et Diodorus. Nimirum scripsit auctor, *Marcis Livio Dentre et Aemilio consulibus.* J. FR. GRON. Prioris consulis cognomen deest in Harlej. Hearnii Oxon. B. et edd. prioribus, nisi quod *M. Livio Dentre* in Romana principe esse Hearnius testetur. *M. Livio Dentrice* habent Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. Flor. Hearnii Oxon. N. et Neap. Latinii. *M. Livio Dentrica* Voss. 2. et Fragm. Hav. Similiter in eodem gentis Caeciliae cognomine variare librarios, infra videbimus ad 39, 56, 5. *M. Livio Dentato* Hearnii Oxon. B. *M. Lutio Dentato* Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde vocula *et* inter utriusque consulis nomina non adparet in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Port. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Tum *Q. Aemilio* Harlej. et Klock. una cum edd. vett. usque ad Aldum, qui dedit *C. Aemilio.* Et ita praeferunt Florent. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et Neap. Latinii. Sed Aemilii praenomen omittitur in reliquis meis, et Hearnii Oxon. N. L. 1. et B. Nihil itaque propius video, quam ut cum Gronovio legamus *Marcis Livio Dentre et Aemilio consulibus.* Nam simili modo concepta oratio saepe librariis fraudi exstitit. V. supra ad 4, 48, 1. Interim tamen adstruendo praenomini *Marco* inde argumentum sumi nolim, quod ipsemet Livius magistrum equitum hoc eodem anno creatum vocet *M. Aemilium Paullum* c. 3, 3. Eumdem enim, qui consul fuit, etiam magistrum equitum fuisse, non constat. Quin contra, quum Livius, si quis, vel consul vel praetor, in eo magistratu vel dictator vel magister equitum dictus sit, id diligenter monere solitus fuerit, et tamen nihil tale hoc loco additum reperiatur, potius est, ut credamus, M. Aemilium consulem a M. Aemilio Paullo magistro equitum diversum exstitisse, licet tabulae Cuspiniani apud Pighium in Annal. ad ann. CDLI. p. 380. etiam consuli *Paulli* cognomen tribuant.

Redintegratum Aequorum bellum] Manuscriptus Fuldensis *Aequicum bellum.* MOD. *Aequorum* in Junta primo reperio. nam Andreas et Bec. *Equitum.* Ascensius et Mog. *Equicum.* Rott. *aequi cum.* scribendum autem esse *Aequicum*, diximus ad 2, [58, 3.] et sic habet Flor. J. FR. GRON. *Aequorum* ante Juntam invenio apud Aldum, *Equicum* ante Ascensium in Ven. ed. anni 1495.

cus. is, cum M. Titinio magiſtro equitum profectus, 9
primo congreſſu Aequos subegit, ac, die octavo triumphans in urbem quum rediſſet, aedem Salutis, quam consul voverat, censor locaverat, dictator dedicavit.

II. Eodem anno claſſis Graecorum, Cleonymo 1

Et quidem *Aequorum* superest non tantum in Hearnii Oxoniensibus, sed et meis Mſtis, nisi quod *Equitum* sit in Leid. 1. *Aequicum*, praeter Flor. in Klock. Hanc autem lectionem se Livio ex Mſtis Italicis et Gallicis vindicaturum, Gronovius Heinsio promisit in epiſtola apud Cel. Burm. in Syll. Epiſt. tom. 3. n. 91. Mox *Coloniam agro patentem*, pro *aegre patientes*, nullo acnsu Lovel. 4. *Coloniam Aequi aegre patientes* edd. princ. Sed primus Aldus expulit vocem *Aequi*, quam nulli etiam codd. agnoscunt. Tum *ab his colonis*, pro *ab ipsis*, Lovel. 3.

§. 8. *Ceterum tantum Romae terrorem fecere, quia vix credibile erat*] *Certum tantum terrorem* Lovel. 4. a m. 1. Aliis locis ita peccare solent scribae. V. infra ad 34, 36, 4. Deinde *faecere* Fragm. Hav. a m. 1. Tum *quod vix credibile* Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] V. ad 38, 36, 4. Mox *ad bellum exortos*, pro *coortos*, Voſſ. 2. V. ad 5, 29, 3. [*afflictis* Veith. sed in margine *affectis*.]

Ut tumultus ejus caussa dictator diceretur C. Junius Bubulcus cum M. Titinio] Vet. lib. *dictator diceretur C. Junius Bubulcus. is cum M. Titinio magistro equitum profectus.* SIG. Reperi in Palat. sec. et Camp. ed. *ut tumultus ejus caussa dictator diceretur C. Junius Bubulcus. is cum M. Titinio magistro equitum profectus.* GEBH. *unu tumultus ejus caussa dictator C. Junius Bubulcus* Voſſ. 2. *una*, pro *ut*, etiam est in Lovel. 3. *ut tumultus ejus cum dictator diceretur* Harlej. sed, *cā*, sive *caussa*, et *cū*, sive *cum*, saepe in Mſtis confundi, supra vidimus ad 4, 44, 10. Tum *C. Licinius Bubulcus* Lovel. 4. Voculam autem *is*, a Sigonio insertam, defendunt etiam Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et Neap. Latinii. Eamdem sibi quoque in Oxoniensibus obviam fuisse, Cl. Hearnius teſtatur. Deinde *C. M. Titinio* Leid. 2. et Lovel. 1. *cum M. Ticinio* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. Portug, Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. 3, V. ad 54, 13.

§. 9. *Die octavo triumphans in urbem quum redisset*] *die octava* Leid. 2. V. ad 8, 11, 15. Hinc *rediisset* Harlej. et Gaertn. V. ad 36, 35, 2. Mox *dedicaverat*, pro *dedicavit*, Gaertn. quomodo indoctus librarius scribendum credidit, quia praeceſſit *voverat* et *locaverat*. V. ad 6, 3, 8.

§. 1. *Cleonymo duce Lacedaemonio, ad Italiae litora adpulsa*] Hic sine dubio est Cleonymus, Cleomenis regis filius, Arei regis patruus, quem poſtea Pyrrhus in regnum revocare tentavit. In prologo l. 15.

duce Lacedaemonio, ad Italiae litora adpulsa, Thu-
2 rias urbem in Sallentinis cepit. Adversus hunc ho-
stem consul Aemilius missus praelio uno fugatum
compulit in naves. Thuriae redditae veteri cultori:
3 Sallentinoque agro pax parta. Junium Bubulcum
dictatorem missum in Sallentinos, in quibusdam

Trogi Pompeji legitur: *Cleonymi deinde Sportuni res gestoe Corcyrae et in Illyrico et in Itolio.* Athenaeus 13, 28. obsides puellas a Metapontinis exegisse auctor est. A Tarentinis autem in auxilium vocatus fuerat, ut testatur Strabo [l. 6. p. 280.] H. VALES. *Cleonemo* Klock. *Cleonino* Harlej. *Cleomino* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. *Deonimo* Leid. 1. et Lovel. 4. literis *cl* in *d* coalescentibus. V. infra hoc lib. c. 24, 2. *Cleomene* Lovel. 2. *Cloentino* Haverk. *Helenio* Hearnii Oxon. L. 1. Voces etiam *duce Lacedaemonio* non adparent in Lovel. 3. Earum loco monstrum hoc lectionis *dyce Lacoiedemonio* exstat in Klock. De majoribus Cleonymi v. Pausan. in Attic. 13. et in Lacon. 6. De ejus rebus in Italia et Corcyra gestis v. Diod. Sic. l. 20. p. 787. qui expeditionem ejus ad annum praecedentem refert. Ceterum non Cleonymus regnum Lacedaemone obtinuit, sed Areus filius fratris ejus Acrotati, et Leonidas Cleonymi filius; unde inproprie Livius hoc cap. *regem* vocavit.

Thurias urbem in Solentinis cepit] Omnes fatentur, *Thurium* neutro genere, vel *Thurii* masculino genere, oppidum esse magnae Graeciae, ut videre est apud Strabonem l. 6. etiamsi initio fere ejusdem libri [p. 254.] supra Thurios fateatur regionem esse, quae *Thuriana* (sed corrupte id ita legitur, *Touriana* enim legendum) vocetur. Fieri autem potest, ut et in Salentinis ejus nominis fuerit oppidum. GLAR. Vet. lib. *Thurios.* oppidum est in Sallentinis, quod, auctore Stephano, *Thurii, Thurioe*, et *Thurium* dicitur. Itaque Livius paulo post *Thurioe redditoe. Sallentini* duobus *ll* scribendi, ut post dicam. SIG. Pal. sec. et Andreae editio *Thurios.* GEBH. *Thurios* etiam Lovel. 1. et Klock. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. *Turrios* Portug. et Hearnii Oxon. B. *Thirios* Leid. 2. *Turros* Haverk. *Durior* Leid. 1. *Turrias* Gaertn. *Thurorum urbem* Lovel. 2. *Turorum urbem* Harlej. et Hearnii Oxon. C. qui in L. 2. *Taurorum urbem* se invenisse monuit. [*Turiorum urbem* Veith.] Quia autem Thurias in Sallentinis nemo locavit, hinc errorem inrepsisse, et *Rudios* scripsisse Livium, existimat Doujatius, quod Sallentinorum oppidum, non quidem ad litus, sed paucis ab eo passuum millibus situm esse docet. *Sollentinis* autem, non *Salentinis*, scribendum esse, supra vidimus ad 9, 42, 4. Et ita hoc loco praeferunt Flor. et Klock.

§. 2. *Adversus hunc hostem consul Aemilius missus*] Vocem *consul* omittit Lovel. 1. sequentem *Aemilius* Leid. 2. Sed utramque servandam puto: priorem quidem, quia paullo ante dictatoris et magistri equitum mentio

annalibus invenio: et Cleonymum prius, quam
confligendum eſſet cum Romanis, Italia excessiſſe. cir- 4
cumvectus inde Brundisii promontorium, medioque sinu Hadriatico ventis latus, quum laeva inportuosa Italiae litora, dextra Illyrii Liburnique et Iſtri, gentes ferae, et magna ex parte latrociniis maritimis

facta est, poſteriorem vero, ne incertum maneat, uter consulum miſſus sit. Patet itaque, verum non eſſe, quod exiſtimaſſe videtur Sigonius ad Livii 22, 14, 13. Livium semper nomen magiſtratus nomini proprio poſtposuiſſe. Vide, quae ibi notantur. Mox *compulit naves*, pro *in naves*, Gaertn. Deinde *Thure*, pro *Thuriae*, Harlej. et Lovel. 2. *Turiae* Lovel. 4. *Thiriae* Leid. 2. *Turriae* Gaertn. Haverk. et Portug. a m. 1. in quo deinceps *Turrii* emendatur. *Thurios* Klock. Denique *pax parata*, pro *parta*, Voſſ. 2. V. ad Livii 5, 6, 1.

§. 3. *Cleonymum prius, quam confligendum esset*] *Cleominum* Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. *Cleomenem* Lovel. 2. *Cleronimum* Lovel. 1. *Cleominium* Voſſ. 2. *Deoninium* Lovel. 4. *Cleoninum* Harlej. *Cleminum* Klock. V. ad §. 1. Paullo ante *C. Junium*, addito praenomine, edd. vett. usque ad Aldum, cui praenomen omittenti consentiunt scripti. Hinc *in quibusdamque annalibus*, inserta copula *que*, Gaertn.

Italia excessisse] Pall. duo *decessisse*. GEBH. Ita et Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. Portug. a m. 2. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. ac C. [Veith.] Sed nihil muto. Supra 2, 13, 4. *Agro Romano excessit*. 30, 20, 7. *Raro quemquam alium magis moestum abisse ferunt, quam Hannibalem hostium terra excedentem*. 37, 49, 7. *Intra quintum decimum diem Italia excedere*. 39, 54, 13. *Galli, redditis omnibus, quae sine cujusquam injuria habebant, Italia excesserunt*. 42, 26, 5. *Haesitantibus in responso, ut curia excederent, dictum*. c. 36, 7. *Intra undecimum diem juberet eos Italia excedere*. c. 48. 3. *Italia intra trigesimum diem excederent*. 45, 12, 5. *Priusquam hoc circulo excedas, redde responsum*. (*v. ad 8, 2, 8. et 34, 28, 12.)

§. 4. *Circumvectus inde Brundusii promontorium, medioque sinu Hadriatico ventis latus*] *circumventus* Voſſ. duo, Leid. 2. Lov. 1. Harl. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] Ita etiam supra peccabatur in uno cod. 3, 61, 9. V. et infra hoc libro c. 17, 4. c. 29, 12. c. 36, 14. et 21, 46, 7. (* 24, 17, 3. 36, 9, 12. c. 45, 4. 37, 30, 3.) Tum *Brundisii* Leid. 1. et Florent. idque voluiſſe videtur librarius Klock. qui tamen per errorem dedit *Prundisii*. V. infra ad 42, 17, 2. Hinc *promuntorium* Voſſ. ambo, et Lovel. 1. *promunctorium* Leid. 1. *promunturium* Florent. *promunctarii* Gaertn. Alibi etiam optimi codd. *promuntorium* praeferunt: de qua scribendi ratione v. Voſſ. in Etym. ling. Lat. hac voce. Vulgatam orthographiam veriorem exiſtimat Dausquej. de Orthogr. parte 2. hac voce. Deinde *medio sinu*, omissa copula, Gaertn. Praeterea *Adriatico* sine

infames, terrerent penitus ad litora Venetorum pervenit:

adspiratione Voss. duo, Leid. duo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. Male. V. ad Livii 24, 10, 10. Tandem *ventis latis* Gaertn. V. ad 6, 3, 8.

Dextra Illyrici Liburnique et Istri] Vet. lib. et Capitolini triumphi *Illyrii*. SIG. Pall. duo *dextera Illyrii*. GEBH. *dextera* etiam Lovel. 3. *dextraque* Neap. Latinii. Deinde *Illyrici* Klock. *Illirici* Voss. 1. Lovel. 1. 2. 4. Harlej. et Hearnii Oxon. N. L. 2. B. ac C. *Ilirici* Leid. 2. et Gaertn. *Ylirici* Fragm. Hav. *Hylirici* Portug. et Haverk. *Hillirici* Leid. 1. *Illirii* Florent. Voss. 2. et Lovel. 3. *Illyrii* Neap. Latinii; quemadmodum legendum esse, recte Sigonius docuit. V. infra ad Epit. Liv. 20. Tum *Histri* Voss. ambo, Leid. 1. Florent. Lovel. 2. 4. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad 41, 1, 1.

Magna ex parte latrociniis maritimis infames] *magna parte* Gaertn. invitis aliis, qui constanter praepositionem servant. V. ad 2, 48, 1. Vox *maritimis* deficit in Lovel. 2. quae in reliquis omnibus superest.

§. 3. *Ibi expositis paucis, q. l. e. quum audissent, tenue p. l. esse, quod t. stagna ab tergo sint, irrigua maritimis aestibus, agros h. procul campestres cerni, ult. colles videri esse, ostium fl. p. q. c. naves in stationem tutam vidisse, Meduacus amnis erat, eo i. cl. s. a. flumine jussit*] Haec verba ostium praealti fluminis, quo circumagi etc. adhuc exploratorum puto: sed quidam *possint* verbum sustulerunt ante verbum *vidisse*, sine quo sensus non constat. *Meduacus* autem nomen non temere apud authores reperias. Boccatius, Venetorum ait flumen, haud dubie hoc ex loco, nihil praeterea addens. Quod autem Patavinos metu accolarum Gallorum semper in armis fuisse Livius dicit, caussa innuitur, cur ita ubique Gallos elevet. Sed ab historico abesse oportebat odium. Ex hoc item loco satis apparet, quantum luminis sensui adferat vel addita vel detracta adspiratio in *ostium* et *hostium*. GLAR. Hoc in loco valde laborat Glareanus, ut aliquorum verborum ordinem reperiat, neque sese explicare potest. Est autem locus valde memorabilis, propter situm urbis hujus, quae post in aestuario, de quo loquitur, condita est. Interpungitur autem et legitur in veteribus libris hoc modo: *Ibi expositis paucis, qui loca explorarent, quum audisset, tenue praetentum littus esse, quod transgressis stagna ab tergo sint irrigua aestibus maritimis, agros haud procul proximos campestres cerni, ulteriora colles, inde esse ostium fluminis praealti, quo circumagi naves quum in stationem tutam vidisset (Meduacus amnis erat) en invectam classem subire adverso flumine jussit.* † „In Venetis facile concesserit „Sigonio Glareanus, tamen oc„casionem discutiendi loci ei de„dit. „ †. Est autem ita accipiendum: Cleonymus quum audisset haec ab exploratoribus, itemque quum alia vidisset, ita fieri jussit. SIG. Connotabo, quomodo scriptura totius hujus loci concepta sit in Pall. codd. MSS. quorum pr. ac tert. *cum audissent, tenue praetentum littus esse, quod transgressis stagna ab tergo sint irrigua vestibus maritimis, agros haud procul pro-*

nit: ibi expositis paucis, qui loca explorarent, quum audiſſet, tenue praetentum litus eſſe; quod

ximos campestres cernit ulteriora collis videri esse: ostium flumini praealti, quo circumagi naves in stationem tutam vidisse, Meduatus amnis erat. Ergo invectam (pr. *invertam*) *classem subire flumine adverso jussit.* Sec. *ibique expositis paucis, qui loca explorarent, cum audisset* (et ita Andreas) *tenue par ita littus esse:* (supra scriptum tamen, *praetentum.* Andreae editio, *tenue ita praetentum littus esse*) *quod transgressis stagna ab tergo sint irrigua aestibus maritimis: agros haud procul proximos campestres cernit, ulteriora colles, inde esse* (ad marginem *videri* collocat) *hostium fluminis praelati* (supra scriptnm tamen *praealti*) *quo circumagi naves in stationem tutam vidissent.* GEBH. Accidit huic loco, quod multis aliis orationibus obliquis, de quibus ad 2, 14. Observat. notavimus. Primum igitur τὸ *sint*, etsi habeant omnes libri, tamen suppositicium esse suspicor: nam cum dixiſſet Livius: *quod transgressis stagna ab tergo irrigua aestibus maritimis:* intelligi voluit vel ex praecedenti membro *esse*, vel ex sequente *cerni.* Habes deinde *quo circumagi naves cum in stationem tutam vidisset.* *Tò cum* in nullis veteribus reperi neque scriptis, neque editis ante Sigonium: pro *vidisset* autem alii codd. *vidissent.* rectius Thuan. Flor. et duo Pall. et Chiſl. Voſſianusque alter *vidisse.* idque verbum de exploratoribus, non de Cleonymo intelligendum. *Quum audisset*, nempe Cleonymus praeter caetera, *inde esse ostium fluminis praealti, quo circumagi naves in stationem vidisse.* Scilicet eos, qui expositi erant, ut loca explorarent. Et sic ediderunt olim Bec. Juntas, Frobenius, Gryphius, Curio. Ita solet autem noſter. Infra c. 34, 8. *Consuli referunt, excessum urbe solitudine haud dubia perspicuum esse, et recentibus vestigiis fugae, ac strage rerum*, etc. Ita uno spiritu continuandum, si retines, quod editur; nam scripti quidam et editi: *id perspicuum.* 24, [30, 3.] *Nuntius occurrit: captam urbem esse, caetera falsa mista veris ferens: caedem promiscuam militum atque oppidanorum factam, nec quemquam puberem arbitrari superesse.* J. FR. GRON. Admodum etiam hic variant codd. et edd. quibus *usus* sum. Eorum lectiones per satyram memorabo. *ibique expositis* legit Harlej. Sed voculam *ibi* non agnoscunt Florent. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. a sequentibus autem reſtitutam iterum expunxit Froben. anno 1535. sed certatim revocarunt Basileenses anno 1555. et Sigonius. Hinc *quum audissent* Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Florent. et Oxon. N. apud Hearnium, qui in C. invenit *audirent.* Ex editis primus Aldus *quum audissent* in contextum recepit, quod, licet *audisset* in erratis revocaſſet, et ita interim Sigonius etiam emendaſſet, reliqui tamen usque ad Gronov. servarunt. Sed referendum hoc ad Cleonymum, qui ex reversis exploratoribus audivit: exploratores enim non audita, sed visa, retulerunt: unde patet *quum audisset* legendum eſſe. Tum *tenue par ita littus esse* Haverk. *tenue ita littus esse* Portug. in cujus margine emendatur *tenue ita praetentum littus esse.* Et ita habent edd. antt. Aldus quidem

transgreſſis stagna ab tergo sint, inrigua aeſtibus maritimis; agros haud procul proximos campeſtres
6 cerni; ulteriora colles; inde eſſe oſtium fluminis praealti, quo circumagi naves in stationem tutam vidiſſe: (Meduacus amnis erat) eo invectam clas-
7 sem subire flumine adverso juſſit. Graviſſimas na-

illud *ita* in contextu expunxit, sed inter errata iterum reſtituit, quod deinde Froben. anno 1531. ejusque exemplo reliqui recte ejecerunt. De voce *praetentus* hoc sensu v. quae notavi ad Silii 16, 253. et adde Cel. Burmann. ad Val. Flacci 5, 167. Mox *quod egressis* edd. Rom. anni 1472. et Parm. invitis reliquis scriptis et edd. Poſtea *stagna sint a tergo irrigua* Lovel. 4. *stagna ob tergo sunt irrigua* Fragm. Hav. Harlej. et Hearnii Oxon. N. Reliqui *τὸ sint*, quod Gronovium recte delendum monuiſſe arbitror, servant. contra vox *stogna* neglegentia librarii in Gaertn. omittitur. Deinde *vestibus marinis* Leid. 1. Lovel. 2. a m. 1. et Lovel. 3. ac 4. Praeterea *cernit* Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lov. 1. 2. 3. 4. Harl Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. L. 2. ac C. Sed recte cum editis *cerni* tuentur Florent. Port. et Klock. jungendum enim est *audivisset cerni*. Porro *ulteriora colles; inde esse hostium* Gaertn. et Haverk. Sed paſſim *ostium* et *hostium*, perperam detracta vel addita adspiratione, in Mſtis commutantur. V. infra ad 37, 13, 8. *ulteriora colles videri; esse ostium* Florent. Hearnii Oxon. N. L. 2. C. et Exc. Pithoei. *ulteriora colles inde videntur, esse ostium*, tantum non utraque lectione juncta, Hearnii Oxon. B. *ulteriora videri; unde esse hostium* Fragm. Hav. *ulteriora collis inde viderit; esse ostium* Lovel. 3. et Harlej. *ulteriora collis videri; esse hostium* Voſſ. duo, Leid. duo, Lovel. 1. 2. 4. et, praeter Sigonium, omnes editores, (nisi quod in nonnullis interim emendatum ſit *ostium*) usque ad Gruter. qui lectionem Sigonii *ulteriora colles; inde esse ostium* admisit. Recte. Ad voces enim *ulteriora colles* subintelligendum ex praecedenti *cerni*. Insuper *praealti fluminis*, transpositis vocabulis, edd. vett. usque ad Froben. qui anno 1535. dedit *fluminis prueolti*. Et ita est in scriptis, nisi quod, trajectis literis, *fluminis praelati* sit in Lovel. 3. et Haverk. de quo errore v. ad 5, 37, 7. Poſt haec sequitur *quo circumagi naves quom in stationem tutam vidisse* in Gaertn. *quo circumagi naves cum in stationem tutam vidisset* in Port. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. *quo circumagi naves in stotionem tutam vidisset* in Voſſ. 1. Lovel. 2. et Hearnii Oxon. N. L. 2. ac B. *quo circumvehi naves in stotionem tutom vidisset* in Leid. 2. et Lovel. 1. sed *circumogere* in hac re infra obcurrit 38, 7, 3. *Quacumque se classis circumegerat*. Recte autem *τὸ cum* deest, et *vidisse* legitur in Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. Harlej. Klock. Fragm. Hav. a m. 1. et edd. omnibus, si excipiamus Rom. anni 1472. Parm. et paucas alias, quae habent *vidissent*.

§. 6. (*Meduocus omnis erat*) *eo invectam classem subire flu-*

vium non pertulit alveus fluminis. in leviora navigia transgressa multitudo armatorum ad frequentes agros, tribus maritimis Patavinorum vicis colentibus eam oram, pervenit. Ibi egressi, levi praesi- 8
dio navibus relicto, vicos expugnant, inflammant tecta, hominum pecudumque praedas agunt, et

mine adverso jussit] *me diutius atus erat* Haverk. *Medincius amnis erat* Portug. *Mediaq;s amnis erat* Klock. *Mediatus amnis erat* Lovel. 3. 4. et Gaertn. *Meducius amnis erat* Harlej. et Hearnil Oxon. C. L. 2. atque in margine N. *Meduacum* autem, sive, ut etiam vocatur, *Medoacum*, cujus nomen non temere apud auctores reperiri tradit Glareanus, attamen memorari apud Strab. l. 5. p. 213. Plin. 3, 16. et in Tab. Peuting. docuit Cluverius 1. Ital. ant. 18. p. 143. Tum *ergo invectam classem subire* Lovel. 3. et *adverso flumine* Lovel. 4.

§. 7. *Gravissimas navium non pertulit alveus fluminis*] Negativa particula *non* desideratur in Pall. pr. ac tert. Secundus legit *Gravissimas naves non perculit*. Andreae editio, *Gravissimas navium sarcinas non pertulit alveus fluvii*. GEBH. *Graves summas navium* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. *Gravis summas navium* Flor. Videtur olim *Gravissumas* scriptum fuisse, quomodo saepe *optumus*, *maxumus* ac similia occurrunt. V. ad 3, 17, 5. ut ita error natus sit, partim ex vitiosa unius literae duplicatione, partim ex indocta divisione literarum, quae erant conjungendae. *Gravissimas naves* praeferunt Portug. et Haverk. *Gravissimas navium sarcinas* edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Adparet, mutationis caussam librariis fuisse, quod non probarent genus loquendi, quo tamen Livius alibi saepe usus est. Ita infra 28, 39, 14. *Qua terrarum ultimas finit Oceanus*. Ubi vide. Vocem *navium* omisit scriba Gaertn. quemadmodum vox negativa *non* deest in Voss. 2. et Lovel. 3. cujus loco se *nec* invenisse in ed. Aleriensi, testatur Hearnius. Mihi tamen in memoratis Rom. et Parm. *non* obvium fuit, in quibusdam autem sequentium *nec*. Quod autem Gebhard. In uno *perculit* invenerit, neglegentiae librarii adscribendum est. V. infra ad 35, 27, 16. Denique *fluvii* omnes typis excusi usque ad Aldum, cui *fluminis* reponenti concinunt omnes scripti. V. ad 38, 15, 7.

In leviora navigia transgressa multitudo armatorum] Praepositio *in* deest in ed. Mediol. anni 1480. et quibusdam aliis, quae proxime *fluvii*, pro *fluminis*, exhibuerant, a cujus vocis litera finali praepositio illa, per compendium f scripta, elisa est. V. ad Livii 35, 8, 9. *et leviora* praefert Mediol. anni 1505. pro quo Aldus primus *in leviora* dedit. Ei vero adstipulantur scripti; nisi quod *in minora* legat Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] *minora* Harlej. omissa itidem praepositione, quam vocis sequentis litera initialis intercepit: V. quae infra notantur ad 37, 1, 2. Tum *transgressa multitudine* Lovel. 4. Mox *frequentes agros pervenit*, pro *ad frequentes agros*, Lovel. 2. V. ad 3, 6, 7.

§. 8. *Inflammant tecta, homi-*

dulcedine praedandi longius usque a navibus pro-
9 cedunt. Haec ubi Patavium sunt nunciata, (semper autem eos in armis adcolae Galli habebant) in duas partes juventutem dividunt. altera in regionem, qua effusa populatio nunciabatur; altera, ne cui praedonum obvia fieret, altero itinere ad stationem navium (millia autem quatuordecim ab oppido abe-

num pecudumque praedas agunt] Pall. pr. et tert. *hominumque pecudumque praedas agunt.* Andreas *inflammant tecta hominum: pecudumque praedas agunt.* GEBH. *hominumque pecudumque praedas agunt* etiam Voss. 2. et Lovel. 3. *hominum pecudum praedas agunt* Haverk. *hostium pecudumque praedas agunt* Lovel. 2. V. ad 23, 37, 11. Vulgatum verum est. *Praeda hominum* sunt homines jure belli capti. Infra 24, 16, 5. *Praeda omnis, praeterquam hominum captorum, militi concessu est.* 31, 18, 5. *Philippus, auro argentoque, quae coacervata erant, accepto, hominum praedam omnem amisit.* Paullo ante *praesidio levi*, transpositis vocibus, Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quorum fide recepi. *praesidio leni* est in Lovel. 4. sollemni scribarum aberratione. V. ad 36, 31, 8. Praeterea *vicos vi expugnant*, addita media voce, editiones Aldina priores. Ita supra loquitur Livius 5, 22, 8. *Operibus tamen, non vi, expugnata est.* Quum tamen in diversa abeant scripti, constanter vocem *vi* non agnoscentes, iis invitis etiam nihil muto.

Longius usque a navibus procedunt] Campan. *longiuscule a navibus procedunt.* GEBH. Ita et Neap. Latinii. *longiusque a navibus procedunt*, prima syllaba τοῦ *usque* a finali vocis proxime praecedentis intercepta, Gaertn. et Haverk. *longius quam a navibus procedunt* Hearnii Oxon. C. *longius inque manibus procedunt* Leid. 2. Sed de voce *usque* v. Gronov. 3. Obs. 19. *longius usque navibus procedunt* Lovel. 2. Cl. Hearne notat, Sigonium edidisse, *longius, ut fit, a navibus procedunt.* Verum mihi ante oculos sunt tres ejus edd. quarum duae eo vivente, tertia post mortem ejus prodierunt; in nulla tamen earum hanc lectionem invenio.

§. 9. *In duas partes juventutem dividunt. altera in regionem*] *dividit* Leid. 2. *dividant* Gaertn. Tum *alteram in regionem* Florent. Leid. 1. Voss. duo, Lovel. 2. 3. 4. Harlej. Gaertn. et Fragm. Hav. Sed ultima litera priori voci adcrevit ex voce sequente. V. ad 3, 48, 5. Vel error ortus est ex eo fonte, quem indicavi ad 6, 3, 8. Paullo ante *semper auctores eos in armis* Harlej. *semper autem in armis eos* Lovel. 4.

Altero itinere ad stationem navium] Fortassis *alio.* J. FR. GRON. Codd. nulli aliquid mutant. Non displicet tamen Gronovii conjectura. Solent enim voces *alter* et *alius* in MStis confundi. V. ad Epit. Liv. 50. Vel potius cum Cel. Burmanno legendum censeo *avio itinere.* No-

rat) ducta. In naves parvas, custodibus interemtis, inpetus factus; territique nautae coguntur naves in alteram ripam amnis transjicere. et in terra prosperum aeque in palatos praedatores proelium fuerat: refugientibusque ad stationem Graecis Veneti obsistunt. 10
Ita in medio circumventi hostes caesique; pars capti classem indicant regemque 11

lebant enim praedonibus obviam fieri: ne itaque in eos inciderent, avium iter consectabantur. Suet. in Aug. 96. *Auctore Divo Caesare, cujus sibi species itinere avio obcurrisset.* Tum *a statione navium* Fragm. Hav. a m. 1. *ad stationes navium* Lovel. 4.

Millia autem quindecim ab oppido aberat) Notabili neglegentia sive Gruterus, ultimum Livium edens, sive is, cui editionis ejus curam commisit, officio suo functus est, praesertim in numeris, qui in prioribus per notas scripti erant, vocibus exprimendis; cujus hic novum edidit exemplum. Quum enim adhuc *XIIII* editum fuisset, ibi demum *quindecim* substitutum est; quod recentiores servarunt. Pristinam itaque lectionem revocavi, siquidem non tantum omnes codd. mei, sed et Hearnii Oxon. L. 2. N. B. ac C. vel *XIIII*, vel *quatuordecim* praeferant. Cluverius tamen 1. Ital. ant. 18. p. 148. *XXIIII.* legendum censet. Practerea *millibus autem* Lovel. 4. *milliaria* Hearnii Oxon. L. 1. et C. V. ad Epit. Liv. 130. Deinde *ab oppido aberant* edd. antt. ante Frobenianam anni 1535. et Hearnii N. qui *in C. ab oppido erant* invenit; ut referendum sit ad praecedens *navium.* Sed reliqui vulgatum defendunt.

§. 10. *In naves parvas, custodibus interemtis, inpetus factus*] *In naves, prius custodibus interemtis* Lovel. 1. in contextu; sed pro *prius* in margine emendatur *parvis,* quomodo etiam praeferunt Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. *Ad naves* etiam Voss. 2. et Lovel. 3. Vox *parvas* deficit in edd. Rom. anni 1472. ac Parm. quae eaedem, simul cum aliis tempore proximis excusis, insuper praeferunt *ignaris custodibus interemtis, repentinus impetus factus.* Primus Aldus vocem *ignaris,* deinde Froben. anno 1535. alteram *repentinus* omiserunt, quas etiam nulli codd. meorum agnoscunt. Mox *nautae cogunt,* pro *coguntur,* Leid. 2. V. ad hujus lib. c. 10, 1.

Et in terra prosperum aeque in palatos praedatores proelium fuerat] *et interea* Voss. 2. Lovel. 3. 4. et Gaertn. invitis reliquis. Deinde *properum aeque in pelagitis praedatores* Klock. Eodem modo *prospere* et *propere* etiam supra commutabantur 5, 46, 6, (*39, 31, 4.) Pro *palatos,* manu recenti *palantes* factum erat in Florent. Male. V. ad 1, 11, 1. *palatos praeda praedatores* sine sensu est in Haverk. Mox *fugientibusque* Fragm. Hav. a m. 1. *refugientibus* Gaertn. Tum *ad stationes,* pro *ad stationem,* iterum Lovel. 4. V. ad §. praec.

§. 11. *Ita in medium circum-*

12 Cleonymum tria millia abesse. Inde, captivis proximo vico in custodiam datis, pars fluviatiles naves, ad superanda vada stagnorum apte planis alveis fabricatas, pars captiva navigia armatis complent. profectique ad classem, inmobiles naves, et loca ignota plus, quam hostem, timentes, circum-

venti hostes caesique] Libri omnes *in medio*. GEBH. A Curione provenit: nam et Gryphius cum scriptis editisque ante *in medio*. Sic infra c. 20, 5. *Qui vagos praedatores in agros palantes excipiant* fecerunt, fastidientes scilicet plebejum *in agris*. J. FR. GRON. *in medio* etiam omnes mei. Ante Curionem vero *in medium* etiam dederunt Basileenses anno 1539. Praeterea *Inde in medio* Portug. et Hearnii Oxon. B. Voces etiam *hostes caesique* non adparent in ed. Rom. anni 1472. Mox omnia haec *pars capti classem* etc. *in custodiam datis* omittuntur apud Hearnium in Oxon. L. 1. cui errori ansam dedit repetitio vocis *pars*. V. ad 9, 11, 12.

Regemque Cleonymum tria inde millia abesse. Ibi captivis] Pall. pr. et tert. *regemque Cleonymum III. mil' abesse. Inde captivis*. sec. *regemque Cleonium quatuor milibus abesse. Inde captivis*. Andreas quoque edidit *tria milia abesse. Ibi captivis*. GEBH. Deficiuntur omnes scripti τῷ *Ibi:* habent autem *tria* (nonnulli *quatuor*) *millia abesse. Inde captivis*. ut et Juntas. Nam Andreas, Ascensius, Bechar. Mogunt. *tria millia abesse. Ibi captivis*. Vulgatam apud primum inveni Gryphium. J. FR. GRON. Primo *Cleominum* Voss. 2. *Cleoymum* Lovel. 3. *Cleoninum* Lovel. 1. et Harlej. *Cleoninium* Gaertn. *Cleonium* Lovel. 4. et Haverk. *Cleonenem* Lovel. 2. V. supra notata hoc cap. ad §. 1. Tum *tria millia abesse. Inde captivis* Voss. 2. Leid. 1. Lov. 3. Klock. Fragm. Hav. et Florent. *tribus millibus abesse. Inde captivis* Voss. 1. et Lovel. 1. [Veith.] Neque aliter Lovel. 4. nisi quod perperam verbum *abesse* omittat. *tribus millibus abesse. Ibi captivis* Harlej. cum primis edd. *tribus m. inde abesse. Captivis* Leid. 2. *quatuor millibus abesse. Inde captivis* Portug. Gaertn. et Haverk. *IIII millia abesse. Inde captivis* Lovel. 2. Hearnius etiam testatur, se *quatuor millia abesse* in Oxon. N. B. et Exe. Pithoei, *tribus millibus abesse* in eod. C. invenisse. Per compendium scriptum fuerat *III. M.* unde incerti, quemadmodum reddendum foret, librarii modo *tribus millibus*, modo *tria millia*, quod in optimis superest, dederunt. V. ad 25, 9, 16. et 40, 18, 5. Vulgatum autem ante Gryphium jam exstitit in Froben. anni 1535. Basileensi anni 1539. et Vascos. Nescio itaque, qua ed. Sigonii usus sit Cl. Hearne, ex qua didicit, Sigonium e vet. lib. emendare *Ibi captivis*, quod jam diu ante ipsum receptum erat: quum contra ad haec verba nihil in Scholiis adnotarit.

§. 12. *Fluviatiles naves, ad superanda vada stagnorum apte planis alveis fabricatas]* *fluviaciales naves* Fragm. Hav. a m. 1.

vadunt: fugientesque in altum acrius, quam repu- 13
gnantes, usque ad oſtium amnis persecuti, captis
quibusdam incensisque navibus hoſtium, quas tre-
pidatio in vada intulerat, victores revertuntur.
Cleonymus, vix quinta parte navium incolumi, 14
nulla regione maris Hadriatici prospere adita,

fluvitiales naves Harlej. *fluviatales naves* Lovel. 1. *fluviales naves* Leid. 2. Portug. et Haverk. Sed meliores vulgatum cum editis servant. Tum *apte planis alveis fabricatas* Leid. 2. V. ad 31, 22, 8. *apte planis alveis fabricatis* Flor. *apte planis ulveis fabricatis nautis* Lovel. 4. Qui mox etiam perperam *complevit* dedit, quia displicebat locutio *pars complent.* Sed de ea v. ad 5, 38, 5.

Loca ignota plus, quam hostem, timentes] *loca ignota postquam hostes timentes* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. qui omnes etiam paullo ante *profectisque* praeferunt, pro *profectusque.* Vocula *que* aberat a Gaertn.

§. 13. *Fugientesque in altum, ac nusquam repugnantes*] Membranae optimae *fugientesque in altum acrius, quam repugnantes.* optime. MOD. Palat. sec. *depugnantes.* Modii lectionem in noſtris non inveni codicibus. GEBH. Lectionem Fuldensem, *fugientesque in altum acrius, quam repugnantes,* confirmarunt nobis optimi quique et antiquiſſimi in Gallia, et Italia libri. J. FR. GRON. Cod. Fuldensis lectionem soli ex meis firmant Florent. et Klock. Reliqui vulgatum servant, nisi quod *ac nusquam depugnantes* habeant Portug. et Haverk. Paſſim verba cum voculis *de* et *re* composita miscentur inter se. V. ad 9, 10, 6. *repugnantes* hic verius eſſe, nullus non videt. *hoc nusquam repugnantes* se in Oxon. L. 2. obſendiſſe, Hearnius monuit. *fugientes*, sine conjunctione *que*, praeferunt edd. Rom. anni 1472. et Parm. [*captisque quibusdam* Veith.]

Usque ad ostium amnis persecuti] Vocula *usque* abest a Lovel. 2. Tum *persecutis* Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. *prosecuti* Lovel. 4. et Gaertn. V. ad Epit. Liv. 99. Mox *ingentisque navibus*, pro *incensisque*, Florent. Praeterea *intulerat in vada*, mutato ordine vocum, Gaertn.

§. 14. *Cleonymus, vix quinta parte navium incolumi, nulla regione maris Hadriatici prospere adita*] *Cleomynius* Voſſ. 2. *Cleominus* Fragm. Hav. a m. 1. *Cleomimus* Leid. 2. et Lovel. 3. *Cleomenes* Lovel. 2. *Cleoninius* Gaertn. *Cleonitius* Haverk. *Cleonius* Lovel. 4. Tum *rex*, pro *vix*, Neap. Latinii. Supra etiam hoc cap. eum *regem* Livius vocavit. V. ad §. 1. hujus cap. Praeſtat tamen vulgatum. Hinc *quinta parte incolumi navium* Leid. 1. Deinde *maris Adriatici* Voſſ. ambo, Lovel. 1. 3. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *Adriatici maris* Lovel. 2. V. supra hoc cap. ad §. 4. *maris Adritici* Leid. 1. *maris Adriaci* Lovel. 4. qua forma apud poëtas potius obcurrit. *Hadriaticus* Livius ubique usurpavit. Denique *prospere addita* Leid. 2. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. supra ad 4, 57, 11.

discessit. Roſtra navium spoliaque Laconum, in aede Junonis veteri fixa, multi supersunt, qui vide-
15 runt. Patavii monumentum navalis pugnae eo die, quo pugnatum est, quotannis sollemni certamine navium in flumine oppidi medio exercetur.

Rostra navium spoliaque Laconum, in aede Junonis veteri fixa] Pall. duo et Andreas *spoliaque Graecorum*. Campanus *spoliaque latronum*, ut refert quoque Palat. sec. suprascriptum. GEBH. *spoliaque latronum* Leid. 2. et Lov. 1. *spolia quoque Graecorum* Lovel. 2. *spoliaque Graecorum* Lovel. 3. 4. Gaertn. Hearnii Oxon. L. 2. et priscae edd. pro quo Aldus *Laconum* subſtituit; quod recentiores servarunt, et meorum codd. reliqui firmant. *spoliaque Graecorum ac Laconum*, juncta utraque scriptura, in Oxon. N. supereſſe, Hearnius auctor est. Alibi tamen Livius potius *Lacedaemonios*, quam *Laconas*, vocavit; nisi quod bis occurrat 35, 12, 8. c. 13, 2. et inde formatum *Laconica ora* obcurrat 38, 30, 6. Deinde *in aede Junonis vetere* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et quaedam vett. edd. V. infra hoc lib. c. 18, 8.

§. 15. *Patavii monumentum navalis pugnae eo die, quo pugnatum est, quotannis*] V. Victor. 18. Var. Lect. 4. DUK. Prima vox deficit in Lovel. 4. quemadmodum illae, *eo die, quo pugnatum*, in Voſſ. 2. sequens *est* in Gaertn. et Haverk. Tum *quotquot annis* Lovel. 1. Mox *flumine in oppidi medio* Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lov. 1. 2. 3. Gaertn. Port. Haverk. Fragm. Hav. et ed. Parm. Sed praepositionem *in* neglexit Lovel. 4. vocem *oppidi* ed. Rom. anni 1472.

§. 1. *Cum Vestinis etc. ictum est foedus. Multiplex deinde exortus terror*] *in Vestinis* Haverk. cum *Vescinis* Gaertner. Tum *Multiplex inde exortus est terror* idem Gaertn. Sed *deinde*, quod reliqui omnes scripti firmant, et *inde* saepe in Mſtis commutari, infra videbimus ad 36, 24, 10. *Multiplex deinde terror ortus* Lovel. 4. Sed alibi verba *oriri* et *exoriri* in Mſtis commutantur. V. ad 4, 45, 7.

§. 2. *Etruriam rebellare, ab Aretinorum seditionibus motu orto, nunciabatur*] *Et Etruriam rebellare* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Sed vocula *Et* repetita est ex primis literis vocis sequentis. V. infra ad 10, 16, 3. Tum *Arretinorum* Flor. Voſſ. 2. Leid. 1. Gaertner. et multae edd. V. ad 9, 32, 1. Deinde *metu orto* Haverk. V. ad 3, 69, 2. *metus ortus* Voſſ. 2. Lovel. 2. et Fragm. Hav. a m. 1.

Ubi Licinium genus praepotens, divitiarum invidia pelli armis coeptum] Eram in Sequanis a graviſſimo morbo ἀσθενῶν adhuc καὶ μαλακιζόμενος, cum opportune ad animi mentem recreandam adfertur mihi a Claudio Chifletio J. C. vetus exemplar Livii. Bibliothecae Vesuntionensis eſſe ajebat. In illo MS. invenio *ubi Cilnium genus*. Assensi ſtatim, eoque libentius, quod et veteres editiones Livii partim *ubi civium genus* habent, partim *ubi Licinium civium*. cum haesitantes videlicet librarii illud *Cilnium* in *civium* vertiſſent. Hi porro Cilnii sunt, nisi fallor, a quibus primam originem

III. Eodem anno Romae cum Vestinis, petenti- 1
bus amicitiam, ictum est foedus. Multiplex dein- 2
de exortus terror. Etruriam rebellare, ab Arretinorum seditionibus motu orto, nunciabatur: ubi Cilnium genus praepotens, divitiarum invidia pelli

C. Maecenatis illius Musarum patroni petendum est. Argumento gentile ejus nomen Cilnius: argumento et hic Livii locus, qui Cilnios istos Etruscos Aretinos constituit. Atqui profecto Maecenas populo Etruscus, domo Aretinus fuit. Colligitur ex epistola Augusti apud Macrobium [2. Saturn. 4.] in qua praeter cetera delicata nomina *Laser Aretinum* a patria prima vocatur. Emendandus ita Livius infra [c. 5, 13.] *Seditionibus tantum Aretinorum compositis, et Cilnio genere eum plebe in gratiam reducto.* ubi item vulgati *Licinio*. In Silio Italico error similis 7, [29.]

Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat.

ubi perperam vulgo *Cilinus*. Nec dubitandum, quin aspexerit ad gentem et ortum Maecenatis. Hujus in Livio lectionis non solum testem, sed etiam approbatorem habeo eruditissimum Victorem Giselinum, hominem junctum mecum fidelissima gratia, et cujus mihi non modo jucunda consuetudo fuit, sed etiam consilia et fides salutaris. LIPS. 1. Antiq. lect. 22. Mendose in exemplaribus *ubi civium Licinium genus*. Sic in Aldinis vetustioribus. Sed genuina lectio *Cilnium* est, ut opinor. Antiquissimo namque regio stemmate clarissima fuit apud Tuscos haec gens Cilnia. Quod etiam testatur Horatius poëta, qui Cilnium Maecenatem suum *regibus atavis editum* cecinit [1. od. 1, 1.] Itaque duobus Livii locis verum hoc nomen, a scriptoribus librariis non intellectum, corrupta voce sublata, restitui debet: sicut etiam doct. Justus Lipsius nomen hoc correxit. PIGH. in Annal. ad ann. CDLII. p. 381. Vetus codex, qui est apud me, scriptus manu doctissimi viri Poggii Florentini, habet *Cilnium genus*, non *Licinium*. Unde videtur, tum hic *Cilinium genus* scribendum esse, tum paulo post *Cilinio genere*, non *Licinio*, ut vulgo habetur his plane verbis. *Pacatam*, inquit, *ab Dictatore Etruriam esse, seditionibus tantum Arretinorum compositis, et Licinio genere cum plebe in gratiam reducto* etc. Hujus autem loci emendatio, ne quem sua laude fraudemus, debetur Octavio Pantagatho, qui primus animadvertit, tum apud Livium, qui fortasse Maecenati hoc loco gratificari voluit, tum apud alios scriptores, in nullo magis nomine librariorum vitio erratum esse, quam in eo, quo C. Cilinius Maecenas affectus fuit. Quem tamen Arretinum, splendido genere, et, ut aït Horatius, *atavis Regibus ortum*, Augusti maxime familiarem scimus fuisse. Equitem item Romanum, nullo alio functum magistratu, ut T. Pomponius Atticus, dimidium animae Ciceronis. Is versus aliquot scripsit, in quos invehitur Seneca [Epist. 114.] licet aliquos etiam laudet [Epist. 19.] Et in eum rur-

armis coeptum: simul Marsos agrum vi tueri, in

sus lusit Augustus in epistola, cujus aliquot verba refert Macrobius [2. Sat. 4.] sed mendosissima. Sunt autem haec. *Vale mel gentium, metuelle, * ebur ex Etruria, laser Arretinum, adamas supernas, Tiberinum margaritum, Ciliniorum* (sic enim legendum pro *Cilneorum*) *smaragde, jaspis figulorum, berylle Porsenae carbunculum habeas.* ἵνα συντέμω πάντα μαλάγματα *moecharum.* Tacitus certe solus 6, [Ann. 11.] paene incorruptum hoc nomen edit, cum aït, *Caeterum Augustus bellis civilibus Cillinium Maecenatem equestris ordinis cunctis apud Romam et Italiam praeposuit.* Pantagathus autem emendationem suam Silianis maxime versibus tuebatur ex 7. belli Punici [29.]

Cilinus Arreti Tyrrhenis ortus ab oris
Clarus nomen erat, etc.

Nam a *Cilino Cilinius* est, ut a Licino Licinius, ab Aemilo Aemilius, a Tullo Tullius, a Rutilo Rutilius, a Plauto Plautius, a Planco Plancius, atque alia id genus. Nec potest Silianum carmen in *Licinum* mutari, nam prima syllaba corripitur, ut in hoc veteri carmine:

Marmoreo in tumulo Licinus jacet, at Cato parvo,
Pompejus nullo. credimus esse Deos?

Maecenatis autem cognomen reperitur in veteribus monumentis per *AE*, ut etiam in vetustissimis libris, non per *OE* scriptum, ut *Maecia tribus*, *Maecianus*, et *Maecilius* item in numismatibus antiquis. URSIN. Scio, Janum Dousam patrem collegisse ad Horatiana sua, quidquid exstaret apud scriptores de Maecenate ejusque majoribus. Nescio tamen, an et locum istum adduxerit; qui hactenus delituit sub *Licinio genere*. At tangi data opera a Livio Maecenatis stirpem, nemo est, qui non sentiat. Emendationis hujus auctorem esse puto Pighium; nam et hujus amici, ut et alterius, commentariis destitutus nihil pronunciare possum. Interim nullum eorum, qui in Livium hactenus scripsere, suspicatum umquam fuisse, tangi heic viri illius liberalis familiam, plus quam monstri simile est: quei enim oblivisceretur Smaragdi hujus sui temporis Livius. GRUT. Pall. pr. et tert. *ubi eivium Calvium genus.* sec. *ubi Cuilinum genus.* suprascriptum tamen *Cilinium*. quam scripturam quoque ex V. C. scripto manu Poggii consignavit notis suis Fulvius Ursinus. Forte legendum *ubi Cilnium genus.* nam notissimum jam est ex doctissimorum virorum lucubrationibus, nomen gentile Maecenati *Cilnium* exstitisse. Dein omnino verisimilis est Pantagathi sententia, occasionem cepisse Livium gratificandi, ejusque mentionem in historiam suam inserendi. Haec ante nos observavit decus literarum nostrarum, lampas Belgii, Justus Lipsius Antiq. lect. 1, 22. GEBH. In plerisque manuscriptis locus misere est depravatus. *verti linum genus* habet Harlej. *ubi Ciluinum genus* Portug. et Gaertn. *ubi Ciulinum genus* Haverk. *ubi euium Calvium genus* Voss. 2. *ubi civium Calvium genus* Lovel. 3. *ubi eivium Licinium genus* Lovel. 2. cum edd. Mediol. anni 1480. multisque sequentibus. *ubi Cilinium genus* Oxon. C. apud Hearnium, qui in Oxon. B. et N. *ubi civium Ci-*

quem colonia Carseoli deducta erat, quatuor mil-

linium genus invenit; ita tamen, ut ad posterioris marginem *ubi Licinium* vel *Sicinium genus* adscriptum fuerit. *ubi Licinium genus* est etiam in edd. Rom. anni 1472. et Parm. quod deinde mutatum Froben. anno 1535. revocavit, et proximi usque ad Gruterum servarunt. *ubi civium Cilinum genus* Fragm. Hav. *ubi civium Ciluium genus* Flor. a m. 1. in quo *ubi civium Cilnium* emendatur a manu satis antiqua. neque aliter exstat in Leid. 1. et Lovel. 4. At recte *ubi Cilnium genus* praeferunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. unde haud multum differt scriptura Klock. *ubi Cilneum genus*. V. Ant. Augustin. de nomin. pr. Pandect. c. 5. p. 345. De Arretinorum Etruscorum gente *Cilnia* v. Dempsteri Etrur. reg. 2, 54. et Meibom. Maecen. c. 3. Adde commentatores ad Taciti 6. Ann. 11.

Simul Marsos agrum vi tueri, in quem colonia Carseoli deducta erat] Postea anno CDLV. rursus deducta refertur [c. 13, 1.] Credo memoria lapsum Livium, non bis deductam coloniam. quatuor enim duntaxat anni intersunt, nec uspiam interea amissa describitur. GLAR. Aliquot libri habent *simum a Marsis*. Quo fit, ut putem legendum esse, *simul a Marsis agrum vi teneri*. Nam sequitur, *proelio uno Marsos fundit*. Carseolos coloniam biennio post Albam et Soram deductam scribit Vellejus [1, 14.] Cur autem Livius hanc deductam quadriennio post etiam repetat, ut de Sora ante admonui [cap. praec.] causa incerta est. SIG. Sigonius existimat, legendum *simul a Marsis agrum vi teneri*. Pall. pr. et tert. *simul Marsum agrum intueri*. sec. *simul a Marsis agrum tueri*. Andreas edidit *simul Marsorum agrorum vi tueri*. GEBH. Vulgatum *simul Marsos agrum vi tueri*, quod primum inveni in Frobeniana anni 1531. servant meorum Voss. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. reliqui diversis modis variarunt. *simul Marsorum agrum intueri* habet Lovel. 2. ubi *intueri*, pro *vi tueri*, eodem errore scriptum est, quo *inpelli*, pro *vi pelli*, 7, 33, 8. ubi alia vide. *simul Marsorum agrum vi tueri* Harlej. Neap. Latinii, et priscae edd. (nisi quod *Marsorum agrorum vi* sit in Parm.) cujus loco Mogunt. Colon. Cervic. et Ascens. anni 1530. *simul Marsorum gentem agrum vi tueri* dederunt. *simul Marsum agrum intueri* Lovel. 3. *simul Marsos agrum tueri* Hearnii Oxon. B. et Portug. in cujus tamen margine *tueri vi* adscriptum est. *simul Marso agrum vi tueri* Flor. et Leid. 1. *simul Marso agrum intueri* Lov. 4. *simul Marcis agrum vi tueri* Leid. 2. *simul Marsis agrum vi tueri* Voss. 1. et Lovel. 1. *simul et Marsis agrum vi tueri* Hearnii Oxon. C. *simul a Marsis agrum tueri* Gaertn. et Haverk. *simul a Marsis agrum vi tueri* Klock. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] Quare, si quis cum Sigonio malit *simul a Marsis agrum vi teneri*, haud multum adversabor. *tenere* enim et *tueri* saepius a librariis commutari solent. V. Gronov. ad Livii 25, 22, 8. 35, 23, 5. Cel. Burm. ad Ovid. 4. Fast. 225. viros doctos ad Silii Ital. 3, 456. et quae notantur infra ad 33, 15, 12. Deinde *colonia Crasso olim* Haverk. *colonia a Crasso olim* Lovel. 2. *colonia Carsseoli* Voss. 1. *colonia Crasseoli* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Exc. Pithoei. *colonia Cresseoli* Leid. 2. et Lovel. 4. *colonia Classeoli* Lovel. 3. Alio adhuc modo

3 libus hominum scriptis. Itaque propter eos tumultus dictus M. Valerius Maximus dictator, magistrum
4 equitum sibi legit M. Aemilium Paullum. id magis credo, quam Q. Fabium ea aetate atque eis honori-

variatur infra hoc lib. c. 13, 1. *CARSAEOLOS* quidem coloniam hanc vocari in lapide literato, attamen propter eum a vulgata scriptura *Carseoli* recedendum non esse, censet Cel. Graevius in praefat. tom. 1. Thes. antiq. Rom. Ceterum caussa, cur Livius infra hoc lib. c. 13, 1. Carseolos iterum coloniam deductam esse, et quidem in agrum Aequiculorum, scribat, secundum Cluverium 2. Ital. ant. cap. ult. p. 784. haec est, quod Livius alios hoc, alios illo loco scriptores secutus sit, qui et tempus deductae coloniae, et gentem, in quam deducta est, variarunt. Id autem etiam alibi a Livio commissum esse, infra videbimus ad 42, 47, 6. Vox *erat* deficit in Leid. 1. Mox *quatuor millia hominum scriptis*, pro *millibus*, Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. a m. 2. in quo *scripta* fuerat a m. 1. V. ad 25, 9, 16.

§. 3. *Dictus M. Valerius Maximus dictator, magistrum equitum sibi legit M. Aemilium Paulum*] *Paullum* scribi duobus *ll*, Capitolini lapides et nummi argentei docent. SIG. V. Sigonium 1. Emendat. 1. p. 385. ed. Hanov. in fol. et Pighium ad h. ann. DUK. V. Dausquej. Orthogr. part. 2. in v. *Paullus*. (* et Duker. ad Flori 2, 6, 18.) Prima vox *dictus* deficit in Harlej. dictatoris praenomen *M.* in Portug. Deinde *magistrum equitum sibi elegit* est in Gaertn. quod ex glossa interpretis profluxisse videtur. Alibi has voces in Mstis confundi, infra videbimus ad 28, 42, 5.

§. 4. *Quam Q. Fabium ea aetate atque eis honoribus Valerio subjectum*] *quam M. Q. Fabium* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. *quam M. Fabium Q.* Gaertn. *quam quae Fabium* Lovel. 3. Deinde *ea aetate atque his honoribus* Lovel. 4. et Haverb. Male. Supra 3, 35, 3. *Demissa jam in discrimen dignitas, ea aetate iisque honoribus actis, stimulabat Ap. Claudium.* ubi alia vide.

Ex Maximi communi cognomine ortum errorem haud abnuerim] Collatio est Q. Fabii ad M. Aemilium Paulum, non ad M. Valerium Maximum. Quare haec Livii suspicio de nomine *Maximi* minime congruit. GLAR. Glareanus legit *ex Maximi communi cognomine ortum errorem haud abnuerim:* eoque aït suspicionem Livii de cognomine *Maximi* vanam, quod hic collatio sit Q. Fabii ad M. Aemilium Paulum, non ad M. Valerium Maximum. Quod utcumque se habet, ego profiteor, in membranis Fuldensibus hic exstare, *Ceterum ex Maximi consulis cognomine*. MOD. Pall. duo *ex Maximi consulis cognomine*. GEBH. *ex Maximi communi cognomine* praeferunt edd. principes, quibus ex scriptis adsentitur unus Harlej. *ex Maximi consulis cognomine* est in Voss. 2. Leid. ambobus, Lovel. 1. 2. 3. 4. Hearnii Oxon. N. et Exc. Pithoei. [Veith.] *ex Maximi cognatione cognomine* in ejusdem Hearnii C. Reliqui omnes *ex Maximi cognomine* legunt, quomodo Froben. anno 1535. et post

bus Valerio subjectum. ceterum ex Maximi cognomine ortum errorem haud abnuerim. Profectus dictator cum exercitu proelio uno Marsos fundit. compulsis deinde in urbes munitas, Milioniam, Plestinam, Fresi-

eum omnes alii ediderunt. Tum vocula *haud* exsulat a Leid. 2. *abnuam* autem, pro *abnuerim*, legunt edd. Rom. anni 1472. et Parm. Ceterum difficultas, quam movit Glareanus, gravissima est: cui tollendae nihil opis est in codd. variis lectionibus. Sive enim *communi*, sive *consulis* legamus, sive vocem hanc deleamus, aut idem aut major restat scrupulus. Aliam itaque viam ei eximendo inierunt viri docti. Et quidem Sigon. comment. in Fast. et Triumph. Rom. ad ann. CDLII. Livio subveniri posse existimat statuendo, disceptationem fuisse, non utrum M. Aemilius Paullus, an Q. Fabius magister equitum, sed utrum M. Valerius Maximus, an Q. Fabius Maximus dictator exstiterit; eamque ex communi *Maximi* cognomine ortam esse. Verum sententiae ejus obstant verba proxime praecedentia: *id magis credo, quam Q. Fabium ea aetate atque eis honoribus Valerio subjectum.* Obstant etiam verba §. 7. et 8. ubi, magistrum equitum per dictatoris absentiam ex insidiis circumventum memorans, ex eo conficit, verum non videri, Fabium magistrum equitum fuisse. Contra Pighius in Annal. ad ann. CDLII. p. 381. opinatur, Livium ex inextricabili historiarum hujus temporis labyrintho, si dicere fas est, se explicare non potuisse, eumque, annalium diversitate distractum, sibimet constare non videri; nisi mutilum, ubi hujus anni historiam tractat, ut pluribus locis est, dicamus. Prius, ipsum Livium hic aliquid humani passum esse, verius videtur; qui certe duorum annorum res gestas in unum contulit, quum plerique fastorum conditores antiqui testentur, inter consulatum M. Livii Dentri ac M. Aemilii c. 1. et M. Valerii ac Q. Appuleji Pansae c. 5. et 6. memoratum annum interponendum esse. Quemadmodum itaque horum annorum Fasti ordinandi sint, pluribus docent Sigon. ac Pighius ll. laud. V. etiam Dodwell. in Chronol. Gracco-Rom. Dionysio Halic. subjuncta ad annum ante Christum natum CCCI.

§. 5. *Proelio uno Marsos fundit*] *uno proelio* Leid. 2. Tum *Marsos fudit* Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 1. Hearnii Oxon. C. et edd. antt. usque ad Froben. qui anno 1535. substituit *fundit*, concinentibus reliquis scriptis.

Compulsis deinde in urbes munitas, Milioniam, Plistiam] Quidam codices *Miloniam* habent ac fere vetustiores. Ceterum postea anno CDLIX. [c. 34, 1.] Samnitium oppidum dicitur, Plistia item superiore libro anno CDXL. [c. 21, 6.] hic (si Diis placet) Marsorum. Neque vero perpetuo audiri oportere puto, diversorum oppidorum fuisse nomina, sed credibilius est, in his vel errare codices, vel memoria lapsum Livium. Utrumque sane non multum abest a vero. GLAR. Glareanus miratur, *Milionium* et *Plestinam* hic Marsorum oppida dici, quorum illud paulo post [c. 34, 1.] Samnitium esse traditur: hoc vero 9, [21, 6.] inter Samnitium etiam oppida

liam, intra dies paucos cepit: et parte agri multatis
6 Marsis foedus restituit. Tum in Etruscos versum bel-
lum. et, quum dictator auspiciorum repetendorum
caussa profectus Romam esset, magister equitum,
pabulatum egressus, ex insidiis circumvenitur; si-
gnisque aliquot amissis, foeda militum caede ac fu-
7 ga in castra est compulsus. qui terror non eo tan-

numeratum est. nec juste miratur. Nam Samnitium oppida sunt *Milonia* et *Plistia.* Marsorum vero *Milionia* et *Plestinia,* ut post etiam dicam ex veterum librorum et Stephani auctoritate. †. „ Glareanus accusat codices, quos „ saepe etiam reprehendit Sigonius. Verum id, quod sibi laudi dat, in alio carpit. „ †. SIG. V. c. 34. De *Plistia* sive *Plistica* est l. 9, 21. DUK. Cluverius 2. Ital. ant. 15. p. 772. distinctionem Sigonii inter *Milioniam* et *Plestinam* (Sigonius scribit *Plestiniam*) Marsorum, ac *Miloniam* et *Plistiam* Samnitium non admittit: neque etiam cum Glareano vel codices antiquos erroris arguit; vel Livium, qui Milioniam et Plestinam nunc Marsis tribuit, quum alibi Samnitium oppida fuisse agnoscat, memoria lapsum credit. Quod enim ad oppidum posterius adtinet, supra 9, 21, 6. et c. 22, 2. pro *Plistiam* legendum censet *Plistinam*, idque Marsorum, non Samnitium, oppidum fuisse contendit, quia incolae ejus vocantur *socii Romanorum*; eo autem tempore sociam in Samnio Romanis urbem nullam fuisse: et quia Samnites Plistiam circumsidentes dicuntur novos milites adcivisse *ab domo*, id est, ex Samnio proprie dicto. Praeterea pro *Milioniam* hoc loco legendum censet *Miloniam*, aeque atque infra editur c. 34. Quamvis autem eo loco Samnitibus Miloniam eripiunt Romani, eaque Steph. Byz. urbs Samnitium nobilissima dicitur, inde tamen non magis sequi, eam in Samnio proprie dicto sitam esse, quam quaslibet alias urbes, quas antea a Samnitibus ex aliis populis captas Romani iis iterum ademerunt. Quaedam huic Cluverii sententiae reposuit Gronov. supra 9, 21, 6. In Mstis fere nihil mutatur, nisi quod primo *Milionam* legant Leid. 2. et Lovel. 1. *Miloniam* Lovel. 2. Harlej. Florent. Klock. et Oxon. C. apud Hearnium, qui in L. 1. *Millioniam* invenit: deinde *Pelestinam* sit in Voss. 2. *Plestiniam* in Portug. Gaertn. et Haverk. *Prestinam* in Klock. et *Plistiam* in Harlej. Ceterum *compulsis* deest in Gaertn. Mox autem *et Fersiliam*, addita conjunctione, et literis transpositis, edd. Rom. anni 1472. et Parm. Tum *intra paucos dies* alio ordine habent Leid. 2. Harlej. Portug. et Haverk. cum edd. vett. ante Froben. anni 1535. *inter paucos dies* Gaertn. V. supra ad 5, 27, 2.

Et parte agri mulctatis Marsis] Copula *et* deficit in Lovel. 2. Sed intercidisse videtur negligentia librarii ob similitudinem ultimarum literarum vocis praecedentis. V. ad 9, 41, 10. Tum *multatis* Florent. Leid. 1. et Lovel. 1. ac 3. V. supra ad 3, 67, 5.

tum a Fabio abhorret, quod si qua alia arte cognomen suum aequavit, tum maxime bellicis laudibus: sed etiam, quod, memor Papirianae saevitiae, num- 8
quam, ut dictatoris injuſſu dimicaret, adduci potuiſſet.

IV. Nunciata ea clades Romam majorem, quam 1
res erat, terrorem excivit. nam, ut exercitu deleto,

§. 6. *Tum in Etruscos versum bellum*] Pal. sec. *Inde in Etruscos versum bellum.* GEBH. *Tū in Etruscos* Haverk. V. ad 22, 17, 5. et mox ad §. seq. In verbis proximis particula *et* deest, et *repetundorum*, pro *repetendorum*, praefertur in Harlej. et edd. Aldina antiquioribus, nisi quod interim *repetendorum* dederint Mediol. anno 1505. Praeterea *profectus esset Romam* Leid. 1.

Magister equitum, pabulatum egressus, ex insidiis circumvenitur] *populatum egressus* Voſſ. 1. pro varia lectione in margine. *vel populatum egressus* Leid. 2. et Lovel. 1. *populatum est egressus* Harlej. V. infra hoc libro ad c. 26, 12. et c. 33, 7. Deinde *in insidiis circumvenitur* idem Harlej. *ex insidiis circumventus* Hearnii Oxon. C. in cujus B. desunt voces *ex insidiis*. Eas neque in Gaertn. neque in Haverk. inveni.

§. 7. *Qui terror non eo tantum a Fabio abhorret*] *qui terrorum eo tantum* Leid. 1. *qui terror non tantum* Voſſ. 2. et Leid. 2. *error*, pro *terror*, scribendum eſſe, conjicit vir doctus ad marginem ed. Curionis. Saepius eas voces in Mſtis commutari, infra videbimus ad 24, 30, 6. Hic tamen vulgatum servandum: non enim *errori*, sed *terrori* adscribendum est, quod foeda militum caede ac fuga in castra est compulsus. Praeterea *ab Fabio abhorret* Gaertn. et Haverk. *ab Fabio abhorreret* Portug. V. ad 39, 52, 6. Paullo ante *signisque aliquot missis*, pro *amissis*, Fragm. Hav. *signisque aliquod amissis* Gaertn.

Quod si qua alia arte cognomen suum aequavit, tum maxime bellicis laudibus] *quos signa alia arte* Haverk. *qui si qua alia arte* Voſſ. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. V. infra ad 37, 35, 3. *quod si qua aliu parte* edd. Aldo priores. Vide supra ad 7, 2, 11. Praeterea *cum maxime* Voſſ. 1. Lovel. 1. Portug. a m. 1. et Gaertn. *tū maxime* Haverk. V. modo ad §. praec. Deinde *bestias laudibus* Klock. insigni aberratione. Ceterum omnia haec verba exsulant ab Harlej.

§. 8. *Numquam, ut dictatoris injussu dimicaret, adduci potuisset*] *abduci potuisset* Portug. et Gaertn. V. ad Livii 27, 29, 1. *deduci potuisset* Leid. 1. Paullo ante *sed et*, pro *sed etiam*, Lovel. 2.

§. 1. *Majorem, quam res erat, terrorem excivit*] *terrores excivit* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *terrorem exivit* Florent. a m. 1. Mox *ut exercitus deletus*, pro *ut exercitu deleto*,

2 ita justitium indictum; custodiae in portis, vigiliae vicatim exactae; arma, tela in muros congesta.
3 Omnibus junioribus sacramento adactis, dictator, ad exercitum missus, omnia spe tranquilliora et composita magistri equitum cura, castra in tutio-
4 rem locum redacta, cohortes, quae signa amiserant, extra vallum sine tentoriis destitutas invenit; exercitum avidum pugnae, quo maturius ignominia aboleretur.

Hearnii Oxon. C. *ut exercitu delecto* Portug. [*ut exercitus delectus* Veith.] V. ad 9, 37, 8.

§. 2. *Arma, tela in muros congesta*] *in muris* Port. Gaertn. et Haverk. Male. Supra 4, 53, 10. *Quod omnia in locum tutum congesta erant* (*31, 17, 6.)

§. 3. *Omnibus junioribus sacramento adactis*] *omnibus minoribus* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. saepius obvio librariorum lapsu. V. supra ad 6, 27, 10. [*adactis ad exercitum missis* Veith.]

Castra in tutiorem locum redacta] *in tutiorem locum castra redacta* Portug. *in tutiorem castra locum redacta* Gaertner. *in tutiorem redacta*, una voce exsulante, Haverk. Paullo ante *spe et tranquilliora et composita* Leid. 1. *spe tranquilliora incomposita* Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 4. *Extra vallum sine tentoriis*] V. Lipsium 5. de Milit. Rom. dial. 18. DUK.

Quo maturius ignominia aboleretur] *aboletur* Gaertn. Sed notam, qua addita vox *abol'etur* scripta erat, neglexit librarius. V. ad 40, 14, 3. Paullo ante *signa admiserant*, pro *amiserant*, Fragm. Hav. Ita saepe peccant librarii. Praeter illa exempla, quae laudata sunt ad 4, 12, 11. v. etiam ad 4, 33, 6. 7, 22, 9. 8, 33, 17. 9, 12, 2. et 10. atque alibi.

§. 5. *Castra inde in agrum Rusellanum promovit*] Meminit *Rusellae* Ptolemaeus (3, 1.) et Plin. (3, 5.) item Rusellae coloniae. Ejusdem agri item hic noster author in hoc adeo libro [c. 37, 3.] anno ab urbe condita CDLIX. ubi tamen codices fere legunt *Rosellanum*. GLAR. Vox *inde* deficit in Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Harlej. quae, per compendium *iñ* scripta, a voce sequenti intercepta est. V. ad 37, 52, 2. Praeterea trajectis vocibus *in agrum Rusellanum castra promovit* idem Harlej. *inde in agrum Russellanum*, vel *Ruselanum*, primae edd. usque ad Aldum. *Ruselanum* etiam est in Lovel. 1. a m. 1. et Lovel. 2. *Russelanum* in Leid. 2. *Russellanium* in Klock. *Rasellanum* in Lovel. 3. *Rosellanum* in Portug. *Roselanum* in Gaertn. *Rosollanum* in Haverk. *Nisellanum* in Hearnii Oxon. C. V. etiam infra hoc lib. c. 37, 3. Oppidi, unde ager nomen invenit, vere Ῥουσέλλαι Graecis, *Rusellae* Latinis dici, pro quo posteriori aevo *Rosellae* dixerunt, docet Cluver. 2. Ital. ant. 3. p. 514.

§. 6. *Eo et hostes secuti. quamquam ex bene gesta re*] Vet. lib.

tur. Itaque confeſtim caſtra inde in agrum Rusel- 5
lanum promovit. Eo et hoſtes secuti. et quamquam 6
ex bene geſta re summam et in aperto certamine
virium spem habebant; tamen insidiis quoque, quas
feliciter experti erant, hoſtem tentant. Tecta se- 7
miruta vici, per vaſtationem agrorum deuſti, haud
procul caſtris Romanorum aberant. ibi abditis ar-
matis, pecus in conspectu praesidii Romani, cui
praeerat Cn. Fulvius legatus, propulsum. ad quam 8

et quamquam. SIG. Palat. sec. *et quamquam*. GEBH. Particula *et*, a Sigonio inserta, non adparet in Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. Klock. et Fragm. Hav. Tum *ex bene honesta re* Gaertn. Mox *summam in aperto certamine* Harlej. pro *et in aperto*. Eamdem voculam *et* omittunt etiam edd. Aldina priores. *summam et aperto certamine* Florent. *summam et imperato certamine* Fragm. Hav. a m. 1. *in experto certamine* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Praeterea *tam insidiis*, pro *tamen*, Gaertn. V. ad 22, 69, 13.

§. 7. *Tecta semiruta vici*] *semirupta* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. ac C. Similiter etiam supra peccatum erat 5, 49, 4. (*26, 32, 4.) V. plura ad 9, 45, 17.

Per vastationem agrorum deusti] *per devastationem* Gaertn. Supra 1, 52, 3. *Urbium excidia vastationesque agrorum semper aut exspectent, aut patiantur.* 3, 66, 5. *Vastationem agrorum urbi per contumelium ostentantes*. Tum *destituti* edd. antt. pro quo Aldus *deusti* reposuit. Et ita codd. scripti, nisi quod *deasti* sit in Lovel. 4. *desti* in Klock. *destituti* in Neap. Latinii. Vox illa deficit in Harlej. Infra 39, 2, 7. *Vicosque, qui in campis aut vallibus erant, deussit.* 40, 41, 5. *Montanorum Ligurum ab A. Postumio vineae caesae, frumentaque deusta.* c. 45, 1. *Arbores, quae obnoxiae frigoribus sunt, deusserat cunctus.*

Ibi abditis armatis, pecus in conspectu praesidii Romani, cui praeerat Cn. Fulvius legatus, propulsum] *ibi additis urmatis* Gaertn. *ibi abditis armis* Lovel. 3. et Hearnii Oxon. N. quomodo, haud dubie culpa operarum, edidit etiam Modius; quem errorem tamen servarunt Gruter. Dan. Heinsius, J. Fr. Gronovius et Doujatius. Alibi etiam has voces commutari, infra videbimus ad 22, 37, 7. Tum *in conspectum praesidii* Portug. Deinde *C. Fulvius* Voſſ. 2. Lovel. 2. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. in margine, et edd. antt. usque ad Froben. anni 1535. *M. Fulvius* Leid. 2. *consul Fulvius* Leid. 1. et Lovel. 3. *Cornelius Fulvius* Hearnii Oxon. L. 2. et C. praenomen omittitur in Lovel. 4. Reliqui vulgatum servant. Et sane hoc praenomen in gente Fulvia frequentiſſimum est, quae vix altero illo *Cajus* usa fuit. Tan-

inlecebram quum moveretur nemo ab Romana statione, pastorum unus, progressus sub ipsas munitiones, inclamat alios, cunctanter ab ruinis vici pecus propellentes, *quid cessarent, quum per me-*
9 *dia castra Romana tuto agere possent?* Haec quum
legato Caerites quidam interpretarentur, et per

dem *perpulsum* Lovel. 4. V. ad 9, 24, 4.

§. 8. *Quum moveretur nemo ab Romana statione*] Ita primus edidit Cl. Jac. Gronovius. Neque aliter est in codd. nostris, nisi quod Harlej. et forte etiam Florent. ac Klock. cum prioribus excusis praeferant *cum commoveretur*. Vel itaque syllaba *com* in illis repetita est ex vocula praecedenti, vel in aliis ab ea absorpta est. Tum *a statione* Voss. 2. et Lovel. 3.

Cunctanter ab ruinis vici pecus propellentes, quid cessarent, quum per media castra] *cunctantes* Gaertn. et Haverk. Sed adverbio illo Livius etiam supra usus est 1, 36, 4. *Tum illum haud cunctanter discidisse cotem ferunt.* hoc lib. c. 10, 12. et alibi. Tum *qui cessarent* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. ubi *qui* pro cur positum videri posset. V. supra ad 2, 54, 8. Reliquis tamen vulgatum defendentibus adsentiri malo, et *quid* interpretari propter quid. V. ad 3, 7, 3. Hinc particula *quum* perperam omittitur in Haverk. et Gaertn. quorum posterior etiam *per media castra Romana tuta*, pro *tuto*, praefert.

§. 9. *Et per omnes manipulos militum ingens esset indignatio*] Pal. sec. exhibet *indignatio magna esset*. GEBH. *ut per omnes* Gaertn. V. ad 21, 28, 8. Tum *militum manipulos*, transpositis dictionibus, Harlej. et edd. usque ad Froben. anni 1535. Deinde *magna esset indignatio* Hearnii Oxon. B. *indignatio ingens esset* alio ordine Flor. Voss. uterque, Leid. uterque, Lov. 1. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. *indignatio magna esset* Port. Gaertn. et Haverk. In verbis praecedentibus *Alterites*, pro *Caerites*, Voss. 1. a m. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Cerrites* Portug. et Haverk.

Nec tamen injussu movere se auderent] Pall. tres, excluso pro vocabulo *se*, exhibent, *nec tamen injussu movere auderent.* GEBH. Sex codices membranacei *τὸ se* ignorant. Suetonius Caligula 13. *Itaque ut a Miseno movit, quamvis lugentis habitu.* J. FR. GRON. *injussi* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Sed vox illa deficit in Lovel. 2. qua tamen Livius saepe utitur pro sine jussu. V. supra ad 7, 12, 12. Deinde *movere auderent*, omisso pronomine, Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. L. 1. 2. B. Exc. Pithoei, et edd. Rom. anni 1472. et Parm. quorum auctoritate etiam expunxi. Saepius enim Livius verbum *movere* sine casu usurpare solitus est. 5, 25, 6. *Quod ex ea tantum praeda, quae rerum moventium sit, decima designetur.* 21, 32, 1. *Triduo fere post, quam Hannibal ab ripa Rhodani movit.* 22, 1,

omnes manipulos militum indignatio ingens eſſet, nec tamen injuſſu movere auderent; jubet peritos linguae adtendere animum, paſtorum sermo agreſti, an urbano, propior eſſet. Quum referrent, sonum linguae, et corporum habitum, et nitorem, cultiora, quam paſtoralia, eſſe; *ite igitur, dicite,* inquit,

1. *Jam ver adpetebat, quum Hannibal ex hibernis movit.* 22, 43, 5. *Movere inde stutuit in calidiora loea.* 23, 1, 1. *Confestim ex Apulia in Samnium moverat.* 25, 9, 8. *Hannibal concubiu noete movit.* e. 16, 1. *Priusquam ex Lucanis moveret.* e. 38, 23. *Quurta vigilia movere.* 27, 40, 11. *Moverat ex hibernis ad famam hostis Q. Claudius.* 33, 6, 3. *Certior jam factus, Romanum ab Thebis Pheras movisse.* 35, 4, 5. *Quum luce moveret, tamen turmam equitum exploratum misit.* 40, 59, 7. *Terra movit in foris publicis.* V. Infra ad 43, 21, 1. Jac. Gronov. ad 7, 14, 8. Graevium ad Cic. 5. ad Att. ep. 12. et viros doctos ad Curtii 5, 13, 11.

Peritos linguae adtendere animum, pastorum sermo agresti, an urbano, propior esset] Pall. pr. et tert. *attendere animum pastorum sermoni, agresti an urbano propior esset.* sec. *attendere animos pastorum, sermone agresti an urbano propior esset.* GEBH. Duo Pall. et Voſſ. *jubet peritos linguae attendere animum pastorum sermoni, agresti an urbano propior esset.* Etiam tertius *sermone.* J. FR. GRON. *adtendere habitum* Voſſ. 1. in marg. et Leid. 2. Sed ea vox ex sequenti huc migraſſe videtur. *adtendere animos* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Quomodo librarii dediſſe videntur, quia plures juſſi erant, ut quisque animum, adeoque omnes illi animos, adtenderent. Verum eo sensu utrumque in usu fuit *adtendere* et *advertere animos*, vel *animum.* Cic. orat. 2. Agrar. 15. *Adtendite animos ad ea, quae consequuntur.* Liv. 4, 45, 4. *Adverterent animos, ne quid novi tumultus Lavicis oriretur.* Cie. de Amic. 26. *Admonendi sunt, ut animum advertant.* Salluſt. in Jug. 69. *Vaccenses ubi animum advertere.* (* Liv. 24, 18, 2.) Vulgatum itaque, plurium et meliorum codicum auctoritate firmatum, servo. Similiter de pluribus non tantum *in animos*, sed etiam *in animum inducere* Livium dixiſſe, docent exempla, quibus hanc locutionem supra inluſtravi ad 1, 17, 4. Praeterea *adtendere animum pastorum sermone* Portug. Gaertn. et Haverk. *sermoni* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Et hic etiam aeque *sermoni* ac *sermo* ferri potest: quare iterum plurium ac meliorum codicum consensus efficit, ut vulgatum praeferendum censeam. Deinde *agresti inurbano* Lovel. 4.

§. 10. *Et corporum habitum, et nitorem, cultiora, quam pastoralia, esse*] *et corporum et habitum et nitorem cultiora* Fragm. Hav. *et corporum habitum nitorem cultiora* Gaertn. *et corporum habitum nitorem cultioriora* Haverk. *et corporum habitum et nitorem et cultiora* Leid. 2. Tum *cultiora esse, quam*

detegant nequidquam conditas insidias: omnia scire Romanum: nec magis jam dolo capi, quam armis
11 *vinci, posse.* Haec ubi audita sunt, et ad eos, qui
consederant in insidiis, perlata, consurrectum repente ex latebris est, et in patentem ad conspe-
12 ctum undique campum prolata signa. Visa legato
major acies, quam quae ab suo praesidio suftineri posset. itaque propere ad dictatorem auxilia adcitum mittit; interea ipse inpetus hoftium sustinet.

pustoralia Lovel. 4. Mox vocabulum *insidias* deficit in Voff. 2. et Lovel. 3. *nequidquam conditus urbes insidias* habet Lovel. 4. *nequiquam* est in Florent. et Leid. 1. V. infra ad 40, 47, 9.

Nec magis jam dolo capi, quam armis vinci, posse] *non magis jam dolo capi* Portug. Gaertn. et Hearnii Oxon. B. [*non magis dolo capi* Veith.] *non magis id dolo capi* Haverk. *nec magis jam capi dolo* Lovel. 2. 4. Harlej. Fragm. Hav. et edd. antt. ante Aldum. Deinde *quam armis capi vinci posse* Portug. a m. 1. in quo *vincique* emendatur a m. 2. *vinci potuisse* Voff. 1.

§. 11. *Qui consederant in insidiis, perlata, consurrectum repente ex latebris est*] *considerant* Haverk. Hinc *tunc surrectum* Leid. 2. *tum surrectum* Lovel. 3. Deinde *e latebris est* Lovel. 4. *ex latebris esse* Portug. In verbis sequentibus *et patentem ad conspectum* praeferunt Voff. 2. et Lovel. 3.

§. 12. *Auxilia adcitum mittit; interea ipse inpetus hostium sustinet*] *auxilio accitum mittit* Gaertn. *auxilia acciri mittit* Hearnii Oxon. N. et L. 2. [Veith.] *accitum mittit auxilia* Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *hostium inpetus sustinet* Lovel. 2. *inpetus hostium sustineret* Lovel. 4. V. ad 39, 52, 6. *inpetum hostium sustinet* Harlej. et edd. Aldina priores. V. supra ad 1, 4, 9.

§. 1. *Nuncio adlato, dictator signa ferri, ac sequi armatos jubet*] Omnia haec verba desunt in Voff. 1. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. in contextu. Transpositis autem dictionibus *et sequi jubet armatos* legunt Florent. Voff. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *atque sequi jubet armatos* Gaertn. Mox *clariora*, pro *celeriora*, Lovel. 4.

§. 2. *Rapta extemplo signa armaque; et vix ab inpetu*] *Recepta extemplo signa* Lovel. 4. Tum vox *et* deficit in Lovel. 2. Mox *concursu*, pro *cursu*, Harlej. quomodo etiam supra variant codices 5, 42, 3. *concursare* et *cursare* eo modo supra confundebantur 9, 24, 12. [*tenebutur* Veith.]

Quum ira ab accepta nuper clade stimulabat, tum concitatior accidens clamor] Pall. duo meliores *cum ira accepta nuper clade stimulabantur*. Forte *cum ira acceptue nuper cla-*

V. Nuncio adlato, dictator signa ferri, ac se- 1
qui armatos jubet. sed celeriora prope omnia im-
perio erant. Rapta extemplo signa armaque; et 2
vix ab inpetu et cursu tenebantur. quum ira ab ac-
cepta nuper clade stimulabat, tum concitatior ac-
cidens clamor ab increscente certamine. Urguent 3
itaque alii alios, hortanturque signiferos, ut ocius
eant. quo magis festinantes videt dictator, eo in-
pensius retentat agmen, ac sensim incedere jubet.

dis stimulabantur. GEBH. *tum ira* Voss. 1. Lovel. 1. 2. Gaertn. Fragm. Hav. Florent. a manu recenti, et Hearnii Oxon. N. L. 2. et C. [Veith.] V. supra ad 6, 23, 3. Tum *ira ab accepta nuper clade stimulabant* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *ira accepta nuper clade stimulabantur* Voss. 2. et Lovel. 3. *stimulabantur* etiam Fragm. Hav. quae scriptura errori librarii tribuenda est. Male itaque Gebhardus inde legendum conjecit *ira acceptae nuper cladis stimulabantur.* Ea enim recepta, nisi simul legamus *tum concitatiori accidente clamore*, verba illa non habebunt, unde pendent. Sed insuper, ita legendum non esse, ostendit sibi in vicem respondens locutio *ira ob accepta clade* et *clamor ab increscente certamine;* in quibus *ab* accipitur eodem modo, ut infra 26, 1, 3. ubi plura vide. *accepta clade nuper stimulabat*, trajectis vocabulis, Haverk. Sed τὸ *nuper* aberat a Lovel. 4. Insuper *accedens clamor* Lovel. 4. Portug. Gaertn. et Haverk. cum edd. Frobeniana anni 1535. antiquioribus. Male. V. infra ad 21, 10, 12.

§. 3. *Urguent itaque alii alios, hortanturque signiferos, ut ocius eant*] *clamor ab increscente certamine urgēt. atque alii alios, hortanturque signiferos* Haverk. *Itaque* et *Atque* saepius commutantur. V. ad 40, 12, 2. Tum vocula *ut* non adparet in Fragm. Hav. a m. 1. Eam saepe omitti post verba hortandi, infra videbimus ad 40, 11, 1. Illo tamen aliis codd. qui uno consensu defendunt, eam servandam esse consentio.

Quo magis festinantes videt dictator] Vet. lib. *festinantes ire videt.* SIG. Pal. sec. *festinantes ire videt:* ut monuit ex suo quoque Sigonius. Confer haec cum Curtii 3, 10. ubi narrat, ab Alexandro milites, concitatius euntes, manu inhibitos. GEBH. *festinantes ire videt* etiam Portug. et Haverk. *festinantesve videt* Gaertn. *festinantes ut videt* Hearnii Oxon. B. *festinantes vidit* Fragm. Hav. *festinantes videret* Lovel. 4. V. ad 39, 52, 6. Vox *videt* deerat in Lovel. 4. Mox *retinet agmen*, pro *retentat*, idem Lovel. 4. quod ex interpretatione natum est. Emphasis hic est in frequentativo; quo indicat, dictatorem subinde omni hac via saepius retinuisse milites. Alibi saepe librariis forma haec verborum displicuit. V. supra ad 5, 40, 3. Eodem verbo aliquoties usus est

4 Etrusci contra, principio exciti pugnae, omnibus copiis aderant. Et super alios alii nunciant dictatori, omnes legiones Etruscorum capessisse pugnam; nec jam ab suis resisti posse: et ipse cernit ex superiore loco, in quanto discrimine praesidium es-
5 set. Ceterum, satis fretus esse etiam nunc tolerando certamini legatum, nec se procul abesse periculi vindicem, quam maxime vult fatigari hostem,

Aurel. Vict. in Caesar. sed sine emphasi pro retinere. At simili sensu obcurrit apud Tacit. 2. Hist. 35. *Desilire in vada ultro Germani, retentare puppes, scandere foros, aut cominus mergere.* 5. Hist. 21. *Civilis dum fugientes retentat, agnitus petitusque telis, relicto equo, transnatavit.*

§. 4. *Et super alios alii nunciant dictatori*] Vide, ut hic sermo statim versus est. Praecedentia enim verba manifeste de Hetruscis dicuntur, haec autem omnino de Romanis. Neque enim Hetrusci dictatori nunciant, omnes legiones Hetruscorum capessisse pugnam. Sed certe conjunctio *et* novae digressionis est nota, quod superiore quoque libro admonuimus: nisi quis mendam in hoc loco putet. GLAR. De Romanis intelligendum, non de Etruscis. Itaque nova periodus instituenda est. SIG. Voculam *et* omittunt Voss. 2. et Lovel. 3. Paullo ante *principio excitati pugnae*, pro *exciti*, Klock. V. ad 28, 24, 4. *principio exciti pugna* Florent.

Omnes legiones Etruscorum capessisse pugnam; nec jam ab suis resisti posse] *cepisse pugnam* Leid. 2. quod ex glossa interpretis natum puto. Supra 2, 6, 8. *Decorum erat tum ipsis capessere pugnam ducibus.* hoc lib. c. 19, 14. *Suoque inpetu magis milites, quam cujusquam ductu aut imperio, pugnam capessebant.* Klock. praefert *capesse.* Tum *nec ab suis resisti posse* Lovel. 4. et Gaertn. *nec jam a suis resisti posse* Voss. 2. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 2. *neque jam ab suis resisti posse* edd. ante, usque ad Aldum. Mox *quanto in discrimine* Lovel. 4. V. ad 2, 19, 8. Uni tamen testi fidem habere, temerarium foret.

§. 5. *Ceterum, satis fretus esse etiam nunc tolerando certamini legatum*] Haec verba etsi intelliguntur, duram tamen habent compositionem. GLAR. Vet. lib. *Caeterum fretus satis esse etiam nunc.* SIG. Ita et Portug. Duram compositionem vocasse videtur Glareanus, quia jungendum credebat, *satis esse tolerando certamini*, id est, ei rei sufficere. Placeret itaque trajectio verborum, quae in vet. lib. Sigonii et meorum uno obcurrit. Male. Jungendum enim *satis fretus*, ut *satis creditur*, et similia; de quibus infra v. ad 21, 8, 3. Est autem locutio Liviana *esse tolerando certamini*, pro posse tolerare certamen; de qua v. supra ad 5, 3, 5. Praeterea vox *Ceterum* exsulat a Lovel. 3. *esse nam nunc tolerando certamini* legunt Voss. 2. et Lovel. 3. *esse etiam vim toleran-*

ut integris adoriatur viribus feſſos. Quamquam 6
lente procedunt, jam tamen ad inpetum capiendum,
equiti utique, modicum erat spatium. prima ince-
debant signa legionum, ne quid occultum aut re-
pentinum hostis timeret: sed reliquerat intervalla
inter ordines peditum, qua satis laxo spatio equi
permitti poſſent. Pariter sustulit clamorem acies; 7
et emiſſus eques libero cursu in hoſtem invehitur,

do certomini Voſſ. 1. a m. 2. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 6. *Prima incedebant signa legionum, ne quid occultum aut repentinum hostis timeret*] post-*ea incedebant* Hearnii Oxon. C. Tum *hosti sumeret* Klock. Paullo ante *ad impetum copiundum* pro *capiendum*, Florent. V. ad 26, 36, 11.

Sed relinqueret intervallo inter ordines peditum] Sic illae, quae secutae sunt Modianam: nam et Curio cum omnibus prioribus *reliquerat*. Rectius omnino: etenim de dictatore hoc verbum exaudiendum, non de hoſte. J. FR. GRON. *relinqueret* jam triginta quatuor annis ante Modium receperunt Basil. anno 1554. quod deinceps repetierunt Paris. anno 1573. et Francof. anno 1578. atque ita demum Modius: pro quo recte *reliquerat* revocavit Gronovius. Id autem Oxoniensium suorum teſtimonio firmari, auctor est Hearnius; neque dissentiunt mei, nisi quod *relinquerat* sit in Lovel. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. Praeterea *inter peditum ordines* Lovel. 4.

Qua satis lato spatio equi praemitti possent] Scribo, *qua satis laxo spatio equi permitti possent*. GELEN. Recte *laxo spatio* Gelenius; neque aliter codd. Hearnii Oxonienses, ut et mei, nisi quod *satis lapso* sit in Lovel. 1. *satis lato* in Leid. 2. Colum. 4, 30. *Riguus locus spatio laxiora desiderat*. Solent autem *laxus* et *lapsus* a librariis commutari. V. quae notavi ad Silii 8, 322. Et eo modo confunduntur etiam *laxare* et *lassare*. V. supra ad 6, 9, 9. 21, 59, 6. (* 32, 5, 7.) et viros doctos ad Rutilii Iter 1, 371. Similiter etiam turbant scribae in vocibus *laxus* et *latus*. V. infra ad 39, 17, 2. Deinde recte etiam idem Gelenius *permitti*, consentientibus omnibus scriptis meis. V. ad 3, 70, 9. Ex locis autem ibi laudatis conſtat, non audiendos eſſe Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. in quibus *equites permitti*.

§. 7. *Et inmissus eques libero cursu in hostem invehitur*] Sic apud me primus Juntas. Sed melius Thuan. Flor. Voſſ. [pr.] Helm. Andreas, Bechar. Ascens. Mogunt. *emissus*. nempe ex acie Romana, per quae dixerat intervalla. 2, [43, 7.] *Ita instruxisset aciem, ut, solo equitatu emisso, exercitum hostium funderet*. 7, [15, 3.] *Eques deinde emissus turbatos avertit*. 29, [2, 5.] *Intervalla patentia satis late fecerant, qua equitatum, ubi tempus esset, emitterent*. 30, [18, 4.] *Tu quatuor legionum equites in hostem emitte*. 33, [36,

incompositisque adversus equeſtrem procellam sub-
8 itam pavorem obfundit. Itaque, ut prope serum auxilium jam pene circumventis, ita universa requies data est. integri accepere pugnam: nec ea

10.] *Et equitum Latinorum omnes turmas in hostem emisit.* J. FR. GRON. *emissus eques* praeter Voſſ. 1. et Flor. a Gronovio memoratos, ex meis legunt etiam Leid. ambo, Lovel. 1. 2. Harlej. Klock. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. ac N. Ita supra 2, 25, 3. *Militem avidum certaminis emittit.* 6, 13, 4. *Tum equitum turmae emissae.* 28, 14, 11. *Equitatum omnem extemplo in equites emittit.* ubi similiter ante Gronov. peccabatur. V. quae ibi notantur. Ceterum *immissus* ante Juntam dedit Aldus. [*immissus* Veith.] Deinde *cursus liberos* praefert Leid. 1.

Incompositisque adversus equestrem procellam subitum pavorem obfundit] *in incompositosque effundit* Portug. *incompositosque offundit* Voſſ. 1. *incompositosque effundit* Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. *incompositisque effundit* Flor. a manu recenti, Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Fragm. Hav. a m. 2. Hearnii Oxon. N. L. 2. B. C. et edd. vett. usque ad Froben. qui anno 1531. *offundit* recte substituit. Paſſim haec verba a librariis in codd. scriptis commutantur. V. ad 33, 7, 8.

§. 8. *Itaque, ut prope serum auxilium jam pene circumventis, ita universa requies data est*] Primus tertiusque Pall. codd. *Itaque ut properum auxilium.* sec. *Itaque ut non properum auxilium.* Sed elegans est vulgata lectio. l. 27, 20. *Asdrubal Gisgonis et Mago imperatores ex ulteriore Hispania ad Asdrubalem venerunt, serum post male gestam rem auxilium.* Eodem lib. c. 47. *Magnopere vereri, ne perditis rebus serum ipse auxilium venisset.* l. 31, 24. *Quamquam serum auxilium perditis erat, tamen, quae proxima auxilio est, ultionem petens.* l. 40, 25. *Haec sera futura auxilia erant.* GEBH. Voſſ. [pr.] *ut prosperum.* Thuan. Voſſ. alter, duo Pall. *ut properum auxilium.* Tertius: *ut non properum auxilium.* Cui pene accedo, etsi non oblitus, *serum auxilium* alibi frequentari noſtro. 28, 25, 13. *Nihil reliqui habebant praeter non tutissimum a malis consiliis receptum.* Ubi vide: nam hic quoque vitiarant. Illud elegans, *universa requies.* Ut 4, [27, 5.] *Conferendo vires spem universae victoriae, tentato paullatim eventu certaminum, suos praecipere.* 7, [11, 1.] *Tanti ea ad universi belli eventum dimicatio fuit, ut Gallorum exercitus proxima nocte, relictis trepide castris, in Tiburtem agrum* etc. *transierit.* 22, [12, 10.] *Neque universo periculo summa rerum committebatur.* Et [c. 32, 2.] *In casum universae dimicationis non veniebant.* 23, [16, 4.] *Duces nec prohibebant paucos temere rogantes, nec dare signum universae pugnae volebant.* 31, [35, 1.] *Rex tam celerem aleam universi certaminis timens.* 36, [7, 1.] *Hannibal, nominatim rogatus sententiam, in universi belli cogitationem regem avertit.* Haec eo, ne tibi eveniat, quod ho-

ipsa longa, aut anceps fuit. Fusi hoſtes caſtra re- 9
petunt, inferentibusque jam signa Romanis cedunt,
et in ultimam castrorum partem conglobantur.
Haerent fugientes in anguſtiis portarum: pars ma- 10

mini doctiſſimo; qui malebat, *universis requies.* J. FR. GRON. *prosperum jam pene circumventus* Leid. 2. *prosperum jam pene circumventis* Lovel. 1. voce *auxilium* in utroque omiſſa. *properum auxilium jam pene circumventis* Lovel. 2. 4. Gaertn. Leid. 1. Fragm. Hav. a m. 2. (in quo *prope auxilium* erat a m. 1.) Hearnii Oxon. N. C. et Exc. Pithoei. *non properum auxilium pene circumventis* Portug. et Haverk. Quam quidem lectionem Gronovius probavit, et commode ferri potest: quum tamen non, nisi in subleſtae fidei codd. supersit, qualis praeter meos modo memoratos Pal. sec. apud Gebhard. potius eſſe puto, ut cum eodem Gebhardo *prope serum auxilium* probem. Praeter loca autem Livii, quae idem Gebhardus laudavit, *serum auxilium* memorat etiam Liv. supra 3, 5, 15. *Quia serum auxilium post proelium venerant, prope cum ignominia dimissi.* Particula autem *jam* deest in ed. Rom. anni 1472. Eam reliquae, quas vidi, cum codd. scriptis conſtanter tuentur. Ceterum *universis requies data est* etiam vir doctus ad marginem ed. Curionis legendum conjecit. Sed recte Gronov. vulgatum defendit. Exemplis ejus adde haec ex Liv. 1, 38, 4. *Ubi nusquam ad universae rei dimicationem ventum est.* 22, 19, 6. *Incautosque universo simul terrore effuso obprimeret.* et 27, 12, 9. *Casum universae pugnae non necessarium ducebat.*

Integri accepere pugnam: nec ea ipsa longa, aut anceps fuit] *integre accepere* Portug. *integri accipere* Gaertn. *integri acceperunt* Lovel. 4. Tum *nec ipsa longa*, omiſſa voce *ea*, Hearnii Oxon. N. L. 2. B. C. Exc. Pithoei, et cum edd. Rom. anni 1472. ac Parm. omnes mei Mſti, nisi quod in Klock. sit *nec haec exposita longa.* Saepe *ipsa* pro *ea ipsa* poni, saepe etiam, ubi ita praeferunt codd. manu exarati, vocem *ea* culpa scribarum omitti, supra vidimus ad 5, 43, 4. Hic tamen non poſſum non conspirantibus in eamdem lectionem codd. consentire. Praeterea *auceps pugna fuit* Portug. errore librarii. Tò *fuit* non adparet in Voſſ. 2.

§. 9. *Et in ultimam castrorum partem conglobantur*] *in ultima castrorum parte* Harlej. cum edd. prioribus. Aldus demum vulgatum reposuit, cum quo sentiunt reliqui scripti. Praeterea *ut in ultimam* Gaertn. sollemni scribarum lapsu. V. ad 21, 28, 8. In praecedentibus idem cod. omittit voculam *jam.*

§. 10. *Pars magna aggerem vallumque conscendunt*] Vocem *pars* tamquam conlectivam cum verbo plurali libenter Livium conſtruere, supra dictum est ad 5, 38, 5. Quid tamen eſſe dicam, quod hoc loco omnes mei (solis forte Klock. ex quo nihil notatur, et Harlej. cujus scripturam mox memorabo, exceptis) constanter legant *conscendit*, et mox *posset*? iisdem consentit [Veith.] Oxon. B. Hearnii, qui insuper *conscendit* sibi obvium fuiſſe testatur in N. C. et Exc. Pithoei,

gna aggerem vallumque conscendunt, si aut ex superiore loco tueri se, aut superare aliqua et evadere
11 possent. Forte quodam loco male densatus agger pondere superstantium in fossam procubuit: atque ea quum Deos pandere viam fugae conclamassent,
12 plures inermes, quam armati, evadunt. Hoc proelio fractae iterum Etruscorum vires: et, pacto annuo stipendio, et duûm mensium frumento, per-

quemadmodum contra *posset* exhibent Harl. et ed. Rom. anni 1472. ac Parm. An omnium horum codd. librarii erraſſe dicendi sunt? Durum id est. Eo tamen inclinat animus. Praeterea *vallum aggeremque* edd. principes usque ad Aldinam, quae voces transposuit, consentientibus scriptis, uno Harlej. in diversa abeunte.

Si aut ex superiore loco tueri se, aut superare aliqua et evadere] Pal. sec. *aut superare, aut aliqua evadere*. GEBH. Ita et Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. *aut superare aliquam et evadere*, Leid. 1. *aut superure et evadere*, voce omiſſa, Exc. Pithoei Male. De voce *aliqua* v. ad 38, 30, 7. Praeterea *e superiore loco* Voſſ. 1. et Lovel. 1. *e superiori loco* Leid. 2. *ex superiori loco* Lovel. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. *ex supero loco* Leid. 1.

§. 11. *Mole densatus agger pondere suprastantium in fossam procubuit*] Vet. lib. *superstantium*. SIG. Tres Pall. referunt cum Campani ed. *pondere superstontium*. Andreas vero *suprastantium*. GEBH. Paris. anno 1573. primi ediderunt *superastantium*; quod poſtea secuti editores servarunt. Id tamen ortum puto ex errore vel operarum, vel ejus, qui huic editioni praefuit, et ex *suprastantium*, ut ante Sigonium legebatur, *superstantium*, quod is in contextum recepit, emendaturus, inserto τῷ *e*, literam *a* expungere oblitus est. Nam *superadstare* quidem verbum probum est, apud Virg. 6. Aen. 17. et, ut lexica docent, apud Manil. atque alibi obvium, eo tamen Livium usum eſſe, nondum comperi. Insuper lectio illa nullius cod. teſtimonio firmatur. Ut enim Sigonius in vet. lib. et Gebhardus in suis invenerunt, praeferunt etiam omnes mei, nisi quod *suprastantium* sit in Lov. 4. et ex Flor. nihil notatum videam, ut forte is quoque *suprastantium* servarit. Contra *superstantium* Hearnio quoque in Oxon. N. L. 2. B. et C. obvium fuit, quam etiam scripturam revocavi. *super* et *supra*, ac propterea *superstare* ac *suprastare*, in Mſtis confundi, infra videbimus ad 23, 36, 6. De verbo autem *superstare* v. ad 37, 27, 8. Vox *male* deerat in Leid. 2. Sed *male densatus* est, non satis densatus. V. Emmen. ad Virg. 1. Georg. 105. *quodam loco male densato* perperam Voſſ. 2. Etiam *ager*, pro *agger*, est in Lovel. 2. 3. 4. et Gaertn. *ei fossam*, pro *in fossam*, Lovel. 4.

Atque ea quum Deos pandere viam fugae conclamassent] *atque eva quum Deos* Klock. *atque evah quum Deos* Harlej. cum edd. antt. *atque eo quum Deos*

miſſum ab dictatore, ut de pace legatos mitterent
Romam. Pax negata: induciae biennii datae. di- 13
ctator triumphans in urbem rediit. Habeo aucto-
res, sine ullo memorabili proelio pacatam ab di-
ctatore Etruriam esse, seditionibus tantum Arreti-
norum compositis, et Cilnio genere cum plebe in
gratiam reducto. Consul ex dictatura factus M. 14
Valerius. non petentem, atque adeo etiam absen-

Lovel. 2. *atque eam quum Deos pandere viam* Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon. N. ac C. *ad quae cum Deos pandere viam* Neap. Latinii. Sed recte Mediol. anni 1505. ediderunt *atque ea quum Deos*, quod non tantum plerique editores poſteriores, sed et reliqui codd. probarunt. Praeterea *inclamassent* Gaertn. Error inde ortus eſt, quia per notam scriptum fuerat *ĉclamassent*, quod levi negotio in *iclamassent* corrumpi potuit ob ductuum similitudinem. Hac ratione commutantur *contentus* et *intentus*. V. ad 7, 5, 5. *concitare* el *incitare*. V. ad 8, 33, 1. *contra* et *intra*. V. ad 7, 40, 13. (* *concursus* et *incursus* v. ad 30, 25, 3.) Mox *evadunt* deficit in Lovel. 2.

§. 12. *Pacto annuo stipendio, et duûm mensium frumento*] *pacto annuo stipendium* Florent. et Leid. 1. Tum *et duum mensium stipendio* Lovel. 4. Cujus codicis librarii menti adhuc vox illa ex praecedenti obversabatur, quum hoc scriberet. *et duum mensium frumento imperato* una voce auctiores Harlej. Neap. Latinii, et edd. nonnullae principes. Eo verbo in hac re usus eſt Livius supra 9, 43, 21. *Tum trium mensium frumento imperato, et annuo stipendio, ac singulis in militem tunicis, ad senatum pacis oratores missi.* Ubi plura vide. Hic tamen ea vox non neceſſaria eſt, quum *pacto* praeceſſerit; quod de eodem negotio adhibet supra 8, 2, 4. et c. 36, 11. eliam 9, 43, 6. Recte itaque Aldus vocem *imperato* ejecit, quam neque reliqui codd. agnoscunt. Mox *a dictatore*, pro *ab*, Leid. 2. et Lovel. 2. Deinde *Romam legatos mitterent*, transpositis vocibus, Voss. 1. Leidens. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 13. *Sine ullo memorabili proelio*] Vox *proelio* deficit in Lovel. 4. At *memorabili bello proelio* eſt in Voss. 2. Quamvis autem librarius subjectis notis recte indicarit, vocem *bello* delendam eſſe, interim tamen hinc patet, saepe librarios voces *bellum* et *proelium* commutaſſe. V. ad 3, 61, 2. Paullo ante, continuata oratione, *Pace negata, induciae biennii datae*, pro *Pax negata*, Harlej. Sed nihil muto, partim quia omnes reliqui codices ſtant pro vulgato, partim quia Livio sollemne fuit, orationem in minores periodos intercidere. V. infra ad 21, 36, 4.

Cilnio genere cum plebe in gratiam reducto] *Licinio genere* tantum non omnes codd. et edd. ante ultimam Gruteri. V. quae supra notata sunt hoc lib. ad

tem, creatum credidere quidam; et per interregem ea comitia facta. id unum non ambigitur, consulatum cum Appulejo Pansa gessisse.

c. 3, 2. [*Etruriam seditionibus* Veith.]

§. 14. *Consulem ex dictatura factum M. Valerium*] Lege *Consul ex dictatura factus M. Valerius*. GELEN. Haeret in Pall. pr. ac tert. haec lectio *Consul ex dictatura factus M. Valerius*. in sec. *Consulem ex dictatore factum M. Valerium*. in Camp. *Consul ex dictatore factus M. Valerius*. GEBH. *Consulem ex dictatore factum M. Valerium* cum priscis edd. legunt Lovel. 4. a m. 2. Portug. Harlej. Gaertn. et Haverk. ut ita oratio continuaretur cum sequentibus, et haec verba penderent a verbo sequenti *credidere*. Sed v. ad §. praec. *Consul ex dictatura abiit et factus M. Valerius* Hearnii Oxon. L. 2. et C. *Consul ex dictatore factus M. Valerius* ejusdem L. 1. et B. neque aliter Voss. 1. et Leid. 2. Reliqui probant emendationem Gelenii. Vir doctus ad marginem ed. Curionis emendandum censebat *ex dictatore*. Eam locutionem exponit Doct. Oudend. ad Lucani 4, 719. quemadmodum contra *ex dictatura*, quod in longe pluribus ac melioribus superest, exposuit Gronov. 4. Obs. 20. p. 320. ubi etiam lectionem Gelenii probavit.

Non petentem, atque adeo etiam absentem, creatum credidere quidam] Fortassis *tradidere*. Non solet Livius, quum aliquid varie proditum adnotat, in ea re uti verbo *credere*, sed aliter atque aliter id enunciat. Evolvatur vel solus liber 9. 15. 42. et 46. *In quibusdam annalibus invenio*. c. 23. *Invenio apud quosdam*. c. 28. *Utrumque traditur*. c. 36. *Quidam tradunt*. c. 44. *Alii tradunt*. eodem cap. *Quidam auctores sunt*. Et *credere* ac *tradere* saepe permutantur. V. viros Cl. Burmann. ad Ovid. 2. Metam. 378. et Drakenb. ad Silii 16, 371. DUK. *non potentem* Portug. et Haverk. de quo errore v. ad 5, 14, 5. male autem hae voces ambae omittuntur in Flor. Tum *atque ideo etiam absentem* Portug. et Gaertn. *atque ideo etiam absentes* Haverk. *ideo* et *adeo* etiam alibi commutari solent. V. N. Heinsium ad Nason. Ep. 17. Her. 164. *atque adeo absentem etiam* Harlej. et edd. ante Froben. anni 1535. *atque etium absentem* Lovel. 4. [*atque eum etiam absentem* Veith.] Voces *atque adeo* exsulant a Lovel. 2. Ea tamen formula apud optimos scriptores frequens est. Cic. 4. ad fam. ep. 3. *Sed aliquid, atque adeo multa, addunt et adferunt de suo*. Or. pro Planc. 19. *Etiam atque etiam insto, atque urgeo, insector, posco, atque adeo postulo crimen*. In Pison. 18. *Tunc etiam, atque adeo vos, geminae voragines scopulique reipublicae, vos meam fortunam deprimitis?* et ita alii saepe. Vox *creatum* deest in Gaertn. et Haverk. quorum librariis ea displicebat, quia initialia hujus §. verba casu quarto concepta cum his jungebant. Tum *crediderunt* Lovel. 4. Reliqui omnes *credidere*. Conjectura tamen Cl. Dukeri admodum placet. V. ad Epit. Liv. 60.

Et per interregem ea comitia facta] Probo magis *habita*, quod est in vet. lib. SIG. Sigonius *habita*. Sed neque illa, neque vox *facta*, comparet in Pall. duobus melioribus. Alias sec. binaeque

VI. M. Valerio et Q. Appulejo consulibus, sa- 1
tis pacatae foris res fuere. Etruscum adversa belli 2
res et induciae quietum tenebant: Samnitem, mul-

editiones principes defensitant vulgatum *facta*. GEBH. Sigonius magis probat *habita* e suo vetere. Sane tribus nostris ea vox prorsus exulat: verum in aliis tribus exstat integra. Cum autem toties dicat Livius *perfecta comitia*, quare non et *facta* diceret. Habes hoc lib. [c. 16, 1.] *Comitiis perfectis veteres consules jussi bellum in Samnio gerere*. J. FR. GRON. Probum est *facta*. Liv. 5, 1, 1. *Comitia utriusque populi longe diversa ratione facta sunt*. Ibid. c. 14, 4. *Comitiis, auspicato quae fierent*. Sic *concilia facere* 3, 10, 8. DUK. Idem Gronov. in priori ed. notarum testatus, vocem *facta* a melioribus codicibus suis deficiente sententia prorsus exsulare, legendum suspicatur *ea comitia inita*. Nam ad sensum aliquid tale requiri, neque facilius quidquam a praecedentibus literis potuisse absorberi. Rectius tamen in posterioribus curis vulgatum contra Sigonium defendit. Nam *ea comitia habita* tantum inveni in Lovel. 4. neque vox *facta* in aliis, quam Leid. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. defuit. Non tantum *perficere comitia* apud Liv. obcurrit 22, 34, 3. 25, 41, 10. 30, 39, 5. et alibi: sed et *fieri*, ut hoc loco *facta*, dicuntur supra 1, 35, 1. *Eo magis Tarquinius instare, ut quam primum comitia regi creando fierent*.

Id unum non ambigitur, consulatum cum Appulejo Pansa gessisse] *id unum vero ambigitur* Lovel. 4. Error ex compendio *nō* natum est, pro quo scriptum fuisse u'o existimavit librarius. v. ad 31, 35, 1. Tum *Pensa* Voss. 1. et Leid. 2. Deinde *gessisset* Lovel. 4. *gessisse M. Valerium* Haverk.

§. 1. *M. Valerio*] Et hic rursus Valerium absque cognomine profert, ut anno ab urbe condita CDXLIII. [9, 28, 8.] fecerat, et bis, hoc adhuc anno [c. 9, 3.] et sequenti [c. 11, 4.] quamquam Maximus hic fuit dictator, ac illi consulatus duobus sequentibus annis datus videtur. Id unum apud me dubium, num Corvinus etiam Maximus sit cognominatus, an alius quispiam M. Valerius cum Corvino hoc tempore vixerit ex eadem familia. Nam a quadringentesimo ab condita urbe anno novies in magistratu M. Valerii nomen reperias: sed Corvinus anno CDVII. primum fit consul. in sex sequentibus locis aliquis alius semel fuit consul, non Corvinus. At qui ex illis locis fit, non satis liquet; suspicor tamen anno CDXLIII. Alioqui Corvinus hic erat VI. consul, ac anno sequenti VII. quod non videtur verisimile. Nemo enim ante C. Marium septies consul fuit Romae, authore Plutarcho [in Mario p. 432.] Plinius sane 7, 48. a primo Corvini consulatu ad sextum usque aït intercessisse annos XLVI. quòd ego intelligo non connumeratis extremis. At hic annus est XLVII. Quare sequenti, non hoc anno, puto Corvinum sextum fuisse consulem, ubi Torquato subrogatus fuit: et vel hunc locum, vel eum anno ab urbe condita CDXLIII. ut diximus, de alio intelligi Valerio. Sane lex de provocatione a Corvino magnae authoritatis viro lata videri potest. Et fortassis dictatori prioris anni male additum *Maximus*. Nam et Livius in comparatione illa, ex nomine *Maximi* orta, la-

torum annorum cladibus domitum, hauddum foede-
3 ris novi poenitebat. Romae quoque plebem quie-
tam et exoneratam deducta in colonias multitudo

pſus videtur, ut paullo ante [c.3, 4.] demonſtravimus. Sane Livianus codex in his oppido negligens eſt, authorisne culpa, an temporum injuria, ignoro. GLAR. Recte Glareanus contendit, M. Valerium, hujus anni ordinarium, et ſequentis ſuffectum conſulem, fuiſſe celeberrimum M. Valerium Corvum, quia Plinius docet 7. H. N. 48. inter primum et ſextum Corvi conſulatum quadraginta et ſex annos interfuiſſe. Tot autem anni intereſſe reperiuntur a Corvi primum conſule ad M. Valerium T. Manlio ſubfectum, ſi Plinius ſimiles, ac Livius adhibuit, faſtos ſecutus ſit, et annos utrimque extremos connumeraverit: nam ſecundum faſtos Capitolinos, connumeratis extremis, interſunt anni quinquaginta. Quod autem Glareanus annos quadraginta et ſex intereſſe dicat, non connumeratis extremis, inde fit, quod a Livio diſcedens eo temporis ſpatio duos annos interponat. Glareani ſententiam, *Corvum* cognominatum fuiſſe hujus anni conſulem M. Valerium, confirmant Faſti Idatiani, ſecundum quos hoc anno conſules fuerunt *Corvinus* et *Panſa*. Confirmant etiam Faſti, quos Noris. ex Biblioth. Caeſarea depromsit, qui hujus anni conſules vocant *Corvum V.* et *Panſam*. Sexti conſulatus, anno ſequente geſti, neque hi, neque illi faſti meminerunt, quia fuit ſuffectus, et ſuffecti rationem non habuerunt. Hinc ſequitur, ſi M. Valerius hoc anno ex dictatura conſul factus eſt, et Corvi cognomen habuit, anni prioris dictatorem non *M. Valerium Maximum*, ſed *M. Valerium Corvum* fuiſſe; quod Glareanus quidem conjectura adſecutus eſt, ſed monumenta poſtea reperta verum eſſe docuerunt. Nam ſecundum Faſt. Idat. annus, qui hunc noſtrum praecedit, exactus eſt *ſine conſulibus, eoque Corvinus dictator, et Aemilius magiſter equitum menſibus ſex deinde fuerunt.* Faſti autem Noriſii, quibus et Cuſpinianus uſus eſt, eodem illo anno tamquam conſules proferunt *Corvum II.* et *Rullianum II.* quos eo anno ſecundum dictatores fuiſſe, Pighius docuit in Annal. ad ann. CDLII. p. 381. Hinc iterum ſequitur, ſi non *M. Valerius Maximus*, ſed *M. Valerius Corvus* eo anno dictator fuit, Livium ſupra c. 3, 4. lapſum eſſe, quum crediderit, *ex Maximi cognomine ortum errorem* annalium fuiſſe. Vide, quae eo loco notavi. Praeterea, quum a primo Corvi usque ad ſubſectum M. Valerii conſulatum ſeptem M. Valerii conſules recenſeantur, et Corvus tantum ſexies conſul fuerit, recte iterum Glareanus unum eorum, et quidem eum, qui anno CDXLIII. conſul fuit, et Livio ſimpliciter *M. Valerius*, omiſſo cognomine, vocatur 9, 28, 8. a M. Valerio Corvo diverſum fuiſſe, conjicit. Idenim probant poſtea reperti Faſti Capitol. Conſul. et Triumph. eo anno integri, qui illius anni conſulem *M. VALERIVM. M. F. M. N. MAXIMVM* vocant. Quod autem idem Glareanus apud ſe dubium eſſe teſtetur, utrum Corvus etiam *Maximus* cognominatus ſit, de eo ita ſentio; licet incertum ſit, utrum Corvus ex familia Maximorum, an Publicolarum gentis Valeriae procreatus ſit, ut docet Pighius in Annal. ad ann. CDV. p. 296. attamen verius videri, eum, poſtquam *Corvus* dici coepit, priſcum cognomen, ſi-

praeſtabat. tamen, ne undique tranquillae res eſsent, certamen injectum inter primores civitatis, patricios plebejosque, ab tribunis plebis Q. et Cn. O-

ve illud *Maximus*, sive *Publicola* fuerit, omisiſſe. In Fragm. enim Faſt. Capitolin. Conſul. quo anno primum conſulatum obtinuit, vocatur : . ſ. : *ERIVS. M. F. M. N. CORVVS* : reliqui vero conſulatus cum utraque dictatura injuria temporum perierunt. in Faſtis etiam Triumph. in secundo, tertio, ac quarto consulatu simpliciter tantum *CORVVS* cognominatur, neque in illis vel semel tantum etiam *Maximi* cognomen ei tribuitur, ubi tamen toties duo, immo nonnumquam tria, magiſtratuum cognomina recensentur.

Q. Apulejo] *Appulejo* ex Capitolinis tabulis. SIG. V. supra ad Epit. Liv. 5. Ceterum plerique codd. hic et cap. praec. in fine *Apulejo* scribunt, quidam etiam *Apulegio* et *Appulegio*. Omnes autem voces *M. Valerio et Q. Appulejo* deſunt in Gaertn. Mox vero transpositis vocibus *pacatae res foris fuere* praeferunt Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. et edd. Frobeniana anni 1535. priores. *pacatae res foris fuerunt* Lovel. 4.

§. 2. *Etruscum adversae belli res et induciae quietum tenebant*] Pall. pr. tert. et Andr. *adversa belli res*. sec. *adversa res belli*. Denique Camp. *belli res adversa*. GEBH. Scripti plerique et editi ab Andrea omnes ante Gryphium *adversa*. l. 4, [55, 5.] eſt : *Ea adversa civitati res vires tribuniciae actioni adjecit*. Tacitus 4. Hiſt. 5. *Unde arcta Leptitanis res*. Quod haud scio, an jure sollicitent viri docti. Virgilius [1. Aen. 563.] *Res dura et regni novitas*. Venit tamen in mentem, τὸ *res* vocabulum eſſe auctori invito saepe inculcatum : praeterea hic in tam propinquo non jucunde repeti : denique nec scripti omnes sibi conſtant. Voss. et Pall. unus *adversa res belli*. Rottendorfianus, quo nunc incipio uti, *adversi belli res*. Campanus *belli res adversa*. Quae omnia me movent, ut scripsiſſe Livium putem : *Etruscum adversa belli, et induciae quietum tenebant*. Sic ipſe *incerta belli*. J. FR. GRON. Quantum ex Gronovio et Hearnio intelligo, MSS. omnes habent *res*, nec ulla varietas hic eſt, nisi in voce *adversae*. Sed *adversae belli res* non minus recte dicitur, quam 3, 9, 1. *secundae belli res*. Offendiſſe Gronovium credo bis in brevi intervallo repetitum *res*. Nec tamen hoc infrequens eſt Livio. DUK. Cum Gronovio, *adversa* ex scriptis plerisque et editis reponenti, faciunt non tantum Hearnii Oxonienses, sed et mei omnes, nisi quod tamen *adversae* fuerit in Gaertn. a m. 1. et ex optimo Florent. nihil notatum invenerim. Eorum itaque auctoritate in contextum admisi. Non tamen primus eſt Gryphius, qui *adversae* repoſuerit ; sed ita ante Gryphium Frobenius anno 1535. eumque secuti plures Gryphio priores ediderunt. An tamen vox *res*, ut Gronovius censuit, delenda sit, alia quaeſtio eſt. *adversa res belli* praeferunt etiam Leid. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Eam vocem saepius a librariis alieno loco inculcatam eſſe, agnosco. Deinde *adversa* pro rebus adversis dici, infra videbimus ad 30, 12, 6. Praeterea, *adversa belli*, similique modo formatas locutiones, Livio in deliciis fuiſſe, supra di-

4 gulniis. qui, undique criminandorum Patrum apud plebem occasionibus quaesitis, postquam alia frustra tentata erant, eam actionem susceperunt, qua non infimam plebem accenderent, sed ipsa capita
5 plebis, consulares triumphalesque plebejos: quorum

ctum est ad 7, 21, 8. Vellem tamen, repetitionem vocis *res*, quae modo praecessit, non numerari inter caussas, cur hoc loco expungenda esse videatur. Non modo enim Livium a quarumvis vocum, verum etiam a repetitione *τοῦτες*, parum sibi cavisse, partim ad 1, 3, 9. partim ad 2, 18, 2. pluribus exemplis evici. Si itaque codices probatae fidei forent, quorum testimonio constaret, eam vocem a librariis insertam esse, Gronovio delenti inter primos adsentirer. Nunc vero, omnibus Mstis invitis, sententiam ejus probare nequeo.

§. 3. *Plebem quietam et exoneratam deducta in colonias multitudo praestabat*] Vocula *et* deficit in Voss. 2. sed eam intercepisse videtur vocis sequentis syllaba initialis. V. infra ad 44, 43, 3. Tum *exhoneratam* Leid. 1. Lovel. 1. 2. et Fragm. Hav. *exhonoratam* Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad 36, 40, 9.

Certamen inceptum inter primores civitatis] *certamen injectum* melius, quam *incoeptum*. GELEN. Gelenius emendabat *incoeptum*, ut habet Andreae editio. Pall. duo *certamen infectum inter* (Prim. *intra*) *primores civitatis*. Forte legendum *certamen invectum in primores civitatis*. GEBH. Quam neglegenter Gebhardus Gelenium consuluerit, ex praemissa ejus adnotione patet. Quod enim ejecit, et ad sua tempora editiones obsederat, ab eo emendatum ac restitutum persuadere conatur. *infectum intra primores* est etiam in Voss. 2. *infectum inter primores* in Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. et Fragm. Hav. unde infeliciter Gebhardus *invectum in primores* mutandum conjicit. Nam quis umquam dixit *invehere certamen in aliquos* pro operam dare, ut inter aliquos certamen oriatur? potius est, ut dicamus, *infectum* librarios per errorem dedisse pro *injectum*, ut reliqui praeferunt, ob similitudinem ductuum, quibus majusculae *F.* et *I.* scribi solent; (* v. ad 27, 28, 1.) ex qua caussa etiam *conjeci* et *confeci* in Mstis confundi Manut. monuit ad Cic. 12. ad fam. ep. 25. Similiter *adjicere* et *adficere*. V. viros doctos ad Suet. Calig. 15. Etiam *jacere* et *facere*. V. infra ad 41, 4, 2. *Injicere certamen* autem, ut 21, 54, 4. *Injecto deinde certamine cedendo sensim citra flumen pertrahere*. 34, 4, 15. *Vultis hoc certamen uxoribus vestris injicere?* Eodem modo *injicere contentionem, rixam*; de quibus locutionibus supra v. ad 3, 64, 6. Paullo ante *tum ne undique*, pro *tamen*, Portug. V. supra ad 22, 17, 5.

Patricios plebejosque ab tribunis plebis Q. et Cn. Ogulniis] Pall. pr. et tert. *Quinto et cum Ograniis*. sec. *Q. et C. Eguiniis*. Andreas et Camp. *Oguiniis*. GEBHARD. *patricios plebis et quod Eguinius*, reliquis omissis, Gaertn. *ab tribunis plebis quae et cum Ograniis* Lovel. 3. *ab tribunis plebis et Cn. Ogniniis* Flo-

rum honoribus nihil, praeter sacerdotia, quae non-
dum promiscua erant, deesset. Rogationem ergo 6
promulgarunt, ut, quum quatuor augures, quatuor
pontifices ea tempestate essent, placeretque augeri
sacerdotum numerum, quatuor pontifices, quinque
augures, de plebe omnes, adlegerentur. Quemad- 7

rent. *Q. et Cornelio Eguiniis* Lovel. 2. *Q. et q. m. Oguiniis* Voss. 1. *Q. et M. Ognmiis* Leid. 2. et Lovel. 1. *Q. et C. Eguiniis* Portug. *Q. et C. Egniniis* Haverk. Tri unorum nomen gentile *Ogulniis* deerat in Lovel. 4. vacuo tamen spatio relicto. id *Oguinus* est in Leid. 1. *Ogniniis* in Voss. 2. *Oguiniis* in Fragm. Hav. a m. 1. *Eguiniis* a m. 2. quomodo etiam praefert Oxon. B. apud Hearnium, qui *Egniriis* invenit in C. *Egniniis* in N. *Egnniis* in L. 2. *Egurariis* praefert Harlej. *Oguiniis* exhibent etiam priscae edd. pro quo Froben. anno 1531. *Ogulniis* reposuit; quae vera est scriptura. Passim in nomine hoc minus noto erranunt librarii. V. infra ad 39, 56, 5.

§. 4. *Qua non infimam plebem accenderent*] Vet. lib. *qua non infimam modo plebem*. SIG. A Sigonio dissentiunt Pall. GEBH. Cum vet. lib. Sigonii faciunt unus meorum Portug. et unus Oxoniensium Hearnii B. Reliqui illud *modo* ignorant: quam vocem etiam non admittendam esse, monuit Gronov. ad 37, 20, 7. Et sane, *non, sed*, pro *non modo, sed etiam* poni, infra videbimus ad 39, 28, 1. (* 38, 22, 9.) Praeterea *non* deficit in Fragm. Hav. Hinc *infirmam plebem* praefert Gaertn. errore scribarum, qui etiam alibi ita erraru nt. Exemplum supra habuimus 4, 59, 6. Tum *accederet* Leid. 1. Et hic error in scriptis frequens est. V. ad 23, 46, 2. In praecedentibus τὸ *qui undique* exsulant a Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *tentata etiam*, pro *erant*, est in Haverk.

§. 5. *Nihil, praeter sacerdotia, quae nondum promiscua erant, deesset*] *quae nondum promiscuerant* Leid. 1. et Fragm. Hav. V. ad 23, 29, 16. Voces *promiscua erant* non adparent in Lovel. 4. relicta tamen est lacuna, ut aliquid deesse constet. Praeterea *deessent* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Gaertn. et Fragm. Hav.

§. 6. *Rogationem quoque promulgarunt*] Melius *Rogationem promulgarunt*, absque conjunctione. GELEN. Vet. lib. *Rogationem ergo promulgarunt*. SIG. Ut monuit Sigonius, ita et ego reperi in libris omnibus hic *Rogationem ergo promulgarunt*. GEBH. Soli meorum Lovel. 2. et Harlej. [Veith.] servant lectionem a Gelenio damnatam. Reliqui adsentiuntur Sigonio et Gebhardo, nisi quod *Rogationem igitur promulgarunt* sit in Lovel. 4. *Rogationem ergo promulgaverunt* in Gaertn. Portug. et Haverk. Mox *tum quatuor augures*, pro *quum quatuor*, Haverk. idem, qui et *pro ea tempestate*, addita praepositione, perperam praefert.

Placeretque augeri sacerdotum numerum] *placerentque augeri* Florent. et Leid. 1. cum edd. Mediol. anni 1480. et Tarvis. utraque. *placeretque augere* Portug. et Gaertn. *placeretque auguri* Lovel. 4. Tum *sacerdotium*

modum ad quatuor augurum numerum, nisi morte duorum, id redigi collegium potuerit, non invenio; quum inter augures conſtet, inparem numerum de-

numerum Harlej. Leid. 2. Portug. et Klock. At vox prior deficit in Gaertn. voces autem *ea tempestate essent* etc. *quatuor pontifices, quinque* in Voſſ. 2.

Quatuor pontifices, quinque augures, de plebe omnes, adlegerentur] *et quatuor sacerdotes pontifices et augures quinque* Portug. *quatuor sacerdotes pontifices et augures* Gaertn. et Haverk. *quatuor pontifices et augures* Lovel. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. *quatuor pontifices augures* Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. C. atque L. 2. Hinc τὸ *omnes* deficit in Lovel. 2. Deinde *adlegerent* habent Leid. 2. et Lovel. 1. *eligerentur* Lovel. 2. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. ac C. *legerentur* codex L. 1. *crearentur* Lovel. 4. quod poſterius ex gloſſa et expositione alterius in contextum inrepsiſſe videtur. *adlegere* etiam mox hoc cap. dixit: *Quia de plebe adlegebantur.*

§. 7. *Nisi morte duorum*] Si vera haec Livii conjectura eſt, ergo antea sex augures, omnes ex patriciis creati, fuerunt. Sui itaque oblitus eſt Livius paullo poſt in oratione Decii, innuens sacerdotum de plebe adlectione neminem patricium de loco pulsum, aut ullam huic ordini injuriam factam. Ita enim inquit c. 8, 3. *Nunc tribunus quinque augurum loca, quatuor pontificum adjecit, in quae plebeji nominentur; non ut vos, Appi, vestro loco pellant, sed ut adjuvent vos homines plebeji divinis quoque rebus procurandis.* Si enim pro sex auguribus patriciis deinceps tantum quatuor forent, omnino iis duo augurum loca erepta eſſe negari nequit. Sed forte Livii l. l. ita accipiendus eſt, nullum patricium coactum fuiſſe, ut sacerdotio, quod obtinebat, se abdicaret, idque plebejo concederet. (* v. Act. Lips. anni 1741. p. 195.)

Quum inter augures constet, inparem numerum debere esse] *intra augures* Voſſ. 2. Sed vox *inter* exſulat a Leid. 2. Tum *esse debere*, trajectis dictionibus, praefert Lovel. 4. Ceterum Doujatius multis ad hunc locum probare conatus eſt, vulgatam lectionem corruptam eſſe, et menti Livii convenire non poſſe. Putat enim, si inpar augurum numerus eſſe debuit, vel quinque vel septem antea fuiſſe oportere, et sic non duorum, sed unius vel trium morte ad quaternarium redigi potuiſſe: deinde si tres antiquae tribus pari inter se numero augures multiplicaverant, et ex tribus auguribus sex facti erant, inparem non fuiſſe numerum: denique neque nunc pari numero multiplicatos eſſe, quum ad quatuor adjecti sunt quinque. Haec autem ſtare, vel aliter conciliari non poſſe judicat, quam si vox *inparem* corrigatur, ita ut legamus vel divisis vocabulis *in parem numerum debere esse*, vel ita *parem numerum debere esse:* sic enim numeri paritatem vel inparitatem non ad ipſos augures referri, sed ad proportionem cum veteribus illis tribubus, ad quas vel inpari vel pari numero augures delecti pro variis temporibus fuere. Verum quod ad primam ejus conjecturam adtinet, requiro exemplum locutionis illius, *augures sunt in parem numerum.* Sed nec altera opus eſt, sine qua le-

bere esse, ut tres antiquae tribus, Ramnes, Titien-
ses, Luceres, suum quaeque augurem habeant; aut, 8
si pluribus sit opus, pari inter se numero sacerdo-

cum Livii sanum puto. Docet enim, vel augurum inparem numerum esse, vel pari inter se numero sacerdotes multiplicari debuisse. Jam autem inpari numero fuerunt, quum tantum tres essent, et quaeque tribus antiqua suum augurem haberet; at pari inter se numero multiplicati, quum pro tribus sex fierent: nunc vero iterum pari inter se numero multiplicantur, quum pro sex novem constituantur. Nam ex quinque plebejis adlectis duo in locum demortuorum ex sententia Livii subficiuntur, tres veteribus multiplicandis adjiciuntur. *inpar* itaque fuit *numerus* augurum, quum tres essent; sed *pari inter se numero* multiplicati sunt, quum tot a Ramnibus, quot a Titiensibus et Luceribus augures adjicerentur.

Ut tres antiquae tribus, Ramnenses, Tatienses, Luceres, suum quaeque augurem habeant] Has l. 1, [13, 8. et 36, 2.] vocavit *centurias*, quas nunc *tribus* nominat. Easdem tamen et Plutarchus in Romulo [p. 30.] et Paedianus [ad Cic. 1. in Verr. 5.] et Festus [v. *Turmam.*] *tribus* vocant. SIG. Thuan. Florent. duo regii, Voss. [pr.] Helm. Rott. Chisl. Busl. *Ramnes.* Ita namque malebant interdum. Varro 4. de L. L. [p. 22.] *Tribuni militum, quod terni tribus tribubus, Ramnium, Lucerum, Tatiensium, olim ad exercitum mittebantur.* Et inferius [p. 23.] *Singulae tribus Tatiensium, Ramnium, Lucerum, millia singula militum mittrbant.* Festus [v. *Turmam.*] *Terdeni equites ex tribus tribubus Titiensium, Ramnium, Lucerum, fiebant.* Sic *Taties Ramnesque viri* Propertio [4. el. 1, 31.] *celsi Ramnes* Persio [immo Horatio in Art. Poët. 342.] et in Pervigilio Veneris *Ramnes et Quirites.* Nam quod in vet. lib. est *Samnes*, sciunt, qui codiees ejusmodi tractarunt, inter *r* et *s* vix quidquam discriminis animadverti, et perperam eam vocem inde conjecturis obnoxiam reddi. *Ramnetum* casu patrio plurali format Servius ad 5. Aen. [560.] Sero hoc notavimus: debueramus ad 1, 36, 2. ubi vulgo *ad Ramnenses, Titienses, Luceres.* nam et hic Flor. et Helm. *ad Ramnis.* Et idem videtur Vossianus habuisse: nam vulgatum exstat in raso. J. FR. GRON. *Ramnesis* Fragm. Hav. *Ramnensis* Voss. 2. *Ramnenses* Harlej. Portug. et Haverk. *Ramienses* Gaertn. Reliqui omnes mei, et cum illis Hearnii Oxon. L. 1. 2. et C. Gronovio *Ramnes* reponenti consentiunt. Ovid. 3. Fast. 131.

Quin etiam partes totidem Titiensibus idem,
Quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.

ubi videndus Inl. N. Heinsius, et quae supra notantur ad 1, 36, 2. Alia forma *Ramnetem* dixit Ampel. cap. 49. Deinde *et Itienses* Voss. 1. *et Itinenses* Leid. 2. et Lovel. 1. *Ticinenses* Lovel. 2. *Ticienses* Portug. *Tacienses* Haverk. *Tatienses* rectius voeari, monuit Sigon. supra ad 1, 13, 8. Sed v. quae ibi notavi. Praeterea *et Luceres*, ut Sigonius edidit, etiam Portug. Gaertn. et Haverk. Verum reliqui codd. et editt. copulantem particulam ignorant; quam etiam omisit Liv. d. l. 1, 36, 2. et Varro ac Festus locis, quae

tes multiplicent: sicut multiplicati sunt, quum ad
quatuor quinque adjecti novem numerum, ut terni
9 in singulas essent, expleverunt. Ceterum, quia de
plebe adlegebantur, juxta eam rem aegre passi Pa-
10 tres, quam quum consulatum vulgari viderent. Si-
mulabant ad Deos id magis, quam ad se, pertinere:
ipsos visuros, ne sacra sua polluantur. id se optare

Gronov. huc adtulit. [*Ramnes Luceres et Clodies* Veith.] Hinc *suumque augurem* Voss. 2. et Lovel. 3. ubi *quae* interceptum est a sequenti *que*. *suum quemque augurem* Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. Voss. 1. Portug. et Haverk. cum edd. vett. ante Froben. anni 1531. V. supra ad 3, 22, 6. et 33, 46, 9. Originem erroris v. ad 6, 3, 8. [*suum quoque quaeque augurem* Veith.] Tum *habeat* Lovel. 2. [Veith.] quasi convenire deberet praecedenti *quaeque*, et non posset remotiori *tres antiquae tribus*. V. ad 6, 13, 8. *habebant* Lovel. 4. et Gaertn. unde *haberent* factum est in Haverk. Quod autem Livius nunc *tribus* adpellet, quas antea *centurias* dixerat, de eo supra v. ad 1, 13, 8.

§. 8. *Si pluribus sit opus, pari inter se numero sacerdotes multiplicent*] *pluribus opus sit* Leidens. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. *pluribus fuit opus* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Tum *intra se* Voss. 2. V. mox ad §. praec. Deinde *multiplicentur* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] *multiplicant* Fragm. Hav. Si quid mutandum, legendum videretur *multiplicari*. ut cohaereat oratio *in parem numerum debere esse*, *aut sacerdotes multiplicari*, sc. debere. Si vulgatum servamus, jungenda videntur *quum constet* etc. *aut multiplicent*.

Novem numerum, ut terni in singulas essent, expleverunt] *nonum numerum, ut terni* Lovel. 4. *novere, ut terni* Voss. 2. et Lovel. 3. *ut cerni* Portug. *ut tantum* Leid. 2. Deinde *in singulis* Leid. 2. Lovel. 1. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. B. C. [Veith.] Male. *terni in singulas* fere eodem modo dictum est, quo *in millia aeris asses singulos*. de qua locutione infra v. ad 29, 15, 9. Hinc *expleverint* Leid. 1. a m. 1. *explevere* Lovel. 4.

§. 9. *Quia de plebe adlegebantur, juxta eam rem aegre passi*] *quae de plebe* Lovel. 4. Tum *eligebantur* Portug. V. supra hoc cap. §. 6. *adlegabantur* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 2. 4. Gaertn. et Haverk. Deinde *justa* idem Haverk. V. ad 6, 6, 18.

Quam quum consulatum vulgari viderent] Vox *quum* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. quam intercepit praecedens *quam*. (* v. ad 34, 48, 5.) Sed *quam secundum consulatum* praeferunt Voss. 2. Lovel. 3. 4. et Fragm. Hav. a m. 1. at, utraque lectione simul juncta, *quam quum secundum consulatum* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Insuper *viderentur* Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad 39, 22, 8.

§. 10. *Ad Deos id magis, quam ad se, pertinere*] *ad eos* Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Respicienda sunt, quae notantur supra ad 8, 30, 9.

tantum, ne qua in rempublicam clades veniat. Mi- 11
nus autem tetendere, adsueti jam tali genere certaminum vinci. et cernebant, adverſarios non id, quod olim vix speraverint, adfectantes magnos honores, sed omnia jam, in quorum spem dubiam erat certatum, tamen adeptos, multiplices consulatus, cenſurasque et triumphos.

Id se optare tantum, ne qua in rempublicam clades veniat] Duae priores voces a m. 1. exsulant a Lovel. 4. Tum *optare tñ*, sive *tamen*, praeſert Lovel. 2. V. ad 9, 12, 6. Deinde *ne qua in republica clades veniat* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. *ne qua publica clades eveniat* Lovel. 4.

§. 11. *Minus autem tetendere, adsueti jam tali genere certaminum vinci*] *Minus autem tetenderent* Gaertn. *Minus autem tendere* Lovel. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. neglecta priorum literarum geminatione. V. ad 37, 53, 7. Inſuper *Minus aut tendere* Lovel. 4. V. ad 4, 42, 6. Deinde *in tali genere certaminum vinci* Gaertn. Ita infra 25, 5, 4. *Senes honoratosque juvenis in eo certamine devicit.* 37, 53, 7. *In certamine autem amicitiae vestrae minime aequo animo vinci possum.* At reliqui praepositionem illam ignorant. Ita 33, 47, 5. *Nec satis habere, bello vicisse Hannibalem.* 37, 54, 20. *Nisi quod longius a vobis absumus, nulla vincimur alia re.* Similiter *proelio vinci*, de quo v. ad Epit. Liv. 128.

Adversarios non id, quod olim vix speraverint] *adversarios nunc, quod olim* Lovel. 4. Tum *quod olim vix omnia superaverint* Leid. 2. et Lovel. 1. *superaverint* etiam fuerat in Voss. 1. a m. 1. V. infra ad 21, 13, 3. *speraverant* Voss. 2. Lovel. 1. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2.

Sed omnia jam, in quorum spem dubiam erat certatum, tamen adeptos] Vocem *omnia* omittunt Leid. 2. et Lovel. 1. qui eam paullo ante inſeruerant alieno loco. Sequens *jam* non adparet in edd. Rom. anni 1472. et Parm. Deinde *iniquorum spem dubiam*, perperam interposita litera, Leid. 1. Tum alio ordine *certatum erat* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Hinc *tū adeptos* Lovel. 2. Sed *tamen* deficit in Harlej. et quibusdam edd. antt. *in quorum spem dubierat certatum tu n̄* *adeptos* Klock.

Multiplices consulatus, censurasque et triumphos] *consulatus multiplices* Leid. 1. *multiplices consulatus, censuras, triumphos* Lovel. 4. Utraque lectio ferri poteſt. Certe ellipſes conjunctionum in Livio frequentes sunt. V. ad 3, 68, 4. Id etiam frequens ipsi eſt, ut trium vocum secundae copulam *que*, tertiae *et* addat. V. ad 2, 31, 1. Quum itaque reliqui omnes codices vulgatum tueantur, inde recedendi legitimam cauſſam non video.

§. 1. *Certatum tamen suadenda dissuadendaque lege*] *tamen audenda dissuadendaque lege* Lovel. 2. ac 4. Similiter et Leid. 1. nisi quod insuper vocem

1 VII. Certatum tamen suadenda dissuadendaque
lege inter Ap. Claudium maxime ferunt, et inter P.
2 Decium Murem. qui quum eadem ferme de jure Pa-
trum ac plebis, quae pro lege Licinia quondam con-
traque eam dicta erant, quum plebejis consulatus

lege omittat. *tam audenda dissuadendaque lege* Voss. 2. *tamen audendaque lege* Lovel. 3. *tamen suadendaque dissuadendaque lege* Florent. Infra 45, 21, 6. *Ne quis prius intercederet legi, quam privatis suadendi dissuadendique legem potestas facta esset.*

Inter Ap. Claudium maxime ferunt, et inter P. Decium Murem] *fertur* Lovel. 2. 3. et Voss. 2. V. supra ad 7, 6, 3. *maxime fere et inter* Lovel. 4. Deinde *inter* posteriori loco deest in Voss. 2. Quod sine dubio placebit illis, qui, Cel. Bentlejo ad Horat. 1. sat. 7, 2. adsensi, genus hoc loquendi *inter Ap. Claudium et inter P. Decium* vitiosum et *ἰδιωτικὸν* existimant, atque Hebraïsmis adscribant; quum, eo judice, quivis alius scriptor *τὸ Inter* semel tantum posuerit. Ne tamen hic delendam praepositionem censeam, variae sunt caussae. Primo enim in vulgatam lectionem conspirant reliqui omnes codd. et inter eos etiam integerrimi: quibus invitis uni auscultare praeceps et temerarium videtur. Deinde alii scriptores optimi, poëtae et prosaïci, similiter locuti sunt. V. Cuningamii Animadv. ad Horat. c. 13. p. 244. et, quem ibid. laudat, Vavass. de vi et usu quorund. verb. in v. *Inter et inter*, quamvis tamen non omnia, quae laudarunt, testimonia locutioni huic firmandae conveniant. Denique Livius praepositionum repetitionem ubique consectari solet. V. quae notavi ad 6, 28, 6. Insuper *P. Decium minorem* Gaertn. a m. 1. *P. Decium Murenulam* Hearnii Oxon. C.

§. 2. *Qui quum eadem ferme de jure Patrum ac plebis*] De jure Patrum contra legem Liciniam dixerat Appius ad finem l. 6, [40.] Sed de jure plebis pro eadem lege tribuni plebis. Quare hoc loco *dixissent* numero plurativo legendum, quod quidam codices neglexerunt. Et quia libro sexto Livius Appii bene longam, omissa tribunorum, posuit orationem, hic eidem visum puto operae pretium esse, ut Decii poneret, omissa Appii, non ejusdem, sed censoris, ut puto. Intercesserunt enim anni plures LX. GLAR. *ea ferme* Voss. 2. et Lovel. 3. V. infra hoc lib. ad c. 10, 6.

Quae pro lege Licinia contraque eam dicta erant] De hac libro 6. tradidit. SIG. *contra eam* Lovel. 1. *circa eam* Leid. 2. *Contra* et *Circa* in Mstis confundi, videbimus infra ad 37, 15, 7.

Quum plebejis consulatus rogabatur, disseruissent] *plebis consulatus* Voss. 2. et Lovel. 3. *plebejus consulatus* Lovel. 2. Portug. Klock. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. *plebeis consulatus* Florent. Leid. 1. aliique. Unde censeri posset, legendum esse *plebei consulatus rogabatur*: ita enim pro *plebi* casu tertio Livius interdum formavit. V. ad 2, 42, 2. Perinde tamen est, utro modo legamus: quare nihil muto. Tum *regebatur* Harlej. Deinde *deseruisset* Leid. 1. et Haverk. *disseruisse et* Lovel. 4. *disseruisset* Florent. Voss. duo, Leid. 1. Lo-

rogabatur, differuiffent; retuliffe dicitur Decius pa- 3
rentis sui speciem, qualem eum multi, qui in concione erant, viderant, incinctum Gabino cultu, super telum ftantem, quo se habitu pro populo ac legionibus Romanis devoviffet. *tum P. Decium consu-* 4

vel. 1. 2. 3. Gaertn. Fragm. Hav. Harlej. et edd. vetuftae, pro quo primi Mogunt. deinde Froben. anno 1531. recte repofuerunt *disseruissent*; quod et Glarean. supra ad initium hujus §. probavit, licet tamen manus ejus aberrans *dixissent* dederit.

§. 3. *Retulisse dicitur Decius parentis sui speciem*] *retulisse dicitur se Decius parentem suum speciem* Voss. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. *retulisse dicitur se Decius panis sui speciem* Lovel. 3. *retulisse dicitur si ejus pars aetas sui speciem* Lovel. 2. *retulisse dicitur sed cujus pars aetas sui specie* Lovel. 4. *retulisse dicitur sie Decii patris sui speciem* Hearnii Oxon. L. 1. *retulisse dicitur se Decius parentis sui speciem* Portug. *retulisse dicitur se Decius parreatas sui speciem* Leid. 1. in quo tamen librarius *parretas* emendandum manu interpolatrice indicavit.

Qualem eum multi, qui in concione erant, viderant, incinctum Gabino cultu] *qualem cum multi* Gaertn. Hujus erroris multa exempla notavimus supra ad 4, 19, 2. quibus adde, quae dicta sunt ad 7, 22, 11. 8, 21, 6. c. 22, 3. 9, 10, 3. mox hoc cap. ad §. 5. c. 21, 15. c. 22, 1. 21, 22, 2. (* 24, 8, 1. 27, 19, 3. c. 44, 9.) et Cel. Burm. ad Sueton. Calig. 4. Ex ea scriptura corruptius *qualem tum multi* dedit librarius Lovel. 4. V. ad 9, 35, 7. *qualem multi*, media voce omiffa, Hearnii Oxon. L. 1. qui etiam *viderunt* praefert. Tum *qui contentione erant* Voss. 2. *qui in contentione erant* Leid. 1. Lovel. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. sollemni aberratione. V. ad 4, 6, 4. *qui contemptione erant* Lovel. 2. *qui in conitione erant* Flor. Forte volebat librarius *in coïtione*. Solent enim etiam alibi *concio* et *coïtio* commutari. V. supra ad 4, 13, 9. Sed nihil mutandum patet. Deinde *me victum Gabinum cultu* Lovel. 4. errore ex similitudine ductuum orto. Supra 8, 9, 9. *Ipse, incinctus cinctu Gabino, armatus in equum insiluit.* ubi v. quae notantur. *Incinctus* pro cinctus etiam eft apud Ovid. Ep. 4. Her. 87.

Quid juvat incinctae studia
exercere Dianae.

V. N. Heins. ad Nafon. 3. Met. 162. et ad 2. Faft. 633. Ita *infrenatus* pro frenatus infra eft 37, 20, 4. ubi v. quae notantur.

Pro populo ac legionibus devovisset] Praepositio deeft in Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. quae unius literae nota, ut fit, indicata a proximae vocis litera initiali intercepta eft. Tum *populo Romano ac legionibus* Oxon. L. 1. apud Hearnium; qui *populo ac legionibus Romanis* se in N. ac B. inveniffe teftatus eft. Neque aliter praeferunt Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Klock. Haverk. Fragm. Hav. omnesque editi usque ad Gronov. qui primus vocem *Romanis* anno 1665. omisit; cui ex meis tantum confentiunt Voss. 1. Lovel. 1. et Harlej. At reliquorum auctoritas gravior

lem purum piumque Deis inmortalibus visum, aeque
5 *ac si T. Manlius collega ejus devoveretur. eumdem*
P. Decium, qui sacra publica populi Romani faceret, legi rite non potuisse? id esse periculum, ne suas preces minus audirent Dii, quam Ap. Claudii? castius eum sacra privata facere, et religiosius Deos co-
6 *lere, quam se? quem poenitere votorum, quae pro*
republica nuncupaverint tot consules plebeji, tot di-

esse videtur, ideoque vocem omissam restitui.

§. 4. *Tum P. Decium consulem purum piumque Deis inmortalibus visum*] *tum Decium consulem*, omisso praenomine, Hearnius invenit in Oxon. C. et ed. Romana Aleriensi. Sed nihil mutant non modo codd. mei, verum etiam neque ed. Rom. anni 1472. neque aliae omnes. Tum *piumque de Diis* Lovel. 4. cujus scriba duplicem scripturam *Deis* et *Diis* hac ratione junctam exprimere voluisse videtur. *piumque de his inmortalibus* Klock.

Aeque ac si T. Manlius collega ejus devoveretur] *haecq: ac si* Leid. 1. et Lovel. 2. ac 3. *haec quae ac si* Lovel. 4. Vocula *si* deficit in Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. et Haverk. Tum *evoveretur* Leidens. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *devoveret* Voss. 2. Lovel. 3. et Oxon. C. teste Hearnio, qui tum *se* intelligendum monuit.

§. 5. *Qui sacra publica populi Romani faceret, legi rite non potuisse*] *sacra publica populo Romano faceret* Lovel. 1. V. ad 39, 47, 11. *sacra publica praetor faceret* Lovel. 4. V. ad 31, 10, 4. Vox *populi* deerat in quibusdam edd. vett. vox *Romani* in Fragm. Hav. a m. 1. Praeterea *legi tamen rite non potuisse* Hearnii Oxon. L. 2. *legi rite potuisse* Lovel. 4. [*legi tum rite* Veith.]

Castius eum sacra privata facere] *cum*, pro *eum*, Gaertn. et Florent. V. supra hoc cap. ad §. 3. Tum *sacra publica* Lovel. 2. Portug. Gaertner. et Haverk. Paullo ante *idem esse periculum*, pro *id esse*, Lovel. 2. *adesse periculum* Gaertner. Contrario modo *id esse*, pro *adesse*, librarios dedisse, supra vidimus ad 6, 15, 2. [*periculum, ut suas* Veith.]

§. 6. *Votorum, quae pro republica nuncupaverint tot consules plebeji*] *veterum*, pro *votorum*, Voss. 2. et Lovel. 3. ac 4. Tum *quaero spondit nuncupaverint* Lovel. 3. *quae respondit nuncupaverint* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 4. et Fragm. Hav. a m. 1. Neque aliter est in Lovel. 2. nisi quod simul etiam praeferat *nuncupaverunt*. *nuncupaverunt* legit quoque Lovel. 2. [?] *nuncii paverunt* Leid. 2. *nominaverint ac nuncupaverint* Gaertn. V. ad 4, 55, 5. unde patebit, illud *nominaverint* ex interpretis glossa receptum esse: quamvis tamen, *nuncupare* in sollemni hac locutione non pro nominare, sed pro promittere, poni, quidam velint. Fest. v. *Nuncupata*. *Vota nuncupata dicuntur, quae consules, praetores, quum in provinciam proficiscuntur, faciunt; ea in tabulas praesentibus multis re-*

ctatores, aut ad exercitus euntes, aut inter ipsa bella? Numerarentur duces eorum annorum, quibus 7
plebejorum ductu et auspicio res geri coeptae sunt: numerarentur triumphi. jam ne nobilitatis quidem suae plebejos poenitere. pro certo habere, si quod re- 8
pens bellum oriatur, non plus spei fore senatui populoque Romano in patriciis, quam in plebejis ducibus. Quod quum ita se habeat, cui Deorum hominumve 9

feruntur. At Santra libro secundo de verborum antiquitate satis multis nuncupata conligit non derecto nominata significare, sed promissa, et quasi testificata, circumscripta, receptaque: quod etiam in votis nuncupandis esse convenientius. Tum *consules plebi* Voss. 2. *consules plebei* Florent. Leid. 1. Portug. Gaertner. Haverk. et Fragm. Hav. Mox *aut exercitus euntes*, pro *aut ad exercitus*, Lovel. 4. Deinde *intra ipsa bella* pro *inter*, Portug. Gaertner. Haverk. et Fragm. Hav. V. supra ad 5, 27, 2.

§. 7. *Numerarentur duces eorum annorum*] *Numerarent* Klock. et ed. Rom. anni 1472. quod errori scribarum et typographorum adscribo. V. infra hoc lib. c. 10, 1. Sequitur enim mox *Numerarentur triumphi*; ubi quidem Klock. *Numerarent* praefert: sed ita simul legendum foret *Numerarent triumphos*, quod in nullo scripto superest. Ceterum haec verba cum novem sequentibus exfulant a Gaertner. culpa librarii, cui repetitio τοῦ *Numerarentur* errandi ansam dedit. V. ad 9, 11, 11.

Res geri coeptae sunt] An potius *sint*? ut paullo ante *recuperaverint*. DUKER. *coactae sunt* Leid. 1. Mox alio ordine *ne nobilitatis quidem suae* Leid. 2. Lovel. 1. Port. et Haverk.

§. 8. *Si quod repens bellum oriatur*] *si quid repens bellum* Lovel. 2. V. ad 38, 10, 1. *si quidem repens bellum* Hearnii Oxon. L. 1. *si quod recens bellum* Voss. 2. Malc. V. ad 8, 29, 1. Deinde *in plebeis ducibus*, pro *plebejis*, Florent. Leid. 1. et Gaertn. [*quam plebejis* Veith.]

§. 9. *Eis viris, quos vos etc. auguralia insignia adjicere*] In prima hoc reperio Mediolanensi, et secuta est Veneta anni 1498. Andreas *eos viros*, etc. *insignia attingere indignos dicere.* Tarvisina *eos viros*, etc. *insignia attingere, qui Jovis.* Scripti Thuan. Flor. duo Voss. Helm. Rott. *eos viros*: pro verbo autem in fine hujus periodi *dicere*, vel *ducere*, recte substitutum *adjicere* jam in Mediolanensi. Flor. *adicere*, ut plerumque pro hoc verbo scripti. Sed alterum mutandum non erat. *Eos viros pontificalia atque auguralia insignia adjicere* dixit Livius, sibi puta, vel suis aliis ornamentis. Plinius 10. epist. 8. *Rogo, dignitati, ad quam me provexit indulgentia tua, vel auguratum vel septemviratum, quia vacant, adjicere digneris.* Ut post paullo (c. 8, 3.) *Tribunus plebis quinque augurum loca, quatuor pontificum adjecit,*

indignum videri potest, inquit, eos viros, quos vos sellis curulibus, toga praetexta, tunica palmata, et toga picta, et corona triumphali laureaque honoraritis, quorum domos spoliis hostium adfixis insignes

nempe illis, quae erant. Tale est apud Senecam in Troadibus v. 205. *quicquid adjecit morae illo remoto.* ubi mirifice turbarunt. Tale l. 2. initio [c. 1, 2.] *quas novas ipsi sedes ab se auctae multitudinis addiderunt.* 22, 61, 3. *Novusque super veterem luctum tot jactura civium adjectus esset.* Tacitus 11. Ann. 14. *Claudius tres literas adjecit.* V. ad Quintil. Declam. 338. J. FR. GRON. *eos viros* omnes mei praeter unum Harlej. *eis viris* praeferentem, cui consentiunt Exc. Pithoei. Tum *insignia dicere* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 3. 4. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et apud Hearnium Oxon. C. L. 2. et N. in margine. *insignia dre* Lovel. 1. *insignia ducere* Lovel. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. *insignia adjicere*, quod Gronov. recte vindicavit, etiam fuisse videtur in Harlej. *eos viros* etc. *insignia adjicere* in Hearnii Oxon. N. et B. ut et Klock. Supra 4, 52, 7. *In legationes non plus singulis senatoribus invenientes, coacti sunt binos equites adjicere.* ubi v. quae notantur. 6, 6, 9. *Si quid laboris vigiliarumque adjici possit.* ubi etiam quaedam dixi. Paullo ante *aliquid*, pro *inquit*, Gaertn.

Tunica palmata, et toga picta, et corona triumphali laureaque honoraveritis] Rott. *honoratis*, Vossianus alter *honorantis*, Thuan. *honoraritis*; quod verum censeo. Immo sic et Floreot. et ab Andrea omnes editiones praeter postremas. J. FR. GRON. *honoraveritis*, quod ex codd. meis servant Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Gaertn. Harlej. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. primum adparuit in ultima Gruteri. *honorantis* etiam est in Lovel. 3. *honoratis* in Fragmeot. Hav. a m. 1. *honoraritis* in reliquis scriptis; quam quidem lectionem recte Gronovium revocasse puto ob auctoritatem codd. integerrimae notae: ea tamen non exstitit in omnibus ante Gruteri postumam editionibus, ut existimavit. Errore enim librariorum datum est *honoraretis* in Mediol. anni 1480. quod etiam receperunt Tarvis. utraque, multae Venetae, pluresque aliae. Mediolanenses deinde anno 1505. et hinc Aldus *honoraritis* restituerunt. Ceterum quinque priores voces desunt in Gaertn. lapsu librarii. Supersunt enim in reliquis omnibus, et constituunt partem insignium, quibus ornantur triumphantes, quemadmodum praecedentia erant insignia magistratuum. De tunica palmata et toga picta v. Salmas. ad Vopisci Cario. 20. Mox *inter alios*, pro *inter alias*, Lovel. 2.

§. 10. *Jovis optimi maximi ornatu decoratus*] *Jovis maximi optimi* Portug. *Jovis optimi maximique* Harlej. at vox *optimi* deficit in Lovel. 2. Miror, in notissimis his Jovis cognominibus errare potuisse librarios, quae centies centiesque in scriptis veterum obvia sunt. Praeterea *decoris* Lovel. 4. An voluit librarius *decorus*? Sed reliqui stant pro vulgato. Infra 37, 31, 6. *Rhodias, parte praedae et spoliis navalibus decoratas, domum redire jubet.* Mox voces *per ur-*

inter alias feceritis, pontificalia atque auguralia insignia adjicere? qui, Jovis optimi maximi ornatu decoratus, curru aurato per urbem vectus in Capitolium adscenderit, si conspiciatur cum capide ac li-

bem exſulant a Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. 2. 3. 4. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. L. 2. B. ac C.

Si conspiciatur cum capide ac lituo, copite velato victimam caedat] Pal. sec. *is conspiciatur cum lituo, et capite velato victimam caedet.* Neque aliter vetustiſſima editio. GEBH. Mediolani natum est, et iode accepit Tarvisina. Andreas et quod vidimus aut accepimus de manuscriptis, *cum lituo capite velato:* aut solummodo *cum capite velato.* Solus Florent. *cum li capide ac tuo, capite velato.* Quod satis est, quamvis distracta vox *lituo*, ut de hac lectione propter vitium promiscuorum librorum dubitare desinas. J. FR. GRON. Miscet, quae pontificum et augurum erant. *Capis* vas pontificale, *lituus* augurum erat. *Caput velare* propric erat augurum in auguriis capiendis. Liv. 1, 18. *Augur ad laevam ejus capite velato sedem capit.* c. 36. *Statua Accii posita capite velato in comitio. Victimam caedat* puto ad pontifices pertinere. Sueton. Tiber. 25. *Inter pontifices sacrificanti simul pro secespita plumbeum cultrum subjiciendum curavit.* Norisius ad Cenot. Pisan. Diss. 2, 5. p. 102. haec verba laudans ita diſtinguit. *Cum capide, ac lituo, capite velato, victimam caedat.* Varietas scripturae apud Gronovium et Hearnium indicare potest. aliquid turbatum eſſe. DUK. *is conspiciatur*, transpositis literis, Florent. Leid. ambo, Voſſ. ambo, Lov. 1. 4. Harl. Portug. Haverk. Exc. Pithoei, Hearnii Oxon. N. L. 2. C. [Veith.] et quaedam ex antt. edd. *is aspiciatur* Gaerto. *si auspiciatur* Haverk. *iis conspiciutur* ed. Rom. anni 1472. *his conspiciatur* Parm. *si conspiciatur* demum in Mogunt. adparuit. Deinde *cum lituo, capite velato victimam* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. Portug. [Veith.] et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *cum lituo et capite velato victimam* Haverk. *cum capite veloto victimam* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. *cum lituo capite victimam* Gaertn. Perionius, teſte Hearnio, in concionibus Livianis conjiciebat, *cum lapide et lituo, capite veloto victimam*, quia augurium capturus in lapide sedebat; qnod Ascens. in margine oſtentat. aliae edd. *cum capside et lituo, capite veluto victimum* praeferunt. Sed genuinum est, quod Gronov. probavit, cui proxime accedunt Hearnii Oxon. N. L. 2. et B. qui *cum capite et lituo, capite velato victimam* exhibent. Doujatius, nulla cogente necessitate, scribendum exiſtimat *cum apice et lituo*, quod sibi quoque in mentem veniſſe Ampl. Cuperus ad marginem Livii teſtatus est. Idem tamen Doujatius, quum, Feſto auctore, *capis* sit poculi genus, dictum a capiendo, conjicit id auguribus victimam caedentibus in usu eſſe potuiſſe. At *capis* potius videtur vas pontificale fuiſſe. Priscian. 6. Gramm. p. 708. *Capis vasis genus est pontificalis, diminutive copidula.* Cic. 3. de Nat. Deor. 17. *Doeebo, meliora me didicisse de colendis Diis in-*

tuo, capite velato victimam caedat, auguriumve ex arce
11 *capiat? Cujus imaginis titulo consulatus, censuraque, et triumphus, aequo animo legetur; si auguratum aut pontificatum adjeceritis, non sustinebunt legentium*
12 *oculi? Equidem (pace dixerim Deûm) eos nos jam populi Romani beneficio esse spero, qui sacerdotiis*

mortalibus jure pontificio et majorum more capedunculis illis, quas Numa nobis reliquit. Et talis vox, quae pontifici proprium insigne indicabat, hic requirebatur. Quum enim supra memorarit *pontificalia atque auguralia insignia*, mox autem *auguratum* et *pontificatum*; ita nunc *capis* debet esse insigne pontificatus, ut *lituus* insigne auguratus, et ita mox *capite velato victimam caedere* circumscriptio est muneris pontificalis, *augurium ex arce capere* muneris auguralis. Quod vero augures victimam inmolasse putet, vidoat, unde probet; eos enim ad id institutos praecipue notum est, ut auspicia caperent. Ceterum, quae Modius de capite velato sacrificantium ex Brissonio congessit, satis commode apud eum videri possunt 1. de Form. p. 36. Quare hinc abesse jussi.

Victimam caedat, auguriumve ex arce capiat] *caedet* Florent. Voss. duo, Leid. 1. Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. B. C. [Veith.] et edd. antt. usque ad Frobenianam anni 1531. qui omnes libri praeter Flor. Voss. 2. et Fragm. Hav. mox etiam *capiet*, una cum Leid. 2. et Exc. Pithoei, contra sensum Livii praeferunt. Nam ad *caedat* et *capiat* ex praecedenti *si conspiciatur* repetenda est particula *si*. Deinde *augurium ut ex arce* Florent. *augurium ex aere* Voss. 2. *auguriumve exercere* Lovel. 3.

§. 11. *Cujus imaginis titulo consulatus, censuraque, et triumphus etc. legetur*] *Cujus imaginis titulo consilio consulatus* Voss. 2. et Lovel. 3. *Cujus imaginis titulo consules consulatus* Fragm. Hav. *Cujus imaginis cons. consulatus* Lovel. 4. *Cujus et imaginis titulo consulatus* Gaertn. Hinc *censuraque triumphus* Lov. 4. Deinde *legitur* idem Lovel. 4.

Si auguratum aut pontificatum adjeceritis, non sustinebunt legentium oculi] *si auguria tñ*, sive *tamen*, Leid. 2. Tum *et pontificatum* Gaertn. a m. 1. qui etiam praefert *adjeceris*. Deinde *non* deficit in Voss. 2. et Lovel. 3. Tandem *oculi legentium* Leid. 1.

§. 12. *Pace dixerim Deûm, eos nos jam populi Romani beneficio esse spero*] *pacem dixerim Deûm* Voss. 2. et Lovel. 3. Male. V. ad 3, 19, 7. Inde *cum nos tamen populi Romani* Lovel. 2. *eos tam populi Romani* Voss. 2. et Lovel. 3. *eos nos tam populi Romani* Leid. 1. *eos nos tñ populi Romani* Lov. 4. Deinde *populi Romani spero beneficio esse* Leid. 1. Vox *beneficio* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1.

Qui sacerdotiis non minus reddamus dignatione nostra honoris, quam acceperimus] Pall. pr. et tert. *qui sacerdotii non minus reddumus dignitate vestra ho-*

non minus reddamus dignatione nostra honoris, quam acceperimus; et Deorum magis, quam nostra caussa expetamus, ut, quos privatim colimus, publice colamus.

VIII. *Quid autem ego sic adhuc egi, tamquam* 1
integra sit caussa patriciorum de sacerdotiis, et non

nores, quam deceperimus. sec. *qui sacerdotii non minus reddamus dignatione nostra honores, quam acceperimus.* Vulgata sustinetur lectio editione Camp. GEBH. *qui sacerdotii non minus reddamus dignatione nostra honores* Voss. ambo, Leid. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. ac C. *qui sacerdotii non minus reddamus dignatione vestra honores* Lovel. 2. *qui sacerdotii non minus reddamus dignitate nostra honores* Lovel. 3. sed *dignitas* et *dignatio* etiam alibi a librariis commutari, supra vidimus ad 2, 16, 5. *sacerdotio non minus reddamus dignatione nostra honores* Lovel. 4. *sacerdotiis non minus reddamus dignatione nostra honores* Florent. et ita etiam edd. vett. nisi quod *reddam* sit in ed. Rom. anni 1472. Nihil mutandum. *sacerdotiis*, nempe pontificatui et auguratui, quae sacerdotia secum communicari plebeji petebant. *dignatione nostra*, si nempe digni habeamur, qui ad ea admittamur. Deinde *non minus honores* reddit, quam accepit, qui quidem honores reddit, sed non semper aequa portione; at *non minus honoris*, qui, quantum honoris accepit, tantum etiam vicissim confert; quod hic Decius volebat. Deinde *quam deceperimus* Voss. 2. et Lovel. 3. *quam accepimus* Lovel. 2. et Gaertn. In ed. Cl. Jac. Gronovii anni 1679. operae typographorum per errorem dederunt *acceperamus*; quod quum in erratis notari omissum esset, in Amstelaed. ed. etiam mendae securus recepit J. Clericus. Antiquam igitur lectionem, quam reliqui codd. tuentur, reduxi.

Et Deorum magis, quam nostra caussa expetamus] Sic Tarvisina prima. Quinque membranacei et Andreas *exspectamus*. Spondet sibi desideratum eventum horum comitiorum. J. FR. GRON. *et decorum magis* Leid. 1. *et de eorum magis, quam de nostra* Lovel. 2. *quam vestra caussa* Lovel. 1. et Leid. 2. Deinde *expectamus* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. Harl. Fragm. Hav. a m. 1. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Reliqui omnes vulgatum servant, nisi quod *expetimus* sit in Portug. et *expetamus, ut quos* etc. *integra sit caussa* omittantur in Gaertn. ob repetitionem vocis *caussa*. V. ad 9, 11, 11. Ego vero *expetamus*, in quod optimi fere libri consentiunt, verius puto: id enim exigere videntur praecedentia *reddamus* et *acceperimus*. Cohaerent enim *qui reddamus* et qui *expetamus*. Solent autem passim verba *expetere* et *expectare*, sive *exspectare* in Mstis confundi. Exempla v. ad 1, 22, 7. 2, 9, 3. 4, 57, 4. 5, 16, 8. 6, 33, 1. 7, 8, 2. et alibi saepe. Adde viros doctos ad Curt. 3, 5, 13. ad Valer. Max. 2, 6, 7. et Cortium ad Sall. Jug. 14. 7.

§. 1. *Et non jam in posses-*

jam in possessione unius amplissimi simus sacerdo-
2 *tii? Decemviros sacris faciundis, carminum Sibyllae ac fatorum populi hujus interpretes, antistites eosdem Apollinaris sacri ceremoniarumque aliarum,*
3 *plebejos videmus. Nec tum patriciis ulla injuria facta est, quum duumviris sacris faciundis adje-*

sione unius amplissimi simus sacerdotii] *et jam non* Gaertn. *et non nos jam* edd. usque ad Froben. qui *τὸ nos*, in nullo membranaceo obvium, anno 1535. expunxit. Tum *in possessione et unius* Portug. et Haverk. Hinc vox *unius* deficit in Gaertn. et Fragm. Hav. Deinde *amplissimi sumus sacerdotiis* Voss. 1. et Lovel. 1. *sumus* etiam Leid. 2. et Gaertn. *amplissimus sacerdotii* Klock. Vox *sacerdotii* deficit in Portug. at omnia praescripta vocabula in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et in contextu Fragm. Hav. [Ante *sic ad haec egi* Veith.]

§. 2. *Decemviros sacris faciundis, carminum Sibyllae ae fatorum populi hujus interpretes*] *Decemviris sacris faciendis* Portug. *faciendis* etiam Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. et Haverk. Tum *carminis Sibyllae* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. [Veith.] At Livius *carmina* vocat numero plurali, si opus ejus universum indicat. Infra 38, 45, 3. *Ne carminibus Sibyllae praedictam superantibus terminos fatales eladem experiri vellet.* Contra vero *carmen* numero singulari quamque particulam, quodque vaticinium libris Sibyllinis comprehensum. Infra 29, 10, 4. *Civitatem eo tempore repens religio invaserat, invento carmine in libris Sibyllinis.* Praeterea *factorum populi hujus* Fragm. Hav. a m. 1. V. ad 3, 40, 9. *fastorum populi hujus* Lovel. 4. Voces has a librariis in codd. scriptis confusas fuisse, olim docuimus ad Silii 16, 131.

Antistites eosdem Apollinaris sacri] *antistites ejusdem Apollinaris saeri* Gaertn. *antistites eosdem Apollinis sacri* Harl. *eosdem antistites Apollinarios saerari* Lov. 4. a m. 1. Postea enim librarius additis notis duas literas delendas, et *sacri* scribendum indicavit. *Apollinare sacrum* eadem forma, qua *ludi Apollinares*, et similia plura.

§. 3. *Nec tum patriciis ulla injuria facta est, quum duumviris sacris faciundis adjectus est propter plebejos numerus*] Pall. pr. ac tert. *Nec aut tum:* neque dissentit Campanus. Pal. sec. *Nec autem tunc.* Andreas *Nec ut tum.* GEBH. Andreas, Tarv. duae Ven. Mog. *nec ut cum.* Juntas et Froben. *nec et tum.* Bechar. et alter Voss. *nec aut cum.* Primae Gryphianae elisam particulam mediam video. Voss. prior, Helm. Thuan. duo Pall. Campan. *nec aut tum.* Unde suspiceris, et mox *aut nunc* scribendum. Sed obstat, quod sequitur, *non ut vos, Appi.* ubi Voss. *ut non vos.* Deleatur *τὸ non:* et erit integra sententia: *Nec aut tum patriciis ulla injuria facta est, quum duumviris S. F. adjectus est propter plebejos numerus; aut nunc tribunus, vir fortis et strenuus, quinque augurum loca, quatuor*

ctus est propter plebejos numerus: et nunc tribunus,
vir fortis ac strenuus, quinque augurum loca, qua-
tuor pontificum adjecit, in quae plebeji nominentur;
non ut vos, Appi, vestro loco pellant, sed ut adju- 4
vent vos homines plebeji divinis quoque rebus procu-
randis, sicut in ceteris humanis pro parte virili ad-

pontificum adjecit, in quae plebeji homines nominentur, ut vos, Appi, loco pellant. J. FR. GRON. *nec autem tunc patriciis* Portug. et Haverk. *nec autem cum patriciis* Gaertn. *nec autem tum patriciis* Hearnii Oxon. B. *nec ut tum patriciis* Harlej. cum edd. principibus, una vel altera excepta, omnibus usque ad Frobenianam anni 1535. quae, et non, ut Gronov. putabat, Gryphiana, prima mediam particulam omisit. *nec et tum* primus Aldus inter errata reposuit. *nec auctum patriciis* Leid. 2. *nec aut cum patriciis* Lovel. 3. *nec aut tum patriciis* Leid. 1. Lovel. 4. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et apud Hearnium Oxon. N. L. 2. et C. [Veith.] Neque aliter etiam Lovel. 2. nisi quod insuper omittat vocem *patriciis.* Si codd. in sequentibus conjecturae Gronovii faverent, ea per me recipi posset. Nunc probare non audeo: optimus enim Florent. cum Lovel. 1. hic nullam particulam inter voces *nec tum* agnoscit: mox omnes codd. constanter legunt *et nunc tribunus;* quemadmodum etiam postea negandi voculam *non* defendunt, nisi quod cum proxima *ut* desit in uno Portug. ubi dictiones illae intercipi potuere ab ultimis syllabis vocis praecedentis *nominentur.* Insuper *quum quatuor viris* Lovel. 2. *quum duo quatuor viris*, juncta utraque lectione, Voss. 2. Leid. ambo, et Lovel. 1. 3. 4. *quum duoviris* Florent. Deinde *sacris faciendis* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Tandem *est adjectus propter plebejos numerus* Leid. 2. et Lovel. 1. *adjectus est numerus propter plebejos* Lovel. 4.

Quinque augurum loca, quatuor pontificum adjecit] Non sollicito: nam potest esse, adjicere vult. Praeferrem tamen *adjicit*, si MSS. paterentur, quia res nondum perfecta est. DUK. *augurum quinque loca* Port. Gaertn. et Haverk. Sed vox *quinque* deficit in Lovel. 4.

§. 4. *Non ut vos, Appi, vestro loco pellant, sed ut adjuvent vos*] *ut non vos* Gaertn. et Haverk. At duae priores voces omittuntur in Portug. V. ad §. praec. Tum *nostro loco pellant* Voss. 2. *loco nostro pellant* Haverk. *locus vestro pellent* Gaertner. *loco vestro pellant* Leid. 2. Lovel. 1. 4. et Portug. Hinc *sed adjuvent vos* Lovel. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. *sed ut adjuvent nos* Voss. 2. et Lovel. 3. Mox *plebeji homines divinis procurandis quoque rebus* Lovel. 4. *homines plebeji divinisque rebus procurandis* Haverk. V. ad 5, 27, 1. Insuper *pro parte viri, pro virili*, Voss. 2. Supra in Praefat. *Juvabit tamen rerum gestarum memoriae principis terrarum populi pro virili parte et me ipsum consuluisse.* 3, 71, 8. *Quem agrum miles pro parte*

5 *juvant. Noli erubescere, Appi, collegam in sacer-*
dotio habere, quem in censura, quem in consulatu
collegam habere potuisti: cujus tam dictatoris ma-
gister equitum, quam magistri equitum dictator
6 *esse potes. Sabinum advenam, principem nobilita-*
tis vestrae, seu Attum Clausum, seu Ap. Claudi-
um mavultis, illi antiqui patricii in suum numerum
acce-

virili manu cepisset. ubi etiam vide. 7, 7, 5. *Ut plus sibi, quam pro virili parte, adnitendum scirent.* 26, 36, 3. *Quum ex ea plus quam pro virili parte sibi quemque capere principum vident.* et alibi.

§. 5. *Quem in consulatu collegam habere potuisti*] Vox *collegam* deficit in Lovel. 2. quae etiam, si alii codd. consentirent, abesse, et ex praecedentibus commode hic repeti posset. At omnes reliqui in ejus conservationem conspirant. Mox *qui tam dictatoris,* pro *cujus,* idem Lovel. 2.

§. 6. *Principem nobilitatis vestrae, seu Ap. Clausum, seu Ap. Claudium mavultis*] Supra ostendi, legendum *seu Actium Clausum.* SIG. Pall. duo meliores *principem nobilitati vestrae, seu app̄tum Clausum, seu Claudium* (Pal. tert. *cladium*) *mavultis:* quae videntur confirmare lectionem, quam et supra stabilivi, praeeunte Sigonio, *Actium Clausum.* Nam et Camp. ed. *Accium Clausum* oggerit. Pall. sec. *seu Appium Claudium, seu Appium Clausum mavultis.* GEBH. Thuan. et duo Pall. *seu App. tum Clausum.* Voss. *seu App. cum Clausum.* Helm. et Rott. *seu Atium Clausum.* Videntur *Attum* velle. J FR. GRON. *principem nobilitati vestrae* Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. [Veith.] quod eodem modo accipi potest, quo *adjutor consiliis, imperator Romanis,* et similia, de quibus infra dicam ad 39, 47, 11. Deinde *seu App. cum Clausum* Voss. 1. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. *seu App̄. tū Clausū* Leid. 1. *seu Appium tum Clausum* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *seu Appium Claudium* Lovel. 4. *seu Appium Clausum* Oxon. N. et B. auctore Hearnio. *seu Atium Clausum* Florent. Sed tres illae voces desunt in Lovel. 2. Harlej. Port. et Gaertn. alio ordine *seu Appium Claudium, seu Appium Clausum* Haverk. Lipsius ad Taciti 12. Ann. 25. malebat *seu Attam Clausum:* quod Klockius in codicis sui nota interlineari legi testatur. Sed rectius ὁ πάνυ Gronovius opinatur, primam syllabam vocis *Appium,* ut et particulas *tum* et *cum,* quae in multis Mstis supersunt, *Attum,* quam *Attam,* verisimilius reddere. V. supra ad 2, 16, 4. Insuper *seu Claudium mavultis,* omisso praenomine, Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. et Fragm. Hav. Mox *illum antiqui,* pro *illi,* Lovel. 2. [Veith.] *in sui numerum,* pro *in suum,* Leid. 2. et *accepere,* pro *acceperunt,* Lovel 4.

§. 7. *Ne fastidieris nos in sacerdotum numerum accipere*]

acceperunt. Ne fastidieris nos in sacerdotum numerum accipere. multa nobiscum decora adferimus; immo omnia eadem, quae vos superbos fecerunt. 7
L. Sextius primus de plebe consul est factus. C. Licinius Stolo primus magister equitum, C. Marcius Rutilus primus et dictator et censor, Q. Publilius Philo primus praetor. 8
Semper ista audita sunt eadem, penes vos auspicia esse, vos solos gentem ha- 9

Pall. tres *in sacerdotum numero.* GEBH. Vocula *Ne* deficit in Voff. 1. et Lovel. 1. *Ne fastidiaris* habent Florent. ot Lovel. 4. *Ne fastidieritis* Lovel. 2. Tum *in sacerdotum numero* Voff. 2. Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. *in sacerdocio numero* Haverk. Voces *acceperunt. Ne fastidieris nos in sacerdotum numerum* exsulant a Leid. 2. Mox *multa decora nobiscum adferimus* Lovel. 2. *multa nobiscunque decora adferimus* Lovel. 3. Deinde *fecere* pro *fecerunt*, Lovel. 4.

§. 8. *L. Sextius primus de plebe consul est factus*] Pall. duo *Sequacius.* Andreas scribit *Sestius*, omiffo praenomine *Lucius.* GEBH. *L. Sequacius* Voff. 2. Lovel. 3. 4. et Fragm. Hav. a m. 1. *L. Secacius* Leid. 1. *L. Sestius* Voff. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Sestius*, omiffo etiam praenomine, Harlej. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. ad Livii 3, 33, 4. Vocula *est* non adparet in Lovel. 4.

C. Licinius Stolo primus magister equitum, C. Marcius Rutilus primus et dictator et censor] *C. Lucinius* Lovel. 4. quomodo et alibi scribae errarunt. *Stola* Gaertn. Hinc vox *primus* deficit in Lovel. 4. *equitum* in Lovel. 2. at illa *primus magister equitum, C. Marcius Rutilus* in Voff. 2. et Lovel. 3. Deinde *Ruptillius* eft in Lovel. 1. *Ruptilius* in Voff. 1. et Leid. 2. *Rutilius* in Leid. 1. Florent. Lovel. 2. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. L. 2. B. ac C. V. ad 3, 7, 6. Tum *primus dictator et censor* Lovel. 4. et Fragm. Hav. V. ad 2, 44, 3. Sed vox *primus* non adparet in Gaertn. Mox plerique mei (praeter Florent. Leid. 1. et Klock.) atque Hearnii Oxon. L. 2. B. et C. *Publius*, pro *Publilius*, sollemni errore praeferunt. V. ad 8, 12, 4.

§. 9. *Penes vos auspicia esse, vos solos gentem habere*] De patrieiis loquitur, qui soli se gentem habere gloriabantur, quod eft idem, atque gentiles effe. Sic enim definit gentiles in Topicis [6.] Cicero ex Scaevolae sententia, *Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum nemo servitutem servivit, neque capite diminutus est.* Ejusmodi vero effe se patricii profitebantur, quod Romulus tales legiffet, id eft, qui patrem gentemque haberent. nam paullo poft *patricios* interpretatur, *qui patrem ciere possent, id est, nihil ultra quam ingenuos.* Itaque 6, [40, 6.] Ap. Claudius ita loquitur: *An hoc, si Claudiae familiae non sim, sed unus Quiritium quilibet, qui*

bere, vos solos justum imperium et auspicium domi
10 *militiaeque. Aeque adhuc prosperum plebejum ac patricium fuit, porroque erit. En umquam fando audistis, patricios primo esse factos, non de coelo demissos,*

modo me duobus ingenuis ortum, et vivere in libera civitate sciam, reticere possim? Post autem haec laus gentilitatis cum plebejis etiam communicata est, ut hoc loco Decius argumentatur. SIG. *penes opud vos* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. Ubi *apud* ex interpretatione praecedentis *penes* natum est. Pro eo deinde *pene apud vos* dederunt Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *vos solos gentem esse habere* Oxon. C. ubi τὸ *esse* interpretationis caussa adscriptum esse conjecit Hearnius. Potius tamen puto, auctorem ejus lectionis ita distinguendum credidisse: *vos solos gentem esse: habere vos solos justum imperium.* Praeterea *gentes habere* Harlej. cum edd. Aldina prioribus. Mox *domi militiae*, pro *domi militiaeque*, Gaertn.

§. 10. *Aeque adhuc prosperum plebejum ac patricium fuit, porroque erit*] *Aeque id huc prosperum* Voss. 2. *Quaeque id adhuc prosperum* Lovel. 3. *Aequo adhuc prosperum* Gaertn. *Quin adhuc plebejum prosperum* Harlej. et quaedam priscarum edd. *Aeque adhue plebejum prosperum* Rom. anni 1472. et Parm. Deinde *et plebejum et patricium* Portug. Gaertn. et Haverk. *plebejum et patricium* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. *et patricium* etiam Harlej. et editi usque ad Aldum. Insuper *priorque erit* Voss. 2. et Lovel. 3. *porroque erit, Quirites*, addita ultima voce, Klock. Eamdem transponens, *porroque erit. En, Quirites* praeferunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

En umquam fando audistis, patricios primo esse factos] Vet. lib. *En Romae unquam fando audistis*. SIG. Sic etiam Pal. sec. At reliqui, amandantes illud *Romae*, monstrose referunt *Qui inquam fando*. Andreas vero *Quin nunquam fando audistis*. GEBH. Sic quidem unus recentissimus nostrorum: sed alii omnes deficiuntur τῷ *Romae*, quod adjecit Sigonius. Sensu est superfluum; neque enim quisquam veretur, ne et haec et proxima alibi, quam Romae, facta significet Decius: usui particularum *En unquam* est importunum, quibus, nisi forte versu coacti, nihil medium interponere solent veteres. Easdem restituimus 24, 14, 3. et 30, 21, 8. J. FR. GRON. *En Romoe unquam* Portug. et Haverk. *Ea Romae numquam* Gaertn. *En, Quirites, numquam* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. quod ob eamdem caussam, ob quam Gronov. *En Romae umquam* falsi convicit, rejiciendum est. *Cui inquam fando audistis* Voss. 2. et Lov. 3. *Numquam fando audistis* Hearnii Oxon. L. 2. *Quin nunquam fando audistis* Exc. Pithoei, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. [*Et nunquam* Veith.] *An unquam fando audistis* edd. Asc. anni 1513. et 1516. sed de locutione *En umquam*, quae genuina est, v. ad 24, 14, 3. Deinde *patricios esse factos primo* Portug. Gaertn. et Haverk. Vox *esse* aberat a Voss. 2. eadem autem et sequens *factos* ab Hearnii Oxon. B.

Non de coelo demissos, sed qui patrem ciere avumque possent] Voces *avumque* inducendae

sed qui patrem ciere possent, id est, nihil ultra quam
ingenuos? Consulem jam patrem ciere possum, avum- 11
que jam poterit filius meus. Nihil est aliud in re,
Quirites, nisi ut omnia negata adipiscamur. certa-

sunt. neque enim reperiuntur in veteribus lib. neque vero desiderantur. *Patriciorum* enim tradit etymologiam, eosque dictos aït, *qui patrem ciere possent.* Quod etiam Dionysius [2. Ant. p. 83.] et Plutarchus in Romulo [p. 24.] prodidit. Qui vero *avum* addiderunt, id, credo, ea moti ratione fecerunt, quod subdit: *Consulem jam patrem ciere possum, avumque jam poterit filius meus.* Cujus orationis hic est sensus: Si patricii sunt, qui patrem ciere poſſunt, ego certe patricius, qui patrem consulem, multoque magis filius meus, qui patrem et avum ciere consulem poteſt. SIG. *qui patrem ciere possent* etiam Pall. nam alii verbo auctiores, *qui patrem avumque ciere possent*, quod textu ipso refellitur. GRUT. Mercerus 1. Opinion. et Em. c. 7. quod ab eo huic loco explicando deſtinatum eſt, sequutus scripturam a Sigonio et aliis improbatam, scribit, nihil in ingenuis notari a Livio, quam *ingenuos esse illos, qui nobiles dicuntur, paterna avitaque nobilitate illustres.* Haec non intelligo: nam nec veteres ita interpretantur ingenuos, nec fortaſſis in illa colluvie, quae ad Romulum confluxit, quisquam paterna avitaque nobilitate illuſtris fuit. Notum eſt hoc Juven. in fine Sat. 8.

> *Majorum primus, quisquis fuit ille, tuorum*
> *Aut pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo.*

Decius nihil aliud significat, quam in omni illa multitudine paucissimos fuiſſe, qui patres suos oſtendere ac nominare poſſent, eosque a Romulo patricios factos; id quod etiam e Graecis Dionys. Halic. et Plutarch. tradiderunt, et ex Latinis Cincius, qui apud Feſtum auctor eſt, *Patricios* vocatos, qui deinde *ingenui* dicti sunt. V. Sigon. ad Liv. 1, 8, 7. et 1. de Ant. Jur. Civ. Rom. 6. DUK. *de coelo dimissos* Voſſ. ambo, Leid. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. V. ad 34, 50, 2. *de coelo missos* Leid. 1. Juſtin. 5, 4. *Hunc quasi de coelo missum contuentur.* Sed reliqui *demissos* tuentur. Liv. 22, 29, 3. *Fabiana se acies repente, velut coelo demissa, ad auxilium ostendit.* Amm. Marc. 22, 2. *Effundebatur aetas omnis et sexus, tamquam demissum aliquem visura de coelo.* quem locum commode ad illum Juſtini laudavit Berneccerus. Et placuit Livio hoc genus loquendi, ut praepositio, quae verbo ineſt, in regimine repetatur. V. supra ad praefat. §. 11. Praeterea *avumque* in nullo apud me codice erat, solo excepto Harlej. qui unus retinet. Sed male. Aldus etiam in contextu omiserat; sed in erratis iterum revocavit. Mox *idem nihil ultra*, pro *id est, nihil ultra*, Voſſ. 2. et Lovel. 2. ac 3. *idē* et *id ē* saepius in Mſtis confundi, supra vidimus ad 5, 4, 5. Adde, quae notavi ad 9, 19, 7. 10, 37, 15. 21, 10, 8. et Cel. Burm. ad Suet. Claud. 38. Cauſſam v. ad 10, 37, 13. *iidem nihil ultra* Lovel. 4.

§. 11. *Consulem jam patrem ciere possum*] *Consules jam patrem ciere possunt* Lovel. 2.

men tantum patricii petunt, nec curant, quem even-
12 *tum certaminum habeant. Ego hanc legem, quod*
bonum, faustum, felixque sit vobis ac reipublicae,
uti rogas, jubendam censeo.

1 IX. Vocare tribus extemplo populus jubebat,
adparebatque accipi legem: ille tamen dies eſt in-
terceſſione sublatus. poſtero die, deterritis tribunis,
2 ingenti consensu accepta eſt. Pontifices creantur

Consules etiam Lovel. 3. et 4. V. infra hoc lib. c. 10, 2. Tum *acciere* Hearnii Oxon. L. 2. Ceterum haec verba una cum praecedentibus, *id est, nihil ultra quam ingenuos* exsulant a Gaertner. culpa librarii propter repetitionem τῶν *possent*, et *possum*. V. ad 9, 11, 11.

Nihil est aliud in re, Quirites, nisi ut omnia negata adipiscamur] 4, [4, 11.] *Quid enim in re est aliud, si plebejam patricius duxerit, si patriciam plebejus?* Seneca Epiſt. 116. *Immo hercle aliud est in re: vitio nostra defendimus.* J. FR. GRON. *nihil esse aliud in re* Leid. 1. Deinde *nisi quod omnia* Gaertn. Nescio, quid viro docto in mentem venerit, qui ad marginem ed. Curion. conjecit, *nisi ut omnia negata non adipiscamur.* Mox *neque curant*, pro *nec*, Harlej. Tum *quem eventum certamina habeant*, pro *certaminum*, Voſſ. 1. et Leid. 2.

§. 12. *Ego hanc legem*, etc. *uti rogastis, jubendam censeo*] Legendum *uti rogata est.* GELEN. Supra oſtendi, *uti rogas*, legendum eſſe. SIG. Sic quidem [*uti rogata est*] voluit Gelenius: sed MSS. tamen *uti rogastis.* GRUT. Gelenio debetur haec lectio *uti rogata est*: sed, an bene debeatur, ignoro. Pall. omnes et Andreae ed. *uti rogas, subeundam censeo.* Campan. *uti rogastis, subeundam censeo.* GEBH. Unus tantum apud me Harlej. *uti rogastis* probat. Reliqui omnes cum edd. antt. Rom. anni 1472. et Parm. recte legunt *uti rogas.* V. supra ad 6, 38, 5. ubi Sigonius jam monuerat, ita hoc loco legendum eſſe, et ad 31, 8, 1. ubi Gronov. emendationem Sigonii probat. Deinde *subendam* Voſſ. 1. et Leid. 2. *subeundum* Lovel. 3. *subeundam* Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Klock. Haverk. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, Hearnii Oxon. L. 2. B. C. et excusi omnes usque ad Froben. qui anno 1531. *jubendam* subſtituit, quod in hac re sollemne ac proprium verbum eſt. V. supra ad 3, 30, 6. et Briſſon. de Formul. l. 2. p. 131.

§. 1. *Vocare tribus extemplo populus jubebat*] *Vocari tribus* Lovel. 4. adversantibus reliquis scriptis; quibus invitis nihil muto. V. ad 42, 24, 5. Mox *apparebat*, omiſſa vocula *que*, Haverk. Deinde trajectis vocibus *intercessione est sublatus* Leid. ambo, Lov. 1. 2. 3. 4. Port. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Exc. Pithoei.

§. 2. *P. Decius Mus, P. Sempronius Sophus, C. Marcius Ru*

suasor legis P. Decius Mus, P. Sempronius Sophus, C. Marcius Rutilus, M. Livius Denter. Quinque augures item de plebe, C. Genucius, P. Aelius Paetus, M. Minucius Feſſus, C. Marcius, T. Publilius. Ita octo pontificum, novem augurum numerus
factus. Eodem anno M. Valerius consul de provoca- 3
tione legem tulit, diligentius sanctam. tertio ea tum poſt reges exactos lata eſt, semper a familia ea-

tilus, M. Livius Denter] Primi pontificis cognomen *Mus* deficit in Harlej. et Hearnii Oxon. L. 1. ac 2. Tertii cognomen perperam *Rutilius* scribitur in omnibus meis, Hearnii Oxon. L. 2. B. C. Exc. Pithoei, et edd. Sigonio prioribus. V. ad 3, 7, 6. Deinde *M. Livius Dentatus* Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Ox. B. *M. Livius Denteo* Portug. Cognomen vero exsulat a Lovel. 4. *M. Livius. Dantur quinque augures* Lovel. 2. Harlej. et Hearnii Oxon. L. 1. V. ad 10, 1, 7.

C. Genucius, P. Aelius Paetus] *C. Genitus* Lovel. 3. qui dare voluiſſe videtur *Genutius*, ut multi alii perperam praeferunt. V. ad 2, 52, 3. *C. Gemicius* Lovel. 4. *C. Gemitius* Hearnii Oxon. L. 1. et C. Deinde *Pelius Paetus* Florent. Lovel. 1. 2. Harlej. et Gaertn. praenomine male nomini adhaerescente, et cum eo coalescente. Alia exempla v. ad 38, 35, 2. *Pelius Petitus* Lovel. 3. *P. Aelius Petitus* Voſſ. 2. *Petilius Paetus* Hearnii Oxon. C. Paullo ante *idem de plebe*, pro *item*, Portug. et Haverk. V. infra ad Epit. Liv. 69.

M. Minucius Fessus, C. Marcius, T. Publius] *T. Publilius* legendum puto, quod antea toties de Q. Publilio Philone admonuimus: erant enim Publilii ex plebe, et ex *Publilius* quam cito factum *Publius*. GLAR. *M. Munitius* Hearnii Oxon. N. *M. Munimitius* Lovel. 2. *M. Numitius* Voſſ. 2. et Lovel. 3. V. ad 2, 21, 1. Tum *Fesus* Leid. 1. Exc. Pithoei, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *Sissus* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Deinde reliqui quidem *T. Publius*, at *C. Publius* Voſſ. 2. et Lovel. 3. V. ad 8, 12, 4. Si praenomen mutes, videri poſſet is indicari, qui se ob aes alienum paternum nexum dediſſe supra narratur l. 8, 28.

Ita octo pontificum, novem augurum numerus factus] *octo pontifices* Leid. 2. Tum *novus augurum numerus* Lovel. 2. *novum augurum numerus* Leid. 1. Deinde *factus est* Voſſ. 2.

§. 3. *Legem tulit, diligentius sanctam. tertio ea tum post reges exactos lata est*] *diligentius sancitam* Hearnii Oxon. C. Male. Infra 30, 19, 9. *Contra quam sanctum legibus erat.* ubi ante Gronov. etiam *sancitum* edebatur. *diligentius factam* Voſſ. 2. Lovel. 2. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. ac 2. quomodo etiam supra peccarunt librarii 8, 37, 2. et dicto l. 30, 19, 9. Vox *sanctam* deerat in Lovel. 3. De locutione *sancire legem* v. ad 3, 55, 5. Deinde *tertia ea tum* Voſſ.

4 dem. Cauſſam renovandae saepius haud aliam fuisse reor, quam quod plus paucorum opes, quam libertas plebis, poterant. Porcia tamen lex sola pro tergo civium lata videtur: quod gravi poena, si quis verberaſſet necaſſetve civem Romanum, san-

2. et Portug. a m. 1. *tertio ex tum* Leid. 1. V. ad 40, 59, 8. *tertio ea tñ*, sive *tamen*, Haverk. V. ad 22, 17, 5. et mox hoc cap. ad §. 6.

§. 4. *Caussam renovandae saepius haud aliam fuisse reor*] *renovandi saepius* Leid. 2. et Lovel. 1. *renovand' saepius* ambigue Lovel. 2. *saepius renovandae* Portug. et Haverk. *saepius renovando* Gaertn. quod eo modo accipi poſſet, quo *caussas bello* apud Tacitum exposui supra ad Livii 3, 46, 2. Verum optimi Mſti stant pro recepta lectione. Praeterea *haud aliam fuisse arbitror* Lovel. 4. ex interpretis gloſſa. Verbum *reor* saepe librarii in quaevis alia commutarunt. V. ad 27, 25, 11.

Quam quod plus paucorum opes, quam libertas plebis, poterant] Vocula *quod* deeſt in Leid. 2. intercepta a praecedenti *quam*. V. ad 37, 54, 4. Ejus loco *q;* praefert Lovel. 3. V. ad 2, 41, 8. Deinde *poterat*, ut ad proximum referatur, Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. L. 2. Sed nihil mutandum.

Porcia tamen lex sola] Vet. lib. *Porcia inde lex*. SIG. Ita et Haverk. invitis aliis omnibus. Originem et exempla hujus erroris v. ad 5, 18, 8.

Quod gravi poena, si quis verberasset necassetve civem Romanum, sanxit] Sigonius 1. de Ant. Jur. Civ. Rom. 6. his addit quasi verba Livii, *sed exsilium irrogari ab eo permisit*. Sed haec non sunt in Livio. Manutius quoque c. 29. lege Porcia civibus *aqua et igni interdictum* scribit. Non volo quidem hoc negare: nam quum haec lex virgas et secures a tergo ac cervicibus civium removiſſet, tamen, ne maleficia facinorosorum hominum impunita eſſent, probabile eſt, illis eadem poenam aliquam facinorum conſtitutam fuisse; quae vix alia, quam aquae et ignis interdictio, eſſe potuit. Nec tamen ullo teſtimonio veterum scriptorum comprobant, lege Porcia quidquam nominatim de aquae et ignis interdictione, et, quod hanc neceſſario sequebatur, exsilio cautum fuiſſe. Et Salluſt. in Catil. 51. videtur indicare, exsilium civibus condemnatis aliis legibus permiſſum fuisse, *An*, inquit, *quia lex Porcia vetat* (cives verberari et necari?) *At aliae leges item condemnatis civibus non animam eripi, sed exsilium permitti, jubent*. Et ibid. *Tunc Porcia aliaeque leges paratae sunt, quibus legibus exsilium damnatis permissum est*. Verum haec non incommode ita accipi poſſunt, quum lex Porcia, ut antea aliae leges de provocatione, negligi coepisset, eam deinde ab aliis, et forsitan a C. Graccho, a quo Porciam relatam opinatur Sigonius, renovatam fuiſſe. DUK. *quae gravi poena* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. [Veith.] V. ad 37, 35, 4. *quod ea gravi poena* Haverk. et plures principum

xit. Valeria lex, quum eum, qui provocasset, vir- 5
gis caedi, securique necari vetuisset, si quis ad-
versus ea fecisset, nihil ultra, quam inprobe factum,
adjecit. Id (qui tum pudor hominum erat) visum, 6
credo, vinculum satis validum legis. nunc vix serio

edd. Quae scriptura inde nata esse videri potest, quod librarius duplicem lectionem hoc modo junctam proposuerit *quod ae gravi poena*; id deinde non intelligens nasutulus mutavit in *quod ea*. Deinde *si quis verberassetve civem* Gaertn. *verberasset necassetne* Florent. Tum *sanxit* non adparet in Leid. 1.

§. 5. *Si quis adversus ea fecisset, nihil ultra, quam inprobe factum, adjecit*] An *facturum?* Cic. de Harusp. resp. [8.] *Qui meam domum violasset, contra rempublicam esse facturum.* 2. ad Att. ep. 24. *Qui eum emisisset, contra rempublicam esse facturum.* J. FR. GRON. *adversus eam fecisset* Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. intellige adversus eam legem. *adversum eam fecisset* Voss. 2. V. ad Epit. Liv. 47. Reliqui vulgatum tuentur. *Adversus ea*, quae nempe lege statuta erant. Deinde *factum* servant omnes libri; at *quam in plebe factum* praefert Hearnii Oxon. L. 1.

§. 6. *Id, qui tum pudor hominum erat*] *Id quia tum pudor* Voss. 2. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. ad 36, 33, 5. *Id, quod tum pudor* Lov. 2. et Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] V. ad 37, 35, 3. *Idq; tum pudor* Gaertn. *Id qui tamen pudor* Lovel. 3. V. paullo ante ad §. 3. In verbis sequentibus *vinculum satis validae legis*, pro *satis validum*, Lovel. 1. et Leid. 2.

Nunc vix servo ita minetur quisquam] *Servo* profecto nihil mirum, cum gravius multo et severius servis minari conveniat, quam liberis et ingenuis hominibus. Et recte Petronius [115.] *Poenam ignis gravissimam credimus, ubi servis irascimur.* Quid igitur, si unius literulae facili mutatione sic legamus? *nunc vix serio ita minetur quisquam.* quod ego temere rejiciendum non putem. PETR. PITHOEUS 2. Advers. subsec. 2. Quidam legunt *serio.* quod non probo. Significat enim, cum servis minantur, gravius minari, quam ut dicant *improbe fecisse. malum* enim minabantur. ut 4, [49, 13.] *Audistis, Quirites, sicut servis, malum minantem militibus.* SIG. Sigonii liber *serio*, quod approbe damnat. Pall. duo *nunc vix servata minetur quisquam.* GEBH. Pithoeus 2. Advers. 2. *serio.* Neutrum placet. Quidam editi *nunc vix servo suo ita.* Non juvant scripti, nisi quod Flor. *servos ero.* Helm. et Rott. *nunc vix si summo serio minetur.* Unde timide conjiciebam: *nunc vix si summas poenas minetur.* Nempe ipsa lex satis validum vinculum habet. Voss. alter, *nunc vix servata minetur quisquam.* J. FR. GRON. *nunc vix servo ita minetur*, ut erat in edd. Rom. anni 1472. et Parm. praeferunt etiam Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon. N. L. 2. ac B. quod ferri non posse recte Pithoeus vidit. Non enim illud pronuncia-

7 ita minetur quisquam. Bellum ab eodem consule haudquaquam memorabile adversus rebellantes Aequos, quum praeter animos feroces nihil ex anti-
8 qua fortuna haberent, gestum est. Alter consul Appulejus in Umbria Nequinum oppidum circumsedit.

tum *inprobe factum* nimis acerbum, sed nimis leve legis vinculum fuisse indicat. Quid mirum itaque, si dominus servo, in quem majus imperium, quam lex in civem habebat, ita Livii tempore non minaretur. Hinc neque placet *nunc vix servis ita minetur*, quod praefert Lovel. 2. neque *nunc vix servo suo ita minetur*, quod superest in ed. Mediol. anni 1480. et quibusdam sequentibus. *nunc vix servata minetur* est in Voss. 2. et Lovel. 3. *nunc vix servo sero ita minetur* in Harlej. *nunc vix servos ero ita minetur* in Florent. unde Cl. Salvinius conjiciebat *nunc vix servo herus ita minetur quisquam*. quod ob caussam jam datam admittere nequeo. Pighius in Annal. ad annum CDLIII. p. 383. Pithoei conjecturae et quarumdam edd. lectionis vestigiis insistens, scribendum conjicit *vix serio suis ita minetur quisquam*. Doujatius, una tantum litera in scriptura codd. Helm. et Rott. quam Gronovius dedit, mutata, legebat *nunc vix si summa serio minetur quisquam*; et, per *summa* intelligens summa supplicia, simul repetendum existimabat *ne tunc quidem satis validum fore legis vinculum*. At, si ea lectio probanda erit, tria priora vocabula repeti necesse non est; sufficit enim *nunc vix*, sc. satis validum legis vinculum videtur, *si summa serio minetur quisquam*. Sed vellem exemplum protulisset, ubi *summa minari* pro summa supplicia minari ponatur. Pithoei conjecturam firmat cod. Klock. neque multum inde recedit Leid. 1. qui *vix serii ita minetur* praefert. Eamdem conjecturam etiam Cl. Ant. Perizon. probavit, qui ejus hunc sensum constituebat: illam comminationem *inprobe factum* tam parvam vim nunc habituram, ut vix ab serio animo et in re seria proficisci posset. Id, quod Gronovio in mentem venit, quamvis longius paullo a Mstis recedat, non displicet, nisi, pro *summo* emendans *supplicia* vel *supplicia*, legas, *nunc vix, si supplicia serio minetur quisquam*. Voces *serio ita* deerant in Lovel. 4. lacuna tamen relicta, ut constet aliquid deesse, quod librarius adsequi non potuit. In eodem cod. deerat etiam τὸ *quisquam*.

§. 7. *Haud quaquam memorabile adversus rebellantes Aequos*] *haud quamquam* Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et Gaertn. V. ad 7, 26, 8. *haud quicquam memorabile* Leid. 2. Mox *fortuna antiqua*, transpositis vocibus, Portug. Gaertn. et Haverk. et sequens vox *haberent* omittitur in Leid. 1.

§. 8. *Appulejus in Umbria Nequinum oppidum circumsedit*] *Apulejus* unico p Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 3. Port. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad Epit. Liv. 5. *Nequinium* est in Lovel. 4. V. ad cap. seq. §. 1. *circumcedit* in Voss. 1.

Locus erat arduus, atque in parte una praeceps] *arduus, altus, atque in parte una prae-*

locus erat arduus, atque in parte una praeceps, ubi nunc Narnia sita eſt. nec vi, nec munimento capi poterat. Itaque eam infectam rem M. Fulvius 9
Paetinus, T. Manlius Torquatus, novi consules, acceperunt. In eum annum quum Q. Fabium con- 10

ceps Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Sed illud *altus* ex vocis praecedentis interpretatione natum puto. Mox verbum *est* non adparet in Haverk.

Nec vi, nec munimento capi poterat] Pall. *nec in momento capi poterat*. sec. autem et Camp. *nec vi, nec momento capi poterat*. GEBH. *nec vi, nec in momento* Voſſ. 2. et Portug. V. ad 4, 27, 4. *nec vi in momento* Fragm. Hav. a m. 2. *nec vi momento* Voſſ. 1. a m. 2. Gaertn. et Haverk. *nec in momento* Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. a m. 1. *nec vi monimento* Voſſ. 1. a m. 1. et Lovel. 1. V. ad Livii 4, 10, 6. *nec in monimento* Leid. 1. *vis* et *munimentum* hic fere eo modo sumuntur, quo alibi *vis* et *opera*, vel *arma* et *opera*. 32, 23, 6. *Omnis inde spes pugnantibus in vi, et armis, et operibus erat*. et 36, 23, 1. *Romani quidem operibus magis, quam armis, urbem oppugnabant*.

§. 9. *Itaque eam infectam rem M. Fulvius Paetinus*] *Itaque infectam rem* Voſſ. 2. Leid. ambo, Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. a m. 1. Deinde *M. Fulvius Paetus* Florent. Voſſ. 2. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Klock. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. L. 2. B. C. et edd. omnes usque ad Gronov. *M. Fulvinius Paetus* Oxon. N. At recte Gronovius in ed. anni 1665. ſubſtituit *M. Fulvius Paetinus*; quem ita adpellandum esse ex fragmentis Faſtor. Capitolin. Triumphal. docet Pighius in Annal. ad annum DCLIV. p. 584. Mox etiam *et Manlius*, pro *T. Manlius*, Florent.

§. 10. *Quum Q. Fabium consulem non petentem omnes dicerent centuriae*] Helm. *consulem appetentem*. Rottend. *consulem appatentem*. Suspicor fuiſſe *consulem absentem*. V. Sigonium ad c. 22, 9. hujus libri. Neque obeſt, quod sequitur *ipsum auctorem fuisse*. Potuit enim, ubi audivit hoc agi, venisse in Campum. 8, [22, 4.] *Tribunatumque plebei proximis comitiis absens petentibus praefertur*. J. FR. GRON. *non petentem* servant omnes mei, nisi quod levi et alibi saepius obvio errore *non potentem* datum sit in Voſſ. 2. V. ad 5, 14, 5. Nihil itaque mutandum puto. Supra 5, 18, 1. *P. Licinium Calvum praerogativa tribunum militum non petentem creant*. 10, 5, 14. *Non petentem, atque adeo etiam absentem, creatum credidere quidam*. Praeterea Fabii praenomen Q. deficit in Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. Portug. Haverk. [Veith.] et omnibus edd. usque ad Froben. anni 1535. quod intercepiſſe videtur vox praecedens *quum*. sed *quumq; Fabium* legit Lovel. 2. V. ad 22, 31, 7. Eadem transposita *Q. Fabium non petentem*, vel *potentem*, *quum omnes* praeferunt Voſſ. 2. et Lovel. 3. Tum *dicerent omnes centuriae* Leid. 2. Lovel. 1. Portug.

sulem non petentem omnes dicerent centuriae, ipsum auctorem fuiſſe Macer Licinius ac Tubero tradunt differendi sibi consulatus in bellicosiorem an-
11 num: eo anno majori se usui reipublicae fore, urbano geſto magiſtratu. ita nec dissimulantem, quid mallet, nec petentem tamen, aedilem curulem cum
12 L. Papirio Cursore factum. Id ne pro certo ponerem, vetuſtior annalium auctor Piso effecit; qui eo

Gaertn. et Haverk. [*non petentem consulem dicerent* Veith.]

Ipsum auctorem fuisse Macer Licinius ac Tubero tradunt] *actorem* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. quem eumdem errorem iidem codices mox infra committunt §. 12. V. ad 1, 26, 5. Tum *Macer Linius* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Marcellinius* Klock. *M. Licinius* Hearnii Oxon. C. Deinde *ac Tubere* Florent. Mox *difendi*, pro *differendi*, Leid. 1.

§. 11. *Eo anno majori se usui reipublicae fore*] *eodem anno* Gaertn. V. ad cap. seq. §. 6. *majore* Lovel. 1. Voſſ. 1. Leid. 2. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. *eo anno majoris ut suae rei prae furore* sine ullo sensu Lovel. 2. *eo anno majori seu sui seu reipublicae fore* Voſſ. 2. et ita etiam Lovel. 3. nisi quod *furore*, pro *fore*, legat. *eo anno major seu sui rei pro furore* Lovel. 4. *eo anno majori se usui fore* Fragm. Hav. a m. 2. priori scriptura erasa. Mox *nec petentem tum*, pro *tamen*, Lovel. 2. Portug. et Haverk. V. ad 22, 17, 5. *nec petentem tandem* Lovel. 4. V. ad 22, 2, 11.

§. 12. *Fuisse tradit C. Domitium Cn. F. Calvinum et Sp. Carvilium Q. F. Maximum*] Pall. pr. et tert. *fuisse Cl. Domitium.* sec. *fuisse tradit L. Domitium C. Philum Calvinum, Alius Q. Spurium Carvilium et Q. Fabium Maximum.* Vetuſtae quoque editiones *Cl. Domitium* appellant. GEBH. Non facile reperies in Domitiis hoc praenomen. Natum eſt autem Maguntiaci. Andreas et caeteri usque ad Ascensium *Cl. Domitium*, ut et Florentinus. Rott. *C. L. Domitium*. Ergo vel *Cn.* vel *L.* scribendum. *Cn.* mavult Pighius [in Annal. ad ann. CDLIV. p. 385.] et eſſe filium Cn. Domitii Calvini eum A. Cornelio Coſſo anno U. C. CDXII. consulis. J. FR. GRON. V. Suet. in Ner. 1. Sigon. ad Epit. Liv. 13. et Pighium in Annal. ad ann. U. CCCCLXXIII. DUK. *tradit* deeſt etiam in Voſſ. 2. et Lovel. 3. Tum *L. C. Domitium Cn. F. Calvinum* Voſſ. 1. Lovel. 1. et Harlej. *L. C. Domitium cum F. Calvinum* Leid. 2. *L. C. Donitium* se etiam in Oxon. B. L. 2. et N. inveniſſe, Hearne teſtatur. *Cl. Domitium Cn. F. Calvinum* Leid. 1. *Cl. Domitium Cn. F. Columnium* Lovel. 4. *D. Domitium C. N. filium Calvinum* Lovel. 3. *D. Domitium* etiam Oxon. C. apud Hearnium, qui *M. Domitium* in L. 1. offendit. *L. Domitium Cn. F. Calvinum* Fragm. Hav. *L. Domitium C. Fulvium Calvinum* Lovel. 2. *L. Domitium C. Philum Calvinum* Haverk. *L. Domitium Cn. Philum Calvinum* Portug. Consentio Grono-

anno aediles curules fuiſſe tradit C. Domitium Cn.
F. Calvinum et Sp. Carvilium Q. F. Maximum. Id 13
credo cognomen errorem in aedilibus feciſſe: secu-
tamque fabulam mixtam ex aediliciis et consularibus
comitiis, convenientem errori. Et luſtrum eo anno 14
conditum a P. Sempronio Sopho et P. Sulpicio Saver-
rione censoribus: tribusque additae duae, Aniensis
ac Terentina. Haec Romae geſta.

vio, vel *Cn.* vel *L. Domitium* scribendum eſſe. Domitios enim non nisi haec praenomina usurpaſſe, obſervat Torrent. ad Suet. Aug. 17. V. etiam Inl. Spanhem. de praeſt. et usu numism. dissert. 10. p. 25. ubi eorum, qui *Cn. Domitium* legunt, sententiam probat. Deinde *et Sp. Carvilium Q. Fabium Maximum* Lovel. 2. *alius Q. Sp. Carvilium et Q. Fabium Maximum* Portug. Haverk. et Gaertn. Hearnius se inveniſſe teſtatur *et Q. et Sp. Carvilium Q. F. Maximum* in Oxon. N. *et alius Q. Sp. Carvilium Q. F. Maximum* in B. *et C. Canulium Q. F. Maximum* in L. 1. *et Sp. Carvilium Q. Tuberonem Maximum* in C. Reliqui codd. nihil mutant. Patet itaque, vel Mſtos omnes aperte velle, Carvilium hunc fuiſſe Quinti filium; vel idem ex eorum aberrationibus non obscure colligi poſſe. Contra Pighius in Annal. priori loco eum *C. Filium* fuiſſe exiſtimat, idque non aliam ob causaam, quam quod eumdem eſſe credat illi, qui sex annis poſtea cum L. Papirio Cursore consulatum geſſit, et in Faſt. Capitol. Triumph. *SP. CARVILIVS. C. F. C. N. MAXIMVS* vocatur. Sed potuerunt Sp. Carvilii consulis pater Cajus et Sp. Carvilii aedilis curulis pater Quintus fratres fuiſſe, quorum aedilis nulloa poſtea in republica honores geſſiſſet. Paullo ante *fecit*, pro *effecit*, Haverk.

§. 13. *Errorem in aedilibus fecisse*] *in sedilibus* Lovel. 3. quemadmodum mox *sediliciis* Voſſ. 2. eodem errore, quo *aedes* et *sedes* in membranis commutari supra vidimus ad 5. 42, 1. *in aedibus* Leid. 1. *in aediles* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Tum *fuisse* Haverk. V. ad 31, 45, 2.

§. 14. *A P. Sempronio Sopho et P. Sulpicio Averrione*] *Sulpicio Saverrione* ex Capitolinis lapidibus. SIG. Transpositis nominibus gentilitiis *P. Sulpicio Sopho et P. Sempronio* Florent. Voſſ. duo, Leid. duo, Lovel. 2. 3. 4. Harlej. Klock. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. C. B. et quaedam edd. antt. *P. Sopho et P. Sempronio* Hearnii L. 2. *P. Sulpicio Sex. Averrione* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Deinde *Averrione* servant Florent. Voſſ. 1. Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. Gaertn. et Hearnii Oxon. L. 1. N. ac C. *Avenione* obſerunt Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Averione* Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Haverk. *Arrione* Lov. 4. *Averone* Fragm. Hav. *Aversione* Hearnii B. Sed recte Sigonius emendavit *Saverrione*; quod sibi in Mſto suo obvium fuiſſe, Kloekius notavit. V. ad 9, 45, 1.

Aniensis ac Terentina] *An-*

1 X. Ceterum ad Nequinum oppidum quum segni obsidione tempus tereretur, duo ex oppidanis, quorum erant aedificia juncta muro, specu facto ad
2 stationes Romanas itinere occulto perveniunt: inde ad consulem deducti, praesidium armatum se intra
3 moenia et muros accepturos confirmant. Nec ad-

tensis Gaertn. *Anniensis* Leid. 2. et Lovel. 3. Haec posterior, ut et vulgata lectio ferri posse videntur. Nam tribus illa passim in lapidibus literatis *AN. ANI. ANIENS. ANIESIS, ANNIENSIS*, et *ANIENSIS* vocatur; at ultimo modo longe frequentius; ut *Anniensis* potius ex lapsu sculptorum ortum esse credi possit. Turnebus ad Cic. orat. 2. Agrar. 29. *Arniensis* legi debere censet; quomodo in Epit. Liv. hoc lib. etiam praefert ed. Parm. At meminisse oportuerat, duas diversas fuisse tribus *Aniensem* et *Arniensem*; illam hoc loco reliquis additam memorari, hujus institutionem jam supra referri 6, 5, 8. Deinde *et Terentina* Gaertn. *et Tarentina* Voss. 2. Portug. et Haverk. *ac Tarentina* Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 2. 3. 4. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. L. 2. ac C. *ac Tarrentina* Lovel. 1. Sed nihil mutandum. V. supra ad Epit. Liv. hoc libro.

§. 1. *Ad Nequinum oppidum quum segni obsidione tempus tereretur*] Video in duabus bonae fidei membranis *tereret*. Forte *quum segnis obsidio tempus tereret*. J. FR. GRON. Est inusitatum genus loquendi *obsidio terit tempus*. Aliter Livius 1, 57, 5. *Otium conviviis commessationibusque inter se terebant*. Et 6, 34, 6. *Quum inter se sermonibus tempus tererent*. Non *otium convivia terebant*, nec *sermones tempus tererent*. Et sic alibi. Propius ad scripturam duorum librorum Gronovii accederet *tererent*. DUK. *terretur* Florent. et Leid. 1. *terrentur* Haverk. Solent passim in Mstis verba *terere* et *terrere* inter se confundi. V. supra ad 6, 8, 10. Id quod Gronovius in duabus bonae fidei membranis se vidisse retulit, in nullo mihi codice obvium fuit. Si tamen reperissem, id locum tentandi caussa non exstitisset, sed errori librariorum adscripsissem. Novi enim, eos terminum passivum *ur* vel ejus notam infinitis (* l. innumeris) locis omisisse. Exempla v. ad 1, 17, 6. c. 32, 5. 2, 14, 4. c. 37, 8. Epit. l. 3. in fine. 3, 4, 6. c. 5, 13. c. 23, 2. c. 30, 3. c. 64, 9. 4, 6, 3. c. 12, 4. c. 35, 11. c. 41, 10. c. 51, 4. 5, 5, 6. c. 6, 11. c. 12, 4. c. 16, 1. c. 33, 2. c. 37, 7. c. 43, 2. c. 45, 3. Plura adscribere omitto, ne lectori taedio sim. Paullo ante *Nequinium*, pro *Nequinum*, est in Voss. 2. Lovel. 3. 4. et Portug. V. ad cap. praec. §. 8. et mox hoc cap. §. 5.

Quorum erant aedificia juncta muro] *aedificia inertia muro* Voss. 2. et Lovel. 3. unde conjici posset *inhaerentia*. Sed nihil muto. Mox iidem codd. *ceu itinere occulto*, addita prima voce, praeferunt.

§. 2. *Inde ad consulem deducti*] *ad consules* Leid. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. B. ac C. Malc. Quamvis enim

spernanda res visa, neque incaute credenda. cum altero eorum (nam alter obses retentus) duo exploratores per cuniculum missi: per quos satis com- 4
perta re, trecenti armati, transfuga duce in urbem ingressi, nocte portam, quae proxima erat, cepere. qua refracta, consul exercitusque Romanus sine

cap. praec. Nequini oppidi obsidionem M. Fulvius Paetinus et T. Manlius accepisse dicantur, verius tamen videtur, alteri tantum eorum obsidionem commissam esse. Mox enim addit Livius hoc cap. *consul exercitusque Romanus sine certamine urbem invasere.* ubi, paucis exceptis, plerique codd. in hanc lectionem consentiunt. Quin et, alteri consuli T. Manlio Etruriam provinciam sorte evenisse, cap. seq. narratur, eique in expeditione mortuo successisse suffectum consulem M. Valerium. Eam sententiam firmant etiam excerpta Fastor. Capitol. triumphal. ubi solius M. Fulvii Paetini triumphus *DE. SAMNITIBVS. NEQVINATIBVSQVE* refertur; quem et egisset T. Manlius, si, antequam in Etruriam proficisceretur, junctis viribus rem cum collega ad Nequinum gessisset. Error itaque, qui in codd. scriptis est, inde natus videtur, quod per compendium scriptum fuerit *ad cos.* vel *ad cons.* in quo compendio passim indocti librarii, nescientes quemadmodum reddendum foret, vel in numero, vel in casu, vel in utroque simul turpiter errarunt. In unius Livii codd. tanta est copia exemplorum, quae partim jam praecesserunt, partim infra sequentur, ut, si ea recensere vellem, lectoris patientia abuterer. Et quidem tanto facilius peccare potuerunt, quod numero plurali non tantum scripserint antiqui *coss.* ut nunc fere fit, sed etiam *cons.* vel *cos.* quo nunc tantum singularis vulgo indicatur. Exemplum est in senatusconsulto de Bacchanalibus, at alibi passim. Similes errores committuntur in explicandis notis, quibus indicantur voces *tribunus militum.* V. supra ad 4, 57, 9. et 6, 6, 3. voces *tribunus plebis.* V. ad 7, 16, 1. (* *praetores* v. ad 24, 23, 1.) *patres conscripti.* V. ad 7, 41, 7. *senatusconsultum.* V. ad 38, 60, 1. et 42, 33, 4. *populus Romanus.* V. ad 39, 47, 11. *censores.* V. ad 43, 14, 6. quaelibet notae numerales. V. ad 42, 12, 9. *respublica.* V. hoc lib. ad c. 37, 16. Mox *inter moenia*, pro *intra*, Lovel. 3. V. ad 5, 27, 3.

§. 3. *Nec aspernanda res visa*] *Haec aspernanda* Haverk. V. ad 32, 20, 7. *Nec aspernenda* Gaertn. Mox *obsessus retentus* Harlej. Deinde *exploratores et per cuniculum missi* Leid. 2. et Lovel. 1. *exploratores per cuniculum missum* Leid. 1. *exploratores per cuniculum missi sunt* Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.]

§. 4. *Per quos satis comperta re*] *satis comperata re* Voss. 2. et Leid. 3. V. infra ad 39, 29, 5. Vox autem *re* exsulat a Leid. 1. Deinde *ceperunt*, pro *cepere*, Lovel. 4. et ed. Rom. anni 1472.

Qua refracta, consul exercitusque Romanus] *qua re facta* Voss. 2. et Lovel. 2. 3. ac 4. Ita saepe *factus* et *fractus* confundi

5 certamine urbem invasere. Ita Nequinum in ditio-
nem populi Romani venit. Colonia eo adversus Um-
bros missa, a flumine Narnia adpellata: exercitus
6 cum magna praeda Romam reductus. Eodem anno
ab Etruscis adversus inducias paratum bellum. sed
eos alia molientes Gallorum ingens exercitus, fines

solent. V. supra ad 6, 17, 6. *Refringere* in hac re praprium est. Supra 6, 17, 6. *Refracturasque carcerem minabantur.* 10, 34, 12. *Refractis faribus, paucas graves aetate aut invalidos invenìunt.* c. 43, 5. *Simul et refringebantur portae, et vis undique in muras fiebat.* Infra 23, 18, 2. *Moliri partas, et claustra refringere parat.* 24, 46, 3. *Ex interiore parte vi claustra refringere jubet.* 25, 9, 15. *Ceteras vigiles obtruncant, refringuntque partam praximam.* c. 24, 3. *Prape Hexapylan est partula magna vi refringi coepta.* c. 25, 9. *Refractisque foribus quum omnia terrare ac tumultu streperent.* 27, 15, 18. *Inde et proxima refracta parta.* 28, 3, 13. *Securibus dolabrisque caedebantur et refringebantur partae.* Tum côss. *exercitusque* Lovel. 4. *consules exercitusque* Lavel. 3. Portug. Gaertn. et Haverk. V. mado ad §. 2. Mox *invaserunt* Lavel. 4.

§. 5. *Ita Nequinum in ditionem populi Ramani venit*] *Nequinium* Vaff. 2. Lovel. 4. et Portug. V. supra hoc cap. §. 1. Tum *in dictianem* Lovel. 1. *in dedicio* Lovel. 2. *in dedicianem* Gaertn. *in deditianem* Leid. 2. Portug. et Haverk. Vulgatum, reliquarum codicum auctaritate firmatum, verius est. *Ditia* et *Deditia* saepius in Mstis cammutantur. V. ad Liv. 26, 21, 17. Deinde *pervenit* Haverk. Sed et hic receptam lectionem praefero. V. infra ad 33, 37, 4.

A flumine Narnia adpellata] *a Nare flumine Narnia adpellata* edd. vett. usque ad Frabenium, qui, consensu omnium scriptarum, anna 1535. vacem *Nare* omisit, nisi quad unus eam servet Harlej. quem nan audiendum censea. *Narvia* Portug. Mox *Romam deductus*, pra *reductus*, Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] V. ad 6, 26, 8.

§. 6. *Eadem anno ab Etruscis adversus inducias paratum bellum*] Biennia ante, cansulibus M. Livia et C. Aemilio, induciae datae erant Etruscis ad biennium ab dictatore M. Valerio. quo pacto igitur parabant bellum *adversus inducias*? GLAR. Induciae datae erant in biennium Livio et Aemilio cansulibus extremo anno CDLI. At hac anno, qui est CDLIV. *adversus inducias* parant bellum. Recte. non enim biennium campletum est, neque enim annus, quo datae sunt, numeratur. Hac dixi, ut defenderem a Glareani calumnia Livium. †. „ Magna vero calumnia, si „ quis dicat, aliquem memoria „ lapsum! „ †. SIG. Recte Sigonius Livium contra Glareanum defendit. Nan tamen necesse est, ut cum eodem Sigania annum, quo induciae datae sunt, non camputemus. Anno enim, qui consulatum M. Valerii et Q. Appuleji proxime praecessit, sive

ingressus, paullisper a proposito avertit. Pecunia 7
deinde, qua multum poterant, freti, socios ex ho-
stibus facere Gallos conantur, ut eo adjuncto exer-
citu cum Romanis bellarent. De societate haud ab- 8
nuunt barbari: de mercede agitur. qua pacta ac-
ceptaque, quum parata cetera ad bellum essent, se-

eo M. Livius Denter. et C. Aemilius consules fuerint, sive eo M. Valerius sine consulibus dictaturam gesserit, Etruscis *induciae biennii datae* sunt supra c. 5, 13. et quidem, ut ex ordine narrationis Livianae patet, anno illo exeunte. Anno proximo M. Valerio et Q. Appulejo consulibus Etruscum adversae belli res, et induciae quietum tenuerunt. V. c. 6, 2. Sed anno, qui proxime secutus est, ab Etruscis adversus inducias paratum est bellum, ut hoc loco refert, et quidem, quod iterum narratio Livii exigit, ejus anni initio, ut vix biennii inducias per sesquiannum observarint. Ceterum *Eo anno*, pro *Eodem*, Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Saepius pronomina *is* et *idem* inter se commutantur. V. ad 1, 26, 10. c. 39, 1. 2, 18, 2. c. 23, 9. 3, 21, 2. 4, 10, 1. c. 13, 10. et 11. c. 46, 6. 5, 13, 9. c. 48, 4. 6, 5, 8. c. 9, 5. 7, 28, 5. 8, 14, 11. c. 17, 11. c. 37, 5. 9, 8, 2. c. 19, 3. c. 46, 1. 10, 7, 2. c. 9, 11. hoc cap. §. 7. c. 11, 9. c. 23, 1. c. 30, 1. 22, 2, 2. 31, 26, 5. 37, 58, 3. 38, 8, 11. 39, 44, 10. c. 55, 6. 40, 2, 5. c. 16, 7. et pluribus aliis locis.

Sed eos alia molientes Gallorum ingens exercitus etc. *a proposito avertit*] Vide, num legendum *talia*, pro *alia*: non enim alioqui haec verba facile intellectu. GLAR. Doujatius vel *alia* intelligit, nempe habito respectu exercitus Gallorum et paetae cum iis societatis, vel probat conjecturam Glareani: quae et mihi non displicet. *alia* et *talia* interdum in Mstis commutari solent. V. quae supra notata sunt ad 5, 2, 13. Deinde *Gallorum exercitus ingens* Lovel. 3. et insuper *advertit* Fragm. Hav. a m. 1. Etiam haec verba librarios in membranis vetustis confudisse, supra vidimus ad 1, 12, 10.

§. 7. *Ut eo adjuncto exercitu cum Romanis bellarent*] *eo advento exercitu* Pal. pr. exhibet: sec. vero *eodem adjuncto*. GEBH. *eodem adjuncto exercitu* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon. N. ac B. [Veith.] V. paullo ante ad §. praec. *eo advento exercitu* Voss. 2. et Lov. 3. Voces *ut eo adjuncto* desunt in Flor. Mox *debellarent*, pro *bellarent*, Klock. V. ad Liv. Epit. 37.

§. 8. *De societate haud abnuunt barbari*] Rescribunt Pall. duo. *De societate haud ānuunt ut barbari*. GEBH. Ita et Lovel. 3. *haud annuunt barbari* Fragm. Hav. a m. 1. et Lovel. 4. a m. 2. in quo *annuerunt* exstitit a m. 1. V. infra ad 36, 34, 6.

Sequique Etruscus juberet, inficias eunt] Elegantem non diffiteor esse hanc lectionem: atque ideo non valde probo, quod offerunt Pall. duo *sequique Etruscos juberentur, inficiaverunt*. sec. *infitiantur*: cui adstipula-

quique Etruscus juberet, inficias eunt, *mercedem*
9 *se belli Romanis inferendi pactos. quidquid accep*e*rint, accepisse, ne agrum Etruscum vastarent, ar-*
10 *misque lacesserent cultores. Militàturos tamen se, si utique Etrusci velint; sed nulla alia mercede, quam ut in partem agri accipiantur, tandemque*
11 *aliqua sede certa consistant.* Multa de eo concilia populorum Etruriae habita. nec perfici quidquam potuit;

tur Camp. GEBH. *sequique Etruscos juberentur* Voss. 2. Lov. 2. 3. et Portug. *sequique Etruscos juberent* Lovel. 4. *sequique Etruscos juberet* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *sequi Etruscus juberet* Haverk. *se quisque Etruscus juberet* Harlej. Deinde *inficiarunt* Voss. 1. Leid. 2. et Lov. 1. *inficiaverunt* Voss. 2. et Lovel. 3. *inficiantur* Lovel. 2. Portug. Gaertner. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. N. ac B. Quod ex alterius expositione natum est. V. ad 31, 31, 9.

§. 9. *Quidquid acceperint, accepisse*] *acceperunt* Fragm. Hav. Mox *lacesserant*, pro *lacesserent*, Leid. 1.

§. 10. *In partem agri accipiantur, tandemque aliqua sede certa consistant*] *in partem agri acciperentur* Leid. 2. *in parte agri accipiantur* Gaertn. Sed *accipere in partem*, ut *vocare in partem* supra 5, 21, 5. ubi vide. Deinde *sede aliqua certa* Lovel. 4. *alia seda certa* Portug. a m. 1. V. ad 25, 38, 3. Paullo ante *Militaturos se tamen* alio ordine Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk.

§. 11. *Non tam quia inminui agrum, quam quia*] Vocula *non* deficit in Harlej. *non tam, quia minui agrum* legit Leid. 2. *non tamquam minui agrum* Gaertn. *non tam quia in unum agrum* Haverk. Voces *quia inminui agrum, quam* exsulant a Leid. 1. Praeterea *quam quod* est in Portug. et Haverk. ut ita *quod* inferatur post *quia*, quemadmodum contra τῷ *quod* prioris membri in altero subjungitur *quia* 6, 15, 6. *Sive quod et ipse in parte praedae sis, sive quia vanum indicium est.* ubi alia vide. Servant tamen reliqui omnes codices *quia*, unde ipsi substitutum *quod* a librariis profectum arbitror, qui alibi has voces commutarunt. V. infra ad 38, 36, 4. Paullo ante *consilia populorum Etruriae*, pro *concilia*, Lovel. 2. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Male. Significatur enim plurium Etruriae populorum communis respublica: quod non *consilium*, sed *concilium*, dicitur. V. ad Livii 44, 2, 5.

Adcolas sibi quisque adjungeretam efferatae gentis homines horrebat] *adcola sibi quisque* Leid. 1. Sed ultima prioris vocis intercepta est ab initiali sequentis. V. infra ad 37, 29, 5. Deinde *tam efferatas gentes homines horrebat* Voss. 2. et Lovel. 3. *tam efferatas gentes hominesque horrebat* Fragm. Hav. a m. 1. *tam efferutas gentes homi-*

potuit; non tam quia inminui agrum, quam quia adcolas sibi quisque adjungere tam efferatae gentis homines horrebat. ita dimissi Galli pecuniam ingen- 12
tem sine labore ac periculo partam retulerunt. Romae terrorem praebuit fama Gallici tumultus ad bellum Etruscum adjecti: eo minus cunctanter foedus ictum cum Picenti populo est.

XI. T. Manlio consuli Etruria provincia sorte 1
evenit; qui, vixdum ingressus hostium fines, quum

nes horrebant Lovel. 2. et 4. a m. 1. in quo posteriori altera manus emendavit *tam efferatae gentis.*

§. 12. *Pecuniam ingentem sine labore ac periculo paratam retulerunt*] Vet. lib. *partam.* SIG. Pal. sec. *sine labore ac periculo partam tulerunt.* GEBH. *sine labore et periculo* Lovel. 4. et Fragm. Hav. Tum *paratam* superest in Florent. Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. 3. 4. Harlej. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. N. Voces illas saepissime in Mstis confundi, supra vidimus ad 5, 6, 1. Tandem *retulere* Lovel. 4. Paullo ante etiam *Itaque dimissi Galli* Lovel. 2. V. infra ad 21, 53. 7. In verbis etiam sequentibus *Romanis terrorem praebuit,* pro *Romae,* Hearnii Oxon. L. 1. [*adjecti; id minus* Veith.]

§. 1. *T. Manlio consuli Etruria provincia sorte evenit*] Thuan. Rott. Helm. Voss. *T. Manlio* (quidam *Mallio*) *consuli sorte evenit.* Duarum vocum nullum vestigium. Voss. alter *sorte Etruria evenit.* Lege: *Romae terrorem praebuit fama Gallici tumultus ad bellum Etruscum adjecti: (eo minus cunctanter foedus ictum cum Picenti populo est) T. Manlio consuli sorte evenit.* Nempe bellum Etruscum cum tumultu Gallico. J. FR. GRON. Duae voces, quas a suis abesse testatur Gronovius, non adparent etiam apud me in Leid. utroque, Lovel. 1. Gaertn. Portug. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. N. B. ac C. [Veith.] An tamen ejiciendae sint, ut eidem visum fuit, admodum dubito. Voces *provincia sorte* ignorat Lovel. 3. unam *provincia* Lovel. 4. *provincia Etruria* alio ordine praeferunt Florent. et Lovel. 2. Deinde *forte evenit* Portug. et Hearnii Oxon. B. sollemni errore, de quo supra dictum est ad 1, 4, 4. *forte venit* Leid. 1. *forte venit* Lovel. 2. Fragm. Hav. et Florent. sed prima litera ultimae vocis intercepta est a finali praecedentis. V. ad 9, 12, 1. *evenit sorte* vocibus transpositis Haverk. Ceterum Manlii praenomen exsulat a Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. L. 2. *Marcus* vocatur in Voss. 2.

Qui, vixdum ingressus hostium fines, quum exerceretur inter equites] *qui dum vix ingressus hostium fines* Harlej. Portug. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. et Parm. Male. De vocula *vixdum* v. ad 32, 28, 4. Tum *fines hostium* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Por-

exerceretur inter equites, ab rapido cursu circumagendo equo effusus, extemplo prope exspiravit.
2 tertius ab eo casu dies finis vitae consuli fuit. Quo
velut omine belli accepto, Deos pro se commisisse
3 bellum memorantes Etrusci sustulere animos. Romae, tum desiderio viri, tum incommoditate tem-

tug. et Haverk. Deinde *quum* deficit in Voss. 2. Editores, qui primos illos modo memoratos secuti sunt, quum viderent, si *dum vix* legatur, aliquid superesse, ipsi etiam vulgari curarunt *qui dum, vix ingressus hostium fines, exerceretur.* Ita exhibetur in ed. Mediol. anni 1480. Tarvis. utraque, aliisque. Verum ita saltem dari oportuerat *qui dum exercetur*, vel *qui quum exerceretur.* V. ad 1, 40, 7. Deinde *intra equites* Voss. 2. V. ad 5, 27, 2. Mox *a rapido cursu* idem Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 2. *Tertius ab eo casu dies finis vitae consuli fuit*] Vox *dies* deficit in Gaertn. *die* a m. 1. praefert Florent. Sed ibi ultima litera intercidisse videtur ob similitudinem primae vocis sequentis. V. ad 4, 33, 11. Deinde *finis vitae consulis fuit* Leid. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Verum hic vel librarium in errorem induxit compendium *cos*, de quo dictum est ad cap. praec. §. 2. vel litera sibilans in fine vocis ex principio sequentis repetita est. V. ad 4, 33, 10. Vulgatum adstruitur ex illis, quae supra notata sunt ad 2, 30, 9. Vox *fuit* deficit in Lovel. 4.

Quo velut omine belli accepto] Pall. pr. et tert. *omine bene accepto.* GEBH. Ita et Voss. 2. ac Lovel. 3. quorum prior etiam *veluti* praefert. *Quo velut homine belli accepto* Leid. 1. peram in initio mediae vocis addita adspiratione. V. Ampl. Cuperum ad Lactant. de Mort. Persec. 18. *Quo velut omen belli accepto* Haverk. *Quod velut omen belli accepto* Gaertn. Mox *bellum commemorantes*, pro *memorantes*, Lovel. 2.

§. 3. *Romae, tum desiderio viri, tum incommoditate temporis*] *cum desiderio viri* Florent. a m. 1. Leid. 1. Lovel. 4. Harlej. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. a m. 1. et Exc. Pithoei. [Veith.] V. supra ad 6, 23, 3.

Ut Patres ab jubendo dictatore] Videtur scribendum *nuntius fuit. Patres ab jubendo dictatore c. s. c. ex sent. pr. habita, deterruerunt.* J. FR. GRON. Gronovium inpulisse videtur, ut locum conjectura tentaret, quod non videret, unde penderet *το ut.* At solet interdum *ut* poni pro adeo ut. Supra 2, 18, 8. *Magnus plebem metus incessit, ut intentiores essent ad dicto parendum.* ubi v. quaedam. hoc lib. c. 18, 5. *Eo profectum est, quod mature ventum erat, ut quosdam Etruriae populos metus Romani nominis comprimeret.* ubi male quidam codd. *quod adeo mature.* Nulli codices Gronovio favent; servant enim omnes voculam *ut*, servant etiam *deterruerint*, nisi quod *deterruit* sit in Haverk. *decreverint* in Fragm. Hav. a m. 1. *deterruerunt* in Gaertn. Praeterea *ab jubendo dictatorem*

poris, tristis nuncius fuit: ut Patres ab jubendo dictatore consulis subrogandi comitia, ex sententia principum habita, deterruerint. M. Valerium con- 4
sulem omnes sententiae centuriaeque dixere, quem senatus dictatorem dici jussurus fuerat. tum extemplo in Etruriam ad legiones proficisci jussit. Adven- 5

Lovel. 3. V. 40, 49, 1. Tum *consuli subrogandi comitia* Lovel. 4. An voluit *consuli subrogando comitia?* Utrumque Livio in usu fuit. Locutionem *comitia consuli subrogando* inlustravi ad 2, 8, 3. alterum obcurrit 3, 19, 2. *Tenuere contentiones usque ad comitia consulis subrogandi.* Ubi nunc nihil mutandum agnosco. 6, 39, 5. *Quum tribunorum plebi creandorum indicta comitia essent.* (**comitia ferendae legis* 45, 35, 7.) Quum itaque reliqui scripti vulgatum servent, nihil mutandum puto. In codice autem, qui *consuli subrogandi* dedit, prioris vocis litera finalis sibilans intercepta est a prima vocis sequentis. V. ad 37, 29, 5. Tandem *ex sententia principis* Gaertn. Male. V. ad 3, 6, 8. Clericus, postquam Gronovii emendationem recensuisset, addit, videri majus aliquod mendum latere. Si rationem, quam hujus effati nullam video, addidisset, de ea judicandi locus foret. Doujatius hac periphrasi verba Livii inlustrare conatur. „Patres a jubendo dictatore non deterruerunt „habita comitia; sed primorum „sententiae de habendis comitiis „consularibus, quos secuti reliqui.„ Haec ille. Sed non intellexit, quid Livius his verbis, *comitia ex sententia principum habita*, innuerit. Indicat enim, ideo Patres a jubendo dictatore deterritos esse, quoniam consul subrogatus sit, quem principes senatus populo commendarant, et dictatorem jussuri erant, nisi consul creatus fuisset, ut constat ex verbis sequentibus. eodem fere modo, quemadmodum de Camillo supra habemus 6, 6, 6. *Senatus Diis agere gratias, quod Camillus in magistratu esset. Dictatorem quippe eum dicendum fuisse, si privatus esset. Ex sententia* itaque est ex voluntate, ex voto. Infra hoc lib. c. 30, 1. *Et in Etruria res ex sententia gesta.* V. Hadr. Cardin. de ling. Lat. p. 138.

§. 4. *M. Valerium consulem omnes sententiae centuriaeque dixere*] Hic est *M. Valerius Corvus*, qui anno priore v. hoc vere VI. consul creatus est, Plutarcho, Livio, et Cicerone, et Suetonio auctoribus. SIG. Consentit Pighius in Annal. ad ann. CDLIV. p. 385. *dixerunt* est in Lovel. 4. Mox *jussurus fuerit*, pro *fuerat*, Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *eum extemplo*, pro *tum*, Portug. V. ad 9, 35, 7. Tandem *proficisci jubet*, pro *jussit*, Lovel. 3. et Gaertn.

§. 5. *Adventus ejus compressit Etruscos*] Palat. secund. *adventus dies ejus.* GEBH.

Ut nemo extra munimenta egredi auderet] Vet. lib. *munitiones.* SIG. Pal. sec. *extra munitiones.* GEBH. Ita et Portug. Gaertn. atque Hearnii Oxon. B. *ut nemo munitiones egredi auderet* Haverk. Supra 3, 68, 2. E-

tus ejus compressit Etruscos, adeo ut nemo extra munimenta egredi auderet, timorque ipsorum obsi-
6 dioni similis esset. neque illos novus consul vastandis agris urendisque tectis, quum passim non villae solum, sed frequentes quoque vici, incendiis fuma-
7 rent, elicere ad certamen potuit. Quum hoc segnius bellum opinione esset, alterius belli, quod multis in vicem cladibus haud inmerito terribile erat, fama Picentium, novorum sociorum, indicio exorta est: *Samnites arma et rebellionem spectare, seque*

gredimini extra portam Esquilinam. ubi unum etiam codicem praepositionem omittere notavimus. *Munimenta* autem et *Munitiones* etiam supra commutantur. V. ad 9, 37, 7.

Timorque ipsorum obsidioni similis esset] *timorque eorum* Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. ac B. Vox *ipsorum* deficit in Harlej. et multis edd. antt. Recepit jam Parm. et mox Aldus. Tum *obsidionis similis* Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 6, 13, 3. Ultima litera vocis *obsidionis* hic repeti potuit ex initio sequentis. V. infra ad 28, 25, 2. *obsidioni similis* autem est similis timori obsessorum. V. Gronov. 4. Obs. 8. p. 122.

§. 6. *Frequentes quoque vici incendiis fumarent, elicere ad certamen potuit*] Vox *vici* deficit in Portug. Hinc *firmarent* est in Haverk. *dicere ad certamen* in Florent. pro quo Salvinius scribendum conjicit *ducere ad certamen.* Male. Nam literis *e* et *l* in *d* coalescentibus, ex *elicere* scribae errore factum *dicere.* Ejusdem erroris alia exempla v. ad 40, 28, 2. *ad certamen elicere* Harlej. et edd. Aldo priores. Paullo ante *illorum novus consul vastandis agris*, pro *illos*, Portug.

§. 7. *Quod multis in vicem cladibus haud inmerito terribile erat*] Pall. duo, *quod de multis invicem cladibus.* GEBH. Ita et Voss. 2. et Lovel. 3. *quod multis invicem cladibus habitis inmerito* Lovel. 2. Paullo ante *Quumque hoc segnius*, addita vocula *que*, Fragm. Hav. *Quumque segnius* Lovel. 2.

Novorum sociorum indicio exorta est] *iudicio* Haverk. V. ad 7, 39, 5. *initio* Lovel. 4. *incendio* Leid. 1. *sociorum novorum indicio* edd. antt. usque ad Aldum, qui ordinem, consentientibus scriptis omnibus, uno tantum Harlej. adversante, mutavit eo modo, ut nunc editur. Klockius ad verba proxime praecedentia in margine Livii notavit, malle se vocem *fama* abesse; at quis tum sensus in his verbis erit, et unde *τὰ alterius belli*, item hic *exorta est* pendebunt, indicare debuisset. Manus docta etiam vel *fama* vel *indicio* abundare ad oram ed. Curionis monuit. In ea scilicet opinione fuit is, qui ita censuit, *fama* hic po-

ab iis sollicitatos esse. Picentibus gratiae actae, 8
et magna pars curae Patribus ab Etruria in Samnites versa est. Caritas etiam annonae sollicitam ci- 9
vitatem habuit: ventumque ad inopiae ultimum foret, ut scripsere, quibus aedilem fuisse eo anno Fabium Maximum placet, ni ejus viri cura, qualis in bellicis rebus multis tempestatibus fuerat, talis domi tum in annonae dispensatione, praeparando ac convehendo frumento, fuisset. Eo anno (nec 10
traditur caussa) interregnum initum. interreges fue-

ni casu sexto; quum, primo accipi debere, sensus manifeste postulet. Mox *rebellionem exspectare*, pro *spectare*, Lovel. 3. V. ad 6, 33, 1.

§. 9. *Ut scripsere, quibus aedilem fuisse eo anno Fabium Maximum placet*] *scripserunt* Lovel. 4. Hinc *fuisse* deficit in Leid. 2. Tum *eodem anno* praefert Lovel. 2. V. ad cap. praec. §. 6. Deinde in verbis sequentibus *nisi*, pro *ni*, Gaertn. V. ad 23, 1, 8.

Talis domi tum in annonae dispensatione, praeparando] *talis domi tamen* Lovel. 3. V. ad 22, 17, 5. *tum* deficit in Lovel. 2. et Gaertn. Ejus particulae potestatem hoc loco non adsecutus est librarius Lovel. 4. qui nobis hoc loco *tum in annonae dispensatione, tum in praeparando* dedit. *in annonae dispositione* legunt Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Male. Supra 4, 12, 10. *Revolutus ad dispensationem inopiae, profiteri cogendo frumentum et vendere.*

§. 10. *Interregnum initum. interreges fuere Ap. Claudius, dein P. Sulpicius*] *tamen interregnum initum*, addita prima voce, quam reliqui omnes recte non agnoscunt, Lovel. 2. Tum *interreges fuerunt* Lov. 4. Hinc *deiñ P. Sulpicius* Lovel. 1. et Gaertn. *deinde P. Sulpicius* Voss. 2. Leid. 2. Lov. 2. Port. Haverk. et quaedam ex edd. prioribus. Sed vocem *dein* non agnoscit Lovel. 4. Ceterum ad hunc Ap. Claudium, vulgo Caecum cognominatum, Pighius in Annal. ad ann. CDLV. p. 388. et Gronov. 1. Obs. 25. p. 201. referunt verba Cic. in Bruto 14. *Possumus suspicari disertum M'. Curionem, quod is tribunus plebis, interrege Ap. Claudio, diserto homine, comitia contra leges habente, quum de plebe consules non accipiebat, Patres antea auctores fieri coëgerit.* Hinc Livium erroris arguunt, qui non Ap. Claudium, sed P. Sulpicium, comitia consularia habuisse scribit, quum ipsum quoque Ap. Claudium ea habuisse velint. Putant enim, ante Ap. Claudium fuisse alium adhuc interregem, qui, ut moris apud Romanos fuisse scribit Ascon. ad Cic. Orat. pro Mil. 5. comitia non habuit. Ei deinde succedentem Ap. Claudium, ex insita pertinacia consulatum patriciis reddere conatum, nullius de plebe

re Ap. Claudius, dein P. Sulpicius. Is comitia consularia habuit. creavit L. Cornelium Scipionem, Cn.
11 Fulvium consules. Principio hujus anni oratores Lucanorum ad novos consules venerunt, questum, *quia conditionibus perlicere se nequiverint ad societatem armorum, Samnites infesto exercitu ingressos*
12 *fines suos vastare, belloque ad bellum cogere. Lucano populo satis superque erratum quondam: nunc ita obstinatos animos esse, ut omnia ferre ac pati tolerabilius ducant, quam ut umquam postea nomen*

candidati rationem habere voluisse. Verum quum, repugnante M.' Curione, id obtinere non posset, non peractis comitiis interregno abiisse: at P. Sulpicium demum consules creasse, alterum patricium, alterum ex plebe. Mihi res anceps esse videtur. Sed forte Livius suos habuit, quos secutus sit, annales, ab illis, quibus Cic. usus est, diversos.

Creavit L. Cornelium Scipionem, Cn. Fulvium consules] Vocem *Scipionem* omittunt Gaertn. et Haverk. Deinde inter utriusque nomina interponitur copula *et* in Harlej. et primis edd. usque ad Froben. qui anno 1535. eam omisit, adstipulantibus reliquis scriptis. V. ad 2, 17, 1. Deinde *M. Fulvium* legunt Leid. 2. et Lovel. 1. Sed *Cnaei* praenomen ei tribui in Fragm. Fastor. Trimph. observat Pigh. in Annal. ad ann. CDLV. p. 387. Solent autem librarii passim *Marcum* pro *Cnaeo* dare. V. ad 7, 12, 1. Deinde *consulem* Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad cap. praec. §. 2.

§. 11. *Oratores Lucanorum ad novos consules venerunt, questum*] De hac legatione Lucanorum Romam, et Romanorum ad Samnites, v. Dionysii Halicarnassei ἐκλογὴν περὶ πρεσβειῶν tertiam. J. FR. GRON. *ad novos consules venere* Lovel. 4. *ad novos consules venerant* Harlej. Tum *quesitum* Portug.

Quia conditionibus pellicere se nequiverint ad societatem armorum] *quare conditionibus* Lovel. 3. Tum *se pellicere* Portug. et Haverk. *perlicere se* Leid. 1. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Sed voces hae desunt in Lovel. 4. relicta lacuna. Deinde *nequiverant* Portug. et Haverk. *nequiverunt* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Gaertn. Fragm. Hav. et apud Hearnium Oxon. N. ac L. 2. Caussam ita errandi jam supra indicavi ad 2, 8,5. *nequierint* ediderunt Mediol. anno 1470. eosque secuti plures usque ad Aldum. Ea contractione Livium delectatum fuisse, verum est. V. ad 29, 34, 12. Non tamen eam ob caussam invitis libris ubique obtrudi debet. Insuper *ad societatem amorum* Leid. 1. et Lovel. 4. *ad societatem annorum* Voss. 2. Lovel. 3. et Portug. V. ad 6, 38, 1. Tandem Doujatius existimat, orationem magis perspicuam futuram, si, voce *Samnites* trajecta, Li-

Romanum violent. Orare Patres, ut et Lucanos in 13
fidem accipiant, et vim atque injuriam ab se Samnitium arceant. Se, quamquam, bello cum Samnitibus suscepto, necessaria jam facta adversus Romanos fides sit, tamen obsides dare paratos esse.

XII. Brevis consultatio senatus fuit. ad unum 1
omnes jungendum foedus cum Lucanis, resque repetendas ab Samnitibus, censent. Benigne re- 2
sponsum Lucanis, ictumque foedus. Feciales missi, qui Samnitem decedere agro sociorum, ac de-

vius scripsisset, *questum, Samnites, quia conditionibus pellicere se nequiverint ad societatem armorum, infesto exercitu* etc. Sed, quod dubium aut obscurum in verbis Livii adtento lectori esse potuit, non invenio.

§. 12. *Nunc ita obstinatos animos esse*] *obstinatos animo* Hearnii Oxon. N. quomodo etiam edi curavit Gronovius anno 1665. quod scribarum errori tribuendum videtur, licet eam lectionem etiam Doujatius retinuerit. Sed vulgatum tuentur reliqui omnes Mssti et edd. Et recte. Supra 2, 65, 5. *Restitere primo obstinatis animis.* ubi alia vide. et 5, 41, 1. *Adventum hostium obstinato ad mortem animo exspectabant.* Verbum *esse* deficit in Lovel. 4. Mox *tolerabilius dicant*, pro *ducant*, Haverk. V. ad 38, 43, 1.

Quam ut umquam postea nomen Romanum violent] Vocula *quam* deest in Haverk. sequens *ut* in Lovel. 3. Tum *numquam* praefert Portug. Hinc *Romanum nomen* Lovel. 4.

§. 13. *Bello cum Samnitibus suscepto, necessaria jam facta*] *suspecto* Haverk. literis male transpositis. V. ad 28, 6, 12. Deinde *necessaria ut facta* Lovel. 2. Paullo ante *Orare Patres, et Lucanos*, omissa vocula *ut*, Klock. Et solet quidem omitti post verba orandi. hic tamen ceterorum eam defendentium concors consensus apud me praevalet.

§. 1. *Resque repetendas ab Samnitibus censent*] *resque petendas* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lov. 1. 2. 3. Fragm. Hav. a m. 1. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. At hodie tironibus apud nos notum est, sollemne in hac re verbum esse *repetere*. Tum *eent*, id est *essent*, Fragm. Hav. *censuit* Haverk. Paullo ante a principio cap. *Sed ejus consultatio senatus fuit* Lovel. 3. *Tò fuit* deest in Harlej. at voces *cum Lucanis, resque repetendas* etc. *ictumque foedus* in Gaertn. Cui errori caussam dedit repetitio vocis *foedus*. V. ad 9, 11, 11.

§. 2. *Feciales missi, qui Samnitem decedere agro sociorum, ac deducere exercitum*] *Fecialesque missi* Lovel. 2. Tum *Samnitem decedere agrum sociorum* Portug. *Samnitum decedere agrum sociorum* Haverk. Deinde

ducere exercitum finibus Lucanis juberent. quibus
obviam missi ab Samnitibus, qui denunciarent, *Si
quod adissent in Samnio concilium, haud inviolatos*
3 *abituros*. Haec postquam audita sunt Romae, bellum Samnitibus et Patres censuerunt, et populus jussit. Consules inter se provincias partiti sunt. Scipioni Etruria, Fulvio Samnites obvenerunt; diversique, ad suum quisque bellum, proficiscuntur.
4 Scipioni, segne bellum et simile prioris anni mili-

ac exercitum deducere Leid. 2. et Lovel. 1. quod Livianum non esse, patebit ex illis, quae infra dicentur hoc lib. c. 36, 17. Mox *a Samnitibus* Fragm. Hav.

Si quod adissent in Samnio concilium, haud inviolatos abituros] *Si quidem abiissent in Samnio consilium* Gaertn. *Sique audissent in Samnio cō alium* Lovel. 3. *audissent* etiam Voss. 2. Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Ita saepe lapsi sunt scribae, ut verba *audire* et *adire* confuderint. V. supra ad 8, 2, 9. et 9, 25, 5. (* 37, 29, 5.) Adde Cel. Burm. ad Suet. Tiber. 27. Deinde *inviolatum abituros* Lovel. 3. *inviolatum habituros* Voss. 2. *inviolatos habituros* Leid. 1. Haverk. Fragm. Hav. a m. 1. et quaedam edd. vett. Haec etiam aberratio in Mstis frequens est, ut, addita vel detracta perperam adspiratione, verba *habiturus* et *abiturus* commutentur. V. infra ad 22, 59, 19.

§. 3. *Bellum Samnitibus et Patres censuerunt*] Vocnla *et* non comparet in Gaertn. et Hearnii Oxon. L. 1. Sed v. ad 2, 44, 4. Mox voces *et populus jussit* exsulant ab Harlej.

Consules inter se provincias partiti sunt. Scipioni Etruria, Fulvio Samnites] *intra se* Voss. 2. V. ad 5, 27, 2. *Consules provincias inter se partiti sunt* Gaertn. *Consules inter se partiti provincias sunt* Portug. *Tò sunt* deficit in Haverk. Si conjecturis indulgere liberet, videri posset scribendum esse *Coss*, id est *Consulibus, inter se provincias partitis, Scipioni Etruria, Fulvio Samnites obvenerunt.* et τὸ *sunt*, quod praeter unum memoratum reliqui codd. servant, natum censerem ex ultima litera vocis *partitis*, quam inde diductam librarii mutassent in verbnm *sunt*. Sed potius v. qnae supra dicta sunt ad 3, 22, 3. Praeterea *Samnites* omittit Voss. 2. Ea voce transposita, *Samnites Fulvio* praefert Gaertn.

Diversique, ad suum quisque bellum, proficiscuntur] Vocula *que* non est in Lovel. 2. Harlej. et edd. Aldina prioribus, reliquis scriptis invitis. Voces vero *ad suum quisque bellum* exsulant a Florent.

§. 4. *Hostes ad Volaterras instructo agmine obcurrerunt*] *ad Volateras* Fragm. Hav. *ad Nolateras* Gaertn. *ad Volteras* Portug. et Haverk. *ad Volaturas* Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. in quo *ad Volaternas* emendavit

tiae exspectanti, hoſtes ad Volaterras inſtructo agmi-
ne obcurrerunt. Pugnatum majore parte diei, ma- 5
gna utrimque caede. nox incertis, qua data victo-
ria eſſet, intervenit: lux insequens victorem victum-
que oſtendit. Nam Etrusci silentio noctis caſtra re- 6
liquerunt. Romanus, egreſſus in aciem, ubi pro-
fectione hoſtium conceſſam victoriam videt, pro-
greſſus ad caſtra, vacuis cum plurima praeda (nam
et ſtativa trepide deserta fuerant) potitur. inde in 7

manus altera. Tum *infesto agmine* Leid. 2. Supra 3, 3, 3. *Infesto agmine ruere ad urbem.* et eodem cap. §. 10. *Quum aliquoties per omnem hostium agrum infesto agmine populabundus isset.* At uni codici credere temerarium foret. *Instructum agmen* eſt in formam proelii ordinatum. De verbo *instruere* hoc sensu v. ad 42, 51, 3. Deinde *obcurrunt* Portug. Haverk. Hearnii Oxon. B. *et* excusi ante Aldum. Inertes librarii, quum scriptum per compendium invenissent *obcurr'unt*, additam notam neglexerunt. Hinc paſſim eadem similium verborum tempora in libris scriptis commutantur. V. ad 2, 6, 9. c. 47, 9. 7, 29, 5. 9, 21, 3. c. 24, 11. c. 36, 12. c. 45, 15. 10, 14, 3. c. 25, 5. c. 42, 7. c. 43, 9. 21, 29, 2. 22, 1, 3. c. 18, 4. 38, 16, 2. 39, 31, 1. et alibi saepe. In praecedentibus *τὸ et* deerat in Haverk.

§. 5. *Nox incertis, qua data victoria esset, intervenit*] *nox in ceteris* Haverk. V. ad 34, 36, 4. Supra 4, 39, 5. *Nox incertos diremit.* 9, 23, 4. *Nox incertos, victi victoresne essent, diremit.* Deinde *quadrata victoria esset* Leid. 1. voces *qua data* desunt in Lovel. 4. lacuna tamen relicta. Mox *lux sequens victorem victum ostendit*, pro *insequens* et *victumque*, Lovel. 2. Deinde *relinquerunt*, pro *reliquerunt*, Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3.

§. 6. *Ubi profectione hostium concessam victoriam videt*] MS. Fuldensis *ubi professione hostium concessam victoriam videt.* MOD. Conspirat hic Pal. sec. membranis Fuldensibus Modio excuſſis. GEBH. Conspirant etiam Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Port. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. N. *profusione hostium* se in Oxon. B. inveniſſe, *idem* Hearnius teſtatur. Vulgatum praeferendum puto. [*concessamque* Veith.]

Vacuis cum plurima praeda (nam et stativa trepide deserta fuerant) potitur] Pall. tres *vacua potitur.* Deinde sec. *nam et stativa et trepide deserta.* GEBH. *progressus ad castra vacua, cum plurima prueda* etc. *potitur* etiam Voſſ. 2. Lovel. 4. Haverk. et Fragm. Hav. in qua lectione *ex* praecedenti repetendum foret *castris*, vel *iis potitur.* V. supra ad 2, 40, 10. Ipsam vocem ex interpretis gloſſa interposuit Portug. hoc modo *progressus ad castra vacua, eis cum plurima praeda* etc. *potitur.* Alio modo

Faliscum agrum copiis reductis, quum inpedimenta Faleriis cum modico praesidio reliquiſſet, expedito agmine ad depopulandos hoſtium fines incedit.
8 Omnia ferro ignique vaſtantur; praedae undique actae: nec solum modo vaſtum hoſti relictum, sed caſtellis etiam vicisque inlatus ignis: urbibus obpu-

aubcurrit Lavel. 2. [Veith.] qui voce amiſſa *progressus ad castra vacua, plurima praeda* etc. *potitur* legit. aliter, unius literae inmutatiane, *progressus ad castra vacua, tum plurima praeda* etc. *potitur* Lavel. 3. Mihi cauſſa non eſt, cur displiceat vulgatum, pra qua stant codd. integerrimi. Praeterea *nam in stativa trepida deserta fuerant* Lovel. 2. *nam et stativa et trepide deserta fuerant* Vaſſ. 1. Leid. 2. Lavel. 1. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. neque aliter Gaertn. nisi quod insuper *fuerunt* praeferat. *nam et stativa et trepida deserta fuerant* Flarent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. *nam et stativa etiam trepida deserta fuerant* Lavel. 4. Et hic recepta scriptura genuina eſt. Cauſſa, cur Romani plurima praeda in caſtris Etruscarum patiti sunt, erat, quad trepide ea deseruerant.

§. 7. *Expedito agmine ad populandas hastium fines intendit*] Lega *incedit*. GELEN. E tribus Pall. legendum *ad depapulandos hastium fines incedit*. GEBH. *ad depopulandas hastium fines* jam Granavius in contextum recepit, cui praeter Harlej. cansentiunt reliqui cadices. [*ad depopulandum* Veith.] Ex Florent. tamen nihil etiam natatum video. Saepo haec vacabula in Mſtis cammutari salent. Praeter illa, quae notantur ad 2, 62, 2. v. supra ad 9, 38, 2. infra hoc lib. c. 14, 5. c. 18, 9. c. 20, 2. c. 27, 5. 6. 21, 45, 2. 31, 30, 2. (*37, 27, 9.) et alibi. Praeterea *incendit* Haverk. V. ad 8, 20, 5. *intendit* unus tantum servat Harlej. pro quo recte *incedit* emendat Galenius, reliquis meia accinentibus. Supra 2, 63, 7. *Sabini usque ad portas urbis populantes incessere.* Solent autem et baec verba a librariis canfundi. V. Inl. N. Heins. ad Silii 3, 466. et quae notantur ad Livii 1, 57, 8. Similiter *cancedere* et *cantendere*. V. ad Livii 2, 22, 1. Paullo ante *Inde in Faliscos tamen agrarum copiis reductis* nulla sensu Lavel. 3. Tum *non modico praesidio*, pro *cum madica*, Lovel. 2.

§. 8. *Nec salum mado vastatum hosti relictum*] Lega *vastum*. GELEN. *vastatum* tantum inveni in Vaſſ. 2. Lovel. 3. 4. Harlej. et Fragm. Hav. [Veith.] *vastatur* in Gaertn. Reliqui servant *vastum*, quad ex editis etiam defendunt Ram. anni 1472. et Parm. Saepe ita librarias peccaſſe, infra videbimus ad 23, 30, 7. Insuper *ne solum modo* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. V. ad 3, 47, 7. *ac solum mado* Leid. 2. *τὸ nec* deficit in Leid. 1. Paulla ante *ferro igneque*, pro *ignique*, Voſſ. 2. et Lovel. 3. V. ad 1, 41, 3. et 4, 9, 8.

Castellis etiam vicisque inlatus ignis] *ignis illatus* Leid. 2. et Lovel. 1. *injectus ignis* Hear-

gnandis temperatum, in quas timor Etruscos compulerat. Cn. Fulvii consulis clara pugna in Samnio 9
ad Bovianum haudquaquam ambiguae victoriae fuit. Bovianum inde adgressus, nec ita multo post Aufidenam vi cepit.

XIII. Eodem anno Carseolos colonia in agrum 1

nii Oxon. L. 1. quod ex interpretis expositione receptum puto. Tacit. 3. Hist. 47. *Classi quoque faces intulit vacuo mari eludens. Ferre faces in Capitolium* simili modo dixit Cic. de Amic. 11. Mox *temperatur*, pro *temperatum*, Lovel. 4.

§. 9. *Cn. Fulvii consulis clara pugna in Samnio ad Bovianum*] *Cn. Fulvio consule clara pugna* Lovel. 1. *Cum Fulvio consule clara pugna* Leid. 2. *Cor. Fulvii consulis clara pugna* Lovel. 2. *Cum Fabii consulis clara pugna* Lovel. 4. Tum *cum Sumnio* Gaertn. Hinc *ad Bonianum* Voss. 2. et Lovel. 3. Mox *haud quumquam ambiguae victoriae fuit*, pro *haudquaquam*, Lovel. 1. 2. 3. et 4. V. ad 7, 26, 8. *haudquaquam victoriae ambiguae fuit* Leid. 1. *fuerit* Haverk.

Bovianum inde adgressus, nec ita multo post Aufidenam vi cepit] Hoc oppidum [Bovianum] bis ante captum fuit a Romanis, anno CDXLIV. [l. 9, 31.] et CDXLIX. [ibid. c. 44, 15.] quod admonemus ob fidem exemplariorum. De Carseolis jam admonuimus. GLAR. *Bovicenum* Lovel. 2. *Romanum* Lovel. 3. Tum *Anfidenam* Lovel. 2. et Gaertn. *Aufideriam* Lovel. 3. *Fidenam* Hearnii Oxon. N. *post Aufidenae vi captae* Lovel. 4. *post Aufidenam vice cepit*, repetita perperam proximae vocis syllaba initiali, Leid. 1. *Tò ita* deest in Voss. 2.

§. 1. *Eodem anno Carseolos colonia in agrum Aequicolorum deducta*] Vet. lib. *in agro Aequicolarum*. Recte utrumque. sic enim in Epitoma l. 29. *Colonia deducta in agro Sallentino Brundusium*. et l. 20. *Coloniae deductae in agro de Gallis capto, Cremona et Placentia. Aequicolarum* autem ab *Aequicola* scribendum. Unde Virgilius [7. Aen. 747.] *duris Aequicola glebis*. Neque enim audiendus est Gelenius, qui Plinium [3, 12.] scribentem *Carseolanos* esse *Aequicolarum*, *Aequicolorum* emendat, atque diminutivum esse aït. SIG. *agro* etiam unus liber Hearnii. Non est, cur mutetur scriptura vulgata. 34, 45, 3. *Sipontum item in agrum, qui Arpinorum fuerat, coloniam* etc. *deduxerunt*. Ibidem c. 53, 1. *ut Latinae duae coloniae, una in Bruttios, altera in Thurinum agrum, deducerentur*. Sic 35, 9, 7. 37, 47, 2. 39, 44, 10. et c. 55, 9. 40, 29, 1. Adde c. 3, 2. et c. 21, 9. hoc libro. DUK. *Tarseolos* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. in cujus tamen posterioris margine *Carseolos* emendatum est. *Craseolos* Lovel. 2. *Carseolas* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *Carsolas* Hearnii Oxon. L. 2. qui in L. 1. *Cariolos* invenit. Aliter supra variant codd. hoc lib. c. 3, 2. ubi et caussam vide, cur Carseolos colonia deducta hic iterum memoretur, cujus deductae jam eo loco meminerat.

Aequicolorum deducta. Fulvius consul de Samni-
2 tibus triumphavit. Quum comitia consularia insta-
rent, fama exorta, Etruscos Samnitesque ingentes
3 conscribere exercitus; palam omnibus conciliis ve-

in agro autem *Aequicolarum*, quod Sigonius probavit ex vet. lib. apud me tantum superest in Portug. et Haverk. *in agrum Aequicolorum* servant reliqui, nisi quod *in agrum Aequicolanum* inter versus praeferat Leid. 2. *in agrum Aequicolonorum* Haverk. Hearne *in agro Aequicolarum* se in Oxon. B. invenisse testatur, *in agrum Aequicolorum* in L. 2. et Exc. Pithoei. Livius quidem, ut Sigonius hic restitutum voluit, locutus est 40, 34, 2. *Aquileja colonia Latina eo anno in agro Gallorum est deducta.* et auctor Epit. Liv. 60. *Ut complures coloniae in Italia deducerentur.* Praefero tamen vulgatum *in agrum*, quod recte revocarunt in contextum editores Sigonium secuti. Id enim firmant integerrimi codd. Livium etiam eo modo locutum esse, pluribus exemplis probari posset. *Aequicolarum* autem recepit primus post Sigonium Modius; quod deinceps alii taciti probarunt. Verum et hic *Aequicolorum* restitui, auctoribus iisdem Mstis. Et hanc scripturam defendit Cluver. 2. Ital. ant. 16. p. 773. et 774. qui videndus est.

Fulvius consul de Samnitibus triumphavit] *Fulvius consul eos de Samnitibus triumphavit* referunt Pall. duo. secundus *eo de Samnitibus triumphavit.* GEBHARD. *consul eo de Samnitibus* Lovel. 2. Gaertn. et Haverk. *consul eos de Samnitibus* Voss. ambo, Leid. 1. et Lovel. 1. ac 3. Alicubi pro *consul*, sive *eos*, scriptum fuisse videtur *eos.* Ita enim interdum variasse librarios, supra vidimus ad 2, 64, 7. Hanc autem utramque lectionem jungere voluisse puto scribam, qui primus *consul eos de Samnitibus* dedit; in quo quod sensum non reperiret, alius *eo* emendavit. Mox §. seq. *instanter*, pro *instarent*, trajectis perperam literis, obsferunt Leid. 2. et Lovel. 1. etiam *Etruscos Samnitemque* Lovel. 2. quae lectio probari posset ex illis, quae notantur infra ad 35, 40, 6. Invitis tamen reliquis unius auctoritate id probare nimis temerarium foret.'

§. 3. *Increpari magistratus Samnitium*] *increpare* Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. Harlej. Portug. Gaertn. Klock. Haverk. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, Hearnii Oxon. L. 2. B. C. et vett. edd. usque ad Frobenium, qui anno 1531. *increpari* substituit.

Quod exercitum, adversus Lucanum hostem comparatum, objecerint Romanis] Tò *adversus* nullus apud me codex, aut cujus excerpta hunc ad locum habeam, agnoscit. Rottend. et Helm. *exercitui Lucanum.* Scribamus ergo *quod exercitum, in Lucanum hostem comparatum, objecerint Romanis.* Exercitus comparatus in Lucanum hostem et Romanis objectus est ille ipse, quem decedere agro sociorum jusserat Romana legatio, et, quum haec audita non esset, vicerat ad Bovianum Cn. Fulvius. Carpebantur igitur principes, quod legiones, adversus leviorem hostem Lucanum scriptas, opposuissent Romanis, et, tanto gravio-

xari principes Etruscorum, quod non Gallos quacumque conditione traxerint ad bellum: increpari magiſtratus Samnitium, quod exercitum, adversus Lucanum hoſtem comparatum, objecerint Romanis:

re hoſte incumbente, non novum egiſſent delectum, auctisque demum copiis aciem commisiſſent. Quae autem sequuntur, *itaque suis sociorumque viribus*, pendent a superiore, *foma exorta*, et sunt, quae Romae jactarentur. Sic 6, [1, 12.] *Quod postridie Idus Quintiles non litosset Sulpicius tribunus militum, neque invento poce Deûm post diem tertium objectus hosti exercitus Romonus esset.* 28, [15, 1.] *Houdquaquam par pugna, quod turba Baleorium tironumque Hisponorum Romono militi objecta erot.* 40, [35, 14.] *Neque novum militem ferocissimo hosti objecturum.* Buslid. tamen: *Quod exercitum Lucanum hostem comparatum adjecerint Romonis.* Quae lectio facile defendi poſſe videtur Alb. Rubenio. Increpabant, inquit, Samnites magiſtratus suos, quod importuna incursione Lucanos sibi novos hoſtes paraſſent, et hunc exercitum Lucanorum adjeciſſent Romanis: nam quae sequuntur, *itaque suis* etc. etiam Samnitium verba sunt, magiſtratus suos increpantium. Sane ut Buslid. ita prorsus et Voſſianus prior. Quare, si cui id satisfacit, legat *quod excitum Lucanum, hostem tom parotum, adjecerint Romanis. Excitum*, id eſt, laceſſitum. Adde, quae infra ad c. 35. dicemus. J. FR. GRON. Praeter duos a Gronovio memoratos codd. *odjecerint* non alibi, quam in Leid. 2. et Lovel. 1. invenio; quare ad eam lectionem non adtendendum puto, sed ortam exiſtimo ex errore scribarum, qui praepositiones *ad* et *ob*, ac verba cum utraque composita, paſſim confundere soliti sunt. V. ad 37, 27, 5. Sed τὸ *adversus* non modo exsulat etiam ab Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. L. 2. B. et C. verum insuper ab omnibus meis, nisi quod tamen ex Florent. Harlej. et Klock. nihil notari video. Admodum itaque verisimile fit, id quod Gronovio in mentem venit, scripsiſſe Livium *exercitum in Lucanum hostem comparatum.* ut praepositio *in* intercepta sit a vocis praecedentis litera finali *m*; qui error in libris scriptis eſt frequentiſſimus. Exempla v. ad 1, 27, 4. c. 31, 1. c. 37, 5. c. 53, 2. 2, 1, 10. c. 2, 6. c. 12, 5. c. 55, 10. 3, 5, 7. c. 18, 8. c. 25, 9. c. 29, 6. c. 41, 6. 4, 9, 14. c. 20, 11. c. 25, 4. et 13. c. 31, 2. c. 48, 13. c. 58, 4. et 14. 5, 15, 2. c. 21, 5. c. 27, 2. 6, 4, 10. c. 14, 10. c. 22, 3. 7, 7, 6. c. 17, 5. c. 36, 7. c. 37, 10. c. 41, 2. 8, 23, 13. c. 25, 6. c. 33, 1. 9, 16, 7. 10, 22, 9. 21, 7, 8. c. 24, 4. c. 43, 2. 36, 20, 2. 38, 32, 3. 39, 40, 11. c. 54, 10. 40, 34, 9. c. 53, 6. 41, 23, 12. 44, 6, 10. 45, 1, 4. c. 8, 4. Adde Cel. Burm. ad Rutilii Iter 1, 497. et ad Suet. Caes. 5. et Ner. 2. Alibi eadem praepositio excidit ob vocis sequentis literam initialem *m*. V. ad 37, 1, 2. Contra τὸ *in* elisit vocis praecedentis literam finalem *m*. V. ad 37, 29, 5. Insuper *comparatum* non adparet in Harlej. contra addita voce *non objecerint* praeferunt Lovel. 2. et Gaertn. *obicerent* eſt in Leid. 1.

§. 4. *Haudquaquam pari defungendum esse certamine*] *haud quamquom* Lovel. 1. 2. 3. V. ad 7, 26, 8. Tum *defugiendum esse*

4 itaque suis sociorumque viribus consurgere hostes ad bellum, et haudquaquam pari defungendum esse
5 certamine. Hic terror, quum inlustres viri consulatum peterent, omnes in Q. Fabium Maximum, primo non petentem, deinde, ut inclinata studia vidit,
6 etiam recusantem convertit. *Quid se jam senem, ac perfunctum laboribus laborumque praemiis, sollicitarent? Nec corporis, nec animi vigorem remanere*

Voss. 2. et Lovel. 3. *defugendum esse* Leid. 1. et Haverk. *defendendum esse* Klock. *defigendum esse pari certamine* Lovel. 4.

§. 5. *Primo non petentem, deinde, ut inclinata studia vidit, etiam recusantem*] *primum non petentem* Florent. et Haverk. Sed prima vox deficit in Gaertn. Tum *deinde indēa studia* Lovel. 4. qui idem cum Lovel. 2. 3. Voss. 2. et Fragm. Hav. omittunt vocem *vidit*. Contra paullo ante inserta voce *quum omnes illustres viri* Lov. 4.

§. 6. *Quid se jam senem, ac perfunctum laboribus laborumque praemiis, sollicitarent*] Pall. duo *jam senem, perfunctum laboribus, bellorum praemiis sollicitarent*. GEBH. Similiter etiam Voss. 2. et Lovel. 3. Insuper *Qui se jam senem* Fragm. Hav. Tum *profunctum laboribus* Gaertn. Sed v. ad 9, 10, 7. *perfunctum honoribus* Lovel. 4. a m. 1. Sed vox *honoribus* olim margini adscripta fuisse videtur, ut eo exponeretur, quod sequitur, *laborumque praemiis*.

Nec corporis, nec animi vigorem remanere eumdem] *neque corporis, nec animi* edd. antt. V. ad 9, 9, 14. Aldus primus *nec corporis* substituit, concinentibus omnibus scriptis. Deinde *animi rigorem* Lovel. 4. Solent haec vocabula in membranis antiquis confundi. V. viros doctos ad Velleji Paterc. 2, 98, 3. ad Ovid. Ep. 4. Her. 118. et quae notavi ad Silii Ital. 8, 612. Hic autem vulgatum verius est. V. supra ad 7, 4, 7.

Fortunam ipsam vereri] Plato Parmenide. *Καί τοι δοκῶ μοι τὸ τοῦ Ἰβυκείου ἵππου πεπονθέναι· ᾧ ἐκεῖνος ἀθλητῇ ὄντι καὶ πρεσβυτέρῳ, ὑφ' ἅρματι μέλλοντι ἀγωνιεῖσθαι, καὶ δι' ἐμπειρίαν τρέμοντι τὸ μέλλον, ἑαυτὸν ἀπεικάζων, ἄκων ἔφη καὶ αὐτὸς, οὕτω πρεσβύτης ὤν, εἰς τὸν ἔρωτα ἀναγκάζεσθαι ἰέναι*. J. FR. GRON.

Vereri, ne cui Deorum nimia jam in se, et constantior, quam velint humanae res, videatur] Palatinorum primus *fortunam ipsam reseri*. *M.* *ne cui Deorum nimia*. sec. *ne cui Deorum nimium jam in se constantior*. Vitiosissime omnium tert. *fortunam ipsam veseri*. *M.* *nec vi Deorum menia jam in se et constantior, quam velit, humonae res videantur*. GEBH. Integram lectionem esse in veteribus libris aït Sigonius, *nimium jam in se constantior*. At hoc genus loquendi cui probabit? saltem fecisset *nimio*. Sed videtur errorem aperire Vossianus: *nimiam jam in se constantior*. Sic enim

eumdem: et fortunam ipsam vereri, ne cui Deorum
nimia jam in se, et constantior, quam velint huma-
nae res, videatur. Et se gloriae seniorum subcre- 7
visse, et ad suam gloriam consurgentes alios lae-
tum adspicere. nec honores magnos fortissimis viris
Romae, nec honoribus deesse fortes viros. Acuebat 8
hac moderatione tam justa studia; quae verecundia
legum restinguenda ratus, legem recitari jussit, qua

ille, sed ut punetis suppositis indicet, *τὸ M.* in fine *τοῦ nimiam* esse supervacaneum. Voluit autem *nimia jam in se eonstantiorque, quam velint humanae res.* J. FR. GRON. *nimium jam in se eonstantior*, vet. lib. Sigonii consentientes, Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. L. 2. et B. Ipse tamen Sigonius postea hanc lectionem damnasse videtur; certe Scholion illud omisit in ed. anni 1572. Ceterum *fortunam ipsam vereri, ne eum Deorum nimium in se jam constantior, quam velit, humanae res videantur* praefert Gaertn. *fortunam ipsam veri, ne vi Deorum nimia jam in se eonstantior* Leid. 2. *ne vi Deorum* etiam Voss. 2. et Lovel. 1. ae 4. quorum duo priores etiam particulam *et* ante *constantior* omittunt. *fortunam ipsam vereri. M. ne eui Deorum nimia jam in se et constantior* Leid. 1. *fortunam ipsam vesēi. M. nee vi Deorum nimia jam in se et eonstantior* Lovel. 3. *fortunam ipsam vereri, quae nimia jam in se et eonstantior* Lovel. 2. Deinde *videantur* Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. a m. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. Vulgatum, in quod Florent. aliique eonspirant, non mutandum existimo.

§. 7. *Suberevisse, et ad suam gloriam eonsurgentes alios laetum adspicere*] Auetius Fuld. membranae *eonsurgentes alios fortissimos viros laetum aspicere.* MOD. Auetarium illud membranarum Fuld. ex verbis sequentibus perperam hic a librario repetitum est. *sueeurrisse*, pro *sucerevisse*, male Gaertn. De verbo *suberescere* v. infra ad 21,3,2. Tum vocula *et* deficit in Voss. 2. et Lovel. 3. Mox in verbis proximis *deesse honoribus* alio ordine Lovel. 3.

§. 8. *Quae verecundia legum restinguenda ratus*] MS. Fuld. *restringenda ratus.* MOD. Meliores duo Palatinorum eodicum MSS. *reverentia legum restringenda.* sec. quoque jubet legere *restringenda.* Camp. vero *constringenda.* GEBH. *reverentia legum* Voss. 2. Lov. 2. 3. 4. et Hearnii Oxon. L. 1. C. atque in margine N. quod ex interpretis glossa profluxisse arbitror. De voce *verecundia* v. supra ad 4, 45, 8. Tum *restringenda* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. C. L. 1. ac N. Similiter se quoque in vet. lib. invenisse, Sigonius monuit; verum hoc quoque Scholion in iterata ed. omisit. Optimi eum omnibus editis stant pro vulgato, quod verum puto. Cie. in Orat. 1. *Nec ipse Aristoteles admirabili quadam scientia ac copia eeterorum studia restinxit.* Interdum haee verba in Mstis commutantur. (* v. ad

intra decem annos eumdem consulem refici non li-
9 ceret. Vix prae strepitu audita lex est: tribunique
plebis, *nihil id inpedimenti futurum*, ajebant: *se ad popu-*

80, 6, 3.) V. viros doctos ad Ovid. 12. Met. 543. et Cortium ad Sall. Catil. 31, 9. Similiter *praestinguere* et *praestringere*. V. quae notavi ad Silii Ital. 1, 358.

Legem recitari jussit, qua intra decem annos eumdem consulem refici non liceret] Hic undecimus est annus, quo Q. Fabius consul fuit, nempe anno CDXLVI. Licuit igitur eum rursus consulem fieri, hac lege non impediente. Sed fortassis Livius, oblitus sui, secutus est Pisonis ordinem, de quo anno CDXLIX. [l. 9, 44, 3.] Id multo mihi dubium magis, quandonam haec lex fuerit lata, cum anno CDXLVI. in hoc ipso Fabio prioribusque adeo annis raro observata fuerit, nec posterioribus item temporibus, ut consulum nomina recensenti facile apparet. Annotavimus simile quid in Chronologia nostra de posteriore Scipione apud Florum l. 56. in Epitome, anno ab urbe condita DCXX. GLAR. Haec lex lata est anno CDXIII. Q. Marcio, Q. Servilio consulibus, ut aït Livius l. 7. extremo. Ea vero nunc tenetur Q. Fabius: nam tertium consul fuerat anno CDXLV. Hic autem annus, quo quartus ei defertur consulatus, est CDLIV. Legis autem haec erat sententia, ut nemo, postquam consul fuisset, nisi exactis decem annis, reficeretur, ita ut inter duos consulatus anni X. interessent, qui inter tertium et quartum Fabii consulatum numerari non possunt. Quod cum ita sit, ergo merito contemnenda sunt ea, quae a Glareano contra Livium hoc in loco sunt dicta. De Scipione enim quod ille opponit, suo loco respondebo. †. „Glareanus carpitur injuste, nec „enim respondet ad alteram partem, quando haec lex toties neglecta est.„ †. SIG. Minus contemnenda sunt, quae Glareanus dicit, quam quae Sigonius. Fabius tertium consulatum gessit anno U. CCCCXLV. quartum, de quo hic agitur, anno U. CCCCLVI. Fuerunt ergo inter utrumque interjecti integri decem anni, et Fabius anno U. CCCCLVI. consulatum ex legibus gerere potuit. V. quae de hoc loco disputat Dodwell. de Cyclis dissert. 10, 68. DUK. Secundum chronologiam Glareani non intersunt decem anni inter ultimum Fabii consulatum et hunc annum, verum annus hic erat decimus, adeoque intra decem annos consul reficeretur. Secundum chronologiam autem marmorum Capitolin. decem anni elapsi sunt, ex quo Fabius tertio consulatu abiit, et quartum occepit. Sed quum in fastis illis unus interponatur annus inter eum, quo M. Livius Denter, M. Aemilius, et Q. Appulejus, M. Valerius consules fuerunt, per dictatores exactus, quem Livius non agnoscit, patet, Livium, ex rationibus chronologicis, quas probavit, scribere potuisse, Fabium legem, qua intra decem annos eumdem consulem refici non liceret, recitari jussisse, adeoque eum censuram Glareani meritum non fuisse. Alia quaestio est, utrum annus marmorum Capitol. omnino interponendus sit. Quem quum revera interpositum fuisse sibi persuadeat Pighius, etiam excusationem Fabii ad annum

populum laturos, uti legibus solveretur. Et ille quidem in recusando perſtabat, *quid ergo adtineret leges ferri*, rogitans, *quibus per eosdem, qui tulissent, fraus fieret? Jam regi leges, non regere.*

sequentem, quo populus consulatum ei continuare volebat, referendam eſſe exiſtimavit, adeoque Livium male ad hunc annum retuliſſe. V. quae notavit in Annal. ad ann. CDLVII. p. 390. Verum sine dubio Livius suos habuit annales, quos secutus eſt; et ita potius accusandus foret, quod errantes duces probarit. Quod autem Glareanus excipiat, legem hanc toties neglectam eſſe, non efficit, eam cum effectu a Fabio obponi non potuiſſe.

§. 9. *Vix prae strepitu audita lex est: tribunique plebis*] Pall. duo *per strepitum*. Andreae editio *pro strepitu*. GEBH. *per strepitum* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. Male. Praepositionem *prae* hoc sensu inluſtravi supra ad 6, 40, 1. *Per* et *Prae* etiam alibi commutantur. Exemplum habuimus 9, 40, 20. V. ad 9, 10, 7. Tum *audita est lex* Leid. 1. Portug. et Haverk. Deinde *tribuni quoque* tres poſteriores codd. V. ad 5, 27, 1. Mox *agebat*, pro *ajebat*, Klock. V. ad 8, 33, 23. *sed ad populum laturos*, pro *se ad populum*, Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 3. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. N. atque L. 2. V. ad 6, 23, 10.

§. 10. *Quid ergo adtinet leges ferri, rogitans*] Lego, *quid ergo attineret*, non *attinet*. GELEN. Scribendum *attinere*. ut 2, [41, 6.] *Quid attinuisse, Hernicis paullo ante hostibus capti agri tertiam partem reddi?* 6, [23, 7.] *Quid attinere, cum mortali corpore uno civitatis, quam immortalem esse deceat, consenescere vires?* 37, [15, 2.] *Sin autem manendum ibi nihilominus sit, quid attinere claudi portum?* J. FR. GRON. V. Gronov. 2. Obs. 14. 3, 9. ad Livii 2, 3. c. 44. 8, 33. 10, 2. 24, 3. DUK. *attinet*, ut ante Gelenium edebatur, etiam ex scriptis Gaertn. et Haverk. Sed v. ad 40, 14, 11. Gronovio nullus consentit codex. V. tamen, quae notavit 2. Obs. 14. p. 322. Praeterea *quid igitur attineret* Lovel. 4. V. ad 21, 40, 6. Tum *lege ferri* Haverk. ubi ultima litera prioris vocis excidit ob similitudinem primae vocis sequentis. V. supra ad 4, 33, 11. *leges ferre* Gaertn. [*legem* Veith.] Paullo ante *praestabat*, pro *perstabat*, Leid. 2. Gaertn. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. ad Epit. Liv. 49.

Quibus per eosdem, qui tulissent, fraus fieret] Forte *jussissent*. Neque enim populus fert legem, sed jubet vel accipit, ferente magistratu. Scio §. 15. Inſt. de lege Aquilia haberi: *plebem Romanam, quae Aquilio tribuno rogante hanc legem tulit.* Sed et hujus auctor scripsit *jussit*, si Latine locutus eſt. Nec ignoro 3, [34, 5.] Livii: *Quas consensus omnium non jussisse latas magis, quam tulisse, videri posset.* Eſt enim sensus, quasi quisque eas pro se aliis jubentibus tulissent. J. FR. GRON. Non hic populus intelligitur, sed tribuni plebis. Hi enim erant, per quos frangebatur lex semel confirmata. Nec poteſt dici a populo fraus fieri legibus, quibus

11 Populus nihilominus suffragia inibat: et, ut quaeque intro vocata erat centuria, consulem haud du-
12 bie Fabium dicebat. Tum demum consensu civitatis victus, *Dii adprobent*, inquit, *quod agitis, acturique estis, Quirites. Ceterum, quoniam in me, quod vos vultis, facturi estis, in collega sit meae*
13 *apud vos gratiae locus. P. Decium, expertum mihi concordi collegio virum, dignum vobis, dignum pa-*

quid derogat, sed tribuni, quod semel ad populum tulissent, directo antiquare veriti, oblique et e longinquo elidebant. JAC. GRON. Meliori ratione receptam lectionem adversus conjecturam paternam vindicavit Jac. Gronovius, quam Doujatius; qui, licet fateatur, proprie loquendo, populum legem non ferre, sed ferente magistratu jubere vel accipere, nihilominus contendit, *ferre* quoque dici populum vel plebem tum a Livio, tum a Justiniano Imp. quae loca Gronovio erroris suspecta erant. Eadem autem, quae Jac. Gronovio, expositio vulgatae scripturae etiam Cl. Ant. Perizonio in ora eod. sui in mentem venerat: similiter enim *tulissent* referendum putat ad tribunos plebis, qui Fabium legibus solvere volebant, eamque patris sententiam probavit etiam Cl. Jac. Perizonius. Ceterum *qui retulissent* est in Lovel. 2. Mox etiam *non lege*, pro *regere*, est in Lovel. 4.

§. 11. *Populus nihilominus suffragia inibat*] *Populos nihilominus suffragia inibat* Leid. 1. Lovel. 2. 4. et Fragm. Hav. *Populos nihilominus suffragia inibant* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. An forte librarius voluit *populus inibant*? Certe talia multa apud Livium obcurrunt. 1, 36, 12. *Non tulit populus patris lacrimas, absolveruntque.* c. 41, 1. *Clamor inde concursusque populi, mirantium quid rei esset.* Epit. l. 2. *Jurejurando populum adstrinxit, neminem regnare Romae passuros.* ubi v. quae notantur. 4, 31, 7. *Uni Fidenatium populo rebellare placuit, et, novorum colonorum caede inbutis armis, Vejentibus sese conjungunt.* 6, 21, 5. *Tum, ut bellum juberent, latum ad populum est.* 21, 11, 2. *Populum Romanum injuste facere, si Saguntinos vetustissimae Karthaginiensium societati praeponant.* 23, 30, 14. *Ad populum ferret, ut Q. Fabium duumvirum esse juberent.* 38, 48, 9. *Non cum Gallis bellum senatus decreverat, et populus jusserat; sed simul, ut opinor, cum his decreverant jusserantque.* c. 46, 13. *Non ad populum ferri, velint, jubeantque, cum Gallis bellum geri.* 39, 51, 9. *Liberemus diuturna cura populum Romanum, quando mortem senis exspectare longum censent.* D. Lucas in Euang. 1, 21. *Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον.* V. ad Liv. 6, 39, 10. 8, 23, 6. 30, 27, 3. 34, 49, 11. 39, 39, 4. Cl. Duker. ad Flori 1, 9, 8. Cortium ad Sallust. Jug. 22. et viros doct. ad Val. Max. 2, 10, 8.

Ut quaeque intro vocata erat centuria, consulem haud dubie

rente suo, quaeso, mecum consulem faciatis. Justa suffragatio visa. omnes, quae supererant, centuriae Q. Fabium, P. Decium consules dixere. Eo an- 14
no plerisque dies dicta ab aedilibus, quia plus, quam quod lege finitum erat, agri possiderent. nec quisquam ferme est purgatus: vinculumque ingens inmodicae cupiditatis injectum est.

XIV. Consules novi, Q. Fabius Maximus quar- 1

Fabium dicebat] *intra vocata* Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. Male. Cic. Fragm. orat. pro C. Cornelio. *Nec criminosius tribus ad legem accipiendam, quam ad collegam reddendum privatum intro vocare.* Liv. 10, 24, 18. *Priusquam intro vocarentur ad suffragium tribus.* Deinde *haud dubia* Klock.

§. 12. *Dii adprobent, inquit, quod agitis, acturique estis*] Pal. tert. *Dei approbent, inquit, quod agitatis.* GEBH. *Dei* etiam Leid. 1. Lov. 3. Port. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. B. et edd. quas vidi, usque ad Modium. V. infra hoc lib. c. 40, 13. *approbent, inquit, Dii* Klock.

Quoniam in me, quod vos vultis, facturi estis] *quoniam nunc, quod vos vultis* Lovel. 4. *quoniam in me, quod vultis* Voss. 2. qui idem cum Lovel. 3. praefert *factum est.* [*Caeterumque quoniam* Veith.] Praeterea mox etiam *apud me*, pro *apud vos*, idem adhuc Voss. 2.

§. 13. *Dignum vobis, dignum parente suo, quaeso, mecum consulem faciatis*] Duae priores voces omittuntur in Lovel. 2. et 4. tertia in Leid. 2. et Lovel. 1. *vobis dignum, dignum parente suo* praeferunt Harlej. et edd. ante Aldum. Deinde *mecum, quaeso, consulem mecum faciatis* Gaertn. *quaeso, mecum consulem facite* edd. Rom. anni 1472. et Parm.

Justa suffragatio visa] *Justa suffragio visa est* Voss. 2. additis tamen signis voci postremae, quibus eam perperam scriptam esse librarius indicare voluit. *Justa suffragia visa* Portug. Supra 4, 44, 2. *Nec potestas, nec suffragatio horum valuit.* Mox *Q. Fabium et P. Decium* Harlej.

§. 14. *Dies dicta ab aedilibus, quia plus, quam quod lege finitum erat, agri possidebant*] *dies dicta aedilibus* Voss. 2. et Lovel. 3. quod, ne ambiguam Livii orationem reddat, rejiciendum est. Deinde *plus, quam lege finitum* Portug. *plus, quam quod lege functum* Voss. 2. et Lovel. 3. *plus, quam quod lege futurum* Gaertn. *Finire* hic est definire, modum alicui rei statuere. V. infra ad Epit. Liv. 34. Mox autem in verbis sequentibus *fere*, pro *ferme*, Voss. 2. et Lovel. 3. V. infra ad 3-, 38, 5.

Vinculumque ingens inmodicae cupiditatis injectum est] Utrum intelliges possessoribus? forsan. nam libri nihil mutant. Secus posses *cupiditati.* ut 3, [26, 1.] *Terror injectus urbi est.* J. FR. GRON. Gronovio *cupiditati* rescribenti unus favet Portug. reliqui vulgatum servant: quibus adsentiri malo, et cum eodem Gronovio vinculum cupiditatis

tum et P. Decius Mus tertium, quum inter se agitarent, uti alter Samnites hostes, alter Etruscos de-
2 ligeret; quantaeque in hanc aut in illam provinciam copiae satis, et uter ad utrum bellum dux idoneus
3 magis esset; ab Sutrio et Nepete et Faleriis legati, auctores, concilia Etruriae populorum de petenda pace haberi, totam belli molem in Samnium aver-

injectum possessoribus intelligere. *Vinculum cupiditatis*, ut *vinculum fugae* infra hoc lib. c. 41, 3. *His vinculis fugae obstricti stabant*. Ceterum *vinculum quod ingens* legit Fragm. Hav. *vinculum ingens* Lovel. 2. *Tò est* autem exsulat a Lovel. 3.

§. 1. *P. Decius Mus tertium*] Decii cognomen deficit in Hearnii Oxon. L. 1. et 2. et in uno meorum Harlej. *quartum* etiam, pro *tertium*, male praefert Lovel. 4. Paullo ante etiam vox *Fabius* non adparebat in Gaertn.

Inter se agitarent, ut alter Samnites hostes, alter Etruscos deligeret] *intra se agitarent* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. Tum *uti alter Samnites* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. et edd. usque ad Paris. anni 1573. Quod recepi. Deinde *alter et mixtos* Lovel. 3. Tandem *delegeret* Portug. *diligerent* Florent. *diligere* pro *deligere*, quomodo fere *dilectus*, pro *delectus*, est in optimis codd. V. ad 37, 51, 7. *diligerent* autem, quia referendum ad utrumque consulem. Ita mox hoc cap. *Fabius per Soranum, Decius per Sidicinum agrum in Samnium legiones ducunt*. et 2, 10, 9. *Dum alius alium circumspectant*. ubi vide.

§. 2. *Quantaeque in hanc aut in illam provinciam copiae satis essent*] *essent* redundat. GELEN. Dele *tò essent* auctoritate Th. Voss. [pr.] Helm. Rott. Sufficit Livio *quantaeque in hanc aut in illam provinciam copiae satis, et uter ad utrum bellum dux idoneus magis esset*. J. FR. GRON. Deest etiam *tò essent* in Florent. Leid. 1. Klock. Fragm. Hav. omnibusque meis, exceptis tantum Voss. 2. Lovel. 3. et Harlej. Non adparere etiam in suis codd. auctor est Hearne, in solo tamen Oxon. C. legi *quantaeque in hanc aut in illam provinciam copiae sint*. Transpositis etiam vocibus *provinciam satis copiae* legit Portug.

§. 3. *Ab Sutrio et Nepete et Faleriis legati*] *Nepet*, ut ante dixi. SIG. Ita est etiam in Portug. et Hearnii Oxon. B. *et Nepte* in Harlej. et Gaertn. V. ad 6, 9, 3. *ab Sturio repente et Faleriis* est in Oxon. L. 1. Prius *et* a m. 1. non comparet in Lovel 1. Tum *et Faletiis* Harlej. *et Falerii* Gaertn.

Auctores, concilia Etruriae populorum de petenda pace haberi] *consilia Etruriae populorum* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *auctores concilii et Etruriae populorum* Leid. 2. et Lovel. 1. *auctores concilii Etruriae populorum* Florent. Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 2. [Veith.] Et ita edidit Aldus, sed inter errata priorem lectionem revocavit. Prae-

terunt. Profecti consules, quo expeditiores comme- 4
atus essent, et incertior hostis, qua venturum bellum
foret, Fabius per Soranum, Decius per Sidicinum
agrum, in Samnium legiones ducunt. Ubi in ho- 5
stium fines ventum est, uterque populabundus effu-
so agmine incedit. explorant tamen latius, quam
populantur. Igitur non fefellere ad Tifernum hostes 6

terea *de pace petenda* Leid. 1. [*habiti* Veith.]

Totam belli molem in Samnium averterunt] *adverterunt* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. Haverk. et Fragm. Hav. sollemni librariorum aberratione. V. ad 6, 23, 8. *advertunt* Harlej. V. supra hoc lib. ad c. 12, 4. *averteret* Lovel. 3. *advertere* Lovel. 4.

§. 4. *Quo venturum bellum foret*] Duo Voss. Rott. *qua*. Cic. *Qua adiri poterat*. J. FR. GRON. *quo* et *qua* differunt. Supra 9, 3, 2. *Quo, aut qua eamus.* ubi locum Senecae, etiam huc adprime facientem, laudavi. Certus erat hostis, quo bellum venturum foret; at incertus, qua. Noverat, bellum ad se venturum esse, at qua parte hostis invaderet, ignorabat. *qua* itaque omnino legendum; id enim pro qua parte, qua via poni solet. Supra 4, 39, 2. *Nec perrumpere eadem, qua transierant, posse.* 25, 21, 4. *Duo ferme millia equitum, qua fugam inclinaturam credebat, omnia itinera insidere jubet.* 33, 29, 9. *Evastatis prius agris, qua ab Elatia duo diversa agmina iere.* 40, 58, 8. *Retro, qua venerat, Transdanubianam regionem repetiit.* 42, 1, 11. *Singula jumenta per oppida, iter qua faciendum erat, imperabant.* 44, 2. 5. *Quum, exponerent in consilio, jussisset, qua quisque ducturus esset.* 45, 9, 6. *Arabas hinc Indiamque, qua terrarum ultimus finis Rubrum mare amplectitur, peragravit.* c. 29, 6. *Trans Nessum ad orientem versum, qua Perseus tenuisset vicos.* V. supra ad 1, 38, 6. et ad 5, 47, 9. Adde Gronov. ad Liv. 1, 23, 5. et Cortium ad Sall. Catil. 57, 3. et ad Jug. 18, 2. Solent autem *qua* et *quo* in Mstis commutari. V. ad 4, 37, 9. 5, 43, 2. et Pierium ad Virg. 1. Aen. 401. Et quidem *qua* hic superest in omnibus meis, et Hearnii Oxoniensibus membranis, nisi quod unus meorum Gaertn. praeferat *quem*. Similiter etiam *qua* servant omnes editores, usque ad Gruteri postremam, quae, incertum cujus auctoritate, *quo* subposuit, usque ad Gronovium, qui anno 1665. *qua* revocavit. Praeterea *bellum venturum esset* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 4. (* v. ad 25, 2, 6.) Mox *Sedicinum*, pro *Sidicinum*, Leid. ambo, et Lovel. 1. *Sidicionum* Gaertn.

§. 5. *Explorant tamen latius, quam populantur*] *et explorant tamen* Voss. 1. *explorantque tamen* Voss. 2. Tum *qua populantur* Gaertn. V. ad 6, 35, 9. *quam populabuntur* Haverk. Paullo ante *depopulabundus* Lovel. 4. invitis omnibus reliquis. V. supra ad 2, 62, 2.

§. 6. *Igitur non fefellere ad Tifernum hostes*] Admonuimus de hoc priore etiam libro. Et hoc

in occulta valle inſtructi, quam ingreſſos Romanos
7 superiore ex loco adoriri parabant. Fabius, inpedimentis in locum tutum remotis, praesidioque modico inposito, praemonitis militibus adeſſe certamen, quadrato agmine ad praedictas hoſtium late-
8 bras subcedit. Samnites, desperato inproviso tu-

aane loco oppidum sit, an mons, an fluvius, sciri non poteſt. Ptolemaeus fluvium facit, Livius montem poſtea [c. 30, 7.] atque haec non in Umbria, ubi Tifernum oppidum omnes fatentur. GLAR. *Trifernum*, ut ante. SIG. Pal. sec. et Andr. ed. *Trifernum*. Pal. tert. *Ufernum*. GEBH. *Trifernum* Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. B. et edd. Rom. anni 1472. et Parm. Reliqui omnes codd. *Tifernum*. De Tiferno Samnitium oppido v. supra ad 9, 44, 6. In vulgatis Ptolemaei codd. fluminis Tiferni hodie mentio non obcurrit. Sed apud eum 3, 1. memorantur *Φιτέρνου ποταμοῦ ἐκβολαί*. pro quo *Τιφέρνου* legendum eſſe, Cluverius docuit 4. Ital. Ant. 9. p. 1207. Hunc itaque locum indicaſſe videtur Glareanus, integriore codice usus. At male confundit Tifernum in Samnio, de quo ad librum praec. et Tifernum in Umbria, Metaurense cognominatum, de quo Cluver. 2, 6. p. 621. Ceterum *non fefellerunt hostes ad Tifernum* Lovel. 4. *at Tifernum* Florent. frequenter obvio scribarum errore. V. ad 6, 24, 8.

Occulta valle instructi, qua ingressos] Iidem et Helm. Thuaneusque *quam ingressos*. J. FR. GRON. *ingredi via* supra inluſtravi ad 3, 17, 6. Hic tamen *quam*, Gronovio consentiens, verum poto. Nam *qua ingressos* tantum inveni in Portug. et Hearnius in solo Oxon. B. Reliqui *quam* probant, quod etiam tuentur edd. Rom. anni 1472. et Parm. Pari errore *egredi urbe* edebatur ante Gronovium infra 29, 6, 4. Hic vero ultima litera *τοῦ quam* ab initialibus vocis sequentis *ingressos* elidi potuit. V. ad 37, 29, 5. Deinde *occulta valle instincti* Voſſ. 2. et Lovel. 3. V. ad 9, 40, 7. Mox *superiori ex loco*, pro *superiore*, Portug. et Haverk. *superiori loco* Gaertn. *ex superiori ex loco* Harlej. *ex superiori loco* ed. Parm. *ex superiore loco* reliqui typis descripti Aldo priores.

§. 7. *Praesidioque modico inposiso*] *inposito modico* Voſſ. 2. et Lovel. 3. quorum prior mox omittit vocem *latebras*.

§. 8. *Samnites desperantes inproviso tumultu*] *desperato* rectius. GELEN. MS. Fuldens. *disperatos*. Nimirum recte Gelenium monere, legendum videri *disperato*, seu quod pro eodem eſt, *desperato tumultu*. MOD. Legendum *desperato*; quandoquidem haeret in Pall. pr. tertioque *desperatos*; expreſſitque liquide Campan. *desperato*; quod inter lineas in Pal. sec. scriptum reperi. GEBH. Scribe cum Gelenio: *desperato improviso tumultu*. nam o. MSS. *desperatos*. 40, [33, 2.] *Desperato auxilio suorum in deditionem venit*. Lentulus ad Ciceronem 12. ad Famil. [ep. 14.] *Rhodii nos et rempublicam quam valde de-*

multu, quando in apertum semel discrimen evasura
esset res, et ipsi acie justa maluerunt concurrere.
itaque et in aequum descendunt, ac fortunae se,
majore animo, quam spe, committunt. Ceterum, 9
sive quia ex omnium Samnitium populis, quod-
cumque roboris fuerat, contraxerant, seu quia

speraverint, ex literis, quas publice misi, cognosces. J. FR. GRON. *desperantes* servant Florent. Harlej. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. ac B. *desperatos* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 4. Klock. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et Hearnii C. Neque aliter Mediol. anno 1505. ediderunt. *desperati* Lovel. 2. et Hearnii L. 2. Verum recte viri docti substituerunt *desperato inproviso tumultu*, cujus lectionis vestigia in solo obcurrerunt mihi Gaertn. Exhibet enim *desperantes de desperato inproviso tumultu:* cujus librarius hac ratione duplicem, quam in cod. suo invenerat, lectionem simul jungere voluisse videtur. Supra 9, 14, 15. *Ne desperata venia hostes caecos in supplicio eorum ageret.* 23, 17, 5. *Desperata tutela urbis, per intermissa munimento dilapsi.* 42, 25, 3. *Quum desperato jam conloquio profecti essent.* 23, 14, 6. *Quia non desperabat voluntariam deditionem.* Florus 4, 11. *Quod ubi desperavit a principe, servarique se triumpho vidit.* Hac forma dicendum fuisset, *desperantes inprovisum tumultum.* Hunc enim se Romanis inlaturos sperarant; quae spes quum fefellisset, aciem instruxerunt. Mox nullo sensu *quando imperatum semel discrimine evasura esset res* Haverk. Vox *res* deficit in Voss. 2.

Itaque et in aequum descendunt] *ita et .... discedunt*, lacuna relicta, Lovel. 4. *itaque et neqũ discedunt* Leid. 1. *itaque in aequm discendunt* Florent. *itaque et in aequm discedunt* Fragm. Hav. Sed *discedere* et *descendere* passim confundi solent. V. ad 9, 14, 7. Vocula *et* non adparet in Voss. 2. Lovel. 3. Harlej. et edd. Aldina prioribus. Paullo ante *asie inserta moluerunt concurrere*, pro *acie justa*, Leid. 1. *valuerunt* Haverk.

§. 9. *Sive quia ex omnium*] Vet. lib. *seu quia ex omnium.* Sequitur enim alterum membrum, *seu quia discrimen.* SIG. Nulla est ratio, qua hanc scripturam confirmat Sigonius. Virg. 2. Aen. 34.

Sive dolo, seu jam Trojae sic
fata ferebant.

7. Aen. 199.

Sive errore viae, seu tempe-
statibus acti.

Ovid. 2. Amor. el. 10, 9. *Sive bonus color est*, etc. *Seu malus.* et contra 2. Amor. el. 2, 53. *Seu tepet*, etc. *Sive amet.* Et, ne quis solos poëtas ita loqui putet, Livius 45, 8, 5. *Utcumque tamen haec sive errore humano, seu casu, seu necessitate inciderunt.* DUK. *seu quia* etiam Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Contra in altero membro Fragm. Hav. quod hic vulgatum servat, *sive quia*

discrimen summae rerum augebat animos, aliquantum aperta quoque pugna praebuerunt terroris. Fabius,

discrimen praefert. Nihil mutandum. Male enim Sigonius ideo vet. lib. scripturam probandam existimavit, et in contextum recepit, quod mox sequatur *seu* in altero membro. Saepe enim particulae illae in utroque membro mutantur, atque altera alteri subjici solet. Supra 7, 18, 2. *Empulum captum, sive duorum consulum auspicio bellum ibi gestum est; seu per idem tempus Tarquiniensium quoque sunt vastati agri.* 9, 26, 7. *Sive timore ejus, seu conscientia, Calavios mors judicio subtraxit.* Plaut. in Mercat. 2, 2, 35. *Seu canum, seu istic rutilum, sive atrum est, amo.* in Sticho 3, 1, 18.

Here, sive ego taceam, seu
loquor, scio scire te,
Quam multos tecum miserias
multaverim.

Ovidius Ep. 2. Her. 123.

Sive die laxatur humus, seu
frigida lucent
Sidera.

Caesar 1. belli Gall. 23. *Seu quod timore perterritos discedere existimarent, sive quod re frumentario intercludi posse confiderent.* 2. belli civ. 27. *Ii seu vere, quam habuerant, opinionem perferunt, sive etiam auribus Vari serviunt.* Sallust. in Catil. 31. *Sive praesentiam ejus timens, seu ira commotus, orationem habuit luculentam.* ubi v. Cortium, et quae infra notantur ad 35, 21, 6. Ejusdem generis est, quod conjunctioni *que* subjungatur *et* vel *ac*. V. ad 2, 31, 1. 6, 49, 1. et ad hujus lib. c. 30, 2. quod τῷ *nec* subjungatur *neque*, ac vicissim. V. ad 9, 9, 14. Praeterea *omnibus Samnitium populis* unus Hearnii Oxon. C. ut infra 45, 31, 3. *In omnibus Graeciae gentibus populisque.* Verum nihil muto. Nam *omnium Samnitium populi*, pro *omnes Samnitium populi*, eadem ratione dictum est, qua *speciosi ministerii procuratio*, pro *speciosa ministerii procuratio*, de quo supra v. ad 4, 8, 6. V. etiam Cel. Burm. ad Suet. Domit. 9. Mox *quacumque roboris* Florent. et Lovel. 3.

Discrimen summae rerum augebat animos] Pall. omnes Campanique ed. *agebat animos.* Verum *agere*, ut supra dixi, monuique ad Propertii 2. el. 19, 20. est ἐρεθίζειν. GEBH. *angebat animos* Florent. sollemni errore. V. supra ad 4, 51, 6. et infra ad 27, 40, 2. (* 39, 23, 6.) Error ortus est ex similitudine literarum *n* et *u* in scriptura Longobardica. V. ad 5, 13, 7. *agebat animos* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quod ex priori *ăgebat* natum videtur. V. ad 29, 6, 7. Quin saepe etiam *agere* et *augere* confunduntur. V. ad 27, 9, 11. Praeterea *quia discrimen est summae rerum* Haverk.

Aliquantum aperta quoque pugna praebuerunt terroris] *aliquantum quoque aperta pugna* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 2. 3. 4. Harlej. Port. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et editt. antt. usque ad Froben. anni 1535. Praeterea *terroris praebuerunt* Leid. 2. et Lovel. 1. *praebuere terroris* Lovel. 4. [*praebuerunt* Veith.]

ubi nulla ex parte hostem loco moveri vidit, M. Fulvium et M. Valerium, tribunos militum, cum quibus ad

§. 10. *Ubi nulla ex parte hostem loco moveri videt*] *ex nulla parte* Lovel. 2. Male. Ita *magna ex parte*, *aliqua ex parte*. v. ad 2, 48, 1. *alia ex parte* 3, 38, 5. *ulla in parte* 39, 36, 4. *omni a parte* 40, 22, 8. Adde, quae dicta sunt ad 2, 19, 8. Tum *hostium loco moveri* Lovel. 4. *hostem moveri* Leid. 2. *hostem moveri loco* Lovel. 2. et 3. Deinde *vidit* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. B. et C. quorum auctoritatem sequor.

M. Fulvium et M. Valerium tribunos militum, cum quibus ad primam aciem procurrerat] Duo Voss. et Thuan. *Maximum Fulvium*. Ut verum videatur, quod est in Helm. et Rott. *Maximum filium et M. Valerium*. Neque mirum, patre imperatore filium militasse tribunum. J. FR. GRON. *Max. Fulvium* Lovel. 4. *Maximum Fulvium*, praeter Vossianos a Gronovio memoratos, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. C. atque Exc. Pithoei. Sed *Maximum filium* Florent. et Kloek. Quae lectio tanto magis placere posset, quod nullus plane circa haec tempora *M. Fulvius* memoretur, et contra Fabii consulis filius post quinquennium consulatum obtinuerit, ideoque nunc id aetatis fuerit, ut tribunus in exercitu Romano merere potuerit. Quo minus tamen probare audeam, id obstat, quod Fabii filius *Gurges*, non *Maximus*, cognominetur infra hoc lib. cap. ult. *Creavit consules Q. Fabium Maximi filium Gurgitem et D. Junium Brutum Scaevam*. et Auct. Ep. Liv. 11. *Quum Fabius Gurges consul male adversus Samnites pugnasset*. etiam apud Val. Max. 5, 7, 1. *Fabius Rullianus legatus ire Fabio Gurgiti filio gravatus non est*. Neque censendum est, *Gurgitis* cognomen demum postea inditum fuisse. Id enim ipsum primore aetate ex vitiis nactum esse, docet Macrob. 2. Saturn. 9. *Ut taceam Gurgitem a devorato patrimonio cognominatum, quia insignibus virtutis secutae vitia primoris compensavit aetatis*. Quin et, quum consul crearetur, jam ad meliorem frugem sese recepisse, indicat Val. Max. 4, 1, 5. referens, Fabium Maximum, quum filius ejus summo consensu consul crearetur, cum populo egisse, *ut vacationem aliquando hujus honoris Fabiae genti darent. non quod filii virtutibus diffideret, (erat enim inlustris) sed ne maximum imperium in una familia continuaretur*. Si quis tamen contendere velit, Fabii filio, licet ex moribus *Gurgitis* cognomen traxerit, attamen paternum etiam cognomen *Maximum* adhaesisse, eoque hic a Livio, altero alibi adpellatum esse, pertinaciter non adversabor. In fragmentis enim Fast. Capit. Triumphalium aliquis *XIMVS ANN. CDLXII.* triumphasse dicitur. Annus is est proximus post consulatum Fabii Gurgitis. Quare per literas has *XIMVS*, quibus temporum injuria pepercit, prioribus abolitis, intelligendus omnino est celeberrimi Fabii Maximi filius, quem etiam *Maximum* cognominatum fuisse lacerum illud Fastorum fragmentum probat. Nam, eum triumphasse, docet Auctor Epit. Liv. 11. *Ejus* (Fabii Maximi patris) *consiliis et opera fi-*

primam aciem procurrerat, ire ad equites jubet,
11 et adhortari, *ut, si quando umquam equestri ope adjutam rempublicam meminerint, illo die adnitan-*
12 *tur, ut ordinis ejus gloriam invictam praestent. Peditum certamine inmobilem hostem restare; omnem reliquam spem in inpetu esse equitum.* et ipsos nominatim juvenes, pari comitate utrumque, nunc

lius consul adjutus, caesis Samnitibus, triumphavit. V. etiam Valer. Max. 5, 7, 1. et Plut. in Fabio Max. p. 188. In secundo etiam consulatu triumphavit, ubi jam in Fragm. Fast. Triumph. omnibus nominibus describitur anno CDLXXVII. *Q. FABIVS Q. F. M. N. MAXIMVS GVRGES.* Vocatur itaque hic *Maximus*, at *Maximi filius Gurges* cap. ult. hujus lib. simili varietate atque supra dixit Liv. 4, 26, 2. *T. Quinctius L. F. Cincinnatus: eidem et Penno cognomen additur:* quem deinceps c. 30, 4. et alibi simpliciter *T. Quinctium Pennum* vocavit. Per me itaque incertum sit, utrum *M. Fulvium*, an vero *Maximum filium* hoc loco legendum sit. Ceterum *L. Valerius* solus hic praefert Harlej. cum edd. Aldina prioribus.

Cum quibus ad primam aciem procurrerat, ire ad equites] cum *quibusdam ad primam aciem* Voss. 2. *cum quibus in primam aciem* Lovel. 4. Tum *precurrerat* Fragm. Hav. V. ad 9, 10, 7. (* 40, 30, 5.) *concurrerat* Harlej. Deinde *et ire ad equites, et adhortari* Haverk.

§. 11. *Adhortari, ut si quando umquam equestri ope adjutam rempublicam*] *adhortati* Voss. 2. *adhortare* Fragm. Hav. *hortari* Harlej. Tum *ut quando umquam* Lovel. 4. *ut si quando numquam* Haverk. Deinde *equestri opem ad vitam rempublicam* Gaertn. *equestri ope adjutura rempublicam* Lov. 4. *equestri ope adjūctam rempublicam* Haverk. sed errore amanuensium, qui et alibi *adjutus* et *adjunctus* commutarunt. Exemplum habuimus supra ad 8, 13, 4. habebimus etiam 21, 50, 9. Mox *admictantur*, pro *adnitantur*, Fragm. Hav. *adjutantur* Haverk. *adjuvantur* Harlej. Tandem *ejus ordinis gloriam*, trajectis vocibus, Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 12. *Peditum certamine inmobilem hostem restare*] *Peditum certamen* Gaertn. Tum *restare* deest in Portug. ejus loco *stare* praefert Hearnii Oxon. C. (Veith.) ut infra h. cap. *Adversus incitatas turmas stetit inmota Samnitium acies.* Sed nihil muto. *restare* hic est resistere. Supra 4, 58, 4. *Summa vi restare nunciabantur.* ubi plura vide. Mox praepositio *in* deficit in Gaertn. Verum ea vel intercepta est a litera finali vocis praecedentis; de quo v. ad cap. praec. §. 3. vel a prima syllaba vocis sequentis; de quo v. ad 8, 33, 6.

Pari comitate utrumque. nunc laudibus, nunc promissis onerat] Vet. lib. *utcumque.* SIG. Sigonius e suo libro profert *ut-*

laudibus, nunc promiſſis onerat. Ceterum, quando 13
ne ea quoque tentata vis proficeret, consilio gras-
sandum, si nihil vires juvarent, ratus, Scipionem 14
legatum haſtatos primae legionis subtrahere ex acie,
et ad montes proximos, quam poſſet occultiſſime,
circumducere jubet: inde adscensu abdito a con-
spectu erigere in montes agmen, aversoque hoſti

cumque. Sed sic erit contradictio in adjecto. quomodo enim utcumque quis laudibus oneratur? *utcumque* ὅπως δήποτε. GEBH. *utrimque* Leid. 2. et Haverk. *utcumque* Portug. quod recte Gebhardo displicuit. Ita alibi etiam variant scripti. V. ad 8, 24, 15. (*35, 30, 7.) Deinde *non laudibus, non promissis* Haverk. Similiter etiam peccarant librarii supra 3, 61, 8. *laudibus nunc promissis* Leid. 1. a m. 1. *nunc laudibus promissis* Leid. 2. Insuper *honorat* Voſſ. 1. a m. 2. Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 4, 13, 13. *ornat* Harlej. V. ad 32, 11, 2.

§. 13. *Ceterum, quando ne ea quoque tentata vis proficeret, consilio grassandum*] *Et, quando ne ea quoque tentata vis proficeret* Lovel. 2. *Ceterum, ne ea quoque tentata vis proficeret* Gaertn. *nec ea quoque tentata vis* Leid. 1. Harlej. et edd. Aldo priores. *ne* deeſt in Lovel. 4. *tentata* in Leid. 2. *vis* in Voſſ. 2. et Lovel. 3. ejus loco *vix* erat in Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 4, 24, 9. Tum *consilio* omittit Gaertner. *crassandum* vero praeferunt Leid. 1. et Lovel. 2. ac 4. quomodo etiam alibi peccarunt librarii. V. ad 2, 12, 15. Literae *C* et *G* ob ductuum adfinitatem saepius in Mſtis confunduntur. V. ad 6, 25, 6. Mox *vires juvarent ratas*, pro *ratus*, Lovel. 3.

§. 14. *Scipionem legatum*] *P. Upponem legatum* corrupte, pro *P. Scipionem*, se inveniſſe teſtatur Hearnius in Oxon. L. 1. At praenomen in nullo apud me codice obvium fuit. Mox *ex acie subtrahere*, trajectis dictionibus, Lovel. 2.

Ad montes proximos, quam posset occultissime, circumducere] *quaque posset occultissime* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Si autem *quaque* pro *et qua* positum accipiatur, eodem modo dictum eſſe poſſet, quo *qua proxime potest*. V. ad 1, 23, 5. Sed nihil muto. Supra 9, 2, 1. *Circa Caudium castra, quam potest occultissime, locat.* V. ad 37, 20, 10. Deinde *ducere* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. Mox *inde jubet* alio ordine Leid. 1.

Inde adscensu abdito a conspectu erigere in montes agmen] *inde primo adscensu abdito ac conspectû* Lov. 4. *inde abscensu abdito a conspectu* Fragm. Hav. *inde ascensu abdito et a conspectu* Haverk. *inde abscensu abdito et a conspectu* Port. *inde adscensu abdito et a conspectu* Gaertn. et Hearnii Oxon. N. ac B. Male. *adscensus abditus a conspectu*, eſt remotus a conspectu, quo sensu Virgilianum illud 3. Georg. 96. *abde domo*, remove a domo, exposuit Gronov. 4. de Pec. vet. 8. Tum *erigere ad montes* Harlej. Neque hoc probo. V. infra hoc lib. ad c. 26, 8.

15 ab tergo repente se ostendere. Equites, ducibus tribunis, haud multo plus hostibus, quam suis, ex inproviso ante signa evecti, praebuerunt tumultus.
16 Adversus incitatas turmas stetit inmota Samnitium acies, nec parte ulla pelli aut perrumpi potuit. Et, postquam irritum inceptum erat, recepti post signa

Aversoque hosti ab tergo repente se ostendere] Vet. lib. *et adverso hosti.* SIG. Pal. sec. congruens Sigoniano per omnia fere libro, *adverso hosti.* Pr. tertiusque *adversique hosti a tergo repentes eos intendere.* Camp. vero vulgavit *adversoque hosti.* GEBH. *accersoque hosti* Lovel. 2. *adversique hosti* Voss. 2. et Lovel. 3. *adversoque hosti* Gaertn. *adverso hosti* Portug. et Haverk. Sed nihil mutandum. *aversum hostem invadere* pro eum a tergo invadere poni, supra vidimus ad 4, 27, 8. quo sensu hic non accipiam, ne redundet *ab tergo:* sed potius *hostem aversum* expono alio versum, quo sensu *avertere* inlustrat N. Heinsius ad Valer. Flacci 1, 66, (* v. ad Liv. 30, 8, 1.) Passim *aversus* et *adversus* commutari, supra vidimus ad 2, 31, 6. Hinc *a tergo* Voss. ambo, Lov. 1. 3. et Leid. 2. Deinde *repentes eos intendere* Voss. 2. Leid. 1. et Fragm. Hav. *repentes eos incendere* Lovel. 3. *repente eos intendere* Lovel. 2. *repente eo intendere* Lovel. 4. Vox *repente* exsulat ab edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 15. *Ante signa evecti praebuerunt tumultus*] *prevecti* Leid. 2. *preevecti* Lovel. 1. a m. 1. duplice lectione juncta. Insuper *praebuere* Lovel. 4.

§. 16. *Et, postquam irritum inceptum erat, recepti post signa proelio excesserunt*] *Eo postquam irritum inceptum erat* Portug. et Gaertn. [Veith.] Sed *et* atque *eo* etiam supra commutabantur 6, 23, 2. *Et, quamquam irritum inceptum erat* Haverk. Tum *proelia recesserunt* Voss. 2. et Lovel. 3. *Excedere proelio, acie, agro* supra inlustrantur ad 8, 2, 8. *proelio excessere* Lovel. 4. qui paullo ante etiam praefert *prorumpi,* pro *perrumpi.* V. ad 9, 43, 15.

§. 17. *Nec sustinere frons prima tam longum certamen increscentemque fiducia sui vim potuisset*] Vox *prima* deficit in Gaertn. quam reliqui omnes servant. Tum *increscenteque fiducia sui vim* Haverk. Deinde *potuissent* Leid. 2. quasi conlective poneretur *frons,* pro militibus in prima acie positis. Quum tamen reliqui omnes stent pro vulgato, hanc lectionem ex aberratione librariorum ortam puto.

Ni secunda acies jussu consulis in primum successiset] Vet. lib. *in primam.* SIG. Omnes Pall. Campanique ed. pertendunt legendum *in primam.* GEBH. *in primam* ab se fatetur esse Sigonius, cum ante illum editi, non modo scripti, haberent *in primum.* Quod certe sollicitandum numquam fuit. 2, 20, 10. *Desiliunt ex equis, provolant in primum, et pro antesignanis parmas objiciunt.* Ubi Sigonius ex suo *in primum agmen:* etsi concedat utrumque esse usitatum. Non nego, sed hoc

proelio exceſſerunt. Crevit ex eo hoſtium animus; 17
nec ſuſtinere frons prima tam longum certamen increſcentemque fiducia sui vim potuiſſet, ni secunda
acies juſſu consulis in primum subceſſiſſet. Ibi in- 18
tegrae vires siſtunt invehentem se jam Samnitem: et tempore inprovisa ex montibus signa clamorque

poſterius hic ajo eſſe magiſtri, non Livii. Eodem libro [c. 46, 7.] *sic in primum infestis hastis provolant duo Fabii.* 3, [62, 8.] *Ex equis desiliunt, cedentibusque jam suis provolant in primum, simulque et hosti se opponunt.* Hoc l. 10. infra [c. 41, 6.] *Arma signaque per turbidam lucem in primo apparebant.* 25, 21, 6. *Prima legio et sinistra ala in primo instructa.* Sic enim scribendum ex Put. Vulgo praepositio deeſt. 36, [18, 2.] *Levis armaturae partem ante vallum in primo locavit.* Sic Salluſtius in Jug. [59.] *Qui in primo locati fuerunt, paullisper territi perturbantur.* Eodemque libro c. 48. *Equites in primo late, pedites quam artissume ire, et signa occultare jubet.* Male editur in *primo latere.* Nec additamentum eſt τὸ *latere*, ut suspicatur Gruterus, sed corruptum ex *late*, ut Palmerio et Colero visum, qui tamen perperam faciunt adverbium *imprimo.* Seneca epiſt. 108. *In aetate nostra quod optimum, in primo est.* Ubi fruſtra tentat Lipsius. Juſtinus 12, 7. *Quod in primo ex Persico superbiae regiae more distulerat.* Sic enim MSS. nec faciendum *imprimo* adverbium, atque excusandum pro antiquario, quod facit Acidalius. Ne *primo* quidem et *primum* adverbia eſſe, demonſtrat Grosippus in epiſtola ad Alexandrum. Ubi tamen, quod *mallum*, quo Germani explicant, quod Itali *volta*, aut Galli *fois*, derivat ab illa significatione, qua convivium aut conventum notat, non persuadet. Commodior enim eſt, qua signum dicitur idem *mahl* sive *mallus.* Sic pro semel dicunt *einmahl*, quasi uno signo, et sic deinceps. Et imitantur Itali. *Ariosto can.* 5. *Pel valore, Ch' avea mostrato in arme a piu d'un segno.* J. FR. GRON. *in primam*, erranti codici Sigoniano consentientes, tuentur Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. B. ac C. *in primus* Florent. Reliqui recte ſtant pro vulgato, quod optime Gronovius vindicavit. V. etiam, quae notat ad 2, 40, 3. et ad 25, 21, 6. Praeterea *visu consulis* Voſſ. 1. in contextu, τῷ *jussu* margini adscripto. V. ad 9, 24, 4. *jussu consulum* Haverk. Sed unus tantum consulum bellum cum Samnitibus, alter cum Etruscis adminiſtrabat, ut Liv. in principio cap. narravit.

§. 18. *Sistunt invehentem se jam Samnitem*] *si sunt invehentem* Lovel. 3. *sistunt invehementem* Gaertn. Alibi *vehens* et *vehemens* in scriptis confunduntur. V. Cel. Burm. ad Suet. Aug. 80. *jam se*, trajectis voculis, Lovel. 2.

Et tempore inprovisa ex montibus signa] MS. *et tempore ex se visa.* Lego, *et tempore, ecce, visa ex montibus signa.* V. Petrum Colvium ad Apuleji Me-

sublatus non vero tantum metu terruere Samnitium
19 animos. nam et Fabius Decium collegam adpropinquare exclamavit, et pro se quisque miles, *adesse*

tam. l. 7. p. 94. KLOCK. Helm. et Rott. *eo tempore visa.* Forte *eodem tempore visa ex montibus signa.* J. FR. GRON. *tempore* dicit, pro in tempore, id eſt opportune, tempeſtive. Varro 1. de re ruſt. 69. *Si tempore promas.* V. Scheff. et Burm. ad Phaedri 4. fab. 25. DUK. *ex tempore provisa montibus signa* Lovel. 4. *et tempore inproviso et montibus signu* Gaertn *et tempore inproviso ex montibus signu* Portug. et Haverk. quod etiam Doujatius invenit in cod. Memmiano, idque planum eſſe judicat. Idem vero in uno Colbertino eſſe teſtatur *et tempore provisa ex montibus signa*, quod exponit tempeſtive, sive opportune visa. Quin et vulgatum *improvisa* accipi poſſe exiſtimat pro ex improviso apparentia. Cl. Jac. Perizon. ad marginem Livii forte reſingendum adscripsit *et tempore ipso visa ex montibus signa.* Propius ad vulgatum accederet, si conjeciſſet *et tempore in ipso visa ex montibus signa.* V. Tennul. ad Front. 1. Strat. 1, 1. *in tempore* alibi saepe Livius dixit. Supra 8, 7, 5. *Aderunt in tempore, et cum illis aderit Jupiter ipse.* ubi plura vide.

Clamorque sublatus non vero tantum metu terruere Samnitium animos] Vet. lib. *non vero metu tantum.* SIG. Cluverius 4. Ital. Antiq. 6. [p. 1194.] corrupta haec aut mutila censet. Nequicquam, nisi forte ipse mutila fecit omittendo *τὸ sublatus*, quod et ad signa et ad clamorem pertinet. Quis autem non intelligit, mox explicare Livium, praecipuum illis terrorem factum ex vano metu, alterum adeſſe consulem et recentem exercitum. J. FR. GRON. Quae Clericus Art. Crit. part. 3. sect. 1, 5, 1. et Heumannus in Parergis criticis p. 149. scribunt, nihil me ad haec intelligenda juvant. Ille emendat *non vero tantum motos metu terruere Samnitium animos*, idque explicat, Samnites non tantum motos fuiſſe signis infeſtis legionum, aut equeſtri procella, quibus non sine ratione terreri potuiſſent, utpote vero metu, quantum falso illo metu pauculorum haſtatorum. Sed, praeterquam quod Livius Samnitibus magnos animos in pugna tribuit, nec ullum eorum metum a legionibus et equitibus memorat, metus ille haſtatorum falsus non erat. Nam quod de pauculis haſtatis dicit Clericus, vanum eſt: quum Samnites utique ignorarent, quae et quantae illae copiae eſſent, quae se iis repente ex montibus a tergo oſtendebant, atque adeo his conspectis non sine causa vero metu terrerentur. Heumannus diſtinctionem maximam poſt *sublatus* ponendam censet, et, quod de vero metu dicit Livius, ferme eodem modo, quo Clericus, ita exponit: haſtati hi non tantopere Samnites terruerunt vero metu, quum in acie ſtantes contra eos pugnarent, quam falso illo metu per dolum excitato. Sed haec interpretatio iisdem, quas dixi, rationibus refellitur. Oratio Livii quidem satis obscura eſt, et non nihil dubito, an quaedam exciderint: nam verba illa *nam et Fabius* non optime cum praecedentibus necti et cohaerere videntur: sed puto Gronovium recte percepiſſe sententiam horum

alterum consulem, adesse legiones, gaudio alacres fremunt; errorque utilis Romanis oblatus fugae 20
formidinisque Samnites inplevit, maxime territos,

verborum, nimirum, ea, quae memorat Livius, non tantum terruerunt Samnites vero metu, quantum falsus rumor de adventu alterius consulis et exercitus, qui eos vano quidem, sed tamen magno, metu perfudit; eo enim maxime territos paullo post dicit. DUK. *non novo tantum metu* Hearnii Oxon. N. in margine, qui *non tamen metu* se in L. 1. invenisse professus est. *non vero metu tantum*, vet. lib. Sigonii consentientes, praeferunt Port. Gaertn. et Haverk. Deinde *animos Samnitium* Voss. 2. et Lovel. 3. Id autem Cluverio suspicionem movisse videtur, locum corruptum, aut saltem mutilum esse, quod particulis *non tantum* nihil deinceps respondeat. Sed, quae sequuntur, satis ostendunt, hic intelligendum esse, *sed etiam vano*. Similia omittuntur et in l. 31. ff. de rei vind. *Quum de fructibus servi petiti quaeritur, non tantum pubertas ejus spectanda est, quia etiam inpuberis aliquae operae esse possunt.* V. Cel. Burm. ad Phaed. praef. l. 1, 6. et ad Calpurn. Ecl. 7, 64. Quod autem Gronov. dicat *τὸ sublatus* et ad signa et ad clamorem pertinere, ita demum verum est, si antea vulgatam scripturam *et tempore inprovisa* servemus, non autem, quemadmodum voluit, legamus *eodem tempore visa*.

§. 19. *Nam et Fabius Decium collegam adpropinquare*] Vocem *Decium* ignorat Voss. 2. Deinde *propinquare* praeferunt Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *esse*, pro *adesse*, Fragm. Hav. *tremunt* autem, pro *fremunt*, Flor. sollemni scribarum aberratione. V. quae notavi ad Silii 17, 259.

§. 20. *Terrorque utilis Romanis oblatus*] Non *terror* Romanis offerebatur, sed *error*: nam suos quoque in acie stantes fefellerat Fabius, ratos adesse alterum consulem et exercitum, atque eo gaudio exsultantes frementesque. Neque excusare possis, quasi *τὸ Romanis* ad *utilis*, non *oblatus* pertineat, vel quia sequitur *maxime territos*. Non est Livii sic loqui *terror formidinis implevit Samnites, territos, ne*. Praeterea non hic modo, sed quivis alius terror hostibus injectus utilis foret Romanis, atque ideo fatuum et otiosum illud epitheton. Sed elegans et verum: *error utilis Romanis oblatus*. Nam plerumque error inutilis et damnosus est, praesertim belli, ubi non licet bis peccare: hic autem error, dum putant vincere se, victores eos fecit: atque eadem res, quae errori, sed utili, fuit Romanis, fugae formidinisque Samnites implevit; eo maxime timefactos, quod ipsi lassis et exhaustis sibi putarent cum recentibus et integris fore pugnandum. Infra c. 41, 7. *Fefellitque non Samnites modo, sed etiam Romanos, et consul affirmavit errorem, clamitans inter prima signa, ita ut vox etiam ad hostes accideret, captum Cominium, victorem collegam adesse.* Conjecturam hanc meam rebar esse; nunc video, *terror* post Modiana passim esse receptum: priscos omnes ipsumque adeo Curionem expressisse *error*. J. FR. GRON. Vere Gronovius *errorque* revocavit; quam scripturam ex me-

ne ab altero exercitu integro intactoque fessi ob-
21 primerentur: et, quia passim in fugam dissipati sunt, minor caedes, quam pro tanta victoria, fuit. tria millia et quadringenti caesi: capti trecenti ferme et triginta: signa militaria capta tria et viginti.

XV. Sam-

is servasse videntur Harlej. et Gaertn. ex Hearnii autem Oxon. L. 1. et N. [*terrorque* Veith.] Non tamen post Modianam demum ed. *terrorque* receptum est, sed eam lectionem primum inveni in Sigonianis, quam inde acceptam servarunt Paris. anni 1573. et Francof. anni 1578. Modiana priores. Quin Aldus quoque in contextu *terrorque* dedit; sed alteram scripturam in erratis restituit. Solent autem voces *error* et *terror* saepe in Mstis confundi, praesertim si, ut hoc loco, praecedat vocabulum, cui litera *t* finalis est. V. infra ad 24, 30, 6.

Maxime territos, ne ab altero exercitu integro intactoque] *maximeque territos* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Exc. Pithoei, Oxonienses Hearnii N. L. 2. B. et edd. usque ad Froben. qui anno 1531. conjunctionem *que* expunxit. Tum *nec ab altero exercitu* Lovel. 3. Hinc *integre intactoque* Haverk.

§. 21. *Tria millia et quadringenti caesi*] *tria millia et trecenti caesi* Voss. 2. et Lovel. 2. ac 4. neque aliter Leid. 1. et Hearnii Oxon. L. 2. nisi quod numerum notis exhibeant. *tria millia et tercenti*, omissa ultima voce *caesi*, Lovel. 3. *tria millia et quadraginta caesa* Haverk. *tria millia et quadringenta caesa* Portug. et Gaertn. [*tria millia quadringenti caesi* Veith.]

Capti trecenti ferme et viginti] Vet. lib. *capti ad trecentos ferme et triginta*. SIG. Vitiosissima haec sunt in Pall. pr. ac tert. secundus autem *capti ad trecenta ferme et triginta*. GEBH. Lectionem vet. lib. Sigonii probant Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *capta ad trecentos ferme et triginta* praefert Portug. *capta ad trecenta ferme et triginta* Gaertner. et Haverk. *capta CCC ferme et XXX* Leid. 1. *capta trecenta et triginta* Lovel. 4. a m. 1. *capti trecenti et triginta* a m. 2. *capti trecenti ferme et triginta* Harlej. *capti et CCCXXX ferme et XXIX* Lovel. 3. *capti et trecenti ferme et XXIX*. Voss. 2. *capti aut trecenti triginta ferme* Hearnii Oxon. C. pro quo scribendum conjicit *capti autem*, quod exstat in Lovel. 2. [Veith.] *capti a CCCXXX ferme et XXX* Fragm. Hav. *capti a CCC ferme et XXX* Florent. Ex his videmus, *viginti*, quod scholiis suis Sigonius praescripsit, in nullo Msto superesse; quin idem demum adparuit in ed. Froben. anni 1535. et a paucis servatum est: deinde *capti trecenti ferme et triginta*, ut primae edd. praeferunt, et jam Curio revocavit, ut et *capti ad trecentos ferme et triginta*, quod Sigonius, et post eum Gronov. etiam in contextum receperunt, tantum in paucis exstare, iisque ferme deterioris notae, certe non primae auctoritatis membranis. Quamvis autem Livius voculam *ad* sae-

XV. Samnitibus Apuli se ante proelium con- 1
junxissent, ni P. Decius consul iis ad Maleven-
tum castra objecisset, extractos deinde ad certa-
men fudisset. Ibi quoque plus fugae fuit, quam 2
caedis. duo millia Apulorum caesa: spretoque
eo hoste, Decius in Samnium legiones duxit. Ibi 3

pissime eo sensu adhibuerit, ut videbimus iofra hoc lib. ad c. 17, 8. hic tameo omoino a maou Livii profecta oon videtur. Quum enim oumeralibus juncta notet circiter, plus minus, ut Gronov. ipse agnoscit infra hoc lib. ad c. 46, 5. patet eam hoc loco *non necessariam* esse, quia *ferme*, ejusdem potestatis particulam, quam uno excepto omnes codices tuentur, addit Livius. Quis ferret Livium dicentem *capti circiter trecenti ferme et triginta?* Neque lectioni Sigonianae favet, quod capite seq. obcurrit: *Caesi ferme pugnantes ad quadringentos triginta.* Vel enim locum hunc aliter exponendum, vel ex vestigiis Mstorum emendandum esse, ad eum videbimus. Nihilominus lectiones io codd. obviae haud obscure indicant, inter voces *capti* et *trecenti* aliquid medium intercessisse, quod oon intellectum ab his omissum, ab illis varie scriptum est. Nimirum ad veram acripturam iovestigaodam praelucet id, quod *in* optimis Florent. et Fragm. obvium est: eorum autem ope adjutus legendum puto *caesi octingenti ferme et viginti.* Numerus eoim videtur notis scriptus fuisse *IↃCCC*. Nota autem oumeri quingenarii *D.* vel *IↃ.* a librariis noo intellecta est, quare alii ejus loco *a*, alii alia reposuerunt. V. infra ad 38, 37, 6. Quamvis aotem hanc lectionem certam putem, io cootextum tamen recipere ausus non sum. Sed quum nec Sigonii lectio ferri possit, priorem revocavi. Mox *et signa militaria*, addita prima vocula, Loval. 2.

§. 1. *Ni P. Decius consul iis ad Maleventum castra objecisset*] Vet. lib. *ni P. Decius consul alter.* SIG. Ita etiam Portug. Gaertn. Haverk. et Hearoil Oxon. B. Sed melioris notae codd. additam vocem constanter repudiant. Hinc *ad Maleventum tum castra* Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. Sed, voculam *tum* ex praecedentis vocis syllaba finali natam esse, quisque videt. Ejus loco *cum* praeferunt Voss. 2. et Lovel. 3. *tam* Leid. 1. *clam* Lov. 4. quae ex priori depravata sunt. Deiode *objecissent* Leid. 1. Paullo ante *se Apuli* Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. Hinc *conjunsissent* Lovel. 1. et Klock. *commisissent* Leid. 2.

Extractosque deinde ad certamen fudisset] Copula *que* deficit in Pall. omnibus. Camp. edidit olim *et tractos deinde ad certamen effudisset.* GEBH. Eam copulam, quam omnes edd. usque ad Gronovianas servant, solus agnoscit Harlej. Sed addita est ab illis, qui sine ea verba Livii non recte cohaerere putarunt, non observantes copulae vice fungi vocem *deinde*. Ex eodem fonte promanavit, quod *et extractos* praeferant Portug. Gaerto. et Haverk. Ubi tamen *τὸ et* perperam repeti potuit ex praecedentis vocis literis finali-

duo consulares exercitus, diversis vagati partibus,
4 omnia spatio quinque mensium evastarunt. Quadraginta et quinque loca in Samnio fuere, in quibus Decii castra fuerunt: alterius consulis sex et

bus. V. ad 39, 18, 8. Praeterea *extractus deinde ad certamen fudisset* Florent. *extractus deinde ad certamen fudisset* Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. *extractus ad certamen deinde fuisset* Leid. 2. *extractus deinde ad certamen fuisset* Voss. 1. et Lovel. 1. *extractus deinde ad certamen fuisset fudisset* Voss. 2. penultimae tamen voci additis signis, quibus eam delendam indicatur. *fudit* et *fuit* etiam alibi commutantur. V. ad 8, 13, 5.

§. 2. *Decius in Samnitium legiones duxit*] Ita Cl. Jac. Gronovius edidit, cumque secutus est J. Clericus, qui tamen in praefatione jactavit, se Livium ad J. Fr. Gronovii mentem quam adcuratissime edidisse. Lectio haec per se spectata ferri posset. Absolute enim *ducere* sine casu addito Livio frequens est. V. supra ad 1, 23, 5. Praeterea, licet *legiones* Romanorum propriae fuerint, adeo ut copiae auxiliares, quae in castris Romanis militarent, non *legiones*, sed *alae* dicerentur; ut Livius monet 31, 21, 7. aliorum tamen, quam Romanorum, *legiones* saepe ipse Livius memoravit. Supra 8, 9, 8. *Legiones auxiliaque hostium mecum Diis Manibus Tellurique devoveo.* Ita *Sabina legio* obcurrit 2, 26, 3. *legiones Faliscorum* 4, 17, 12. *Bruttiae Lucanaeque legiones* 8, 24, 4. *legiones Etruscorum* 10, 5, 4. *Samnitium legiones*, ut hoc loco, 8, 38, 2. 9, 2, 3. similiaque plura. (* v. Duker. ad 42, 51, 4.) Verum lectio haec non alibi mihi obvia fuit, quam in edd. Rom. anni 1472. et Parm. Reliquae omnes editt. ut et codd. praeferunt *in Samnium*, nisi quod *in Samninium* sit in Portug. *Ducere* autem *in Samnium*, ut *ducere in Etruriam* 21, 58, 2. *ducere in Asium* 37, 7, 7. *ducere in Maedicam* 40, 21, 1. et passim alibi. Quin et *in Samnitium legiones*, si ad sequentia adtendamus, ferri nequit. Ita enim non haberet sequens *Ibi*, quo referri posset. At si *in Samnium* legamus, *Ibi* erit in Samnio. *In Samnitium* itaque typographorum aberratione in ed. Gronovianam inrepsisse puto; quia ipse vir Clariss. mutatae lectionis non meminit. At Clericus mendum illud emendare neglexit, quia nulla ejus in syllabo erroris mentio facta erat. Tanta diligentia operi, quod suscepit, praefuit. Priscam itaque lectionem revocavi. Insuper *ducit* Harlej. invitis reliquis omnibus. Paullo ante *plus fugae, quam caedis, fuit*, alio ordine, Portug.

§. 3. *Ibi duo consulares exercitus*] Cl. Ant. Perizonius in margine Livii scribendum conjecit *Ubi duo*. Ad quod inductus fuisse videtur, quia *Ibi* mox praecessit. Sed in aliam lectionem omnes libri conspirant. [*duo* omittit Veith.] Mox *quinque mensium spatio evastarunt*, trajectis vocibus, Lovel. 2. *quinque mensium spatio evastaverunt* Leid. 2. *evastare* praefert Lovel. 4.

§. 4. *Quadraginta et quinque loca in Samnio fuere*] *Et XLVX loca* Voss. 1. Leid. 2. et Fragm. Hav. *Et XL et XV loca* Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. *Et quadra-*

octoginta. nec valli tantum ac fossarum vestigia re- 5
licta, sed multo illis insigniora monumenta vastita- 6
tis circa regionumque depopulatarum. Fabius etiam urbem Cimetram cepit. ibi capta armatorum

ginta et quinque laca Voss. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Deinde *in Samnio fuerunt* Lavel. 4. et Gaertn. quarum prior vicissim max praefert *castra fuere,* alter *castra fuerant.*

§. 5. *Nec valli tantum ac fossarum vestigia relicta*] Hic lacus pulchre confirmat, quad abservarunt Lipsius 5. de Milit. Ram. Dial. 1. et Schelius ad Hygin. p. 1112. Ramanas in expeditionibus nullam nactem sine castris egisse. DUK. *nec valli tantum nec fassarum vestigia* Haverk. *nec valli tantum aut fassarum vestigia* Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. V. ad 21, 53, 3. *nec vallum tantum aut vestigia* Hearnii Oxan. L. 1.

Sed multa illis insigniara monumenta vastitatis circa regionumque depapulatarum] Vet. lib. *sed multa illis insigniora monumenta, vastatis circa regionibus depapulatisque.* SIG. Pall. pr. et tert. *multa aliis insigniara.* sec. *sed multò illis insigniora monumenta, vastatis circa regionibus depapulatisque.* Denique Camp. *multo aliis insigniara monumenta vastatis circa regianumque depopulata.* GEBH. Sigoniani: *vastatis circa regianibus depapulatisque.* Non succinit, nisi unus juxta suspectus. Forte: *sed multo illis insigniara manumenta vastitas circa regianum depopulatarum.* Nec mirere *manumenta vastitas.* Justinus 12, [10.] *Ibi in monumenta rerum a se gestarum urbem candidit, arasque statuit.* Rott. et Helm. *vastitas.* J. FR. GRON. *sed multo illis insigniora* Harlej. Portug. Gaertn. Klack. Haverk. et edd. usque ad Fraben. qui anno 1535. *multa* vulgavit, errore, ut videtur, operarum, quem tamen praeter Siganium secuti omnes editores prabarunt usque ad Granav. qui anna 1665. *multo* restituit. Certe illud *multa* in nulla scripto obvium fuit. Reliqui enim cadd. Florent. Vass. ambo, Leid. ambo, Lavel. 1. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. praeferunt *multa aliis insigniora,* culpa scribarum, qui etiam alibi *illa* et *alia* in membranis antiquis confuderunt. V. ad 23, 7, 3. *multo insigniara,* ut *multo validior* 1, 48, 3. ubi v. quae natavi. Deinde *castrorum circa regionumque depapulatarum* Lavel 2. *vastutis circa regionumque depapulatarum* Voss. 2. et Klock. *vastatis circa regionibus depapulatisque* Partug. Siganii vet. lib. consentiens, quod et se in uno cod. reperisse Danjatius manuit. *vastitatis circa religionibusque populatisque* Haverk. quasi esset a *vastitare*; quod tamen nondum alibi apud Livium obvium fuit, nisi quad perperam ei unus cad. obtrudere conatus sit supra 5, 12, 5. Quin et ipsa compasitio illa, licet pro *religionibusque* substituatur *regionibusque*, barbara, certe non Liviana est. Contra *vastitas* apud Livium saepe obcurrit. Supra 4, 21. 6. *Tantum metum vastitatis in urbe agrisque fecit.* 8, 9. 12. *Fugam ac vastitatem late fecerunt.* 21, 22, 9. *Quae moles ea, quidve prodigii esset quaerentem audisse, vastitatem Italiae esse,* 24, 3, 2. *Post vastitatem ea bello factam vix pars dimidia ha-*

duo millia quadringenti: caesi ferme pugnantes ad
7 quadringentos triginta. Inde, comitiorum caussa Romam profectus, maturavit eam rem agere. quum primo vocatae Q. Fabium consulem dicerent omnes centuriae, Ap. Claudius consularis candidatus, vir

bitabatur. Vulgatum itaque, quod integerrimi codices servant, verius esse puto.

§. 6. *Fabius etiam urbem Gimeram cepit*] Varie hoc in exemplaribus legitur, caeterum certi nihil. videnda sunt exemplaria vetustiora, et fieri potest, ut nomen eum loco interierit. GLAR. Hanc ex solo hoc loco memoravit Ortelius. Cluverius et Cellarius praeterierunt. DUK. Ita in nullo cod. obvium fuit. Quin et ita demum Mediol. anni 1480. editum vidi. Priores praeferunt *Gimetram*, quomodo etiam legunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. et Klock. *Cimetrum* Hearnii Oxon. N. *Simetriam* Portug. et Gaertn. *Simetiam* Haverk. *Cunetram* invenit Doujatius in Colbert. *Cimetriam* in Memm. Reliqui, quos consului, exhibent *Cimetram*, quomodo Aldus primus, et post eum tantum non omnes reliqui ediderunt. Oppidum Samnii obscurum est, cujus praeter Livium hoc loco, nullus veterum meminit. Praeterea *vi cepit* Portug. et Haverk. *vi capit* Gaertn.

Ibi capta armatorum duo millia quadringenti, caesi ferme pugnantes ad quadringentos triginta] Supra ad cap. praec. §. ult. contendi, Livio indignum esse, ut *ferme* et *ad* pro circiter eadem periodo jungat, cujus tamen boc loco exemplum obcurrit. Verum ibi ita jungebantur, ut ad unum referenda forent *capti ad trecentos ferme*, quasi diceret capti ferme circiter trecenti: quod ferendum non videtur. Hic autem eadem periodo juncta tamen ad diversa referri debent. Indicat enim Livius *ad* sive circiter quadringentos triginta caesos esse, et quidem caesos esse *ferme* pugnantes, maximam partem pugnantes, vix alios quam pugnantes. Ut autem dicam, quod videatur, puto locum vitio laborare, quam suspicionem codd. et edd. vett. dissensus movit. *ad CCCCXXX* per notas exhibent plures codd. quod omnibus literis perscriptum demum inveni in Mediol. anni 1495. ac Ven. anni 1498. priores praeferunt *a quadringentis triginta*. quibus consentit Harlej. *ad CCCXXX* habet Lovel. 2. *mille CCCCti et XXX* Lovel. 4. *ac CCCXXX* Lovel. 3. a m. 2. *a CCCCXXX* a m. 1. neque aliter erat in Florent. Voss. 2. Leid. 1. et Fragm. Hav. quam varietatem considerans a Livio scriptum esse videtur *IↃCCCCXXX*, sive *nongenti triginta*. Ut iterum non intellecta nota numeri quingenarii, de quo cap. praec. loco laudato dictum est, librariis errandi caussa exstiterit. Hinc ulterius progressus etiam in numero praecedenti librarios errasse existimavi, pariterque legendum *duo millia nongenti:* quum enim ibi quoque per notas scriptum esset, ad eumdem lapidem obfendentes similiter dederunt, *duo millia a CCCC*, ut exstat in Florent. quia autem ex illo *a* jam *ad* efficere non audebant, hinc *duo millia ac CCC* datum est in Leid. 1. et Fragm. Hav. *duo millia et CCCC* in Voss. utroque,

acer et ambitiosus, non sui magis honoris caussa, 8 quam ut patricii recuperarent duo consularia loca, quum suis, tum totius nobilitatis viribus, incubuit, ut se cum Q. Fabio consulem dicerent. Fabius pri- 9 mo, de se eadem fere, quae priore anno, dicen-

Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. alii deinde per literas scripserunt *duo millio et quodringenti*, quemadmodum in Portug. Haverk. Hearnii Oxon. B. et Exc. Pithoei. Verum hae tantum conjecturae sunt, quas, licet admodum verisimiles, certe priorem, nemini obtrudo. Praeterea *ito ibi copto*, prima voce addita, Haverk. Tum *cae si pugnantes ferme* Leid. 1. Lovel. 2. 4. et Fragm. Hav.

§. 7. *Comitiorum coussa Romom profectus*] *Romo profectus* Gaertn. *Romom profecturus* Harlej. et edd. Frobeniana anni 1535. priores. Vox *Romam* deficit in Lovel. 3. et 4. quorum prior etiam habet *oprofectus*.

Quum primo vocotoe Q. Fobium consulem dicerent omnes centurioe] *primo vocotoe centurioe* dicebantur, quae primo post praerogativas vocarentur. Nam sic paulo post loquitur [c. 22, 1.] *Eumque et praerogotivoe et primo vocotoe omnes centurioe consulem cum L. Volumnio dicebont.* Ex quo convincitur, in veteribus libris esse mendosum *cum primo vocotum Q. Fabium.* SIG. *quum primum vocotum Q. Fobium consulem* Portug. Gaertner. et Haverk. *quum primo vocotoe Q. Fobium consules* Voss. 1. *quum primo vocatum Q. Fabius cōs.* Leid. 1. *quum primo vocotum Q. Fabium consules* Leid. 2. *quum primo vocotum Q. Fabium consulem*, quam scripturam etiam Sigon. in vet. lib. invenit, et recte damnavit, Voss. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. Klock. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. L. 2. B. C. et edd. principes, nisi quod *vocut* praeferant Rom. anni 1472. ac Parm. *primo vocotae* superfuisse videtur in solo Florent. unde nihil notatur. Et ita restituit Froben. anno 1531.

§. 8. *Quum suis, tum totius nobilitotis viribus incubuit, ut se cum Q. Fobio consulem dicerent*] *tum suis, tum totius* Voss. duo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Gaertner. et Hearnii Oxon. C. atque ita etiam Florent. a m. 2. [Veith.] cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. supra ad 6, 23, 3. Tum vocula *ut* deficit in Florent. Voss. utroque, Leid. utroque, Lov. 1. 2. 3. 4. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Ox. L. 2. N. B. ac C. Deinde *secumque Fobium consulem diceret* Voss. 2. *secumque Fobium consulem dicerent* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3. *cumque Fobium consulem dicerent* Lovel. 4. et Fragm. Hav. *se cumque Fabio consulem dicerent* Voss. 1. *se cum Q. Fobio consule dicerent* Haverk. Fabii praenomen *Q.* omittitur in Lovel. 2.

§. 9. *Fobius primo, de se eadem fere*] Vox *primo* non est in veteribus libris, nec desiderari videtur. SIG. Non est etiam in Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Ea transposita *Primo Fabius* praefert Lovel. 4. Quod vero Sigonio eam non desiderari visum fuerit, forte inde factum est, quod videret, post eam non inferri *deinde* vel simile aliud, quod requiri puta-

do, abnuere. circumstare sellam omnis nobilitas; orare, ut ex coeno plebejo consulatum extraheret, majestatemque pristinam tum honori, tum patriciis
10 gentibus redderet. Fabius, silentio facto, media oratione studia hominum sedavit. *facturum enim se fuisse* dixit, *ut duorum patriciorum nomina reciperet,*
11 *si alium, quam se, consulem fieri videret: nunc se sui rationem comitiis, quum contra leges futurum*
12 *sit, pessimo exemplo non habiturum.* Ita L. Volum-

bat. At, Livium etiam ita loqui solitum fuisse, infra videbimus ad 22, 43, 3. [*Appius* pro *Fabius* Veith.] Mox *anuere*, pro *abnuere*, Fragm. Hav. V. ad 36, 34, 6. Tum *nobilitas omnis* alio ordine Haverk. et denique *extraherent*, pro *extraheret*, Hearnii Oxon. L. 1.

' *Majestatemque pristinam tum honori, tum patriciis gentibus redderet*] Id fore putabat nobilitas, si duo, ut ante, patricii consules facti fuissent. SIG. cum *honori, tum patriciis* Leid. 1. Lovel. 4. Portug. Haverk. et Exc. Pithoei. V. ad §. praec.

§. 10. *Silentio facto, media oratione studia hominum sedavit*] Duae priores voces non adparent in ed. Rom. anni 1472. quam tamen omnes servant reliquae, cum codd. scriptis. Deinde *fedavit* aberratione librarii Florent. Mox *facturum enim fuisse*, pronomine *se* omisso, Lovel. 4. *facturum eum se fuisse* Harlej. V. ad 6, 8, 6.

Nomina reciperet, si alium, quam se, consulem fieri videret] *nomina reciperentur* Lovel. 4. Deinde *sed alium* Portug. Verbum autem *fieri* exsulat ab Haverk.

§. 11. *Se sui rationem comitiis, quum contra leges futurum sit*] *se suam rationem* Voss. duo, Leid. 2. Lov. 1. 3. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *se suam orationem* Lovel. 2. et 4. Ita etiam scriptum erat in Leid. 1. sed postea primae literae ultimae vocis addita erat nota, qua indicabatur, eam delendam esse. Deinde *contra legem* Harlej. Gaertn. et edd. principes, pro quo Frobenius anno 1535. *contra leges* reposuit, quod in ceteris scriptis superest.

§. 12. *Ita L. Volumnius de plebe cum Ap. Claudio consul est factus*] Fortasse *Lucius Volumnius de plebe cum Ap. Claudio consules fiunt, priore item consulatu inter se comparati.* J. FR. GRON. Si vulgata lectio displicet, propius accedet ad eam *consules facti sunt.* De locutione autem *L. Volumnius cum Ap. Claudio consules fiunt*, vel *facti sunt*, infra videbimus ad 21, 60, 7. At pro recepta lectione stant omnes, scripti et editi, nisi quod *factus est* praeferat Haverk. Praeterea *Inde*, pro *Ita*, Klock. *Itaque* Gaertn. V. ad 21, 53, 7. Tum Volumnii et Claudii praenomina omittuntur in Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *Volumius* habent Fragm. Hav. Harlej. et ed. Rom. anni

nius de plebe cum Ap. Claudio consul est factus, priore item consulatu inter se comparati. Nobilitas objectare Fabio, fugisse eum Ap. Claudium collegam, eloquentia civilibusque artibus haud dubie praestantem.

XVI. Comitiis perfectis, veteres consules jussi 1
bellum in Samnio gerere, prorogato in sex menses
imperio. Itaque insequenti quoque anno, L. Vo- 2
lumnio, Ap. Claudio consulibus, P. Decius, qui con-

1472. *Voluminus* Lovel. 1. *Voluminius* Voss. 1. Leid. 2. et Portug. *Volunninus* Lovel. 3.

Priore item consulatu inter se comparati] *priore enim consulatu* Lovel. 2. 3. Gaertn. Portug. et Haverk. *priore ei consulatu* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 4. et Fragm. Hav. Deinde *comparanti* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. Mox *fuisse*, pro *fugisse*, Florent. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. ad 27, 32, 6. Denique *civilibus artibus*, copula *que* omissa, Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 1. *Veteres consules jussi bellum in Samnio gerere*] Prima vox perperam exsulat a Lovel. 4. Neque melius *jussit* praeferunt Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *in Samniti gerere* Leid. 1. *in Samnitio gerere* Fragm. Hav. *in Samnites gerere* Voss. 2. et Lovel. 3. V. infra ad Epit. Liv. 21. Praevalet tamen auctoritas aliorum codd. qui vulgato adhaerent. Mox *in VII menses* Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2.

§. 2. *Insequenti quoque anno L. Volumnio et Ap. Claudio consulibus*] Legendum *iterum consulibus*, hoc quod ipse paulo ante [cap. praec.] innuit, *Priore* (inquiens) *item consulatu inter se comparati.* Fuere enim ante una consules anno CDXLVII. [supra 9, 42, 2.] GLAR. *insequenti anno*, media voce omissa, Leid. 1. et Gaertn. *insequenti anno quoque* Haverk. Tum *Volumio* Harlej. et Fragm. Hav. *Volunnino* Lovel. 3. *Voluminio* Voss. 1. a m. 1. et Leid. 2. Similes varietates supra habuimus cap. praec. §. ult. V. etiam ad 9, 42, 2. Deinde copula inter nomina duorum consulum non adparet in Florent. Voss. 2. Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. quorum auctoritatem secutus sum. V. ad 2, 17, 1. Quamvis autem ambo consules jam antea dignitatem hanc gesserint, non audiendum tamen Glareanum esse, qui *iterum consulibus* scribendum existimavit, patebit ex illis, quae supra notantur ad 2, 16, 7.

P. Decius, qui consul in Samnio relictus a collega fuerat] *P. Decio* Harlej. Praenomen omittitur in Lovel. 2. *Tò qui* non comparet in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et Fragm. Hav. Verum ita etiam delendum erat sequens *fuerat*. Quod, si Gruterus in Pall. suis invenisset, ipsi non

sul in Samnio relictus a collega fuerat, proconsul idem populari non destitit agros, donec Samnitium exercitum, nusquam se proelio committentem, po-
3 stremo expulit finibus. Etruriam pulsi petierunt: et, quod legationibus nequidquam saepe tentaverant, id se tanto agmine armatorum, mixtis terrore precibus, acturos efficacius rati, postulaverunt princi-
4 pum Etruriae concilium. Quo coacto, per quot annos pro libertate dimicent cum Romanis, exponunt.

displiciturum fuisse, verisimile fit ex illis, quae notat infra ad 23, 34, 15. Sed mihi potius nihil mutandum videtur. *fuerat relictus a collega* alio ordine praefert Gaertn.

Nusquam se proelio committentem] *nunquam se proeliis committentem* Leid. 2. et Lovel. 1. [Veith.] Male. Supra 3, 42, 4. *Persecutis hostibus nusquam se aequo certamine committentes.* ubi alia vide. Verba sequentia *postremo expulit finibus. Etruriam pulsi petierunt* nulla de caussa omisit scriba Gaertner. Paullo ante *populari agros non destitit*, trajectis vocabulis, Haverk.

§. 3. *Acturos efficacius rati, postulaverunt principum Etruriae concilium*] *efficacius acturos rati* Voss. 1. *acturos rati efficacius* Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Vox *rati* deficit in Harlej. Deinde *postulaverunt principium et curiae concilium* Voss. 2. et Lovel. 3. Paullo ante *Et Etruriam pulsi petierunt* iidem ambo codd. Sed vocula *et* nata est ex sequentis literis prioribus. Ejusdem erroris exempla supra v. ad 5, 4, 14. 10, 3, 2. (*37, 48, 7.) et alibi. *petiere* Lovel. 4. Deinde *mixtis terrores precibus* Harlej. Verum ita legendum foret *id tanto agmine*. Ubi quum *se* constanter in omnibus supersit, et reliqui etiam hic *terrore* servent, *terrores* librarii errori adscribo, quem etiam Aldus in contextum recepit: sed recte in erratis *terrore* revocavit. De locutione *mixtae terrore preces* v. ad 8, 36, 5.

§. 4. *Quo coacto, per quot annos pro libertate dimicent cum Romanis, exponunt*] *Quod coacti* Lovel. 3. et 4. *Quod coacto* Leid. 1. et Fragm. Hav. *Quo coacti* Voss. 2. Deinde *per quod annos* Leid. 1. V. ad 44, 1, 1. *per tot annos* Lovel. 3. et 4. Hinc *exponit* Voss. 2. et Lovel. 3.

Si suismet ipsorum viribus tolerare tantam molem belli possent] *si suis in ipsorum viribus* Fragm. Hav. *si uismet ipsorum* Florent. in quo tamen alia manu *suismet* emendatur. *si suimet ipsorum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Atque ita edidit Curio, cujus lectionem, solo Sigonio excepto, secuti editores servarunt usque ad Modium, qui recte iterum *suismet*, injuria loco suo pulsum, restituit. Est autem id dictum, quemadmodum illud supra 7, 40, 9. *Quod meum factum dictumve consulis gra-*

omnia expertos esse, si suismet ipsorum viribus tole-
rare tantam molem belli possent: tentasse etiam 5
haud magni momenti finitimarum gentium auxilia:
petisse pacem a populo Romano, quum bellum tole-
rare non possent: rebellasse, quod pax servientibus
gravior, quam liberis bellum, esset. Unam sibi spem 6
reliquam in Etruscis restare. Scire, gentem Italiae
opulentissimam armis, viris, pecunia, esse: habere
adcolas Gallos, inter ferrum et arma natos, feroces

vius, quam tribuni, audistis. ubi v. quae notantur. *si suismet ipsorum viribus tolerare non possent tantam molem belli* Harlej.

§. 5. *Petisse pacem a populo Romano, quum bellum tolerare non possent*] *petiisse pacem* Lovel. 4. V. ad 37, 45, 2. Tum *ab populo Romano* Haverk. [*a Romanis* Veith.] *bellum tolerare nisi possent* Lovel. 3. *bellum tolerare possunt* Leid. 1. Paullo ante *tentasse haud etiam magni*, transpositis vocibus, Portug. et Haverk. In verbis sequentibus *pax fugientibus gravior*, pro *servientibus*, Exc. Pithoei.

§. 6. *Unam ipsi spem reliquam in Etruscis restare*] Pall. duo, totidemque vetustissimae edd. *Unam sibi spem.* sec. *Unam spem sibi.* GEBH. *Unam ipsi spem* primus edidit Curio, pro quo frustra vir doctus in margine ejus ed. conjicit *Unam ipsis spem.* Curionis autem lectionem servant, praeter Sigonium, reliqui editores usque ad Gruter. qui in postrema editione *Unam sibi spem* restituit; et recte. Ita enim non tantum Curione priores vulgarunt, sed et idem servant codd. nisi quod *sibi* desit in Leid. 2. et Lovel. 1. et *Unam spem sibi reliquam* praeferant Voss. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Praeterea *stare* Portug. et Gaertn. Displicuit forsitan librariis τὰ *reliqua* et *restare* hic conjungi, sed ita etiam Terent. in Hec. 4, 2, 11. *Neu caussa ulla restet reliqua.* et Flor. 3, 10. *Reliqua, quae restabant in Europa, fortuna in Caesarem transtulit.*

Feroces quum suopte ingenio, tum adversus Romanum populum: quem captum a se] Flor. *Romanos populum;* super *os* positum *u* cum lineola. An forte? *tum adversus Romanos, quem populum.* J. FR. GRON. *Romanum populum*, excepto Flor. servant reliqui codd. nisi quod *populum Romanum* sit in Lovel. et Haverk. Altera quidem verborum conlocatio insolentior est; non tamen sine exemplo. Supra 8, 23, 6. *Aegre pati civitatem Samnitium, quod Fregellas restituerit Romanus populus.* ubi in hunc ordinem consentiunt omnes, quos vidi, et scripti et editi. Alibi etiam id in Livii vel codd. vel edd. conspicitur, ubi nunc recentiores inverterunt. V. ad 3, 26, 8. c. 48, 1. 5, 24, 8. et 9. 22, 32, 5. 34, 49, 11. V. etiam viros doctos ad Val.

quum suopte ingenio, tum adversus Romanum populum: quem captum a se auroque redemtum, haud
7 *vana jactantes, memorent. Nihil abesse, si sit animus Etruscis, qui Porsenae quondam majoribusque eorum fuerit, quin Romanos, omni agro cis Tiberim pulsos, dimicare pro salute sua, non de intolerando*
8 *Italiae regno, cogant. Samnitem illis exercitum paratum, instructum armis, stipendio, venisse: confestim secuturos, vel si ad ipsam Romanam urbem obpugnandam ducant.*

1 **XVII. Haec eos in Etruria jactantes molientes-**

Max. 3, 4, 2. Similiter interdum *plebis tribuni*, *plebis aediles* obcurrere, supra vidimus ad 4, 59, 11. Si quis tamen, quemadmodum Gronov. scribendum docuit, praeferre velit, non adversabor. Praeterea *feroces suopte ingenio* Hearnii Oxon. C. *feroces tum suopte ingenio* Florent. a m. 2. Voss. 2. et Lovel. 1. ac 3. V. ad 6, 23, 3. *feroces tum suo ingenio* Voss. 1. et Leid. 2. *feroces cum suo ingenio* Lovel. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] Non est, cur vulgatum displiceat. V. ad 6, 15, 12. Deinde *quem a se captum* Leid. 1. *quem captum ab se* Portug. et Haverk. Mox *vana laetantes*, pro *jactantes*, Hearnii Oxon. N. in margine. *jactatus* et *laetatus* in Mstis etiam alibi commutari, vidimus ad Silii 11, 405.

§. 7. *Qui Porsenae quondam majoribusque eorum fuerit*] *Porsinnae* Flor. *Proscennae* Leid. 2. V. ad 2, 9. 1. Tum *quondamque majoribus eorum* Haverk. at copula *que* non adparet in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Quin Romanos, omni agro cis Tiberim pulsos] *quin Romanos omnia grecis Tiberim pulsos* Leid. 1. *qui Romanos omnia grecis Tiberim pulsos* Voss. 1. *qui Romanis omnia grecis Tiberim pulsos* Lovel. 1. a m. 1. *qui Romanis omni cis Tiberim pulsos* a m. 2. *qui Romanos omnia cis Tiberim pulsos* Leid. 2. *qui*, pro *quin*, etiam Haverk. et Fragm. Hav. quorum prior quoque *omni ejus Tiberini pulsos* legit. *Romanos eni agro* Gaertn. Mox *de tolerando Italiae regno*, pro *de intolerando*, Leid. 2. et Portug. a m. 1. *de intolerandae Italiae regno* Gaertn.

§. 8. *Samnitem illis exercitum paratum, instructum armis, stipendio, venisse*] *et Samnitem illis exercitum paratum instructumque* Voss. 2. et Lovel. 3. In verbis sequentibus *ut confestim secuturos*, addita prima vocula, Gaertn. *secutores* Voss. 1. et inter versus Leid. 2. *securos* Lovel. 3.

§. 1. *Hoec eos in Etruria jactantes molientesque*] Pal. sec. *jactantes atque molientes*. GEBHARD. Ita et Portug. Haverk.

que bellum domi Romanum urebat. nam P. Decius, ubi comperit per exploratores profectum Samnitium exercitum, advocato consilio, *Quid per agros*, in- 2
quit, *vagamur, vicatim circumferentes bellum? quin urbes et moenia adgredimur? nullus jam exercitus Samnio praesidet. cessere finibus, ac sibimet ipsi exsilium conscivere.* Adprobantibus cunctis, ad Mur- 3
gantiam, validam urbem, obpugnandam ducit: tantusque ardor militum fuit, et caritate ducis, et spe majoris, quam ex agrestibus populationibus, praedae, ut uno die vi atque armis urbem caperent. ibi 4

et Gaertn. nisi quod eorum posterior insuper legat *mollientes.*

Advocato concilio] *advocato consilio* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. Haverk. Fragm. Hav. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. quod probandum videtur, si quidem intelligantur legati, tribuni militum, quosque, quoties aliquid deliberandum incidebat, in consilium advocabant imperatores. Id autem *consilium*, non *concilium*, vocari, docet Gronov. infra ad 44, 2, 5. In contextum itaque recepi.

§. 2. *Quin urbes et moenia adgredimur*] Ita primus edidit Cl. Jac. Gronovius, quum antea *ac moenia* vulgaretur. Gronovio vero consentiunt omnes scripti mei, solo Harlej. excepto. Hearne autem, qui priorum edd. lectionem servavit, memorata illa Gronovii, de suorum codd. scriptura nihil monet. Praeterea *adgrediamur* Lovel. 1. in margine. Male. V. ad 1, 57, 7. Paullo ante *circumferendo bellum*, pro *circumferentes*, Portug. reliquis omnibus invitis.

Cessere finibus, ac sibimet ipsi exsilium conscivere] *cesserunt* et *consciverunt* solus Lovel. 4. *concivere* sollemni scribarum lapsu Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. et Fragm. Hav. V. ad cap. seq. §. 2. De locutione *consciscere sibi exsilium* v. ad 5, 53, 5. Tum *et sibimet ipsis* Gaertn. *ac sibimet ipsis* Lovel. 4. Perperam. V. supra ad 2, 19, 5.

§. 3. *Ad Murgantiam, validam urbem, obpugnandam ducit*] Stephanus: *Μοργέντιον πόλις Ἰταλίας· λέγεται καὶ Μοργεντίνα. τὸ ἐθνικὸν Μοργεντῖνος.* SIG. *Murganciam* Leid. 2. *Mugantiam* Voss. 2. *Magantiam* Lovel. 3. *Margantiam* Lovel. 2. 4. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 1. et 2. et ita infra hoc cap. §. 11. legunt Lovel. 2. 3. et Voss. 2.

Ut uno die vi atque armis urbem caperent] *una die* Portug. et Haverk. Sed v. infra ad 28, 28, 9. *urbem vi atque armis caperent*, alio vocum ordine, Gaertn.

§. 4. *Et centum pugnantes circumventi*] Pall. duo MSS. codd.

duo millia Samnitium et centum pugnantes circumventi captique: et alia praeda ingens capta eſt. quae ne inpedimentis gravibus agmen oneraret,
5 convocari milites Decius jubet. *Haccine*, inquit, *victoria sola, aut hac praeda contenti estis futuri? Vultis vos pro virtute spes gerere? omnes Samnitium urbes, fortunaeque in urbibus relictae, vestrae sunt;*

primus ac tert. *circumvecti.* GEBH. Ita et Voſſ. 2. ac Lovel. 3. sollemni scribarum aberratione. V. supra hoc lib. ad c. 2, 4.

Captique: et alia praeda ingens capta est] Recidenda pro alienis videntur *capto est.* J. FR. GRON. Quum omnes codd. voces *capta est* pertinaciter servent, Gronovio eas ejicienti consentire non audeo. V. supra ad 9, 44, 13.

Quae ne inpedimentis gravibus agmen oneraret] Vocula *ne* deficit in Florent. et Lovel. 4. Deinde *honeraret* addita adspiratione dederunt Voſſ. 1. Lovel. 1. et Fragm. Hav. V. supra ad 4, 13, 13.

§. 5. *Haccine, inquit, victorio sola, out hac praedo contenti estis futuri*] *Hacine, inquit* Florent. et Leid. 1. V. ad 6, 17, 3. *Hiccine, inquit* Lovel. 3. *Haeccine, inquit* Lovel. 4. a m. 1. Deinde *et hoc praedo* Gaertn. Eaedem voculae etiam supra commutantur 3, 39, 5. Tum *contenti estis futuris* Lovel. 4. a m. 1. pro quo poſtea emendatur aeque inepte *futuras.*

Urbes, fortunaeque in urbibus relictae, vestrae sunt] *vires, fortunaeque* Lovel. 2. Tum *in urbibus derelictae* editi priores. Infra 39, 30, 5. *Castra ingressi, quae derelicta inter nocturnam trepidationem erant.* Sed Aldo, qui primus *relictae* reposuit, favent omnes scripti. quare vulgatum servo. [*relicta* Veith.] *in viribus relictoe* Gaertn. Hinc *nostrae sunt* Lovel. 2. et 3. [Veith.] *sunt nostroe* Voſſ. 2. Paullo ante *Si vultis vos*, addita prima vocula, edd. priores usque ad Froben. qui eam anno 1535. recte expunxit: addita enim ab interprete videtur.

Quando legiones eorum, tot proeliis fusas, postremo finibus expulistis] *eremando legiones eorum* male Haverk. nec melius *tot proeliis fusis* Portug. De origine hujus erroris v. ad 6, 3, 8. Deinde *finibus repulistis* Gaertn. et Hearnii Oxon. B.

§. 6. *Inlicite lucro mercotorem, ut sequatur ogmen*] Habet Pal. sec. *Illicite lucro mercotores, ut sequantur ogmen.* GEBH. *inlicita* a m. 1. fuerat in Florent. pro quo poſtea *inlicitae* emendatum eſt. De verbo *inlicere* v. ad 5, 33, 3. *inlicite lucra mercatorum, ut sequontur agmen* Lovel. 2. *inlicite lucro mercatorum, ut sequatur agmen* Lovel. 3. 4. et Fragm. Hav. *inlicite lucro mercatorum, ut sequontur agmen* Voſſ. 2. *inlicite lucro mercatorem, ut sequantur agmen* Gaertn. *inlicite lucro mercatores, ut sequontur agmen* Portug. et Haverk. Nihil muto.

quando legiones eorum, tot proeliis fusas, postremo finibus expulistis. Vendite ista, et inlicite lucro mer- 6
catorem, ut sequatur agmen. ego subinde subgeram, quae vendatis. Ad Romuleam urbem hinc eamus, ubi vos labor haud major, praeda major manet.
Divendita praeda, ultro adhortantes imperatorem 7
ad Romuleam pergunt. Ibi quoque sine opere,

Mercator pro mercatoribus, ut *miles*, *eques*, *pedes* et similia poni solent sensu conlectivo. V. ad 7, 35, 2. Mox *subgeram*, *ut vendatis*, pro *quae vendatis*, Hearnii Oxon. L. 2.

Ad Romuleam urbem hinc eamus] De hac sic Stephanus. *Ῥωμυλία τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Σαμνιτῶν πόλις, τὸ ἐθνικὸν Ῥωμυλιάτης.* SIG. Palat. sec. habet *Ad Romuleam hinc eamus.* GEBH. Eadem vox, quam optimi codd. servant, non comparet etiam in Portug. Haverk. et Gaertn. quorum posterior etiam legit *Romuliam*, sed *Romuleiam* Lovel. 2. Deinde *hinc eramus* Haverk.

Ubi vos labor haud magnus, praeda major manet] Pall. duo MSS. pr. et tert. et Andreae vetusta editio: *ubi labor vos haud major, praeda major manet.* Sec. *ubi labor vos, haud major praeda, manet.* Campanus vero edidit: *ubi vos labor haud major praedaque potior manet.* Vulgata jam lectio e libris melioribus eruta est, quam non facile est aspernandum. GEBH. Duo Pall. duo Voss. Helm. Chiflet. Andreas, *labor haud major, praeda major manet.* J. FR. GRON. *ubi nos labor* Lov. 2. et 4. *ubi labor nos* Gaertn. *ubi labor vos* Portug. et Haverk. Deinde *labor haud magnus, praeda potior manet* Harlej. *labor haud major praedaque potior manet* Neap. Latinii. *labor haud major, quam praeda, manet* Voss. 2. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 1. *labor, aut major praeda manet* Haverk. *labor haud major, praeda major manet* reliqui mei Voss. 1. Leid. ambo, Florent. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. et Gaertn. et cum illis Exc. Pithoei, Doujatii Memm. ac Colbert. ut et edd. Rom. anni 1472. et Parm. pro quo deinde Mediol. anno 1480. dederunt *labor haud major, praeda potior manet;* idque proximi servarunt usque ad Aldum, qui eam lectionem primus substituit, quae deinceps constanter obtinuit. Verum codicum numerus et auctoritas effecit, ut priorum edd. scripturam revocarim, licet eam Gebhardus improbasse videatur. *Labor haud major, praeda major* eadem ferme figura dictum est, qua illud apud Cicer. orat. pro Ligar. 6. *Principum dignitas erat paene par, non par fortasse eorum, qui sequebantur.*

§. 7. *Divendita praeda, ultro adhortantes imperatorem*] *Hi vendita praeda* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. B. ac C. [Veith.] Male. *Divendere* in hac re Livio frequens est. Supra 3, 13, 10. *Ut, divenditis omnibus bonis, aliquamdiu trans Tiberim viveret.* 21, 21, 2. *Partitis divenditisque reliquiis prae-*

sine tormentis, simul admota sunt signa, nulla vi deterriti a muris, qua cuique proximum fuit, sca-
8 lis raptim admotis, in moenia evasere. captum oppidum ac direptum est. ad duo millia et trecenti occisi; et sex millia hominum capta; et miles in-
9 genti praeda potitus: quam vendere, sicut priorem,

dae. 37, 5, 3. *Partim divendita, partim divisa praeda.* Deinde *ultro exhortantes* Haverk. Mox iterum *Romuleiam* Lov. 2.

Simul admota sunt signa, nulla vi deterriti a muris] *simul ut admota* Voss. 1. inter versus, Leid. 2. et Lovel. 1. *simul a admota* Portug. quasi voluisset *simul ac admota.* Sed v. supra ad 6, 1, 6. Tum *nulla inde territi* Gaertn. Error natus primo est ex similitudine literarum *ui* et *in*, praesertim in scriptura Longobardica. V. ad 3, 49, 6. Deinde quod disjungenda juncta sint, et jungenda disjuncta sint; quemadmodum *indefatigationem* dederunt librarii, pro *in defatigationem*, supra 8, 38, 11. Paullo ante *Ibique sine opere*, pro *Ibi quoque*, Lovel. 2. V. ad 5, 27, 1.

Qua cuique proximum fuit, etc. *in moenia evasere*] Prima vocula deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. *quacunque proximum fuit* praefert Lovel. 3. Verbum autem *fuit* non adparet in Gaertn. Hinc *in moenia vasere* Voss. 2. Leid. 1. et Fragm. Hav. *in moenia evaserunt* Lovel. 4.

§. 8. *Captum oppidum ac direptum est*] *et direptum* Gaertn. et Haverk. *ac directum* Fragm. Hav. V. ad 37, 31, 5. Sed duae illae voces omittuntur sine caussa in Portug.

Ad duo millia et trecentos occisi] Hoc postremae Gruteri debetur. Andreas et omnes usque ad Frobenium ultimum *trecenti.* Gryphius, Curio, Sigonius, Gruterus prius, *CCC*, ut et fere scripti, sed Vossianus (sec.) clare *ad duo millia tercenti.* Et genus est loquendi Livio haud insolens. 3, (15, 5.) *Exsules servique ad quatuor millia hominum et quingenti, duce Appio*, etc. 4, (59, 7.) *Quorum ad duo millia et quingenti vivi capiuntur.* 27, (12, 16.) *Cecidere in pugna fugaque ad duo millia et septingenti.* 35, (22, 4.) *Ad mille quingenti ad consules transfugerunt.* J. FR. GRON. *ac duo millia* Haverk. V. ad 21, 32, 2. Vocula *et* deficit in Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Haverk. et Fragm. Hav. Recte autem Gronov. *trecenti* revocavit. Certe *tercenti* etiam Lovel. 3. *tricenti* Portug. V. eumdem Gronov. ad Liv. 8, 18, 8. 22, 41, 2. 28, 36, 13. Jac. Gronov. ad 22, 50, 11. 28, 34, 2. et quae notavi infra hoc lib. c. 43, 8. 27, 12, 16. ac 41, 18, 2. Eamdem lectionem non intellexerunt Nannius ad Liv. 3, 15, 5. et Tan. Faber. ad Liv. 4, 59, 7.

Et sex millia hominum capta; et miles ingenti praeda potitus] *et V. millia hominum* Klock. *et sex millia hostium* Portug. et Haverk. V. ad 23, 37, 11. et mox hoc cap. §. 10. Deinde *praeda potitur* Leid. 2.

§. 9. *Quam vendere, sicut priorem, coactus, Ferentinum in-*

coactus, Ferentinum inde, quamquam nihil quietis
dabatur, tamen summa alacritate ductus. Ceterum 10
ibi plus laboris ac periculi fuit. et defensa summa vi moenia sunt, et locus erat munimento naturaque tutus: sed evicit omnia adsuetus praedae miles. ad tria millia hostium circa muros caesa: praeda

de] De Ferentino libris hujus decadis duobus primis (ad 1,51,9. et 2,38,1.) admonuimus, sed in Volscis oppido, cujus agrum Romani Hernicis postea dederunt, anno ab urbe condita CCCXLII. [4,51,7.] GLAR. *coactus est* Portug. Sed vox *coactus* deficit in Leid. 1. Tum *Ferrentinum* Lovel. 1.

Quamquam nihil quietis dabatur, tamen summa alacritate ductus] *nihil qui dabatur* Voss. 2. et Lovel. 3. *nihil quietis diebatur* Leid. 2. a m. 1. pro quo inter versus adscriptum *dicebatur*. Tum *cum summa alacritate ductus* Haverk. de qua locutione v. ad 43, 23, 2. Sed potius nihil muto, et arbitror varietatem scripturae ortam esse ex similitudine ductuum, quibus compendia *tñ*, id est *tamen*, et *cū*, id est *cum*, scribi solent. V. ad 9, 3, 8.

§. 10. *Et defensa summa vi moenia sunt*] Vet. lib. *nam et defensa*. SIG. Tò *nam* interposuit Sigonius: nos reperimus nusquam. J. FR. GRON. Reperi in uno meorum Portug. Hearnius etiam in uno Oxon. B. Sed particulam hanc additam puto a librariis connectendae orationi, quam ceteroquin male cohaesuram existimabant. V. infra ad hujus libri c. 30, 1. et supra ad 6, 24, 2. Adde, quae notantur ad hujus lib. c. 39, 4, (* 34, 33. 8.) In praecedentibus *tò plus* deficit in Portug.

Locus erat munimento naturaque tutus] *locus erat munimento namque tutus* Lovel. 3. *locus munimento erat* editi ante Aldum cum uno ex scriptis Harlej. *munimento et natura* Portug. et Haverk.

Sed evicit omnia adsuetus praedae miles] Nonne *praeda?* V. paterna 31, 35, 3. JAC. GRON. Quae pater illius ibi adnotat, eo pertinent, ut ostendat, *adsuetus* recte ablativo jungi, non ut neget, ei etiam dativum addi posse. Livius 5. 48, 3. *Quorum intolerantissima gens, humorique ac frigori adsueta.* Curtius 10, 5, 8. *Nobiles pueri, custodiae corporis ejus adsueti.* Et cur *adsuetus* minus cum tertio casu dici posset, quam *adsuescere*, quo optimi scriptores utuntur? Non magis hic quidquam invitis Mstis tentandum est, quam 38, 17, 5. *Romanis Gallici tumultus adsuetis.* quod nemo mutare conatus est. DUK. *devicit omnia* Voss. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] *devincit omnia* Lovel. 3. Sed litera initialis *d* in his codd. adhaesit ex ultima vocis praecedentis. V. ad 37, 29, 8. Ceterum si qui codices Gronovio *praeda* scribenti adsentirentur, non adversarer; ita enim passim scriptores loqui, ad d. l. Livii videbimus. Nunc vero, quum omnes *praedae* retineant, ejus conjecturam probare non audeo. Et quidem *praedae* vel accipi potest casu tertio: illa enim ordina-

11 militis fuit. Hujus obpugnatarum urbium decoris pars major in quibusdam annalibus ad Maximum trahitur. Murgantiam ab Decio, a Fabio Ferentinum Romuleamque obpugnatas tradunt: sunt, qui
12 novorum consulum hanc gloriam faciant. Quidam non

ria et consueta eſt hujus vocis conſtructio: (* v. ad 27, 47, 5.) vel casu secundo. Nam, ita et Livium locutum eſſe, infra videbimus ad 38, 17, 5.

Ad tria millia hostium circa muros caesa: praeda militis fuit] *ad tria millia hominum* Harlej. quas voces librarii frequentiſſime in codd. commutant. V. ad 23, 37, 11. et supra hoc cap. §. 8. Deinde *praeda militi fuit* Gaertn. Haverk. Exc. Pithoei, et Hearnii Ox. N. Sed litera sibilans finalis vocis mediae intercidit ob similitudinem initialis vocis proximae. V. ad 4, 33, 10. *praeda militum fuit* Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. et Fragm. Hav. cum Oxon. B. et C. apud Hearnium. Qua mutatione opus non eſſe, docent, quae notantur supra hoc cap. §. 6.

§. 11. *Hujus obpugnatarum urbium decoris pars major*] *oppugnatorum* Port. *oppugnatarum* Leid. ambo. Tum *major pars* Haverk. et Fragm. Hav.

Murgantiam ab Decio, a Fabio Ferentinum Romuleamque obpugnatas] *a Decio* Voſſ. 2. et Lovel. 3. ac 4. Tum *ab Fabio* Gaertn. sed praepositio deeſt in Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. quorum poſterior etiam praefert *Ferrentinum*. Hinc *Romulam* Fragm. Hav. *Romulejam* Lovel. 2. Insuper *oppugnandus* Leid. 1.

§. 12. *Sed alterius, P. Volumnii*] *L. Volumnii* ex ipsomet Livio et Capitolinis tabulis. SIG. Primae edd. praenomen ignorant. *Publium* vocant Parm. tum Aldus, hinc reliqui: quibus fere consentiunt codd. Insuper *P. Voluminii* Voſſ. duo, Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. *ſ. P. Voluminii* Lovel. 3.

Ei Samnium provinciam evenisse] Verba haec desunt in Gaertn. et Hearnii Oxon. N. vox prima in Haverk. cujus loco *et* praefert Harlej. Tum *Samnitium*, vel *Samnitum*, *provinciam evenisse* Voſſ. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. B. et L. 2. Verum ita Livius potius dixiſſet *Samnites provinciam*. V. ad 5, 12, 6. *provinciam Samnitium* Lovel. 4. *Samnitium provincia* Portug. *Samnitum pugnam* Haverk.

§. 1. *Dum ea in Samnio, etc. gererentur*] Nulli codd. aliquid mutant, nisi quod *in Samnium* praeferat Gaertn. et *gerentur* Lovel. 1. Interim tamen verisimilis eſt conjectura J. Fr. Gronovii, qui ad 2, 47, 5. legendum exiſtimat *Cum gererentur*, vel *Dum geruntur*. Et quidem a poſteriori conjectura haud longe abit Lovel. 1. scriptura. V. supra ad 1, 40, 7.

Romanis in Etruria interim bellum ingens multis ex gentibus concitur] Tres Pall. *iterum bellum*. GEBH. Pall. et Voſſ. al.

non amborum, sed alterius, L. Volumnii: ei Samnium provinciam evenisse.

XVIII. Dum ea in Samnio, cujuscumque ductu 1
auspicioque, gererentur; Romanis in Etruria iterum
bellum ingens multis ex gentibus concitur; cujus au-
ctor Gellius Egnatius ex Samnitibus erat. Tusci fere 2

ter *iterum bellum ingens*. J. FR. GRON. *Romanis interim in Etruria bellum* Harlej. et excusi Aldo priores. *Romanis in Etruriam interim bellum* Leid. 1. et Fragm. Hav. *Romanis in Etruria itim bellum* Lovel. 2. incertum, utrum librarius *iterum*, an *interim*, scribere voluerit. *iterum* autem, si excerptis meis fides habenda sit, non tantum alter, sed uterque Voss. praeferunt, quod etiam superest in Portug. Lovel. 3. Gaertn. et Haverk. seque in codd. Oxoniensibus reperisse, Hearne monuit. Reliqui Florent. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 4. *interim* servant. Solent voces *Iterim*, sive *interim*, et *iterum*, quae ductibus parum differunt, saepe in Mstis confundi. V. supra ad 3, 7, 4. c. 17, 4. c. 63, 7. 4, 51, 4. 5, 15, 1. c. 49, 8. 6, 3, 6. (* 24, 9, 3. 25, 20, 1.) Gronovius *iterum* in contextum recepit. Verum, quum vix interesse videatur, utrum praeferamus, et pro altero stent integriores codd. id etiam, si mei arbitrii fuisset, retinuissem. Insuper vox *ingens* non adparet in Voss. 2. Tum *conciere* Harlej. *concitatur* Gaertn. V. ad 9, 37, 1.

Cujus auctor Gellius Egnatius ex Samnitibus erat] *cujus actor* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 1, 26, 5. Deinde *Gelius Egnatius* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. Haverk. et principes edd. *Gelius Egnarius* Port. *Gellius Egatius* Lovel. 3. *Gellius Egnonius* Lovel. 4. Infra tamen plerique codd. in vulgatum consentiunt, aut adhuc aliter legunt. V. ad c. 21, 2. et c. 29, 16. Tò *erat* deficit in Gaertn.

§. 2. *Tusci fere omnes consciverant bellum*] *Tusci vero omnes* Lovel. 2. Harlej. et Gaertn. Et ita ediderunt Mediol. anno 1480. Tarvis. utraque, et variae Venet. usque ad Aldum. V. mox ad §. 8. *Tusci fere nonis nõ consciverant bellum* Lov. 1. Deinde *consciverunt bellum* Gaertner. *conciverant* Neap. Latinii, et edd. Rom. anni 1472. Parm. Venet. anni 1495. 1506. Mediol. anni 1505. Ascens. omnes. Vascos. Curio, et omnes recentiores usque ad Gronov. nisi quod interim Sigoniana anni 1592. pejus legerit *concitaverant*. Gronovius vero substituit anno 1665. *consciverant*, quomodo praeferunt reliqui codd. Et recte. Non enim Tusci *conciverant*, id est concitaverant, bellum; sed, a Gellio Egnatio uno Samnitium, qui belli auctor erat, concitati, bellum *consciverant*, id est simul omnes jusserant. De verbo *consciscere* hoc sensu v. ad 1, 32, 13. quaedam etiam infra ad 21, 8, 7. Populus, quum aliquid in comitiis jubet, dicitur id *sciscere*, ut notum est; unde *plebiscita* vocantur: si alii in eadem re jubenda consentiunt, dicuntur *consciscere*: quo sensu hic capiendum est. Solent verba *conciere* et *consciscere* a librariis

omnes consciverant bellum: traxerat contagio proximos Umbriae populos: et Gallica auxilia mercede sollicitabantur. omnis ea multitudo ad castra Sam-
3 nitium conveniebat. Qui tumultus repens postquam Romam perlatus est, quum jam L. Volumnius consul cum legionibus secunda ac tertia, sociorumque millibus quindecim profectus in Samnium esset, Ap. Claudium primo quoque tempore in Etruriam ire

commutari, praesertim autem in praeteritis *concivi* et *conscivi*, quae una tantum litera addita vel detracta differunt. V. ad 3, 53, 4. hoc lib. cap. praec. §. 2. c. 34, 13. 22, 1, 2. (* 33, 49, 2.) 41, 8, 4. Adde N. Heinsium ad Claud. 1. de Laud. Stil 243. Mox in verbis sequentibus *in Gellica auxilia*, pro *et Gallica*, Haverk. Deinde pronomen *ea* deficit in Harlej. et edd. Aldina prioribus. Ejus loco *illa* praefert Fragm. Hav.

§. 3. *Qui tumultus repens postquam Romam perlatus est*] *quamquam Romam* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *Romae* Haverk. Deinde verbum *est* deficit in Voss. 1. Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 4. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. N. B. ac C. ejus loco *quam* praeferunt Voss. 2. et Lovel. 3. At eo transposito *est perlatus* legunt Florent. Portug. Gaertn. et Haverk.

L. Volumnius consul cum legione secunda ac tertia, sociorumque millibus quindecim] Consulis praenomen omittitur in Gaertn. et Haverk. Ipse *Voluminius* dicitur in Voss. utroque, Leid. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. V. ad c. 16, 2. Hinc *cum legione veterna*, *sociorumque* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Oxon. N. apud Hearnium, qui in ejus margine recte *secunda ac tertia* emendatum monuit. *cum legione II. actria* Leid. 1. Videtur per notas scriptum fuisse *II. ac III.* quod, quemadmodum reddendum foret, non adsecutus librarius ita per errorem dedit. Similiter fere *cum legione actria* Lovel. 4. *cum legione secunda et tertia* Portug. Gaertn. et Haverk. *cum legione secunda ac tertia* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. C. (Veith.) et edd. priscae, pro quo Frobenius anno 1535. primus *legionibus* substituit; quod in solis Florent. et Klock. superfuisse videtur. Certe ex illis nulla in excerptis scripturae varietas obcurrit. Id etiam eruditius est, nec facile librariis in mentem venire potuisse existimo, si antea *cum legione* scriptum fuisset. Similis est oratio infra 29, 2, 5. *cornua dextrum Illergetes, laevum ignobiles tenebant Hispaniae populi.* quomodo recte Rhenanus emendat, pro *cornu*. Neque hinc multum abit *Sp. et L. Papirii*, de quo supra dictum ad 6, 22, 1. Deinde *sociorumque militibus* $\overline{XV}$ Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. quod reddendum foret *sociorumque militibus quindecim millibus*. Librarii enim linea transversa, quae capiti notarum numeralium inponitur, numerum millies mul-

placuit. duae Romanae legiones secutae, prima et 4
quarta, et sociorum duodecim millia. caſtra haud
procul ab hoſte posita. Ceterum magis eo profe- 5
ctum eſt, quod mature ventum erat, ut quosdam
spectantes jam arma Etruriae populos metus Romani nominis comprimeret, quam quod ductu consulis quidquam ibi satis scite aut fortunate geſtum sit.
Multa proelia locis et temporibus iniquis commiſſa: 6

tiplicandum eſſe, indicare solent. Locutio autem *militibus quindecim millibus* eodem jure defendi poteſt, quo alia defendit Cl. Perizon. ad Sanctii Minerv. 4, 8. n. 2. Potius tamen exiſtimo, librarios per errorem *militibus*, pro *millibus*, scripsiſſe; quas voces saepe alibi commutare soliti fuerunt. V. ad 23, 41, 10. Mox *in Samnium est*, pro *esset*, Haverk.

In Etruriam ire placuit] *in Etruria* Voſſ. 1. et Leid. 1. *in Etruriam ne placuit* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Similitudo literarum *ir* et *n* poſterioris erroris cauſſa exſtitit. V. ad 7, 26, 1.

§. 4. *Legiones secutae, prima et quarta, et sociorum duodecim millia*] *secutae sunt*, addita ultima voce, Portug. a m. 1. *legiones secunde secunda et quarta* exhibet Gaertn. *legiones secutae, mercenariorum quinquaginta et quatuor* Lov. 2. [*secutae mercenariorum quinquaginta et quinque et duodecim millia* Veith.] *legiones secutae L. et IIII* Leid. 1. et Lovel. 4. *legiones secutae L. et vim* Lovel. 3. *legiones secutae prima et quinta* Hearnii Oxon. L. 2. Poſterius *et* ante τὸ *sociorum* deficit in Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn.

§. 5. *Ceterum magis eo profectum est, quod mature ventum erat*] Vet. lib. *eo magis.* SIG. Similiter Haverk. et Exc. Pithoei. Deinde *quo mature ventum* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *quod adeo muture ventum* Portug. et Haverk. Sed interposita vox eſt a librarii gloſſa, qui simpliciter *ut* pro *odeo ut* usurpari ignorabat. V. ad hujus lib. c. 11, 3. Verbum *erat* exsulat ab Haverk.

Quosdam, spectantes jam arma, in Etruria populos metus Romani nominis comprimeret] Tres Pall. *Etruriae populos.* Neque discrepant vetuſtiſſimae edd. GEBH. Pall. Voſſiani, Helm. Th. et editi omnes ante Frobenium *arma Etruriae.* J. FR. GRON. *Etruriae populos* omnes Hearnii Oxonienses et mei codd. nisi quod ex Florent. qui cum editione alteram lectionem praeferente conlatus eſt, nihil notetur. Tum *quodam spectantes* Lov. 3. et Haverk. *quosdam exspectantes* Leid. 2. V. ad 6, 33, 1. Praeterea *metus magis Romani nominis comprimeret* Portug. et Hearnii Oxon. B. *metus Romani nominis Romam opprimeret* Leid. 2. Vox *nominis* deficit in Florent.

Quam quod ductu consulis quidquam ibi satis scite aut fortunate gestum sit] *quamquam ductu consulis quicquid* sine sen-

spesque in dies graviorem hostem faciebat. et jam prope erat, ut nec duci milites, nec militibus dux
7 satis fideret. Literas ad collegam arcessendum ex Samnio missas, in trinis annalibus invenio. piget tamen incertum ponere, quum ea ipsa inter consules populi Romani, jam iterum eodem honore fungentes, discrepatio fuerit; Appio abnuente missas;

su Haverk. neque melius *quamq; ductu consulis quicquam* Lovel. 3. Tum *scite ac fortunate gestum est* Hearnii Oxon. B. qui *gestum est* etiam invenit in N. neque aliter Voss. 1. Leid. 2. Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 6. *Spesque in dies graviorem hostem faciebat*] *spesque inde graviorem hostem faciebat* Leid. 2. Paullo ante *Et multa proelio*, addita prima vocula, Portug. Gaertn. et Haverk.

Ut nec duci milites, nec militibus dux satis fideret] *quod nec duci* Gaertn. Hinc *ne militibus dux* Voss. 1. Leid. ambo, et Lovel. 1. Deinde *fideret satis* Haverk.

§. 7. *Literas ad collegam arcessendum ex Samnio missas, in trinis annalibus invenio*] *Literas ac collegam* Leid. 2. V. ad 21,32,2. *ad collegam accersendam* Gaertn. *ad collegom occersiendum* Voss. 1. Lovel. 1. 2. et Portug. *ad collegam accersendum* Leid. ambo, Lovel. 3. 4. Harlej. Haverk. et Fragm. Hav. Vide superius notata ad 9,9,12. Tum *in tribus annolibus* Haverk. et Fragm. Hav. *in ternis annolibus* Leid. 2. in margine. V. infra ad 23, 49, 6.

Quum ea ipsa inter consules populi Romani jam iterum eodem honore fungentes discrepatio fuerit] *quum jam ipsa inter consules iterum*, mediis omissis, Lovel. 4. Tum *iterum eorum honore fungentes* Gaertn. *iterum eumdem honorem fungentes* ed. Mediol. anni 1480. et quaedam aliae. Verum nulli codicum consentiunt, neque alibi Livium hac constructione uti memini. Deinde *disceptotio* edd. antiquiores cum Florent. a m. 1. in quo manus altera, sed satis etiam antiqua, substituit *discrepatio*, quomodo reliqui codd. servant, et primus Aldus in contextum recepit. V. ad 21,31,7.

Appii se literis adcitum] *literis se accitum* Leid. 2 Lovel. 1. Gaertn. Haverk. et Portug. a m. 2. Paullo ante *ipso Appio abnuente*, addita prima vocula, Lovel. 4. *Appio annuente* Fragm. Hav. V. ad 36,34,6.

§.8. *In quibus ad tria millia hostium caeso erant, dimidium fere ejus captum*] *in quibus tria millia* Gaertn. invitis reliquis scriptis omnibusque excusis. Livium saepius *ad* praepositione pro circiter, plus minus, usum esse, supra vidimus ad 6, 20, 7. *millia hostium cuesa sunt* Lov. 4. Tum *dimidium fore ejus* Lovel. 1. *dimidium vero ejus* Gaertner. Alibi voces *fere* et *vero* in Mstis confunduntur. Modo exemplum ejus erroris habuimus hoc cap. §. 2. V. supra ad 9, 29, 1.

Volumnio adfirmante, Appii se literis adcitum.
Jam Volumnius in Samnio tria castella ceperat, in 8
quibus ad tria millia hostium caesa erant, dimidium
fere ejus captum: et Lucanorum seditiones, a ple-
bejis et egentibus ducibus ortas, summa optimatium
voluntate per Q. Fabium proconsulem, missum eo
cum veteri exercitu, compresserat. Decio depopu- 9

Et Lucanorum seditiones, a plebejis et egentibus ducibus ortas] Prima vocula deficit in Lovel. 4. Hinc *ob plebeis et egentibus* Portug. Gaertn. et Haverk. *a plebejis cogentibus* Lovel. 4. *a plebejis et agentibus* Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *orta* Gaertn. Sed ultima ejus vocis litera intercepta est a prima sequentis. V. ad 37, 29, 5.

Summa optimatium voluntate per Q. Fobium proconsulem] *summa optima et voluntute* Haverk. *summa opinantium voluntate* Gaertn. *summa optimotum voluntate* Lovel. 4. V. infra ad Epit. Liv. 79. Tum *per quae Fabium* Lovel. 3. Praeterea *Fabium consulem* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] *Fabium pro consule* Voss. 2. et Lovel. 3. quomodo etiam Sigonius in prioribus edd. exendi curavit, quod deinceps in Aldina, quae nomen ejus praefert, sed eo demum mortuo Venetiis anno 1592. prodiit, mutatum est. V. infra ad 23, 30, 19.

Missum eo cum veteri exercitu, compresserat] *amissum locum veteri exercitu* Klock. *missum eo cum vetere exercitu* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lov. 1. 2. 4. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. idque etiam voluisse videtur scriba Lovel. 3. qui tamen per errorem *cum venire exercitu* dedit. Eadem varietas in terminatione ablativi hujus vocis etiam supra erat 9, 31, 9. c. 39, 11. 10, 2, 14. Hinc *compressae erant* Harlej. et multae ex vetustis edd. V. ad 23, 29, 16. *compresserat Volumnius* Haverk. Sed ultima vox, quae jam initio periodi praecesserat, est ex glossa interpretis.

§. 9. *Decio populandos hostium agros relinquit*] Pall. omnes, Campanique editio *depopulandos hostium agros*. GEBH. Scripti *depopulandos*. J. FR. GRON. *populandos* in uno est Harlej. et forte in Florent. ex quo nihil in excerptis notatur. *ad populandos* Haverk. Reliqui mei, Neap. Latinii, et Hearnii Oxonienses *depopulandos*. Saepius ita variasse librarios, supra vidimus hoc lib. c. 12, 7. Praeterea *Decio* non adparet in Voss. 2. quemadmodum nec *hostium* in Leid. 2. et Lovel. 1. Mutato ordine *agros hostium* praefert Haverk. *reliquit* Voss. 2. Lovel. 2. Portug. et Harlej.

Ipse cum copiis in Etruriam ad collegam pergit] Haec ita legunt Pall. duo *ipse cum ipsis suis copiis in Etruriam pergit ad collegam*. sec. Andreaeque editio *ipse cum suis copiis*. GEBH. Scripti *cum ipsis copiis*. sed legendum *cum suis*, ut Vossianus, et edd. ante Modianam

landos hostium agros relinquit. ipse cum suis copiis in Etruriam ad collegam pergit: quem advenientem
10 laeti omnes accepere. Appium ex conscientia sua credo animum habuisse haud inmerito iratum, si nihil scripserat: inliberali et ingrato animo, si egue-
11 rat ope, dissimulantem. Vix enim salute mutua reddita, quum obviam egressus esset, *Satin' salvae*, inquit, *L. Volumni? ut sese in Samnio res habent?*

jam occuparunt. J. FR. GRON. Duobus Pall. Gebhardi consentit unus ex meis Lovel. 3. sed reliqui cum Hearnii Oxoniensibus legunt *ipse cum suis copiis*, ut Gronovius restituit. Lectionis autem, quam damnavit, non Modius auctor censendus est, sed ita jam ante eum receperunt Curio, Lugdun. anni 1553. Basil. anni 1554. Parisina anni 1573. et Francof. anni 1578. Mox in verbis sequentibus *excepere*, pro *accepere*, Lovel. 2. Passim ita variant scribae librarii. V. ad 6, 9, 12. 8, 6, 7. hoc lib. c. 26, 12. (* 27, 6, 5. 29, 34, 12. 31, 14, 12. 32, 3, 2. 37, 7, 15.) Plura exempla habes ad 2, 47, 7. *acceperunt* Lovel. 4.

§. 10. *Animum habuisse haud inmerito iratum, si nihil scripserat: inliberali et ingrato animo, si eguerat ope, dissimulantem*] Videtur τὸ *animo* insiticium esse: Livio enim satis fuerat, paullo ante vocem eam posuisse, unde facillimum repeti. Nisi scripsit: *credo animatum fuisse: haud immerito iratum, si nihil scripserat, illiberali et ingrato animo.* J. FR. GRON. *haud merito natum* Haverk. *haud immerito elatum* Hearnii Oxon. L. 1. *haud immerito irritatum* Leid. 2. sollemni scribarum errore. V. infra ad 34, 36, 6. Tum *in illiberali et ingrato* Fragm. Hav. *illiberali, etiam ingrato* Lovel. 2. Voces *habuisse haud immerito* etc. *ingrato animo* desunt in Lovel. 4. neglegentia librarii, cui fraudi fuit vocum *animum* et *animo* repetitio; quales errores innumeris locis committi, saepius supra vidimus. Vocem *ope* omittunt Lovel. 3. et 5. Cl. Ant. Perizon. scribendum conjecit ad marginem Livii, *animum habuisse haud immerito iratum, si nihil scripserat; illiberalem et ingratum, si, quum eguerat ope, dissimulavit.* Id nimium a vulgato et codicum lectione discedere, quisque videt. Neque satis placet alterutra Gronovii conjectura; non posterior, quia et ipsi idem, quod modo propositae, obstat; non prior, quia ejusdem, quae modo praecessit, vocis repetitionem per se satis idoneam locum emendandi rationem non existimo. V. ad 1, 3, 9. Judicium sustineo.

§. 11. *Satin' salvae, inquit, L. Volumni? ut sese in Samnio res habent*] *Sed ni salvas, inquit, L. Volumni, in Samnio res h'as* Lovel. 2. *Sutin' salute* Voss. 2. *Satini salvae* Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. *Satin' salve* Portug. et Fragm. Hav. Sed vulgatum probum est. V. ad 1, 58,

Quae te caussa, ut provincia tua excederes, induxit? Volumnius *in Samnio res prosperas esse* aït, *li-* 12
teris ejus adcitum venisse, quae si falsae fuerint, nec usus sui sit in Etruria, extemplo conversis signis abiturum. Tu vero abeas, inquit, *neque te* 13
quisquam moratur: etenim minime consentaneum est, quum bello tuo forsitan vix sufficias, hic te ad opem ferendam aliis gloriari venisse. Bene, Hercu- 14

7. Tum *inquit Lucio Volumnio* Florent. Sed et hic omnino vulgatum praefero. Livium enim in adlocutionibus praenomine et nomine uti solitum fuisse, supra vidimus ad 6, 12, 10. et c. 15, 4. Deinde *ut sese res in Samnio habent* Haverk. Paullo ante male *salute mutua reddita est*, addita ultima voce, Fragm. Hav.

Quae te caussa, ut provincia tua excederes, induxit] Pall. duo, *ut provinciam tuam excederes.* GEBH. *Quae te caussa, ut e provincia tu excederes* Lovel. 2. *Quae te caussa, ut de provincia tua excederes* Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. *Quae te caussa, ut in provinciam tu excederes* Leid. 1. *Quae te caussa, in provinciam tuam excederes* Voss. 2. *Quae te caussa, ut provinciam tuam excederes* Lovel. 3. Quae lectio non displiceret, si plures ac certiores codd. eam firmarent, Livius enim ita saepe hoc verbum construere solet. Deinde *movit*, pro *induxit*, Hearnii Oxon. C. quod ex glossa in contextum receptum videtur. Eo sensu *inducere* est 26, 11, 9. *Quum rudera milites, religione inducti, jacerent.*

§. 12. *In Samnio res prosperas esse aït: literis ejus adcitum venisse*] Praepositio *in* non apparet in Haverk. Tum *prosperas esse: at literis ejus* Leid. 2. Mox *nec usus sui sit in Etruriam* Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. Harlej. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] Quod fere dictum esse videri posset, ut 34. 6. 6. *In navis administratione alia in secundam, alia in adversam tempestatem usui sunt.* ubi vide. Praeterea *habiturum*, pro *abiturum*, Gaertn. V. ad 22, 59, 19. [*abituros* Veith.]

§. 13. *Tu vero abeas, inquit, neque te quisquam moratur*] *Tum vera habeas* Gaertn. *Tum vero, abeas, inquit* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 4. Portug. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed nihil muto. Supra 2, 12, 14. *Tu vero abi, inquit, in te magis, quam in me, hostilia ausus.* Ubi eamdem lectionum diversitatem notavi. V. infra hoc lib. ad c. 40, 11. Tum *nec te quisquam* Lovel. 2. Harlej. et edd. ante Aldum. *nec te quispiam* Lovel. 4. V. ad 35, 42, 7. *nec te quisque* Gaertn. V. ad 9, 38, 9.

Hic te ad opem ferendam aliis gloriari venisse] *huc te ad opem ferendam* Lovel. 2. et Neap. Latinii. ut jungatur *huc venisse.* Reliqui servant *hic*, quod jungendum cum *gloriari.* Tum *gloriaris venisse* Portug. *glorieris venisse* Hearnii Oxon. B. et C. Paulo

les, *verteret*, dicere Volumnius: *malle frustra operam insumtam*, *quam quidquam incidisse*, *cur non satis esset Etruriae unus consularis exercitus.*

1 XIX. Digredientes jam consules legati tribunique ex Appiano exercitu circumsiſtunt: pars imperato-

ante *enim minime*, pro *etenim*, Voſſ. 1. Deinde *vix forsitan sufficias*, alio ordine, Lovel. 4. *forsitan vix efficias* Portug.

§. 14. *Bene*, *Hercules*, *verteret*] *Hercule* Leid. 2. et Lovel. 1. *Hercle* Lovel. 2. V. ad 5, 4, 10. et 7, 11, 1. *Bene verteret*, *Hercules* Portug. Gaertn. et Haverk. *Dii verterent* Lovel. 2. Utraque formula in communi usu fuit, vel simpliciter *bene vertat*, *res bene vertat*, vel etiam *Dii bene vertant*. V. Briſſon. 1. de Formul. pag. m. 65. Nihil itaque reliquis invitis mutandum.

Malle frustra operam insumtam, *quam quidquam incidisse*] *male frustra opera sua usum*, *tamquam quidquam incidisset* Lovel. 2. *male frustra operam suam visam*, *tamquam quidquam incidisse* Fragm. Hav. *male* etiam Lovel. 1. et Haverk. [*operam suam insumendam* Veith.] *operam frustra*, *quam quidquum*, omiſſa media voce, sed tamen relicta lacuna, Lov. 4. *Insumere operam* est inpendere. Cic. 2. de Invent. 38. *Quid sumtus in eam rem*, *aut laboris insumserit.* Deinde *accidisse* Lovel. 4. quod ex vulgatae lectionis interpretatione natum puto. Saepe enim *incidere* et *accidere* apud Livium eſt. 1, 46, 5. *Forte ita inciderat*, *ne duo violenta ingenia matrimonio jungerentur.* c. 58, 5. *Ita facto maturatoque opus esse: rem atrocem incidisse.* 2, 27, 2. *Quod ubi cui militi inciderat*, *collegam adpellabat.* 3, 38, 8. *Quidnam incidisset*, *cur rem desuetam usurparent.* c. 40, 9. *Quonam futo incidisset*, *mirari se dictitans*, *ut decemviros obpugnarent.* hoc lib. cap. seq. *Si qua clades incidisset*, *desertori magis*, *quam deserto*, *noxiae fore.* 26, 23, 2. *Forte ita incidit*, *ut comitiis perfectis nunciaretur.* 38, 49, 9. *Infeliciter incidit*, *ut talem civem amitteremus.* c. 58, 9. *Forte ita incidisse*, *ut dierum aliquot via abesset.* 45, 8, 5. *Utcumque tamen haec*, *sive errore humano*, *seu casu*, *seu necessitate*, *inciderunt.* V. etiam Broekhus. ad Propert. 1. El. 15, 28. *incidisset* Lovel. 2. qui etiam mox omittit vocem *esset.*

§. 1. *Digredientes jam consules legati* etc. *circumsistunt*] *Digredientē jam consules*, *legati* Lovel. 3. *Digredientem jam consulem legati* Voſſ. 2. a m. 1. Lovel. 2. 4. Harlej. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. L. 1. et priscae edd. *Digrediente jam consule legati* Voſſ. 2. a m. 2. et Haverk. Sed recte Frobenius, consentientibus reliquis scriptis, anno 1535. *Digredientes jam consules* edidit. Deinde *circumsistant* Gaertn.

Auxilium, *quod accipiendum ultro fuerit*, *sua sponte oblatum sperneretur*] A Curione eſt. Priores *acciendum.* Veriſſime: loquuntur enim tamquam credentes Appio, neganti accitum eſſe. Itaque jam recepimus in secundam editionem noſtram.

rem suum orare, *ne collegae auxilium, quod adciendum ultro fuerit, sua sponte oblatum sperneretur:* plures abeunti Volumnio obsistere atque obtestari, 2 *ne pravo cum collega certamine rempublicam prodat. Si qua clades incidisset, desertori magis, quam de-*

Sed nec pejus mox foret *sperneret*, vel *aspernaretur*. Nemo enim spernebat praeter ipsum imperatorem. J. FR. GRON. *accipiendum*, quod Gronovius recte damnavit, ex nostris nihilominus servant Leid. duo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et forte Florent. unde nihil notatum video. Ex Hearnii autem Oxoniensibus similiter peccant N. L. 2. et C. [Veith.] Quin etiam ante Curionem pariter edidit Aldus, qui tamen inter errata revocavit *acciendum*. Alibi saepe *accipere* et *accire* in Mstis commutantur. V. ad 7, 37, 4. 8, 3, 10. 9, 3, 8. 36, 27, 2. et 40, 47, 4. ubi etiam locutio *adcire auxilia* inlustratur. Similiter *acciri* et *accipi* confunduntur. V. ad 23, 17, 7. *ultro adcire*. ut 1, 35, 3. *Numam non petentem in regnum ultro adcitum*. Tum *ultro fuit* Gaertn. V. ad 40, 14, 11. Deinde Doujatius *sperneretur* contra Gronovium defendit; ne, si *sperneret*, vel *aspernaretur*, legamus, tribuni ae legati culpam spreti auxilii Appio praesenti exprobrare videantur: quasi vero id se facere Appius negaret. Sane *oblatum sperneret* praeferunt Lovel. 2. et Gaertn. *sperneret oblatum* Lovel. 4. V. ad 39, 22, 8. Paullo ante vox *pars* omittitur in Leid. 1.

§. 2. *Ne pravo cum collega certamine rempublicam prodat*] *ne prave* Portug. *ne parvo* Voss. 2. Leid. 2. et Lovel. 3. cum edd. Parm. et Tarvis. priori, facili ac frequenti lapsu. V. ad 29, 37, 16. Deinde *prodeat* Haverk. *prodant* Lovel. 2. 3. et Leid. 1. *perdant* Lovel. 4. *perdat* Harlej. et edd. vett. ante Frobenianam anni 1535. Sed nihil mutandum. *Prodere* hic est destituere, id, quod curae ac tutelae suae commissum erat, deserere. Supra 2, 54, 8. *Desertam ac proditam caussam publicam queri*. et saepe alibi. V. quae notantur ad Silii 16, 621. *Perdere* autem et *Prodere* saepe in Mstis committi, patet ex illis, quae notat Gruter. ad 1, 13, 5. et N. Heins. ad Ovid. 4. Fast. 715. Adde infra ad 21, 19, 9. 22, 53, 4. (31, 24, 2.) et aliis locis.

Desertori magis, quam deserto, noxiae fore] Pal. pr. *nosse fore*. Reliqui duo cum ed. Campani *noxae fore*. 34, 19, 5. *Publica fide accepta, nihil eam rem noxae futuram*. Ubi tamen MSS. Pall. et vet. editio *noxiae*. 36, 7, 5. *Nec iis noxae futurum sit*. Ubi libri omnes *noxiae*. GEBH. *nosse fore* Voss. 2. et Lovel. 3. *noxae fore* Voss. 1. in marg. Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Haverk. At ita nasuti librarii dedisse videntur, quia veram crediderunt Grammaticorum distinctionem, qui *noxa* crimen, *noxia* poenam notare existimarunt. Quum vero, ea vocabula sine discrimine, vel pro crimine, vel pro poena criminis, usurpari, supra dictum sit ad 2, 54, 10. (* et ad 8, 28, 8.) atque optimi codd. vulgatum tueantur, nihil mutandum censeo.

3 *serto, noxiae fore. Eo rem adductam, ut omne rei
bene aut secus gestae in Etruria decus dedecusque
ad L. Volumnium sit delegatum. neminem quaesitu-
rum, quae verba Appii, sed quae fortuna exercitus*
4 *fuerit. Dimitti ab Appio eum, sed a republica et ab
exercitu retineri; experiretur modo voluntatem mili-*
5 *tum.* **Haec monendo obtestandoque, prope resti-**

§. 3. *Eo rem odductam, ut omnis rei bene aut secus gestac in Etrurio decus*] Pal. sec. *omne rei bene aut secus gestoe in Etrurio decus.* GEBH. Flor. Rott. Helm. Voss. *omni.* Ergo *omne.* quod etiam notavit Muretus. J. FR. GRON. *Eo rem abductam* Harlej. V. ad 27, 29, 1. *Eo rem deductom* Lovel. 2. Male. Livius 25, 8, 11. *Ubi jam eo consuetudinis udducta res est, ut, quocumque noctis tempore sibilo dedisset signum, porto aperiretur.* 37, 49, 3. *Et eo rem adduxerunt, ut haud paullo plurium maleficiorum gentis, quam beneficiorum memorio subiret onimos.* 42, 12, 6. *Eo rem propc adductam, ut oditus et in Achojam daretur.* Tum vocula *ut* exsulat a Gaertn. Deinde *omni rei* Leid. 2. et Lovel. 1. *omne rei* Portug. et Haverk. Ita interdum codices, quos minime credas, meliorem lectionem retinent. Hinc *gestae in Etruriam* Leid. 2. et Lovel. 1. Ita loquitur Justin. 3, 1. *Bello in Graeciom infeliciter gesto, etiam suis contemtui esse coepit.* ubi videndi sunt viri docti. Eamdem locutionem multis locis codices Livio adscribunt. V. ad hujus lib. c. 16, 1. hujus cap. §. 9. c. 24, 13. ad 30, 27, 3. 37, 53, 12 ad Epit. Liv. 84. Adde Doct. Oudendorp. ad Frontini 1, 3, 5. Similiter fere loquitur auctor Epit. Liv. 21. *In Itoliam belli Punici secundi ortus narratur.* ubi alia vide. Quia tamen optimos codices pro vulgato stare video, id praeferendum omnino puto.

Ad L. Volumnium sit delegatum] *ad L. Volumnium delegetur* Harlej. cum editis ante Aldum. *sit delotum* Lovel. 2. Male. Similiter erraruut scribae supra ad 9, 13, 11. (* 25, 23, 7.) De verbo *delegore* v. ad 29, 20, 2. Mox *quio verbi Appii, sed quio fortunae exercitus fuerit* Lovel. 2. *verbi* et *fortunoe* etiam Leid. 1.

§. 4. *Sed a republica et ob exercitu retineri*] Probo, si rejecta copula legatur, ut exhibet Palat. sec. *sed ob republica, ob exercitu retineri.* Idem paullo post rescribebat *experiretur modo militem.* GEBH. *sed ad rempublicom et ab exercitu retineri* Leid. 1. et Fragm. Hav. *sed ob republica exercitu retineri* Haverk. *sed ab republica, ab exercitu retineri* Portug. et Gaertn. *sed o republica, ob exercitu retineri* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Quod, si primae notae codices firmarent, probari posset. V. ad 38, 18, 12. Paullo ante *Dimitti Appio*, omissa praepositione, Leid. 1. Lovel. 2. et Fragm. Hav. In verbis sequentibus *experiretur modo militem* Portug. *experiretur modo militum voluntotem* Haverk.

§. 5. *Hoec monendo obtestandoque, propc resistentes consu-*

tantes consules in concionem pertraxerunt. ibi orationes longiores habitae in eamdem ferme sententiam, in quam inter paucos certatum verbis fuerat.
Et quum Volumnius, caussa superior, ne infacun- 6
dus quidem adversus eximiam eloquentiam collegae
visus esset; cavillansque Appius, *sibi acceptum re-* 7
ferre, diceret, *debere*, *quod ex muto atque elingui*

les] Vetus lectio habet *restitantes*, non *resistentes*. GELEN. Pal. sec. rescribebat, *Haec movendo detestandoque apud resistentes consules*. Perperam, ut nemo non videt. GEBH. *Haec movendo obtestandoque* Haverk. V. ad 35, 35, 5. *Haec inducendo obtestandoque* Lovel. 2. *Haec dicendo obtestandoque* Hearnii Oxon. C. Male. Sallust. in Jug. 10. *Per hanc dextram, per regni fidem moneo obtestorque*. Deinde *resistentem consulem* Hearnii Oxon. C. *resistentes consules* ejusdem Hearnii B. cum Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] *restantes consules* Voss. 1. *resistantes* Florent. Sed recte *restitantes* Gelenius emendavit: quod non tantum superest in reliquis scriptis meis, sed etiam in multis cdd. antt. ut Rom. anni 1472. Mediol. anni 1480. 1505. aliisque. Alibi saepe haec verba inter se commutantur. V. ad 6, 7, 2. ubi de τῷ *restitare* plura vide. 7, 39, 14. et ad 30, 31, 8.

In eamdem ferme sententiam, in quam inter paucos certatum verbis fuerat] Vet. lib. *in quam paucis ante certatum verbis fuerat*. recte. idcirco enim aït longiores nunc orationes habitas. SIG. Nisi fallor, congruit scriptura Pal. sec. Sigoniano libro, *in quam ante paucis certatum fuerat verbis*. GEBH. Qui Sigonio interpolatum ediderunt *in quam paucis ante certatum verbis fuerat*, non adsecuti sunt leporem Livii. *Inter paucos* est inter comites et proximos utriusque. *Certare* autem *verbis*, quum *longioribus orationibus* diversum ponitur, est brevibus dictis alternis et altercatione contendere. Donatus ad Terentii in in Phormione [4, 3, 33.] *tria non commutabitis verba hodie inter vos: Proprie verba commutare est, quod altercari dicimus*. Eaque Plauti est *verbis velitatio* [in Asin. 2, 2, 41.] Turpilius [apud Nonium in *Velitatio*.] *Comperce verbis velitare, ad rem redi*. Auctor Moralium sub nomine Catonis [1. carm. 10.]

Contra verbosos noli contendere verbis.

J. FR. GRON. *in quam ante paucis certatum verbis fuerat* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *in quam paucis ante certatum verbis fuerat* Hearnii Oxon. N. et L. 2. *in quam ante paucis certatum fuerat verbis* Portug. Gaertn. et Haverk. Sed recte Gronov. vulgatum tuetur, quod reliqui codd. et inter eos omnes optimi, firmant.

§. 7. *Cavillansque Appius, sibi acceptum referre, diceret, debere*] *cavillans Appius*, sine copula *que*, Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *sibi acceptum diceret, quod*, o-

facundum etiam consulem haberent: priore consulatu, primis utique mensibus, hiscere eum nequisse,
8 *nunc jam populares orationes serere. Quam mallem,* inquit Volumnius, *tu a me strenue facere, quam ego abs te scite loqui didicissem. Postremo conditionem ferre, quae decretura sit, non orator, (neque enim id desiderare rempublicam) sed imperator*
9 *uter sit melior. Etruriam et Samnium provincias esse: utram mallet, eligeret. suo exercitu se vel in*
10 *Etruria, vel in Samnio rem gesturum.* Tum mili-

missis duobus verbis *referre* et *debere*, Lovel. 3. 4. et Fragm. Hav. Eorum prius deest in Voss. 2. *sibi acceptum referre diceret deberet* Leid. 1. *sibi acceptum referre diceret deberi* Lovel. 2. Mox *etiam facundum*, transpositis vocibus, Voss. 2. et Lovel. 3.

Hiscere eum nequisse, nunc jam populares orationes serere] Pronomen *eum* omittunt Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. B. et primae edd. quod recte Aldus adscivit, et reliqui codd. servant. Tum *nequivisse* Lovel. 4. V. ad 5, 10, 10. Deinde *hunc jam populares* Lovel. 2. solita scribarum aberratione. V. ad 9, 9, 9. *nunc tam populares* Haverk. V. ad 21, 11, 12. De particulis *nunc jam* inter se junctis v. ad 7, 32, 14.

§. 8 *Quam ego abs te scite loqui didicissem*] *quam ego absque te* Lovel. 2. *quam abs te* Lovel. 4. Deinde *scire loqui* Lovel. 3. Portug. et Gaertn. *scite eloqui* Florent. a m. 1. Sed prima litera τοῦ *eloqui*, quam manus altera erasit, ex litera ultima proximae vocis repetita erat.

Neque enim id desiderare rempublicam] Pessime Pal. sec. *neque enim id desiderat respublica.* GEBH. Ita etiam ex meis errant Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 9. *Suo exercitu se vel in Etruria, vel in Sumnio rem gesturum*] Pal. sec. *suo exercitu se in Etruriam vel in Samnium rem gesturum.* GEBH. Ita et in Portug. atque Haverk. [Veith.] inveni. V. supra hoc cap. §. 3. *vel in Samnium* etiam Leid. 2. et Gaertn. prius *vel* etiam omittitur in Harlej. Gaertn. et edd. Aldina prioribus. Paullo ante *utramque mallet, eligeret*, pro *utram*, Leid. 2. V. ad 8, 6, 13. *utrum mallet, eligeret* Gaertn. [Veith.] *utram mallet eligere* Voss. 2. Lov. 3. Haverk. et Fragm. Hav.

§. 10. *Tum militum clamor ortus*] *tum clamor militum exortus* Lovel. 2. reliquis scriptis, omnibusque editis invitis. Τὸ *exortus* receptum videtur ex §. 12.

§. 11. *Non committam, ut, quid vos velitis, obscurum sit*] *nunc omittam* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. *nunc* et *non* saepe confunduntur. V. ad 9, 7, 5. Similiter etiam *omittere* et *omittere* vel *committere*. Exem-

tum clamor ortus, *ut simul ambo bellum Etruscum susciperent.* quo animadverso consensu, Volumnius, 11
Quoniam in collegae voluntate interpretanda, inquit, *erravi; non committam, ut, quid vos velitis, obscurum sit. manere, an abire me velitis, clamore significate.* Tum vero tantus eſt clamor exortus, ut ho- 12
ſtes e caſtris exciret. armis adreptis in aciem descendunt. et Volumnius signa canere, ac vexilla efferri e caſtris juſſit. Appium addubitaſſe ferunt, 13
cernentem, seu pugnante, seu quieto se, fore col-

plum habuimus supra 6, 24, 2. Hac ratione etiam confunduntur *occurrere*, sive ut scribebant saepe *ocurrere*, et *ɔcurrere*, vel *concurrere*. V. ad 36, 24, 4. Paullo ante *Quoniam in collegae, inquit, voluntate interpretanda erravi*, alio ordine vocabulorum, Harl. et edd. Aldo antiquiores. Voces autem *obscurum sit. manere, an abire me velitis* non adparent in Voſſ. 2. neglegentia librarii, cui fraudi fuit vocis *velitis* repetitio. V. ad 9, 11, 11.

§. 12. *Tantus est clamor exortus, ut hostes e castris exciret*] *clamor est exortus* Lovel. 2. 4. Hinc *quod hostes e castris exciret* Gaertn. *ut hostem e castris exciret* Harlej. *ut hostem ex castris exciret* edd. principes. Aldus poſtea *e castris* dedit; Frobenius insuper anno 1535. *hostes.* sed *ut hostes e castris acciret* Hearnii Oxon. C. *ut hostes e castris audirent* Fragm. Hav. in quo reliqua verba hujus. §. desiderantur. At voces *exciret: armis* etc. *efferri e castris* exsulant a Voſſ. 2. et Lovel. 3. librariorum culpa propter repetitionem τῶν *e castris.*

Vexilla afferri e castris jussit] Pal. sec. binaeque edd. antt. *vexilla efferri.* A reliquis duobus MSS. Pall. haec absunt. GEBHARD. Non dubito, quin *vexilla* hic eadem sint, quae *signa*, ut l. 8, 8. Nam quod hic *vexilla efferri*, id alibi in eadem re *signa ferri*, *efferri*, et *proferri*, dicit. V. 4, 9, 13. 9, 14, 5. c. 43, 8. et c. 45, 14. 10, 5, 1. 27, 2, 5. et c. 42, 8. l. 34, 36. l. 43, 45. DUK. *afferri*, quod etiam Hearnio in Oxon. L. 2. obvium fuit, primus edidit Curio: idque praeter Sigonium plerique editores servarunt usque ad Gronov. qui *efferri* reposuit. *e castris ferri jussit* eſt in Gaertn. *efferri jussit* apud Hearnium in Oxon. L. 1. *efferri castris jussit* in C. *jussum*, pro *jussit*, legit Lovel. 4. Paullo ante *in acie descendunt*, pro *in aciem*, Florent. et Leid. 1.

§. 13. *Appium addubitasse ferunt, cernentem, seu pugnante, seu quieto se, fore collegae victoriam*] *Appium dubitasse fertur* Lovel. 2. quod dictum videri poſſet ad exemplum eorum, de quibus egi ad 1, 31, 8. At uni codici credere temerarium foret. *addubitare* etiam alibi apud Livium obvium eſt. V. ad 2, 4, 7.

legae victoriam: deinde veritum, ne suae quoque le-
giones Volumnium sequerentur, et ipsum flagitan-
14 tibus suis signum dedisse. Ab neutra parte satis
commode instructi fuerunt. nam et Samnitium dux
Gellius Egnatius pabulatum cum cohortibus paucis
ierat; suoque inpetu magis milites, quam cujus-
15 quam ductu aut imperio, pugnam capessebant. et
Romani exercitus nec pariter ambo ducti, nec satis
temporis ad instruendum fuit. Prius concurrit Vo-

Deinde *propugnante* Fragm. Hav. *cernentem, seu pugnante, seu quieto se, victorium collegae* Leid. 2. et Lovel. 1. *victoriam collegae* etiam Voss. 1. Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 14. *Nam et Samnitium dux Gellius Egnatius pabulatum cum cohortibus paucis ierat*] *Tò et* deficit in Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Tum *Gelius Egratius* Haverk. Deinde *cum cohortibus pabulatum paucis* Harlej. et edd. Aldo antiquiores. *pabulatum cum paucis cohortibus* Leid. 1. Mox *suo spem magis*, pro *suoque inpetu magis* Voss. 2. *suo quoque impetu magis* Haverk. Hinc *ductu vel imperio* Voss. 1. Leid. 2. Lov. 1. Gaertn. Portug. et Haverk. Vox autem *capessebant* non adparet in Leid. 2.

§. 15. *Romani exercitus nec pariter ambo ducti, nec satis temporis*] *impariter ambo ducti* Klock. [*exercitus pariter* Veith.] Deinde *ne satis* Lovel. 3.

§. 16. *Velut sorte quadam mutante adsuetos inter se hostes*] Legendum censeo *forte*. J. FR. GRON. Haec saepissime permutari, nemo non adnotavit. Adsentirer Gronovio, nisi nonnihil scrupuli injiceret *velut*, quod nondum alibi phrasi *forte quadam* additum inveni: *velut sorte quadam* dicit Livius 6, 21, 2. *Volscos velut sorte quadam prope in aeternum exercendo Romano militi datos*, id est, velut fato quodam. Nec video, cur hic quoque ita accipi non possit, quemadmodum 30, 30, 3. *fato datum*, et *sorte datum* eadem sunt. DUK. Ita etiam inveni non tantum in Leid. 2. et Florent. sed etiam in edd. Froben. anni 1535. eamque secutis recentioribus usque ad Gruter. qui demum in postrema ed. *sorte* iterum substituit. Alterum itaque revocavi. Saepius autem librarios haec vocabula commutasse, supra vidimus ad 1, 4, 4. Supra 5, 13, 12. *Palantes, veluti forte oblati, populatores Capenatis agri reliquias pugnae absumsere.* [*sorte* Veith.] Deinde *nutante* Lov. 4. quomodo alibi scribas errare solitos fuisse, olim docui ad Silii Ital. 6, 234. Paullo ante *pervenit*, pro *perveniret*, Leid. 2. Deinde *fonte inaequali*, pro *fronte*, Leid. 1. *sorte inaequali* Harlej. et editi Aldo priores. *inaequali fronte*, ut contra *aequa fronte* 22, 47, 5. *Aequa fronte acieque densa inpulere hostium cuneum.* 36, 44, 1. *Aequa fronte ad pugnam procedebat.* Tibull. 4. carm. 1, 102.

lumnius, quam Appius ad hoſtem perveniret. itaque 16
ſronte inaequali concursum eſt: et, velut forte qua-
dam mutante adsuetos inter se hoſtes, Etrusci Vo-
lumnio, Samnites, parumper cunctati, quia dux
aberat, Appio obcurrere. Dicitur Appius in medio 17
pugnae discrimine, ita ut inter prima signa mani-
bus ad coelum sublatis conspiceretur, ita precatus
eſſe: *Bellona, si hodie nobis victoriam duis, ast*
ego templum tibi voveo. Haec precatus, velut in- 18

Rectus ut aequatis decurrat frontibus ordo.

Denique *cursum est*, pro *concursum est* Voſſ. 2. et Lovel. 3. culpa librariorum, qui non adsecuti compendium, quo prima syllaba notata fuit, id omiserunt. V. supra ad 9, 24, 12. (* 23, 44, 4.)

Parumper cunctati, quia dux aberat, Appio obcurrere] *parum percunctati* Lov. 2. cum pluribus ex editis principibus. *parumper civitati* Gaertn. *parumper incitati* Haverk. *parumper cunctanti* Leid. 1. contra mentem Livii. Non enim Appius cunctabatur, quia dux Samnitium aberat, sed ipsi Samnites, quorum dux pabulatum cum cohortibus paucis ierat, ut modo retulit. Insuper *concurrere* Leid. 2. *occurrerunt* Lovel. 2. et 4.

§. 17. *Inter prima signa manibus ad coelum sublatis*] *ad prima signa* Portug. quod accipi poſſet pro apud prima signa: de quo v. ad 7, 7, 4. Hic tamen minus placet, partim propter aliorum codicum diſſensum, partim quod sequatur *ad coelum*, et Livio invito earumdem vocum repetitio obtrudi non debeat. *in prima signa* Gaertn. et Haverk. sollemni scribarum aberratione. V. ad 38, 57, 6. *inter signa prima* Fragm. Hav.

Bellona, si hodie nobis victoriam duis] Antiquatum *duis* omnibus fere librariis diſplicuit. Hinc *si hodie nobis victoriam dederis* praeſerunt Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Klock. Haverk. et Hearnii Oxon. N. L. 2. B. ac C. [Veith.] *si hodie victoriam nobis dederis* Gaertn. *si hodie nobis dederis* Harlej. *si hodie nobis victoriam de Samnitibus dederis* Lovel. 2. *si hodie nobis victoriam des* Voſſ. 2. Leid. 1. et Fragm. Hav. *si nobis hodie victoriam des* Lov. 3. *si hodie nobis victoriam das* Lovel. 4. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. At Livium in formulis antiquis ipsa verba, quamvis antiquata, saepiſſime servaſſe, infra videbimus ad 36, 2, 2.

At hic ego tibi templum voveo] Vetus lectio habet *ast ego templum tibi voveo*. GELEN. Pro *ast*, legendum *asti*, ut eſt in V. C. Quod videtur positum pro eo, quod in inscriptione veteri Fratrum Arvalium eſt *TVNC*, ut in notis ad eam inscriptionem plenius scripsimus, prolato etiam Tertulliani loco simili. Re-

stigante Dea, et ipse collegae et exercitus virtutem aequa-

peritur autem *asti* apud alios etiam veteres scriptores eodem, qui hic apud Livium, significatu usurpatum. URSIN. Fulvius Ursinus e V. C. legendum prodit *asti*, quod significat *tunc*. Nihil tale conspicio in omnibus nostris libris. GEBH. V. J. Fr. Gronovium ad 24, 37, 11. Gudius ad Phaedri 4. fab. 17. ex hoc loco, et e Sil. Ital. 8, 129. *Nympha*

— — *felix oblata secundes.*
Ast ego te compos pugnae
Carthaginis arce
Marmoreis sistam templis,

ostendit, *ast* usitatum fuisse in concipiendis votis. Particula inscriptionis Fratrum Arvalium cum notis Ursini, quas hic memorat, exstat in opere Gruteri p. 119. Eam pleniorem, sed tamen adhuc mutilam, ex archivo Basilicae Vaticanae protulit Fabrettus Inscript. c. 6, 51. In iis, quae ibi quater repetuntur, *astu ea ita faxis, tum tibi vovemus*, *astu* videtur poni pro *ast tu*, et esse *si tu*. nam hanc significationem postulat sequens *tum*. DUK. Si libri scripti consentirent, τὸ *at* ferri posset ex illis, quae notantur ad 1, 18, 9. nunc *ast* praeferendum, quod in omnibus superest scriptis, exceptis solis Klock. et Lovel. 2. ac 4. [Veith.] unde vocula illa exsulat. Deinde τὸ *hic*, quod Gelenius ejecit, unus tantum servat Harlej. reliqui ignorant. Et recte. Non enim mens Appii fuisse videtur, se eodem loco, ubi cum hoste pugnavit, Bellonae templum exstructurum; qualis mens Romuli fuerat 1, 12, 6. *Hic ego tibi templum Statori Jovi voveo.* qui locus exigere videtur, ut ordinem verborum, qui ante Gelenium obtinuit, *tibi templum voveo*, revocemus; praesertim quum ita legant Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Klock. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed vox *tibi* non adparet in uno Harlej. Quum tamen optimi codd. in eo etiam Gelenio adsentiantur, lectionem ejus mutare nolui.

§. 18. *Et ipse collegae, et exercitus virtutem adaequavit ducis. Imperatoria opera exsequitur*] In Pal. sec. reperi *ipse collegae et exercitus virtutem aequavit. Duces imperatoria opera exsequuntur.* neque cedit Campani editio. Primus ac tertius, *virtutem aequavit ducis. imperatoria opera exercentur.* GEBH. Haec sana non sunt. Primum non possunt, nisi de solo Appio et militibus Appianis, accipi: quo pacto nihil dicitur, quod dictum non esset praecedenti periodo, et male continuatur sequens: *ergo fundunt fugantque hostes:* quod haud dubie de utroque exercitu dicitur. Praeter hoc incommodum scriptorum varietas suspicionem auget. *Exsequitur* nusquam. Duo Pall. Voss. *virtutem aequavit ducis. imperatoria opera exercentur.* Tertius et Thuan. Rott. et Helm. cum Campano: *virtutem aequavit. duces imperatoria opera exsequuntur.* Nisi quod Th. *ducis.* Spero fuisse: *et ipse collegae, et exercitus virtutem aequarunt. Duces imperatoria opera exsequuntur; et milites.* Ipsum Appium ait aequasse virtutem Volumnii et exercitus utriusque aequasse virtutem inter sese. Comparatio exercituum inter se, ut modestior, ita honestior. Quamquam et possis accipere, et ipsum

aequavit. Duces imperatoria opera exsequuntur; et milites, ne ab altera parte prius victoria inci-

et exercitum, collegae cum ejus exercitu virtutem aequasse, et scilicet retinere *aequavit*. 3, [70, 1.] *Communicando consilia laudesque et aequando impurem sibi.* Hoc l. 10. infra [c. 30, 9.] *Excitataque memoria parentis, aequata eventu publico privatoque filii laudibus.* Iterumque [c. 35, 1.] *Ibi ira vires aequavit.* Et [c. 37, 7.] *Collegae amicos ad solatium aequatae repulsae sibi quoque negare triumphum.* 22, [17, 6.] *Nox aequato timore neutros pugnam incipientes ad lucem tenuit.* 39, [32, 4.] *Ap. Claudius felicitatem virtutemque collegae in Liguribus Ingaunis aequavit secundis aliquot proeliis.* Quae deinceps, ut de utroque duce, ita et de utroque accipienda exercitu; et ita optime continuatur sequens periodus. J. FR. GRONOV. Ex omnibus meis unus tantum Harlej. per omnia lectionem, quae ante Gronov. obtinuit, tuetur: reliqui variant. *virtutem aequavit ducis. Imperatoria opera exercentur* praeferunt Lov. 2. 3. 4. *virtutem aequavit ducis. Imperatoria opera exsercuntur* Leid. 1. *virtutem aequavit ducis. imperatoria opera exsequuntur* Flor. Voss. 1. Fragm. Hav. et Lovel. 1. a m. 1. *virtutem aequavit. Duces imperatoria opera exsequuntur* Lovel. 1. a m. 2. Leid. 2. Portug. Gaertn. Kloch. Haverk. et Hearnii Oxon. B. C. N. atque L. 1. nisi quod in Leid. 2. sit *imperatoria imperia.* Ex his patet, praeter unum, quem dixi, cod. reliquos *aequavit*, pro *adaequavit*, probare. *Adaequare* autem alibi quidem Livius utitur: ut 1, 56, 2. *Quibus duobus operibus vix nova haec magnificentia quidquam adaequare potuit.* Hic tamen alterum praeferendum esse, tot codicum conspiratio evincit. Quod autem Gronov. *aequarunt*, pro *aequavit*, scribendum conjicit, id egregium fore fatetur Doujatius, nisi sine ullius libri adminiculo de suo proferret. Primo igitur locum sanum existimat; et, quamvis haec verba de solo Appio ejusque militibus sint accipienda, non tamen minus sequentia, *ergo fundunt fugantque hostes*, cohaerere. Illa enim ad totius proelii eventum significandum necessaria esse; neque opus fuisse, de alterius consulis, alteriusve exercitus jam satis ex Samniticis expeditionibus cognita virtute, multa verba fieri: sed de Appio ejusque exercitu, qui adhuc male rem gesserat. Tandem tamen fateri cogitur, id negotium facessere, quod in nullo Msto *exsequitur* numero singulari legatur. Hinc eo delabitur, ut legendum conjiciat *et ipse collegae, et exercitus ipsius virtutem adaequavit. Duces imperatoria opera exsequuntur.* Verum qua fronte is, qui ferre non potuit, ut Gronovius parva mutatione *aequarunt*, pro *aequavit*, sine auctoritate Mstorum emendaret, exigere poterit, ut integram vocem, cujus nullum in codd. scriptis vestigium exstat, feramus? Quanto satius fuisset, ut, quae altera fuit Gronovii sententia, admissa reliqua emendatione, *aequavit* retinuisset? Ceterum in Voss. 2. post voces *virtutem aequavit. Duces imperatoria* (ita autem et is exhibet) desunt decem proxima vocabula *opera exsequuntur; et milites ne ab altera parte prius victoria;* quod accidit neglegentia librarii ob similitudinem vocum *impera-*

19 piat, adnituntur. Ergo fundunt fugantque hostes,
majorem molem haud facile sustinentes, quam cum
qua manus conserere adsueti fuerant. urguendo
cedentes, insequendoque effusos compulere ad ca-
20 stra. Ibi, interventu Gellii cohortiumque Sabel-
larum, paullisper recruduit pugna. iis quoque mox
21 fusis, jam a victoribus castra obpugnabantur: et,
quum Volumnius ipse portae signa inferret; Appius,
Bellonam victricem idemtidem celebrans, accende-

toria et *victoria*. V. supra ad 9, 31, 11.

Et milites, ne ab oltera parte prius victoria incipiat, adnituntur] *ut milites* Gaertn. Tum *ne ab altera prius victoria*, omissa voce *parte*, Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *admictuntur* Fragm. Hav.

§. 19. *Manus conserere adsueti fuerant*] *erant consueti* Lovel. 4. *consueti fuerant* edd. antt. usque ad Aldum. Paullo ante *fugantque hostem*, pro *hostes*, Gaertn.

§. 20. *Interventu Gellii cohortiumque Sabellarum*] *infimventu Gelli* Leid. 1. Hinc *cohortumque Sabellarum* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 4. *cohortum Sabellarum* Haverk. *cohortium Sabellarum* Voss. 1. *cohortiumque Samnitarum* Hearnii Oxon. N. *cohortiumque Samniticarum* edd. Rom. anni 1472. et quaedam aliae. Sed ea lectio ex interpretis glossa nata videtur. Samnites enim etiam *Sabelli* vocantur. V. Cluver. 4. Ital. Ant. 7. p. 1191.

Jam a victoribus castra obpugnabantur] Pall. pr. ac tert. *jam auxiliatoribus*. sec. *jam ab auxiliatoribus castra oppugnabantur*. Campan. *jam auctoribus*. GEBH. *jam a viatoribus* Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. C. *jam ausiatoribus* Florent. a m. 1. suprascripta a m. 2. syllaba *li*, ut sit *ausiliatoribus*. *jam ousiatoribus* Leid. 1. *jam auxiliatoribus* Voss. 2. Lovel. 3. 4. et Fragm. Hav. *jam ab auxiliatoribus* Lovel. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Praeterea *oppugnantur* Haverk.

§. 21. *Et, quum Volumnius ipse portae signa inferret*] Iterum Pall. pr. ac tert. *Volumnius quum portae signa inferret*. GEBH. Ita et Voss. 2. ac Lovel. 3. *quum Volumnius ipse jam portae signa inferret* Portug. Gaertn. et Haverk.

Accenderet militum animos, per vollum, per fossas inruperunt] *accenderant* Leid. 1. Fragm. Hav. et Exc. Pithoei. atque ita etiam praeferunt Florent. et Voss. 1. a m. 1. in quibus a m. 2. emandatum est *accenderat*, quomodo etiam legunt Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. B. ac C. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Deinde *irrumperent* Voss. 2. et Lovel. 3. *irrumpere* Lovel. 4. *irrupere* Leid. 2. et Lovel. 1. Et ita est in Voss. 1. a m. 2. quum antea

ret militum animos, per vallum, per fossas inruperunt. Castra capta direptaque: praeda ingens 22
parta et militi concessa est. septem millia ac trecenti hostium occisi, duo millia et centum viginti capti.

XX. Dum ambo consules omnisque Romana vis 1
in Etruscum bellum magis inclinat, in Samnio novi exercitus, exorti ad depopulandos imperii Romani fines, per Vescinos in Campaniam Falernumque

eruperet scriptum exstitisset. *eruperunt* quaedam ex antiquis excusis. [*irruerunt* Veith.]

§. 22. *Septem millia ac trecenti hostium occisi, duo millia et centum viginti capti*] *septem millia ac* cc Voss. 1. Lov. 1. Klock. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. N. ac B. *VII. a.* ccc Lovel. 3. *VII* accc Leid. 1. *VII a* cccc Florent. *septem millia ac ducenta* Leid. 2. et Gaertn. *septem millia et ducenta* Haverk. *septem millia* ccc Fragm. Hav. *septem millia et* ccc Lovel. 4. et Portug. *septem millia* cccc Voss. 2. Deinde *occisa* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. et Hearnii Oxon. N. *caesa* Gaertn. et Haverk. *caesi* Portug. Harlej. Fragm. Hav. et edd. Aldina priores. Insuper *centum capti* Hearnii Oxon. L. 1. *centum viginti capta* ejusdem codex N. cum Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. et Haverk.

§. 1. *Per Vestinos in Campaniam Falernumque agrum transcendunt*] *Vescinos* legendum est, a *Vescia* oppido in his locis, ut alibi dixi. nam *Vestini* Sabinos attigerunt, non Campanos. sic paulo post [c. 21, 7.] *Vestinum et Falernum agrum:* item *in saltu Vestino Falernum contingente*, lege *Vescinum*, *Vescino*. SIG. Vet. lib. *in Campanum Fulernumque agrum*. IDEM. Mala manus Sigoniani *Campanum*. 8, 37, 6. *Nec tamen res ulla memorabilis actu: ager Apulus Samniumque evastatum.* Quod necesse non est mutari. 21, [35, 8.] *Italiam ostentat subjectosque Alpinis montibus Circumpadanas campos.* 22, [9, 5.] *Praetutianum Hadrianumque agrum, Marsos inde Marrucinosque et Pelignos devastat, circaque Arpos et Luceriam proximam Apuliae regionem.* Iterumque [c. 14, 3.] *Hostesque sub oculis erant, Falerni agri colonorumque Sinuessae tecta urentes.* Quae omnia egregie copiam Livii decent: atque utinam satis a nobis intelligerentur. V. ad 1. 3, 17. J. FR. GRON. Vide Malaspin. et Gronov. ad hoc Ciceronis 15. ad Att. ep. 2. *Divertissemque a Cumis in Vesciano.* et Sigon. ad Livii 8, 11, 5. DUK. Omnes scripti *Vestinos* servant; sed Sigonio *Vescinos* reponenti adsentitur Cluverius 3. Ital. Ant. 10. p. 1082. V. etiam Sigonium ad 9, 25, 4. Deinde *in Campanum agrum Falernumque agrum* Gaertn. *in Campanum Fulernumque agrum* Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. quod recte Gronovio

agrum transcendunt, ingentesque praedas faciunt.
2 Volumnium, magnis itineribus in Samnium redeuntem, (jam enim Fabio Decioque prorogati imperii finis aderat) fama de Samnitium exercitu populationibusque Campani agri ad tuendos socios conver-
3 tit. Ut in Calenum agrum venit, et ipse cernit recentia cladis veſtigia, et Caleni narrant, tantum jam praedae hoſtes trahere, ut vix explicare agmen
4 poſſint: itaque jam propalam duces loqui, extem-

displicuit. V. supra ad 7, 26, 9. Mox *ingentes praedas*, pro *ingentesque*, Portug. et Haverk. Paullo ante *ad depopulandos Romani imperii fines* transpositis vocibus Gaertn. *ad populandos* Harlej. et editi Aldo priores. V. mox ad §. seq.

§. 2. *Fabio Decioque prorogati imperii finis aderat*] *Fabio Decio* sine copula Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Decio Fabioque* trajectis vocabulis Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Gaertn. Deinde *aderit finis* Haverk. *aderat finis* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Gaertn.

Fama de Samnitium exercitu populationibusque Campani agri] Pall. duo *depopulationibusque*. GEBH. Similiter et Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Fragm. Hav. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. B. Saepius haec vocabula commutaſſe librarios, supra monitum eſt ad hujus libri c. 12, 7.

§. 3. *Ut in Caloenum agrum venit*] *Calenum* sine diphthongo ex Capitolinis triumphis, et Graecis *Καληνός*. SIG. *in Calanum agrum* Lovel. 2. *in Calenium agrum* Hearnii Oxon. C. Vox *agrum* non adparet in Harlej. Sed v. ad 2, 59, 5.

Ut vix explicare agmen possint] Concipiunt aliter paullo lectionem Pall. omnes, quam vulgus editionum, *ut vix explicari agmen possit*. GEBH. Parum intereſt: sed MSS. fere *explicari agmen possit*. 2, [59, 7.] *Cum maxime agmen e castris explicaretur*. 42, [66, 7.] *Nullo exspectante, dum utcumque explicaretur agmen*. J. FR. GRON. *explicari agmen possit* apud me tantum supereſt in Lovel. 3. Harlej. et Gaertn. *expugnare agmen possit* legit Portug. *expugnari agmen possit* Haverk. *explicari agmen potuit* Voſſ. 2. *explicare agmen possunt* Leid. 2. et Lov. 1. *explicare agmen posset* Lovel. 4. [*possit* Veith.] *explicare agmen possint* Voſſ. 1. Lovel. 2. Florent. Leid. 1. Klock. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. L. 2. ac C. quorum auctoritate motus lectionem, quae ante Gronov. recepta erat, revocávi. Paullo ante vocula *jam* exsulabat a Portug. Haverk. et Fragm. Hav.

§. 4. *Jam propalam duces loqui, extemplo eundum in Samnium esse*] Et hic voculam *jam* omittit Fragm. Hav. vocem autem

plo eundum in Samnium esse; ut, relicta ibi praeda,
in expeditionem redeant, nec tam oneratum agmen
dimicationi committant. Ea, quamquam similia ve- 5
ris erant, certius tamen exploranda ratus, dimittit
equites, qui vagos praedatores in agros palantes
excipiant: ex quibus inquirendo cognoscit, ad Vul- 6
turnum flumen sedere hostem; inde tertia vigilia
moturum: iter in Samnium esse. His satis explora- 7
tis profectus, tanto intervallo ab hostibus consedit,

extemplo editiones Aldina priores ignorant, quam omnes scripti tuentur, solo Harlej. excepto. Deinde *in Samnio* Gaertn. et Haverk. Mox *relicta ipi praedu*, id est *ipsi*, pro *ibi*, Lovel. 2.

Nec tom oneratum agmen dimicationi committant] *nectantum onerotum ogmen* Lovel. 4. *tom onerotum agrum* Lovel. 1. a m. 1. Tum *dimicotioni dimittant* Harlej.

§. 5. *Vagos praedotores in agros palontes excipiont*] Ita est in omnibus scriptis et edd. praeterquam Sigonii, qui *in agris polontes* edidit, cui nullus editorum dicto audiens fuit. Sed lectionem Sigonii defendit Gronov. supra hoc lib. c, 2, 11. Eamdem etiam veriorem esse Cl. Dukerus putabat. Praeterea *incipiunt* Florent. a m. 1. postea inter lineas adscripta est syllaba *ter*, quasi legendum foret *intercipiant*, quod Cl. Salvinio, qui hunc cod. cum edito Livio contulit, non displicebat. Puto tamen *excipiont*, quam lectionem omnes alii codices retinent, praeferendum esse. V. ad 5, 41, 6. Paullo ante *Et quamquom similio veris*. pro *Eo quamquam*, Lovel. 4. Tum *certius* non comparet in Gaertn.

§. 6. *Inde tertia vigilia moturum iter in Somnium esse*] Primam vocem non agnoscunt Portug. et Oxon. B. apud Hearnium, qui in codd. C. et N. invenit *in tertio vigilio*, quod mihi quoque obvium fuit in Leid. 2. et Gaertn. Scriptum per compendium fuerat *iñ*. eaque vox intercepta est a litera finali *m* vocis praecedentis, quale exemplum etiam infra occurrit hoc libro c. 44, 6. (* 21, 23, 4.) alii notam compendii additam omiserunt; quomodo saepe peccarunt librarii. Exempla v. ad 1, 12, 1. 2, 10, 8. c. 39, 5. c. 50, 10. c. 52, 3. c. 54, 1. c. 58, 7. 3, 4, 3. c. 28, 3. 5, 7, 8. c. 47, 2. c. 52, 5. et 17. 6, 14, 5. 7, 31, 4. 8, 24, 17. 9, 10, 2. hoc lib. c. 33, 7. c. 43, 9. 22, 4, 2. (* 30, 35, 10. 36, 6, 6.) Et ita variant scripti et editi apud Colum. 6, 30. ubi exhibet Mstum Sangerm. *Cibo obstinetur primo die. inde postero autem potio jejuno tepidoe aquae praebetur.* at vulgo editur *in postero outem. inde* pro *in* praeferunt codd. supra 8, 10, 5. Ceterum Cl. Jac. Gronovius ad Livii 7, 14, 8. locum male interpunctum ita distinguendum censuit, *inde tertia vigilia moturum: iter in Samnium esse.* ut *movere* absolute ponatur, de quo v. hoc lib. ad

ut nec adventus suus propinquitate nimia nosci pos-
set, et egredientem e castris hostem obprimeret.
8 Aliquanto ante lucem ad castra accessit; gnarosque
Oscae linguae, exploratum quid agatur, mittit. In-
termixti hostibus (quod facile erat in nocturna tre-
pidatione) cognoscunt, infrequentia armatis signa
egressa, praedam praedaeque custodes exire, igno-
bile agmen, et sua quemque molientem, nullo in-
9 ter alios consensu, nec satis certo imperio. Tem-

c. 4, 9. Deinde *iter Samnium esse*, omissa praepositione, Fragm. Hav. *iter in Samnium est* Gaertn. Paullo ante *Vulturnium* Leid. 2.

§. 7. *Egredientem e castris hostem obprimeret*] Palat. sec. spreta praepositione *egredientem castris hostem*. GEBH. Ita et Gaertn. atque Haverk. V. infra hoc lib. c. 35, 17. In praecedentibus vox *satis* non adparet in Leid. 1. Deinde *propinquitate nosci nimia*, transpositis vocibus, legunt Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 8. *Ad castra accessit; gnarosque Oscae linguae*] *ad ea castra accessit* Voss. 1. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. N. *ad ea castra excessit* Leid. 2. Tum *gnarosque hosce linguae* Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. *gnarosque hoste linguae* Portug. *gnarosque hostis linguae* Oxon. L. 1. teste Hearnio, qui *gnarosque hujusce linguae* invenit in L. 2. et C. idque mihi obvium fuit in Lovel. 2.

Quod facile erut in nocturna trepidatione] Praepositionem *in* excludit Harlej. sed una voce auctior *in nocturna trepidatione cognosci* Fragm. Hav. Deinde in sequentibus *agnoscant*, pro *cognoscunt*, Gaertn. Tum *ad praedam praedaeque custodes*, addita praepositione, Harlej. et quaedam ex antt. edd. *praedamque, praedaeque custodes* Leid. 2. et Lovel. 1.

Ignobile agmen, et sua quemque molientem] Vet. lib. *immobile*. Vere. nam subdit *Samnites praeda impediti*. SIG. Pal. sec. Campanique ed. *immobile agmen*. Sed reliqui *ignobile*. hoc est, non fortibus viris, sed meris lixis calonibusque magna ex parte constans. GEBH. Omnino melius [*ignobile agmen*,] quam *immobile*, quod probat Sigonius, etsi et scripti quidam sic et Campanus. Hoc ipso libro [c. 25, 10.] *Exercitum itineribus ac mutatione locorum nobiliorem ac salubriorem esse. Agmen ignobile* est non tam armis ornatum, quam praeda oneratum, pugnaeque et fortium factorum immemor. J. FR. GRON. *immobile agmen* Gaertn. Haverk. Klock. Neap. Latinii, et Hearnii Oxon. B. et N. in cujus tamen ultimi margine *ignobile* emendatur. *nobilis* et *mobilis* saepissime in Mstis commutantur. V. ad 6, 6, 1. c. 34, 7. et 21, 11, 7. Adde Gronov. ad Senec. Agam. 670. Bentlej. aliosque ad Horat. 1. od.

pus adgrediendi aptiſſimum viſum est: et jam lux adpetebat. itaque signa canere juſſit; agmenque hoſtium adgreditur. Samnites, praeda inpediti, in- 10
frequentes armati, pars addere gradum, ac prae se agere praedam, pars stare, incerti utrum progredi, an regredi in caſtra tutius foret, inter cunctationem obprimuntur. et Romani jam transcenderant vallum, caedesque ac tumultus erat in caſtris. Samnitium agmen, praeterquam hoſtili tumultu, 11

1, 7. viros doctos ad Petron. Satyr. 131. ad Rutilii Iter 1, 222. et Cortium ad Salluſt. Catil. 49. et Jug. 56. Hic cum Gronovio, cui etiam Doujatius consentit, nihil mutandum.

§. 9. *Tempus adgrediendi aptissimum visum est: et jam lux adpetebat*] Hoc abruptum eſſe videbatur, et in mentem veniebat, ex ultimis literis vocis praecedentis poſſe fieri *id*, vel *hoc tempus*. Deinde nihil mutandum putavi propter ea, quae de abruptis et male nexis in Livio adnotavit Gronovius ad Livii 1, 32, 12. DUK. *Aggrediendi tempus* Gaertn. et Haverk. *Egrediendi tempus* Portug. Deinde *et lux appetebat* Lovel. 1. *etiam lux appetebat* Lovel. 2. V. ad 39, 10, 6. *et jam lux apparebat* Lovel. 3. 4. Gaertn. Fragm. Hav. (quod hoc loco deficit) et Hearnii Oxon. L. 2. atque N. in margine. Sed male. Supra 5, 44, 6. *Ubi nox adpetit, prope rivos aquarum passim ferarum ritu sternuntur.* 8, 38, 3. *Nox jam adpetebat: id prohibuit munimenta adoriri.* ubi v. Gebhard. 22, 1, 1. *Jam ver adpetebat.* 37, 32, 14. *Quia jam hiems adpetebat, Phocaeae portus ad hibernandum classi delegit.* ubi librarios paſſim ita errare solitos fuiſſe docui. Mox *agmen hostium*, pro *agmenque*, Harlej.

§. 10. *Pars stare; incerti utrum progredi, an regredi in castra tutius foret. Inter cunctationem*] Ita vulgo hic locus diſtinguitur, sed vitiose, et censuimus nunc mutandum. JAC. GRON. Quemadmodum Cl. Jac. Gronovius interpungendum censuit, etiam in Exc. Pithoei interpunctum fuiſſe, auctor eſt Hearnius Eamdem diſtinctionem in plerisque edd. supereſſe vidi; illam vero, quam Gronov. damnavit, Heinsius in Elzevir. ed. admisit. Tum *pars instare* Hearnii Oxon. C. Deinde *utrum praegredi* Leid. 2. et Lovel. 1. errore scribarum. V. supra ad 9. 10, 7. Paullo ante *Samnites praeda inpedit*, pro *inpediti*, iidem duo codd.

§. 11. *Praeterquam hostili tumultu, captivorum etiam repentina defectione*] *praeterquam hostium tumultu* Haverk. et Hearnii Oxon. B. *praeterquam quod hostium tumultum, captivorum est repentina defectione* Gaertn. *praeterquam quod hostium tumultu* Portug. Tum *repentina refectione* Voſſ. 2. Leid.

captivorum etiam repentina defectione turbatum
12 erat: qui partim ipsi soluti vinctos solvebant: partim arma in sarcinis deligata rapiebant, tumultumque, proelio ipso terribiliorem, intermixti agmini
13 praebebant. Memorandum deinde edidere facinus: nam Stajum Minacium ducem, adeuntem ordines hortantemque, invadunt. dissipatis inde equitibus, qui cum eo aderant, ipsum circumsistunt, insidentemque equo captum ad consulem Romanum ra-

1. et Lovel. 4. V. ad 9, 41, 8. In verbis proximis pronomen *ipsi* exsulat a Lovel. 3.

§. 12. *Arma in sarcinis deligata rapiebant*] Ut qui hostem et pugnam non exspectarent. V. Lips. in Analect. ad 3. Dial. 2. de Milit. Rom. et Freinsh. ad Curt. 5, 11, 1. DUK. *delegata* Leid. 2. et Gaertn. V. infra hoc lib. ad c. 27, 3. Eorum codd. posterior etiam *capiebant* exhibet sollemni scribarum errore. V. ad 6, 23, 5. Mox *intermisti agminem*, pro *agmini*, Florent. a m. 1. cujus loco manus altera emendavit *agmine*. Sed vulgatum verum est. Plin. 17, 7. *Intermixto lapide terrae minutae, arenosae.* Virgil. Ecl. 10, 4.

Sic tibi, cum fluctus subterlabere Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat undam.

§. 13. *Statium Egnatium ducem, adeuntem ordines hortantemque*] Vet. lib. *Statium Minatium.* SIG. Libri omnes nostri *Staium Minatium.* GEBH. Sigonii liber: *Statium Minatium.* nec aliter Juntas et Saveterius ediderant. Beccarius, Ascensius, Tarvis. Ven. *Statim Minatium.* Scripti nostri et Andreas Romae et Moguntini *nam Stajum Minatium ducem.* Prius nomen est apud Persium Sat. 2. et in fragmento Fastorum municipalium [apud Gruter. p. 1087. n. 1.] *M. Stajus Flaccus duumvir:* unde etiam *Stajenus*, et *Instejus.* Visuntur quoque in volumine inscriptionum *P. Minacius Ausus*, cum *P. Minacio Albino* fratre, aliusque item *M. Minacius.* Non confundendus cum Stajo Minacio Samnitium duce alter Samnitium dux Gellius Egnatius, de quo et ante Livius, et deinde. J. FR. GRON. *Stajus* tribunus Tacit. 4. Ann. 27. Nec tamen *Statius* ignotum apud Samnites nomen erat. Liv. 9, 44, 13. et 23, 1, 1. DUK. *Gellium Egnatium* Hearnii Oxon. L. 2. et C. At Gellius Egnatius dux hoc tempore non in Samnio, sed in Etruria erat, ut constat ex c. 18. et 19. *Stamen Minatium* Gaertn. *Scajum Minatium* Voss. 2. et Lovel. 3. *Stajum Minatium* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Klock. *Statium Minatium* Leid. 1. Lovel. 4. et Hearnii Oxon. N. *Statim Minatium* Haverk. Harlej. et Hearnii B. *Statam Minatium* Florent. *Statum Minatium* Portug. Unde forte conjici posset *Statum Mi-*

piunt. Revocata eo tumultu prima signa Samnitium: 14
proeliumque jam profligatum integratum est, nec
diutius sustineri potuit. Caesa ad sex millia homi- 15
num: duo millia et quingenti capti: in eis tribuni
militum quatuor: signa militaria triginta: et, quod
laetissimum victoribus fuit, captivorum recepta se-
ptem millia et quadringenti; praeda ingens socio-
rum: adcitique edicto domini ad res suas noscen-
das recipiendasque. Praestituta die, quarum rerum 16

nacium legendum esse. Sed v. supra ad 9, 44, 13. *Statium Egnatium*, quod recte Sigonio displicuit, ac nullius cod. consensu firmatur, primum inveni in ed. Froben. anni 1531. Deinde *adeuntem ordines orantemque* Lovel. 2. sollemni scribarum aberratione. V. ad 30, 7, 7. Paullo post *insidentem equo, captumque*, trajecta copula, Gaertn.

§. 14. *Proeliumque jam profligatum integratum est, nec diutius sustineri potuit*] Voces *jam profligatum* desunt in Harlej. et edd. Aldo prioribus. *proeliumque jam profligatum incognitum est* habet Gaertner. *proeliumque jam profligatum integratumque est* Lovel. 1. Deinde *nec diutius sustinere potuit* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Paullo ante *Devocata*, pro *Revocata*, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 9, 10, 6.

§. 15. *Caesa ad sex millia hominum: duo millia et quingenti capti*] *ad sex millia hostium* Hearnii Oxon. L. 1. et Lovel. 4. V. ad 23, 37, 11. Tum *duo millia quingenti*, sine vocula *et*, Portug. Gaertn. et Haverk. Mox τὸ *militum* exsulat ab Harlej. [*ex his tribuni* Veith.] Tum *signa militaria XX*, pro *triginta*, habet Lovel. 4. *signa militaria cognita* Gaertn.

Et, quod laetissimum victoribus fuit, captivorum recepta septem millia et quadringenti] Prima vocula non adparet in Voss. 2. et Lov. 3. nec *victoribus* in Leid. 2. et Portug. Ea transposita *fuit victoribus* legit Gaertn. Hinc *recepta sex millia* Hearnii Oxon. L. 2. *recepta millia septem* Harlej. et edd. ante Aldum. Deinde *et XL*, vel *et quadraginta*, Voss. 1. Lovel. 1. Gaertn. et Haverk. [*sex millia quadringenta* Veith.]

Adcitique edicto domini ad res suas noscendas recipiendasque] *adciti edicto domini* Gaertn. Deinde *noscendas rapiendasque* Voss. 2. et Lovel. 3. Infra hoc lib. c. 36, 18. *Interamnam edicto dominis ad res suas noscendas recipiendasque evocatis.*

§. 16. *Praestituta die, quarum rerum non exstitit dominus, militi concessae*] *Praestitit ut a die etc. militi concessa* Leid. 2. et Lovel. 1. *Praestitit, ut ea die etc. militi concessae essent* Lovel. 2. *Praestituta dies*, ut 6, 4, 5. *Dies deinde praestituta ca-*

non exſtitit dominus, militi conceſſae: coactique vendere praedam, ne alibi, quam in armis, animum haberent.

1 XXI. Magnum ea populatio Campani agri tumul-
2 tum Romae praebuerat: et per eos forte dies ex Etruria adlatum erat, poſt deductum inde Volum-

pitalisque poena, qui non remigrasset Romam. ubi alia vide. Mox *coacti vendere*, pro *coactique*, Voſſ. 2. et Lovel. 3. Tum *alibi, quam armis*, pro *in armis*, Portug. Praepositio intercepta eſt a praecedentis vocis litera finali. V. supra hoc lib. ad c. 13, 3.

§. 1. *Magnum ea populatio Campani agri tumultum*] *Magna ea populatio* Gaertn. Caussam erroris v. ad 6, 3, 8. *populatio agri Campani* Lovel. 4.

§. 2. *Etruriam concitam in arma*] Pall. pr. et tert. *concitari.* sec. *concitatam in armis.* GEBH. *concitari in arma* Voſſ. 2. et Lovel. 3. ac 4. *concitum in armis* Haverk. *concitatam in armis* Portug. et Gaertn. *concitatam* etiam praeferunt Oxonienses Hearnii B. et N. nisi quod eorum poſterior *concitom* oſtentet in margine. *concitus* et *concitatus* paſſim confunduntur. V. ad 9, 37, 1.

Et Gellium Egnatium, Samnitium ducem] Haec verba nec praecedentibus nec sequentibus conveniunt. nec enim tum demum sumebat arma, quae dudum expertus erat, nec vocabatur ad defectionem, quippe qui dudum defecerat. Scribe: *Etruriam concitam in arma, et Gellium Egnatium Samnitium ducem et Umbros ad defectionem vocare, et Gallos pretio ingenti sollicitare.* non *vocari* et *sollicitari.* J. FR. GRON. De *vocari* adsentior, non item de *sollicitari.* Imperator Samnitium quidem supra c. 16, 8. apud Etruscos loquitur, *Samnitem illis exercitum paratum, instructum armis, stipendio, venisse*; sed parum verisimile eſt, eum finibus Samnii expulsum tantam vim pecuniae secum exſtuliſſe, ut Gallos ad societatem belli sollicitare potuerit. Itaque quod Livius dicit *sollicitari*, ad Etruscos refero, de quibus c. 10, 7. *Pecunia deinde, qua multum poterant, freti socios ex hostibus facere Gallos conantur.* Et c. 13, 3. *Palam omnibus conciliis vexari principes Etruscorum, qui non Gallos quacumque conditione traxerint ad bellum.* Nec non ad eosdem, quod est c. 18, 2. de bello, quod Gellius Egnatius Romanis conciverat. *Tusci fere omnes consciverant bellum: traxerat contagio proximos Umbriae populos: et Gallica auxilia mercede sollicitabantur.* DUK. *Gallium Egnatium* Hearnii Oxon. L. 2. *Gelium Egnatium* ejusdem codex C. *Gelium Egratium* Haverk. *Gilium Eñotium* Klock. Vox autem *Samnitium* deeſt in Lovel. 2. Gronovius in priori notarum editione legendum conjecerat *Etruriam concitam in arma per Gellium Egnatium.* Cujus loco eam in iterata ed. subſtituit, quae hic conspicitur. Verum neque illa Doujatio placere potuit; qui, quum pro hac emendatione nul-

nianum exercitum Etruriam concitam in arma, et Gellium Egnatium, Samnitium ducem, et Umbros ad defectionem vocari, et Gallos pretio ingenti sollicitari. His nunciis senatus conterritus justitium 3 indici, delectum omnis generis hominum haberi jussit. nec ingenui modo aut juniores sacramento ad- 4

lius veteris exemplaris auctoritas proferatur, nihil mutandum censet: et, agnoscens haec verba sequentibus non convenire, ad praecedentia refert; ut simul cum Etruscis Samnites eorumque dux Egnatius (repetito per zeugma vocabulo) *conciti* vel *concitati* seipsis ad arma intelligantur, et ab utrisque Umbri et Galli ad defectionem vocati ac sollicitati. Verum, si ab Etruscis et Egnatio Umbri ad defectionem vocati, et Galli sollicitati intelligendi sunt, omnino, ut Livius id dicat, cum Gronovio *vocare*, et *sollicitare* legi debet. Praeterea, nisi ita legamus, *Etruriam concitam in arma* per se accipi oportet, subintellecto infinitivo verbi substantivi, neque alio referri possunt praecedentia *post deductum inde Volumnianum exercitum*. Falsum autem est, ut jam Gronovius monuit, vel Etruriam, vel Gellium Egnatium Samnitium ducem post deductum ex Etruria Volumnianum exercitum in arma concitos esse, qui jam diu antea in armis fuerant, et cum Volumnio bellum gesserant, ac licet victi arma non posuisse dicuntur. Verba itaque *concitam in arma* ad solam refero Etruriam, non etiam, ut Donjatius faciebat, ad Gellium Egnatium Samnitium ducem; eaque addita puto a Livio, ut indicet, se eam tantum Etruriae partem intelligere, quae bellum cum Romanis antea sumserat. Cap. autem 18, 2. refert, Tuscos *fere omnes* conscivisse bellum; sed, Claudio adventante, metum Romani nominis *quosdam spectantes jam arma Etruriae populos compressisse*. *Etruria* itaque *concita in arma* sunt illi Etruriae populi, qui nominis Romani metu non compressi bellum intulerunt. Haec ergo Etruria et Gellius Egnatius utrumque, quod subjungitur, fecerunt, nempe et Umbros ad defectionem vocarunt, et Gallos pretio ingenti promisso sollicitarunt. Omnino itaque Gronovii conjectura probanda, et *vocare* ac *sollicitare* legendum videtur.

§. 3. *Justitium indici, delectum etc. haberi jussit*] Pal. sec. *delectumque*. GEBH. Similiter Portug. et Haverk. At Livius ita copulas saepius omittere solet. Supra 6, 41, 2. *Est aliquis, qui se inspici, aestimari fastidiat*. ubi etiam vario modo codices turbasse videmus. Et ita alibi saepe. *dilectum* praeferunt Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. et Klock. V. ad 37, 51, 7.

§. 4. *Nec ingenui modo aut juniores sacramento adacti*] *sacramento adactis* Florent. et Leid. 1. in quibus litera finalis ultimae voci adhaesit ex prima sequentis. V. ad 28, 25, 2. Id vero quum aperte mendosum librarii nonnulli deprehenderent, suo Marte, non inspectis libris integrioribus, emendare conati sunt, ac dederunt *sacramento*

acti, sed seniorum etiam cohortes factae, libertinique centuriati. et defendendae urbis consilia agitabantur; summaeque rerum praetor P. Sempronius praeerat. Ceterum parte curae exonerarunt senatum L. Volumnii consulis literae, quibus caesos

adacti sunt. Quae lectio obvia fuit in Voss. 2. Lovel. 3. 4. et edd. Aldina, ac plerisque recentioribus. Sane saepe factum est, ut verbum *sunt*, unica litera *s* scribi solitum, voci praecedenti hoc modo adcreverit. V. infra ad 45, 17, 6. Corruptius *sacramento acciti sunt* praefert Hearnii Ox. L. 2. qui etiam τὸ *sunt* in reliquis codd. suis invenisse videtur, quia de eorum lectione nihil addit, licet ipse id in contextu servarit, et a Cel. Jac. Gronov. omissum docuerit. Quum tamen longe plures codd. hoc verbum ignorent, Gronovio adsentiri non dubitavi.

Summaeque rerum praetor P. Sempronius praeerat] Palat. sec. *L. Sempronius praetor.* GEBH. Nostri nihil mutant, nisi quod *praetor L. Sempronius* sit in Portug. Vulgatum itaque servandum. Partim enim *Lucii* praenomen in gente Sempronia circa hoc tempus non reperitur, et contra *P. Sempronius*, qui nunc praeturam gerit, is esse videtur, quem antea tribunum plebis Livius memoravit 9, 33, 5. partim etiam verum non esse existimo, quod Sigonius credidit ad Livii 22, 14, 13. Livium semper nomina magistratuum nominibus propriis postposuisse, ut ad d. l. latius docui.

§. 5. *Parte curae exonerarunt senatum*] *exhonerarunt* Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 4, 13, 13. *exoneraverunt* Haverk. Mox Volumnii praenomen *Lucii* deficit in Hearnii Oxon. L. 2. Tum *populares*, pro *populatores*, praeferunt Haverk. et Lovel. 3.

§. 6. *Itaque et supplicationes*] *Ita et supplicationes* Gaertn. V. ad 21, 63, 7. et mox hoc cap. §. seq. *Itaque supplicationes* Lovel. 3. *Itaque supplicationesque* Voss. 2. Mox *consules nomine decernunt*, pro *consulis*, Lovel. 3. V. supra hoc lib. ad c. 10, 2.

Justitium remittitur, quod fuerat dies decem octo] Vet. lib. *per dies decem et octo.* SIG. Ita quidem Pal. sec. Sigonio consentiens: alias reliqui duo, *quod fuerat dies XVIII.* GEBH. Ex Sigoniano immissum *per* libri meliores cum antiquitus editis ignorant. Plautus Asin. [2, 4, 22.] *Quia triduum hoc unum modo foro operam assiduam dedi.* Menaech. [5, 5, 47.] *Elleborum potabis, faxo, aliquos viginti dies.* J. FR. GRON. *et justitium remittitur*, addita prima vocula, Lov. 4. *justitium remittunt* Harlej. cum priscis edd. pro quo Froben. anno 1535. *remittitur* recte reposuit. V. ad 8, 34, 9. Deinde, praepositione recepta, *per dies* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. ac C. Et, ita nonnumquam Livium locutum esse, docet Sigonius infra ad 39, 22, 1. V. etiam ad 38, 27, 7. Sed numerus et bonitas eamdem omittentium efficiunt, ut Gronovio adsentiar. Accedit, Livium innumeris locis ita locutum esse. Supra 2, 7, 4. *Matronae annum, ut parentem, eum luxerunt.* 3,

fusosque populatores Campaniae cognitum eſt. Ita- 6
que et supplicationes ob rem bene gestam consulis
nomine decernunt. juſtitium remittitur, quod fue-
rat dies decem et octo, supplicatioque perlaeta fuit.
Tum de praesidio regionis, depopulatae ab Samni- 7

3, 8. *Finem justitio, quod quatriduum fuit, reditus Quinctii consulis in urbem fecit.* c. 23, 4. *Aliquot menses Tusculi bellatum.* c. 30, 5. *Quoniam ipsi quinquennium elusi essent.* 5, 10, 7. *Unum bellum annum jam tertium trahi.* Infra hoc lib. c. 47, 7. *Unum diem Aesculapio supplicatio habita est.* 21, 58, 11. *Biduum eo loco, velut obsessi, mansere.* c. 61, 10. *Triginta dies obsidio fuit.* 28, 11, 6. *Jussi et supplicationem unum diem habere.* ubi etiam vide. c. 39, 14. *Ita res hos annos in Hispania atque Italia gessistis.* ad quem locum etiam Gronov. veram hujus loci lectionem adseruit. 31, 34, 9. *Biduum consul et rex continuere suos intra vallum.* 34, 40, 7. *Terra dies duodequadraginta movit.* In quorum locorum quibusdam codd. levioris auctoritatis librarii modo praepositionem *per*, modo praepositionem *in* addiderunt, modo casum quartum in sextum mutarunt. V. etiam ad 35, 40, 7. Cl. Jac. Gronov. ad Liv. 23, 20, 2. et Cortium ad Sall. Jugurth. 24, 3. Praeterea *decem et octo*, quod Sigonius etiam ex vet. lib. reposuit, in nullo apud me supereſt codice, nisi in Sigoniani adseclis Harlej. Gaertn. et Haverk. ut et in edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Omnes reliqui scripti per numeros exhibent *dies XVIII.* reliquae, quas vidi, edd. Sigonio priores *dies decem* octo. Quod verum conjicio, nisi *dies octodecim* malis. Certe saepius ita Livium locutum eſſe teſtatur Priscian. 18. Gramm. p. 1170. *Graeci quoque πέντε καὶ δέκα, δέκα καὶ πέντε. Nos contra* quindecim, *et* decem et quinque. *Livius tamen frequenter etiam sine conjunctione,* septemdecem *et* decemseptem *dixit.* Ita plures codd. infra praeferunt 34, 10, 4. *Argenti infecti tulit in aerarium decem quatuor millia pondo septingenta triginta duo.* ubi vulgo editur *quatuordecim.* (*v. ad 29, 37, 6.)

Supplicatioque perlaeta fuit] Probe admodum: nam aït totius civitatis summa laetitia supplicationem iſtam peractam. Quare non recte Pal. sec. *perlecta.* et Campan. *perlata.* GEBH. *supplicatioque perlata fuit* Lovel. 2. 4. et Neap. Latinii. V. ad Livii 6, 1, 3. *supplicatioque perlate fuit*, literis transpositis, Klock. *supplicatioque perlecta fuit* Gaertn. et Haverk. Ita etiam peccant librarii supra 3, 38, 12. *ubi* vide. 8, 30, 10. 10, 42, 6. et aliis locis. *supplicatioque fuit*, omiſſa media voce, Hearnii Oxon. L. 1. *perleta* Florent. a m. 1. pro *quo* poſtea emendatum eſt *perlatat.* quod in *prolata* mutandum Salvinius conjecit. Sed male. Cur enim supplicatio, ob rem bene geſtam consulis nomine decreta, juſtitio remiſſo prolata fuiſſet, cauſſam non video; quamvis tamen *perlaetus* vix alibi occurrat.

§. 7. *Circa Vescinum et Falernum agrum deducerentur*] *circa Vestinum*, et mox *in saltus*

tibus, agitari coeptum. Itaque placuit, ut duae coloniae circa Vescinum et Falernum agrum dedu-
8 cerentur: una ad ostium Liris fluvii, quae Minturnae adpellata; altera in saltu Vescino, Falernum contingente agrum, ubi Sinope dicitur Graeca urbs fuisse, Sinuessa deinde ab colonis Romanis adpella-
9 ta. Tribunis plebis negotium datum est, ut plebeiscito juberetur P. Sempronius praetor triumvi-
10 ros in ea loca colonis deducendis creare. nec, qui

Vestino omnes scripti et edd. antt. Id, quod hodie editur, repositum est a Sigonio, quem v. ad c. 20, 1. Tum *Folernumque agrum* Lovel. 2. Vocem *agrum* non agnoscunt Harlej. et edd. Aldo priores. Deinde *ducerentur* Voss. 2. et Lovel. 3. Paullo ante *a Somnitibus*, pro *ab*, Voss. 2. Lovel. 3. et eaedem edd. [*populatae* Veith.] Hinc *Ita placuit*, pro *Itaque*, Gaertn. V. ad §. praec.

§. 8. *Una ad ostium Liris fluvii, quae Minturnae adpellato*] *unom* Florent. et Leid. 1. Postea *fluvii Liris* idem Leid. 1. *Liris fluminis* Lovel. 3. *litoris fluvii* Gaertner. *Luris fluvii* Hearnii Oxon. L. 2. Vox *Liris* deficit in Lovel. 4. Tum *quae Venturnoe* Gaertn. *quoe tomen Turmoe* Leid. 1. *quae Nunturnae* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *quoe nunc Minturnae* Lovel. 2.

Altera in soltu Vescino, Falernum contingente ogrum] *alterom* et *contingentem* Florent. et Leid. 1. Hinc *in salto* Gaertn. Insuper *Folernum agrum contingente* Lovel. 2. Mox *Synope* per literam Graecam edd. usque ad Gruter. qui in postrema *Sinope* substituit; quomodo etiam scribendum esse, monuit Cluver. 3. Ital. Ant. 10. p. 1079. Sequens vox *dicitur* exsulat a Voss. 2. et Lovel. 3. Tandem o *colonis Romonis* Gaertn. *ab Romanis colonis* Harlej. *a Romanis colonis* excusi ante Aldum.

§. 9. *Plebeiscito juberetur P. Sempronius praetor triumviros* etc. *creore*] *plebescito* Harlej. *plebiscito* Florent. Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. Portug. Haverk. et, vetustissimis exceptis, pleraeque edd. usque ad Gronov. Praeterea *juberetur, ut P. Sempronius* etc. *crearet* Voss. 2. et Lovel. 3. *creoret* etiam Leid. 1. et Lovel. 4. *L. Sempronius* Hearnii Oxon. L. 2. V. supra ad §. 4. Tum *in eo loco* Leid. 1. *in eq loco* Haverk. Denique *coloniis deducendis*, pro *colonis*, Lovel. 2.

§. 10. *In stotionem se prope perpetuom infestae regionis, non in ogros, mitti rebantur*] *in stotionem se quoque perpetuom* Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad 38, 17, 6. Tum *infestotae regionis* Gaertn. V. infra ad hujus lib. c. 46, 9. Deinde τὸ *non* deficit in Lovel. 4. Sed *non ogros* praefert Voss. 2. At, Livium praepositiones potius repetere solitum fuisse, vidimus ad 6, 28, 6. Hinc *mitterebontur* Florent. a m 1. pro quo manus altera *mittebontur* male emendavit. V. ad 27, 25,

nomina darent, facile inveniebantur, quia in stationem se prope perpetuam infestae regionis, non in agros, mitti rebantur. Avertit ab eis curis se- 11
natum Etruriae ingravescens bellum, et crebrae literae Appii, monentis, ne regionis ejus motum neglegerent: *quatuor gentes conferre arma, Etruscos,* 12
Samnites, Umbros, Gallos. jam castra bifariam facta esse, quia unus locus capere tantam multitudinem non possit. Ob haec, et (jam adpetebat tem- 13

11. Paullo ante *nec, quia nomina darent, facile,* omisso verbo sequenti *inveniebantur*, est in Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 11. *Avertit ab eis curis senatum Etruriae ingravescens bellum*] *Advertit* Voss. 2. et Lovel. 3. Quod, graviorum testium auctoritate accedente, probari posset. Ingravescens enim Etruriae bellum non tantum *avertit* senatum ab illis minoris momenti curis, sed etiam *advertit*, nempe ad se, id est ad se convertit. Eodem fere modo Rhenanus supra emendabat 3, 16, 6. *Concilium inde legi perferendae habere, advocato populo ab armis.* Quod mihi etiam non displicere ad eum locum notavi. Et quidem nunc tanto magis placet, quod, praeter codd. ibi memoratos, similiter legant Flor. et Lov. 1. 3. ac 4. quos postea consulendi facultatem nactus sum. *advertere* autem pro ad se convertere supra illustravimus ad 1, 12, 10. Ita contra *avertere ad se*, quam *advertere*, dicere maluerunt. V. ad 6, 23, 8. *Avertit ab eis senatum curis* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. *Ab eis avertit curis senatum* Harlej. et editi ante Aldum. Mox *nec regionis ejus*, pro *ne*, Voss. 2. et *neglegerent* Leid. 1. V. ad 2, 11, 4.

§. 12. *Jam castra bifariam facta esse*] *bifaria* Voss. 2. et Lovel. 3. Male. Infra 22, 40, 5. *Castris bifarium faetis, ut nova minora essent propius Hannibalem.* Deinde *posset* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et edd. antiquiores. Frobenius demum *possit* reposuit; cui consentiunt reliqui.

§. 13. *Ob haec etiam udpetebat tempus comitiorum, quorum caussa L. Volumnius*] Sincera lectio, *Ob haec, et jam appetebnt tempus, comitiorum caussa* etc. GELEN. Exstat quidem in priscis edd. *Ob haec, etiam oppetebat tempus comitiorum, L. Volumnius*; sed diversimode in libris membranaceis: ex quibus pr. et tert. *Ob haec etiam apparebat tempus comitiorum, et L. Volumnius.* sec. *Ob haec etiam appetebat tempus comitiorum, tum L. Volumnius.* GEBH. Sic [*Ob haec, et jam appetebat tempus, comitiorum causa*] Gelenius: sic etiam Andreas Romae, secutique hunc Beccar. Tarvis. Ven. nisi quod *etiam* habent. Ascensius et Mog. *Ob hanc (etiam appetebat tempus comitiorum) causam.* Juntas, Savet. *Ob haec etiam appetebat tempus comitiorum, quorum causa L. Volumnius.*

pus) comitiorum caussa L. Volumnius consul Romam revocatus: qui prius, quam ad suffragium centurias vocaret, in concionem advocato populo,
14 multa de magnitudine belli Etrusci disseruit. *jam tum, quum ipse ibi cum collega rem pariter gesserit,*

Palatini non agnoscunt τὸ *caussa:* habent enim duo et Voss. alter, *comitiorum et Lucius:* tertius, *comitiorum tum Lucius.* Omnia ista licet eodem ordine habeas, scribasque: *Ob haec (et jam appetebat tempus comitiorum) L. Volumnius consul.* Habent tamen Vossianus prior et Chifl. et tolerari potest, si distinguas: *Ob haec et (jam appetebat tempus) comitiorum caussa.* J. FR. GRON. Lectionem, quam Gelenius recte rejecit, et in nullo codice inveni, prima exhibet ed. Ald. *Ob hoc* est in Leid. 2. Lovel. 2. Portug. et Haverk. Tum *etiam appetebat* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. 2. 4. Gaertner. Haverk. et Hearnii Oxon. B. *etiam apparebat* Lovel. 3. sollemni aberratione. V. ad 37, 32, 14. Deinde *comitiorum caussa L. Volumnius* Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 4. Klock. et Hearnii Oxon. N. et L. 1. *comitiorum cā L. Volumnius* Gaertn. quomodo ob non intellectum compendium scribendi dedit librarius pro *cā*, id est *caussa.* V. ad 8, 14, 1. Ob eamdem caussam datum est *comitiorum cū*, vel *quum, L. Volumnius* in Oxon. B. V. ad 4, 44, 10. Eas lectiones magis corruperunt Portug. et Haverk. in quibus est *comitiorum tum L. Volumnius.* et Lovel. 3. in quo est *comitiorum et L. Volumnius.* Priorem patris conjecturam maxime probasse videtur Cl. Jac. Gronovius, qui vocem *caussa* a male otiosa manu, quemadmodum saepius alibi factum fuerat, additam putabat supra ad 9, 30, 8. Mihi tamen magis adridet posterior, *Ob haec, et (jam adpetebat tempus) comitiorum caussa L. Volumnius.* Quum enim vox *caussa*, vel errore librariorum aliud ejus loco, in codd. tantum non omnibus constanter supersit, ei controversiam movere audax nimis videtur.

Ad suffragium centurias vocaret, in concionem advocato populo) *centurias ad suffragium* Portug. Gaertn. et Haverk. Hinc *ad concionem advocato* Hearnii Oxon. L. 2. *in concione advocato* Haverk. Sed *in concionem advocare*, ut *in consilium advocare*; de quo v. Gronov. ad Livii 23, 32, 3. Mox *Etrusci belli*, trajectis vocabulis, Gaertn.

§. 14. *Jam tum, quum ipse ibi cum collega rem pariter gesserit)* *jamque tum quum ipse* Haverk. *jam quum ipse* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. Male. De junctis voculis *jam tum, quum* v. Stewich. de Partic. ling. Lat. et Tursell. de partic. Lat. orat. c. 69. Eas restituendas censeo infra 45, 6, 6. *Oroondes jam tum, quum pecunia deferretur, primis tenebris solverat navem.* Editur nunc vulgo *dum deferretur.* Deinde *ipse sibi cum collega* Lovel. 4. V. ad 1, 57, 10. et 5, 34, 7. *ipse ibi collega* Leid. 2. et Lovel. 1.

rit, fuisse tantum bellum, ut nec duce uno, nec exercitu geri potuerit: accessisse postea dici Umbros, et ingentem exercitum Gallorum. Adversus quatuor 15
populos duces consules illo die deligi meminissent. se, nisi confideret, eum consensu populi Romani consulem declaratum iri, qui haud dubie tum pri-

Ut nec duce uno, nec exercitu geri potuerit] *ut nec uno duce, uno nec exercitu* Lovel. 2. et ita etiam erat in Leid. 1. nisi quod duae priores voculae *ut nec* ab eo exsulent.

Accessisse postea dici Umbros] Diſſentiunt iterum libri MSS. et vetuſti editi: quippe Pall. pr. tertiusque *accessisseque postea dici Umbros.* Campanus *Accessisse his postea dici Umbros.* Andreas *Accessisse postea Umbros.* GEBH. *accessisseque postea dici Umbros* Voſſ. 2. et Lov. 3. *accesisse* etiam *postea dici Umbros* Gaertn. et Haverk. *accessisset postea dici Umbros* Leid. 1. *accessissent postea dici Umbros* Harlej. et quaedam ex vett. edd. *accessisse dici Umbros* Portug. *accessisse postea dicit Umbros* Voſſ. 1. *accessisse dicit postea Umbros* Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *Gallorum exercitum* Gaertn.

§. 15. *Adversus quatuor populos duces consules illo die deligi meminissent*] Vet. lib. *duos consules.* optime. Qnatnor enim populos duobus consulibus opponit. SIG. Pal. sec. solus hanc ſtabilit lectionem *duos consules,* a Sigoniano numquam discrepans. Reliqui duo *duces consules.* Andreas vulgavit *Adversus quatuor populos et duces consules illo die deligi meminissent.* GEBH. Sic [*duos consules*] Sigonius ex suo, cum in aliis et melioribus sit *duces consules.* Fregit vim sententiae puerili antitheto et lusu in numeris *quatuor* et *duo.* Nam si quicquam referret, quod duo tantum adversus quatuor, cur tamquam graviorem adversarinm minatur omnibns quatuor unum dictatorem. Immo pondus omne in vocabulo *duces* eſt; meminiſſent creare se consnles, qui duces futuri eſſent bello adversus quatuor firmiſſimos populos. Andreas et omnes antiqui impreſſi *populos et duces.* J. FR. GRON. Malim *duces, non consules.* h. e. qui non tam geſturi eſſent consulatnm in urbe, quam duces futuri exercituum contra quatuor hoſtes populos: atque idcirco deligendos eſſe meminiſſent his comitiis tales consules, qui magis sint idonei, ut reipublicae praesint belli forisque, quam domi et in pace. JAC. PERIZON. in Orig. Babyl. c. 6. *duces consules* reposui, quod tuentur Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. a m. 1. Lovel. 2. 3. 4. Klock. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. L. 2. ac C. *et duces consules* priscis edd. consentiens Harlej. Primus Aldus *duces consules* recte dederat. Tum *deligi illo die* Gaertn. *illo die diligi* Lovel. 1. eadem ratione, qua *dilectus* pro *delectus* saepe obcurrit. V. ad 37, 51, 7.

Nisi confideret, eum consensu populi Romani consulem declaratum iri, qui haud dubie] *confideret, cum consensu popu-*

mus omnium ductor habeatur, dictatorem fuisse extemplo dicturum.

1 XXII. Nemini dubium erat, quin Q. Fabius omnium consensu destinaretur; eumque et praerogativae, et primo vocatae omnes centuriae consulem
2 cum L. Volumnio dicebant. Fabii oratio fuit, qualis biennio ante: deinde, ut vincebatur consensu, versa postremo ad collegam P. Decium poscendum.
3 *id senectuti suae adminiculum fore: censura duo-*

li Romani Lovel. 4. Harlej. Gaertn. et Haverk. Sed solent voces *cum* et *eum* ob similitudinem literarum in Mstis confundi. V. ad 10, 7, 3. Hinc *consulem* deficit in Gaertn. qui etiam *declaratam iri* praefert; at *declaratum reri* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 4. *declaratum ieri* Lovel. 3. *declaratum firi* Florent. a m. 1. quod in *declaratum fieri* perperam mutavit manus interpolatrix. Voces *iri qui* desunt in Lovel. 2.

Qui haud dubie tum primus omnium ductor habeatur, dictatorem] Ludit in vocibus *Ductor* et *Dictator*. SIG. *primus ductor omnium haberetur* Lovel. 2. *haberetur* etiam Voss. 2. et Lovel. 3. ac 4. *habetur* Leid. 1. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 1. *Quin Q Fabius*] Thuan. et Chifl. *quin Fabius quintum*. Et sane quintus hic erat ejus consulatus. Non videtur tamen satis commoda hic ejus rei mentio. Placet potius cum Vossianis *Quin Fabius Quintus*. Ut 3, 1, 1. J. FR. GRON. Prima vocula deficit in Portug. secunda in Gaertner. *quin Q. Fabius quintum* praefert Florent. *quin Fabius quintum* Leid. 1. et Lovel. 4. *qui Fabius Quintus* Leid. 2. *quin Fabius Quintus* Lovel. 2. 3. et 4.

Eumque et praerogativae et primo vocatae omnes centuriae consulem cum L. Volumnio] *cumque praerogativae* Leid. 1. Lovel. 1. 2. et Harlej. V. ad 10, 7, 3. *cumque eum et praerogativae* Lov. 3. *cumque et praerogativae eum* Voss. 2. Deinde *consulem C. L. cum L. Volumnio* Leid. 2. et Lovel. 1. Ceterum de praerogativis et jure vocatis v. Pantagathum apud Ursin. ad Livii 1, 43, 12. et Cl. Dukerum ad 5, 18, 1. Hic autem constanter omnes, quibus utor, codd. *praerogativae*, non *praerogativa*.

§. 2. *Deinde, ut vincebatur consensu*] Pal. sec. *ut convincebatur*. GEBH. Eadem lectio exstat etiam in Lovel. 2. Portug. et Haverk. Sed orta videtur ex scribarum errore; qui quum, omissa voce *vincebatur*, sequentis primam syllabam exarassent, neglegentia animadversa perperam omissum addiderunt, nec tamen τὸ *non* delerunt, ne codicem macularent. Similia alia v. ad 2, 34, 9. *ut vincebantur* habet Leid. 1. Mox *versus*, pro *versa*, Lovel. 2. *vestra* Leid. 2.

§. 3. *Id senectuti suae adminiculum fore*] Vet. lib. *hunc senectuti suae*. SIG. Pal. sec. *hunc senectutis suae adminiculum fore*. GEBH. *id senectutis*

busque consulatibus simul gestis expertum se, nil concordi collegio firmius ad rempublicam tuendam esse. novo imperii socio vix jam adsuescere senilem animum posse: cum moribus notis facilius se communicaturum consilia. Subscripsit orationi ejus 4
consul, quum meritis P. Decii laudibus, tum, *quae ex concordia consulum bona, quaeque ex discordia mala in administratione rerum militarium evenirent,* memorando, *quam prope ultimum discrimen suis* 5

suae Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. et Gaertn. [Veith.] Sed litera sibilans fini vocis secundae ex principio sequentis adhaesit. V. ad 28, 25, 2. *adminiculum senectuti* autem ea ratione dictum est, qua plura alia, de quibus v. ad 3, 46, 2. *id senectutis ejus* Lovel. 2. *hunc senectutis suae* Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Sed vulgatum defendit Gronovius ad Senec. Consol. ad Marc. 19. pluribus exemplis docens, pronomina potius genere convenire cum voce sequenti, quam praecedenti.

Duobusque consulatibus simul gestis expertum se, nil concordi collegio] Copula *que* exsulat a Gaertn. vox *simul* a Portug. Deinde *expertum scire* quaedam ex priscis edd. praeferunt. *nihil* autem est in Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. Portug. Haverk. et edd. Aldina prioribus. Reliqui *nil* tuentur. V. ad 6, 40, 3. Tum *concordi collegi* Leid. 2. *concordi collega* Hearnii Oxon. N. in margine. quae alterius lectionis glossa videtur. Supra 4, 17, 9. *Is magistrum equitum ex collegio prioris anni L. Quinctium Cincinnatum dixit.* ubi alia vide. Mox *esset*, pro *esse*, Leid. 1.

Novo imperii socio vix jam adsuescere] *N̄ imperii socia* Leid. 1. *nā imperii socio* Lovel. 2. *novi imperii socio* Voss. 2. et Lovel. 3. ac 4. Vocula *jam* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1.

Cum moribus notis facilius se communicaturum consilia] Id est, cum homine, cujus mores noti sunt. V. Gronov. ad Senec. Ep. 7. Praeterea *se facile communicaturum* Lovel. 4. *se potius communicaturum* Gaertn.

§. 4. *Quum meritis P. Decii laudibus, tum quod ex concordia*] Lege *tum quae.* GELEN. *ium meritis* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. N. L. 2. C. et excusi ante Aldum. V. ad 6, 23, 3. Deinde *eumque ex concordia* Lovel. 2. *tum quia ex concordia* Lovel. 1. *tum quod ex concordia* unus retinet Harlej. Mox *cum quae ex discordia* Florent. *quaeque ea concordia*, pro *ex discordia*, Voss. 1. Leid. 1. et Haverk. V. ad 40, 59, 8. et mox hoc cap. ad §. 6. *quam ea discordia* Leid. 2. et Lovel. 1. *quae ex discordia* Lovel. 2. Deinde *mala in ministratione* Voss. 2. *mala administratione* Gaertn.

§. 5. *Memorando, quam prope ad ultimum discrimen*] Voss. uterque, Rott. Helm. *quam pro-*

6 *et collegae certaminibus nuper ventum foret:* admo-
nendo Decium Fabiumque, *ut uno animo, una men-
te viverent. esse praeterea viros natos militiae, fa-
ctis magnos, ad verborum linguaeque certamina ru-
7 des: ea ingenia consularia esse. Callidos solertes-
que, juris atque eloquentiae consultos, qualis Ap.*

pe ultimum. Recte. V. ad 6, 42, 10. J. FR. GRON. Non bene videntur haec procedere, *tum memorando* etc. *admonendo.* Certe durum est in his ἀσύνδετον, quod *memorando* inter duo illa ponitur, quorum utrumque ad hoc verbum refertur. DUK. *quam prope ad ultimum* in solis superest Harlej. Portug. et Hearnii Oxon. B. *quam prope in ultimum* in Haverk. Sed recte *quam prope ultimum* Leid. uterque, Florent. Lovel. 1. 2. 3. 4. Gaertn. Oxon. L. 1. 2. N. C. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. supra ad 6, 42, 10.

§. 6. *Admonendo Decium Fabiumque, ut uno animo*] Pal. sec. habet *admonendo Decium Fabiumque, uno animo.* GEBH. *amonendo* Lovel. 1. Ita saepe peccarunt librarii. Exempla v. ad 3, 4, 1. 5, 46, 6. 8, 28, 3. et alibi. *Decium Fabiumque, et uno animo* Gaertn. V. ad 21, 28, 8.

Esse praeterea viros natos militiae] Vet. lib. *gnaros militiae.* Vere: nam sequitur oppositum, *ad verborum linguaeque certamina rudes.* Sic supra [c. 20, 8.] *Gnaros Oscae linguae.* SIG. Substituit Sigonius ex MSS. suis *gnaros*: quam bene, nescio. *natus militiae* alius profecto, quam *gnarus*; plusque ab eo requiritur. GRUT. Propertius [1. el. 6, 29.]

Non ego sum laudi, non natus idoneus armis.

Pal. sec. *gnaros militiae*, quod avide probat Sigonius, me invito, quia, hac admissa lectione, decerpitur laudibus Fabii Deciique. amplius enim est, *natum esse militiae*, quam ejusdem *gnarum.* GEBH. *gnaros militiae* etiam Voss. 1. Leid. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. ac B. [Veith.] *garos militiae* Lovel. 1. Reliqui, et inter eos Florent. *natos militiae* tuentur; quod etiam Gronovius alteri praeferebat 4. Observ. 17. p. 278. multisque exemplis, etiam ex Livio petitis, illustravit. V. quoque supra notata ad 4, 13, 11. Mox *linguae certamina*, pro *linguaeque*, Gaertn. Deinde *et ingenia*, pro *ea ingenia*, Lov. 2. 3. 4. *ex ingenia* Leid. 1. V. modo ad §. 4.

§. 7. *Callidos solertesque, juris atque eloquentiae consultos, qualis Ap. Claudius esset*] *calidos* Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Portug. solita scribarum aberratione. V. ad 35, 32, 13. *solertesque viris* Lovel. 3. V. ad 2, 44, 5. *solertosque viros* corruptius Portug. et Gaertn. Tum *eloquentiae consularis* Lovel. 2. *eloquentiae consultus* Lovel. 3. *eloquentiae consulatus* Voss. 2. et Lovel. 4. *eloquentiae consulatos* Leid. 1. Aurel. Vict. de Vir. inl. 72. *Eloquentiae consultus ex ea gloriam peperit.* Cic. Orat. 9. Phil. 5. *Neque enim ille magis juris consultus, quam justitiae fuit.* Praeterea *qualis vel Ap. Claudi-*

Claudius esset, urbi ac foro praesides habendos, praetoresque ad reddenda jura creandos esse. His 8
agendis dies est consumtus. postridie ad praescriptum consulis et consularia et praetoria comitia habita. Consules creati Q. Fabius et P. Decius: Ap. 9
Claudius praetor; omnes absentes. et L. Volumnio

us esset Haverk. *qualis Appius C.* omissa etiam ultima voce, Portug. et Gaertn. [*esset* abest a Veith.]

Urbi ac foro praesides habendos, praetoresque ad reddenda jura creandos esse] Rejiciunt copulam *que* Pall. duo. at secundus *creandos fore*. GEBH. *urbis ac foro* quaedam ex prioribus edd. *urbi ac fori* Leid. ambo, et Lovel. 1. neque aliter Florent. a m. 2. in quo corruptius *urbi ac tori* a m. 1. legebatur. *Praeses urbi ac foro* similiter dictum est, ac *princeps nobilitati, adjutor consiliis*, et similia, de quibus v. ad Livii 39, 47, 11. Mox copula *que* deficit etiam in Lovel. 3. Hinc *creatos esse* legit Lovel. 2. *creandos fore* Haverk.

§. 9. *Consules creati Q. Fabius et P. Decius: Ap. Claudius praetor*] *Creati consules* Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Sed prior vox *consules* exsulat a Voss. 1. Hinc *Q. Fabius Max.* legit Lovel. 4. Postea *Ap. Claudio pr.* Lovel. 3. *Ap. Claudius prc. Ro.* Leid. 2. *Ap. Claudius p. R.* Lovel. 1.

Omnes absentes] Oportuit Q. Fabium ac P. Decium non descendisse in campum Martium; alioqui utique praesentes erant. Appius autem erat in Hetruria. Caeterum cum aliud fuerit tempus creandi, aliud ineundi magistratus, Livius in nunc sequentibus frequenter numerum adjicit posteriori tempori, quanquam ea res indiligenter ab eo observata est multis in locis. GLAR. Non est praetereundum hoc in loco, quin dicendi genus hoc, quod multos saepe, inprimis autem Glareanum, torsit, explicetur; id est, quid sit apud Livium, *absentem consulem* aut *praetorem creari*: non enim eum significat tantum, qui abest ab urbe, sed etiam, qui, cum in urbe sit, abest a campo; in quo tamen comitia creandi magistratus causa habeantur. Sic loquitur 4. [42, 1.] *Plebs tribunos plebis Sex. Tempanium, A. Sellium absentes fecit.* hos vero ex castris in urbem cum consule reversos paucis ante versibus tradidit: et hoc libro supra [c. 5, 14.] *Consul ex dictatura factus M. Valerius. Non petentem, atque adeo absentem creatum tradidere quidam.* Sic hoc loco Q. Fabius et P. Decius facti consules sunt, cum in campo non adessent, Ap. Claudius praetor, cum non solum in campo, sed ne in urbe quidem tum, sed in Etruria, versaretur. Hoc autem ita esse, aperte docet Dionysius l. 9. [p. 599.] de Ap. Claudio consule absente facto, id est, ut ipse interpretatur, qui in campum non descenderat: *Ἄππιον Κλαύδιον πολλὰ ἀντειπόντα καὶ ὀυδ᾽ εἰς τὸ πεδίον ἐλθεῖν βουληθέντα ἕνεκα τῶν ἀρχαιρεσιῶν, ὀυδὲν ἧττον προεβούλευσάν τε καὶ ἐψηφίσαντο ἀπόντα ὕπατον.* †. „ *Absentes* hos dici, aeque

ex senatusconsulto et scito plebis prorogatum in annum imperium eſt.

1 XXIII. Eo anno prodigia multa fuerunt: quorum averruncandorum cauſſa supplicationes in bi-
2 duum senatus decrevit. Publice vinum ac tus prae-

„Glareanus, atque Sigonius sci„vit.„ †. SIG. Et tamen, qua ratione *absentes* dictum sit, lectorem despicere jubet Glareanus ad 4, 42, 1. Vide autem eadem fere monentem Sigonium ad Livii 26, 22, 13. *Absentes* etiam illos dictos eſſe, qui ab urbe aberant, conſtat ex Livii 24, 43, 5. *Creati consules ambo absentes.* Poſtea eodem cap. addit: *Comitiis perfectis, auctore Q. Fabio consule, designati consules Romam arcessiti magistratum inierunt.*

Ex senatusconsulto et scito plebis prorogatum in annum imperium est] *Ex se et scito plebis* Lovel. 3. V. ad 27, 25, 3. *ex senatu consultu* Haverk. Deinde praepositio *in* omittitur in Leid. 1. sed eam intercepit litera finalis vocis praecedentis. V. supra hoc lib. c. 13, 3. *prorogatum in annum*, ut *reficere in annum.* V. ad 4, 55, 6. Ceterum rogat Doujatius, an non potius ex senatus auctoritate, quae leges et plebiscita praecedere hisce temporibus solebat? et respondet, haec saepe confundi. Sed proprie *senatus auctoritas* dicebatur, quum vel senatus non legitimus aliquid decreverat, vel tribunus plebis intercesserat; *senatusconsultum* si nihil tale interveniſſet. interdum tamen *senatus auctoritas* pro *senatusconsulto* ponitur. V. Manut. ad Cic. 1. ad famil. ep. 1. Hic ergo proprie Livius dixit *ex senatusconsulto*, non *ex senatus auctoritate.* Verum eſt. Patres hac tempeſtate ante initum suffragium auctores fieri debuiſſe; sed id obtinebat in comitiis centuriatis et curiatis, non tributis, unde Patres lege Publilia et Laetoria submoti erant. V. pluribus haec docte exsequentem Gronov. 1. Obs. 25. Quin etiam in illis, in quibus Patres auctores fieri debebant, eorum decretum vocatur *senatusconsultum.* Liv. l. 6. cap. ult. *Factum senatusconsultum, ut duo viros aediles ex Patribus dictator populum rogaret: Patres auctores omnibus ejus anni comitiis fierent.* Hic alia res eſſe videtur. Senatus quum ex utilitate reipublicae eſſe censeret, ut Volumnio in annum imperium prorogaretur, interposito senatusconsulto tribunis plebis negotium dedit, ut ea de re ad plebem comitiis tributis ferrent. Supra 8, 23, 12. *Actum cum tribunis est, ad populum ferrent, ut, quum Publilius Philo consulatu abisset, pro consule rem gereret.* Hoc lib. cap. prae. *Tribunis plebis negotium datum est,* (nempe a senatu, ut praecedentia docent,) *ut plebeiscito juberetur P. Sempronius praetor triumviros in ea loca colonis deducendis creare.* 27, 22, 5. *Prorogatum imperium et L. Veturio Philoni est. Quod in L. Veturio, idem in C. Aurunculejo decretum ab senatu, latumque de prorogando imperio ad populum est.* Nisi quis locum hunc alio pertinere censeat. 34, 53, 1. *Q. Aelius Tubero tribunus plebis ex senatusconsulto tulit ad plebem,*

bitum. supplicatum iere frequentes viri feminaeque.
Insignem supplicationem fecit certamen in sacello 3
Pudicitiae patriciae, quae in foro boario eſt ad ae-
dem rotundam Herculis, inter matronas ortum. Vir- 4
giniam, Auli filiam, patriciam plebejo nuptam L.

plebsque scivit, ut Latinoe duoe colonioe deducerentur. 35, 20, 9. *His duobus primum senatusconsulto, deinde plebis etiom scito permutotae provincioe sunt.* c. 40, 5. *Eodem hoc onno Vibonem coloniu deducto est senatusconsulto plebisque scito.*

§. 1. *Eo onno prodigio multa fuerunt*] *Eodem anno* Hearnii Oxon. C. V. supra hoc libro ad c. 10, 6. Tum *fuere* Lovel. 4. et Haverk.

Quorum overruncandorum cousso] *quorum procurandorum* Lovel. 4. *quorum advertendorum* Hearnii Oxon. L. 1. 2. et N. in contextu. *quorum avertendorum* Voſſ. 1. in margine, Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. et Oxon. B. ac C. [Veith.] Sed, nubem pro Junone amplexi, scribae pro voce minus nota notiorem, quae ejus interpretatio erat, in contextum receperunt. V. quae notantur supra ad 8, 6, 11. et Gronov. ad Livii 29, 27, 2.

§. 2. *Publice vinum oc thus proebitum*] Vet. lib. oc *thus socrificiis praebitum.* SIG. Pall. duo *thus plebi datum praebiturum.* Ceterum illud *socrificiis* intrusum ab Sigonio aspernantur quoque vetuſtae editiones. GEBH. Valde corrupte haec in scriptis habentur: in uno consentiunt, quod ignorant *τὸ socrificiis* ab Sigonio additum. J. FR. GRON. Neque ego *τὸ socrificiis* in ullo cod. ne illis quidem, qui ceteroquin plerumque vet. lib. Sigonii adsentiuntur, inveni. Praeterea oc *par thus biduum* Voſſ. 1. *ac pāthus biduum* Leid. 2. et Lovel. 1. *ac thus plebituūm* Voſſ. 2. et Leid. 1. neque aliter Lovel. 4. nisi quod voces oc *thus* omittat, relicta tamen lacuna. *ac tum sprebituum* Florent. *ac thus plebi datum praebiturum* Lovel. 3. *ac per thus*, reliquis omiſſis, Hearnii Oxon. L. 2. oc *thus biduum* Oxon. C. *ac thus exhibuerunt* Oxon. N. sed a manu altera. Vocem itaque a Sigonio additam, et a Gebhardo ac Gronovio damnatam, sed in contextu relictam, inde ejeci. Ex vitiosa autem cod. Florent. scriptura patet, librarium ejus *tus* sine adspiratione scribendum censuisse: quam orthographiam plurimi probarunt. V. Achill. Stat. ad Tibulli. 1. eleg. 3, 34. Dausquej. in Orthogr. part. 2. et Voſſ. in Etymol. ling. Lat. in v. *Tus.* Vox *publice* deficit etiam in Leid. 2. Mox *supplicatum ire* Voſſ. 1. Leid. uterque, et Lovel. 1. V. ad 45, 2, 7.

§. 3. *Certamen in sacello pudicitioe patricioe, quae in foro boorio est ad oedem*] Vox *potricioe* deeſt in Gaertn. et quibusdam edd. vett. Tum *quae in foro bovorio est* Florent. Lovel. 1. 2. et Hearnii Oxon. N. in contextu. V. ad 35, 40, 8. *quod in foro bovorio est* Leid. 2. et Haverk. *quod in foro boorio est* Gaertn. Portug. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] *in socello Pudicitiae in foro boario patriciae, quod est ad oedem* Lovel. 3.

§. 4. *Virginiam, Auli filiam*,

Volumnio consuli, matronae, quòd e Patribus enupsiſſet, sacris arcuerant. Brevis altercatio inde ex iracundia muliebri in contentionem animorum exarsit. quum se Virginia et patriciam et pudicam in patriciae Pudicitiae templum ingreſſam, et uni nuptam, ad quem virgo deducta sit; nec se viri honorumve

patriciam plebejo nuptam Volumnio] *Verginiam* Florent. Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. quomodo iidem codd. cum Voſſ. 2. etiam mox §. seq. exhibent, et Exc. Pithoei apud Hearnium hoc loco. V. supra ad 2, 17, 1. *Virginii Auli P. filiam* Gaertn. Deinde *nuptam L. Volumnio* Voſſ. uterque, Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Klock. Haverk. Hearnii Oxon. N. L. 2. C. omnesque editi usque ad Curionem, qui primus praenomen omisit. Tot itaque codicum teſtimonio firmatum revocavi; quod interim etiam Sigonius fecerat, sed a nullo auditus.

Quod e Patribus nupsisset] Lege *enupsisset*. GELEN. *nupsisset* in solo apud me Harlej. supereſt; itaque primum editum vidi Mediolani anno 1480. neque eam lectionem recepit nisi Frobenius anno 1531. unde Gelenio priorem lectionem revocandi occasio data eſt. *nupsisset* se etiam in Aleriensi ed. reperisse Hearne teſtatur. Romana tamen anni 1472. *enupsisset* obfert. quod etiam in omnibus scriptis meis supereſt, nisi quod *emisisset* legat Haverk. Praeterea *de Patribus* Lovel. 4. Male. Supra 4, 4, 7. *Neque vestras filias sororesque enubere sinendo e Patribus.* ubi etiam de verbo *enubere* plura dicta sunt. Mox *sacris arguerant*, pro *arcuerant*, Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 4. Gaertn. et Haverk. V. ad 6, 25, 6.

Brevis altercatio inde] *Brevis autem altercatio* Voſſ. 2. et Lov. 3. *Brevis altricatio* Leid. 2. et Gaertn. V. ad 4, 6, 1. Mox *in contemptionem* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. et Portug. *in contempsionem* Gaertn. Ita etiam *contendere* et *contemnere* in Mſtis confundi solent. V. ad 6, 6, 6. *in concionem* Leid. 2. V. ad 4, 6, 4. Adde infra hoc lib. ad c. 26, 6.

§. 5. *Et uni nuptam, ad quem virgo deductà sit*] Signatum in re nuptiali verbum. Propertius [4. eleg. 3, 13.]

Quae mihi deductae fax omen praetulit.

Pal. sec. *virgo deveeta*. GEBH. Ita et Haverk. Sed *deducere* hoc sensu inluſtrant Jan. Gulielm. in Plautum Miscell. Quaeſt. c. 4. et Gronov. ad Plauti Milit. Glor. 3, 1, 91. Praeterea *vetuni nuptam* Leid. 1. *uni nuptam* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Haverk. [Veith.] *Volumnio nuptam* Lovel. 2. *viri nuptam* Gaertn. qui idem etiam *atque virgo*, pro *ad quem virgo*, librarii culpa exhibet.

Nec se viri honorumve ejus ac rerum gestarum poenitere] *bonorumve* Lovel. 2. Tum *nec rerum gestarum* Hearnii Oxon. C. Deinde *poeniteret* Lovel. 2. et 3.

Vero gloriaretur] *non gloriaretur* Leid. 2. *verum gloriaretur* Lov. 2. et Neap. Latinii. Doujatio rotundius futurum videbatur, si *vere* legeretur; agnoscit tamen

ejus ac rerum gestarum poenitere, vero gloriaretur. Facto deinde egregio magnifica verba adauxit. in 6
vico Longo, ubi habitabat, ex parte aedium, quod satis esset loci modico sacello, exclusit; aramque ibi posuit. et, convocatis plebejis matronis, conquesta injuriam patriciarum, *Hanc ego aram*, inquit, *Pu-* 7

vero accipi posse pro re omnino vera, ex vero. Hinc efficit, priori conjectura opus non fuisse. Sane *vero* hoc sensu poni docuerunt Sciopp. 4. Susp. lect. 20. et Cortius ad Sallust. Catil. 58, 16. et 61, 1. V. etiam infra ad 40, 9, 8.

§. 6. *Quod satis esset loci modico sacello, exclusit*] V. Gronovium 3. Obs. 13. DUK. *quod satis esse* Leid. 2. Paullo ante *Facto deinde egregiore* Portug. a m. 1. et *adduxit*, pro *adauxit*, Haverk.

Convocatis plebejis matronis] Vir doctus legere videtur ad Tacitum *convocatis plebejis matrimoniis*. ut dicitur ab aliis *conjugium* pro *conjuge*, *servitium* pro *servo*, *clientelae* pro *clientibus*. MOD. *matrimoniis* MS. recte. *matrimonium* enim pro matrona, ut in Tacito *conjugium principis* pro conjuge principis, et *clientelae* pro clientibus. V. Lipsium ad Tac. 12. Ann. 65. Virg. 3. Aen. [296.]

Conjugio Aeacidae Pyrrhi sceptrisque potitum.

Apulej. 9. de As. aur. p. 164. ed. Colv. *Pudicitiamque caro conjugio conservare summa diligentia cuperet*. KLOCK. *matrimoniis* etiam Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. in contextu, Portug. et Gaertn. Ita loquitur saepe Justinus, locis, quae lexicographi notarunt. Adde 18, 5. *Ut et juventus matrimonia, et urbs sobolem haberet*. Florus 1, 1. *Itaque matrimonia a finitimis petita*. ubi v. Cel. Dukerum. Subdubito tamen, an ita Livius loquutus sit, quia non modo in ipso, sed ne in aequalibus quidem scriptoribus, simile exemplum obcurrit. Paullo ante *aramque ibi imposuit* Gaertn. pro *posuit*. Sed prima syllaba *im*, vel *i*, nata est ex praecedentis vocis litera finali. V. ad 5, 37, 7. *Ponere aram*, ut apud Ovid. Ep. 21. Her. 157.

Ter mihi jam veniens positas
Hymenaeus ad aras
Fugit.

1. Fast. 275.

Ara mihi posita est parvo conjuncta sacello.

Potest etiam *aram posuit* accipi pro aram dedicavit: quo sensu *ponere* apud Livium et alios passim obcurrit.

Conquesta injuriam patriciarum] Pall. duo *conquesta de injuria*. Sic mox c. 24. referunt Pall. duo *P. Decius de senatus injuria querebatur*. GEBH. *conquestam injuriam* Gaertn. *conquesta injuria* Leid. ambo, Lovel. 1. et Harlej. quasi deponens hic accipiendum foret forma passiva. Potius tamen existimo, librarios ita scripsisse ob illam caussam, quam dedi supra 6, 3, 8. ex qua eadem caussa etiam nata est modo memorata cod. Gaertner. scriptura, ut et *conquesta injuriarum patriciarum* in Lovel. 2. *conquesta de injuria* Lovel. 3. 4. et Hearnii Oxon. L. 1.

dicitiae plebejae dedico: vosque hortor, ut, quod certamen virtutis viros in hac civitate tenet, hoc pu-
8 *dicitiae inter matronas sit: detisque operam, ut haec ara, quam illa, si quid potest, sanctius et a ca-*
9 *stioribus coli dicatur.* Eodem ferme ritu et haec ara, quo illa antiquior, culta est; ut nulla, nisi

Vulgatum praefero. Infra 35, 12, 4. *Thoas praetor eorum conquestus injurias Romanorum.* lib. 39, 3, 2. *Id Cenomani conquesti Romae apud senatum.* Et ita 29, 9, 11. *Quos ad conquerendas injurias ad P. Scipionem profectos audivit.* et 31, 31, 2. *Quum ad conquerendas Philippi injurias in tot socias nobis urbes venissem.* pro *ad conquerendum injurias.* Et ita saepius etiam Livium *queri injuriam*, *necem* et similia dixisse, infra videbimus ad 29, 19, 5. Vox *patriciarum* exsulat a Lovel. 4.

§. 7. *Hanc ego aram, inquit, Pudicitiae plebejae dedico*] Vocem *uram* omisit scriba Harlej. *Hanc aram ego, inquit* praefert Leid. 1. *Pudicitiae dedico plebejae* Voss. 2. et Lovel. 3.

Vosque hortor, ut, quod certamen virtutis viros in hac civitate tenet] *vosque exortor*, *et quod certamen* Haverk. Tum vox *virtutis* deest in Lovel. 4. sequens *viros* in Lovel. 3. eujus loco *pares* praefert Portug. Mox *hec pudicitiae*, pro *hoc*, Lovel. 2.

§. 8. *Si quid potest, sanctius et a castioribus coli dicatur*] *si quidem sanctius et e castioribus* Lovel. 2. Displicuisse videtur Ilbrario; *τὸ quid* hic abundare; quod tamen post voculam *si* frequens est. V. ad 3, 48, 4. *si quid potest, a sanctioribus et castioribus* Harlej. et editi Aldo priores. Non placet propter id, quod additur. *mulier* enim *sancta* est casta. V. Viros doctos ad Phaedri 3. fab. 10, 30. At *sanctius colere* est majori religione colere. apud Cic. 1. de Nat. Deor. 21. *Pie sancteque colimus naturam excellentem atque praestantem.* 2, 24. *Non eum, quem nostri majores auguste sancteque Liberum cum Cerere et Libera consecraverunt.*

§. 9. *Eodem ferme ritu et haec ara, quo illa antiquior, culta est*] *non quod illa antiquior* Voss. 2. *nisi quod illa antiquior* Lovel. 4. *quod illa antiquior* Voss. 1. Leid. ambo, et Lovel. 1. ac 3. *qua illa antiquior* Haverk. *quam illa antiquior* Florent. a m. 2. Tum *est culta* Portug. Gaertn. et Haverk.

Ut nulla, nisi spectatae pudicitiae matronu, et quae uni viro nupta fuisset] *ut nulla non spectatae pudicitiae matrona* Voss. 2. et Lovel. 3. Vox *viro* in quibusdam non comparet edd. principibus.

§. 10. *Vulgata dein religio a pollutis*] Hoc Latine loquentibus puto esse *religia enunciata est a profanis.* Horatius 3. od. 2, 26. *Qui Cereris sacrum vulgarit arcanae.* Ovidius 2. Art. Amat. 602.

Quis Cereris ritus ausit vulgare profanis?

Petron. 17. *Ne, quod in sacello Priapi vidistis, vulgetis.* et 18. *Neque sacra quemquam vulga-*

spectatae pudicitiae matrona, et quae uni viro nu-
pta fuiſſet, jus sacrificandi haberet. Vulgata dein 10
religio a pollutis, nec matronis solum, sed omnis
ordinis feminis, poſtremo in oblivionem venit. Eo- 11
dem anno Cn. et Q. Ogulnii aediles curules aliquot
foeneratoribus diem dixerunt: quorum bonis multa- 12

turum. *Enunciare* dixit Livius infra c. 38, 9. *Quae visa auditaque in eo loco essent, non enunciaturum*. de quo Gronovius ad 9, 16, 7. Sed non adparet quidquam in sacro Pudicitiae fuiſſe, quod enunciari nefas esset. Suspicor deleta praepositione legendum *Vulgata dein religio pollutis*, et sententiam eſſe: quum primum non nisi spectatae pudicitiae matronae, et quae uni viro nuptae fuiſſent, sacrificandi in hoc sacello jus haberent, deinde hoc sacrum cum aliis quoque communicatum, et ad id etiam stupris atque adulteriis pollutas, non matronas solum, verum etiam promiscue omnis ordinis foeminas, admissas fuiſſe. *Vulgare* eſt saepe vulgo promiscue pluribus tribuere, et cum pluribus communicare, quod Livius cum praepositionibus *in*, *cum* et *per* effert 2. 41, 4. 4, 1, 3. et c. 30, 8. ac 28, 27, 6. Sed non minus cum tertio casu dicitur. Cic. de Arusp. resp. 27. *Quae navis umquam in flumine publico tam vulgata omnibus, quam istius aetas fuit?* Senec. Hippol. 910. *Et castum diu Vulgare populis corpus*. Cetera, quae huc pertinent, legi poſſunt apud Gyraldum in Hiſtoria Deor. Syntagm. 1. p. 35. ed. Lugd. et Paſſeratium ad Propert. 2. el. 6. p. 271. *SODALITAS. PUDICITIAE. SERVANDAE* in inscriptione apud Sponium in Miscell. c. 2. in fine et in Gudianis p. 207, 10. quae fuerit, et an aliquid commuue cum hoc sacro habuerit, mihi incognitum eſt. DUK. *Vulgata deinde religio* Leid. 2. Lovel. 2. Harlej. Portug. Haverk. Gaertn. et editi usque ad Froben. qui anno 1535. *dein* recepit: cum quo faciunt reliqui codices. V. ad 3, 3, 6. Tum *ab pollutis* Portug. Gaertn. et Haverk. Mox *ne a matronis*, pro *nec*, Voſſ. 2. *nec a matrimonio* Haverk. quomodo quum hoc loco peccarit scriba, id me confirmat, idem hominum genus similiter supra peccare potuiſſe hoc cap. §. 6.

§. 11. *Eodem anno Cn. et Q. Ogulnii aediles curules aliquot foeneratoribus diem dixerunt*] Pall. duo et ed. Camp. *Oguinii*. Pal. sec. *Cogninii aediles curules aliquot diem foeneratoribus dixerunt*. GEBH. *Cn. et Q. Oguinii aediles curules* Voſſ. 2. Leid. 1. et Gaertn. neque aliter Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. nisi quod vocem *curules* omittant. *Cornelius et Q. Egunii aediles curules* Lovel. 2. *Cn. et Q. Eginii aediles curules* Hearnii Ox. L. 1. *Oguini* Lovel. 3. *Ognunii* Lovel. 4. *Ogolini* Gaertn. *Cn. Q. Ogmunii curules* Haverk. Similia lectionum monſtra supra erant in Mſtis hoc lib. c. 6, 3. Tum *aliquibus foeneratoribus* Lovel. 2. V. ad 6, 27, 8. *aliquot ſenatoribus* Leid. 2. Ita autem peccatum a librariis, quum *fen'atoribus* scriptum eſſet, propter similitudinem literarum ſ et f. V. ad 22, 28, 10. Vocem *diem* omittit Lovel. 3.

tis, ex eo, quod in publicum redactum est, aenea in Capitolio limina, et trium mensarum argentea vasa in cella Jovis, Jovemque in culmine cum qua-

§. 12. *Quorum bonis multcatis*] *multatis* Leid. 1. Lovel. 1. ae 2. a m. 1. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. ad Livii 2, 52, 4. Insolens autem est locutio *multare bona*, quum potius dicendum foret *multare bonis*, quemadmodum *multare agro*: ea itaque displicuit librariis Voss. 2. et Lovel. 3. qui *quorum bonis instatis* perperam dederunt. Livius potius *quorum bonis multatis* dixit, quam *quibus bonis multatis*, ut concursum ablativorum evitaret, quemadmodum observat Doujatius.

Aenea in Capitolio limina] *januа* Lovel. 2. *lumina* Leid. 2. sollemni scribarum errore. Iis, quae notavi ad Silii 1, 66. adde Cel. Burm. ad Suet. Calig. 45. *luminaria* habet Lovel. 4. An hujus lectionis auctor ob oculos habuit locum Eginh. in vita Caroli M. 26? *Mirae pulchritudinis basilicam Aquisgrani exstruxit, auroque et argento et luminaribus, atque ex aere solido cancellis et januis ornavit.* Sed vulgatum probum est. De aeneis Capitolii liminibus v. Just. Ryequium de Capitol. 17. Mox *in cellam Jovis*, pro *in cella*, Voss. 1.

Jovemque in culmine cum quadrigis] Has *argenteas* fuisse, ex hoc loco scribit Ryequius de Capitol. 15. *aeneas* Nardinus 5. Rom. vet. 15. Mihi ex verbis Livii neutrum pro certo videtur adfirmari posse. Seo Ryequius secum non satis consentit: nam si ex eo, quod de *argenteis vasis* praecedit, colligere voluit, quadrigas quoque argenteas fuisse, etiam de simulacro lupae et infantium idem statuere debuerat; at c. 24. non videtur improbare sententiam eorum, qui hoc aeneum fuisse putant. DUK. *Jovem in culmine* Voss. 2. et Lovel. 3.

Et ad ficum Ruminalem simulacra infantium conditorum urbis sub uberibus lupae posuerunt] *et aficitum Ruminalem* Voss. 1. a m. 1. vocula *et* deficit in edd. Rom. anni 1472. et Parm. Tum *simulacrum infantium* Voss. 2. Deinde praepositio *sub* exsulat ab eodem Voss. 2. ut *et* Leid. 1. atque Lovel. 2. 3. 4. Tandem *posuere* Lovel. 4. Ceterum de lupae infantium nutricis simulacro v. Just. Ryequium de Capitol. 24.

Semitamque saxo quadrato a Capena porta ad Martis straverunt] Utrobique [hic et mox *ad Cereris aedem*] *aedem* scriba benignus de suo adjecit. GELEN. Quaerunt viri docti in libro de Tutela Viarum part. 2, 3. p. 349. an cura sternendarum viarum (in Urbe scilicet, ut ex iis intelligitur, quae paullo post de cura viarum in Urbe definiunt) aedilibus etiam injuncta fuerit? et respondent, ita quidem videri posse ex hoc loco Livii, et ex eo, qui cap. ult. hujus libri est: *ab aedilibus curulibus, damnatis aliquot pecuariis, via a Martis silice ad Bovillas perstrata est.* nec non ex iis, quae de clivo Publicio in Varrone 4. de ling. Lat. p. 38. Ovidio 5. Fast. 287. et Festo in v. *Publicius* leguntur: verum curam sternendarum viarum in Urbe penes censores et IV viros fuisse; aediles vero aliquando ex multatitia pecunia, jussu senatus et populi, aliquando etiam privatis sumtibus, ob *primum adscensum ad honoris*

drigis, et ad ficum Ruminalem simulacra infantium conditorum Urbis sub uberibus lupae posuerunt; semitamque saxo quadrato a Capena porta ad Mar-

amplioris gradum, ut Cicero, et πρώτην τῶν ἐπιφανῶν ἀρχῶν, ut Plutarchus vocant, extra ordinem vias munivisse. In his nonnihil scrupuli est. Nam Martis aedes, de qua hic Livius agit, extra Urbem haud procul porta Capena erat, ut ex Livii l. 7, 23. et Ovidii 6. Fast. 191. constat. V. Donat. 3. de urbe Rom. 13. et Nardin. 3. Rom. vet. 2. Et Bovillas ad x. ab urbe lapidem ponit Tabula Peutingeriana, ad xi. Scholiastes vetus Persii ad satyr. 6, 55. Quomodo ergo, quum de *plateis* in Urbe quaerunt, ad illas loca Livii referri possunt? Veniebat in mentem, aedem Martis posse dici *in Urbe* fuisse, quemadmodum JCti *Romae esse*, vel *fieri*, dicunt, quae in continentibus Urbis aedificiis sunt, vel fiunt. Nec tamen hoc omnino satisfacit, quia aliud est *in Urbe*, aliud *Romae*. *urbis* enim *appellatio muris, Romae autem continentibus aedificiis finitur*, *quod latius patere* scribit Paulus l. 2. pr. D. de U. S. Et ut hoc de Martis templo concedatur, tamen vix est, ut via a Martis ad Bovillas *in Urbe* fuisse dici possit, aut Bovillae eo tempore, de quo est infra c. ult. *in continentibus Urbis aedificiis* numerari potuerint. Nam quod Propertius 4. el. 1, 33. et Ovidius 3. Fast. 667. Bovillas *suburbanas* vocant, id ad hanc aetatem, qua nondum tanta erat amplitudo Urbis, referri non potest. Nam sic Florus 1, 11, 7. *Tibur*, quod fere xx. lapide ab urbe aberat, et olim bella cum Romanis gesserat, *nunc*, id est, sua aetate, *suburbanum* vocat. Quamquam autem neutrum horum locorum Livii ad vias in Urbe pertinere puto, tamen, si quis credere velit, hoc tempore aedilibus etiam injunctam fuisse curam viarum in Urbe, illius sententiae confutandae non sufficit, quod dicitur, *curam sternendarum viarum in Urbe apud censores et IV viros fuisse*; sed ostendendum est, id jam A. V. CCCCLVII. et CCCCLX. ita fuisse, in quorum annorum rebus gestis haec quoque de viis prodit Livius. Mihi probabilius videtur, curam viarum in Urbe primum magis ad aedilium, quam censorum, munus pertinuisse. Nam et naturae rei conveniens est, ut, quibus cura aedium et locorum publicorum mandata erat, iidem etiam vias in Urbe curarent; neo censores ab initio hujus rei causa instituti sunt. Quando autem hi hoc jure uti coeperint, et utrum id a senatu aut a populo iis tributum fuerit, an alia quadam ratione acceperint, nusquam proditum scio. Nec credo Lipsio c. 18. de Magistrat. Rom. sine auctoritate veterum scribenti, censores curam illam *in Urbe semper* habuisse, *extra Urbem paullo serius* sumsisse. Certe in verbis Livii 41, 27, 5. quem hujus sententiae auctorem laudat, nihil est, unde colligi possit, quod de censorum cura viarum *in Urbe* dicit. *Censores*, ait Livius in A. V. IↃLXXIX. *vias sternendas silice in Urbe*, *glarea substernendas extra urbem*, *marginandasque primi omnium locaverunt*. Nec ullam, quod quidem sciam, viam a censoribus, sive in urbe, sive extra eam, munitam ante censuram Ap. Claudii et A. V. CCCCXLI. tradiderunt veteres, Appiam scilicet, quae extra Urbem erat. Quod si jam de-

13 tis straverunt. et ab aedilibus plebejis L. Aelio Paeto et C. Fulvio Curvo, ex multaticia item pecunia, quam exegerunt pecuariis damnatis, ludi facti; pateraeque aureae ad Cereris positae.

mus, statim ab initio instituti hujus magistratus munus censorum fuisse, vias in Urbe sternere et curare; tamen ex eo non consequeretur, idem ad aediles non pertinuisse. Nam quum deinde quatuorviri Viarum in Urbe curandarum creati sunt, tamen censores quoque hanc curam administrarunt. De quatuorviris viarum in Urbe curandarum hoc addo, Virum doctum, quum haec duo loca in Livii l. 10. de viis iu Urbe accipiat, non satis accurate videri statuere, hoc aedilibus extra ordinem datum fuisse, eo quod cura viarum in Urbe non solum apud *censores*, verum etiam apud *quatuorviros* esset. Nam quo argumento probat, hos jam A. V. CCCCLVII. et CCCCLX. in republica fuisse? Quo tempore hi primum instituti fuerint, non pro certo dici posse reor. Pomponius in l. 2. §. 30. D. de orig. Jur. auctor est, *eodem tempore* quatuorviros, qui curam viarum gererent, triumviros monetales, et capitales constitutos fuisse. Triumviros capitales A. V. CCCCLXIV. primum creatos putat Pighius in Annal. ex Epit. Liv. l. 11. ubi post relatum Curii consulatum ac triumphos, et deductionem aliquot coloniarnm additur, *Triumviri capitales tunc primum creati sunt.* Sed ex hoc nihil certi de ea re statui potest: non enim magis necesse est, haec omnia ad unum annum adligari, quam alia in iisdem Epitomis, quae auctor illarum per plures annos sparsa saepe in unum cogit. Nec ex eo, quod Pomponius dicit, hos et decemviros litibus judicandis *eodem tempore* constitutos, conficitur, hos omnes eodem anno in rempublicam venisse, si alia argumenta, quibus hoc ostendi possit, non suppetant. Nam multa apud Pomponium ἐν πλάτει accipi debent, nec ad accuratam temporum rationem exigi possunt. Gutherius quidem 3. de Offic. dom. Aug. 19. triumvirorum capitalium creationem in annum Urbis CCCCLXV. confert, et auctores citat Fastos, atque ex iis etiam nomina illorum, si Dis placet, nobis adnumerat. Et sequitur eum, ut saepe pessima quaeque, stupor Pitisci in Lexico Antiquitatum. Sed omnes, quas vidi, Fastorum editiones Q. Marcium Tremulum et P. Cornclium Arvinam, e quibus Gutherius primos triumviros capitales facit, eo anno consules habent. Quae Guthcrio tanti erroris causa fuerit, non possum excogitare. Sed suspicor, ortum fuisse ex edit. Fastorum Panvini, in cujus margine ad haec nomina consulum adscriptum est, *III. viri capitales primi.* Sed, ut ad verba Livii, quorum occasione longius, quam debueram, evagatus sum, redeam, quod doctissimus Auctor libri de Tutela viarum, qui aedilibus post censores in rempublicam inductos omnem curam ordinariam viarum in Urbe adimit, porro scribit, eos aliquando ex pecunia multaticia *jussu senatus et populi extra ordinem* vias (in Urbe, scilicet, de quibus ibi agit) munivisse, de eo nihil in Livii, Ovidii, Varronis, et Festi prolatis ab eo locis dici video: nec adsequor, quod denique addit, aliquando etiam *privatis sumtibus* hoc ab iis fa-

XXIV. Q. inde Fabius quintum et P. Decius 1
quartum consulatum ineunt, tribus consulatibus
censuraque collegae; nec gloria magis rerum, quae 2
ingens erat, quam concordia, inter se clari. quae

ctum *ob primum adscensum ad honoris amplioris gradum*, et *πρώτην τῶν ἐπιφανῶν ἀρχῶν*, ut Cicero et Plutarchus vocant. Quae in his sit consequutio, Cicero 3. de Legibus 3. et Plutarch. in Paullo Aemilio in princ. aedilitatem curulem ita vocant, ergo aediles curules interdum privatis sumtibus *ob primum adscensum ad honoris amplioris gradum*, et *πρώτην τῶν ἐπιφανῶν ἀρχῶν* vias in urbe muniebant, acutiores, quam ego sum, videbunt. DUK. *ab Capena porta* Portug. Gaertn. et Haverk. qui tres codices cum Voss. 2. Harlej. et Hearnii B. atque N. in margine [Veith.] *ad Martis aedem* praeferunt; sed *ad Martis templum* N. in contextu. Verum et *aedem* et *templum* ex glossa margini adscripta in contextum inrepsit, quas voces Livius saepius omittere solet. Supra 2, 51, 2. *Ut primo pugnatum ad Spei sit aequo Marte.* (* 28, 11, 7.) 40, 51, 3. *Theatrum et proscenium ad Apollinis, aedem Jovis in Capitolio locavit.* 41, 28, 2. *Alterum diem supplicatio ad Cereris, Liberi, Liberaeque fuit.* V. Sanctium in Minerva 4, 4. in voce *Aedes*, et quae ibi notavit Cl. Perizonius. Similiter, ut hoc loco, errarunt librarii saepe. V. ad Livii 1, 41, 4. 23, 33, 4. 38, 28, 3. alia v. ad 37, 18, 1. Contra eamdem vocem, quam hic perperam addiderunt, perperam omiserunt supra 5, 21, 10. Deinde *statuerunt* Voss. 1. a m. 1. Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 13. *Ab aedilibus plebejis L. Aelio Paeto et C. Fulvio Curvo*] Tertia vox non adparet in Haverk. nec quinta in Leid. 2. et Lovel. 1. *L. Aemilio Paeto* male legunt Harlej. et quaedam ex edd. vett. V. ad 9, 7, 13. Copula *et* deficit in Lovel. 2. Deinde *C. Fulvio Corvo* est in Gaertn. *C. Fulvio Curtio* in Florent. *Curvo, Corvo,* et *Curcio* in Oxon. N. esse, Hearnius testatur.

Ex mulctaticia item pecunia, quam exegerunt pecuariis damnatis] *ex multaticia* Leid. 1. Lovel. 1. 2. et Portug. Eoque ducunt vestigia Florent. et Leid. 1. qui *multacitia*, transpositis literis, praeferunt. V. ad 2, 52, 4. *ex insticia* Voss. 2. *ex instatia* Lovel. 3. Deinde *jam*, pro *item*, Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. sed vocula illa deficit in ed. Rom. anni 1472. et Parm. Tum *pepona*, pro *pecunia*, Lovel. 4. Hinc *quam exigerant* Gaertner. *quam exegerant* Portug. Haverk. et Oxon. B. Porro *a pecuariis* Gaertn. *ab peculiariis* Haverk. *ab pecuniariis* Portug. et Hearnii Oxon. B. *pecunioriis* Voss. 1. 2. Lovel. 1. 2. 3. et Oxon. N. V. etiam infra hoc lib. c. 47, 4. (* 35, 10, 12.) De pecuariis v. Cel. Burm. de Vectig. 9. p. 140.

Pateraeque aureae ad Cereris positae] *ad Cereris positae aedem* Lovel. 2. *ad Cereris oedem* Harlej. Florent. a m. 2. et Hearnii Oxon. B. atque N. in margine. *in Cereris templum* ejusdem N. *in Cereris aedem* Portug. *in Cereris aede* Gaertn. et Haverk. *a Cereris* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. V. supra hoc §.

§. 1. *Q. inde Fabius quintum et P. Decius quartum consulatum*

ne perpetua esset, ordinum magis, quam ipso-
3 rum, inter se certamen intervenisse reor: patriciis tendentibus, ut Fabius Etruriam extra ordinem provinciam haberet; plebejis auctoribus Decio, ut ad
4 sortem revocaret. Fuit certe contentio in senatu; et,

ineunt] *Quoniam Fabius* Lov. 3. *Quae inde Fabius* Lovel. 4. *Q. Fabius inde* quaedam ex antiquis edd. quo ordine vocula illa, si in proponendis novis consulibus usurpatur, saepe obcurrit. V. ad 2, 49, 9. Ex scriptis tamen nullus ei lectioni favet. Deinde vocem *quintum* omittunt Florent. Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. *quinto* et *quarto* est in Gaertn.

§. 2. *Concordia inter se clari*] *inter se dare* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *inter se dari* Voss. 2. Leid. 1. et Gaertn. qui error natus est ex eo, quod literae *cl* ob ductuum adfinitatem coaluerint in *d*. Saepissime ita peccarunt scribae indocti. Hinc datum est *induxerat*, pro *incluserat*, 2, 2, 8. *dicentes* pro *clientes*, 3, 16, 5. *a sede*, pro *asseclae*, 5, 11, 2. *indudunt*, pro *includunt*, 6, 8, 9. *inditam*, pro *inclitam*, 6, 42, 5. *data*, pro *clara*, 9, 29, 5. *Deonymus*, pro *Cleonymus*, 10, 2, 1. *dementia*, pro *clementia*, 21, 60, 4. *Philodes*, pro *Philocles*, 32, 38, 3. *Damodes*, pro *Damocles*, 34, 25, 7. *Xenodides*, pro *Xenoclides*, 35, 50, 8. *Ditore*, pro *Clitore*, 39, 35, 8. Contra saepe etiam litera *d* dissolvitur in *cl*. Hinc datum est *clementia*, pro *dementia*, 8, 5, 7. *declarat*, pro *dederat*, 9, 43, 15. *inclitum*, pro *inditum*, ad 21, 31, 4. *Classius*, pro *Dasius*, 24, 45, 1. (* *Araclios* pro *Aradios*, 35, 48, 6.) *Classaretii*, pro *Dassaretii*, 36, 10, 10. *clamatus*, pro *damatus*, vel *damnatus*, Epit. Liv. 120. Alia exempla v. apud Casaub. ad Suet. Caes. 39. Cel. Burmann. ad Suet. Galb. 9. ad Calpurn. ecl. 4, 117. Cl. Cortium ad Sallust. Jug. c. 22. et Plinii 1. ep. 20. V. etiam, quae notavi ad Silii 2, 52. Simili modo *cl* in *d* coaluisse ac librarios *datus*, pro *elatus*, scripsisse, supra vidimus ad 2, 16, 7. Paullo ante *ne gloria*, pro *nec gloria*, est in Voss. 1. et Leid. 2. et mox in verbis sequentibus *nec perpetua*, pro *ne*, in Voss. 1. V. ad 3, 47, 7. *certamine* etiam, pro *certamen*, in Portug.

§. 3. *Ut Fabius Etruriam extra ordinem provinciam haberet*] Omnia haec verba cum tribus sequentibus desunt in Lovel. 3. 4. et Voss. 2. *in Etruriam extra ordinem*, addita praepositione, legunt Voss. 1. et Leid. ambo. *Etruriam provinciam extra ordinem* Lovel. 2.

Ut ad sortem revocaret. Fuit certe contentio in senatu] *revocaretur* Lovel. 2. *revocare* Lovel. 4. Voces *revocoret. Fuit certe contentio* desunt in Voss. 2. et Lovel. 3. at sola vox *certe* in Haverk. qui etiam praefert *in senatum*. [*et* ante *postquam* omittit Veith.]

§. 4. *Revocata res ad populum est in concione. ut inter*] Perversissima distinctio, quam sic emendes licet: *revocata res ad*

et, poſtquam ibi Fabius plus poterat, revocata res ad populum eſt. in concione, ut inter militares viros, et factis potius, quam dictis, fretos, pauca verba habita: Fabius, *quam arborem conseruisset, sub ea legere alium fructum, indignum esse,* dicere; *se aperuisse Ciminiam silvam, viamque per devios*

populum est. In concione, ut inter militares, etc. Sunt enim eadem τὰ *ad populum*, et *in concione*. JAC. GRON. Interpunctio, quam Gronovius probat, eſt in omnibus edd. usque ad Gruterianas. In quarum una, quae prodiit Paris. anno 1625. operae aberrantes dederunt *ad populum est, in concione, ut inter*. in altera anni 1628. *ad populum est in concione. ut inter*. Priorem ergo reduxi. Ceterum *in concionem* Florent. Voſſ. 2. Gaerto. et Haverk. *in contentionem* Voſſ. 1. Leid. 1. et Lov. 1. 2. 3. ac 4. *ad contentionem* Leid. 2. V. ad 4, 6, 4. Tum *et inter militares* Lovel. 2. 3. et Voſſ. 2. Mox *parva verba*, pro *pauca*, Lovel. 4. sollemni librariorum lapsu, qui saepius haec verba confundere soliti fuerunt. V. (* ad 27, 46, 7.) Broekh. ad Prop. 4. eleg. 10, 24. N. Heins. ad Nason. 2. Met. 788. 3. Faſt. 66. 3. ex Ponto ep. 1, 60. et Cel. Burm. ad Nason. 3. Faſt. 192.

§. 5. *Fabius, quam arborem conseruisset, sub ea legere alium fructum, indignum esse, dicere*] Si haec vere scribuntur, qui factum est, ut anno CCCCXLVI. idem hic Fabius cum eodem hoc P. Decio collega consule non contenderit, atque adeo aegre tulerit, Hetruriam, a se jam in triumpho latam, ad sortem revocari, ubi sors ejus provinciae in Decium cecidit? Mirum vero, Livium ejus prorsus nullam dicere cauſſam. Videndum etiam hoc loco, num *consevisset* legendum, pro *conseruisset*. GLAR. Vet. lib. *seruisset*. SIG. Probe *conseruisset* Pall. duo, aditionesque antiquiſſimae. sec. vero *seruisset*, addito tamen supra *con*. alii *consevisset*. GEBH. *conserere arborem* utique recte dicitur. Cato de Re ruſt. 6. *Hoc genus oleae in viginti quinque, aut in triginta pedes* conserito. Palladius de Re ruſt. mense Apr. Tit. 4. *Locis calidis Aprili mense ziziphum conseremus*. pro quo mense Junio Tit. 5. de eodem dicit *serere*. Et Octobr. Tit. 12. *De palmis cogitet conserendis*. Fruſtra quoque Glareanus *consevisset*. V. Cujac. 11. Observ. 39. DUK. *consevisset* Glareani nullius cod. auctoritate confirmatur. Et sane *consero* hoc sensu perfectum non tantum *consevi*, sed etiam *conserui*, formaſſe, ex participio *desertus* apud Tibull. 1. el. 1, 13. probat Voſſ. 3. de Annal. 30. eodemque sensu etiam *insertus* dixit Sueton. in Tib. 3. *seruisset* soli exhibent Portug. et Haverk. quod perperam Sigonius ex vet. lib. recepit. Alterum enim non tantum servant reliqui scripti, sed apud optimos scriptores etiam in frequenti usu eſt. Varro 1. de Re ruſt. 24. *Agrum oliveto conserundo, nisi qui in ventum favonium spectet, et soli ostentus sit, alium bonum nullum esse*. Plin. 14, 3. *Narbonicam vitem vocant, quam nunc tota provincia conserit*. et c. 4.

6 *saltus Romano bello fecisse. Quid se id aetatis sol-
licitassent, si alio duce bellum gesturi essent? Nimi-
rum, adversarium se, non socium imperii, legisse,*
sensim exprobrat: *et invidisse Decium concordibus*
7 *collegiis tribus.* Postremo, *se tendere nihil ultra,
quam ut, si se dignum provincia ducerent, in eam
mitterent: in senatus arbitrio se fuisse, et in potesta-*
8 *te populi futurum.* P. Decius senatus injuriam que-

Qui locus vino optimus dicetur esse, helvinum minusculum conserito. V. quae notarunt Broekhus. ad Prop. 4. el. 4, 3. et viri docti ad Silii 10, 533. Ceterum *facilius*, pro *Fabius*, est in contextu Voss. 1. [*quoniam* pro *quam* Veith.] Tum *et sub ea legere alium fructum* Haverk. *sub alia legere alium fructum* Leid. 2. [*sub eam* Veith.] Hinc *indignum* exsulat a Gaertn. Tandem *diceret* Florent. Lovel. 1. 3. et Leid. 1. V. ad 1, 50, 6. [*esse se diceret* Veith.]

Se aperuisse Ciminiam silvam, viamque per devios saltus] *se apparuisse* Gaertn. V. ad 44, 28, 10. Tum *Cuminam silvam* Leid. 2. V. ad 9, 36, 1. Deinde *namque per devios saltus* Portug.

§. 6. *Quid se id aetatis sollicitassent, si alio duce bellum gesturi essent*] *Quid si id aetatis sollicitassent* Gaertn. *Quid se ad id aetatis sollicitassent* Hearnii Oxon. C. *Quid se ad id sollicitassent* Lovel. 2. [Veith.] Vulgatum rectum est, et saepius apud Cic. obcurrit. 1. de Orat. 46. *Quoniam id nobis, Antoni, hominibus id aetatis, oneris ab horum adolescentium studiis imponitur.* 1. in Verr. 26. *Homo, qui et summa gravitate, et jam id aetatis, et parens esset, obstupuit.* 2, 14. *Ut hominem id aetatis, minime litigiosum, quam tumultuosissime adoriantur.* et alibi saepius. (* *istuc aetatis* Terent. Heaut. 1, 1, 58.) Deinde *bella gesturi essent* Portug. et Hearnii Oxon. B. *belli gesturi essent* Haverk. *bellum gesturum essent* Voss. 2. *gesturum bellum essent* Lovel. 3. V. ad 6, 3, 8. *gesturi bellum essent* Leid. 1. et Lovel. 2. ac 4.

Non socium imperii legisse, sensim exprobrat: et invidisse Decium concordibus collegiis tribus] *non socium imperium legisse* Haverk. *socium legisse imperii* Lovel. 4. *socium imperii legisse se* Lovel. 1. Sed ultima vox perperam nata est vel ex ultima syllaba praecedentis, vel primis literis sequentis vocabuli. Eam enim repeti, quum praecesserit, nihil adtinebat. Tum *sensim exprobrarat* Haverk. *exprobrabat* Lovel. 2. et Hearnii Oxon. B. Deinde *in concordibus collegiis tribus* Gaertn. *in concordiis collegiis tribus* Haverk. *concordium collegiis tribus* Florent. *concordibus collegis tribus* Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 4. et Portug. Sed de hoc errore v. infra ad 36, 19, 2. Paullo ante *Nimium*, pro *Nimirum*, est in Gaertn.

§. 7. *Quam ut, si se dignum provincia ducerent*] Voss. uterque, Rott. Helm. carent τῷ *se*.

rebatur: *quoad potuerint, Patres adnisos, ne plebe-*
jis aditus ad magnos honores esset: postquam ipsa 9
virtus pervicerit, ne in ullo genere hominum inhono-
rata esset, quaeri, quemadmodum irrita sint non
suffragia modo populi, sed arbitria etiam fortunae,
et in paucorum potestatem vertantur. Omnes ante 10
se consules sortitos provincias esse; nunc extra sor-
tem Fabio senatum provinciam dare. Si honoris ejus 11

J. FR. GRON. *quasi ut*, *si* Lov. 2. et 3. Deinde pronomen *se* non adparet etiam in Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. N. L. 2. B. et ed. Aleriensi, Rom. anni 1472. et Parm. Id saepius a Livio per ellipsin omissum, et a librariis male additum fuisse, supra dictum est ad 1, 23, 5. Utrum vero hoc etiam in vulgata lectione factum sit, ut dubitem, id efficit, quia ex Flor. et Klock. nihil notatum video. Praeterea *dicerent* Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad Livii 38, 43, 1. In verbis autem sequentibus *fuisse se* alio ordine Lovel. 3. et postea *in potestate populi se futurum*, addito pronomine, Leid. 1.

§. 8. *P. Decius senatus injuriam querebatur*] *senatus injuria* Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. et Gaertn. *senatus de injuria* Lovel. 3. *de senatus injuria* Voss. 2. Lovel. 4. et Hearnii Oxon. L. 1. atque in margine N. Neque aliter se in duobus Pall. reperisse, supra testatus est Gebhardus ad cap. praec. §. 6. Utrumque, *queri injuriam*, et *de injuria*, in usu est. Nihil itaque muto, quia pro vulgato stant optimi codd. et Livius ita etiam alibi loquitur. Sic 29, 19, 5. *Si vera forent, quae Locrenses quererentur.* ubi plura vide.

Quoad potuerint, Patres adnisos, ne plebejis aditus ad magnos honores esset] *quod potuerint* Gaertn. V. ad 6, 38, 13. *quoad potuerunt* Voss. 2. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *ne plebis aditus* Voss. 1. (addita tamen nota ultimae literae, qua eam delendam esse indicatur) Leid. 1. Florent. et Portug. *plebi aditus* Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Gaertn.

§. 9. *Ipsa virtus pervicerit, ne in ullo genere hominum inhonorata esset*] *ipsi virtus* Leid. 1. Deinde *ne ullo genere* Lovel. 2. et Gaertn. *ne nullo genere* Haverk. Tum *inorta esset* Lovel. 3. *inhonorata essent* Leid. 2. Ultima vox *esset* deficit in Lovel. 2.

Irrita sint non suffragia modo populi, sed arbitria etiam fortunae] *irrita fuerit non suffragio modo populi sed arbitrio* Voss. 2. et Lovel. 3. *non in suffragia modo populi* Voss. 1. et Leid. 2. Tum *arbitrio et fortunae* Voss. 2. *arbitria in fortunae* Haverk. *arbitraria in fortunae* Gaertn. Mox *in paucorum potestate vertantur*, pro *potestatem*, Voss. 1. Lovel. 1. a m. 1. Portug. et Gaertn. [*paucorum postea potestatem vertuntur* Veith.]

§. 10. *Nunc extra sortem Fabio senatum provinciam dare*] *mō*, id est *modo*, *extra sortem* Lovel. 4. Insuper *provinciam dare senatum* Lov. 3. Sed vocem

caussa: ita eum de se, deque republica meritum esse, ut faveat Q. Fabii gloriae, quae modo non sua
12 *contumelia splendeat. Cui autem dubium esse, ubi unum bellum sit asperum ac difficile, quum id alteri extra sortem mandetur, quin alter consul pro supervacaneo atque inutili habeatur?*
13 *Gloriari Fabium re-*

senatum omittit Voss. 2. In verbis praecedentibus *τὸ esse* deficit in Portug.

§. 11. *Ita eum de se, deque republica meritum esse, ut faveat Q. Fabii gloriae*] *de seq; republica* Florent. et Voss. 1. Tum *ut faveant* Harlej. et edd. vett. Paullo ante *Sed honoris ejus caussa*, pro *Si honoris*, Lovel. 2.

§. 12. *Cui autem dubium esse*] *Cum autem dubium esse* Voss. 2. et Lovel. 4. a m. 1. *Nulli autem dubium esse* Lovel. 2. et Hearnii Oxon. L. 2. ac C.

Quum id alteri extra sortem mandetur, quin alter consul pro supervacaneo atque inutili habeatur] *cui id alteri* Florent. et Leid. 1. *cui ad alteri* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *ei id alteri* Voss. 2 et Lovel. 3. Tum *extra sortem Fabio senatum provinciam dare mandetur* Hearnii Oxon. C. qui recte monuit, quatuor interpositas voces a librario ex §. 10. huc invectas esse. Ita saepe librarii peccare soliti fuerunt, V. Cl. Jac. Perizon. ad Livii 22, 7, 3. et quae notantur ad Livii 24, 6, 8. Id saepe etiam apud poetas obvenit; verum quum ibi omnia numeris ac metro adstricta sint, alia iterum omittuntur, ne ceteroquin versus laborent. V. Markland. ad Statii 1. silv. 2, 231. et quae olim dixi ad Silii 13, 224. Deinde *cum alter consul* Leid. 2. *quin alter consulum* Portug. Gaertn. Haverk. et apud Hearnium Oxon. N. quomodo Livius passim loqui solitus fuit; saepe id etiam ipsi eripere librarii conati sunt. V. ad 9, 32, 2. Levior tamen est codicum id praeferentium auctoritas, quam ut eorum fide locutionem illam Livio hoc loco vindicare audeam. V. ad 2, 33, 4. Hinc *pro supervacuo* edd. principes usque ad Aldum, qui *pro supervacaneo* recte reposuit: ita enim servant omnes scripti, nisi quod *pro supervaganeo* sit in Florent. sollemni literarum *C* et *G* commutatione, de qua dictum est ad 6, 25, 6. Eadem hac voce etiam Livius utitur infra 22, 39, 1. *Si tu collegae tui similis esses, supervacanea esset oratio mea.* 45, 37, 13. *Supervacaneam defensionem Paulli fuisse.* Praeterea *atque humili habeatur* Haverk.

§. 13. *Gloriari Fabium rebus in Etruria gestis*] *in Etruriam gestis* Voss. 2. Lovel. 3. Portug. Gaertn. et Haverk. quod, si plures ac certiores codices adsentirentur, eodem modo dictum esse videri posset, quo *bellum in Italiam*; de qua locutione infra v. ad Epit, Liv. 21.

Et forsitan, quem ille obrutum ignem reliquerit] Prima vocula non exstat in Lovel. 2. Tum *forte* legit Lovel. 4. Quomodo et supra variarunt librarii 5, 5, 12. Deinde *quem illum obrutum i-*

bus in Etruria gestis. velle et P. Decium gloriari: et forsitan, quem ille obrutum ignem reliquerit, ita ut toties novum ex inproviso incendium daret, eum se exstincturum. Postremo se collegae honores prae- 14 *miaque concessurum verecundia aetatis ejus majestatisque; quum periculum, quum dimicatio propo-*

gne reliquerit Haverk. *quem ille obrutum ignereliquerit* Gaertner. *quem obrutum ille ignem reliquerit* Lovel. 3.

Ut toties novum ex inproviso incendium daret, eum se exstincturum] *toties hõi*, id est *homini*, Haverk. qui etiam *eum se exstricturum* praefert. Error ortus est ex similitudine ductuum literarum *in* et *ru*. Similiter variatum est supra 8, 14, 12. V. etiam N. Heinsium ad Ovid. 2. Fast. 534.

§. 14. *Se collegae honores praemiaque concessurum verecundia aetatis ejus*] Sensus formatus in re gravi, ut in joco apud Plautum Trinum. 2, 4.

Decedam ego illi de via, de semita,
De honore populi: verum, quod ad ventrem adtinet,
Non hercle hoc longe, nisi me pugnis vicerit.

Est autem exaudiendum *concedere honores*, ut sit, pati se vinci in petendis honoribus: ut alibi *concessa victoria*, *concessum mare*. V. ad 33, [19, 1.] J. FR. GRON. Quum aberrantes operae in ed. Gronov. anni 1665. dedissent *verecundiae*, quae lectio vix commodum sensum efficiebat, eum tamen errorem Doujatius deprehendere non potuit, sed eodem etiam principem juventutis Franciae imbuit. Ceterum *verecundia et aetatis ejus majestatisque* unus Lovel. 4. quomodo Livium saepe loquutum fuisse, supra vidimus ad 5, 49, 1.

Quum periculum, quum dimicatio proposita sit] Posterius *quum* deficit in Pall. duobus at sec. *cum in periculum dimicatio proposita sit*. GEBH. Posteriori *quum* deficiuntur tres Pall. duo Voss. Rott. Helm. Et sic mavult saepe Livius per asyndeton. Fortassis etiam, *quum periculum, dimicatio proposita sint*. Sic c. 28, 16. *Coelestium, infernorum iras*. Sic enim MSS. vel *inferorum*, non *infernorumque*. J. FR. GRON. Vulgata scriptura tamen defendi potest e Livii 5, 35, 4. *Quum magnitudinem, quum formas hominum inusitatas cernerent*. DUK. *cum in periculum dimicatio!* Haverk. *cum impericulum dimicatio* Gaertn. *cum in periculum dimicatio* Portug. et Oxon. N. ac B. apud Hearnium, qui testatus est, se invenisse *cum in periculo dimicatio* in Oxon. C. *cum periculo dimicatio* in L. 1. [*periculum dimicatis* Veith.] *quum periculum, dimicatio*, quod Gronovius probavit, neque tantum hoc loco, sed etiam supra ad 6, 41, 2. praeter codices, quos memoravit, praeferunt etiam Leid. ambo, et Lovel. 1. 2. 3. 4. De similibus locutionibus asyndetis v. ad 4, 3, 12. Ex Harlej. et Klock. nihil notatur, ut vulgatum servasse videantur. Et eo ducunt etiam vestigia Florent. qui *quum periculum tum dimicatio* servat. Neque id, quod

sita sit, neque cedere sua sponte, neque cessurum.
15 *et, si nihil aliud ex eo certamine tulerit, illud certe laturum, ut, quod populi sit, populus jubeat potius,*
16 *quam Patres gratificentur. Jovem optimum maximum Deosque inmortales se precari, ut ita sortem aequam sibi cum collega dent, si eamdem virtutem*
17 *felicitatemque in bello administrando daturi sint. certe id et natura aequum, et exemplo utile esse, et ad famam populi Romani pertinere, eos consules esse, quorum utrolibet duce bellum Etruscum geri re-*
18 *cte possit.* Fabius, nihil aliud precatus populum,

nunc vulgo exstat, a stilo Livii alienum est. V. quae dicta sunt ad 5,35,4. Nihil itaque temere mutandum puto. Deinde *sit proposita* Lovel. 3. 4. Mox in verbis seqnentibus *nec cessurum* edd. principes. V. ad 9, 9, 14. Ejus loco *neque* primus snbstituit Aldus, quod servant omnes scripti.

§. 15. *Ut, quod populi sit, populus jubeat potius, quam Patres gratificentur*] Sic locutus est Paedianus in oratione pro Corn. *Promulgavit legem, ne quis nisi per populum legibus solveretur, eamque tulit invitis optimatibus, qui vel paucis gratificari solebant.* Sic enim legendum est, non *paucos*, ut vulgo legitur: nam ante praecessit: *Eaque ipsa senatusconsulta per pauculos admodum fiebant.* SIG. [*potius* omittit Veith.]

§. 16. *Si eamdem virtutem felicitatemque in bello administrando daturi sint*] *sicut eamdem virtutem felicitatemque in bello daturi sunt* Lovel. 4. Paullo ante *Jovem optimum maximumque* Voss. 2. Tum *sibi* deficit in Harlej.

§. 17. *Certe id et natura aequum, et exemplo utile esse*] *certe et id natura aequum* Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. Portug. Klock. Gaertn. Haverk. et omnes, quas vidi, edd. usque ad Froben. anni 1531. qui ordinem inmutavit. Tum *et expresse utile esse* Portug.

Et ad famam populi Romani pertinere] *ad famam populi id pertinere* Portug. *ad famam populi Romani id pertinere* Haverk. Mox *duce* non adparet in edd. Rom. anni 1472. et Parm. Deinde *recte geri possit* alio ordine Leid. 2. a m. 1.

§. 18. *Precatus populum*] Voss. *populum Romanum*. alter *pm R.* Rott. *precatus p̄. r̄.* J. FR. GRON. Vox *populum* exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1. Contra *precatus populum Ro.* est in Haverk. et Gaertn. *precatus populum Ro. inde* Lovel. 4. *precatus populum Romanum* Lovel. 2. 3. et Portug. *precatus pr̄m*, id est *p. Rm*, sive *populum Romanum*, Leid. 1. Vox *Romanum* tamen, quam ignorat optimus Flor. commode etiam abesse potest.

quam ut prius, quam intro vocarentur ad suffragium tribus, Ap. Claudii praetoris adlatas ex Etruria literas audirent, comitio abit. nec minore populi consensu, quam senatus, provincia Etruria extra sortem Fabio decreta est.

XXV. Concursus inde ad consulem factus omnium ferme juniorum: et pro se quisque nomina dabant. tanta cupido erat sub eo duce stipendia faciendi. Qua circumfusus turba, *Quatuor millia*, inquit, *peditum et sexcentos equites dumtaxat scribere in animo est: hodierno et crastino die qui nomina*

Prius, quam intro vocarentur ad suffragium tribus] *vocaretur ad suffragium tribus* Harlej. *vocaverunt a suffragium tribus* Voss. 2. a m. 1. Ultima vox non adparet in Leid. 1. Mox *literas allatas ex Etruria* alio ordine Lovel. 4.

Comitio abit] *comitio habuit* Leid. 1. et Gaertn. *comitia habuit* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Haverk. Exc. Pithoei, Hearnii Oxon. N. L. 2. B. C. et edd. Rom. anni 1472. Parm. atque Aldina in contextu, quae inter errata alteram lectionem revocavit. adeo pertinaciter in lectionem aperte vitiosam libri conspirant. Caussa erroris exstitit, quod pro *abit* perperam addita adspiratione primo scriptum fuerit *habit*, mox *habuit*; unde consequens erat *comitio* mutandum esse in *comitia*.

Nec minore populi consensu provincia Etruria] *nec in minore* Voss. 2. et Lovel. 3. *nec minori* Portug. Deinde *provincia Etruriae* Lovel. 2. et edd. quaedam vetustiores. Malc. V. quae notantur ad 5, 12, 6.

§. 1. *Concursus inde ad consulem factus omnium ferme juniorum*] *Concursus deinde* Lovel. 4. V. ad 36, 24, 10. Tum *ad consules* Voss. 2. Lovel. 4. Harlej. [Veith.] et edd. vett. V. ad 10, 10, 2. Deinde *omnium fere juniorum* Lovel. 2. 4. V. ad 37, 38, 5. *omnium ferme majorum* Gaertn. Media vox deerat in Leid. 2. et Lovel. 1.

Pro se quisque nomina dabant. tanta cupido erat] *per se quisque* Gaertn. Malc. V. ad 4, 33, 4. Deinde *tanta erat cupido* Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 2. *Qua circumfusus turba, Quatuor millia, inquit, peditum*] *Qui circumfusus turba* Lovel. 2. 3. et Voss. 2. [Veith.] *Quā circumfusus turba* Leid. 1. *Quam circumfusus turbas* Lovel. 4. Tum *quatuor, inquit, peditum*, voce *millia* omissa, Leid. ambo, et Lovel. 1. 2. ac 3. *inquit, quatuor, peditum* Lovel. 1. *quatuor, inquit, millia peditum* Portug. Gaertn. et Haverk.

Hodierno et crastino die qui nomina dederitis, mecum ducam] Vet. lib. *dederint*. SIG.

3 *dederitis, mecum ducam. majori mihi curae est, ut omnes locupletes reducam, quam ut multis rem ge-*
4 *ram militibus.* Profectus apto exercitu, et eo plus fiduciae ac spei gerente, quod non desiderata multitudo erat, ad oppidum Aharnam, unde haud procul hostes erant, ad castra Appii praetoris pergit.
5 paucis citra millibus lignatores ei cum praesidio

Lego *et diecrastini*. V. Gellium 10, 24. KLOCK. Emendationem Klockii major verisimilitudinis species commendaret, si in Livio alio ordine *die crastino* ederetur. Nunc vero quum in omnibus excusis constanter exstet *crastino die*, et scripti nihil varient, vulgatum praeferendum videtur. *dederint* vero, quod Sigonius etiam in contextum admisit, apud me non superest, nisi in Portug. et Gaertn. Omnes vero Hearnii codd. et reliqui mei recte servant *dederitis*, nisi quod, literis *ri* in *n* coalescentibus, *dedentis* sit in Lovel. 3. V. ad 3, 30, 3. Lectionem Sigonii damnat etiam Gronov. infra ad 23, 15, 4. et ad 40, 26, 8.

§. 3. *Majori mihi curae est, ut omnes locupletes reducam*] *majore mihi curae* Gaertn. *major mihi cura est* Klock. Sed vulgatum praestat. (* 34, 32, 5. ubi similiter peccatur) Cic. 10. ad fam. ep. 1. *Mihi maximae curae est, non de mea quidem vita; sed me patria sollicitat.* 1. ad Attic. ep. 1. *Petitionis nostrae, quam tibi summae curae esse scio, hujusmodi ratio est.* Post redit. ad Quir. 9. *Mihi majori curae est, quemadmodum vobis gratiam referam.* Ita *esse praedae* Livius supra dixit 3, 29, 2. ubi plura vide. Tum vocula *ut* omittitur in Haverk. In sequentibus verbis *res geram* praefert Florent.

§. 4. *Profectus apto exercitu, et eo plus fiduciae ac spei gerente*] *apto exercitu*, id est *aperto*, Leid. 2. V. ad 31, 22, 8. *appio exercitu* Lovel. 3. et 4. Tum *plus spei ac fiduciae* Lovel. 4. Deinde *gerens* Lovel. 2. et Harlej. In verbis sequentibus *quod desiderata multitudo non erat*, transpositis vocibus, Portug. et Haverk.

Ad oppidum Aharnam, unde haud procul hostes erant] Vel corruptum est hoc nomen, vel deletum oppidum, ut postea nemo ejus meminerit, ut sunt pleraque alia. GLAR. Vet. lib. *Adharnaham.* SIG. Pall. duo *Abaranam.* sec. *Adharnaham.* GEBH. *Adharnaham*, quod Sigonius probavit, et in contextum recepit, in nullo apud me codice superest. Quidam tamen eorum prope accedunt. Nam *Adarnahan* est in Portug. *Adharnacam* in Haverk. *Adarnaban* in Gaertn. *Abaranam* in Lov. 3. *Abarnam* in Lovel. 4. *Haarnam* in Leid. 2. et Lovel. 1. *Ahaarnam* in Voss. 1. Reliqui nihil mutant. Cluverius in Ital. ant. 2, 7. p. 626. censet, illud oppidum esse, quod ab aliis vocatur *Arna*. Id si verum est, nihil muto, et puto *Aharnam* ab aliis *Arnam*, in Mstis *Haarnam* vocari, quemadmodum Sulpiciorum cognomen *Ahala* modo *Haala*, modo *Ala* in Mstis scribitur. V. ad Epit. Liv. 4. *nri*, id

obcurrunt: qui, ut lictores praegredi viderunt, Fabiumque esse consulem accepere, laeti atque alacres Diis populoque Romano grates agunt, quod eum sibi imperatorem misissent. Circumfusi deinde 6
quum consulem salutarent, quaerit Fabius, quo pergerent; respondentibusque, lignatum se ire, *aïn' tandem*, inquit, *num castra vallata non habe-*

est *nostri*, pro *unde*, est in Lovel. 2. Sed vox illa deficit in Harlej. et edd. priscis.

§. 5. *Paucis citra millibus lignatores ei cum praesidio obcurrunt*] *paucis circa militibus* Voss. ambo, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. ad 23, 41, 10. *paucis circa militibus* Leid. 2. Lovel 1. Gaertn. et Haverk. Passim librarios etiam *circa* et *citra* in Mstis confudisse, infra videbimus ad 21, 48, 6. Tum *ei* deficit in Portug. cujus loco *et* exhibet Gaertn. Deinde *obcurrerunt cum praesidio* Lovel. 4. V. supra hoc lib. c. 12, 4.

Ut lictores praegredi viderunt] *progrederunt* Voss. 2. *progredi viderunt* Lovel. 2. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. ac C. V. ad 9, 10, 7. Mox *τὸ esse* non adparet in Portug. Gaertner. et Haverk. [Veith.]

Laeti atque alacres Diis populoque Romano grates agunt] *laeti ac alacres* Portug. et Haverk. Male. V. ad hujus libri c. 36, 17. Deinde *gratias agunt* Gaertn. et ita exhibuerunt edd. Mediol. anni 1480. eamque secutae omnes usque ad Gronov. qui anno 1665. *grates* substituit, quomodo reliqui mei exhibent. Neque aliter in suis Hearne invenisse videtur, quia, Sigonium *gratias* edidisse referens, nullius Oxoniensis consensum laudat. Passim τῷ *grates* librarios *gratias* substituisse, infra videbimus ad 23, 12, 7. Mox *imperatorem immisissent*, id est *inmisissent*, Haverk.

§. 6. *Aïn' tandem, inquit, num castra vallata non habetis*] Pall. duo MSS. prim. ac tert. *diu tandem*. Campani ed. *quo tandem, inquit: numquid*. Pal. sec. *quid an tandem, inquit. Num castra, num vallum non habetis?* GEBH. *an tandem, inquit* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. cum quibusdam ex edd. vett. et Exc. Pithoei. *diu tandem, inquit* Voss. 2. et Lovel. 3. *dic tandem, inquit* Lovel. 2. *aut intandem, inquit* Klock. *et tandem, inquit* Gaertn. *ac tandem, inquit* Haverk. *qui tandem, inquit* Portug. et Oxon. C. apud Hearnium; qui *quo tandem, inquit* invenit in L. 2. *an tandem, inquit; dic tandem, inquit*, et *quo tandem, inquit* in N. ejusque margine. Prima autem vocula abest a Lovel. 4. Patet, librarios non intellexisse formulam loquendi *Aïn' tandem*, quam inlustrat Manut. ad Cic. 9. ad famil. ep. 21. Deinde *num castra, num vallum non habetis* Portug. Gaertn. et Haverk. quomodo se etiam in Vet. lib. invenisse Sigonius in prima Scholiorum editione monuit. *num castra vallata, num vallum non habetis* Hearnii Oxon.

7 *tis?* Ad hoc quum subclamatum esset; *duplici quidem vallo, et fossa, et tamen in ingenti metu esse: habetis igitur,* inquit, *adfatim lignorum. redite, et*
8 *vellite vallum.* Redeunt in castra, terroremque ibi, vellentes vallum, et iis, qui in castris remanserant,
9 militibus, et ipsi Appio fecerunt. Tum pro se quisque alii aliis dicere, *consulis se Q. Fabii facere jus-*

B. duplici lectione juncta. V. ad 3, 44, 4.

§. 7. *Duplici quidem vallo, et fossa, et tamen in ingenti metu esse*] Exhibent Pall. omnes *et tamen ingenti metu esse.* GEBH. Et ita exhibent Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. N. et C. cum ed. Aleriensi prima. Id autem dictum videri posset ad exemplum aliarum similium locutionum, ut *esse ingenti gloria,* de qua v. Gronov. ad 2, 22, 6. et *quo statu sunt res,* de qua v. ad 3, 68, 3. Quum tamen optimi Leid. 1. et Klock. ut et Harlej. vulgatum servent, eoque ducant vestigia lectionis licet corruptae Florent. *et fossatam enim ingenti metum esse,* praestare puto, ut credamus, praepositionem *in* interceptam esse a syllaba prima vocis sequentis. V. supra ad 5, 47, 1. Locutionem ipsam inlustramus ad 37, 28, 6. Praeterea *et vallo et fossa* Leid. 2. Paullo ante *Ad haec quum subclamatum esset* Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Klock. et Haverk.

Habetis igitur, inquit, adfatim lignorum. redite, et vellite vallum] *Habetis ergo* Haverk. V. ad 21, 40, 6. Sequens *inquit* a Lovel. 4 exsulat. Et solet etiam hoc vel simile verbum omitti. V. ad 23, 45, 6. Tantam tamen auctoritatem uni codici concedere, ut ejus solius fide a reliquis omnibus servatam vocem expungamus, mali exempli esse puto. Quare nihil muto. Tum *reddite* Portug. Eodem errore *reditus* et *redditus* commutantur supra 8, 1, 3. Deinde *et avellite vallum* Lovel. 2. Male. De locutione *vellere vallum* v. ad 2, 25, 3.

§. 8. *Et iis, qui in castris remanserunt, militibus, et ipsi Appio fecerunt*] *in castris erant* Lovel. 4. *in castris manserant* Haverk. et, ut Gebhardus infra docet hoc cap. §. 17. Palat. sec. *in castris remanserant* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Klock. Hearnii Oxon. B. omnesque edd. usque ad ultimam Gruteri, quorum fide id revocavi. Septem priores voces neglegentia librarii omittuntur in Lovel. 2. Deinde *fecere* Lovel. 4. In verbis praecedentibus *illi vellentes,* pro *ibi*, Lovel. 3. et Voss. 2.

§. 9. *Consulis se Q. Fabii facere jussu*] Pall. pr. et tert. *consulem sequi Fobii facete jussu.* GEBH. Idem monstrum lectionis inveni etiam in Voss. 2. et Lovel. 3.

Postero inde die castra mota, et Appius praetor Romam dimissus] *Postero die inde castra moto* Lovel. 2. *Postremo inde die castra mota* Voss. 2. V. ad

su. Postero inde die castra mota, et Appius prae-
tor Romam dimissus. inde nusquam stativa Romanis 10
fuere. negabat utile esse, uno loco sedere exerci-
tum: itineribus ac mutatione locorum nobiliorem
ac salubriorem esse. fiebant autem itinera, quanta
fieri sinebat hiems hauddum exacta. Vere inde 11
primo, relicta secunda legione ad Clusium, quod

9,7,11. *Postremo inde die crastina mota* Gaertn. Tum *Appius populo Ro. dimissus* Lovel. 4. *missus* Lovel. 2.

§. 10. *Itineribus ac mutatione locorum nobiliorem ac salubriorem esse*] Lego *mobiliorem*. KLOCK. Conjectura Clerici in Art. Crit. part. 3. sect. 1, 4, 4. *mobiliorem* speciem habet. Nam qui diu in iisdem stativis sedent, sarcinas omnes et impedimenta explicare solent; quibus colligendis deinde, itinere denunciato, plusculum temporis opus est: at qui se non diu eodem loco mansuros sciunt, vel putant, non nisi omnino necessaria ad usum expediunt; quibus, quum iter faciendum est, nullo negotio collectis, ipsi facilius movere se possunt. Tamen propter consensum librorum retineo *nobiliorem*, id est, ut puto, strenuiorem, laborum tolerantiorem, sive minus desidem, minus ignavum, ut solet, quum diu uno loco sedet, otio corrumpi miles: quem duces disciplinae militaris studiosi ob eam caussam in stativis ad laborem adigebant. Adde Gronovium ad c. 20, 8. DUK. *nobiliorem* neque Doujatio ad rem facere videbatur: ideoque diu ante Clericum non inlibenter *mobiliorem* legebat, id est, magis expeditum, et ad bella promtiorem. *Nobilis* et *Mobilis* saepe in Mstis commutari, vidimus ad hujus libri c. 20, 8. Hic tamen in vulgatam lectionem omnes libri, scripti et editi, conspirant.

Fiebant autem itinera, quanta fieri sinebat hiems hauddum exacta] Omnia haec verba desunt in Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. *quae fieri* exhibent Leid. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *q̄ fieri* Lovel. 1. et Gaertner. *quando fieri* edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *itinera majora, quam fieri sinebat hiems* Klock. Librariis displicuisse videtur vox *quanta*, quia non praecedebat τὸ *tanta*; quod tamen aliquando omitti solere, supra vidimus ad 2, 10, 12.

§. 11. *Relicta secunda legione ad Clusium, quod Camars olim adpellabant*] Clusium vetus intelligit, quod a Roma distare aït Polybius 2, [25.] itinere trium dierum. Johannes Annius Viterbiensis super Catonis nescio quo fragmento, *Camorsol* vocatum aït hoc Clusium. Verum quod ad hunc attinet locum, secunda legio Clusii relicta refertur. ubi autem exercitum alium Fabius reliquerit, neque hoc loco, nec in sequentibus Livius explicat. Castrorum meminit, sed illa ab secunda legione nescio ut discriminet. Nec id satis constat, num Scipio legionis dux cum ea interierit, quippe cujus

Camars olim adpellabant, praepositoque castris L. Scipione pro praetore, Romam ipse ad consultan-
12 dum de bello rediit: sive ipse sponte sua, quia bellum ei majus in conspectu erat, quam quantum esse famae crediderat; sive senatusconsulto adcitus.
13 nam in utrumque auctores sunt. Ab Ap. Claudio

in posterioribus adhuc videtur mentio. Denique antea [c. 18, 3.] legio secunda cum tertia in Samnium mittitur cum Volumnio consule, hic vero posteriore anno ad Clusium caeditur. Paullo post autem [c. 27, 11.] in acierum ordinatione adversus Gallos ac Samnites ipsa aberat, videlicet cum quarta legione missa in Samnium. GLAR. Hinc Polybius 2 [19.] *Καὶ Σαυνῖται καὶ Γαλάται παρετάξαντο Ῥωμαίοις ἐν τῇ Καμαρτίων χώρᾳ.* Quos Polybius *Camartinos* vocat, eos *Clusinos* esse intelligendum est. SIG. *Camaris olim adpellabant* Voss. 1. a m. 1. Klock. et Exc. Pithoei. *Camarsolim adpellabant* Leid. 1. Lovel. 4. et primae edd. *Camarisolima adpellabant* Port. *Camansolimo adpellabant* Gaertn. *Camarsolum adpellabant* Hearnii Oxon. L. 1. *Carmosolim adpellabant* Leid. 2. et Lovel. 1. *Carmosilim adpellobant* Lovel. 2. *Comars olim adpellabant* primum ediderunt Moguntini. Ceterum, depravata Livii scriptura deceptum insignem inpostorem Annium Viterbiensem *Camarsolum* nobis dedisse, observat Cluver. 2. Ital. ant. 3. p. 565. Ejus verba sunt in Pseudo-Antonini Itiner. *Clusio veteri, olim Camersolo, Clusio novo.* Quibus laudatis Harduinus ad Plinii l. 3. Emendatione 36. subjicit haec Livii verba, sed ea ita profert, quasi suo tempore etiam *Comarsolum* vulgo editum invenisset; quem eo nomine confutavit Cl. Wesseling. ad Anton. Itin. p. 533. Idem etiam Cluver. eo loco p. 567. *Camers*, quam *Camars*, hic legere malebat, quum propter Umbrorum Camertium nomen, tum propter Polybii auctoritatem, qui *Καμερτίων*, non *Καμαρτίων*, ut Sigonius laudat, *Χώραν* memoravit. Quod autem etiam addat, in aliis Livii exemplaribus rectius legi *Camers*, fateor me ignorare, qualia videre potuerit. Certe *ea* lectio mihi obvia fuit in sola ed. Gronov. anni 1665. quae demum diu post mortem Cluverii prodiit. Insuper difficultas, quam occasione *secundae legionis* movet Glareanus, alicujus momenti esse videtur. Ei nonnihil medebitur lectio Lovel. 2. *relicto prima legione*. Verum, hac lectione recepta, ubi reliquum exercitum castra habuisse, quibus L. Scipionem praeposuit, dicemus? Videant igitur acutiores. Praeterea *ad Clusinum* habet Hearnii Oxon. L. 2. Paullo ante autem *vere* aberat a Lovel. 4.

Praepositoque castris L. Scipione propraetore, Romam ipse] Non displicet, quod ex uno suo et ex Sigonio adnotat Hearnius, *pro praetore*, id est, quem legatum forsitan, ut supra c. 14, 14. Romam proficiscens Fabius interim pro praetore castris praeesse jusserat. Nam praetor priore anno fuerat P. Sempronius c. 21, 4. Ita infra c. 29, 3. ex vera emendatione Gronovii, *Pontifex*

praetore retractum quidam videri volunt; quum in senatu et apud populum (id quod per literas assidue fecerat) terrorem belli Etrusci augeret: *non subfecturum ducem unum, nec exercitum unum, adversus quatuor populos. Periculosum esse, sive* 14
juncti unum premant, sive id diversi gerant bellum,

Livius, cui lictores Decius tradiderat, jusseratque pro praetore esse. Sallustius Jug. 37. *Albinus, Aulo fratre* (non quaestore, ut Manutius, sed legato ibid. c. 38.) *in castris pro praetore relicto, Romam decessit.* Et, *Aulus, quem pro praetore in castris relictum diximus.* Ita ibi recte Ursinus pro vulgato *propraetorem.* Videntur autem imperatores hoc vel lege, vel more usurpasse; quemadmodum praesides provinciarum, ante adventum successoris de provinciis decedentes, legatos vel quaestores suos, qui iis interim pro praetoribus praeessent, relinquebant. DUK. *L. Scipione praetore* Hearnii Oxon. C. *L. Scipione pro praetore*, divisis vocibus, edidit Sigonius. Et ita in quibusdam editionibus superesse vidi. V. ad cap. seq. §. 12. *L. Scipione prope* habet Gaertn. Tum *ipse Romam* idem Gaertn. Mox autem vocem *bello* non agnoscit Harlej.

§. 12. *Sive ipse sponte sua, quia bellum ei majus in conspectu erat] sive ipso suo quia bellum* Voss. 2. *sine ipse suo quia bellum* Lovel. 3. *sive ipse sua sponte* Lovel. 4. Tum *quia bellum et majus* Voss. ambo, Leid. ambo, et Lovel. 1. 2. ac 3. V. ad 41, 15, 6. *quia bellum majus* Portug. Haverk. et Hearnii Oxoniens. L. 2. et B. *quod bellum majus* Lovel. 4. *quia bellum magis in conspectu erat* Gaertner. solita scribarum aberratione. V. ad 26, 41, 16. Mox alio ordine *quam esse quantum* Lovel. 3. et Voss. 2. Praeterea *in utroque auctores sunt* Lovel. 2. 3. 4. et Voss. 2. *in utrimque auctores sunt* Leid. 2.

§. 13. *Ab Ap. Claudio praetore retractum quidam videri volunt] Ab Ap. Claudio retractum praetore* Voss. 1. Portug. a m. 1. et Haverk. *Ab Ap. Claudio retractum praetorem* Gaertn. *Ab Ap. Claudio retractatum praetorem* Leid. 2. et Lovel. 1. eodem errore, quo *attractatum*, pro *attractum*, supra habuimus ad 6, 6, 7. Tum *quidam* deficit in Haverk. ejus loco *quidem* praefert Gaertn. V. ad 39, 17, 5. Mox *in senatum* Harlej. Gaertn. Haverk. et edd. ante Moguntinam. Praeterea *perfecerat*, pro *fecerat*, Voss. 2. et Lovel. 3. Tandem *terrorque belli Etrusci augeret* iidem duo codd. *terrorem belli Etruscis augeret* Voss. 1. et Lovel. 1. a m. 1. *augerent* Gaertn.

Non subfecturum ducem unum, nec exercitum unum] Prima vocula exsulat a Voss. 2. et Lovel. 3. tres voces posteriores a solo Lovel. 3. ultima ab Hearnii Oxon. L. 1.

§. 14. *Periculosum esse, sive juncti unum premant, sive id diversi gerant bellum*] Forte *periculum esse.* Supra [c. 7, 5.] *Id esse periculum, ne suas preces minus audirent Dii.* 40, [1, 3.] *Apuanos ad rebellionem spectare, periculumque esse, ne im-*

15 *ne ad omnia simul obire unus non possit. Duas se ibi legiones Romanas reliquisse: et minus quinque millia peditum equitumque cum Fabio venisse. sibi placere, P. Decium consulem primo quoque tempore in Etruriam ad collegam proficisci: L. Volumnio*
16 *Samnium provinciam dari. Si consul malit in*

petum in agrum Pisanum facerent. J. GR. GRON. Ita et 45, 23, 19. *Id enim vero periculum erat, ne Romanos Rhodii contemnerent.* Et sane, quemadmodum Gronovius conjecit, praeferunt Leid. 2. et Lovel. 1. Neque multum abit Flor. qui a m. 1. *periculos esse*, ab altera *periculo esse* exhibet. *periculum esse* etiam vir doctus ad marginem ed. Curionis legendum suspicatus est. Deinde *sive diversi*, omiſſo pronomine medio, Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. et editi ante Aldum. Forte interceptum eſt *τὸ id* a primis literis vocis sequentis. *sive adversi bellum gerant* Haverk. Male. V. infra hoc libro c. 33, 10. *Adversus* et *Diversus* etiam alibi in Mſtis commutantur. V. ad 22, 7, 2.

Ne ad omnia simul adire et obire unus non possit] Vetus scriptum *ne ad omnia simul obire unus non possit.* GELEN. MS. *ne ad omnia subire unus non possit.* Lego *Nae omnia simul adire et obire unum non posse.* KLOCH. Quemadmodum Gelenius emendavit, jam ante in contextu ediderat Aldus; sed, mutata sententia, priorem lectionem inter errata revocavit. Doujatius autem monet, *adire od aliquid* non raro dici; sed *obire ad aliquid* haud facile inveniri. Cl. etiam Ant. Perizonius ad marginem Livii abjecta praepositione scribendum conjecit *ne omnia simul obire*. Et sane praepositio abeſſe poterat, quemadmodum docent exempla supra laudata ad 5, 52, 3. Et ita 26, 51, 7. *Dux cuncta pari cura obibat.* In omnibus tamen supereſt codd. nisi quod lectionem, quae vulgo ante Gelenium exſtabat, praeferat Harlej. *abire* Portug. et voculam *non* omittat Lov. 2. Klockii conjecturam neminem probaturum credo. Nimium enim a codicum tantum non omnium scriptura recedit. — Lectionem Gelenii, tot codicum noſtrorum consensu firmatam, servavi. Nam *obire ad aliquid*, licet haud facile, attamen invenitur etiam apud Liv. 31, 21, 9. *Cum quibus circumspicere et obire ad omnes hostium subitos conatus posset.* —

§. 15. *Et minus quinque millia peditum equitumque cum Fabio venisse*] Vet. lib. *equitumque mille eum Fabio.* Recte. minor enim numerus equitum debet eſſe quam peditum. SIG. *equitum cum Fabio* omnes noſtri. Sigonianus, *equitumque mille cum Fabio*. Recte, inquit ille; minor enim numerus equitum debet eſſe, quam peditum. Quasi diceretur iſtic, quinque millia equitum, et quinque millia peditum veniſſe. Immo non recte. Minus quinque millia pedites simul equitesque erant universi, quippe quatuor millia peditum, equites sexcenti. J. FR. GRON. Sigoniano codici ex meis consentiunt Portug. Gaertn. et Haverk. ex Hearnii Oxoniensibus unus B. Sed recte hanc scripturam rejecit Gronov. ex initio hujus ca-

suam provinciam ire, Volumnium in Etruriam ad consulem cum exercitu justo consulari proficisci.
Quum magnam partem moveret oratio praetoris, 17
P. Decium censuisse ferunt, ut omnia integra ac libera Q. Fabio servarentur, donec vel ipse, si per commodum reipublicae posset, Romam ve-

pitis docens, Fabium dumtaxat quatuor millia peditum, sexcentos equites scripsisse, adeoque pedites equitesque simul connumeratos minus quinque millia militum effecisse. Sed *equitumque, qui cum Fabio venissent* legunt Voss. ambo, Leid. ambo, et Lovel. 1. Quae lectio requirit, ut ad praecedentia ex superioribus repetamus *ibi reliquisse*. Quamvis autem Appius demum postero die Romam dimissus sit, postquam hi equites peditesque cum Fabio advenissent, vix tamen est, ut Appius dicere possit, se eos reliquisse, quemadmodum reliquerat duas legiones, quibus priori anno praefuerat. Vulgatum itaque servo. Praeterea vox *millio* exsulat a Florent. Leid. 1. et Lovel. 3. ac 4. sed *quinque millibus peditum* praeferunt Leid. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Utroque modo Livius loqui solitus est: in primis tamen id, quod vulgo obtinet, ei in deliciis fuit. V. ad 41, 12, 8. Id vero quum exquisitius et indoctis librariis minus notum fuerit, propterea etiam merito alteri praefertur. Vox *millia* per notas scripta fuerat, unde scribae eam illo, quod magis usitatum erat, reddiderunt. V. infra ad 25, 9, 16. Mox *et sibi placere* Voss. 2. et Lovel. 2. [Veith.] Deinde *Samnii provinciam* Gaertn. Male. V. ad cap. praec. §. ult.

§. 16. *Si consul malit in suam provinciam ire, Volumnium in Etruriam*] Tò *malit* exsulat a Gaertn. Ejus loco *mallit* est in Portug. Deinde *L. Volumnium* legunt Florent. Harlej. et, exceptis Rom. anni 1472. ac Parm. omnes edd. usque ad Froben. qui anno 1535. praenomen omisit; quod, quum paullo ante praecesserit, hic iterum addi nihil adtinebat. [*consulari* omittit Veith.]

§. 17. *Ut omnia integra ac libera Q. Fabio servarentur*] Pall. pr. et tert. *reservarentur*. Contra superius Pal. sec. hoc cap. *qui in castris manserant*. GEBH. Th. et duo Pall. *reservarentur*. Cic. 11. ad fam. ep. 21. *Disturbavi rem, totamque vobis integram reservavi*. J. FR. GRON. Eodem modo Gronovius emendat, quod est 25, 6, 14. *Reipublicae nos servassemus*. et Jac. Gronovius in Ciceronis 2. de Offic. 21. ex auctoritate plurium, ut aït, MSS. *Utinum ad illa tempora fortuna me reservasset*. pro vulgato *servasset*. In his et bonitatis et numeri MSS. ratio haberi potest: nam alioqui nullum aliud κριτήριον habeo, quo dignoscam, cur et quando in hoc genere loquendi *servare* deterius sit, quam *reservare*. Livius infra c. 28, 5. *In id tempus igitur, quo vinci solebat hostis, quam integerrimas vires militi servabat*. Cicero 3. ad fam. ep. 11. *Augurales libros in commune utriusque nostrum otium serva*. Virgil. 1. Aen. 207.

Durate et rebus vosmet servate secundis.

18 nisset, vel aliquem ex legatis misisset; a quo disceret senatus, quantum in Etruria belli esset, quantisque administrandum copiis, et quot per duces esset.

1 XXVI. Fabius, ut Romam rediit, et in senatu et productus ad populum mediam orationem habuit, ut

Plinius 7. ep. 6. *Consules, ut Polyaenus postulabat, omnia integra Principi servarunt.* Cicero eodem loco utroque sine discrimine utitur pro Plancio c. 5. *Sin, quod magis intelligo, temporibus te aliis reservasti, ego quoque et respublica ad ea te tempora revocuvi, ad quae tu te servaras.* DUK. *reservarentur* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et Hearnii Oxon. C. Utrumque et *servarentur* et *reservarentur* recte dici potest. Quum tamen major codicum numerus, et insuper plerique optimae notae, stent pro vulgato, caussa non est, cur id mutemus; praesertim quum Livius eo sensu *servare* saepius dixerit. Ita 2, 11, 4. *In parvis rebus neglegens ultor, gravem se ad majora vindicem servabat.* 3, 40, 8. *Quum ex consularibus ad ultimum dicendi locum consulto servatus esset.* 39, 4, 4. *Ita sibi mandasse, ut ea disceptatio integra in adventum suum servaretur.* Et Quinctil. 8, 5. in fine. *Gravior videbatur locus, et majori operi servandus.* ubi etiam quidam codd. *reservandus.* Curtius 9, 6. *Temet ipsum ad ea serva pericula, quae magnitudinem tuam capiunt.* Similiter etiam variant codd. supra 7, 7, 5. Praeterea *integra liberaque Fabio* Lovel. 3. 4. et Voss. 2. Mox *donec ut ipse*, pro *vel ipse*, Harlej. V. ad 36, 41, 2. eadem lectio superest in quibusdam vett. edd. in aliis exstat *donec et ipse.* [*mitteret* pro *misisset* Veith.]

§. 18. *Quantisque administrandum copiis, et quot per duces esset*] *quantis administrandum copiis et quot duces esse* Lovel. 2. *quantisque administrandis copiis, et quot ducibus esset* Gaertn. [*et quot duces essent* Veith.] *et per quot duces esset* Harlej. ac primae edd. usque ad Ald. *et quot per duces* substituentem. V. ad 2, 19, 8. Omnia autem haec verba desunt in Leid. 2. cui errori ansam neglegenti librario dedit repetitio verbi *esset.* V. ad 9, 11, 11. Paullo ante *quantum belli in Etruria esset* alio ordine Lovel. 2.

§. 1. *Fabius, ut Romam rediit, et in senatu et productus ad populum mediam orationem habuit*] Pall. duo codd. MSS. *Fabius ut Romam rediit, et in senatum est productus, ad populum mediam orationem habuit.* tertius *ad populum mediam omnem habuerit.* sec. *Fabius ut rediit, et in senatum est productus, et ad populum mediam orationem habuit.* Vulgarium edd. lectio stabilitur veterrimae recensionis auctoritate. GEBH. *ut rediit*, omissa media voce, Portug. et Haverk. *ut Romam redit* Florant. V. ad 36, 35, 2. Tum *et in senatu est productus* Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2.

ut nec augere, nec minuere videretur belli famam; magisque in altero adsumendo duce aliorum indulgere timori, quam suo aut reipublicae periculo consulere. *ceterum, si sibi adjutorem belli socium-* 2
que imperii darent, quonam modo se oblivisci P. Decii consulis per tot collegia experti posse? Neminem 3
omnium secum conjungi malle: et copiarum satis si-

Gaertn. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxonienses L. 1. et B. *in senatu est productus* Oxon. C. [Veith.] *et in senatu est proditus* Lovel. 3. *et in senatum est productus* Voss. 2. Portug. Haverk. et Oxon. N. *in senatum est productus* Lovel. 4. Vulgatum solum verum est. Non enim usus Latinae linguae fert, ut dicamus *producere in senatum*; sed potius sollemnes locutiones sunt *introducere in senatum*, et *producere ad populum*. V. ad 27, 51, 5. Mox *ut ne indulgere*, pro *nec*, Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 3, 47, 7.

Magisque in altero adsumendo duce aliorum indulgere timori] *magis quam in altero adsumendo duce* Lovel. 2. et Harlej. *magis quam in adsumendo altero duce* Haverk. Deinde *aliorum indulgere mori* Lovel. 4. Mox *reipublicae consulere periculo* Haverk. Verbum vero *consulere* non adparet in Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 2. *Quonam modo se oblivisci P. Decii consulis per tot collegia experti posse*] Sumsit ab Homero, apud quem Diomedes [Il. K. vers. 242.]

Εἰ μὲν δὴ ἕταρόν γε κελεύετέ μ' αὐτὸν ἑλέσθαι,
Πῶς ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆος ἐγὼ θείοιο λαθοίμην.

J. FR. GRON. Vide, an *consulis* in omnibus libris sit. Mihi nonnihil suspectum est. DUK. *quoniam modo se oblivisci* Lovel. 3. 4. et Leid. 1. *quoniam non se oblivisci* Lovel. 2. *quonam modo oblivisci* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Saepius pronomen *se* omitti, vidimus ad 1, 23, 5. Deinde duae ultimae voces cum quatuor sequentibus male exsulant a Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 3. ac 4.

§. 3. *Neminem omnium secum conjungi malle: et copiarum satis sibi cum P. Decio*] Lego *Neminem unum secum conjungi*. KLOCK. *Neminem unum* inlustravi supra ad 3, 12, 4. Non tamen id hoc loco invitis libris recipiendum puto. Terent. in Andr. 5, 5, 7. *Davom video. nemo est, quem mallem, omnium.* Cic. 2. de Orat. 28. *Neminem omnium tot et tanta habuisse ornamenta dicendi.* Orat. pro Domo 33. *Quum me in judicium populi nemo omnium vocarit.* 1. Tusc. 13. *Quod nemo omnium tam sit inmanis, cujus mentem non imbuerit Deorum opinio.* Praeterea *conjungi mallet*, *copiarum* Voss. 2. et Lovel. 3. ac 4. *conjungi malle, at copiarum* Leid. 2. et Lov. 1. *conjungi malle, ad copiarum* Voss. 1. Tum *sibi satis* Lovel. 4. Harlej. et edd. Aldina priores. Deinde *cum* deficit in Voss. 2. at *cum Decio Publio* praeferunt Leid. 2. et Lov. 1.

bi cum P. Decio, et numquam nimium hostium fore. Sin collega quid aliud malit, at sibi L. Volumnium
4 *darent adjutorem.* Omnium rerum arbitrium et a populo, et a senatu, et ab ipso collega, Fabio permiſſum eſt. et quum P. Decius se in Samnium vel in Etruriam proficisci paratum eſſe oſtendiſſet, tanta laetitia ac gratulatio fuit, ut praeciperetur victoria animis, triumphusque, non bellum, decretum
5 consulibus videretur. Invenio apud quosdam, extemplo, consulatu inito, profectos in Etruriam Fabium Deciumque, sine ulla mentione sortis provin-

Mox copula *et* exsulat a prioribus edd. Primus eam Aldus reſtituit. servant eamdem etiam omnes scripti.

Sin collega quid aliud malit, at sibi L. Volumnium darent adjutorem] *Si collega* Harloj. et edd. ante Frobenianam anni 1535. V. ad 4, 5, 6. *sine collega* Portug. Gaertn. et Haverk. Tum *quid aliud mallit* Florent. et Leid. 1. Deinde *ac sibi L. Volumnium* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. frequenti scribarum lapsu. V. ad 3, 61, 4. *at* hic ponitur pro *tum.* V. infra ad 24, 37, 11. Tandem *adjutorium* Gaertn.

§. 4. *Et a populo, et a senatu, et ab ipso collega, Fabio*] *et ab populo, et ab senatu* Haverk. Ultima vox non adparebat in Lovel. 4. sed ea transposita *et ab ipso Fabio collega* legit Leid. 2.

Quum P. Decius se in Samnium vel in Etruriam proficisci] Praenomen Decii, quod in omnibus prioribus edd. deerat, primus addidit Cl. Jac. Gronovius. Et recte. Omnes enim codd. mei, uno excepto Harlej. id conſtanter servant. Deinde τό *se* deeſt in Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *vel in Samnium, vel in Etruriam* Lovel. 4. *in Samnium vel Etruriam* Lovel. 3. Sed, amaſſe Livium praepositiones repetere, supra vidimus ad 6, 28, 6.

Tanta laetitia ac gratulatio fuit, ut praeciperetur victoria animis] *vel gratulatio* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *et gratulatio* Harlej. et Gaertn. Deinde *perciperetur* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. Portug. Gaertn. et Haverk. Male. Supra 9, 5, 11. *Omnia tristiora experiundo factura, quam quae praeceperant animis.* 31, 49, 8. *Non id, quod animis praeceperant, questus est.* 38, 20, 1. *Non cominus pugnam, sed procul locis obpugnandis futuram, praeceperat animo.* V. ad 6, 26, 2. Alibi saepe ita peccaſſe librarios, supra dixi ad 7, 26, 8.

Triumphusque, non bellum, decretum] *triumphusque ante decretum bellum* Lov. 4. *triumphusque, quam bellum, decretum* Voſſ. 2. et Lovel. 3. atque ita se in Pall. duobus melioribus inveniſſe, supra teſtati sunt Geb-

ciarum certaminumque inter collegas, quae exposui.
Sunt, quibus ne haec quidem certamina ex- 6
ponere satis fuerit. adjecerunt et Appii criminationes de Fabio absente ad populum, et pertinaciam adversus praesentem consulem praetoris, contentionemque aliam inter collegas, tendente Decio, ut suae quisque provinciae sortem tueretur. Constare 7
res incipit ex eo tempore, quo profecti ambo consules ad bellum sunt. Ceterum, antequam consules in Etruriam pervenirent, Senones Galli multitudine ingenti ad Clusium venerunt, legionem Roma-

hardus ad Livii 7, 20, 8. et Gronovius ad 5, 21, 15. idque accipiunt, quasi scripsisset Livius *triumphus potius, quam bellum, decretum*. V. etiam Gebh. ad Liv. 23, 9, 8. Optimi tamen in vulgatum conspirant; quos nunc sequi praestat.

§. 5. *Invenio apud quosdam, extemplo, consulatu inito, profectos in Etruriam Fabium Deciumque*] *Apud quosdam invenio* Lovel. 2. Deinde *extemplo consulatus initio* Lovel. 4. qui etiam praefert *profectum*, et mox *certaminum, quae inter collegas exposui*: quod posterius etiam exstat in Gaertn.

§. 6. *Sunt, quibus ne haec quidem certamina exponere satis fuerit*] *nec haec quidem certamina* Lovel. 2. Haverk. et edd. ante Aldum. V. ad 1, 10, 3. Tum *satis fuit* Klock. Male. V. ad 42, 66, 9. De caussa erroris v. ad 40, 14, 11.

Adjecerunt et Appii criminationes de Fabio absente] *adjecerint* Florent. Leid. uterque, Lovel. 1. 4. Harlej. Portug. et edd. quas vidi, usque ad Heinsii Elzevir. Deinde *comminationes de Fabio* Gaertn. Vox autem ultima omittitur a librariis Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. Mox *consulem praesentem* Lovel. 4. et *praetorem*, pro *praetoris*, Voss. 2. et Lovel. 3. *PTR*, id est *populi Romani*, Florent. V. ad 31, 10, 4. Sed eamdem vocem non agnoscit Haverk.

Contentionemque aliam inter collegas] *contemtionemque* Lovel. 1. *concionemque* Lovel. 4. V. paullo ante hoc lib. ad c. 23, 4. Mox *provinciae sortes*, pro *sortem*, Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 7. *Constare res incipit ex eo tempore, quo profecti*] Cl. Ant. Perizonius ad marginem Livii scribendum conjecit *quod profecti*: ut sensus sit, res, quod ambo consules ad bellum profecti sunt, incipit constare ex eo tempore; atque ita illud, quod constare dicat, referatur ad ambos consules ad bellum profectos; in genere enim, *Constare res incipit*, dici non posse putat, quum aeque incertum adhuc postea sequatur §. 10. *Deletam quoque ibi legionem* etc. [*ad bellum* omittit Veith.]

8 nam castraque obpugnaturi. Scipio, qui castris praeerat, loco adjuvandam paucitatem suorum militum ratus, in colle, qui inter urbem et castra erat, aciem
9 erexit. Sed, ut in re subita, parum explorato itinere ad jugum perrexit, quod hostes ceperant, parte alia egressi. ita caesa ab tergo legio, atque in medio, quum hostis undique urgueret, circumventa.
10 Deletam quoque ibi legionem, ita ut nuncius non

Legionem Romanam castraque obpugnaturi] Pall. duo *castraque oppugnatum*. GEBH. Ita et Lovel. 2. 3. 4. et Leid. 1. Praeterea *legationem Romanam* Lovel. 3. V. ad 7, 30, 14. Paullo ante *in Etruriam venirent*, pro *pervenirent*, edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 8. *In colle, qui inter urbem et castra erat, aciem erexit*] *in collem* etc. *aciem erexit* legendum, in margine Livii suspicatur Cl. Ant. Perizon. Atque ita etiam praeferunt Portug. et Hearnii Oxon. B. Si melioris notae codd. consentirent, omnino in contextum recepissem. Ita enim passim Livius loqui solet. Supra 2, 31, 5. *Perpulere, ut forte temere in adversos montes agmen erigerent.* 3, 18, 7. *In clivum Capitolinum erigunt agmen.* 4, 22 6. *Erecta in arcem via est.* 7, 34, 9. *Nec erigere agmen in captum super se ab Decio tumulum.* 9, 31, 14. *Dum in adversum clivum erigitur agmen.* hoc lib. c. 14, 14. *Adscensu abdito a conspectu erigere in montes agmen.* 21, 32, 8. *Erigentibus in primos agmen clivos adparuerunt montani.* 25, 36, 8. *In tumulum quidem perfacile agmen erexere.* 28, 15, 10. *Cunctantibus in adversum collem erigere aciem Romanis.* 27, 2, 5. *Ita tamen aciem instruxerunt, ut Poenus dextrum cornu in collem erigeret.* Silius Ital. 3, 512.

Nec mora, commotum promissis ditibus agmen
Erigit in collem.

Deinde *inter castra et urbem* alio ordine Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 9. *Quod hostes ceperant, parte alia egressi*] Ita demum Gruterus in ultima ed. dedit. Omnes priores legunt *aggressi*, quod superest in Voss. 2. Lov. 2. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Klock. Haverk. et Hearnii Oxon. N. L. 2. B. et C. *agressi* in Voss. 1. et Lovel. 1. *adgressi* in Florent. et Leid. 1. Ea vox deficit in Lovel. 3. *egressi* in uno tantum Lovel. 3. obvium fuit. Praeterea *hostes ceperunt* Gaertn. et *parte altera* Lovel. 2. V. ad Epit. Liv. 50.

In medio, quum hostis undique urgueret, circumventi] Pall. duo *cum hostes undique vigerent*. GEBH. Similiter etiam Voss. 2. *quum hostes undique urgerent* Lovel. 3. Portug. et Haverk. V. ad 5, 50, 2. *quum hostibus undique urgeretur* Lovel. 4.

§. 10. *Deletam quoque ibi legionem*] *Tò ibi* non agnoscit Voss. 2. Sed, transpositis vocibus, *De-*

superesset, quidam auctores sunt; nec ante ad con- 11
sules, qui jam haud procul a Clusio aberant, famam ejus cladis perlatam, quam in conspectu fuere Gallorum equites, pectoribus equorum suspensa gestantes capita, et lanceis infixa, ovantesque moris sui carmine. Sunt, qui Umbros fuisse, non Gallos, tra- 12
dant; nec tantum cladis acceptum: et circumventis pabulatoribus cum L. Manlio Torquato legato

letam quoque legionem ibi praeferunt Portug. et Haverk.

§. 11. *Nec ante ad consules, qui jam haud procul a Clusio aberant*] *ad cons.* Florent. et Lovel. 4. *ad consulem* Lovel. 2. *ab consulibus* Lovel. 3. Tum *quam haud procul a Clusio aberant* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *quia jam haud procul a Clusio aberant* Portug. *ab Clusio* Voss. 2. Gaertn. et Lovel. 3. quorum posterior etiam cum Lovel. 2. Flor. et Leid. 1. *aberat* exhibet. *qui jam haud procul ab Usio erat* Lovel. 4. Mox verbis sequentibus *fuere in conspectu*, alio ordine, Leid. 1. *in conspectu fuerunt* Lovel. 4.

Pectoribus equorum suspensa gestantes capita, et lanceis infixa, ovantesque moris sui carmine] Diod. Sic. l. 5. p. 212. *Τῶν δὲ πεσόντων πολεμίων τὰς κεφαλὰς ἀφαιροῦντες περιάπτουσι τοὺς αὐχένας τῶν ἵππων· τὰ δὲ σκῦλα τοῖς θεράπουσι παραδόντες ᾑμαγμένα λαφυραγωγοῦσι παιανίζοντες καὶ ᾄδοντες ὕμνον ἐπινίκιον.* V. Antiq. lect. 2, 6. GEBH. Similia de Gallis, pugnam cum cantu incohoantibus, infra 21, 28, 1. *Galli occursant in ripam cum variis ululatibus cantuque moris sui, quatientes scuta super capita, vibrantesque dextris tela.* c. 42, 3. *Cum sui moris tripudiis arma raptim capiebat.* De Hispanis 23, 26, 9. *Erumpunt igitur agmine e castris, tripudiantes more suo.* 25, 17, 5. *Armatum exercitum decurrisse cum tripudiis Hispanorum, motibusque armorum et corporum, suae cuique genti adsuetis.* De Gallis Asiaticis 38, 17, 4. *Ad hoc cantus inchoantium proelium, et ululatus, et tripudia, et quatientium scuta in patrium quemdam morem horrendus armorum crepitus.* Ceterum duae priores voces non adparent in Hearnii Oxon. C. ut nec vox *gestantes* in Gaertner. Praeterea *ovantes moris sui carmine* Lovel. 2. *ovantesque moris carmine* Gaertn. et Haverk. *ovantesque moris sui certamine* Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 12. *Sunt, qui Umbros fuisse, non Gallos, tradant: nec tantum cladis acceptum*] *Umbros fuisse, non Gallos fuisse, tradant* Gaertn. *Umbros fuisse, non Gallos, tradunt* Hearnii Oxon. C. V. ad 42, 66, 9. Tum *nec tantum cladis exceptum* Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. V. supra hoc lib. ad c. 18, 9. *et gladiis acceptum* Leid. 1.

Circumventis pabulatoribus cum L. Manlio Torquato lega-

Scipionem propraetorem subsidium e castris tulisse,
victoresque Umbros, redintegrato proelio, victos
13 esse, captivosque eis ac praedam ademtam. Simi-
lius vero est, a Gallo hoste, quam Umbro, eam
cladem acceptam; quod, quum saepe alias, tum
eo anno, Gallici tumultus praecipuus terror civita-
14 tem tenuit. Itaque praeterquam quod ambo consu-
les profecti ad bellum erant cum quatuor legioni-
bus, et magno equitatu Romano, Campanisque mil-
le equitibus delectis, ad id bellum missis, et socio-

to] Pal. pr. *populationibus.* tert. *populatoribus.* GEBH. Priorem lectionem inveni in Lovel. 3. posteriorem in Lovel. 4. et Gaertn. *Pabulari et Populari* etiam supra commutantur hoc lib. c. 3, 6. *circumactis* insuper est in Gaertn. Deinde *tum L. Manlium Torquatum legatum* Lovel. 2. [*circumventis speculatoribus. Tum L.* Veith.]

Scipionem propraetorem subsidium e castris tulisse] *Scipiopionem pro praetore* Voss. 2. Lovel. 3. *et* Hearnii Oxon. N. Atque ita edidit Sigonius. V. Cl. Dukerum supra ad cap. praec. §. 11. et quae infra notantur ad 23, 30, 19. *Scipionem praetorem* Oxon. L. 2. *Scipionem propti* Leid. 2. Tum *subsidium castris tulisse* Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *redintegrando proelio*, pro *redintegrato*, Voss. 2. Praeterea *τὸ esse* deficit in Harlej. et edd. ante Aldum; voces *eis ac praedam ademtam* in Gaertn.

§. 13. *Similius vero est, a Gallo hoste, quam Umbro, eam cladem acceptam*] *Similius vero est, Gallo hoste* Leid. 1. Lovel. 3. *et* edd. Rom. anni 1472. ac Parm. [*Similiusque vero* Veith.] *ab Gallo hoste* Portug. Gaertn. *et* Haverk. Tum *eadem cladem* Harlej.

§. 14. *Campanisque mille equitibus delectis, ad id bellum missis*] *Campanis quoque mille equitibus* Lovel. 2. Tum *deletis* Lovel. 1. a m. 1. V. ad 9, 37, 8. Deinde *ad id bellum misisse sociorum nominisque Latini majorem exercitum* Voss. 2. et Lovel. 3. ac 4. *misisset sociorum* Leid. 1. Paullo ante *τὸ quod* exsulat a Voss. 2. *et* Haverk.

Majore exercitu, quam Romani] Ultima duo vocabula mihi vehementer sunt suspecta. J. FR. GRON. Vide tamen an non potius sit ad sententiam et mitius *et sociorum nominisque Latini majore exercitu; etiam Romani alii duo exercitus.* Sic *τὸ etiam* c. 30, 1. *Et praeter ingentem inlatam populationibus agrorum hosti cladem, pugnatum etiam egregie est.* JAC. GRON. Fortassis *quam Romano.* DUK. *majores quam Romani alii duo exercitus* Portug. et Oxon. B. Hearnii, qui etiam auctor est, voces Gronovio patri suspectas non adparere in L. 1. Klockius vero testatur, alios legisse,

rum nominisque Latini majore exercitu, quam Romani; alii duo exercitus haud procul urbe Etruriae obpositi, unus in Falisco, alter in Vaticano agro. Cn. Fulvius et L. Poſtumius Megellus, propraetores ambo, stativa in eis locis habere juſſi.

XXVII. Consules ad hoſtes, transgreſſo Apenni- 1
no, in agrum Sentinatem pervenerunt. Ibi quatuor
millium ferme intervallo caſtra posita. Inter hoſtes 2
deinde consultationes habitae: atque ita convenit,
ne unis caſtris miscerentur omnes, neve in aciem

quam Romanorum; quod mihi tamen nullo loco obcurrit.

§. 15. *Cn. Fulvius et L. Postumius Megillus propraetores*] Vet. lib. et lapides Capitolini *L. Postumius Megellus.* SIG. His a populo imperium extra ordinem datum videtur. DUK. *Cum Fulvius* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 8, 18, 13. *L. Fulvius* Hearnii Oxon. L. 2. Deinde *prope*, pro *propraetores*, Voſſ. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. *praetores* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *promptores* Portug. An et hic legendum *pro praetoribus*? V. paullo ante ad §. 12. In verbis praecedentibus *procul ab urbe*, addita media praepositione, Haverk. V. ad 24, 28, 1. In sequentibus *habere jussit*, pro *jussi*, Voſſ. 2. *haberi jussit* Lovel. 4. *haberi jussi* Lovel. 3.

§. 1. *Consules ad hostes, transgresso Apennino, in agrum Sentinatem pervenerunt*] Plinius 3, 14. *Setinates* in Umbris ponit. Ptolemaeus [3, 1.] *Sentinum* oppidum non longe a Spoleto memorat. Idem Annius meminit eorum super eodem fragmento circa vetus Clusium. In Plinio litera *n* omiſſa videtur. GLAR. Forte *transgressos Appenninum.* J. FR. GRON. Consules antea in agro Clusino fuisse, ex cap. praec. intelligitur; in eoque Gallos et Samnites etiam cum Romanis pugnaſſe, auctor eſt Polyb. 2, 19. Non poterat autem ex agro Clusino in Sentinatem veniri, nisi superato Apennino. Unde probabilis eſt conjectura Gronovii. Nisi tamen quis putet, Livium verbo *transgredi* hic paſſive, ut grammatici dicunt, uti, quemadmodum Cicero *adgredi* apud Voſſ. 3. de Analog. 6. DUK. *pervenere* Lovel. 4. *perveniunt* Gaertn. *pugnaverunt* Leid. 2.

Ibi quatuor millium ferme intervallo castra posita] *quatuor millia* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 3. Harlej. et edd. usque ad Froben. anni 1531. Tum *fere* Lovel. 4. et Gaertn. V. ad 37, 38, 5. Hinc vox *castra* deficit in Voſſ. 2. Tandem *opposita* legit Lov. 2.

§. 2. *Atque ita convenit, ne unis castris miscerentur omnes*] *et ita convenit* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Portug. *et ita conveniunt* Haverk. Sed prima vocula non adparet in Gaertn. Deinde *ut ne unis castris* legunt

3 descenderent simul. Samnitibus Galli, Etruscis Um-
bri adjecti. dies indicta pugnae: Samniti Gallisque
delegata pugna: inter ipsum certamen Etrusci Um-
4 brique jussi castra Romana obpugnare. Haec consi-
lia turbarunt transfugae Clusini tres, clam nocte
ad Fabium consulem transgressi. qui, editis hostium

Harlej. omnesque edd. usque ad Jac. Gronovium, qui τὸ *ut* omisit; sed facti rationem in notis non reddidit. Aldus etiam in contextu neglexit; verum inter errata iterum revocavit. Sane *ut* in nullo apud me cod. exstat, nisi forte in Florent. et Klock. ex quibus nihil notatur, licet edd. cum quibus conlati sunt, *ut ne* exhibeant. Hearnius etiam, *ut ne* edens, ita in Oxoniensibus invenisse videtur, quia, *ut* a Gronov. omissum notans, Mstorum tamen ei consentientium non meminit. *ut ne* junctim posita apud Plaut. Terent. Cicer. Ovid. aliosque optimos scriptores passim obcurrere, viri docti idonea exemplorum copia late docuerunt. V. Hadr. Cardin. de serm. Latin. p. 382. et Cel. Burm. ad Phaedri 4. fab. 24, 14. Utrum vero Livius illis, qui ita loqui soliti fuerint, adnumerari debeat, et an etiam hoc loco ita locutus sit, dubito. Certe plerique codd. aperte hic ignorant τὸ *ut*, unus tantum defendit, et is quidem haud magnae auctoritatis; reliquorum dubium est testimonium. At τὰ *ut ne* in vulgatis edd. infra obcurrunt 34, 17, 8. *Id ut ne fiat, uno modo arbitror caveri posse.* 42, 41, 10. *Si est in foedere ita scriptum, ut ne tueri me regnumque meum liceat.* et 45, 23, 4. *Consecuti sumus, ut ne ab utraque parte gratiam iniremus.* Verum eorum locorum primi lectionem dubiam faciunt codd. scripti; duorum reliquorum auctoritatem id minuit, quod ex unico tantum cod. cujus librarius facile errare potuit, edita sit haec pars operis Liviani, praeterquam quod etiam ultimi integritati non sine caussa controversiam moverit Gronovius. In his similibusque, ubi scriptura dubia est, et utraque aeque probari potest, genium cujusque scriptoris consulendum arbitror, ac videndum, an et alibi simili locutione usus fuerit. Et ea caussa est, quod non admittam lectionem cod. Traject. 2. apud Val. Max. 1, 6. ext. 1. *Claudatur hoc exemplo talium ostentorum domestica relatio, ut ne etc. e coelesti templo ad privatas domos non consentaneos usus transtulisse videar.* Alibi enim Valer. Max. ita loqui non memini. Vulgo autem τὸ *ut* omittitur. Hic vero rem arbitrio lectoris permitto: ego Gronovium sequor. Ceterum *neu unis castris* Leid. 2. *neuanis castris* Lovel. 1. *ne in unis castris* Lovel. 4. Paullo ante *consulationes* Florent. et Lovel. 1.

§. 3. *Samnitibus Galli, Etruscis Umbri adjecti. dies indicta pugnae*] Pal. sec. margini appictum habet *dies inde dicta pugnae.* GEBH. *Samnites Gallis, Etruscis Umbri* Lovel. 4. *Samnitibus Galli Umbris adjectis. dies pugna* Leid. 2.

Samniti Gallisque delegata pugna] Vet. lib. *Samnitibus*

consiliis, dimissi cum donis, ut subinde, ut quae-
que res nova decreta esset, exploratam perferrent.
Consules Fulvio, ut ex Falisco, Postumio, ut ex 5
Vaticano exercitum ad Clusium admoveant, sum-
maque vi fines hostium depopulentur, scribunt. Hujus 6
populationis fama Etruscos ex agro Sentinate ad

Gallisque. SIG. *Samnitibus Gallisque* ex MSS. corrigere se aït Sigonius. Atqui sic ediderunt omnes ab Andrea usque ad Frobenium. Soli apud me Gryphius et Curio *Samniti*. Et hoc quum per se magis placet, tum eo ducere video scriptos. Voss. prior, Rott. et Helm. *Samnitiis Gallisque*. Vossianus alter plane *Samniti Gallisque*. J. FR. GRON. *Samnitiis* etiam Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. *Samniti* Florent. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. Et ita praeter edd. quas memorat Gronovius, praeferunt omnes edd. a Frobeniana anni 1535. usque ad Sigonium. Et hanc lectionem recepi. Ita enim Livius orationem variare solitus est. Supra 2, 45, 3. *Vejens hostis Etruscique eo magis praepropere agere*. 3, 6, 3. *Ea colluvio urbanos et agrestem, confertum in arta tecta, aestu ac vigiliis angebat*. 4, 18, 5. *Dictator dextro cornu adversus Faliscos, sinistro contra Vejentem Capitolinus Quinctius intulit signa*. Et eodem cap. §. 8. *Eques maxime resistebat; equitumque longe fortissimus ipse rex trahebat certumen*. 23, 41, 13. *Crebras excursiones in agrum Hirpinum et Samnites Caudinos fecit*. 24, 9, 8. *Sic postea Papirium Carviliumque adversus Samnites Bruttiosque et Lucanum cum Tarentino populum consules declaratos*. 30, 4, 7. *Neglegentia, ut fit, apud Poenos Numidamque orta cavendi, ne quid hostile interim paterentur*. V. etiam infra ad 35, 40, 6. Praeterea *et Gallis quibus delegata pugna* Lovel. 2. *Gallis qui delegata pugna* Leid. 1. *deligata* Portug. Ita etiam quidam scripti variant supra hoc lib. c. 20, 12.

§. 4. *Editis hostium consiliis dimissi cum donis, ut subinde, ut quaeque res*] *dictis hostium consiliis dimissi* Hearnii Oxon. L. 1. *editis hostium consiliis dimissis* Haverk. V. ad 6, 3, 8. Tum *et subinde ut quaeque res* idem Haverk. *ut subinde quaeque res* Voss. 2. Paullo ante vox *transfugae* deficit in Gaertn. *tres* in Leid. 1. [*cum dono sunt ut subinde* Veith.]

§. 5. *Summaque vi fines hostium depopulentur, scribunt*] Vox *vi* deficit in Portug. Tum *fines hostium populentur* legit Haverk. V. ad 10, 12, 7. *fines hostium depopularentur* Gaertn. *fines hostium depopulent* Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. At Livius deponentibus forma activa uti non solet. V. ad 1, 17, 2. Potius existimo, ejus vocis ultimas literas *ur*, quae terminatio passivi est, et per compendium scribi solebat, a librariis omissas esse. V. ad 10, 10, 1. Deinde *scribit* Lovel. 3. Paullo ante *Consuli Fulvio ex Falisco* Voss. 2. Hinc *ex Otricano*, pro *ex Vaticano*, Lovel. 4. Deinde *ad Clusinum admoveant* Leid. 2. *ad Clusium admoverant* Gaertn.

§. 6. *Hujus populationis fama*

suos fines tuendos movit. Instare inde consules, ut absentibus iis pugnaretur. per biduum lacessiere proelio hostem. biduo nihil dignum dictu actum.
7 Pauci utrimque cecidere: magisque irritati sunt ad justum certamen animi, quam ad discrimen summa rerum adducta. tertio die descensum in campum
8 omnibus copiis est. Quum instructae acies starent, cerva fugiens lupum e montibus exacta per campos

Etruscos ex agro Sentinate etc. *movit*] Polybius 2, [29.] ubi de hac re loquitur. *Καὶ συμβαλόντες πᾶσι τοῖς στρατοπέδοις ἐν τῇ τῶν Σεντινατῶν χώρᾳ πρὸς τοὺς προειρημένους, τοὺς μὲν πλείστους ἀπέκτειναν.* †. „Conveniebat, ut diceret, ubi et quis esset ille ager: sed nesciebat. In Umbris est.„ †. SIG. *Hujus depopulationis* Lovel. 4. V. modo ad §. praec.

Per biduum lacessiere proelio hostem. biduo nihil dignum dictu actum] *lacessierunt proelio hostem* Lovel. 4. *lacescere hostem proelio* Portug. a m. 1. *lacescere proelio hostem* Portug. a m. 2. Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *lacessere proelio hostem* Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. Gaertn. et Haverk. Deinde *biduum nihil dignum dictu actum* Harlej. *biduo nihil dignum dictum, atque pauci* Haverk. Paullo ante *Inde instare consules* Lovel. 2. *Instante inde consule* Portug. et Gaertn. [Veith.]

§. 7. *Ad discrimen summa rerum adducta. tertio die descensum in campum omnibus copiis est*] *addito* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. Gaertn. et Haverk. *addicta* Leid. 1. et Lovel. 2. V. ad 6, 15, 9. *ad discrimen summae rerum adducti* Klock. Vox *die* deest in Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. 4. *τὸ est* in Portug. *descensum ad campum* praefert Lovel. 3. In praecedentibus verbis *ceciderunt* Lovel. 4. et *magis irritati* Gaertn. *sunt* vero exsulat ab edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 8. *Cerva fugiens lupum e montibus exacta per campos inter duas acies decurrit*] *fugiens lupum montibus exacta* Lovel. 2. *fugiens lupum e montibus lupus* Voss. 2. et Lovel. 3. *fugiens lupum ex montibus exterrita* Lovel. 4. *fugiens lupum e montibus acto* editi ante Aldum. Verum, Livium verbis cum praepositione compositis eamdem praepositionem in regimine addidisse, vidimus ad Praefat. §. 11. et quidem *exacto e montibus*, ut *exigere e corpore* apud Plaut. in Captiv. 4, 1, 61. *Jam ego ex corpore exigam omnes maculas moerorum tibi.* Cic. 2. de Orat. 48. *Neque reges ex hac civitate exigi, neque tribunos plebis creari* etc. *sine nobilium dissensione potuisse.* [*per campum* Veith.] Deinde *discurrunt* Voss. 2. et Lovel. 3. *discurrit* Leid. 1. Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Male. Ex locis enim editis, ut hic ex monte, non *discurritur*, sed *decurritur*. Supra 1, 12, 8. *Mettus Curtius ob Sabinis princeps ab arce decucurrerat.* 6, 33, 11. *Nec impetus Tus*

inter duas acies decurrit: inde diversae ferae, cerva ad Gallos, lupus ad Romanos cursum deflexit. Lupo data inter ordines via; cervam Galli confixere.
Tum ex antesignanis Romanus miles, *Illac fuga*, 9
inquit, *et caedes vertit: ubi sacram Dianae feram jacentem videtis. Hinc victor Martius lupus, integer et intactus, gentis nos Martiae et conditoris nostri admonuit.* Dextro cornu Galli, sinistro Samni- 10

culanorum decurrentium ex superiore loco sustinent. 26, 10, 6. *Quum ex arce Capitolioque clivo publico in equis decurrentes quidam vidissent.* V. Cel. Burm. ad Quinctil. 7, 7. p. 642. Et ita flumina a fontibus *decurrere* ad mare dicuntur. Liv. 38, 13, 7. *Maeander, ex arce summa Celaenarum ortus, media urbe decurrens.* Phaedr. 1. fab. 1, 8.

A te decurrit ad meos haustus liquor.

ubi v. Cel. Burm. Neque eo patrocinium τῷ *discurrit* parari potest, quod lupus ad Romanos, cerva ad Gallos flexerint cursum; nam de eo demum seq. verbis agitur. Hic Livius eorum decursum ex montibus describit. Verba haec similiter alibi commutantur. V. ad 21, 33, 4.

Diversae ferae, cerva ad Gallos, lupus ad Romanos cursum deflexit] *divisae ferae* Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. Male. *Diversae ferae* est in varias partes currentes. V. ad c. 33. hujus lib. §. 10. Hinc *cursum ad Romanos lupus deflexit* Portug. et Gaertn. *lupus ad Romanos deflexit*, voce una omissa, Haverk. quomodo saepe Cic. loquitur. Verum reliqui codd. in eamdem vocem retinendam conspirant.

§. 9. *Ex antesignanis Romanus miles, Illac fuga, inquit, et caedes vertit*] *ex antesignariis Romanus miles* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. V. ad Livii 4, 47, 2. *ex antesignanis Romanis miles* Hearnii Oxon. N. [Veith.] Tum *Illa fuga, inquit, et caedes vertit* Voss. 2. et Lovel. 3. *In hac fuga, inquit, et caedes erit* Gaertn. [*erit* etiam Veith.] *Illos fuga, inquit, et caedes vertit* Lovel. 4. Ejus librario displicuisse videtur *vertit* sine casu positum; quum tamen *vertit*, pro vertit se, Livio quam frequens sit. V. ad 2, 62, 2. Paullo ante *conflixere*, pro *confixere*, Voss. 2. Lovel. 3. 4. Gaertn. et Haverk. Mox autem *ut sacram Dianae feram*, pro *ubi sacram*, Gaertn. V. ad 24, 15, 1. *ubi sacrae Dianae feram* Portug. et Haverk. Deinde prodigiose corruptus Lovel. 4. *Huic victor Riareus lupo.*

§. 10. *Adversus Samnites Fabius primam ac tertiam legiones pro dextro cornu*] *adversusque Samnites* Voss. 2. et Lovel. 3. Hinc addito praenomine *Q.* vel *Quintus Fabius* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Florent. Portug. Gaertn. Haverk. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. N. B. ac C. quorum auctoritate eam lectionem recepi. Qui praenomen primus omisit, id conve-

tes constiterunt. adversus Samnites Q. Fabius primam ac tertiam legiones pro dextro cornu; adversus Gallos pro sinistro Decius quintam et sextam
11 instruxit. secunda et quarta cum L. Volumnio proconsule in Samnio gerebant bellum. Primo concursu adeo aequis viribus gesta res est, ut, si adfuissent Etrusci et Umbri, aut in acie, aut in castris, quocumque se inclinassent, accipienda clades fuerit.

1 XXVIII. Ceterum, quamquam communis adhuc Mars belli erat, necdum discrimen fortuna fecerat, qua datura vires esset, haudquaquam similis pugna
2 in dextro laevoque cornu erat. Romani apud Fa-

nire existimavit, quia Fabii collega Decius mox nullo etiam ornabatur. Sed v. quae notantur supra ad 4, 49, 1. Deinde *primam ac tertiam aciem legionem* Lovel. 1. *primam ac tertiam legionem* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 2. 3. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. Exc. Pithoei, Hearnii Oxon. L. 2. N. B. C. [Veith.] et edd. antt. Sed recte Frobenius anno 1535. *legiones* reposuit; quod etiam Florent. et Voss. 1. servasse videntur. Supra hoc lib. c. 18, 3. *Quum jam L. Volumnius consul cum legionibus secunda ac tertia profectus in Samnium esset.* ubi plerique codd. similiter peccant. V. quae ibi notantur. In verbis praecedentibus ac sequentibus *dextero*, pro *dextro*, et *instruxerunt*, pro *instruxit*, Lovel. 4. etiam *Quintus Decius* Lovel. 1. Verum is non *Quinti*, sed *Publii*, praenomen habuit.

§. 11. *In Samnio gerebant bellum*] *qui in Samnio gerebat bellum* Lovel. 4. *gerebat* etiam Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 2. 3. Harlej. Gaertn. Exc. Pithoei, Hearnii Oxon. C. et excusi usque ad Froben. qui anno 1535. *gerebant* restituit.

Adeo aequis viribus gesta res est] *res gesta est* Haverk. *gesta est res* Leid. 1. Sed τὸ *est* exsulat a Lovel. 2. qui mox praefert *in acie aut in castra.* Deinde *quicquam*, pro *quocumque*, Lovel. 4.

§. 1. *Haudquaquam similis pugna in dextro laevoque cornu erat*] *et haudquaquam* Voss. 2. Lovel. 3. et Portug. [Veith.] Sed τὸ *et* ex vocis praecedentis ultimis literis natum est. V. ad 39, 18, 8. *et haud quamquam* Leid. 1. Lovel. 2. 4. ac Gaertn. *haud quamquam* Lovel. 1. V. ad 7, 26, 8. Deinde *simul pugna* Leid. 2. et Lovel. 1. Eodem modo librarios errasse, supra vidimus ad 6, 25, 10. *similis pugno* Leid. 1. *similis pugnam* Voss. 2. Deinde *in dextro laevoque erat*, omissa voce *cornu*, Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. In verbis praecedentibus *adhuc* exsulat ab Har-

bium arcebant magis, quam inferebant, pugnam;
extrahebaturque in quam maxime serum diei certa-
men: quia ita persuasum erat duci, et Samnites et 3
Gallos primo inpetu feroces esse, quos sustineri sa-
tis sit; longiore certamine sensim residere Samni-
tium animos: Gallorum quidem etiam corpora into- 4
lerantissima laboris atque aestus fluere; primaque
eorum proelia plus quam virorum, postrema minus
quam feminarum esse. In id tempus igitur, quo 5
vinci solebat hostis, quam integerrimas vires militi
servabat. Ferocior Decius et aetate et vigore ani- 6
mi, quantumcumque virium habuit, certamine pri-

lej. Omnia autem haec *necdum discrimen etc. laevoque cornu erat* non conspiciuntur in Haverk.

§. 2. *Apud Fabium arcebant magis, quam inferebant, pugnam*] *apud P. Fabium* Leid. 2. et Lovel. 2. qui *Quinti* praenomen habuit. Verum id hic repeti nihil adtinebat. *magis arcebant* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Haverk.

Extrahebaturque in quam maxime serum diei certamen] Pall. duo *extrahebatur quoque.* sec. *extrahebaturque quam in quam maxime.* GEBH. *extrahebatur quoque* Lovel. 3. Tum *in quantum maxime serum diei* Voss. 1. *in quantum maxime diei serum* Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 5,4,1. *serum in quam maxime diei certamen* Haverk. *maxime iniq diei certamen*, relicta hoc modo lacuna, Lovel. 4. *Serum diei*, ut 7,8,5. *Castrorum obpugnatione, quia serum erat diei, abstinuere.* ubi vide.

§. 3. *Gallos primo inpetu feroces esse, quos sustineri satis sit*] Pal. sec. *cum* Campani ed. *quos sustinere satis sit.* GEBH. Non aliter etiam Portug. Gaertn. et Haverk. Praeterea *in primo inpetu feroces esse* Haverk. *primo inpetu esse feroces* Leid. 1. Sed *esse* omittit Gaertn. Mox *longo certamine*, pro *longiore*, Lovel. 4. Tum *sensum residere*, pro *sensim*, Voss. 2. et Lovel. 1. *sensisse residere* Haverk. Vox denique *animos* non comparet in Portug.

§. 4. *Primaque eorum proelia plus quam virorum, postrema*] *primaque esse eorum proelia* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. qui omnes praeter primum mox *esse* omittunt. Deinde *postremo* Lovel. 1. Paullo ante *laboris ac aestus* Lovel. 2. Male. V. hoc lib. ad c. 36, 17.

§. 5. *Quam integerrimas vires militi servabat*] Pall. pr. tertiusque *quam integerrimas vires milites servabant.* GEBH. Ita etiam Lovel. 3. et 4. sed *vires militum servabat* Lovel. 2. *vires militibus servabat* HearniiOxon. C. Vulgatum, quod optimi ser-

mo effudit. et, quia lentior videbatur pedestris pu-
7 gna, equitatum in pugnam concitat: et ipse, fortissimae juvenum turmae inmixtus, orat proceres juventutis, in hostem ut secum inpetum faciant: duplicem illorum gloriam fore, si ab laevo cornu et
8 ab equite victoria incipiat. Bis avertere Gallicum equitatum. iterum longius evectos, et jam inter media equitum agmina proelium cientes, novum pu-

vant, verius esse videtur. V. ad 7, 35, 2.

§. 6. *Quia lentior videbatur pedestris pugna, equitatum in pugnam concitat*] Pal. sec. *in pugnam concivit.* GEBH. Ita et Portug. atque Hearnii Oxon. B. sed *in signa concivit* Gaertn. *in pugnam co͞lciūt* Haverk. Vulgatum recte tuentur reliqui. *concitare in pugnam*, ut *concitare in fugam* 22, 17, 6. *Dum majore metu concitant se in fugam.* Et ita *concitare se in hostem*, de quo v. ad 8, 39, 7. *concire* et *concitare* saepe commutantur. V. ad 9, 37, 1. *in pugnam excitat* Oxon. C. Praeterea *levior videbatur* Haverk. Paullo ante *Ferocius Decius* idem Haverk. Tum verbum *habuit* non adparet in Portug. et Gaertn. quemadmodum nec *primo* in Voss. 2. cujus loco *pretio* est in Lovel. 3.

§. 7. *Fortissimae juvenum turmae inmixtus, orat*] *ferocissimae juvenum turmae* Leid. 2. et Lovel. 3. V. ad 28, 42, 4. *Ferocior* modo praecessit; inde adhuc menti scribarum obhaesit. Deinde *inmixtus erat* Voss. 2. Lovel. 3. 4. et Haverk.

Ut secum in hostem inpetum faciant] Tres Pall. eleganti trajectione *in hostem ut secum inpetum faciant.* GEBH. Ita tantum non omnes etiam mei voces transponunt; eamdemque trajectionem jam Cl. Jac. Gronovius in contextum recepit.

§. 8. *Bis avertere Gallicum equitatum*] *Hiis avertere* Voss. 1. Leid. 2. et Lov. 1. *Bis advertere* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. V. ad 6, 23, 8. Mox *etiam inter media*, pro *et jam*, Leid. 1. Lovel. 1. 2. 3. 4. Gaertn. et Haverk. V. ad 39, 10, 6. Tandem *novum pugnae conferunt genus*, pro *conterruit*, Leid. 1.

§. 9. *Essedis carrisque superstans armatus hostis*] Pall. pr. et tert. *carrisque super circumstans.* GEBH. An ergo carria etiam utebantur in proelio, et in aciem hostium invecti ex iis pugnabant? Hoc nusquam proditum inveni; sed Gallos aliosque barbaros carros in expeditionibus adhibuisse ad onera atque inpedimenta vehenda, et castra valli instar iis circumdanda. V. Scheffer. 2. de Re vehic. 28. Fortassis scripserat *carpentisque*: ex iis enim pugnare solitos Gallos, notum est; unde mox dicit, quosdam tradidisse, *mille carpentorum* in exercitu Gallorum fuisse. Verum quidem est, quae alii *carpenta* vocant, ea ab aliis *esseda* dici; sed tamen, diversa

gnae conterruit genus; essedis carrisque superstans 9
armatus hostis ingenti sonitu equorum rotarumque
advenit, et insolitos ejus tumultus Romanorum con-
terruit equos. Ita victorem equitatum velut lympha- 10
ticus pavor dissipat: sternit inde ruentes equos vi-
rosque inprovida fuga. Turbata hinc etiam signa 11
legionum: multique inpetu equorum ac vehiculo-
rum raptorum per agmen obtriti antesignani: et

vehiculorum genera fuisse, ostendit idem Scheffer. c. 17. et 23. DUK. *esesis carrisque* Harlej. *essendis currisque* Leid. 2. et Lovel. 1. *redis carrisque* Lovel. 2. Gaertn. et Hearnii Oxon. N. ac C. [*Rhedis Carisque* Veith.] *essedis currisque* Voss. 2. *hesidis curtisque* Portug. quae lectio conjecturam Cl. Dukeri non nihil juvare videtur. Deinde *super circumstans* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. et 4. [*ingenti hinnitu equorum* Veith.]

Et insolitos ejus tumultus Romanorum conterruit equos] Omissa copula *et* Pal. sec. *insolitus ejus tumultus Romanorum conterruit equos.* Reliqui quoque repraesentant *insolitus.* Vulgata lectio verissima est. GEBH. *Tò et* exsulat etiam a Portug. et Haverk. Praeterea *insolitus ejus tumultus* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. et Haverk. *insolitus tumultus ejus* Lovel. 4. Locutio minus obvia, ut *insolitus* cum casu secundo construatur, librariis indoctis displicuisse videtur. Verum, similiter *insolens* genitivo jungi, variis exemplis docuit Cortius ad Sallust. Catil. 3. Et ita *insuetus* apud Liv. 6, 34, 6. *Quum ad id, moris ejus insueta, expavisset minor Fabia.* Ita et *adsuetus* 38, 17, 5. *Romanis Gallici tumultus adsuetis etiam vanitutes notae sunt. inconsuetus* aqud Silium 11, 282.

— — — stupet inconsuetus opimae
Sidonius mensae miles.

Ipsum *insolitus* apud Sallust. 1. Histor. *Genus armis ferox et servitii insolitum.* Praeterea *contrivit equos* Gaertn.

§. 10. *Ita victorem equitatum velut lymphaticus pavor dissipat*] Prima vox abest ab Hearnii Oxon. L. 1. Deinde *lymphatus pavor* Lovel. 4. Ita *lymphatus cursus* Silius 1, 458.

— — — ruit ocius amens
Lymphato cursu, atque ingentes deserit actus.

Ubi v. quae notantur. Sed praestat, ut vulgatum servemus, quod reliqui omnes tuentur. Apulej. l. 8. p. 214. *Incitante tibiae cantu lymphaticum tripudium.* Plinius 26, 8. *Semen ejus potum lymphatica somnia facere dicitur.*

Sternit inde ruentes equos] Pall. duo *sternitque inde ruentes equos.* GEBH. Ita et Voss. 2. ac Lovel. 3. *sternit inde equos ruentes* Harlej. et editi ante Aldum. Mox *virosque inprovida fuga turbatos. Hinc etiam* Lovel.

insecuta, simul territos hoſtes vidit, Gallica acies nullum spatium respirandi recipiendique se dedit.
12 Vociferari Decius, *Quo fugerent? quamve in fuga spem haberent?* obsiſtere cedentibus, ac revocare fusos. deinde, ut nulla vi perculsos suſtinere pot-
13 erat, patrem P. Decium nomine compellans, *Quid ultra moror*, inquit, *familiare fatum? datum hoc* nostro

2. 3. et Voſſ. 2. *virosque interrita fuga turbatos. Hinc etiam* Klock.

§. 11. *Multique inpetu equorum ac vehiculorum*] *multoque inpetu* Leid. 2. Lov. 1. Gaertn. et Haverk. Paullo ante *Turbata etiam hinc signa* Harlej. In verbis sequentibus *antesigniani* Lovel. 2. *ante signa legionum* Haverk. *ante signa legionum signavi* Gaertn. *ante signa legionum signani* Hearnii Oxon. N. et L. 2. Lectio inde nata videtur, quod margini olim adscriptum fuerat, *antesignanos* eſſe, qui erant *ante signa legionum.*

Simul territos hostes vidit, Gallica acies nullum spatium respirandi recipiendique se dedit] *simul ac territos hostes vidit* Haverk. et Port. neque aliter Gaertn. nisi quod duas poſtremas voces non agnoscat. V. ad 6, 1, 6. *simul territos hostes avida* sine sensu Lovel. 2. Tum *respirandique* omiſſa voce Leid. 2. et Lovel. 1. *respirandi respiciendique* Gaertn. Male. Quod *recipere se* hoc loco dixit, id exprimit *recipere animum a pavore* 2, 50, 10. *Mox ut respirandi superior locus spatium dedit, recipiendique a pavore tanto animum.* et 44, 10, 1. *A pavore eo, quo adtonitus fuerat, recepto animo.*

§. 12. *Vociferari Decius, Quo fugerent? quamve in fuga spem haberent*] Pall. sec. ac tert. *quamve in fugam spem haberent?* GEBH. *Vociferare Decius* Voſſ. 2. Leid. 1. Lov. 2. 3. 4. Harlej. Port. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. B. C. et omnes editiones, Sigonianis exceptis, usque ad Modium. Eodem modo se etiam in omnibus Pall. inveniſſe, Gebhardus teſtatus eſt ad 7, 12, 14. Quin etiam quum nihil notetur ex Florent. et Klock. qui conlati sunt cum edd. *Vociferare* exhibentibus, illi quoque ita legiſſe videntur. Male. V. supra ad 8, 38, 13. Deinde *quamve in fugam spem haberent* Voſſ. 2. a m. 1. *quam veri fugam spem haberent* Gaertn. *quam in fugam spem haberent* Haverk. *quave in fuga spem haberent* Hearnii Oxon. L. 1.

Revocare fusos. deinde, ut nulla vi perculsos sustinere poterat] *revocare suos* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Sed recte alii vulgatum tuentur. V. ad 41, 18, 11. Deinde τὸ *vi* deficit in Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. ejus loco *in* praefert Lovel. 3. V. ad 7, 33, 8. Tum *percussos* Voſſ. 1. et Leid. 2. V. ad 1, 27, 10.

§. 13. *Quid ultra moror, inquit, familiare fatum? datum*

nostro generi est, ut luendis periculis publicis piacula simus. Jam ego mecum hostium legiones mactan-
das Telluri ac Diis Manibus dabo. Haec locutus M. 14
Livium pontificem, quem, descendens in aciem, digredi vetuerat ab se, praeire juſſit verba, quibus se legionesque hoſtium pro exercitu populi Romani
Quiritium devoveret. Devotus inde eadem precatio- 15
ne eodemque habitu, quo pater P. Decius ad Veserim

hoc nostro generi est] q̄ *ultro moror* Lovel. 3. *quid ultra morer* Gaertn. Tum *familiare factum* Lovel. 4. in contextu. V. ad 3, 40, 9. Deinde *hoc nostro generi datum est* Haverk. *τὸ est* exsulat a Lovel. 4.

Jam ego mecum legiones hostium mactandas Telluri ac Diis Manibus dabo] Nescio quo sensu Pall. pr. ac tert. *Jam ego mecum legiones hostium metandas Telluri ac Diis Manibus dabo.* GEBH. *Jam ergo mecum hostium legiones* Lovel. 2. V. ad 37, 53, 11. *hostium legiones* etiam Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. Portug. Gaertn. et Haverk. quod tot testium fide recepi. Deinde *metandas* etiam Lovel. 3. et 4. *mecandas* Leid. 1. Inluſtrando autem Livio ad marginem adscripsit Cl. Perizonius locum Suet. in Tiber. 75. *Pars Terram matrem Deosque Manes orarent, ne mortuo sedem ullam, nisi inter inpios, durent.*

§. 14. *Quem, descendens in aciem, digredi vetuerat ab se*] Pall. duo meliores *adgredi.* Legendum inde *abgredi vetuerat ab se. Abgredi* veteres dixerunt, ut *abambulare*, pro discedere ab aliquo. GEBH. *adgredi* etiam Voſſ. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. unde Gebhardus *ubgredi* scribendum conjicit, quod non magis placet, quam *amigrare* supra 1, 34, 7. et *amittere* pro amandare 4, 12, 9. Tota vox *digredi* omiſſa eſt a librario Haverk. *egredi* habet Hearnii Oxon. L. 2.

Se legionesque hostium pro exercitu populi Romani Quiritium devoveret] *se legiones hostium* Haverk. Tum *populi Romani Quiritum* quaedam ex vett. edd. cum Leid. 2. V. ad 3, 20, 7. *populi Romani Quiritumve* Portug. et Haverk. *populi Romani Quiritiumve* Gaertn. *populi Romani Quiritiumque* Lovel. 2. V. ad 1, 32, 13. Denique *devoverat* idem Lovel. 2.

§. 15. *Quo pater P. Decius ad Veserim bello Latino se jusserat devoveri*] *quo pater Decius*, omiſſo praenomine, Harlej. Deinde *ad Vexerim* Lov. 2. *ad Ve....* Lovel. 3. *ad Vesenum* Voſſ. 2. et Portug. *ad Vesevum* Gaertn. *Vesevus* eſt Vesuvius. V. ad 8, 8, 19. Jam autem Decius pater devovit se ad Vesuvium et ad Veserim. Supra 8, 8, 19. *Pugnatum est haud procul radicibus Vesuvii montis, qua via ad Veserim ferebat.* Quum autem plerique et optimi *ad Veserim* servent, aut saltem eorum veſtigia eo ducant, id retinendum judico. Et ita proelium, quo Decius se devovit,

16 bello Latino se jusserat devoveri. Quum secundum
sollemnes precationes adjecisset, *prae se agere sese*
formidinem ac fugam, caedemque ac cruorem, coe-
17 *lestium, inferorum iras: contacturum funebribus di-*
ris signa, tela, arma hostium; locumque eumdem
18 *suae pestis et Gallorum ac Samnitium fore.* Haec ex-
secratus in se hostesque, qua confertissimam cerne-

ad Veserim accidisse, tradunt etiam Cic. 1. de Fin. 7. 3. de Off. 31. Valer. Max. 6, 4, 1. et Aurel. Vict. de Vir. inlustr. 26. et 28. Praeterea *in bello Latino* Voff. 2. Lovel. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. N. B. ac C. Sed praepositionem additam non requiro. Liv. 23, 21, 7. *Ceciderant pugna Cannensi.* ubi vide. Valer. Max. 1, 7, 3. *Somnium, quod duo consules P. Decius et T. Manlius Torquatus Latino bello viderunt.* Aurel. Vict. in Vir. inlustr. 28. *Consul bello Latino filium suum, quod contra imperium pugnasset, securi percussit.* Sallust. in Catil. 52. *A. Manlius Torquatus bello Gallico filium suum, quod is contra imperium in hostem pugnaverat, necari jussit.* Ita *ludis*, pro tempore, die ludorum, supra inlustravimus ad 2, 36, 1. Paullo ante *eadem deprecatione*, pro *precatione*, Hearnii Oxon. C. Verum mox dixit *secundum sollemnes precationes.* et supra 9, 5, 3. *Quid enim aut sponsoribus in foedere opus esset aut obsidibus, ubi precatione res transigitur.*

§. 16. *Prae se agere sese formidinem ac fugam*] *praesagere sese formidinem* Lovel. 4. *posse agere sese formidinem* Leid. 2. et Lovel. 1. *pro se agere sese formidinem* Gaertn. Nihil muta. *prae se agere*, ut 1, 7, 4. *Tiberim fluvium, prae se armentum agens, nando trajecerat.* 5, 45, 5. *Viderant eos congregatos agmine praedam prae se agentes.* 38, 18, 15. *Cum conjugibus ac liberis, quae ferre atque agere possint, prae se agentes portantesque, Olympum montem petere. ante se agere* dixit Nepos in Datam. 3. *Dextra manu clavam, sinistra copulum, qua vinctum ante se Thyum agebat.*

Coelestium, infernorum iras] Vet. lib. *infernorumque iras.* SIG. *infernorumque iras* est lectio Pal. sec. producta quoque Sigonio. Reliqui duo *coelestium, inferorum iras.* GEBH. *infernorumque iras* etiam Portug. et Hearnii Oxon. B. *infernorum iras*, ut ante Sigonium edebatur, Voff. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. Gaertn. Haverk. et Oxon. N. *inferorumque iras* Lovel. 2. et Neapol. Latinii. *inferorum iras* Florent. Voff. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. et, ut silentium Hearnii indicare videtur, reliqui Oxonienses. Gronovius primo *inferorumque* edidit; postea anno 1665. in sec. edit. notarum ad c. 24, 14. copulam tollendam monuit, atque ipse *inferorum* in contextum recepit. Utrum tamen *infernorum* malis, parum interesse existimat. Cui adsentior. V. ad 1, 32, 9. Quum tamen *inferorum iras* in optimis Mstis legatur, eum ita recte edidisse existimo.

bat Gallorum aciem, concitat equum: inferensque se ipse infeſtis telis eſt interfectus.

XXIX. Vix humanae inde opis videri pugna po- 1
tuit. Romani, duce amiſſo, quae res terrori alias
eſſe solet, siſtere fugam, ac novam de integro velle
inſtaurare pugnam. Galli, et maxime globus cir- 2
cumſtans consulis corpus, velut alienata mente,

§. 17. *Contacturum funebribus diris signa*] Pall. duo *contracturum funebribus diris signa.* quo alludunt quoque veterrimae editiones. GEBH. *contracturum* Voſſ. uterque, Lovel. 1. 2. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. Florent. et edd. Frobeniana anni 1531. priores. Pejus *contractaturum* dedit Lovel. 3. V. ad Liv. 2, 5, 2. Deinde *funeribus* Voſſ. 1. a m. 1. Lovel. 4. Harlej. Portug. Gaertn. et Haverk. In verbis sequentibus *ac Gallorum ac Samnitium* Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. et Gaertn. *ac Samnitum ac Gallorum* Haverk. *ae Gallorum et Samnitium* Lov. 4.

§. 18. *Haec exsecratus in se hostesque, qua confertissimam*] *Exsecratus in se hostesque*, omiſſo pronomine *Haec*, Voſſ. 1. et Leid. 2. *Exsecratus in se hostes* Lovel. 1. *Haec exsecratus in se ac hostes* Portug. *Haec exsecratus in se hostes* Gaertn. et Haverk. Tum *quam confertissimam* Leid. 1. et Lovel. 1. Deinde *citat equum*, pro *concitat*, Voſſ. 2. et Lov. 3. Verum *equum citatum* memorat quidem Livius supra 7, 41, 3. ubi alia exempla vide; at *citare equum* pro incitare, concitare, an Livius dixerit, admodum dubito: praeterquam quod codices reliqui alteram lectionem tueantur.

Inferensque se ipse infestis telis est interfectus] Pall. duo *auferensque se ipse infestis telis interfectus.* GEBH. *auferensque se ipse infestis telis* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *inferensque se ipsum infestis telis* Voſſ. 1. Lovel. 1. Gaertn. Portug. et Hearnii Oxon. N. L. 2. ac B. Male. V. ad 2, 19, 5. *inferensque se ipsis infestis telis* Haverk. *inferensque i se se infestis telis* Lovel. 4. *inferensque se ipse hostium telis* Lovel. 2. Neque hoc placet. *infesta tela* inluſtrantur supra 2, 46, 7. Deinde *interfectus est* Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. omnesque edd. usque ad Jac. Gronovium, qui voces transposuit. Ei vero reliqui codd. adsentiuntur.

§. 1. *Quae res terrori alias esse solet*] Pal. sec. *terrori aliis esse.* tert. *in terrori aliis esse.* GEBH. *terroris aliis esse* Portug. *terrori alia esse* Leid. 1. *terrori aliis esse* Gaertn. et Hearnii Oxon. N. ac B. *terrori esse*, media voce omiſſa, Haverk. Paullo ante *humanae tñ opis* idem Haverk. Compendia scribendi *tñ*, id eſt *tamen*, et *iñ*, id eſt *inde*, ob ductuum similitudinem in Mſtis commutari, supra vidimus ad 5, 18, 8. In verbis sequentibus *τὸ ac* deficit in Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 2. *Galli, et maxime globus circumstans consulis corpus*] *Et Galli, et maxime globus* Gaertn. Tum *circumstans*

vana incassum jactare tela. torpere quidam, et nec
3 pugnae meminisse, nec fugae. At ex parte altera
pontifex Livius, cui lictores Decius tradiderat, jusseratque propraetorem esse, vociferari, *Vicisse Ro-*
4 *manos, defunctos consulis fato. Gallos Samnitesque Telluris matris ac Deorum Manium esse.* *Rapere ad se ac vocare Decium devotam secum aciem*; fu-

consulis corpori Haverk. [*mente et vana* Veith.] In verbis sequentibus alio ordine *et nec pugnae, nec fugae meminisse* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Haverk. *et nec fugae, nec pugnae meminisse* Gaertn. *Tò et* omiserunt editi Aldo priores.

§. 3. *Jusseratque propraetorem esse, vociferari*] Vetustissima editio *pro praetore esse*. Pall. tres *jusseratque prope esse*. Paullo ante enim dixerat c. 28, 14. *Abgredi vetuerat ab se*. GEBH. Pall. et Vossiani *jusseratque prope esse*. Helm. *prope propraetorem esse*. Alius et Andreas *jusseratque propraetore esse*. Et hoc verum: ut infra c. 30, 6. *L. Volumnium proconsule ducem*, Voss. et c. 31, 5. *Partim Ap. Claudius praetor, partim L. Volumnius proconsule sequeretur*, Sigonianus, Th. Voss. Helm. ubi etiam malim *sequerentur*. J. FR. GRON. *jusseratque propt. pop. Rom. esse*. Klock. *jusseratque propep. tr. esse* Florent. *jusseratque prope esse* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. et Hearnii Oxonienses omnes. *jusseratque pro praetore esse* Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Gronovii emendationem probavit etiam Cel. Dukerus supra ad c. 25, 11. V. ad 23, 30, 19. Tum *et vociferari* addita vocula Haverk. Paullo ante *Ac ex parte altera*, pro *At*, Gaertn. V. supra ad 3, 61, 4.

Vicisse Romanos, defunctos consulis fato] *defunctos consules* Lovel. 3. et Gaertn. *defuncti consules* Harlej. Adparet, librarios, qui vulgatum mutarunt, sensum Livii minime adsecutos esse. Recte autem Budaeus, ad l. 2. §. 12. ff. de Act. emti, sensum hunc constituebat: Romanos consulis sese devoventis spontanea morte ab inminentibus periculis liberatos et exemtos. Alia plura hujus locutionis exempla ibidem laudavit. Praeterea *facto* Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad 3, 40, 9.

§. 4. *Rapere ad se ac vocare Decium*] *Rapere ad se Decium* reliquis omissis Hearnii Oxon. C. *Rapere ad se, advocare Decium* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Oxon. N. ac B. eodem erroris genere, quo *accrescentem* pro *ad crescentem* in quibusdam Mstis datum erat supra 2, 45, 12. Mox *formidinis plena esse*, mediis omissis, Harlej. *formidinis plena apud hostes esse* Lovel. 4. quae lectio ex glossa interpretis nata est. *ad* enim hic ponitur pro apud. V. supra ad 7, 7, 4.

§. 5. *Superveniunt deinde his restituentibus pugnam*] *resistentibus pugnae* Pal. sec. GEBH. Ita etiam inveni in Portug. Gaertner. et Haverk. Supra 2, 19, 10. *Pugnam parumper restituit*. c. 47, 1. *Proelio ex parte una re-*

riarumque ac formidinis plena omnia ad hostes es-
se. Superveniunt deinde his restituentibus pugnam 5
L. Cornelius Scipio et C. Marcius, cum subsidiis ex novissima acie jussu Q. Fabii consulis ad praesidium collegae missi. ibi auditur P. Decii eventus, ingens hortamen ad omnia pro republica audenda.
Itaque quum Galli structis ante se scutis conferti 6

stituto. 3, 60, 11. *Restituitur pugna.* 4, 38, 5. *Restituitur omnibus locis pugna.* et alibi saepe.

Cornelius Scipio et C. Marcius cum subsidiis ex novissima acie] Vet. lib. *L. Cornelius Scipio.* SIG. Pall. tres, ut et Camp. ed. *L. Cornelius Scipio.* Scipionis praenomen in uno tantum Harlej. deesse video. Sed contra Marcii praenomen omittitur in Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et apud Hearnium in Oxon. L. 2. qui utriusque nomina in Oxon. L. 1. hoc modo scripta invenerat *L. Scipio et M. Cornelius.* Praeterea *cum subsidiis a novissima acie* Portug. *cum subsidiis et novissima acie* Haverk. *cum subsidiis et ex novissima acie* Gaertner. duplici lectione juncta. *cum subsidiis et nova acie* Voss. 1. Lovel. 1. et apud Hearnium margo Oxon. N. *et* atque *ex* alibi saepe commutantur. V. ad 26, 45, 1. Gellius credidit, Ciceronem verbis *novissimus* et *novissime* tamquam non Latinis abstinuisse, 10. Noct. 21. Certatim tamen viros doctos eum erroris arguisse, et tria ex Cic. loca, quibus usus est, laudasse, ad Gellium observavit Cl. Jac. Gronovius. Similiter *novissimus* saepe apud Livium obcurrit. Ita 2, 42, 2. *Invisum erat Fabium nomen plebi propter novissimum consulem.* c. 59, 7. *Volsci novissimos adoriuntur.* 3, 61, 9. *Perruptis ordinibus elati ad novissimam aciem.* 22, 2, 3. *Jussit novissimos ire equites.* 31, 27, 6. *Revertentem in transitu fluminis a novissimo agmine adortus.* 42, 57, 11. *Abeuntium novissimum agmen adgrederentur.*

Jussu Q. Fabii consulis ad praesidium collegae missi] *jussuque Fabii consulis* Voss. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Leid. 2. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *jussu Fabii ad collegam missi*, reliquis omissis, Portug. et Haverk. neque aliter Gaertn. nisi quod, addita a principio voce, legat *cum jussu Fabii ad collegam missi.*

Ibi auditur P. Decii eventus] *ubi* conjicit Latinius, atque ita est in Leid. 2. Harlej. 1. Portug. Gaertn. et Hearnii Oxon. B. Sed sine caussa. *ibi* enim est tum. V. ad Livii 2, 35, 2. *auditur ibi* Voss. 2. Deinde *auditus P. Decii eventus* Haverk.

Ingens hortamen ad omnia pro republica audenda] *ingens hortatur* Voss. 2. *ingens hortamen fuit* Portug. Videri posset, orationem ex vestigiis codicum ita integrandam esse, *ibi auditus Decii eventus, ingens hortamen fuit* etc. vel *ibi auditus Decii eventus ingens, hortatur ad omnia* etc. Sed, Livium intercisis orationibus saepissime gavisum esse, infra videbimus

starent, nec facilis pede conlato videretur pugna; jussu legatorum conlecta humi pila, quae strata inter duas acies jacebant, atque in testudinem ho-
7 stium conjecta. quibus plerisque in scuta, verutis in corpora ipsa fixis, sternitur cuneus; ita ut ma-

ad 21, 36, 4. *ingens certamen* habet Gaertn. Deinde *omnia pro populo Romano audenda* apud Hearnium Oxoniens. N. et L. 2. [Veith.] V. ad 9, 26, 8.

§. 6. *Structis ante se scutis conferti starent*] *strictis ante se scutis conferti starent* Lovel. 2. et Gaertn. V. ad 3, 50. 3. *strictis ante sese scutis confertis starent* Voss. 2. Sed ultima litera τοῦ *confertis* ex principio vocis sequentis adhaesit. V. ad 28, 25, 6. *ante sese* etiam Lovel. 2. *confertim* vero edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Mox *pede collocato*, pro *collato*, Hearnii Oxon. N. V. infra hoc lib. c. 32, 5.

Conlecta humi pila, quae strata inter duas acies jacebant] Planius esset, *collecta pila, quae humi strata inter duas acies jacebant*. Juvenal. satyr. 8, 78. *Stratus humi palmes*. Si in ordinanda structura jungenda sunt haec *collecta humi*, quaerendum est, an alii quoque dicant *colligere aliquid humi*. DUK. Plinius ita loquitur 8, 42. *Jam pila humi conlecta equiti porrigunt*. Id autem ex doctrina Sanctii in Minerva 4, 4. p. 641. et 649. positum foret pro collecta ex solo vel terra humi. Ceterum *inter duas acies strata* Lovel. 4. *strata inter acies duas* Gaertn.

§. 7. *Quibus plerisque in scuta, plerisque verutis in corpora ipsa fixis*] Vox *plerisque* ante *verutis* abest a tribus Pall. secundus autem *verutisque in corpora ipsa fixis* legit. GEBH. Scripti posterius *plerisque* non agnoscunt, ut et fidus ille Andreas; sed non diu passi sunt mali correctores. Tarvisinae et Venetae jam ante quingentesimum supra mille annum, ut numeramus, editis adjectum est. Beccarius secuit et contraxit *quibus plerisque verutis in corpora*. Juntas particulam tantum addidit, *in scuta, verutisque*. Nobis a prima discedere religio, *quibus plerisque in scuta, verutis in corpora ipsa fixis*. Partem aït haesisse scutis, partem, quae teretiore essent muerone, et facilius penetrabant, veruta quippe, ipsa etiam corpora attigisse. 34, [39, 4.] *Ex adverso missa tela, nulla in corporibus, rara in scutis haerebant*. Sed varietatis illius causa error vulgaris existimantium, *plerique*, ut et *pars*, vel *partim*, *alii*, *alter*, et similia hujusmodi locis necessario bis poni. Caesar 3. belli Civ. [29.] *Plerasque naves in Italiam remittit ad reliquos milites equitesque transportandos: pontones, quod est genus navium Gallicarum, Lissi relinquit*. J. FR. GRON. Unus Harlej. lectionem a Gronovio damnatam tuetur. Sed voce *plerisque* posteriori loco omissa *verutisque in corpora ipsa fixis* legunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. ac C. [Veith.] Itaque ante Juntam exhibuit Aldus, et postea reliqui omnes excusi usque ad Frobenium, qui anno 1531. lectionem jure a Gronovio damnatam revocavit. *ve-*

gna pars integris corporibus adtoniti conciderent.
haec in siniſtro cornu Romanorum fortuna varia-
verat. Fabius in dextro, primo (ut ante dictum 8
eſt) cunctando extraxerat diem: deinde, poſtquam
nec clamor hoſtium, nec inpetus, nec tela miſſa,

rutis in ipsa corpora fixis Voſſ. 2. quod praeter ed. Rom. anni 1472. etiam supereſt in Parm. Eam vero etiam Gronovius in prima ed. notarum ad l. 31, 21. genuinam lectionem eſſe judicavit. Neque eſſet, quod ei adversarer, nisi singularis lectio, quam in optimis codd. Florent. et Leid. 1. inveni, aliud quid latere suspicionem injeciſſet. Exhibent autem *verarisque rutis in corpora ipsa fixis*. Neque ab illis dissentit Lovel. 4. nisi quod *ruptis*, pro *rutis*, legat. Hinc in mentem venit Livium reliquiſſe *rarisque verutis in corpora ipsa fixis*. Vox autem *rarisque* hic neceſſaria videtur. Si enim omnia veruta, vel pleraque veruta, (si eam vocem subintelligendam eſſe exiſtimemus) quae inter duas acies humi collecta, et in teſtudinem hoſtium conjecta erant, in corpora ipsa fixa fuiſſent, num addi haec verba poſſent *magna pars integris corporibus?* At recte potuerunt, si ex veſtigiis codd. legamus *rarisque verutis*. Neque multum abit locus, quem ex 34, 39, 4. Gronovius ad haec verba advocavit. Ceterum *in secuta*, pro *in scuta*, Haverk. Praepositio *in* abeſt a Voſſ. 2.

Magna pars integris corporibus adtoniti conciderent] Hoc loco magna pars integris corporibus attoniti conciderunt. Paulo poſt, de iisdem loquens, *Galli*, inquit, *testudine facta conferti stabant*. Sed Gallorum certe hoſtis fuit Livius, ut id multis ex locis colligitur. GLAR. An Livius absolvi poterit criminis, cujus eum Glareanus accusat, si statuamus, verba, quae infra obcurrunt, *Galli testudine facta conferti stobant*, pertinere ad res in dextro cornu eodem momento geſtas, de quo illa, quae in siniſtro acciderunt, referens dixerat, *quum Galli, structis ante se scutis, conferti storent?* praesertim, quum verba, quae eodem §. sequuntur, etiam innuant, Gallos teſtudinem feciſſe, ne telis Romanorum vulnerarentur. Id si placet, verba, ad quae Glareanus haec adnotavit, ad tempus poſterius referenda erunt. Ceterum *adtoniti* nun adparet in Lovel. 4. neque etiam mox *Romanorum* in Harlej.

§. 8. *Fabius in dextro cornu primo*] Flor. Voſſ. uterque, et Mureti libri ablegant τὸ *cornu*. et recte. Nemo enim non videt, satis eſſe, quod ante sex voces eadem vox conspicitur. J. FR. GRON. Eamdem vocem ignorant, praeter codd. a Gronovio laudatos, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. L. 2. et B. quorum auctoritate etiam expunxi. Infra 42, 58, 12. *Dextro cornu praepositus C. Licinius Crassus consulis frater cum omni Italico equitotu, velitibus intermixtis: sinistro M. Valerius Laevinus.* 27, 48, 4. *Claudius dextra in cornu, Livius ab sinistro pugnam instruit.* 33, 8, 3. *Dextrum cornu, elephantis ante signa instructis, in subsidiis reliquit; laevo cum*

9 eamdem vim habere visa; praefectis equitum jussis ad latus Samnitium circumducere alas, ut signo dato in transversos, quanto maximo poſſent inpetu, incurrerent; sensim suos signa inferre juſſit, et
10 commovere hoſtem. Poſtquam non reſiſti vidit, et haud dubiam laſſitudinem eſſe; tum, conlectis omnibus subsidiis, quae ad id tempus reservaverat, et legiones concitavit, et signum ad invadendos ho-

omni levi armatura in hostem vadit 37, 23, 7. *Ab regiis sinistra cornu, quod ab alta objeetum erat, Hannibal, dextro Apollonius purpuratarum unus praeerat.* Et ita alibi saepe.

Cunctando extraxerat diem] Palat. pr. *cunctando exhauserat diem.* qua respicit tert. *ex uhat.* Eſt autem *exhaurire diem* consumere. GEBH. Eodem nos ducit librarius Lav. 3. qui corruptiſſime *exanserat*, pro *exhauserat*, dedit. Id probaſſe videtur Gebhardus, et *exhaurire diem* exponit consumere. Sed vellem, vel unum ejus locutionis exemplum adtuliſſet. Ego vulgatum mala. Ita 28, 15, 3. *Ad id sedula diem extraxernt* Scipio, *ut sera pugna esset.* V. ad 22, 18, 9. Ut autem hic *cunctando extrahere*, ita *morando extrahere*, 88, 44, 1. *Quum Aemilius tempus eum morando extracturum diceret.* Ceterum *cantanda extraxerit diem* inepte Gaertn. Quasi Fabio cum baſte acerrimo proelium cammittenti cantandi otium fuiſſet. Sed sine dubio librarius dare valuerat *contanda*, quemadmodum multi pro *cunetando* scribere soliti fuerunt.

Nec tela missa eamdem vim habere visa] *tela emissa* Voſſ. 2. et Lavel. 3. quam locutianem Livio reſtituerunt viri docti,* infra 28, 33, 5. Non tamen uni vel alteri codici tantum tribuo, ut ejus fide vulgatum mutem; praesertim quum et alibi *mittere tela* Livius dixerit. 24, 34, 14. *Ut nan solum missa tormenta, sed etiam quae pondere sua provoluta essent, graviter in hostem inciderent.* 34, 39, 4. *Ex adverso missa tela nulla in corporibus, rara in scutis haerebant.* (* v. ad 6, 8, 3.) Insuper paullo ante *dein*, pro *deinde*, Vaſſ. 2. Leid. 1. et Lovel. 4. V. supra ad 3, 3, 6.

§. 9. *Jussis ad latus Samnitium circumducere alas*] *missis* Leid. 2. V. ad 9, 43, 2. Deinde *ad latas Samnitium circumducere alas* Lovel. 2. *od laxata Samnitium circumducere alas* Lovel. 3. *ad lassatas Samnitium circumducere alas* Voſſ. 2. *ad latera Samnitium* Hearnii Oxon. N. in margine.

In transversos, quanto maximo possent inpetu, incurrerent] *in trusos* Haverk. Deinde *quanta possent maximo inpetu* Voſſ. 1. Leid. 2. Lov. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Tum *concurrerent* Hearnii Ox. C. *moverent* Gaertn. Supra 9, 40, 12. *In transversa latera hostium incurrunt.* 30, 31, 6. *In cuneum hostium ab latere incurrit.*

ftes equitibus dedit. Nec suftinuerunt Samnites in- 11
petum; praeterque aciem ipsam Gallorum, relictis
in dimicatione sociis, ad caftra effuso cursu fere-
bantur. Galli, teftudine facta, conferti ftabant. 12
Tum Fabius, audita morte collegae, Campanorum
alam, quingentos fere equites, excedere acie jubet,
et circumvectos ab tergo Gallicam invadere aciem:
tertiae deinde legionis subsequi principes, et, qua 13

§. 10. *Quae ad id tempus reservaverat*] Pal. sec. *quae ad tempus ille restauraverat.* suprascriptum tamen *reservaverat.* GEBH. *quae ad tempus illud reservaverat* Voff. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *quae ad id tempus ille reservaverat* Portug. et Gaertn. [Veith.] *quae ad id tempus ille restauraverat* Haverk. Paullo ante *Postquam vero resisti*, pro *non resisti*, Lovel. 4. a m. 1. Deinde *in collectis omnibus subsidiis*, addita praepositione, Voff. 1. et Lovel. 1. a m. 1. [*et* ante *legiones* omittit Veith.]

Signum ad invadendos hostes equitibus dedit] *signa* Gaertn. Tum *ad invadendum hostes* Voff. 2. et Lovel. 3. V. ad 40, 49, 1. Deinde *militibus dedit* Hearnii Oxon. C. quomodo etiam supra variabat ejusdem codicis librarius 8, 7, 9. V. etiam infra ad 21, 5, 13. c. 29, 2. 22, 16, 2. c. 45, 6. c. 51, 2. (* v. ad 38, 13, 3.)

§. 11. *Praeterque aciem ipsam Gallorum, relictis in dimicatione sociis, ad castra effuso cursu ferebantur*] *praeterquam aciem ipsam* Haverk. *perque aciem ipsam* Gaertn. Male. Nam ita *praeter castra praelati* supra eft 6, 29, 5. ubi quaedam vide, sed plura ad 28, 42, 3. ubi etiam *per* et *praeter* saepius commutari videbimus. Hinc *in dimicationes sociis* Haverk. ultima litera secundae vocis ex sequentis initio adscita. V. ad 28, 25, 2. Praeterea *cursu effuso feruntur* Voff. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. *effuso exercitu feruntur* Harlej. Paullo ante *Nec sustinuere*, pro *sustinuerunt*, Lovel. 4.

§. 12. *Galli, testudine facta, conferti stabant*] *conferti et conterriti stabant* Voff. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *conferti conterriti stabant* Voff. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. et ita Aldus in contextu edidit; sed inter errata priorem lectionem revocavit. *conferti conterritique stabant* Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. B. C. et Neap. Latinii. Mox autem voces *audita morte collegae* non adparent in Kloek. et Portug.

Quingentos fere equites, excedere acie jubet] *equites fere quingentos* Lovel. 4. *quingentos forte equites* Lovel. 2. *quingentos ferme equites* Portug. Gaertn. et Haverk. V. ad 37, 38, 5. Tum *excedere aciem jubet* Voff. 2. Leid. 1. et Lovel. 3. quam locutionem apud Livium frequenter occurrere, supra vidimus ad 2, 37, 8. Si itaque plures codices consentirent, in contextum reciperem. *excedere jubet acie* Harlej. et editi ante Aldum.

Circumvectos ab tergo Galli-

turbatum agmen hostium viderent inpetu equitum,
14 instare ac territos caedere. Ipse aedem Jovi Victori spoliaque hostium quum vovisset, ad castra Samnitium perrexit; quo multitudo omnis consternata
15 agebatur. Sub ipso vallo, quia tantam multitudinem portae non recepere, tentata ab exclusis turba
16 suorum pugna est. Ibi Gellius Egnatius imperator

eam invadere aciem] *circumventos ab tergo* Haverk. V. supra hoc lib. ad c. 2, 4. *circumvectos a tergo* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. omnesque edd. usque ad Gronovianam anni 1665. cui *ab tergo* legenti consentiunt reliqui scripti. Insupar *Gollicom legionem invadere aciem* Lovel. 4.

§. 13. *Qua turbatum agmen hostium viderent inpetu equitum*] *qua turbatum agrum hostium viderent* Voss. 2. et Lov. 3. *qua turbatum hostium agmen viderent* Lovel. 1. et 2. Tum *inpetu viderent equitum* Leid. 1. *viderent inpetu equorum* Lovel. 4.

§. 14. *Ipse aedem Jovi Victori spolioque hostium quum vovisset*] *Ipse interim aedem Jovi Tutori* Klock. nemine consentiente. Vox *aedem* deficit in Gaertn. ejus loco *eodem* praefert Lovel. 2. Mox *confirmata agebatur* Haverk. *consternata angebatur* Harlej. Neap. Latinii, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. sollemni scribarum aberratione. V. ad 29, 6, 7.

Agebotur sub ipso vallo. Quia tantam] Censeo interpungas, *ad castro Somnitium perrexit, quo omnis multitudo agebatur. Sub ipso vollo, quia tantam multitudinem portae non recepere, tentata ab exclusis turba suorum pugna est.* J. FR. GRON. Ita interpungunt omnes editiones usque ad Francofurt. anni 1578. in qua datum est *agebatur, sub ipso vallo, quia tantam.* pro quo primus Gruter. anno 1628. substituit *agebatur sub ipso vallo. Quia tantam.*

§. 15. *Portae non recepere, tentata ab exclusis turba suorum pugna est*] *recipere* Leid. 2. *receperunt* Lovel. 4. Deinde *tentata ab exclusis pugna suorum est* Lovel. 4. in textu, sed *turba* in margine additur. *tentata ob exclusis suorum turba pugna est* Haverk. Duae ultimae voces *pugna est* non adparent in Hearnii Oxon. C.

§. 16. *Ibi Gellius Egnatius imperator Samnitium cecidit*] *Ubi*, pro *Ibi*, legit Hearnii Oxon. C. Tum *Gelius* Lovel. 1. 3. Gaertn. Haverk. et editi ante Aldum. Hinc *Egnatius* exsulat ab Harlej. et editis ante Aldum. Sed *Gellius Egnatius*, quum alibi, tum etiam supra h. lib. c. 18, 1. vocatur, ubi vide. Deinde transpositis vocibus *Samnitium imperator* Lovel. 3. Mox etiam *castra capto et Galli ab tergo circumventi* Lovel. 4. *copta castra, Galli a tergo circumventi* Lovel. 3. *a tergo* etiam Voss. 2. omnesque edd. usque ad Gronovianam anni 1665.

§. 17. *Caesa eo die hostium*

Samnitium cecidit. compulsi deinde intra vallum
Samnites, parvoque certamine capta castra, et Gal-
li ab tergo circumventi. Caesa eo die hostium vi- 17
ginti quinque millia, octo capta. nec incruenta vi-
ctoria fuit. Nam ex P. Decii exercitu caesa septem 18
millia; ex Fabii, mille ac ducenti. Fabius, dimissis
ad quaerendum collegae corpus, spolia hostium con-

viginti quinque millia, octo capta] *XXIIII millia* Harlej. et edd. ante Aldum, invitis reliquis Mstis. [*hostium* omittit Veith.] Deinde *VIII capta* Oxon. N. apud Hearnium, qui in B. ac C. se invenisse testatur *octo millia capta*. At vocem mediam, quam alii codd. ignorant, non necessario requiri, docebunt, quae infra notabo ad 31, 34, 7. Mox voces *nec incruenta victoria fuit*. *Nam* desunt in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Port. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. L. 2. B. ac C. [Veith.] at sola vox *victoria* in Harlej.

Ex P. Decii exercitu caesa septem millia; ex Fabii, mille ac ducenti] *ex P. Decii exercitu septingenti* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. ac C. [Veith.] *ex P. Decii exercitu caesa VIIc.* ejusdem codex N. in margine. *ex P. Decii exercitu septem* Leid. 2. *ex P. Decii exercitu caesa septem* Florent. et Leid. 1. *ex P. Decii exercitu caesa VII* Lovel. 1. et 2. Deinde *et Fabii mille ac ducenti* Hearnii Oxon. B. ac C. [*et Fabii mille ducenti* Veith.] *ex Fabii mille ac trecenti* Harlej. et edd. ante Aldum. *ex Fabii mille et ducenti* Gaertn. *ex Fabii mille ducenti* Voss. 2. *ex Fabii mille ac* Lovel. 3. *ex Fabii mille acc* Florent. et Leid. 1. Quae integerrimorum codicum lectio suspicionem injecit, Livium dedisse *ex Fabii mille septingenti*. Similiter enim *a* librarii dederunt pro ɪↄ, 4, 32, 8. *ac* pro ɪↄc, 3, 62, 8. *ada ccxxx*, pro *ad* ɪↄccxxx, hoc libro c. 33, 6. *acc*, pro ɪↄcc, c. 34, 3. *acec* pro ɪↄccc, 8, 19, 14. hoc lib. c. 37, 2. et c. 43, 8. Variis aliis modis in hac nota ɪↄ eos lapsos esse, infra videbimus ad 38, 37, 6.

§. 18. *Fabius, dimissis ad quaerendum collegae corpus*] Lego, *Fabius, audita morte collegae, dimissis* (vel *et missis*) *ad quaerendum corpus*. KLOCK. Caussam, cur ita refingeret, Klockius nullam aliam habuisse videtur, quam quia verba *audita morte collegae*, quae supra §. 12. obcurrunt, in Msto suo non invenit; quae quum tamen historiae Livianae necessaria judicaret, hic interposuit. at quanto praestitisset, ea reliquisse, ubi reliqui, uno excepto Portug. constanter exhibent, quam hic interposuisse, ubi a nullo codice agnoscuntur? Ceterum *Q. Fabius* est in Voss. 2. et Lovel. 3. Sed praenomen, quod a reliquis Mstis exsulat, etiam tuto omitti potest.

Conjecta in acervum Jovi Victori cremavit] *convecta in acervum* Lovel. 1. Voss. 1. et a manu altera Voss. 2. Sed v. infra ad 32, 6, 2. *collecta in acervum*

19 jecta in acervum Jovi Victori cremavit. Consulis corpus eo die, quia obrutum superstratis Gallorum cumulis erat, inveniri non potuit. postero die inventum
20 relatumque est cum multis militum lacrimis. Intermissa inde omnium aliarum rerum cura, Fabius collegae funus omni honore laudibusque meritis celebrat.

Neap. Latinii. V. ad 36, 12, 4. Sed nihil mutandum. Infra 41, 12, 6. *Postero die arma lecta conjici in acervum jussit consul, sacrumque id Vulcano cremavit.* Deinde *Jovi Victori concremavit* Leid. 1. Verbum *concremare* Livio frequens esse, supra vidimus ad 3, 53, 5. et quidem in hac re eo usus est 8, 30, 8. *Congesta in ingentem acervum hostilia arma subdito igne concremavit.* 38, 23, 10. *Armis hostium in uno concrematis cumulo.* Nec minus in eadem exhibuit verbum *cremare*, ut locus Livii primus docet. Quum itaque utrumque *cremavit* et *concremavit* Livius dicere solitus sit, hic nihil mutandum censeo, quia reliquorum omnium, quam unius licet ex optimis, auctoritas potior est.

§. 19. *Quia obrutum superstratis Gallorum cumulis erat*] *quo obrutum* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. C. B. atque L. 1. [Veith.] *quia obruptum* edd. Rom. anni 1472. et Parm. quomodo etiam supra peccant librarii 6, 17, 2. Multa similia v. ad 9, 45, 17. Deinde *superstratis Gallorum tumulis* Voss. uterque, Leid. uterque, et Lov. 1. 2. 3. ac 4. Saepe voces *cumulus* et *tumulus* in Mstis confunduntur. V. infra ad 38, 7, 7. et c. 23, 10. N. Heinsinm ad Claud. bell. Gildon. 39. ad Ovidii 2. Am. El. 11, 48. et Col. Burm. ad Ovidii 4. Metam. 240. 255. et 1. Trist. Eleg. 11, 19. (* et 3. Aen. 62.) Similiter *cumulatus* et *tumulatus*. V. ad 22, 50, 7. Caussa est similitudo literarum c et t in scriptura Longobardica. V. ad 6, 35, 2. Hic nihil mutandum. Infra 22, 59, 3. *Quum prope ad noctem superstantes cumulis caesorum corporum proelium extraxissemus.* Ultima vox *erat* deficit in Portug. Gaertn. et Haverk. quemadmodum etiam *non* in Haverk. et *est* in Lovel. 3. ac Portug.

§. 20. *Intermissa inde omnium aliarum rerum cura*] *Intermissa deinde* Harlej. et Gaertn. quod ex interpretis glossa irrepsit. V. ad 42, 55, 6. Tum *rerum omnium aliarum* Lovel. 4. Tò *inde* exsulat ab Haverk. Mox *laudibus meritis celebrat*, pro *laudibusque*, Portug. et Haverk. *laudibusque celebrat* Gaertn. Male. V. infra ad 26, 50, 13.

§. 1. *Per eos dies ab Cn. Fulvio propraetore res ex sententia gesta*] Vet. lib. *per eosdem dies.* SIG. Ita et omnes non tantum Hearnii Oxonienses, sed et mei, solo excepto Harlej. qui cum edd. vett. *per eos dies* exhibet. Dubito tamen etiam de Florent. unde nihil notatum video, licet editio, cum qua commissus est, *per eos* similiter praeferat. Tum *ab C. Fulvio* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. in cujus margine tamen *ab Cn. Fulvio* emendatur. V. ad 7, 3, 3. *ab CON. Fulvio* Leid. 1. Deinde *praetor*

XXX. Et in Etruria per eosdem dies ab Cn. Ful- 1
vio pro praetore res ex sententia gesta; et, praeter
ingentem inlatam populationibus agrorum hosti cla-
dem, pugnatum etiam egregie est. Perusinorumque 2
et Clusinorum caesa amplius millia tria, et signa
militaria ad viginti capta. Samnitium agmen, 3

Romano Leid. 2. *praetor Roma'* Lovel. 1. sed ex rasura. *proconsule populi dum* Gaertn. *proconsule populi Romani* Voss. ambo, Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. N. *proconsule pr̄* Lovel. 3. *proconsule praetore* Haverk. Verisimile est, duplicem lectionem librarios invenisse *pro consule* et *pro praetore*, quam utramque hoc modo jungere voluerunt: quidam vero eorum pro *procons pr.* dederunt *proconsule P. R.* de quo errore v. ad 31, 10, 4. Corruptius erat in priscis editionibus. nam *ab Cn. Fulvio prospere res ex sententia gesta* praefert ed. Rom. anni 1472. *ab Cn. Fulvio proconsule prosperae res ex sententia gesta* Parm.

Et, praeter ingentem inlatam populationibus agrorum hosti cladem] Vet. lib. *nam praeter ingentem*. SIG. Sigonius prodit, legi in suo libro *nam praeter ingentem*. Pall. tres, vetustissimaeque editiones adstipulantur vulgatae lectioni, nisi quod exhibent *illatam populationibus agrorum hosti cladem*. GEBH. *nam praeter ingentem* in uno tantum meorum Portug. obvium fuit; Hearnius etiam ex uno tantum Oxon. B. memoravit. Verum ita dedisse librarios existimo, qui orationem Livianam ex sua sententia male cohaerentem melius connectere voluerunt. V. supra hoc lib. ad c. 17, 10. Voculam vero *et* unus omittit Lovel. 2. Ceterum *allatam* dederunt edd. Paris. anni 1573. et aliae usque ad Gronov. quibus nulli scripti nec veteres edd. adsentiuntur. Et tanto minus *allatam* ferri potuit, quod *adferre cladem* haud temere alibi, certe apud Livium, occurrat, qui passim *inferre cladem* usurpavit. 2, 63, 7. *Plus cladium, quam intulerant, acceperunt*. 29, 3, 8. *Omnibus pacis modo incuriose agentibus, magna clades inlata*. et alibi saepe.

Pugnatum etiam egregie est] *pugnatum enim egregie est* Hearnii Oxon. B. De hoc errore infra v. ad 36, 41, 3. *pugnatum est et egregie* Gaertn. V. ad 22, 47, 9.

§. 2. *Perusinorumque et Clusinorum caesa amplius tria millia*] Pall. duo, *caesa amplius millia XII*. sec. *caesa amplius milium tria*. GEBH. *caesa amplius millia XII* Voss. 2. et Lovel. 3. *caesa amplius milium tria* Portug. Gaertn. et Haverk. *caesa amplius militum tria millia* Lovel. 4. *caesa amplius milia tria* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. quem verborum ordinem in contextum recepi. Insuper *Perusinorum et Clusinorum* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii N. ac B. Sed, integriores codd. secutus, vulgatum servo: nec tamen censeo, particulam *que* haec verba cum superioribus, a quibus majori interpunctione distinxi, connectere;

quum per Pelignum agrum fugeret, circumventum a Pelignis eſt. ex millibus quinque ad mille caesi.
4 Magna ejus diei, quo in Sentinati agro bellatum, fama eſt, etiam vero ſtanti. sed superjecere quidam

sed vel cum proximo *et Clusinorum*, vel cum remotiori *et signa militaria*. Livius enim modo dixerat, in Etruria egregie pugnatum eſſe: id nunc duplici argumento probat; interfectorum numero, et signis captis: quae propterea artiſſime cohaerent. Ad utrum vero *τὸ que* referas, Livius, duo diversa duplici particula jungens, priori loco *que*, poſteriori *et* adhibuit, quod ipsi eſt familiariſſimum. Ita 5, 49, 1. *Sed Diique et homines prohibuere redemtos vivere Romanos.* ubi quaedam vide. 21, 30, 2. *Neque ante Hispania excessisse, quam omnes gentesque et terrae eae Karthaginiensium essent.* 22, 44, 5. *Quum Paullus Semproniique et Flaminii temeritatem Varroni objiceret.* 23, 26, 8. *Simul et ad castra tumultus erat, et per agros fugaque et caedes.* 24, 39, 6. *Urbis captae modo fugaque et caedes omnia tenet.* c. 47, 4. *Cogniti inter se quidam Arpinique et Romani.* 25, 14, 5. *Exsecratus inde seque et cohortes.* c. 16, 19. *Inter exspirantium inimicorum cumulata armaque et corpora cadant.* c. 37, 14. *In castra avidos adhuc caedisque et sanguinis reduxit.* ubi libri etiam turbant. 26, 48, 3. *Diis immortalibus laudesque et grates egit.* ubi recte ita reſtituit Gronovius. 27, 21, 1. *Ingenti concursu plebisque et omnium ordinum.* 29, 22, 11. *Omnes legatique et tribuni classem eum verbis extollentes.* Hinc recte emendatum censeo infra 35, 41, 6. *Prima ut sors duae, urbanaque et inter cives ac peregrinos jurisdictio esset.* Ubi alia vide.

Signa militaria ad viginti capta] Pall. tres *signa militaria ad quindecim capta*. GEBH. *signa militaria ad XV capta* Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. L. 2. B. ac C. (Veith.) Librarii saepius numerales *X* et *V* confuderunt. V. ad 39, 29, 7. et hinc etiam *XX* ac *XV*. Quaenam vero hic genuina lectio sit, mera eſt conjectura; aliunde enim de numero signorum militarium, quae hoc proelio capta sunt, non conſtat. Vulgatam lectionem defendunt Florent. Klock. et Harlej. cum omnibus editis.

§. 3. *Quum per Pelignum agrum fugeret*] *quum per Pelignum fugeret*, omiſſa voce *agrum*, Gaertn. Ita *in Antiati*, pro *in Antii agro*, infra reſtituitur 22, 1, 10. ubi alia vide. Verum, quum vox *agrum* in aliis codicibus supersit, tot teſtibus fidem abrogare, peſſimi exempli foret; praesertim quum, ita etiam Livium locutum eſſe, supra viderimus ad 2, 59, 5. Promiscue autem has locutiones Livium usum eſſe, patet ex hujus lib. c. 26, 15. *Etruriae oppositi, unus in Falisco, alter in Vaticano agro.* et c. 27, 5. *Fulvio, ut ex Falisco, Postumio ut ex Vaticano exercitum ad Clusium admoveant.* Mox *ex quinque millibus*, trajectis vocibus, Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 4. *Magna ejus diei, quo in Sentinati agro bellatum, fama*

augendo fidem; qui in hostium exercitu peditum 5
quadraginta millia trecentos triginta, equitum sex
millia, mille carpentorum scripsere fuisse: scilicet 6
cum Umbris Tuscisque, quos et ipsos pugnae ad-

est] *hujus diei* Lovel. 2. Paullo post τὸ *etiam* deficit in Portug. sed loco τῶν *etiam pro vero stanti* Haverk. exhibet *auctores sunt.*

§. 5. *Sed superjecere quidam augendo fidem*] Metaphora, ut Horatius [1. od. 8, 12.]

Saepe trans finem jaculo nobilis expedito.

Dein locus est apud Bacchyl. an Ibycum. Denique τὸ *ὑπερακοντίζειν* Graecorum. T. FABER. Scribendum putabam *sed superavere quidam augendo fidem.* Sed forsan explicandum: *quidam*, *augendo* numerum, *superjecere fidem*, id est, jecere supra fidem. Ut apud Senecam de Benef. 3, 32. *Nec beneficia parentum suorum superjuciunt.* Quintilianus 8, 6. de hyperbole: *Est haec ementiens superjectio.* Aristoph. Pluto 3, 2, 26.

Κλέπτων δὲ τοὺς βλέποντας ὑπερηκόντισεν.

J. FR. GRON. Confirmat hoc pluribus ad Senecae dictum locum. DUK. *superjacere* Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. et Haverk. *superiere* Lovel. 2. Haud absimilis locus infra est 38, 58, 7. ubi plures Msti praeferunt: *P. Africanum tantum paternas superjecisse laudes, ut fidem fecerit, stirpe divina satum se esse.* Ea lectio si placet, inde locus hic inlustrari potest: si vero *superasse laudes*, quod vulgo editur, praeferatur, et Gronovii hoc loco conjectura probetur, inde patebit, *superasse* et *superjecisse* etiam alibi librarios in scriptis commutare solitos fuisse.

Peditum quadraginta millia trecentum triginta, equitum sex et quadragintu millia, mille carpentorum] *ter centum*, pro *trecentum*, reposui: alioqui *trecentos* legendum erat. SABELL. Quidam codices nullum millenarium adjecerant equitibus, quod videbatur non verisimile, equitatus numerum majorem peditatus numero fuisse. Sed meo judicio neque omitti millenarius potest, neque equitatus excedere peditatum: ideoque ita legendus est locus: *equitum sex millia et quadringentos, mille carpentorum scripsere fuisse.* Multa similia in numeris errata passim reperias. GLAR. In quibusdam libris *equitum sex millia.* Recte: non enim equitum numerus numerum peditum superare debet. SIG. *peditum X CCC. XXX* Florent. *peditum XICCCXXX* Klock. *peditum quudraginta millia trecenti triginta* Haverk. et Gaertn. *peditum millia quadraginta et trecentum triginta* Harlej. cum priscis edd. Deinde *equitum sex, quadraginta millia carpentorum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *equitum VI. et XL. mil' carpentorum* Klock. *equitum sex et quadraginta millia, mille corpentorum* Voss. 2. Lovel. 3. 4. Leid. 1. et Florent. *equitum sex quadraginta millia, mille carpentorum* Lovel. 2. *equitum sex et quadraginta mille carpentorum* Harlej. *equitum sex millia carpentorum* Gaertn. *equitum sex millia, mille carpentorum* Portug. Gaertn. et Hearnii Oxon. L. 1. N. ac B. quomodo Sigonius restituit. [*sex millia et quadraginta. Mille Campanorum scripsere* Veith.]

fuiſſe. et, ut Romanorum quoque augerent copias, L. Volumnium pro consule ducem consulibus, exer-
7 citumque ejus legionibus consulum adjiciunt. In pluribus annalibus duorum ea consulum propria victoria eſt. Volumnius in Samnio interim res gerit, Samnitiumque exercitum, in Tifernum montem compulsum, non deterritus iniquitate loci, fundit fu-
8 gatque. Q. Fabius, Deciano exercitu relicto in Etruria,

§. 6. *Scilicet cum Umbris Tuscisque, quos et ipsos pugnae adfuisse*] *Tò scilicet* exsulat ab Hearnii Oxon. L. 1. cujus loco *Samnites* praeferunt ejusdem Hearnii B. et ex meis Portug. Deinde *Tuscisque, et ipsos pugnae afuisse* Lovel. 2.

L. Volumnium proconsulem ducem consulibus, exercitumque ejus legionibus consulum adjiciunt] Vox *ducem* non eſt in plerisque libris veteribus, et inducenda eſt. Nam sine ea praeclare stat *ἀντίθεσις*. adjiciunt proconsulem consulibus, et exercitum proconsulis legionibus consulum. SIG. Praenomen Volumnii *L.* deficit in Hearnii L. 2. Deinde *proconsule* legendum esse ex Voſſ. 1. supra monuit Gronov. cap. praec. §. 3. et ita praeferunt Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. et Kloek. atque ita jam Sigonius edidit. V. ad 23, 30, 19. Insuper vox *ducem*, quam in plerisque libris veteribus non eſſe et inducendam pronunciat Sigonius, in uno tantum Oxon. B. apud Hearnium non adparet; sed in omnibus meis constanter supereſt. Tum *adiciunt* Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 3. et Gaertn. *adiciunt* Leid. 2. *abjiciunt* Haverk. quomodo saepe alibi peccatur. V. ad 3, 37, 4. 5, 48, 9. Paullo ante *et Romanorum quoque augerent copias*, voeula *ut* omiſſa, Haverk. *et ut Romanorum quoque agerent copias* Gaertn. V. ad 27, 9, 11.

§. 7. *In Tifernum montem conpulsum, non deterritus iniquitate loci, fundit fugatque*] *Trifernum*, ut ante. SIG. Sigonio favet unus tantum Haverk. Sed *Trifenium* legit Gaertn. *Sisernum* Hearnii Oxon. B. V. supra ad 9, 44, 6. Deinde *non territus* Haverk. Tum *fudit fugat* Leid. 2. *fundit fugat* Lovel. 1. Paullo ante *in Samnio inter res gerit*, pro *interim* Voſſ. 2. et Lovel. 3. et *Samnitium exercitum*, pro *Samnitiumque*, Gaertn.

§. 8. *Q. Fabius, Deciano exercitu relicto in Etruria*] MS. Fuld. *Fobius Deciano exercitu relicto in Hetruriae praesidio.* MOD. Franc. Modius e membranis Fuldensibus eruit *Deciano exercitu relicto in Hetruriae praesidio.* cujus lectionis participem suam quoque fecit editionem Andreas. GEBH. Fabii praenomen omittit unus codicum Harlej. omnesque eum edd. sequuntur Aldina priores. Deinde *in Etruriae praesidio* Leid. 1. Kloek. Exc. Pithoei, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *in Etruscis* edd.

truria, suis legionibus deductis ad urbem, de Gal-
lis Etruscisque ac Samnitibus triumphavit. milites
triumphantem secuti sunt. Celebrata inconditis 9
carminibus militaribus non magis victoria Q. Fabii,
quam mors praeclara P. Decii est: excitataque me-
moria parentis, aequata eventu publico privatoque
filii laudibus. Data ex praeda militibus aeris octo- 10
geni bini, sagaque et tunicae; praemia illa tempe-
state militiae haudquaquam spernenda.

his proximae. *in Etruscis praesidio* Mogunt. *in Etruria* Aldus, cui consentiunt reliqui scripti. Mox alio ordine *ad urbem deductis* Harlej.

§. 9. *Celebrata inconditis carminibus militaribus non magis victoria Q Fabii*] Deficit in Pall. tribus *τo carminibus*: pro quo in Pal. sec. ad marginem substitutum est *jocis*. GEBH. Eadem vox *carminibus* etiam deest in Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 3 4. et Gaertn. [Veith.] *Celebrata inconditis militaribus jocis* Portug. *Celebris inconditis militaribus jocis* Hearnii Oxon. B. *Celebris* etiam Gaertn. *Celebrata interdictis carminibus militaribus* Voss. 2. a m. 2. vox autem *militaribus* exsulat ab Harlej. Nihil mutandum est. *joci* quidem aeque ac *carmina* in hac re memorantur, ut constat ex illis, quae notantur supra ad 3, 29, 5. hic tamen *τὸ jocis*, quod in paucissimis suspectae fidei codd. exstat, natum esse puto ex liberalitate scribarum, qui in codices, in quibus vox *carminibus* deerat, incidentes aliquid deesse viderunt, et ita ex ingenio suppleverunt. Ex illis etiam testimoniis, quae ad eumdem Livii locum producuntur, patet, neque *inconditis*, neque *militaribus* displicere posse. Mox *quam praeclara mors P. Decii est* editi ante Aldum; neque aliter Harlej. nisi quod insuper omittat ultimam vocem. *quam mors P. Decii* Oxon. L. 1. apud Hearnium; qui auctor est, Decii praenomen *P.* deesse in C. Sed quum Fabio praenomen additum sit, eo vix spoliari poterit Decius.

Aequata eventu publico privatoque filii laudibus] Legendum *aequatis*. Et vehemens ratio est. T. FABER. Codd. nihil mutant, nisi quod *privatique filii* legat perperam Haverk. Neque Fabri conjecturam vulgatae lectioni praeferendam esse, nisi quis simul legere mallet, *aequatis eventu publico privatoque filii patrisque laudibus*, ad marginem Livii judicavit Cl. Ant. Perizonius. At recte monuit jam Doujatius, nihil necesse esse, quidquam mutari praeter manuscriptorum fidem. Quamvis a morte Decii patris jam plures, quam quadraginta, anni effluxissent, adeo tamen memoria ejus nondum ex animis hominum elapsa erat, ut milites casum ejus eventu publico et privato aequarent laudibus filii, cujus recentior erat memoria, et hinc meriti gratia major esse debebat. Paullo ante *excitata memoria*, pro *excitataque*, Leid. 1.

1 XXXI. His ita rebus gestis, nec in Samnitibus adhuc, nec in Etruria pax erat. nam et, Perusinis auctoribus, post deductum ab consule exercitum re-
2 bellatum fuerat: et Samnites praedatum in agrum Vescinum Formianumque, et parte alia in Aeserninum, quae Vulturno adjacent flumini, descendere.
3 Adversus eos Ap. Claudius praetor cum exercitu

§. 10. *Data ex praeda militibus oeris octogeni bini*] *octingenti bini* Haverk. quae summa omnem fidem superat, quamquam baud quaquam spernenda illa tempestate praemia militiae fuisse Livius addat. Voces *octogeni bini* desunt in Lovel. 4. ita tamen, ut lacuna relicta sit.

§. 1. *His ita rebus gestis, nec in Somnitibus adhuc, nec in Etrurio pax erot*] *His itaque rebus gestis* Lovel. 3. Hearnii Oxon. L. 2. C. et Exc. Pithoei. [Veith.] V. ad 21, 53, 7. *Tum non in Samnitibus, nec in Etrurio* Lovel. 2. *nec in Samnitibus, nec Etruria* Haverk. Mox *a consule* Lovel. 1. 3. Voss. 2. et Leid. 2.

§. 2. *In agrum Vestinum Formionumque*] Lege, ut supra, *Vescinum*. SIG. Omnes scripti in *Vestinum* eonspirant. Sed v. supra hoc lib. ad c. 20, 1. Deinde *Forminumque* Florent. *Porminumque* Klock. *Formianum*, omissa copula, Gaertn.

Et partem aliom in Eserniacum quoque, quoe Vulturno adjocent flumini] Ita habent vetustiores quidam eodices: et Eserninorum meminit Ptolemaeus [3, 1.] item Plinius 3, 12. in Samnitibus. Quidam ita emendarunt, *et parte olia in Esetrunium, quaeque Vulturno odjacet flumini, descendere*. Ego, quid *Esetrunium* sit, ignoro. Tum illud *quueque* quid referat, aeque obscurum. Planior erat sensus, si ita legeretur: *et porte olia in Eserniocum quoque, qui Vulturno adjacet flumini, descendere*. Sed lectoris esto judieium. GLAR. Vet. lib. *et porte olia in Aeserniacum, quae Vulturno adjacet flumini*. ut agrum Aeserniae intelligat, oppidi Samnitium. SIG. Promanavit leetio Sigoniani in posteriores omnes editiones: cum antiquiores, et in his Andreae, exbibeant, *in Eserunicum quoque, quae Vulturno adjacet flumini*. Campani, *in Esernium quaeque Vulturno odjocet flumini*. Manuscripti vero codices, et in ceteris Pal. pr. *et partem oliam in Sëicttum, quaeque Vulturno odjocet*. sec. *et partem oliam in Etrurionum, quae Vulturno adjacet*. tert. *partem aliom in Sensotitium, quueque Vulturno adjacet*. GERHARD. Sic [*Aeserniacum* et *adjacent*] Sigonius pro *Esetrunium*, et *adjocet*. Nostri *Aeserninum*. Deinde, *quaeque Vulturno odjacent flumini*: sive malis *Aeserninum, qua Vulturno adjacet flumini*. J. FR. GRON. *et pars olio in Etrurianum* Portug. *et partem alium in Etrurianum* Gaertn. et Haverk. *in Hetrurionum* in Oxon. B. *in Etruriam* in L. 2. *in Estrurionum* in N. *in Casertinum* in C. *in Aeserunium* in Exe. Pithoei esse, Hearne au-

Deciano miſſus. Fabius in Etruria rebellante denuo
quatuor millia et quingentos Perusinorum occidit:
cepit ad mille septingentos quadraginta: qui re- 4
demti singuli aeris trecentis decem. praeda, alia
omnis militibus conceſſa. Samnitium legiones, 5
quum partim Ap. Claudius praetor, partim L. Vo-
lumnius pro consule sequeretur, in agrum Stella-

ctor eſt. *et partem aliam in Esetrunium* Voſſ. 1. et Leid. ambo. *et partem aliam in Esetrunicum* Harlej. *et partem aliam in Esetrimium* Lovel. 1. *et partem aliam in Eretrunium* Klock. *et partem aliam in Masecrurium* Lovel. 2. *et partem aliam in Lanesetrunium* Lovel. 4. *et partem aliam in,* omiſſa voce sequenti sine ulla lacuna, Lovel. 3. *et partem aliam in Aesernium* Florent. quod, certe *Aesernium,* Cl. Salvinius adposito signo sibi non displicere indicavit. Mihi magis adridet *et parte alia in Aesernino.* Ita *turma equitum Aesernina* memoratur infra 44, 40, 6. et *Aesernini* vocantur incolae Aeserniae 27, 10, 8. Deinde *quaeque Vulturno adjacet* Voſſ. duo, Leid. duo, Lov. 1. 2. 3. Neap. Latinii, et Exc. Pithoei. *quaeque Vulturno adjacent* Klock. et Florent. *quae Vulturno adjacet* Harl. Gaertn. et Haverk. Se etiam *quae,* non *quaeque,* invenisse in Oxon. N. L. 2. B. et C. Hearnius profitetur. Verum alterutram conjecturarum Gronovii, et quidem priorem ob codicum optimorum auctoritatem, probandam eſſe exiſtimo. Poſteriorem enim *qua adjacet* non nisi minoris auctoritatis codicum, *quae adjacet* praeferentium, veſtigia probant.

§. 3. *Fabius Etruria rebellante denuo quatuor millia et quingentos Perusinorum occidit*] Adde praepositionem *Fabius in Hetruria rebellante.* GELEN. Praepositionem a Gelenio additam, quam etiam servant omnes codd. sola omiserat ed. Frobeniana anni 1531. Tum *quatuor et quingentos Perusinorum,* omissa voce *millia,* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. Portug. et Haverk. *quatuor et quingentos Perusinos* Gaertn. Deinde *cecidit* Portug. V. infra ad 36, 36, 6.

§. 4. *Singuli aeris trecentis decem*] *aeris coctis decem* Leid. 2. Sed adparet, olim scriptum fuiſſe *aeris cectis decem.*

§. 5. *Partim Ap. Claudius praetor, partim L. Volumnius proconsul sequeretur*] Vet. lib. *pro consule.* SIG. *partim Ap. Claudius praetor, partem* Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Klock. et Haverk. Vox *Claudius* exsulat a plerisque edd. vett. *praetor* a Leid. 2. Deinde *procul sequeretur* Voſſ. 2. Sed recte *pro consule sequeretur* Florent. Voſſ. 1. Leid. 1. Lovel. 1. et Klock. quod in aliis codd. sibi obvium probavit Gronovius supra cap. 29, 3. et infra 38, 37, 1. quorum priori etiam *sequerentur* scribendum conjecit. Quod tamen non eſt neceſſarium. Livius enim duobus subſtantivis singularibus verbum vel plurale vel

tem convenerunt. ibi et Samnitium legiones omnes considunt, et Appius Volumniusque castra conjun-
6 gunt. Pugnatum infestissimis animis, hinc ira stimulante adversus rebellantes toties, illinc ab ultima
7 jam dimicantibus spe. Caesa ergo Samnitium sexdecim millia trecenti, capta duo millia septingenti.

singulare jungere solet. V. ad 37, 29, 6.

Ibi et Samnitium legiones omnes considunt] *Tò legiones* abjudicant sibi Pall. tres MSS. codices. Campanus vero *tò omnes*. Andreas vulgavit olim, *ibi ad Samnium omnes considunt.* Denique Pal. sec. *et ibi Samnitii omnes considunt.* GEBH. In prima video Tarvisina. Andreas et scripti *legiones* nesciunt. Ille dedit Romae, *ibi ad Samnium omnes considunt.* Scripti pars major, *ibi et Samnitium omnes considunt:* quidam, *ibi ad Samnitium omnes considunt:* unus, *ibi et Samnitii omnes considunt:* non nemo, *et ibi Samnitii omnes considunt.* Placere potest, *ibi et Samnitum*, vel *Samnitium omnes.* Ut l. 31, [45, 7.] *Attalus, ne desertam haberet insulam, et Macedonum fere omnibus, et quibusdam Andriorum, ut manerent, persuasit.* J. FR. GRON. *et ibi Samnitii omnes* Portug. et Haverk. *et ibi et Samnitium omnes* Gaertn. et Hearnii Oxon. N. *ibi et Samnitium omnes* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Hearnii Oxon. L. 2. B. C. et Exc. Pithoei. Quod quemadmodum Gronovio, ita mihi etiam non displicet. Sic, monente Cl. Jac. Gronovio, codex Cantabr. infra exhibebat 24, 32, 8. *Praetorumque (nisi qui in tumultu aufugerunt) omnes interficiuntur.* Doujatius probabat primarum edd. lectionem *ibi ad Samnium omnes.* Sed superbum videtur, optimorum codicum lectionem sine caussa spernere, eique vett. edd. auctoritatem opponere. Praetexit tamen, *toû legiones* e proximo repetitionem minus elegantem esse. Verum non id voluit Gronovius, qui *Samnitium omnes* dictum putabat pro *Samnites omnes*, ut exemplum, quo locutionem inlustravit, ostendit. *Ceterum* lectionem vulgatam *ibi et Samnitium legiones omnes* ante Tarvisinas jam receperat ed. Mediol. anni 1480. Insuper *consident* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. Ita saepe variant scripti. V. Cortium ad Plinii 3. ep. 1, 5. Paullo ante *in agrum Stellantem* Lovel. 4. *in agrum Stellatam* Voss. 1. *in ogrum Stellatum* Gaertn. et Haverk. V. ad 9, 44, 5. Paullo post *et Appius Claudius Volumniusque* Lovel. 2. *et Appius et Volumnius* Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *conjungere*, pro *conjungunt*, Leid. 2.

§. 6. *Illinc ab ultima jam dimicantibus spe*] *ad ultimam jam dimicantibus spem* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. B. [Veith.] Male. V. ad 26, 1, 3. Paullo ante *Pugnam infestissimis animis* Lovel. 3. *Pugnatum infessis animis* Haverk. Deinde *ira stimulata*, pro *stimulante*, Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 3.

§. 7. *Caesa ergo Samnitium sexdecim millia trecenti, capta*

ex Romano exercitu cecidere duo millia septingenti. Felix annus bellicis rebus, pestilentia gravis, prodi- 8
giisque sollicitus. nam, et terram multifariam pluisse, et in exercitu Ap. Claudii plerosque fulminibus ictos, nunciatum est: librique ob haec aditi. Eo 9
anno Q. Fabius Gurges, consulis filius, aliquot ma-

duo millia septingenti] *Caesa ergo sedecim Samnitium millia* Leid. 2. et Lovel. 1. *Cocsa ergo Samnitium XVI*, voce *millia* omissa, Florent. Leid 1. et Lovel. 3. [*Samnitium quindecim millia* Veith.] Deinde *capta II* Leid. 2. et Lovel. 1. *copti duo millia* Hearnii Oxon. B. et C. quod dictum videri posset, quemadmodum illa, de quibus infra ago ad 37, 39, 12. hic tamen ob aliorum codicum dissensum nihil mutari placet.

Ex Romano exercitu cecidere duo millia septingenti] Pal. sec. refert *duo millio et ducenta*. GEBH. Ita etiam in Haverk. inveni. sed *II millia* ccc in ed. Parm. *duo millia et septingenti* in Lovel. 2. Verum omnia haec verba desunt in Harlej. Portug. et Gaertn. cui errori ansam dedit vocum *duo millio septingenti*, paucis dictionibus interjectis, repetitio; unde etiam simul patet, hic non *duceenti* vel *treceenti* legendum esse. Eadem verba desunt etiam in reliquis edd. Moguntina prioribus. Illa autem dedit *ex Romono exercitu duo millia septingenti:* sed mox Aldus, ut nunc exstat. [*duo millia septem* Veith.]

§. 8. *Nam et terram multifariam pluisse*] *nom et terra* Hearnii Oxon. C. et ed. Froben. anni 1535. cum nonnullis aetate proximis. V. ad 3, 10, 6. Tum *pluvisse* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Portug. Haverk. et, exceptis Tarvisinis, tantum non omnes editiones usque ad Curionem, qui *pluisse* substituit. V. ad 1, 31, 1. *multi* etiam, pro *multifariam*, Voss. 2.

Et in exercitu Ap. Claudii plerosque fulminibus ictos, nunciatum est] Vocula *et* non adparet in Portug. Gaertner. et Haverk. Deinde *fulmine ictos* legunt Harlej. et editi ante Aldum. Male. Infra 22, 1, 9. *Milites quosdam ictos fulminibus, et solis orbem minui visum.* Insuper *τὸ est* exsulat a Voss. 2. et Lovel. 2. 3. ac 4. Mox *librique ex hoc oditi*, pro *ob hoec*, Portug. et Haverk. *librique od haec odici* Gaertn. *librique ob haec odicio* Florent.

§. 9. *Q. Fabius Gurges, consulis filius*] *Quintius Fobius Gurges* Leid. 2. *Q. Marcus Fabius Gurges* Hearnii Oxon. C. *Q. Fabius Gorges* L. 1. Deinde *consul filius* Voss. 2. Error ex compendio *cos.* ortus est, quod quemadmodum efferendum esset, indoctus librarius nesciverit. V. ad hujus libri c. 10, 2. V. etiam mox ad §. seq.

Aliquot matronas ad populum stupri damnatas pecunia multavit] *oliquot in Romanos* Haverk. Voces *od populum* deficiunt in Hearnii Oxon. L. 1. Recte reliqui eas servant. Ad populi enim judicium vocabantur matronae stuprum passae, ac vi-

tronas ad populum ſtupri damnatas pecunia multavit. ex quo multaticio aere Veneris aedem, quae prope circum eſt, faciendam curavit. Supersunt etiam nunc Samnitium bella, quae continua per quartum jam volumen annumque sextum et quadragesimum, a M. Valerio, A. Cornelio consulibus, qui primi

ri, qui stuprum intulerant. Supra 8, 22, 3. *Meritum mercedem populo solutam interpretarentur, quod eum, die dicta ob aedilibus, crimine stupratae matrisfamiliue obsolvisset.* 25, 2, 9. *Aediles plebeji oliquot motronas apud populum probri occusarunt. ad populum* eſt apud populum. V. ad 38, 55, 4. Tum *damnontes* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Deinde *multuvit* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. 3. et eaedem edd. V. ad 2, 52, 4. Eam orthographiam etiam scripti et editi, quos dixi, recipiunt in verbis sequentibus, ita tamen ut *multatio aere*, pro *multaticio* legant Lovel. 1. et Florent. a m. 1. *multato aere* a m. 2. *multacio aere* eſt in Leid. 2. et Portug. *multatione*, voce *oere* omiſſa, in Lovel. 4.

§. 10. *Samnitium bella, quae continua per quartum jam volumen annumque sextum et quadrogesimum, a M. Valerio, A. Cornelio consulibus*] Hi fuerunt consules anno CDXII. quibus annis si adjeceris XLVI. fient anni ab urbe condita CDLVIII. Hic igitur locus convincit, in superioribus alicubi annum unum aut alterum omiſſum injuria temporum, quod nos in Chronologia noſtra latius oſtendimus. GLAR. Rotundus numerus erit, si annus consulum Valerii Corneliique numerabitur, id eſt, si anni extremi non negligentur, neque vero aliter loqui poteſt, cum dicat: *bella agimus per annum XLVI.* Alibi, ut oſtendam, primum annum non numerat. SIG. *Volerio et Corcolio consulibus* exſtat in Pal. primo: in tert. vero *o M. Volerio et Corvo consulibus.* GEBH. Robortellus de Convenient. supput. Livianae c. 4. legendum conjicit *annum XLIX.* vel *onnum XLVIII.* at suam sententiam tuetur Sigonius 1. Emend. 1. et in Scholiis in Chronolog. Livii ad annum CDLVII. Et verum eſt, id quod Sigonius statuit, Livium saepe in computando utriusque anni extremi rationem habuiſſe, interdum alterutrum neglexiſſe. V. ad 41 20, 8. Quin et, nonnumquam neutrum numeraſſe, infra videbimus ad 42, 10, 5. Ceterum *Supersunt et nunc* praefert Harlej. V. ad 22, 47, 9. Tum *quae continua jam per quartum volumen* Lovel. 4. Portug. et Haverk. *quae continue per quartum volumen* Gaertn. Deinde *a M. Volerio, A. Cornelio consule* Florent. *ob M. Valerio. A. Cornelio consule* Voſſ. 1. *a M. Valerio et Cornelio consule* Voſſ. 2. et Lov. 4. *a M. Volerio consule* Leid. 1. Adparet, librarios iterum in exponendo compendio *COS* lapsos eſſe. V. ad §. praec. *ab M. Cornelio et A. Cornelio consulibus* Leid. 2. *ab M. Volerio, A. Cornelio consulibus* Lovel. 1. *ab M. Valerio et Cornelio consulibus* Lovel. 2. *a M. Valerio et Cornelio consulibus* Lovel. 3. *a M. Valerio Cornelio consulibus* Haverk. *a Valerio, A. Cornelio consulibus* Hearnii Oxon. C. *M. Va-*

Samnio arma intulerunt, agimus: et ne tot anno- 11
rum clades utriusque gentis laboresque actos nunc
referam, quibus nequiverint tamen dura illa pecto-
ra vinci; proximo anno Samnites in Sentinati agro, 12
Pelignis, ad Tifernum, Stellatibus campis, suis ipsi
legionibus, mixti alienis, ab quatuor exercitibus,

lerio, A. Cornelio consulibus Portug. et Gaertn.

Qui primi Samnio arma intulerunt, agimus] Gronovius 4. Obs. 3. hoc quoque adfert, ut ostendat, *agere* saepe dici pro *gerere*. Non dubium est, quin id verum sit; sed non puto, *agimus* hic esse *gerimus*. Nam quid hoc est, *bella per quartum jam volumen gerimus? bella, quae agimus* videtur esse, bella, de quibus agimus, quae exponimus, narramus. Cicero 1. in Verr. 13. *Omnia non modo commemorabuntur, sed etiam expositis certis rebus agentur, quae inter decem annos in rebus judicandis nefarie flagitioseque acta sunt.* Et 4. in Verr. 22. *Hic nolite exspectare, dum ego hoc crimen agam ostiatim.* id est, ut bene Graevius, persequar enumerando unam quamque domum, quam expilavit. DUK. *qui primum Samnio arma intulerunt* Gaertn. *qui primum Samnio arma intulere* Lov. 4. *qui primo arma intulerunt* Hav.

§. 11. *Quibus nequiverint tamen dum illa pectora vinci*] Ita habent omnes, quas ego vidi, editiones, quum tamen legendum sit ex membranis, *quibus nequiverint tamen dura illa pectora vinci*. MOD. *quibus nequiverint tamen duriora pectora vinci* reperi in Pall. primo tertioque. Mihi non displicet legi, quemadmodum praecunt Pal. sec. et Campani editio, *quibus nequiverint tam dura illa pectora vinci*. Andreas ante bina fere secula excudi jussit, *quibus nequiverunt tamen dura illa pectora vinci*. GEBH. Sic [*nequiverint tamen duriora pectora*] et Voss. alter. Editum non reperio ante Aldinam. Andreas et omnes cum Mogunt. *dura illa pectora*. nec secus Flor. Rott. Helm. At Voss. prior *durcilla pectora*. J. FR. GRON. Modium antiquiores edd. non consuluisse patet, si quidem, quod notis ejus praescribitur, demum obviam fuerit in Frobeniana anni 1531. cujus loco Gruterus postea *duriora pectora* substituit, quod, praeterquam in Aldina, in Ascens. etiam anni 1530. et paucis aliis exstitit. *nequiverint tamen duriora pectora vinci*, ut Gruterus vulgavit, servant etiam Leid. 1. et Lovel. 3. ac 4. *nequiverunt tamen duriora pectora vinci* Leid. 2. Voss. 1. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. N. B. *nequiverunt tam dura pectora vinci* Gaertn. *nequiverunt tamen dulla illa pectora vinci* Harlej. *nequiverunt tam dura illa pectora vinci* Portug. Haverk. Klock. et Neap. Latinii. *nequiverint tamen dura pectora vinci* Lovel. 2. *nequiverint tamen duru illa pectora vinci* Hearnii Oxon. C. quod praecipue Florent. a Gronovio laudati auctoritate in contextum recepi. Praeterea *tot annorum cladem* Harlej. et primae edd. pro quo Aldus, consentientibus reliquis scriptis, *clades* reposuit.

§. 12. *Proximo anno Samnites in Sentinati agro, Pelignis,*

quatuor ducibus Romanis caesi fuerant, imperato-
13 rem clarissimum gentis suae amiserant; socios belli,
Etruscos, Umbros, Gallos, in eadem fortuna vide-
bant, qua ipsi erant: nec suis, nec externis viribus
14 jam stare poterant; tamen bello non abstinebant.
adeo ne infeliciter quidem defensae libertatis tae-
debat: et vinci, quam non tentare victoriam, ma-
15 lebant. Quinam sit ille, quem non pigeat longin-

ad Tifernum, Stellatibus campis] Vox *anno* deficit in Voss. 2. Tum *ad Trifernum* Port. Gaertn. Haverk et Hearnii Oxon. B. V. supra ad 9, 44, 6. Hinc *Stellantibus campis* Lovel. 4. Haverk. et edd Rom. anni 1472. ac Parm. In verbis sequentibus *suis legionibus*, omissa media voce, Portug.

Caesi fuerant, imperatorem clarissimum gentis suae amiserant] *fuerunt* et *amiserunt* Portug. Gaertn. et Haverk. *amiserunt* se etiam in Oxon. B. ac C. reperisse, Hearnius testatur. *clarissimum suae gentis*, trajectis dictionibus, Leid. 1.

§ 13 *Nec suis, nec externis viribus*] *nec suis, nec ef nis viribus* Lovel. 2. V. ad 3, 33, 5.

§. 14. *Tamen bello non abstinebant*] *bellonem abstinebant* Gaertn. *non abstinebant bello* Voss. 2.

§. 15. *Quinom sit ille, quem non pigeat longinquitatis*] Quidam sustulerant ex hoc loco negationem, continuoque post reposuere. Ego, quid ibi faciat, non plane intelligo. GLAR. Intelligit Glareanus Aldum, qui ex contextu Liviano negationem sustulit, et continuo post in erratis reponendam judicavit. Sed negationem omittunt etiam Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Klock. et edd. Rom. 1472. ac Parm. Horum Mstorum, inter quos sunt omnes integerrimi, et editorum auctoritas tantum non persuadet, ut negationem expungendam esse censeam. Et ita oratio per interrogationem concepta indicabit, neminem esse debere, quem ejus pigeat. Retinet tamen non nihil similis locus supra 6, 12, 2. ubi de longinquis bellis, quae cum Volscis gesta sunt, dicit: *Non dubito, praeter satietatem, tot jam libris assidua bella cum Volscis gesta legentibus illud subcursurum.* Attamen, si id mei arbitrii sit, voculam non delebo. Ceterum *diuturnitatis bellorum* Flor. quae lectio ex glossa nata videtur. *longinquus* enim et *longinquitas* pro diuturnus et diuturnitate Livium saepe adhibuisse, supra vidimus ad 7, 29, 1. *longinquitates* perperam Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. et Portug.

Scribendo legendoque, quae gerentes non fatigaverunt] *scribendo ea, quae* Lovel. 3. *scribendo ac legendo ea, quae* Lovel. 4. *scribendo legendoque ea, quae* Voss. 2. Sed *τὸ ea* glossema esse videtur, sive interpositum ab illis, qui non observarant, Livium saepissime pronomen hoc ante relativum omisisse. V. ad 23, 15, 4. Deinde *quae le-*

quitatis bellorum scribendo legendoque, quae gerentes non fatigaverunt?

XXXII. Q. Fabium, P. Decium, L. Poſtumius 1
Megellus et M. Atilius Regulus consules secuti sunt.
Samnium ambobus decreta provincia eſt; quia tres 2
scriptos hoſtium exercitus, uno Etruriam, altero
populationes Campaniae repeti, tertium tuendis pa-
rari finibus, fama erat. Poſtumium valetudo ad- 3

gentes non fatigaverunt Lovel. 2. et Gaertn. *quae gentes non fatigaverunt* edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *fatigavere* Lovel. 4.

§. 1. *L. Postumius Megillas*] *L. Postumius Megellus*, ut ante. SIG. Pall. duo *Maegellus*. totidemque antiquiſſimae editiones *Megellus*. GEBH. Praenomen deeſt in Haverk. *M. Postumius* dicitur in Harlej. Deinde *Regillus* Portug. et plures ex prioribus excusis. *Maegellus* Lovel. 3. *Megellus* Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 4. et Kloek. Et ita etiam habuere omnes, quas vidi, edd. usque ad Froben. anni 1531. V. Sigonium supra boc lib. ad c. 26, 15. et infra ad 27, 6. 8. Pighius autem in Annal. Rom. ad ann. CDLIX. p. 394. eumdem hunc eſſe censet L. Poſtumium, qui antea consul fuit anno CDXLVIII. ideoque numerum etiam iterati magiſtratus adjungendum eſſe. Iterum hoc anno consulem fuiſſe adsentior; sed, quid de nota repetiti honoris adjicienda exiſtimem, sententiam supra dixi ad 2, 16, 7. Ceterum paullo ante *Q. Fabium et P. Decium*, interposita copula, Portug. et Haverk. Sed v. ad 2, 17, 1.

Et M. Attilius Regnlns consules] *Atilius* veteres libri et Capitolini lapides. SIG. *et inde Altilius Regulus* Lovel. 3. *et inde M. Atilius Regulus*, dupliei lectione juncta, Voſſ. 2. a m. 1. Solent paſſim *M.* praenomen et *iñ*, sive *inde*, commutari. V. supra ad 4, 52, 4. Nomen autem gentis uno *t* scribi oportere, supra jam monuit Sigonius ad 5, 13, 3. *et M. Atilius C. Regulus* inepte Voſſ. 1. et Lovel. 1. Vocem *consules* omittit Gaertn.

§. 2. *Quia tres scriptos hostium exercitus*] *et quia tribus scriptis hostium exercitibus* Portug. Gaertn. et Haverk. *quae tres scriptos habuit exercitus* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Paullo ante *Samnitium ambobus* Voſſ. 1. et Lovel. 1. *Samnitibus ambobus* Leid. 2.

Altero populationes Campaniae repeti, tertium tuendis parari finibus] *populationes*, pro *populationem*, ut omnes priores habuerunt, Gronovium edidiſſe, monuit Hearnius; et tamen de Oxoniensium suorum lectione ne verbum quidem addidit. *populationem* legunt apud me Harlej. Lovel. 2. 3. et Voſſ. 2. *populatione* Leid. 1. et Lovel. 4. Tum *repetit* Voſſ. ambo, Leid. ambo, et Lovel. 1. 3. 4. qui omnes una cum Gaertn. exhibent *parare*. Portug. autem insuper *finibus parare*.

versa Romae tenuit: Atilius extemplo profectus, ut in Samnio hoftes (ita enim placuerat Patribus) non-
4 dum egreffos obprimeret. Velut ex composito ibi

§. 3. *Atilius eum exercitu extemplo profectus*] *profectus* aït primum singulariter, deinde pluraliter subjungit, *obvium habuere hostem*. Suspicor plane, non integram effe hoc in loco codicum fidem, quamquam, quod ad eam rem dicerem, habeo; verum mihi non satis facio. GLAR. Absunt a triga Palatinorum codicum duo vocabula *cum exercitu*. neque profecto comparent in vetuftis editionibus. GEBH. *Tà eum exercitu* unde susceperit Asulanus, ipse viderit: noftri eerte scripti ea ignorant; nec minus Andreas, et ejusdem praefationem praeferentes, et Becear. Ase. Mogunt. Savcterius. Et vult ifta saepe intelligi Livius. vel supra [c. 1, 9.] *C. Junius Bubulcus*, *cum M. Titinio magistro equitum profectus*, *primo congressu Aequos subegit*. Sed offendit eum, quod sequitur *habuere*: quasi non ibi poffit intelligi *Romani*, qui duce Atilio venerant. Vel potius et Romani et Samnites suum uterque exercitus hostem. Ad eundem lapidem impegit Sigonii codex, qui *habuit*, nun succinentibus noftris: et recte, inquit ille: refertur enim ad vocem *Atilius*. Qui non ergo etiam *ipse prohiberetur*, et deinde *prohiberet*, facit? J. FR. GRON. Ut in hoc loco Sigonius et ante eum Glareanus haererent, non minima cauffa fuit prava interpunctio. Ita enim fere edebatur olim, *extemplo profectus. ut in Samnio hostes* (*ita enim placuerat Patribus*) *nondum egressos opprimeret*, *velut ex composito* etc. Arte igitur cohaerere debent *Atilius profectus obvium habuere*; qui verus eft soloecismus: cui eximendo Aldus voces *cum exercitu*, quae in nullo etiam meo cod. obcurrunt, addidit; Sigonius *habuere* mutavit in *habuit*. At loco optime consuluit Gronovius interpungendo, quemadmodum poftea paffim editum eft, licet mutatae diftinctionis non meminerit, ne olim quidem in prima ed. notarum ad l. 38, 29. ubi de hoc loco egit. Paullo ante *Romae* exsulat a Gaertner. In verbis seqq. *Patribus placuerat* eft in Lovel. 4.

Nondum egressos obprimeret] Pal. pr. ac tert. *ut dum egressos*. sec. *nondum regressos*. GEBH. *ut dum egressos* Lovel. 3. *nondum regressos* Voff. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 4. Gaertn. Haverk. [Veith.] et Oxon. N. apud Hearnium, qui *digressos* invenit in B. et tum *comprimeret* in C. *digressos* etiam inveni in Portug.

§. 4. *Ibi obvium habuere hostem; ubi et intrare, nedum vastare, ipsi Samnitium agrum prohiberentur*] *ibi* et *ubi* relativa hic sunt, et Samnitium rem superiorem Romana aït trifariam, quod Romanos ab ingressu, a vaftatione, a regreffione prohibere facile quiverint. Sed lector locum discutiat, perpendatque dicendi genus satis durum, mea quidem opinione. GLAR. Vet. lib. plerique *habuit*: et recte. Refertur enim ad vocem *Atilius*. SIG. *ibi obvium habuit* in solis Lovel. 2. Portug. et Gaertn. inveni: Hearne vero in Oxon. N. B. ac C. sed *habuere* defendit Gronov. ad §. praec. *obvium ibi habuere* Lovel. 4. *sibi obvium habuere* Harlej. V. ad 1, 55, 5. *ibi obvium habue-*

obvium habuere hostem; ubi et intrare, nedum vastare, ipsi Samnitium agrum prohiberentur: et egredi inde in pacata sociorumque populi Romani

runt Haverk. [*obviam habuit hostem* Veith.] Deinde *ubi et vastare ipsi*, reliquis omissis, Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. [Veith.] *ubi vastare ipsi* Hearnii Ox. N. in margine. *ubi et intrare vastare ipsi* Flor. *ubi et intrare vastare ibi* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. ac 4. *ubi intrare et vastari ipsi* Haverk. *ubi intrare ac vastare ipsi* Portug. et apud Hearnium Oxon. B. Ex solis Harlej. et Klock. nihil notatur. Ceterum Manutius ad Cic. 7. ad fam. ep. 28. aliique observant, *nedum* hanc vim habere, ut semper neget, adeoque fere notare multo minus, tantum abest ut. Id primo intuitu hic fallere videtur: nam *nedum vastare prohiberentur* reddi nequit, multo minus vastare prohiberentur, vel tantum abest, ut vastare prohiberentur; sed potius reddi debet, multo magis vastare prohiberentur. Verum observandum est, negationem, quae inest verbo *prohiberentur*, inde separandam, idque per non permitterentur exponendum, ac negationem ad posterius orationis membrum non repetendam esse, hoc modo: ubi non permitterentur intrare, multo minus permitterentur vastare. Alia exempla, ubi negatio, quae verbo inhaeret, inde dissolvenda sit, v. ad 39, 15, 11. (* lege 42, 36, 6.) Et quidem locus fere similis est apud Propert. 1. el. 9, 31.

Illis et silices, et possunt cedere quercus;
Nedum tu possis, spiritus iste levis.

ubi *cedere* capio quasi dictum esset non pares esse, hoc modo: silices possunt non pares esse, tantum abest, ut tu possis par esse. Insuper *prohiberetur* Voss. 2. et Lovel. 3. *prohiberent* Haverk. et Hearnii Oxon. B. V. ad 10, 10, 1. Tota vox exsulat a Lovel. 2. et 4. [*agros prohiberentur*. Veith.]

Et egredi inde in pacata sociorumque populi Romani fines] Pal. sec. *et regredi inde in pacata*. GEBH. Omnia haec verba cum duobus sequentibus omittuntur in Haverk. neglegentia librarii, quem in errorem perduxit repetitio τοῦ *prohiberent. regredi* etiam Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. Harlej. Portug. Gaertn. Klock. Hearnii Oxon. N. L. 2. B. C. et edd. Frobeniana anni 1531. priores. Quid autem de hac lectione censendum sit, videbimus ad verba sequentia. Deinde *sociorumque populo Romano* Harlej. et primae edd. de quo v. ad 39, 47, 10. *populi Romani* primum inveni in ed. Mediol. anni 1505. quod etiam in reliquis omnibus superest Mstis.

Samnites prohiberentur] Venustior est prisca lectio, *Samnitem prohiberent*. Cujus hic est sensus: Romani ibi obvium habuerunt hostem Samnitem, ubi et intrare, nedum vastare Samnitum agrum ipsi prohiberentur, et egredi in fines populi Romani Samnitem prohiberent. Deinde novae periodi faciendum est initium. *Cum castra castris*. SIG. *Samnitium prohiberent* Gaertn. *Samnites prohiberent* Harlej. et edd. Sigonio antiquiores, nisi quod *Samnites prohiberentur*, ut notis Sigonii praescribitur, in una sit Basileensi anni 1555.

5 fines Samnitem prohiberent. Quum caſtra caſtris
conlata eſſent, quod vix Romanus toties victor au-
deret, ausi Samnites sunt (tantum desperatio ulti-
ma temeritatis facit) caſtra Romana obpugnare. et
quamquam non venit ad finem tam audax inceptum,
6 tamen haud omnino vanum fuit. Nebula erat ad
multum diei densa adeo, ut lucis usum eriperet,
non prospectu modo extra vallum ademto, sed pro-
pinquo etiam congredientium inter se conspectu.

Samnitem prohibebant reliqui omnes scripti. Peſſime de hoc loco promeritus eſt Glareanus; qui, quum suo tempore ederetur *Samnites prohiberent*, vocem *Samnites* casu primo accepit, ut illi dicantur prohibuiſſe Romanos *regredi* (hanc enim lectionem ex vetuſtioribus edd. probaſſe Glareanum, expositio ejus indicat) in pacata. Verum, ea lectione admiſſa, *Samnites* casu quarto intelligere debuisset: ut innuat Livius, hoſtium occursu prohibitos fuiſſe hinc Romanos intrare et vaſtare agrum Samnitium, inde Samnites egredi in pacata: id enim exigunt Livii verba *et ipsi intrare prohiberentur, et Samnites prohiberent*; insuper etiam verba *sociorumque populi Romani*. Si enim, ut Glareanus exiſtimat, Livius indicare voluiſſet, rem Samnitium trifariam superiorem fuiſſe re Romana, potius hoc modo verba concepiſſet, *ubi intrare, nedum vastare agrum, et regredi inde in pacata sociorumque suorum fines Samnites prohiberent*. Nunc autem, lectionem illam *Samnites prohiberent* admitti non poſſe, patet ex Mſtis, quorum non tantum optimi omnes, sed etiam, paucis demtis, reliqui praeferunt *Samnitem prohiberent*, ut recte Sigonius emendavit. Et ita vitatur etiam ambiguum, quod inerat voci *Samnites*. *Samnitem* pro Samnites, ut *Romanus* pro Romani. V. supra ad 3, 2, 11. Praeterea, hac lectione probata, nulli dubium eſſe poteſt, quin in verbis praecedentibus *egredi*, non *regredi*, etiam invitis plerisque codd. legendum sit. *egredi in pacata*, nimirum ex loco, in quo bellum gerebatur, quemadmodum *egredi in vadum*, nimirum ex amne, supra 8, 24, 13. ubi quaedam vide. Ita *educere in aciem*, *in castra*, de quibus v. ad 3, 62, 5. [*et regredi inde impacatum sociorumque* Veitb.]

§. 5. *Quum castra castris conlata essent*] *Quumque castra* Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *collocata essent* Hearnii Oxon. L. 1. Male. Livius 27, 12, 9. *Marcellus vestigiis instabat, castraque castris conferebat*. c. 27, 1. *Numquam satis castra castris conlata duceret*. 44, 20, 3. *Castra castris prope ita conlata esse, ut flumine Enipeo interjecto arceantur*. Solent autem *collatus* et *collocatus* saepe a librariis confundi. V. ad 5, 32, 8. 9, 24, 5. hoc libro c. 29, 6. 38, 57, 2. (* *c.* 41, 13.) et viros doctos ad Sueton. Aug. 33. Mox *facere*, pro *facit*, Lovel. 4.

Hac velut latebra insidiarum freti Samnites, vix- 7
dum satis certa luce, et eam ipsam premente caligine, ad stationem Romanam in porta segniter agentem vigilias perveniunt. Inproviso obpressis nec 8
animi satis ad resistendum, nec virium fuit. Ab tergo castrorum decumana porta inpetus factus. itaque captum quaestorium: quaestorque ibi L. 9
Opimius Pansa occisus. conclamatum inde ad arma.

Non venit ad finem tam audax inceptum, tamen haud omnino vanum fuit] *tam audax inceptum ad finem*, mutato ordine verborum, Voss. 1. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *tamen* omittitur in Lovel. 2. Et quidem, eam particulam interdum omitti post *quamquam* aut similes particulas, videbimus infra ad 22, 20, 1. Hic tamen non ejiciendam esse, suadet reliquorum codd. in ea servanda consensus.

§. 6. *Lucis usum eriperet, non prospectu modo extra vallum ademto*] *lucis usum caperet* Haverk. *potestatem adspiciendi eripere* dixit Cic. de Amicit. 13. Tum *non profectu modo* idem Haverk. *non profecto modo* Lovel. 4. Hinc *adepto* Florent. et Leid. 1. V. ad 8, 1, 3. Mox *egredientium*, pro *congredientium*, Portug. Gaertn. et Haverk. Quum *c̆gredientium* scriptum esset, ex non intellecto compendio error ortus est. Ita *evocare*, pro *c̆vocare*, sive *convocare*, librarios perperam dedisse, videbimus ad 22, 40, 8. *inter se congredientium* alio ordine Leid. 1.

§. 7. *Hac velut latebra insidiarum freti Samnites, vixdum satis certa luce*] *Ac velut latebra insidiarum freti* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 2. V. ad 35, 26, 7. *Ac velut insidiarum freti* Lovel. 3. *Hic velut latebra insidiarum freti* Gaertn. *Aut velut latebra insidiarum freti* Hav. *Hac velut latebra insidiarum fieri* Leid. 2. Tum *urendum satis certu luce* Lovel. 3. Livius 9, 42, 7. *Postero die vixdum luce certa deditio fieri coepta.* 28, 14, 8. *Vixdum satis certa luce equitatum omnem cum levi armatura in stationes Punicas inmisit.* Vox *satis* deficit in Gaertn. quam Livium vel addere, vel omittere solitum fuisse, modo adlata exempla docent. Hic ergo reliquis codicibus eam servantibus adsentior. Mox *vigilias noctis* Voss. 2. invitis reliquis, quos sequor. *in portam segniter agentem* editi ante Aldum.

§. 9. *Itaque captum quaestorium: quaestorque ibi L. Opimius Pansa occisus*] Sententiam Lipsii de situ quaestorii refellit Schelius in notis ad Polyb. de Castris p. 1164. DUK. Vocula *que* posterior non adparet in Haverk. nec sequens *ibi* in Lovel. 4. Tum *L. Oppinius Pensa* legunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *L. Opimius Pausa* Lov. 2. Mox *conclamatum deinde*, pro *inde*, Lovel. 4. V. ad 36, 24, 10. sed

1 XXXIII. Consul, tumultu excitus, cohortes duas sociorum, Lucanam Sueſſanamque, quae proximae forte erant, tueri praetorium jubet: manipulos legio-
2 num principali via inducit. Vixdum satis aptatis armis, in ordines eunt: et clamore magis, quam oculis, hoſtem noscunt: nec, quantus numerus sit,
3 aeſtimari poteſt. Cedunt primo incerti fortunae suae, et hoſtem introrsum in media caſtra accipiunt.

deinde hic ex gloſſa natum puto; pro eo enim saepe *inde* usurpatur. V. ad 42, 55, 6.

§. 1. *Consul tumultu excitus*] *exercitus* Voſſ. 1. Leid. 2. et Haverk. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. quorum librarii se *ex'citus* scriptum invenisse crediderunt. *excitus tumultu*, ut *excitus clamore, fama*. 1, 39, 2. *Plurimo igitur clamore inde ad tantae rei miraculum orto excitos reges*. 29, 4, 7. *Masinissa, fama Romanae classis excitus, cum equitibus paucis venit.* Solent autem passim hae voces in scriptis commutari. V. ad 1, 14, 6. 2, 62, 4. 3, 48, 6. 5, 8, 7. c. 16, 8. 6, 29, 6. 8, 20, 4. 7, 2, 6. (* 27, 42, 1.) Eodem errore etiam confunduntur *excitare* et *exercitare*. V. infra ad 39, 1, 5. Multa similia v. ad 21, 28, 5.

Cohortes duas sociorum, Lucanam Suessanamque, quae proximae forte erant] *duas cohortes sociorum* Leid. 1. *cohortes sociorum* Leid. 2. *cohortes duces sociorum* Gaertn. a m. 1. *ducis* a m. 2. Tum *Lucanamque et Suessanam* Leid. 2. Mox *manipulosque legionum*, addita connectente particula, Voſſ. 2. et Lovel. 3. et *induci*, pro *inducit*, Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. quasi regi deberet a verbo praecedenti *jussit*. Sed male.

§. 2. *Vixdum satis aptatis armis*] Prima vox exsulat ab Hearnii Oxon. L. 2. Tum *armis aptatis* legunt Harlej. et edd. ante Aldum. Mox *aestimare potest*, pro *aestimari*, Leid. 1. Lovel. 3. 4. et Harlej. *extimare potest* Lovel. 2.

§. 3. *Consul vociferaretur, expulsine extra vallum, castra deinde sua obpugnaturi essent, rogitans*] Suspectum eſt *rogitans*. c. 28, 12. *Vociferari Decius, quo fugerent? quamve in fuga spem haberent?* c. 29, 3. *Livius vociferari, vicisse Romanos*. 2, 65, 3. *Vociferantur, se ante signa ituros*. Sic 3, 40, 1. 23, 7, 5. 24, 21, 2. et alibi saepe, cum apud Livium, tum apud alios: in quibus omnibus verbo *vociferari* nihil aliud additur, nec addi neceſſe eſt. Credo, saepe alios liberaliores fuiſſe in adjiciendis quibusdam hujus generis, ut *ait*, *dicit*, et similibus, quam auctores ipsos. V. Gronov. ad Livii 3, 56, 12. 23, 45, 6. 37, 10, 5. et Cortium ad Salluſtium compluribus locis, quae v. in Indice v. *Ellipsis*: cujus sententiam tamen non ubique facio meam. Suet. Calig. 34. *Cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis. Cur enim sibi non licere dicens, quod Platoni licuisset?* Juſtinus 13, 2. *Nec esse fas, ut*

inde quum consul vociferaretur, *expulsine extra vallum, castra deinde sua obpugnaturi essent*, rogitans; clamore sublato connisi primo resistunt:
4 deinde inferunt pedem urguentque, et inpulsos semel terrore eodem agunt, quo coeperunt. Expel-
5 lunt extra portam vallumque. inde pergere ac persequi (quia turbida lux metum circa insidiarum faciebat) non ausi, liberatis castris contenti, recepe-

Macedonibus ex sanguine eorum, quorum regna deleverint, reges constituantur, quod nec ipsum *Alexandrum voluisse dicit*. Ibi suspectum est *dicens*, hic *dicit*. Rursus Justinus 34, 3. *Senatum adiit, obsidemque se vivo fratre venisse*. Hic Berneee. et Scheff. frustra dubitant, an legendum sit, *obsidem inquiens se vivo fratre venisse*. Sine controversia verum est, quod habent MSS. Bongarsii, Burmanni, ac Duisburgensis *obsidem se*, abjecta copula *que*. V. Gronov. 2. Obs. 14. DUK. *expulsive extra vallum* Voss. 2. et Gaertn. V. ad 5, 28, 5. Tum *castrane inde oppugnaturi essent* Gaertn. *castra oppugnaturi essent* Portug. Deinde *rogitans*, quod Cl. Dukero suspectum est, deficit in uno Lovel. 4. Si plures ignorassent, ex contextu etiam ejecissem, quum passim similia verba librarii interponere de suo soliti fuerint. V. ad 23, 45, 6. Paullo ante τὸ *et* omittitur in Leid. 2. et Lovel. 1. *introrsus* autem praefert Lovel. 2.

§. 4. *Connixi primo resistunt*] Pal. sec. *primo resistere*. GEBH. *connisi pot resistunt* Lovel. 3. *connixi primi resistunt* Portug. et Haverk. *connixi primo resistant* Voss. 2. Mox *inferunt pedentem*, pro *pedem*, Lovel. 3.

Terrore eodem agunt, quo coeperunt. Expellunt extra portam] Duo e Pall. meliores, *terrore eodem cogunt, quo coeperunt, expelluntque extra portam*. GEBH. Duobus Pall. Gebhardi consentit ex meis Lov. 3. Neque aliter Voss. 2. nisi quod habeat *expelliturque*. *terrore eodem cogunt* etiam est in Lovel. 2. 4. Leid. 1. et apud Hearnium in margine Oxon. N. [Veith.] *eodem terrori agunt* Gaertn. Tum *quo coepere* Lovel. 4. *quo coeperunt* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B.

§. 5. *Turbida lux metum circa insidiarum faciebat*] *lux ne metum cum areha insidiarum* Voss. 2. et Lovel. 3. *lux ne metum cum cura insidiarum* Lovel. 4. *lux metum esse insidiarum* Haverk. Pro *circa* per compendium scriptum fuerat *ec̄*, quod levi errore mutatum est in *ee̲*. V. ad §. seq. *lux ne tum circa insidiarum* Leid. 1. Paullo ante *peragere ac persequi*, pro *pergere*, Haverk. Alibi ita peccarunt scribae. V. ad 2, 1, 1. 9, 8, 4. *pergere ac prosequi* Lovel. 1. a m. 1. Harlej. Gaertn. et editi usque ad Aldum. V. ad Epit. Liv. 99.

Liberatis castris contenti, receperunt se intra vallum] *liberatis castris continere se coeperunt intra vallum* Klock. *libera-*

runt se intra vallum trecentis ferme hostium occisis.
6 Romanorum stationis primae vigilumque et eorum, qui circa quaestorium obpressi, periere ad ducentos
7 triginta. Animos inde Samnitibus non infelix audacia auxit; et non modo proferre inde castra Romanum, sed ne pabulari quidem per agros suos, patiebantur. retro in pacatum Soranum agrum pabulatores

tis castris conterriti receperunt se intra vallum Gaertn. *libertatis contenti receperunt se intra vallum* Leid. 2. *libertatis castris* Leid. 1. Lovel. 4. Portug. et Haverk. in quo posteriori sex voces sequentes omittuntur; at sola *receperunt* in Voss. 2. et Lovel. 3. Mox *cesis*, pro *occisis*, Leid. 2. et Gaertn. *occisi* Lovel. 2.

§. 6. *Et eorum, qui circa quaestorium oppressi, periere ad ducentos triginta*] *eorum et qui circa quaestorium* Lovel. 3. *et eum qui ee quaestorium* Haverk. qui similiter errabat §. praec. Tum *periere oppressi* idem Haverk. *perire oppressi* Gaertn. Deinde *periere ccxxx* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *periere ad cccxxx* Voss. 2. et Lovel. 3. *periere ada cc. xxx.* Florent. et Leid. 1. quae lectio suspicionem injecit, legendum esse *periere ad* ɪↄccxxx. V. supra hoc lib. ad c. 29, 17. Et hanc conjecturam firmat dicta Voss. 2. et Lovel. 3. lectio, modo pro prima nota c reponatur ɪↄ. Nam et alibi hae notae commutari solent. V. ad 38, 37, 6. Paullo ante *Romanorum stationes primae* Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Eaedem autem edd. cum Voss. 1. hinc legunt *vigiliumque.*

§. 7. *Non modo proferre inde castra Romanum, sed ne pabulari quidem per agros suos*] *praeferre inde castra Romanum* Portug. alibi saepe obvio errore. V. ad 3, 12, 9. 4, 44, 2. 8, 22, 4. hoc lib. c. 40, 6. et alibi. Passim autem praepositiones *pro* et *prae* ac verba cum iis composita commutari, dictum est ad 9, 10, 7. *pro* autem in compositione hic eamdem vim habet, atque in *promittere* apud Inl. Heinsium ad Silii 3, 534. *inde proferre castra Romanum* Gaertn. *proferre inde castra Romanorum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *proferre in custra Romanum* Lovel. 4. V. supra hoc libro c. 20, 6. *proferre in castra Romanorum* Haverk. [*castra romana.* Veith.] Tum *sed non pabulari quidem*, tribus sequentibus vocibus neglectis, Leid. 2. et Lovel. 1.

In pacatum Soranum agrum pabulatores ibant] *in pacatum agrum Soranum* Portug. et Gaertn. *in epacatum agrum Soranum* Haverk. Tum *populatores ibant* Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. V. supra hoc lib. ad c. 3, 6. Sed vox *pabulatores* deficit in Portug.

§. 8. *Fama, tumultuosior etiam, quam res erant, perlata Romam*] *quam res erat* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. et C. Utrumque dici potest, ut patet ex illis, quae notantur

latores ibant. Quarum rerum fama, tumultuosior 8
etiam, quam res erant, perlata Romam, coëgit L. Poſtumium consulem, vixdum validum, proficisci ex urbe. Prius tamen, quam exiret, militibus edicto 9
Soram juſſis convenire, ipse aedem Victoriae, quam aedilis curulis ex multaticia pecunia faciendam curaverat, dedicavit. Ita ad exercitum profectus, 10
ab Sora in Samnium ad caſtra collegae perrexit.

ad 2, 47, 5. Hic igitur, ubi pro vulgato et plures et optimi ſtant codices, nihil mutandum eſt. Deinde *perlatam Romam* Lovel. 1. V. supra ad 6, 3, 8.

§. 9. *Ex urbe; prius tamen, quam exiret, militibus edicto Soram jussis convenire. Ipse aedem*] *quod exiret* Haverk. V. ad 5, 51, 7. *quam exirent* Lovel. 3. quasi referendum foret ad milites, quum sit ad consulem Poſtumium. *quam urbe exiret* Lovel. 4. qui etiam praefert *Soram missis convenire.* V. ad 9, 43, 2. *Soram jussit convenire* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 27, 24, 3. Ceterum locus mala interpunctione laborat, quem ita emendandum exiſtimo: *proficisci ex urbe. Prius tamen, quam exiret, militibus edicto Soram jussis convenire, ipse aedem* etc. quemadmodum fere in quibusdam inveni edd. antt.

Quam aedilis curulis ex multaticia pecunia faciendam curaverat, dedicavit] De L. Poſtumio Megello consule loquitur, quem in aedilitate aedem Victoriae faciendam curaſſe aït: cum supra tamen hujus aedilitatis nulla mentio sit, neque id librorum vitio. Eſt enim hoc Livio familiare, ut magistratus alicujus, aut legis, aut rei, non anno illo, quo de ea actum eſt, verum multos poſt annos mentionem inferat. Quae res saepe angit Glareanum, ut in lege Oppia abroganda, quam numquam antea latam eſſe scripserat, l. 34, [1.] †. „Glareanus non fruſtra clamat, in hoc πρότερον ὕστερον." †. SIG. Credo *ex multatitia pecunia* turpe gloſſema eſſe. KLOCK. Livii in hoc loco nonnullam negligentiam notat Perizonius Anim. Hiſtor. c. 4. p. 162. DUK. De more Livii, cujus hic meminit Sigonius, v. ad 33, 44, 2. Ceterum *multaticia*, ut Sigonius edidit, Florent. Leid. 1. Lovel. 2. 3. et edd. Romana anni 1472. ac Parm. V. ad 2, 52, 4. Cur autem verba *ex multaticia pecunia* Klockio suspecta sint, non adsequor. nisi forte exiſtimaverit, ex multa vix redigi poſſe tantam pecuniae summam, ut inde aedes sacra conſtrui poſſit. at similia exempla infra obcurrunt 24, 16, 19. 33, 42, 10. et 34, 53, 4. Tum *dicavit* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. et Haverk. V. ad Epit. Liv. 138. In his *dedicare* usitatum eſſe patet ex illis, quae notantur ad 5, 23, 7.

§. 10. *Ad exercitum profectus, ab Sora in Samnium ad castra collegae perrexit*] *profectus Soram, in Samnium* Flor. *profectum ab Soram Samnium* Leid. 1. *pro-*

inde poſtquam Samnites, diffiſi duobus exercitibus reſiſti poſſe, receſſerunt; diverſi conſules ad vaſtandos agros urbesque obpugnandas diſcedunt.

1 XXXIV. Poſtumius Milioniam obpugnare ador-

fectus ab Sora in Samnites Gaertn. Mox *duobus diffisi exercitibus* alio ordine Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *recessere*, pro *recesserunt*, Lovel. 4. *recesserant* Gaertner.

Diversi consules ad vastandos agros etc. *discedunt*] Praecipiunt legere Pall. omnes *divisi consules ad vastandos agros urbesque oppugnandas discedunt.* GEBH. Rectum eſt *diversi*. Salluſt. Jug. 50. *Neque in unum sese recipiebant, sed alius alio quam maxime diversi.* Nepos in Datame 11. *Quum aliquamdiu in colloquio fuissent, et diversi discessissent.* DUK. *divisi* Voſſ. 2. (utrumque Voſſ. memorat Doct. Oudendorp. ad Lucani 10, 483.) Lovel. 3. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. L. 2. et B. Saepe *divisus* et *diversus* commutantur in scriptis. V. ad Livii 5, 55, 5. hoc lib. c. 41, 11. 21, 55, 2. (* 34, 32, 9.) et alibi saepe. Adde N. Heinsium ad Claudiani 3. de laud. Stil. 45. Cel. Burmann. ad Nason. Ep. 12. Her. 145. et Doct. Oudend. ad Lucani l. l. Verum hic cum optimis scriptis nihil muto. Supra 3, 60, 1. *Consules, rebus urbanis compositis, in provincias diversi abiere.* 9, 2, 2. *Pecoraque diversos, alium alibi, haud procul Romanis pascere jubet.* c. 37, 10. *Ad castra, ad silvas diversi tendebant.* 10, 12, 3. *Diversique, ad suum quisque bellum, proficiscuntur.* c. 27, 8. *Diversae ferae, cerva ad Gallos, lupa ad Romanos cursum deflexit.* ubi etiam pariter variant nonnulli codd. c. 36, 3. *Diversique integri atque intacti abissent.* c. 44, 9. *Diversi Papirius ad Sepinum, Carvilius ad Volanam obpugnandam legiones ducunt.* Hic etiam similis varietas in quibusdam codd. obcurrit. 22, 56, 1. *Quum Patres diversi ad sedandos tumultus secessissent.* 25, 19, 6. *Consules diversi, Fulvius in agrum Cumanum, Claudius in Lucanos, abierunt.* Et hic pariter turbant libri. 26, 20, 6. *In hiberna diversi concesserunt, Hasdrubal Gisgonis ad Oceanum et Gades, Mago in mediterranea, Hasdrubal Hamilcaris filius proximus Ibero.* 28, 46, 3. *Et praetores diversi in provincias profecti.* 33, 15, 3. *Haec tria diversa agmina discessere.* c. 29, 9. *Evastatis prius agris, quam ab Elatia diversa agmina iere.* 42, 7, 7. *Diversi in omnes partes fugerunt.* 45, 38, 14. *Quid moremini hic, et non diversi domos quisque abeatis vestras.* V. Cortium ad Salluſtii Jug. 12. et Cel. Burm. ad Valer. Flacci 4, 387. Et ita *diversi coïre* dicuntur, qui ex locis diversis in unum conveniunt, apud Ovid. Ep. 19. Her. 167.

> *At nos diversi medium coëamus in aequor.*

Praeterea *descendunt* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 4. Ita saepe variaſſe librarios, supra vidimus ad 9, 14, 7. Hic tamen *discedunt* verius eſſe, quaedam eorum locorum, quibus τὸ *diversi* inluſtravi, docere poſſunt.

§. 1. *Milioniam obpugnare adortus, vi primo atque inpe-*

tus, vi primo atque inpetu, dein, postquam ea parum procedebant, opere ac vineis demum injunctis muro cepit. Ibi, capta jam urbe, ab hora 2 quarta usque ad octavam fere horam omnibus par-

tu] Vet. lib. *Miloniam*. Item Stephanns, *Μιλωνίαν* urbem esse Samnitium clarissimam, scribit. SIG. *Melioniam* Voss. 2. *Miloniam* Lavel. 4. Harlej. Portug. Haverk. Hearnii Oxon. B. C. et vetustae edd. ante Aldum. *Millaniam* Gaertn. *Miliariam* Lavel. 3. *Milionam* Flarent. Leid. 2. et Lavel. 1. a m. 2. V. supra hae libro ad c. 3, 5. Similes varietates max etism in scriptis supersunt hoc cap. §. 5. Hine *ut primo* Vass. 1. Leid. 2. et Lavel. 1. V. supra ad 4, 51, 6. Sed *τὸ vi* exsulat a Flarent. Vass. 2. Leid. 1. et Lavel. 2. ae 4. quarum postremus insuper, alia adhue voce amissa, praefert *oppugnare adartus prima inpetu*. at *primo* non camparet in Laval. 3. ac Gaertn. Max *dein*, pra *deinde*, Flarent. et Leid. 1. quarum auctaritate recepi. V. supra ad 3, 3, 6.

Opere ac vineis demum injunctis muro cepit] *junctis* Lavel. 3. 4. Partug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxan. N. B. ae C. Sed primam syllabam *τοῦ injunctis* olisit litera finalis voeis praecedentis. Vide supra ad 5, 27, 6. ex *iunctis* postea alii fecere *uinctis*, quae lectio est in Voss. 2. V. ad 5, 7, 2. Sed nihil mutandum est. Supra 4, 9, 14. *Et alia parte consul muro Ardeae brachium injunxerat*. ubi v. qnae viri docti natarunt. Insuper quidam librarii, aegre ferentes, verbum *cepit* accusativum, ut putabant, nan adjunctum habere, scripserunt *muras cepit*, quod inveni in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 4. alii *muro eam eepit*, quod Hearnio obvium fuit in Oxon. L. 2. [Veith.] Male. Ex praecedentibus enim *Milianiam* repetendum est. V. quae notantur ad 2, 40, 10. et 9, 22, 8.

§. 2. *Ab hora quarta usque ad octavam fere horam*] Vet. lib. *ab hara quarta diei ad octavam*. SIG. Lectio *ab hora quarta diei ad octavam* ab Siganio profecta est. Pall. duo, totidemque cascae edd. *ab hora quarta usque ad octavam fere haram*. Pal. sec. *ab hara jam quarta diei ad actavam fere haram*. quod mihi non displicet. GEBH. Ita [*ab hora quarta usque ad octavam*] omnes MSS. non *quarta diei ad*. J. FR. GRON. Lectianem, quam in Pal. sec. inventam Gebhardus sibi non displicere testatur, nan nisi in suspectae fidei codd. Partug. Gaertner. et Haverk. inveni; Hearnius etiam tantum in Oxon. B. Reliqui et mei et Hearnii Mssi vnlgatum defendunt. Nan accedo itaqne sententiae Cl. Ant. Perizonii, qui ad marginem Livii monuit, vocem *horam* sibi, tamquam superfluam, suspeetam videri. V. exempla similis loeutionis, quse Cl. Jae. Gronovius snpra laudavit ad Livii 8, 38, 10.

Omnibus partibus urbis incerto eventu pugnatum est] Vax *urbis* exsnlat ab Harlej. et edd. prineipibus. Ex illis edd. quibus usus snm, prima eam recepit Parm. hinc Aldina. Deinde *eerto eventu* perperam dedit Gaertn. Tum *appugnatum est* idem Gaertn. et Haverk. *Τὸ est* non adparet in Lovel. 2.

tibus urbis diu incerto eventu pugnatum eſt. poſtre-
3 mo potitur oppido Romanus. Samnitium caesi tria
millia ducenti: capti quatuor millia ducenti, prae-
4 ter praedam aliam. Inde Ferentinum ductae legio-
nes: unde oppidani cum omnibus rebus suis, quae
ferri agique potuerunt, nocte per aversam portam
5 silentio exceſſerunt. Igitur, simul advenit consul,
primo ita compositus instruçtusque moenibus suc-
ceſſit, tamquam idem, quod ad Milioniam fuerat,

§. 3. *Caesi tria millia ducenti, capti quatuor millia ducenti*] Pall. pr. ac tert. *capti IIII ad cc.* sec. *capti quatuor millia ac centum.* Andr. *capti quatuor millia ac treoenti* GEBH. *caesi tria millia trecenti* Harlej. Hearnii Oxon. L. 2. et edd. Aldina antiquiores. *caesi tria millia ac centum* Haverk. *caesi tria millia ducenti caesi* Lovel. 4. Vox *ducenti* deficit in Lovel. 2. Tum *quatuor millia et ducenti capti* Lovel. 4. *capti quatuor millia ad cc* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *capti quatuor millia ac ducenti* Lovel. 2. et Harlej. *capti quatuor millia ac centum* Portug. Gaertn. et Hearnii Oxon. B. *capti quatuor millia ac trecenti* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *capti quatuor millia acc* Florent. Voſſ. 1. Leid. ambo, et Lovel. 1. unde et hic *capti quatuor millia IOcc* legendum suspicatus sum. V. supra hoc lib. ad c. 29, 17. et hanc conjecturam firmant edd. Mediol. anni 1480. et aliae ante Aldum, legentes *capti quatuor millia ac DCC.* Ceterum omnia haec verba deerant in Haverk. at unus Klock. vulgatum tuebatur. Mox *praeter aliam praedam* Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.]

§. 4. *Inde Ferentinum ductae legiones*] Non habet hic locum. Sed et mirifice variant scripti: *Feritrum*, *Fertorium*, *Foretrium*, *Feretrum*. Suspicabar *Treventinum*. Ad Trinium flumen situm eſt; et inde *Treventinates* Plinio [3, 12.] J. FR. GRON. *Feretrum* Lov. 2. 3. 4. Port. Gaertn. et Haverk. *Feritrum* Voſſ. ambo, Leid. 2. et Loveſ. 1. *Fertrum* Florent. et Leid. 1. Quanta diligentia ac cura Doujatius doctorum, qui ante se Livium inluſtrarunt, notas consuluerit, hic iterum locus documento eſt. Gronovii enim adnotationes, ut solet, ob oculos habens scribere suſtinet, in plerisque Mſtis eſſe *Feretrum*: Sigonium autem (immo Gronovium) suspicari *Triventinum*, (immo *Treventinum*) quod eſt ad Tinium (immo Trinium) fluvium. Addit deinde, se conjicere *Forentium* Apulorum iis de cauſſis, quas ante indicavit. Puto eum scribere voluiſſe *Forentum*, et respexiſſe ad illa, quae notavit supra 9, 16, 1. ubi tamen nihil notatum video, cur hoc loco magis *Forentum*, quam, ut Gronovius malabat, *Treventinum*, legendum sit. Quin contra situs locorum efficit, ut probabilior sit Gronovii, quam Doujatii, conjectura. Si enim Milionia sita fuit in Marsis, ad confinia Samnitium et Pelignorum, ut ipse ſtatuit Douja-

certaminis foret: deinde, ut silentium vaſtum in ur- 6
be, nec arma, nec viros in turribus ac muris vi-
dit, avidum invadendi deserta moenia militem deti-
net, ne quam occultam in fraudem incautus rueret.
Duas turmas sociorum Latini nominis circumequita- 7
re moenia, atque explorare omnia jubet. equites
portam unam alteramque eadem regione in propin-
quo patentes conspiciunt, itineribusque iis veſtigia
nocturnae hoſtium fugae. Adequitant deinde sen- 8

tius ad 10, 3, 5. longe verisimilius eſt, Poſtumium consulem, ea urbe capta, exercitum in Samnium duxiſſe ad urbem Treventinum, quam, peragrato universo Samnio et maxima parte Apuliae, quae Dauuia dicebatur, ad urbem Forentum in Peucetia sitam. Mox *inde oppidani* Lovel. 3. V. ad 39, 33, 5. Tum *cum omnibus suis*, omiſſa voce *rebus*, Voſſ. 2. *cum omnibus rebus*, omiſſa voce *suis*, Lovel. 3. et Harlej. cum omnibus editis aute Aldum.

Nocte per aversom portam silentio excesserunt] *per adversam portam* Voſſ. 2. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. Male. *Porta* enim *adversa* eſt, quae ducit in hoſtem, qua erupisse non videntur; at *porta aversa* eſt ab hoſtibus remotiſſima, iu parte urbis obposita. V. ad 4, 46, 6. Praeterea *accesserunt* Haverk.

§. 5. *Igitur, simul advenit consul, primo ita compositus*] Pal. sec. *simul ac venit*. perperam aliquantum. GEBH. Ita et Portug. ac Gaertn. quod recte Gebhardo displicuit. V. ad 6, 1, 6. *simul venit* Haverk. *Inde* etiam, pro *Igitur*, Gaertu. Tum *primo* deeſt in Voſſ. 1. Leid. 2. Lov. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. ac B. Deinde *itaque compositus* Voſſ. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. ac 3. V. ad 21, 53, 7. *itaque composito instructoque* Lovel. 4. *ita compositos instructosque* Gaertn.

Tamquam idem, quod ad Milioniam fuerot, certominis foret] *quod od Melioniam fuerat* Voſſ. 2. *quod ad Miloniam fuerot* Lovel. 4. Portug. Harlej. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. B. ac C. et edd. Aldo priores. *quod ad Milionam fuerat* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *quod Milionam fuerot* Florent.

§. 6. *Nec viros in turribus ac muris vidit*] *in turribus vidit*, mediis omiſſis, Voſſ. 1. Leid. 2. et Lov. 1. *in turribus vidit ocmuris* Lovel. 3. Mox *avidum invadendi deserta moenia militum* Leid. 1. et Lovel. 1. Neque aliter Leid. 2. nisi quod insuper legat *evadendi*. Insuper *incautus fieret*, pro *rueret*, Florent.

§. 7. *Portam unam alteramque eadem regione in propinquo patentes*] *eandem regionem in propinquo patentes* Voſſ. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. et Gaertn. Male. V. Cl. Jac. Gronovium ad Liv. 25, 9, 10. Mox *nocturnae hostium fugae vestigia*

sim portis, urbemque ex tuto rectis itineribus perviam conspiciunt: ad consulem referunt, excessum urbe; solitudine haud dubia id perspicuum esse, et recentibus vestigiis fugae, ac strage rerum in tre-
9 pidatione nocturna passim relictarum. His auditis, consul ad eam partem urbis, qua adierant equites, circumducit agmen: constitutisque haud procul porta signis, quinque equites jubet intrare urbem, et, modicum spatium progressos, tres manere eodem

alio ordine Harlej. et editi ante Aldum. In verbis vero praecedentibus *sociorum nominis Latini*, etiam ordine mutato, idem cod. eaedemque edd. et *circumquietare*, pro *circumequitare*, Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 8. *Adequitant deinde sensim partis*] Prima vox non adparet in Voss. 2. Sed *Adequitant deinde sensim portas* legunt Lovel. 2. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. et C. Sed nihil muto. Supra 1, 14, 7. *Adequitando ipsis prape partis*. 22, 42, 5. *Ubi adequitavit portis*. Deinde paullo post *tectis itineribus*, pro *rectis*, Lovel. 2. Simili errore *tegi* et *regi* in Mstis commutari, infra videbimus ad 37, 11, 3.

Et consuli referunt, excessum urbe solitudine haud dubia perspicuum esse] Pal. sec. *ad consulem referunt*. GEBH. Thuan. Voss. Helm. *ad consulem referunt, excessum urbe: solitudine haud dubia id perspicuum esse*. Tò *id*, in nuperis omissum, omnes vetustiores editiones habent: etsi sit rotundius alterum. J. FR. GRON. *et cansuli referunt* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Florent. Harlej. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. et C. [Veith.] *ad consules referunt* Portug. Gaertn. et Hearnii codex B. errore iterum orto ex compendio *cass*. V. supra ad c. 10, 2. *ad consulem referunt* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. Videtur lectio, quae ante Gronov. recepta erat, non spernenda esse. Deinde *excessum urbe solitudine haud perspicuum esse* Lovel. 1. a m. 1. pro quo in margine emendatum erat *haud dubie perspicuum esse*. Sed *excessum urbe: solitudine haud dubie id perspicuum esse* Leid. 2. *excessum urbe solitudinem haud dubiam id perspicuum esse* Lovel. 2. *excessum urbe: solitudine haud dubium id perspicuum esse* Haverk. *excessum urbe: solitudine haud dubia id perspicuum esse* reliqui omnes codd. et editiones usque ad ultimam Gruteri, quae τὸ *id* ejecit. Hinc illud recipiendum putavi, licet Gronovius eo omisso rotundius esse judicarit. Utrum verius sit, supra dubitasse videtur ad hujus lib. c. 2, 5. Sed Livium intercisis orationibus saepissime gavisum esse, infra videbimus ad 21, 36, 4. Mox *relictarum passim*, trajectis in alium ordinem vocabulis, Voss. ambo, Leid. ambo, Lov. 1. 2. 3. 4. Port. Gaertn. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. Parm. et Ald. quarum posterior

loco, si tuta videantur; duos explorata ad se refer-
re. Qui ubi redierunt, retuleruntque, eo se pro- 10
greſſos, unde in omnes partes circumspectus eſſet,
longe lateque silentium ac solitudinem vidiſſe; ex- 11
templo consul cohortes expeditas in urbem induxit;
ceteros interim caſtra communire juſſit. ingreſſi mi- 12
lites, refractis foribus, paucos graves aetate aut in-
validos inveniunt, relictaque, quae migratu difficilia
eſſent. Ea direpta; et cognitum ex captivis eſt, 13

inter errata iterum *passim relictarum* revocavit.

§. 9. *Ad eam partem urbis, qua adierant equites*] *od eom partam urbis* Lovel. 4. quomodo alibi librarios peccare solitos fuiſſe, supra vidimus ad 4, 46, 6. Deinde *qua adieront* ex codd. Thuan. et Pall. legendum monuit Gronovius supra ad 1, 23, 5. eamque lectionem in contextum recepit, cui ex meis consentiunt Lovel. 4. Harlej. Portug. et Gaertner. *quo adierant*, nempe ad urbem: quomodo *ab Dipyla accessit*, puta ad urbem, Gronovius infra exponit 31, 24, 8. Antea edebatur *quam adierant*; pro qua lectione quum reliqui codd. et inter illos omnes optimi, ſtent conſtanter, ea etiam nondum displicet. [*quam* etiam Veith.]

Madicum spatium progressos, tres monere eodem loco, si tuta videontur] *modicum spatium ingressas* Portug. Gaertner. Haverk. *madicum spatium praegressos* Lovel. 2. De hac librariorum aberratione v. ad 9, 10, 7. Tum *manere eodem in loca* Gaertn. Sed praepositio *in* repetita eſt ex ultima litera vocis praecedentis. V. ad 37, 11, 4. Deinde *si cūa videatur* Lovel. 2. *si secura videantur* Hearnii Oxon. C. et in margine N. quod ex gloſſa natum videtur. Paullo ante *constitutis haud pracul porta signis*, omiſſa particula *que*, Voſſ. uterque, Leid. uterque, et Lovel. 1. 2. 3. ac 4. *constitutis pracul parta signa*, insuper etiam alia voce exsulante, Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 10. *Qui ubi redierunt, retuleruntque, ea se progressos*] *rediere* Lovel. 1. 2. Voſſ. 1. et Leid. 2. Tum *eas esse pragressas* Lovel. 4.

§. 11. *Ceteras interim castra communire jussit*] *ceterum* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Paullo ante *cansul extempla*, trajectis vocibus, Portug. Gaertn. et Haverk. Tum *in urbem eduxit* Harlej. et edd. ante Aldum.

§. 12. *Refractis foribus, paucos graves aetate aut invalidas inveniunt*] *resectis foribus* Lovel. 4. *refractis partis* Hearnii Oxon. C. quod ex gloſſemate inrepsisse videtur. 25, 25, 9. *Refractisque foribus, quum amnia terrare ac tumultu streperent.* Tum *groves aetate involidos* Gaertn. et *invenerunt* Haverk.

Relictaque, quae migratu difficilia essent] Pronomen *quae*

communi consilio aliquot circa urbes consciſſe fu-
gam; suos prima vigilia profectos. credere, eamdem
14 in aliis urbibus solitudinem inventuros. Dictis ca-
ptivorum fides exſtitit: desertis oppidis consul poti-
tur.

1 XXXV. Alteri consuli M. Atilio nequaquam tam
facile bellum fuit. Quum ad Luceriam duceret le-
giones, quam obpugnari ab Samnitibus audierat, ad
finem Lucerinum ei hoſtis obvius fuit. ibi ira vires
2 aequavit. Proelium varium et anceps fuit: triſtius

deficit in Lovel. 3. sed interceptum eſt a praecedenti *que*. V. ad 29, 6, 8. Deinde *migratu difficile essent* Leid. 1. et Lovel. 4. *migratā difficile essent* Lovel. 3. *migrari difficile essent* Voſſ. 2. *migrare difficile esset* Lovel. 2. *ingrati difficilia essent* Gaertner.

§. 13. *Ea direpta; et cognitum ex captivis est*] *Ea directa, cognitum ex captivis est* Voſſ. 2. *Ea direpta, cognitum ex captivis est* Lovel. 3. *Ea direpta, et cognitum et ex captivis est* Voſſ. 1. et Lovel. 1. *Ea direpta, et cognitum est ex captivis* Haverk. *cogniti* edd. Rom. anni 1472. et Parm. quae eaedem etiam mox *aliquod*, pro *aliquot*, praeferunt.

Conscisse fugam; suos prima vigilia profectos. credere, eamdem] *concisse fugam* Voſſ. 1. V. ad 10, 18, 2. Tum *nos prima vigilia profectos* Haverk. Hinc *gradere eamdem* Voſſ. 2. et Leid. 1. Vox *credere* deeſt in Lovel. 2. lacuna tamen relicta.

§. 14. *Desertis oppidis consul potitur*] *desertisque oppidis* Leid. 2. Deinde *potitus* edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 1. *Alteri consuli M. Atilio nequaquam tam facile bellum fuit*] Pal. pr. *nequaquam tam facile bella fiunt.* quo spectat quoque tert. *bella fuit.* Ceterum, ut monuit quoque Sigonius, scribitur in Pall. binis melioribus *Atilius*, *Atilio* etc. GEBH. De vocis *Atilio* orthographia v. ad c. 32, 1. *bella fiunt* etiam Lovel. 3. Mox, transpositis literis, *ad Ulceriam* Leid. 2. et Lovel. 3.

Ad finem Lucerinum ei hostis obvius fuit. ibi ira vires aequavit] *ad finem Lucerinam* habet Pal. sec. GEBH. Ita et Portug. Gaertn. et Haverk. Sed v. ad 3, 3, 6. *ad finem Lucerium ei hostis* Voſſ. 1. et Leid. 2. *ad finem Lucerium hostis ei* Lovel. 4. Tum *ubi ira vires aequavit* Haverk. V. ad 27, 5, 2. *ibi ita vires aequavit* Gaertn. V. ad 24, 16, 1. *ibi vires ira aequavit* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Paullo ante *a Samnitibus* Voſſ. ambo, Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3. a m. 1.

§. 2. *Tristius tamen eventu Romanis*] *tristior tamen eventus Romanis* Lovel. 2. et Hearnii Oxon. L. 2. ac C. [Veith.] Mox *quod digredientes*, pro *quia*, Harlej. et edd. vett. Infra videbimus, poſt voculam *quia* bene

tamen eventu Romanis; et quia insueti erant vinci,
et quia digredientes magis, quam in ipso certamine,
senserunt, quantum in sua parte plus vulnerum ac
caedis fuisset. Itaque is terror in castris ortus, qui 3
si pugnantes cepisset, insignis accepta clades foret.
Tum quoque sollicita nox fuit jam invasurum castra
Samnitem credentibus, aut prima luce cum victoribus conserendas manus. Minus cladis, ceterum non 4
plus animorum, ad hostes erat. ubi primum inluxit,
abire sine certamine cupiunt. Sed via una, et ea

inferri τὸ *quod*, ad 39, 41, 2. Hic tamen recte Aldum ei *quia* substituisse existimo, quoniam ita praeferunt omnes reliqui codd. Solent autem passim *quod* et *quia* commutari. V. ad 38, 36, 4. Deinde *sensere*, pro *senserunt*, Lovel. 4. *senserant* Hearnii Oxon. C. *consenserunt* Haverk.

§. 3. *Is terror in castris ortus, qui si pugnantes cepisset*] *his terror* Leid. 1. *his terris* Lovel. 3. Deinde *accepisset* Portug. Gaertn. et Haverk. Mox *insignis accepta cladis*, pro *clades*, Florent. V. infra ad 21, 57, 14.

Sollicita nox fuit jam invasurum castra Samnitem credentibus] *fuit nox* Portug. et Gaertn. Tum *jam invaserunt* Leid. 2. et Lovel. 3. Deinde *cedentibus* Leid. 2. V. ad 3, 21, 3. In verbis sequentibus *consecrandas manus*, pro *conserendas*, Haverk.

§. 4. *Ad hostes erat. ubi primum inluxit, abire sine certamine cupiunt*] Pall. duo *capiunt*. forte *capiuntur*, aut *occipiunt*. GEBH. *capiunt* etiam Voss. 2. et Lovel. 3. quod inter solitos scribarum lapsus refero. Certe ita peccarunt supra in praef. §. 10. 4, 45, 8. quibus locis quaedam notavi. 8, 12, 12. Adde Cel. Burm. ad Suet. Aug. 94. et ad Tiber. 66. Praeterea *ad hostes erant* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 3. *apud hostes erat* Lovel. 4. quod ex alterius expositione natum puto. Supra 7, 7, 4. *Neque segnius ad hostes bellum adparatur.* ubi plura vide. Deinde *ubi primum luxit* Lovel. 2. Forte scriptum fuerat *inluxit*, et ita prima syllaba intercepta erit a litera finali vocis praecedentis. V. ad 5, 27, 6. De verbo *inlucere* v. ad 2, 7, 3. Voces *ubi primum inluxit*, etc. *praeter hostes erat* non adparent in Haverk. neglegentia scribae omissae ob repetitionem τῶν *hostes erat*. V. ad 9, 11, 11. Paullo ante *Minus ceterum cladis*, trajectis vocibus, erat in Leid. 1.

Quam ingressi praebuere speciem recta tendentium] Pall. omnes et vetusta editio *qua ingressi*. GEBH. In uno Hearnii et Sigonius *quam ingressi*. Hoc usitatius est, et *m* potuit intercidere ob sequens *in*. Nec tamen alterum rejici debet. Cicero Somn. Scip. 8. *A pueritia ingressus vestigiis patris tuisque*. 5.

ipsa praeter hoſtes, erat: qua ingreſſi, praebuere
speciem recta tendentium ad caſtra obpugnanda.
5 Consul arma capere milites jubet, et sequi se extra
vallum: legatis, tribunis, praefectis sociorum impe-
6 rat, quod apud quemque facto opus eſt. Omnes
adfirmant, *se quidem omnia facturos, sed militum
jacere animos. tota nocte inter vulnera et gemitus*
7 *morientium vigilatum esse.* *Si ante lucem ad ca-
stra ventum foret, tantum pavoris fuisse, ut relictu-*

de Fin. 2. *Quacumque ingredimur.* Virgil. 10. Aen. 148.

> *Namque ut ab Euandro castris ingressus Etruscis*
> *Regem adiit.*

DUK. *qua ingressi* probat etiam Gronov. ex Thuan. et Pall. supra ad 1, 23, 5. eamque lectionem in contextum recepit, quam etiam praeferunt edd. Rom. anni 1472. et Parm. Ea quoque servari posset, ut *qua ingressi* ponatur pro qua parte, scilicet praeter hostes, viam ingreſſi, quomodo *porta ingredi*, pro porta ingredi urbem aceipi debere, patet ex exemplis, quae notantur ad 3, 51, 10. vel etiam *qua ingressi* intelligi poteſt, qua via ingreſſi. V. ad 3, 17, 6. et 31, 39, 2. Et ita Cic. de Seneet. 2. *Tamquam aliquam viam longam confeceris, qua nobis quoque ingrediendum sit.* ubi tamen viri docti ex Mſtis malunt *quam nobis.* Et ita quidam codd. supra legunt 9, 36, 1. *Ea intrare haud fere quisquam, praeter ducem ipsum, audebat.* pro *Eam.* Similiter *ire via.* V. ad 44, 43, 3. Sed *quam ingressi* servant Florent. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. Harlej. Gaertner. Klock. et Hearnii Ox. C. (Veith.) Utrum malit, lectoris arbitrium eſto. Tum *praebuerunt speciem* Lovel. 4. *praebuere spem* Voſſ. 2. sollemni errore scribarum. V. ad 3, 9, 13. Hinc *recte tendentium* Leid. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Male. V. ad 3, 46, 5. Paullo ante particula *sed* deficiebat in Lov. 2. copula *et* in Portug. Praeterea *praeter hostem* legit Lov. 2. V. ad 5, 50, 2.

§. 5. *Quod apud quemque facto opus est*] *quid apud quemque* Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Tum *opus est facto* Leid. 1. Paullo ante *sequi extra vallum*, omiſſo pronomine, quaedam ex vett. edd. sed conſtanter in omnibus seriptis adparet.

§. 6. *Tota nocte inter vulnera et gemitus morientium vigilatum esse*] *iugulatum esse* Gaertn. *vigilandum esse* Lovel. 4. *vigilatum est* Leid. 2. Paullo ante *se quidem opera facturos*, pro *omnia*, Haverk.

§. 7. *Si ante lucem ad castra ventum foret, tantum pavoris fuisse*] *venturum foret* Harlej. *ventum esset* Voſſ. 1. Leid. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. ac N. in margine. Deinde *tantum pavoris fuisset* Lovel. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. In verbis sequentibus *pu-*

ri signa fuerint: nunc pudore a fuga contineri, alio-
quin pro victis esse. Quae ubi consul accepit, sibi- 8
met ipsi circumeundos adloquendosque milites ra-
tus, ut ad quosque venerat, cunctantes arma ca-
pere increpabat; *Quid cessarent, tergiversarentur-* 9
que? Hostem in castra venturum, nisi illi extra ca-
stra exissent: et pro tentoriis suis pugnaturos, si
pro vallo nollent. armatis ac dimicantibus dubiam
victoriam esse. Qui nudus atque inermis hostem 10

dore ac fuga contineri, pro *a fuga*, Leid. 1. et Haverk. Tum *alioqui pro victis*, pro *alioquin*, Leid. 1.

§. 8. *Sibimet ipsi circumeundos adloquendosque milites ratus*] *sibimet ipsis* Voss. 2. *sibimet ipsos* Haverk. *sibimet* edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Tum *circumveniendos adloquendosque* Haverk. *circuendos alloquendosque* Gaertn. V. ad 9, 27, 8. Copula *que* deest in Lovel. 3. vox *milites* in Portug. Neque τὸ *venerat* adparet in Haverk. [*quoscunque* Veith.] Deinde *increpabant*, pro *increpabat*, praefert Leid. 1.

§. 9. *Quid cessarent, tergiversarenturque*] *Quid cessarent? an putarent, hostem* etc. male Haverk.

Nisi illi extra castra existent: et pro tentoriis suis pugnaturos] Vet. lib. *nisi ipsi.* SIG. Pall. pr. ac tert. *ni illi extra castra.* sec. *ni ipsi extra castra exissent.* Campan. edidit *exirent.* GEBH. *ni ipsi* Gaertn. Portug. Haverk. et Hearnii Oxoniensis B. *ni illi* Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad 23, 1, 8. *ipse* vero et *ille* interdum a librariis commutari, infra videbimus ad 21, 41, 17. *et pro tentoriis suis pugnaturos* Voss. 2. et Lovel. 3. *et pro tentoriis suos pugnaturos* Leid. 2. *et pro tentoriis suis pugnarent* Lovel. 2. [Veith.] Vocula vero *et* deficit in Harlej. et nonnullis edd. vett.

Armatis ac dimicantibus dubiam victoriam esse] Turpe mendum sensum adtendentes tollimus. ita, *haud dubiam victoriam esse.* Siquidem altera, quae sequitur, pars ἀντιθέσεως id ostendit. *Qui nudus atque inermis hostem maneat, ei aut mortem, aut servitutem patiendam.* SIG. Comparet haec lectio, *haud dubiam victoriam esse*, in solo Pal. sec. quam sensus et ipsa ratio flagitat. In vetustis editionibus τὸ *haud* deficit. Reliqui duo MSS. *armatis dimicantibus dubiam victoriam esse.* GEBH. Ita [*haud dubiam victoriam esse*] Sigonius, turpe se mendum tollere praefatus. Adjecit autem τὸ *haud:* quod ignorant Thuan. Voss. duo, Helm. Pall. Rott. Chisl. Nec is status erat belli, ut certam sibi aut illis victoriam promittere posset. Quod si armis sumtis dimicent, Martem communem fore, et non omnem victoriae spem sublatam. at si quiescant inermes, nihil certius, quam aut pereundum, aut serviendum.

maneat, ei aut mortem, aut servitutem patiendam.
11 Haec jurganti increpantique respondebant: *Confe-
ctos se pugna hesterna esse: nec virium quidquam,
nec sanguinis superesse. majorem multitudinem ho-*
12 *stium adparere, quam pridie fuerit.* Inter haec ad-
propinquabat agmen: et, jam breviore intervallo

Caeterum et Pall. Vossianusque: *armatis dimicantibus.* Perplacent Livio haec ἀσύνδετα. 7, [17, 8.] *Multos populatores agrorum vagos palantes oppressit.* 21, [4, 7.] *Militarique sagulo opertum humi jacentem.* Eodemque lib. c. 28, 5. *Tradunt ferocissimum ex iis irritatum a rectore suo, quum refugientem in aquam nantem sequeretur, traxisse gregem.* Sic enim MSS. illic loci. 25, [38, 17.] *Et inermes in cubilibus suis oppressos.* 38, [47, 8.] *Sed tu eos pacatos imperata facientes violasti.* 40, [4, 15.] *Alius alio leto absumti semianimes e navi praecipitantur.* V. et ad 27, 16, 4. J. FR. GRON. *haud dubiam victoriam esse* Lovel. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. ac C. [Veith.] Sed recte alii voculam *haud* ignorant. Gronovio, eam expungendam esse docenti, adsentitur Doujatius. Praeterea *armatis dimicantibus*, sine media particula copulante, etiam Lovel. 3. Supra 7, 39, 8. *Incompositi itaque praedantes in agrum Albanum perveniunt.* 23, 24, 10. *Ceteram quoque multitudinem, inopinato malo trepidam, Galli, saltum omnem armati circumsedentes, interfecerunt.* 25, 34, 11. *Ut exanimem labentem ex equo Scipionem vidit.* ubi v. Gronov. ante quem etiam *labentemque* edebatur. 37, 40, 4. *Addebant speciem frontalia et cristae, et tergo impositae turres, turribusque superstantes praeter rectorem quaterni armati.* 42, 63, 9. *Transitus per distracta fumantia virgulta patuit.* 44, 5, 4. *In eos transversi incumbentes tigni injungebantur.* V. etiam J. Fr. Gronovium ad Livii 8, 39, 9.

§. 10. *Qui nudus atque inermis hostem maneat*] Duo Pall. praeferunt *nudus atque iners.* GEBH. Pall. *qui nudus atque iners.* et hoc probant opposita: respondet quippe τὸ *nudus* τῷ *armatis*, τὸ *iners* τῷ *dimicantibus.* Sic apud Silium erat alicubi vulgo [13, 76.] *dextras jungamus inertes.* antequam viri docti corrigerent *inermes.* J. FR. GRON. *inermis* et *iners* saepe in MSStis commutari, olim docui ad Silii 13, 76. Adde Cel. Burm. ad Phaedri 1. fab. 2, 26. et Markland. ad Statii 1. silv. 2, 80. Quum tamen omnes, quos vidi, codices constanter *inermis* servent, vulgato mutando nullam caussam video. *Armatis* enim opponuntur *nudus atque inermis*, τῷ *dimicantibus* vero *hostem maneat*, et tandem illis *dubiam victoriam esse* haec *mortem aut servitutem patiendam.* Ceterum *Quod nudus* legunt Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad 37, 35, 2. In verbis sequentibus pronomen *ei* deficit in edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 11. *Confectos se pugna hesterna esse, nec virium quid-*

certiora intuentes, vallum secum portare Samnitem adfirmant, nec dubium esse, quin castra circumvallaturi sint. Tunc, *enimvero*, consul, *indignum fa-* 13
cinus esse, vociferari, *tantam contumeliam ignominiamque ab ignavissimo accipi hoste. Etiamne* 14
circumsedebimur, inquit, *in castris, ut fame potius*

quam nec sanguinis superesse] *pugna extrana* Voss. 2. et Lovel. 3. *pugna externa* Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Haverk. V. ad 40, 14, 2. Hinc *esse* exsulat ab edd. omnibus usque ad Frobenium, qui verbum illud anno 1535. adscivit, consentientibus, quoscumque adhibui, codicibus. Deinde *τὰ nec sanguinis* absunt a Lovel. 2. ut et mox *adparere* a Leid. 2. In verbis praecedentibus *Nec jurganti*, pro *Haec*, scribit Haverk. errore scribae, de quo v. ad 32, 20, 7.

§. 12. *Adpropinquabat agmen: et, jam breviore intervallo*] *adpropinquat agmen* Lovel. 2. Deinde *etiam breviore* Lovel. 1. Gaertn. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. ad 39, 10, 6. Pro *eo et breviore* dederunt Lovel. 2. et Portug. *et* autem atque *etiam* confundi, infra videbimus ad 22, 47, 9.

Nec dubium esse, quin castra circumvallaturi sint] *Tò esse* non adparet in Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Haverk. Tum *circum vallaturi essent* praeferunt Leid. 2. Lovel. 1. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et B. Paullo ante *se comportare*, pro *secum portare*, Lovel. 2. et *Samnites adfirmabant*, pro *Samnitem adfirmant*, Gaertn.

§. 13. *Tunc vero consul, indignum facinus esse, vociferari*] Vet. lib. *Tum enimvero, consul, indignum facinus esse, vociferari*. Est autem *enimvero* vox indignationis, et dolori exprimendo aptissima. Sic 6, [14, 12.] *Enimvero indignum facinus videri*. et 22, [25, 3.] *Tum Metilius: id enimvero ferendum esse negut*. et 38, [14, 11.] *Enimvero, inquit consul, ferri jam ludificatio ista non potest*. SIG. *Tum vero consul* Haverk. *Tunc vero consul* Voss. 2. et Portug. *Tunc enim consul* Gaertn. *Tunc enimvero consul*, ut Sigonius scribendum monuit, non tantum omnes reliqui codd. verum etiam omnes omnino, quas vidi, editiones, praeter unam et alteram a Sigonio procuratam. Quum enim in prima scholiorum ed. monuisset, se in veteri lib. *Tum vero* invenisse, ita etiam mox in contextum recepit. Verum in ed. Aldi Veneta, quae cum Scholiis Sigonii post ejus mortem prodiit, hoc loco exhibitum ejus Scholion priori subpositum est, quo sententiam, quam olim de hujus loci lectione defenderat, recte revocavit, et docuit, dolori exprimendo vocem hanc adprime inservire. At in contextu id mutatum non est. Supra 2, 45, 11. *Enimvero non ultra contumeliam pati Romanus posse*. 5, 25, 6. *Enimvero illud se tacere, suam conscientiam non pati*. (*43, 1, 9.) V. Gronov. infra ad 27, 30, 13. et quae notantur ad 31, 30, 4. Tum *vociferare* Lovel. 4. Sed v. ad 8, 38, 13.

§. 14. *Etiamne circumsedebimur, inquit, in castris, ut fa-*

per ignominiam, quam ferro, si necesse est, per virtutem, moriamur? Dii bene verterent, facerent-
15 *que, quod se dignum quisque ducerent. Consulem M. Atilium vel solum, si nemo alius sequatur, iturum adversus hostes: casurumque inter signa Samnitium potius, quam circumvallari castra Romana*
16 *videat.* Dicta consulis legati, tribunique, et omnes turmae equitum, et centuriones primorum ordinum,

me potius] *ne circumsedebimus* Haverk. *etiomne circumsidebimur* Voss. 1. et Lovel. 1. V. ad 9, 2, 3. *etiamne circumsedebuntur* Hearnii Oxon. B. Mox in verbis sequentibus *moriamur per virtutem*, transpositis vocibus, praeferunt Leid. 2. et Lovel. 3.

Dii bene verterent, facerentque, quod se dignum quisque ducerent] Copula ineptam videtur reddere sententiam: Dii bene verterent, et facerent, quod quisque eorum, nempe Deorum, se dignum ducerent. Legerem, sublato *que*, quod forsitan e proximo *quod* ortum est, *Dii bene verterent. facerent* (milites, ad quos loquitur) *quod se dignum quisque ducerent.* DUK. *vertent* Lovel. 3. V. ad 2, 56, 7. *vertant* Voss. 2. a m. 1. Tum *quisque duceret* Portug. Haverk. Gaertn. et Hearnii Oxon. B. Male. V. supra ad 7, 19, 2. Cetorum mihi etiam copula *que* hic incommoda videtur, quam vel cum Cl. Dukero expungendam, vel in *quod* mutandam, et hoc modo trajiciendam puto: *quod Dii bene verterent, facerent, quod se dignum quisque ducerent.* Ut infra 29, 22, 5. *Juberentque, quod Dii bene verterent, trajicere.* Ita *quod bene verteret* supra 3, 26, 9. ubi v. quae notantur.

§. 15. *Casurumque inter signa Samnitium potius, quam* etc. *videat*] *inter signo potius*, una voce omissa, Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Tum *videant* Lov. 1. a m. 1. Paullo ante τὸ *vel* male omittebatur in Gaertn.

§. 16. *Et omnes turmoe equitum*] Prima vocula exsulat ab Harlej. et edd. vett. Sed eamdem ab Aldo restitutam servant omnes reliqui codd. Mox *odprobovcerunt*, pro *odprobovere*, Lovel. 4.

§. 17. *Segniter armo copit, segniter e castris egreditur*] Tres priores voces omittuntur in Florent. Lovel. 2. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Verum repetitio vocis *segniter* librariis inposuit, ut saepe alibi. *ormo cepit* praefert Leid. 1. Tum *segniter castris egreditur* Haverk. Ita et peccabatur in paucis codicibus supra hoc lib. c. 20, 7. *Egredientem e castris hostem obprimeret.* (* v. ad 2, 48, 10.) Et solet passim Livius hanc praepositionem, licet cum ea verbum compositum sit, in regimine repetere. V. ad 37, 30, 9. *et segniter e castris egreditur* Harlej. et quaedam ex antiquioribus edd. Saepissime copulas, a Livio omissas, obscura librariorum diligentia ei obtrusas esse, pluribus locis dictum est.

Procedunt odversus hostem,

adprobavere. Tum pudore victus miles segniter ar- 17
ma capit, segniter e caſtris egreditur: longo agmi-
ne, nec continenti, moeſti ac prope victi procedunt
adversus hoſtem, nec spe, nec animo certiorem.
Itaque simul conspecta sunt Romana signa, extem- 18
plo a primo Samnitium agmine ad noviſſimum fre-
mitus perfertur, *Exire, id quod timuerint, ad in-
pediendum iter Romanos. Nullam inde ne fugae qui-* 19

nec spe, nec animo certiorem] Vet. lib. *fortiorem*. Egregie. Nam de Romanis dixit, *moesti ac prope victi*. SIG. Eſt haec lectio vetuſtarum impressionum, codicumque duorum Pall. Interim Sigonius e suo praefert *nec spe, nec animo fortiorem*. quod videtur eſſe interpretamentum τοῦ *certiorem*. In Pall. sec. legere eſt, *nec spe, nec animo ferociorem*. GEBH. Quod egregium appellat Sigonius *fortiorem*, tale eſſe non nego, sed scholion sive interpretamentum. Nec sane vetuſtiores libri aliter, quam vulgati, *certiorem*. Caesar 7. Gall. [19.] *Generatimque distributi in civitates, omnia vada ac saltus ejus paludis certis custodiis obtinebant*. Cicero 10. ad Att. Ep. 11. *Et quo ille me certiorem vult esse, eo magis timeo, ne in eum existam crudelior*. Ubi eam vocem poene eadem sententia prohibuimus loco movere, et subſtituere *fortiorem* Ans. Popmam, in Diatriba ad Silvas Statii [p. 415.] J. FR. GRON. Servius ad Virgil. 1. Aen. 580. et 9, 249. *certa pectora* interpretatur *firma*, vel *fortia*. Et Cicero pro Quint. 24. *certum* et *confirmatum animum* conjungit. *Diffidebam, mehercule*, etc. *satis animo certo et confirmato me posse in hac caussa consistere*. DUK. *fortiorem* apud me tantum supereſt in Portug. et Haverk. apud Hearnium vero tantum in Oxon. B. *animo certiore* eſt apud eumdem in L. 1. et C. *animo certiores* in Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. qui ambo codd. librariorum errore voces *nec spe* omiserunt. Ceterum *adversus hostem* servant Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxonienses, et edd. Rom. anni 1472. Tarvis. utraque, et quaedam aliae. *versus hostem* Harlej. Lovel. 2. forte etiam Kloek. et nonnullae edd. Verum quum ab altera lectione ſtent plures et certiores codd. eam etiam in contextum revocavi. Supra etiam consul adfirmarat hoc cap. *Consulem M. Atilium vel solum, si nemo alius sequatur, iturum adversus hostes*.

§. 18. *Fremitus perfertur, Exire, id quod timuerint, ad inpediendum iter Romanos*] *profertur* Leid. 1. Portug. et Haverk. V. ad 5, 4, 12. Tum *exierunt* Lovel. 2. Hinc *id quod timuerunt* Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 4. Harlej. et editi ante Aldum. Sed subjunctivus *timuerint*, qui in integerrimis codd. supereſt, obliquae orationi recte convenit. *idq; timuerunt* Lovel. 3. Verum *id quod*, Livio frequentiſſimum, supra inluſtratum eſt ad 6, 17, 6.

dem patere viam. illo loco aut cadendum esse, aut, stratis hostibus, per corpora eorum evadendum.

1 XXXVI. In medio sarcinas conjiciunt; armati
2 suis quisque ordinibus inſtruunt aciem. Jam exiguum inter duas acies erat spatium, et stabant exspectantes, dum ab hostibus prius inpetus, prius clamor inciperet. neutris animus eſt ad pugnandum.
3 Diversique integri atque intacti abiſſent, ni cedenti inſta-

Deinde *ad impediendum Romanos* Leid. 2. et Lovel. 1. *ad impediendum iter Romanis* Lovel. 2. 3. et Harlej. Paullo ante τὸ *sunt* non conspicitur in Voſſ. 2.

§. 19. *Illo loco aut cadendum esse*] *ille loco aut carendum esse* Voſſ. 2. *illo loco ante carendum esse* Lovel. 3. *aut* et *ante* etiam aliis locis scribae commutarunt. Ita 3, 59, 4. 9, 34, 2. et saepius.

§. 1. *In medio sarcinas conjiciunt*] Lege *in medium*. Nam et paullo poſt, *Sarcinarum cumulo, quas in medium conjecerunt*. 28, 2, 3. *Sarcinis in medium conjectis*. 3, 28, 1. *Sarcinas in unum conjici*. JAC. GRON. 31, 27, 7. *Conjectisque in medium sarcinis aciem direxisset. in medium congerere* dixit 9, 31, 9. *Sarcinas congerunt in medium*. et *in acervum conjicere* 8, 11, 11. Conſtanter tamen *In medio* omnes libri, nisi quod *Hi in eo* sit in Haverk. Insuper *proiciunt* Leid. 1. Tum *armatis suis quisque ordinibus* Voſſ. 2. et Lovel. 2. ac 3. *armati suis quique ordinibus* Haverk.

§. 2. *Exiguum inter duas acies spatium erat*] *exitium inter duas acies* Leid. 1. *exiguum intra duas acies* Voſſ. 2. frequentiſſimo scribarum lapsu. V. ad 5, 27, 2. Mox *prius inpetus* deficit in ed. Rom. anni 1472. Deinde *neutris animus esse*, pro *est*, Lovel. 4. Sed verbum illud exsulat a Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 3. *Diversique integri atque intacti abissent, ni cedenti instaturum alterum*] *Diversi integri* Harlej. et edd. Aldina priores. Tum *abiissent* Lovel. 4. Portug. Gaertn. et Haverk. Similiter peccant librarii supra 8, 32, 5. infra hoc lib. c. 38, 3. Et has contractiones in praeteritis verborum, quae ex *eo* componuntur, Livium amaſſe, infra videbimus ad 27, 19, 10. Deinde *ni cedente altero instaturum alterum* Portug. *incedenti instaturum alterum* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *ni cedentem instaturum alterum* Haverk. *ni cedentem instatum alterum* Voſſ. 2. *ni cedenti instatutum alterum* Harlej. *ni cedenti statutum alterum* Gaertn. Nihil mutandum. 1, 37, 3. *Ut non sisterent modo Sabinas legiones, ferociter instantes cedentibus*. 8, 38, 5. *Ita instituit agmini, ut, donec lucesceret, proelio abstineret*. 27, 14, 1. *Seu vicit, ferociter instat*

inſtaturum alterum timuiſſent. sua sponte inter invitos tergiversantesque segnis pugna, clamore incerto atque inpari, coepit: nec vestigio quisquam movebatur. Tum consul Romanus, ut rem excitaret, 4
equitum paucas turmas extra ordinem inmisit: quorum quum plerique delapsi ex equis eſſent, et alii turbati; et ab Samnitium acie ad obprimendos eos, qui ceciderant, et ad suos tuendos ab Romanis procursum eſt. Inde paullulum irritata pugna eſt, sed 5

victis. 38, 2, 9. *Hos, ut ab tergo agmini instarent, reliquerunt*. c. 25, 13. *Tum vero instare dissipatis Galli et caedere*. 39, 30, 3. *Non institere perculsis hostes*. 42, 60, 5. *Fatebatur quidem peccatum, quod pridie non institisset victis*.

Inter invitos tergiversantesque segnis pugna etc. *coepit*] *inter invictos* Haverk. sollemni errore scribarum. V. quae notantur ad Epit. Liv. 3. ad 8, 2, 8. et c. 29, 11. hoc lib. c. 41, 1. aliisque locis. Tum *tergiversantesque signis* Voſſ. uterque, Leid. 2. Lov. 1. 2. Portug. Gaertner. et Haverk. Male. *segnis pugna*, ut 3, 63, 3. *Increpare, sicubi segnior pugna esset*. Ita *segne bellum, proelium*. 10, 12, 4. *Segne bellum et simile prioris anni militiae*. 22, 48, 1. *Consertum proelium erat, segne primo, et a Punica coeptum fraude*. et saepius alibi. Hinc *coeperit* eſt in Leid. 2. V. ad 40, 14, 11. Mox *nec vestigio quisquam movebatur* exsulant ab eodem Leid. 2. *quisque*, pro *quisquam*, eſt in Gaertn. V. ad 9, 38, 9.

§. 4. *Quorum quum plerique delapsi ex equis essent, et alii turbati*] *quorum plerique quum ex equis delapsi essent* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Hinc voculam *et* omittit idem Haverk. sed eam intercepit vocis praecedentis *essĕt* syllaba finalis. V. ad 37, 59, 1. Paullo ante *turmas paucas*, transpositis vocibus, Gaartn.

Et ab Samnitium acie ad obprimendos eos, qui ceciderant, et ad suos tuendos] *et a Samnitium acie* Voſſ. 1. Leid. uterque, at Lov. 1. ac 4. *et Samnitium aciem* Voſſ. 2. et Lov. 3 *ex Samnitium acie* Portug. et Haverk. *ex Samnitium ocio* Gaertn. Tum *tuendos suos ab Romanis procursum est* Lovel. 1. et ita etiam Leid. 2. nisi quod insuper omittat τὸ *ab*.

§. 5. *Et inpigre magis et plures procurrerant Samnites*] Vet. lib. *procurrerunt*. SIG. *procurrerunt* exſtat in Pal. sec. ut indicatum quoque Sigonio. Reliqui Pall. *procurrerant*. Andreas vero edidit *concurrerant*. Campanus *procurrebant*. GEBH. *procurrerunt* apud me tantum supereſt in Portug. et Haverk. apud Hearnium vero in Oxon. N. et B. [Veith.] *concurrerant* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *procurrebant* aas secutae edd. Mediol. anni

aliquanto et inpigre magis, et plures procurrerant Samnites: et turbatus eques sua ipse subsidia territis equis proculcavit. hinc fuga coepta totam avertit aciem Romanam. Jamque in terga fugientium
6 tit aciem Romanam. Jamque in terga fugientium Samnites pugnabant, quum consul, equo praevectus ad portam castrorum, ac statione equitum ibi
7 obposita, edictoque, *ut, quicumque ad vallum tenderet, sive ille Romanus, sive Samnis esset, pro*

1480. Tarvis. utraque, et aliae, quod etiam superest in Harlej. et a m. 2. in Florent. Aldus demum *procurrerant* substituit. Praeterea prius *et* non adparet in Lovel. 2. et Portug. V. ad 2, 44, 3. In verbis praecedentibus *paullum irritata*, pro *paullulum*, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. et Haverk. V. ad 36, 9, 8.

Eques sua ipse subsidia territis equis proculcavit] *equas* Leid. 1. et Lovel. 4. Hinc *sua ipsa subsidia* Lovel. 4. Harlej. et multae ex vetustis edd. Tum *territis proculcavit equis* Lovel. 4. *proculcavit territis equis* Gaertn. In verbis sequentibus *advertit aciem Romanam*, pro *avertit*, Lovel. 3. Male. V. ad 6, 23, 8. *avertit aciem Romam* Voss. 2.

§. 6. *In terga fugientium Samnites pugnabant*] *inter fugam fugientium* Florent. a m. 1. *in fugam* a m. 2. *integra fugientium* Voss. 2. et Haverk. Sed *in terga pugnare*, ut *pugnare in frontem*, *in latera*. 22, 47. *Ante in frontem lateraque pugnari coeptum est.*

Quum consul, equa praevectus ad portam castrorum, ac statione equitum ibi obposita] *tum consul* Portug. Hinc *equo provectus ad portam* Leid. 1. ac Gaertn. *equo provectus ad portas* Haverk. Male. *praevectus* est praeter fugientes vectus. V. ad 24, 44, 10. *ad portas castrorum* etiam Portug. Deinde *ac stationem* Voss. 1. et Haverk. *stationemque* Lovel. 4. a m. 1. *stationeque* a m. 2. Tum *ibi posita* Haverk. Male. V. ad 23, 29, 4. Mox copula *que* non adparet in eodem Haverk.

§. 7. *Ut, quicumque ad vallum tenderet, sive ille Romanus, sive Samnis esset, pro haste haberetur*] Pall. duo *ad vallum pergeret, sive ille Romanus, sive Samnis esset, pro haste haberent*. GEBH. *ad vallum pergeret* etiam Voss. 2. et Lovel. 3. quod Gronov. in contextum recepit. Utrumque *pergere* et *tendere* mox sequitur. *Obstitit profuse tendentibus suis in castra: Quo pergis? inquit.* Verum quum omnes reliqui mei, omnesque Hearnii Oxonienses codd. omnes etiam ante Gronovium editiones *tenderet* tueantur, id etiam in contextum revocavi. Alterum in paucis illis codd. ex glossa natum est. Praeterea *pro haste haberetur* Leid. 2. Lovel. 1. a m. 2. Lovel. 2. Harlej. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] Reliqui, duabus Gebhardi Pall. consentientes, legunt *haberent*, nisi quod *haberet* sit in Florent. Censeo itaque, recte Cl. Jac.

hoste haberent; haec ipsa minitans, obstitit profuse tendentibus suis in castra. *Quo pergis*, inquit, *mi-* 8
les? et hic arma et viros invenies. nec, vivo consule tuo, nisi victor castra intrabis. Proinde elige, cum cive, an hoste, pugnare malis. Haec dicente consu- 9
le, equites infestis cuspidibus circumfunduntur, ac peditem in pugnam redire jubent. Non virtus solum consulem, sed fors etiam adjuvit; quod non

Gronovium *haberent* in contextum recepisse, idque mutatum esse ab illis, quibus displicebat *haberent* sine casu poni. Sed ita supra 2, 20, 5. *Dat signum, ut, quem suorum fugientem viderint, pro hoste habeant.* 3, 17, 7. *Si quis inpediat, jam se, quisquis ille sit, ubicumque sit, in Capitolio, in foro, pro hoste habiturum.* Deest autem hic pronomen demonstrativum; quod saepe a Livio omitti, infra videbimus ad 23, 15, 4.

Haec ipsa minitans, obstitit profuse tendentibus suis in castra] *haec ipse minitans* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. Portug. et Haverk. *nec ipse minitans* Gaertn. V. ad 32, 20, 7. Tum *cedentibus suis in castra* Harlej. et quaedam ex vetustis edd. V. ad 21, 33, 5.

§. 8. *Et hic arma et viros invenies. nec, vivo consule*] *etiam si arma* Haverk. Tum *nec uno consule* Leid. 2. Ita et alibi librarii lapsi sunt. (*30, 12, 2. 31, 36, 9. 34, 40, 7.) V. *viros doctos* ad Cic. Orat. 2. Philipp. 27.

Proinde elige, cum cive, an hoste, pugnare malis] *perinde elige* Leid. 2. V. ad 27, 8, 18. Praepositio *cum* deerat in Gaertner. sed verisimiliter ob vocis sequentis similitudinem intercepta est. Contra *cum cive, an cum hoste*, repetita praepositione, legit Portug. Et id quidem Livio familiare fuisse, supra vidimus ad 6, 28, 6. unius tamen testis fide stare temerarium est.

§. 9. *Peditem in pugnam redire jubent*] *pedites* Harlej. et editiones ante Frobenianam anni 1535. id autem necessario requiri existimarunt, quod *equites* praecedat. At, Livium ita in numero saepius variasse, infra videbimus ad 35, 40, 6. Deinde *in turbam* Portug.

Non virtus solum consulem, sed fors etiam adjuvit] *Non virtus solum consulis* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 4. Portug. Haverk. Hearnii Oxon. N. L. 2. B. C. et edd. principes, pro quo Aldus postea per compendium *Non virtus solum cos* substituit, quod plerique editores servarunt. Primus deinde Gruterus in ed. postuma *consulem* dedit. Utrumque haud incommode defendi posset, vulgatum tamen praefero. Hic iterum lectionis varietati ansam dedit compendium scribendi, de quo supra actum hoc lib. ad c. 10, 2. Insuper *fors etiam* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. et Haverk. Innumeris locis ita variasse librarios, supra vidimus ad 1, 4, 4. et infra videbimus ad 38, 40, 13. His ni-

institerunt Samnites, spatiumque circumagendi signa, vertendique aciem a castris in hostem fuit.
10 Tum alii alios hortari, ut repeterent pugnam: centuriones ab signiferis rapta signa inferre: et ostendere suis, paucos et ordinibus incompositis effuse
11 venire hostes. Inter haec consul, manus ad coelum adtollens, voce clara, ita ut exaudiretur, templum Jovi Statori vovet, si constitisset a fuga Romana acies, redintegratoque proelio cecidisset vicissetque
12 legiones Samnitium. Omnes undique adnisi ad re-

hil mutandum. Ut enim nunc *virtus et fors*, ita *virtus et fortuna* saepius junguntur. Exempla v. 1, 25, 2. et c. 42, 3. 4, 37, 7. 5, 26, 10. et c. 34, 2. 6, 32, 7. 7, 30, 8. et c. 34, 6. 23, 42, 4. 25, 16, 17. 35, 6, 9. et 39, 50, 2. Pariter etiam *virtus et felicitus* 30, 12, 12. 38, 48, 6. et 41, 16, 9. Huc etiam refer, quod *fortiter feliciterque* jungantur. V. ad 28, 9, 7. In verbis sequentibus *institere*, pro *institerunt*, Lovel. 4. et *vertendi aciem ab castris* Gaertn. *ab castris* etiam Portug. et Haverk. *revertendique* quaedam ex antt. edd.

§. 10. *Repeterent pugnam: centuriones ab signiferis rapta signa inferre*] *peterent pugnam* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. Non sequor. Infra 37, 43, 6. *Eos, quorum terga modo viderat, repetentes pugnam conspexit.* Praeterea *centurionesque* Voss. 1. Leid. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. L. 2. et B. Tum *a signiferis* Haverk.

§. 11. *Manus ad coelum adtollens, voce clara, ita ut exaudiretur*] *ad coelum tollens* Leid. 1. et Lovel. 4. De verbo *adtollere* v. ad 8, 7, 11. De praepositione *ad* addita in regimine verbis eum eadem compositis v. ad 2, 36, 6. Tum *voce data* Haverk. V. ad 9, 25, 8. *voce clare* Gaertn. Insuper *ita ut exaudiat coelum* Hearnii Oxon. L. 1. Mox *vovit*, pro *vovet*, Lov. 4. et Gaertn. *vovetur* Haverk.

Si constitisset a fuga acies Romana, redintegratoque proelio cecidisset vicissetque] *si constitisse a fuga* Voss. ambo, Leid. ambo, et Lovel. 3. Tum *redintegratoque bello* Portug. Gaertn. et Haverk. Vide ad 3, 61, 2. Deinde *cecidissent vicissentque* Voss. 2. et Lovel. 3. quod defendi posset dicendo, *acies* collective sumtum adsciscere verbum plurale. V. ad 35, 26, 9. at reliquorum in vulgatum conspiratio id verius esse indicat. Praeterea *vicissetque hostium legiones* Lovel. 4.

§. 12. *Adnisi ad restituendam pugnam duces, milites, peditum equitumque vis*] *annissi* ed. Rom. anni 1472. et Mediol. anni 1480. *admissi* ed. Parm. V. ad 4, 43, 5. Tum *ad restituendum pugnam* Haverk. V. ad 40, 49, 1. Deinde *peditum, equitum*

ſtituendam pugnam, duces, milites, peditum equi-
tumque vis: numen etiam Deorum respexiſſe nomen
Romanum visum. adeo facile inclinata res, repulsi-
que a caſtris hoſtes; mox etiam redacti ad eum lo-
cum, in quo commiſſa pugna erat. Ibi, objacente 13
sarcinarum cumulo, quas conjecerant in medium,
haeſere impediti: deinde, ne diriperentur res, or-
bem armatorum sarcinis circumdant. Tum vero eos 14
a fronte urguere pedites, ab tergo circumvecti equi-
tes. ita in medio caesi captique. Captivorum nume-

vis, omiſſa copula, Voſſ. 2. Lovel. 3. et Gaertn. Mox *etiam numen Deorum respexisse* Gaertn. *numen respexisse Deorum* Lovel. 4. *Tò numen* deerat in Lovel. 3.

Repulsique a castris hostes, mox etiam redacti ad eum locum] *repulsusque a castris hostis, mox etiam redactus* Lovel. 4. Divisis vocibus *mox et jam redacti* editum est Romae anno 1472. unde Parmensibus data eſt occasio subſtituendi *mox et redacti*. Insuper *in eum locum* Haverk. Paullo poſt *pugna commissa est*, trajectis vocabulis, Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 13. *Objacente sarcinarum cumulo, quas conjecerant in medium*] *ab jacente sarcinarum cumulo* Lovel. 2. *objiciente sarcinarum cumulo* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Sed de verbo *objacere* v. ad 2, 65, 4. Deinde *conjecere in medium* Lovel. 4. *conjecerat in medium* Gaertn. *conjecerent in medium* Leid. 1. Mox *inpediti haesere* Lovel. 4.

Orbem armatorum sarcinis circumdant] *ob rem armatorum* Harlej. et Mediol. ed. anni 1480. *urbem armatorum sarcinis circumdant* Gaertn. V. ad 5, 19, 11.

§. 14. *Eos a fronte urguere pedites, ab tergo circumvecti equites*] *a fronte eos urgere* Lovel. 4. *eos ab fronte urgere* Portug. Gaertn. et Haverk. Tum *a tergo circumvecti* Leid. 1. *ab tergo circumventi* Voſſ. 2. et Haverk. V. supra hoc lib. ad c. 2, 4. Mox vocula *ita* abeſt a Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et Hearnii Oxon. C. quae intercepta videtur ab ultimis literis vocis praecedentis.

Captivorum numerus fuit septem millia CCC] Vet. lib. *septem millium ac ducentorum*. SIG. Pall. pr. ac tert. *captivorum numerus fuit VII. ad CCC.* sec. *captivorum numerus fuit septem milium ac ducentorum*. GEBH. Voſſ. et Helm. *VII. ac CC.* Sigonianus et unus e Pall. *septem millium ac ducentorum*. J. FR. GRON. *septem millium ac ducentorum* Portug. Gaertn. et Haverk. *septem millia ac CC* Harlej. *VII. ac CC* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *$VII^{m.}$ ac CCC^{ti}* Lovel. 2. *VII. ad CCCq;* Lovel. 3. *$VII^{CIƆ}CCC$* Lovel. 4. *VII a CCC* Florent. *VII a CC* Leid. 1. Hearne autem ad hunc locum monuit, se pro *trecentorum* inveniſſe *CC*

rus fuit septem millium ac ducentorum, qui omnes
nudi sub jugum missi. caesos retulere ad quatuor
15 millia octingentos. Ne Romanis quidem laeta victoria fuit. recensente consule biduo acceptam
cladem, amissorum militum numerus relatus septem
16 millium ac ducentorum. Dum haec in Apulia gerebantur, altero exercitu Samnites Interamnam,

in Oxon. N. B. et ed. Rom. principe, sed *CCC* mihi obvium fuit in edd. Rom. anni 1472. et Parm. *DCC* in edd. proximis usque ad Aldum, qui iterum *CCC* substituit. An et hic legendum *septem millium septingentorum*, vel *octingentorum?* V. supra hoc lib. ad c. 29, 17. [*septem millium trecentorum* Veith.] Insuper sequens vox *qui* non est in Lovel. 3. et *septingentos*, pro *octingentos*, habet Hearnii Oxon. C. [*ad quatuor mille* Veith.]

§. 15. *Amissorum militum numerus relatus septem millia trecenti*] Vet. lib. *septem millium et ducentorum.* SIG. Pal. sec. *septem milium et ducentorum.* GEBH. Duo priores [Voss. Helm.] *numerus relatus VII. ac CC.* Palatinus *septem millium ac ducentorum.* Qua forma Livius 22, 46, 6. J. FR. GRON. *septem et ducentorum* Haverk. *septem millium et ducentorum* Portug. *septem milium ac ducentorum* Gaertn. *septem millia ac CC* Hearnii Oxon. N. *septem millia ducenti* ejusdem C. *VII ac CC* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *VII. CC* Lovel. 2. *VII. CCC* Leid. 1. et Lovel. 3. *VII. a. CCC* Florent. *septem millium trecentorum* Hearnii Oxon. L. 1. [Veith.] Miror Gronovium, qui §. praec. lectionem Mstorum *millium ac ducentorum* in contextum recepit, hic tamen vulgatum servasse. Mihi hic quoque *septem millium octingentorum* placeret. Ceterum *τὸ laeta* in praecedentibus exsulat a Voss. 2. et Lovel. 3. [*Nec Romanis quidem* Veith.] Deinde *recensente consule cladem*, duabus vocibus omissis, est in Haverk. *recensente consule biduo accepta clade* in Hearnii Oxon. L. 1.

§. 16. *Interamnam coloniam Romanam*] Ubi et quando haec colonia deducta sit, non meminit Livius. Ptolemaeus [3, 1.] Pragutiorum oppidum aït prope Marsos. Plinius Interamnatium l. 3. ter meminit capitibus 5. 12. ac 14. ut omnino credam, non unius duntaxat oppidi nomen. GLAR. Verum est, tempore Glareani in editionibus Livii vulgaribus non reperiri, ubi et quandò Interamna colonia deducta sit. At postea Sigonius ex vestigiis Msiorum docuit, id Livium tradidisse 9, 28, 8. v. quae ibi notantur. Quod autem Glareanus suspicetur, plura hujus nominis oppida in Italia fuisse, id verissimum est. Et quidem quatuor diversa ita dicta memorat Cluverius: primum est in Umbria, de quo agit 2. Ital. ant. 7. p. 635. secundum in agro Praetutiano, de quo v. 2, 11. p. 745. tertium in Latio novo, sive in Volscis, de quo v. 3, 8. p. 1039. quartum in Bruttiis, de quo v. 4, 15. p. 1317. Tertium autem illud est, cujus hic meminit Li-

coloniam Romanam, quae via Latina eſt, occupare
conati, urbem non tenuerunt: agros depopulati 17
quum praedam aliam inde mixtam hominum atque
pecudum, colonosque captos agerent, in victorem
incidunt consulem, ab Luceria redeuntem: nec
praedam solum amittunt, sed ipsi longo atque in-
pedito agmine incompositi caeduntur. Consul, 18

vius, quod via Latina fuiſſe dicit, ubi id conlocat etiam Strabo l. 5. p. 237. Ceterum *Interannam* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Viceranam* Lovel. 2. *Interanam* Harlej. *Interanniam* Portug. *Interamniam* Gaertn. Haverk. et apud Hearoium B. *Interamnem* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. N. in cujus margine tamen *Interamnam* emendatur.

Quae via Latina est, occupare conati, urbem non tenuerunt] Duo e Pall. *qua via.* GEBH. Ita et Voſſ. 2. ac Lovel. 2. Sed in alteram lectionem consentiunt reliqui codd. Deinde *hostem non tenuerunt* Lovel. 1. Leid. 2. Haverk. et Voſſ. 1. a m. 1.

§. 17. *Hominum atque pecudum colonosque captos agerent*] *hominum pecudumque* Portug. Gaertn. et Haverk. Tum *colonosque captivos* Lovel. 2. Sed v. ad 6, 22, 4. Tum *a Luceria redeuntem*, pro *ab Luceria*, Leid. 2. *ad Luceriam* Voſſ. 2. a m. 1. et Lovel. 3.

Ipsi longo ac inpedito agmine incompositi caeduntur] *ipso longo* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Sed vox *ipsi* deficit in Haverk. Insuper *longo atque inpedito agmine* Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4, Harlej. Portug. Klock. Haverk. et omnes edd. Frobeniaoa anni 1535. vetuſtiores. Quamvis autem Hearnius nihil ex Oxoniensibus notarit, attamen vix verisimile videtur, eos omnes in vulgatum conspiraſſe. Paſſim enim Livius ante voces a vocali incipientes, non particula *ac*, sed *et* vel *atque* uti solitus eſt. quod non observantes librarii indocti innumeris locis *ac* dederunt, ubi Livius *et*, *atque*, *aut*, *at*, vel similes particulas adhibuerat. Exempla videri possunt ad 1, 13, 3. 2, 27, 2. c. 29, 4. c. 37, 6. c. 64, 3. 3, 7, 2. c. 8, 10. c. 15, 5. c. 52, 11. c. 58, 5. c. 64, 8. 4, 40, 3. 5, 20, 8. c. 21, 14. c. 40, 1. c. 42, 2. c. 52, 10. 6, 15, 11. 7, 1, 7. c. 4, 3. c. 7, 2. c. 10, 10. 8, 19, 2. et 14. 10, 12, 2. c. 25, 5. 21, 53, 7. 23, 2, 1. 35, 27, 5. 38, 18, 15. et 40, 21, 11. Ob hanc cauſſam displicere teſtatus sum conjecturam Inl. N. Heinsii *ac obscuris* emendantis supra 1, 14, 7. et Sigonii *ac Aequimaelio* legentis 33, 26, 9. Contra vero adsensus sum viris doctis ex Mſtis *at imperitae* emendantibus, pro *ac inperitae*, 2, 45, 5. *atque inpedimentis*, pro *ac inpedimentis*, 21, 34, 9. *urbem portu ac*, pro *portum ac urbem*, 24, 2, 3. *ac mutabiles*, pro *ac inmutabiles*, 38, 9, 1. *ac totius*, pro *ac universae*, in Epit. Liv. 104. quamvis Epitomarum auctor ad similes linguae suae elegantias minus adtendiſſe censeri poſſet. Ex more hoc, quem optimi scriptores, sed praesertim Livius, diligentiſſime obser-

Interamnam edicto dominis ad res suas noscendas recipiendasque revocatis, et exercitu ibi relicto, comitiorum cauſſa Romam eſt profectus. Cui de
19 triumpho agenti negatus honos, et ob amiſſa tot millia militum, et quod captivos sine pactione sub jugum miſiſſet.

varunt, menuscriptos eudiendos eſſe putavi, *ac mergentibus* exhibentes, supra 3, 16, 4. ubi vulgo editur *ac emergentibus*. *Potidaniae atque Apolloniae* 28, 8, 9. ubi nunc legitur *ac Apolloniae*. et *pati et inferre* 38, 21, 8. ubi recentiores edd. praeferuot *ac inferre*. Quum autem in his toties e librariis peccatum fuerit, et poſteriores quinque libri Livii ex unico Mſto in lucem protracti sint, hinc etiem, cod. illo invito, duobus locis controversiam movere ausus sum. Alter exſtat 41, 24, 18. *Quid suspectos alios a c invisos efficimus?* alter 42, 12, 3. *Sororem dedisse Prusiae precanti a c oranti.* ubi aliter Livium scripsiſſe mihi persuadeo. Plura alie v. apud Cel. Burmann. ed Sneton. Caes. 26. et, quem laudat, Torrent. ad Sueton. Aug. 96. Ceterum *longo ac inpediti agmine* eſt in Gaertn. Deinde *incompositi atque longo caeduntur* in Leid. 1. *incompositi atque longe caeduntur* in Lovel. 2. *caeduntur incompositi* in Haverk.

§. 18. *Interamnam edicto dominis ad res suas noscendas recipiendasque revocatis*] An *revocatos* dicit, qui, quum, hoſte ingruente, diffugiſſent, nondum ad sedes suas redierant? en *revocatis* idem eſt, quod *vocatis*, quod unus liber Hearnii habet? nam et alia cum hac praepositione composita non plns significant, quam simplicie. Praeferrem, si per libros liceret, *evocatis*. Supra c. 20, 15. *Accitique edicto domini ad res suas noscendas*. DUK. *Interanam* Harlej. *Interanniam* Portug. *Interamniam* Geertn. *Interamnem* Voſſ. ambo, Lovel. 1. 3. et Leid. 2. *Interamna* Hearnii Oxon. N. ac B. *Viceranam* Lovel. 2. *Iterim dniā* Haverk. Deinde *vocatis* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. ut censeri poſſit litera *e* e capite vocis excidiſſe propter ultimam literam praecedentis, legendumque eſſe *evocatis*. Mox voeula *et* omittitur in Voſſ. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4.

§. 19. *Negatus honos, et ob amissa*] *honos est* Port. Gaertn. et Haverk. Tum *et* deficit in Voſſ. 2. V. ad 2, 44, 3.

§. 1. *Consul alter Postumius, quia in Samnitibus materia belli deerat*] Per literae ultimae vocis *Consul* cornu linea traducta conspicitur in Lovel. 3. quasi librarius dare voluiſſet *Consulum alter*. V. ad 9, 32, 2. Sed reliqui vulgatum servant. Praeterea praepositio *in* deeſt in solo Hearnii Oxon. L. 1.

In Etruriam traducto exercitu] Omiſſa praepositione *in*, Pall. tres, et Camp. *Etruriam traducto exercitu*. GEBH. Non Rott. non Flor. neuter quoque Voſſ. egnoscunt praepositionem. Nec ego igitnr retineo. Florus 3, 10. *Classe comparata Britanniam*

XXXVII. Consul alter Postumius, quia in Samnitibus materia belli deerat, in Etruriam traducto exercitu, primum pervastaverat Volsiniensem agrum: 1
dein cum egressis ad tuendos fines haud procul 2
moenibus ipsorum depugnat. duo millia octingenti Etruscorum caesi: ceteros propinquitas urbis tuta-

transit. Tacitus 2. Annal. 54. *TramittereLesbon*. JAC.GRON. Praeter codd. Cl. Gronovio et Gebhardo laudatos praepositionem non agnoseunt etiam Leid. 1. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. B. ac C. Ita supra 8, 24, 17. *Inde Epirum devecta ad Cleopatram uxorem*. 31, 43, 5. *Equites mercede conductos Aegyptum avexit*. 33, 41, 6. *Cyprum nihilominus tendens, paullisper seditione remigum est retentus*. ubi plura videbimus. Tum *transducto* Florent. Voss. 1, Leid. ambo, et Lovel. 1. ac 2. Mox *primo*, pro *primum*, Gaertn. Insuper *Vulsiniensem* Lovel. 4. *Vulsciniensem* Lovel. 2. *Volseinensem* Haverk. et Portug. *Volsimensem* Voss. 2. et Leid. 2. V. ad 5, 31, 5. et mox hoc cap. §. 4.

§. 2. *Deinde cum egressis ad tuendos fines*] *dein* Florent. Leid. 1. et Lovel. 3. V. ad 3, 3, 6. Hinc *tum egressus* Harlej. *eum ingressus* Gaertn. a m. 1. *eum ingressos* a m. 2. *tum egressis* edd. principes. Sed *cum* jam repositum vidi in Mediol. anni 1505.

Duo millia ducenti Etruscorum eaesi] *Numerus caesorum apud Volseinios duo millia* etc. Leid. 2. et Lovel. 1. *Numerus eaesorum apud Voscinos ad duo millia* etc. Hearnii Oxon. C. qui in cod. B. *Numerus caesorum apud Volseinos duo millia* etc. se invenisse scribit; quod mihi etiam obvium fuit in Portug. Haverk. et Gaertn. (Veith.) quorum Portug. et Hearnii B. mox ignorant voces *Etruscorum eaesi*. Sed voces *Numerus caesorum apud Volseinios* ex lemmate marginali in contextum receptas esse patet. Cujus erroris alia exempla v. ad 7, 40, 4. Praeterea *eaesi duo ad cce Etruseorum* Lovel. 3. *duo millia ac CC* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Haverk. *duo millia ae ducenti* Gaertner. et Hearnii Oxon. B. *duo millia CCC* Harlej. *duo millia ad CC* Voss. 2. *duo millia ae CCC* Lovel. 2. *II. a. CCC* Florent. *V. a. CCC* Leid. 1. (*duo millia trecentos* Veith.) *duo millia octingenti* Lovel. 4. quam veram puto scripturam, quia eodem ducunt vestigia optimorum aliorumque codd. *a. CCC* vel *ac CC* praeferentium, in quibus nota numeralis *IↃ* degeneravit in *a*, ut solet. V. hoc lib. ad c. 29, 17. In uno etiam Leid. 1. librarius, *V* pro *II* dans, sollemniter erravit. V. ad 37, 22, 4.

Ceteros propinquitas urbis tutata est] *tutata erat* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *tuta erat* Gaertn. *tuta est* Voss. 2. *Tutus* pro *tuitus* veteres dixisse, docent Doct. Corte ad Sallust. Jug. 74, 3. et Oudendorp. ad Frontini 2. Strateg. 12, 3. Quum tamen, Livium voce *tutus* pro *tuitus* vel *tutatus* alibi usum esse, non meminerim, potius lectionem illam socordiae librariorum adscribo, qui ultimam syllabam τοῦ *tutata* ob prae-

3 ta est. In Rusellanum agrum exercitus traductus.
ibi non agri tantum vastati, sed oppidum etiam ex-
pugnatum: capta amplius duo millia hominum, mi-
4 nus duo millia circa muros caesa. Pax tamen cla-

cedentis similitudinem neglexerunt. Alia ejus erroris exempla v. ad 3, 7, 1. 6, 30, 6. et Corte ad Sallust. Jug. 52, 4. Eodem modo *factita* pro *factitata* dederunt 2, 2, 1. *sustenta* pro *sustentata* c. 34, 5. *mactam* pro *mactatam* 4, 19, 3. *muta* pro *mutata* 9, 23, 1. *objecta* pro *objectata* c. 34, 14. *jacta* pro *jactata* hoc cap. §. 10. *inspecta* pro *inspectata* c. 46, 4. *aptas* pro *aptatas* 21, 27, 8. *irrita* pro *irritata* 32, 3, 2. *capta* pro *captata* 38, 44, 3. His proximum est, quod *instaura* exararint pro *instaurata* 5, 16, 11. *antiqua* pro *antiquata* c. 55, 2. *sacra* pro *sacrata* hoc lib. c. 38, 12. *varia* pro *variata* 21, 28, 5. *dura* pro *durata* c. 36, 8. *continua* pro *continuata* 23, 19, 2. *integra* pro *integrata* 28, 15, 10. *aequa* pro *aequata* 29, 2, 10. *accommoda* pro *accommodata* 37, 52, 10. (* *evasta* pro *evastata* 32, 13, 9. *denuncia* pro *denunciata* 24, 37, 11.) Item haec, *nudos* pro *nudatos* 2, 5, 8. *citos* pro *citatos* c. 10, 3. (* 30, 12, 10.) *ostenti* pro *ostentati* 4, 7, 12. *intentum* pro *intentatum* 6, 39, 7. *laetus* pro *laetatus* 23, 33, 3. *publicam* pro *publicatam* 31, 13, 4. *tractu* pro *tractatu* 35, 32, 13. *liberam* pro *liberatam* 36, 17, 13. Nec non haec, *praestita* pro *praestituta* 6, 4, 5. *tum* pro *tutum* 35, 12, 11. *institum* pro *institutum* 39, 13, 14. Quin etiam contrario errore dederunt *desponsata* pro *desponsa* 1, 26, 2. *sollicitatam* pro *sollicitam* 2, 2, 4. *orbata* pro *orba* c. 47, 10. *labefactata* pro *labefacta* 3, 64, 2. *adfectata* pro *adfecta* 5, 10, 9. *infestata* pro *infesta* 10, 46, 9. *vastata* pro *vasta* 23, 30, 7. *excitata* pro *excita* 28, 24, 4. (* *inspectata* pro *inspecta* 34, 62, 16.) *vulgatata* pro *vulgata* 35, 31, 11. *incruentata* pro *incruenta* 37, 16, 12. Non multum hinc differunt *sacratam* pro *sacram* 5, 25, 7. *detractatum* pro *detractum* 6, 6, 7. *nudata* pro *nuda* 8, 27, 6. *quassatas* pro *quassas* 25. 3, 11. (* *exanimata* pro *exanima* c. 26, 10.) *captato* pro *capto* 26, 12, 15. *exercitatum* pro *exercitum* 27, 44, 6. Similiter quoque *statutos* pro *statos* 39, 13, 8. Ceterum ex vitiosa scriptura *tuta erat* vitiosior provenit *tutaverat* in Haverk. V. ad 23, 29, 16.

§. 3. *In Rusellanum agrum exercitus traductus*] *In Rosellanum agrum* Voss. 1. Lovel. 1. 3. 4. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. L. 2. B. ac C. *In Rosellanum autem agrum* Harlej. et edd. principes. Primus Aldus recte omisit particulam *autem*; quae esse solet ex numero earum, quibus librarii orationem Livianam connectere conati sunt. V. ad 21, 40, 11. *In Rossellanum agrum* Voss. 2. et Leid. ambo. *In Roscellanum agrum* Gaertn. *In Rosolanum agrum* Lovel. 2. V. supra hoc lib. c. 4, 5.

Ibi non agri tantum vastati, sed oppidum etiam expugnatum] *vastari* Voss. 2. et Lovel. 3. *vestiti* Leid. 1. *ibi non agitatum vestiti* Lovel. 4. Tum *oppugnatum* idem Lovel. 4. V. ad 21, 57, 6. *sed etiam oppidum oppugnatum* Gaertn. *sed etiam oppidum*

rior majorque, quam bellum in Etruria eo anno fuerat, parta eſt. Tres validiſſimae urbes, Etruriae capita, Volsinii, Perusia, Arretium, pacem petiere; et, veſtimentis militum frumentoque pacti cum con-

servant qnoque Portug. et Haverk.

Capta amplius duo millia hominum, minus duo millia etc. *coesa*] Voces *duo millio hominum minus* desunt in Gaertn. a librario ob voces *duo millio* repetitas omiſſae. V. ad 9, 11, 11. *duo millia hostium* legunt Hearnii Oxoniens. L. 2. et C. [Veith.] V. ad 23, 37, 11. *amplius II mil'* per compendium eſt in Lovel. 1. et tum *minus II mil'* similiter in Lovel. 2. quod ntroque loco eſt in Leid. 1. hinc *minus duob. milib.* praefert Lovel. 4. Male. Locutio plane Liviana eſt, *minus duo millia*, pro quam duo millia. Supra 3, 64, 10. *Si qui vos minus hodie decem tribunos plebei feceritis.* nbi alia exempla notavi. boc lib. c. 45, 14. *Copta minus trio millia hominum.* c. 46, 12. *Minus duo millia copti.* 21, 61, 10. *Roro umquam nix minus quotuor pedes alta jocuit.* 23, 30, 6. *Ut omnis oetatis minus viginti millia civium superessent.* 24, 47, 8. *Hispani quoque, poullo minus mille homines.* et saepiſſime alibi. Notas, quae qua ratione explicandae erant, librarius nesciebat, errandi cauſſam dediſſe, infra probabo ad 25, 9, 16.

§. 4. *In Etruria eo anno fuerat, porto est*] Vocabula *eo anno* exsulant a Lovel. 4. sequens *fuerot* ab edd. Rom. anni 1472. et Parm. Tum *est* a Voſſ. 2. *pacata est* legit Gaertn.

Tres volidissimae urbes, Etruriae copito, Volsinii, Perusia, Arretium, pacem petiere] *Tres volidissimae urbes Etrurioe captoe* Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. et Haverk. *capit* eſt in Florent. a m. 1. quum *copita* antea recte scriptum fuiſſet. Supra 9, 37, 12. *A Perusia et Cortona et Arretio, quae ferme capita Etrurioe populorum ea tempestate erant, legati.* Vocat Livius *Etrurioe capito*, quia fuerunt ex duodecim praecipuis ejus regionis urbibus. De Volsiniis id docet Cluver. 2. Ital. ant. 3. p. 557. de Arretio ibid. p. 571. de Pernsia p. 576. Sed ex earum numero Arretium et Perusiam excludit Dempſter. 4. Etrur. Reg. 8. qui de Volsiniis agit ibid. c. 15. de Arretio l. 5, 7. de Perusia ibid. c. 9. Ceterum *Volsini* Florent. *Vulsinii* Voſſ. 1. *Vulsini* Leid. ambo, et Lov. 1. *Vulscini* Lov. 2. *Vulsinum* Voſſ. 2. et Lov. 3. *Vulsinium* Lovel. 4. *Vnlscinum* Portug. et Haverk. *Volscinum* Gaertn. et Hearnii Oxon. B. qui *Vulscium* invenit in L. 1. V. snpra ad §. 1. Tum *Perusium* Gaertn. qnomodo hanc urbem poſteriori seculo adpellatam fniſſe docet Cluver. l. l. Denique *Aretium* Leid. 2. Portug. Lovel. 1. 2. 3. 4. et Gaertner. *Aretinum* Haverk. Sed Hearne auctor eſt, se *Aritium* inveniſſe in Oxon. C. *Arrectium* in margine cod. N. De orthographia hujus urbis v. Cluver. et Dempſter. l. l. Viri docti, qui 9, 32, 1. c. 37, 12. 10, 3, 2. et alibi *Aretium* dederant, hic *Arretium* receperunt, quod reliqnis locis reposui.

§. 5. *Et, vestimentis militum frumentoque pacti*] Prima vox

sule, ut mitti Romam oratores liceret, inducias in quadraginta annos inpetraverunt. multa praesens quingentûm millium aeris in singulas civitates inpo-
6 sita. Ob hasce res geſtas, consul quum triumphum ab senatu, moris magis cauſſa, quam spe inpetrandi, petiſſet, videretque alios, quod tardius ab urbe
7 exiſſet; alios, quod injuſſu senatus ex Samnio in Etruriam transiſſet, partim suos inimicos, partim collegae amicos, ad solatium aequatae repulsae si-

non adparet in Portug. Gaertn. et Haverk. ut nec ultima in Voſſ. 2. In verbis sequentibus *in undecim annos*, pro *in quadraginta*, legunt edd. Rom. anni 1472. et Parm. Error natus eſt ex adfinitate numeralium notarum *XI* et *XL*. V. ad 39, 20, 7. Tum *receperunt*, pro *inpetraverunt*, Harlej.

Mulcta praesens quingentûm millium aeris in singulas civitates inposita] Pall. tres et Camp. *singulis civitatibus imposita*. GEBH. [*in singulas civitates*] jam Andreas. Tres tamen Pall. et duo Voſſ. et Helm. *aeris singulis civitatibus imposita*. J. FR. GRON. Omnium corruptiſſime hic optimus Leid. 1. *quingentûm militum civitatum inposita*. et Lovel. 4. *quingentûm militum inposita civitati*. At *quingentûm millium aeris civitatibus imposita* Lovel. 2. *quingentûm millium aeris singulis civitatibus inposita*, praeter utrumque Voſſ. Gronovio laudatum, Leid. 2. Lovel. 1. 3. Portug. Gaertn. Haverk. [Veith.] et apud Hearnium Oxon. B. N. ac C. apud quem L. 1. *in singulis civitatibus* praefert. *quingentûm milium aerisingulas civitates inposita* Florent. cujus scriptura erroris fontem indicat: literam nempe τοῦ *aeris* ultimam *s* et praepositionem *in* primum excidiſſe, quod vox sequens a literis *sin* incipiebat: inde autem jam neceſſe fuit, ut *singulas civitates* in *singulis civitatibus* mutaretur. Solus Harlej. et forte etiam Klock. unde nihil notatur, vulgatum retinuerunt, quos sequor. *Inponere multam in civitates*, ut *inponere asses vectigales in jugera* apud Livium 31, 13, 7.

§. 6. *Spe inpetrandi petisset, videretque alios, quod tardius ab urbe exisset*] *spe impetrandi cum petisset*, vocula *quum* vel *cum* in praecedentibus deleta, et huc rejecta, Lovel. 4. Tum *videratque* Voſſ. 2. Leid. 1. et Lovel. 3. *vidissetque* Lovel. 4. Deinde *tardius ex urbe exisset* Voſſ. 1. et Lovel. 1. *tardius urbe exisset* Leid. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Sed vulgatum, quod optimi tuentur, rectum eſt. Infra 38, 4, 6. *Ne exitus inclusis ab urbe esset*. Et ita *excire ab Roma* 7, 39, 10. *educere ab urbe* 8, 15, 3. ubi etiam turbant codices. V. insuper ad 22, 2, 10. [*ab urbe exissent* Veith.] *ab urbe exivissent* Lovel. 4. V. ad 27, 19, 10. In verbis modo praecedentibus vox

bi quoque negare triumphum: *Non ita,* inquit, *Pa-* 8
tres conscripti, vestrae majestatis meminero, ut me consulem esse obliviscar. eodem jure imperii, quo bella gessi, bellis feliciter gestis, Samnio atque Etruria subactis, victoria et pace parta, triumphabo. Ita senatum reliquit. Inde inter tribunos plebis conten- 9
tio orta: pars intercessuros, ne novo exemplo triumpharet, ajebant; pars auxilio se adversus collegas triumphanti futuros. Jactata res ad populum est: 10

consul abest a Leid. 2. sed *ob senatum oris,* pro *ab senatu moris* legit Leid. 1.

§. 7. *Ad solotium aequatae repulsae sibi quoque negari triumphum*] *ad repulsae solatium aequatae repulsae* Leid. 2. et Lovel. 1. *desolatium aequotae repulsae* Lovel. 4. Tum *sibi quoque negari triumphum* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. [Veith.] et quaedam edd. principum. *sibi quoque negatum iri,* omissa voce *triumphum,* Gaertner. *sibi quoque negatum negare triumphum* Haverk. In verbis praecedentibus *aliosque injussu* Lovel. 8. V. ad 2,41,8. *alios, quod jussu* Gaertn. Hinc *in Etruriam exisset,* pro *transisset,* Portug. a m. 1. [*ex Samnio transissent* Veith.]

§. 8. *Vestrae majestatis meminero, ut me consulem esse obliviscar*] *majestatis vestrae meminero* Lovel. 4. Tum *esse me consulem obliviscar* Leid. 2. et Lovel. 1. *me consulem obliviscar esse* Lovel. 2. Sed τὸ *esse* non adparet in Portug. et Haverk. In sequentibus *bella gessi,* transpositis vocibus, Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *gestis* omittitur in Gaertn. et Haverk. Tandem *triumpho,* pro *triumphabo,* Gaertn.

§. 9. *Inde inter tribunos plebis contentio orta*] Prima vox non adparet in Lovel. 2. nec secunda in Voss. 2. Utraque per compendium scripta fuerat *Iñ int'*; hinc altera ab altera ob ductuum similitudinem facile intercipi potuit. Deinde *contentio orta est* Harlej. et edd. principes usque ad Aldum, qui τὸ *est,* a reliquis codd. exsulans, ex contextu ejecit. Id contra iterum revocarunt Paris. 1529. mox Frobenius anno 1531. atque inde reliqui usque ad Cl. Jac. Gronovium, qui denuo delevit. Errasse autem videtur Cl. Hearne, notans τὸ *est* non inveniri in edd. Aleriens. et Sigon. Certe in Sigoniana exstare vidi. Posses *Inde, inter tribunos plebis contentione orta, pars intercessuros.* Sed Gronovianam lectionem sequor, nisi quod post vocem *orta* recipiam majorem distinctionem, ut est in antiquioribus edd. quum in plerisque recentioribus sit minima.

Pars intercessuros, ne novo exemplo triumpharet, ajebant] *et ne novo exemplo* Voss. 2. et Lovel. 3. Tum *ajebat* Voss. uter-

vocatusque eo consul, quum M. Horatium, L. Valerium consules, C. Marcium Rutilum nuper, patrem ejus, qui tunc censor esset, non ex auctoritate senatus, sed jussu populi triumphasse diceret;
11 adjiciebat, *se quoque laturum fuisse ad populum, ni sciret, mancipia nobilium tribunos plebis legem inpedituros: voluntatem sibi ac favorem consentien-*

que, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. L. 2. B. ac C. Male. *pars ajebant* inlustravimus ad 5, 38, 5. Mox *collegam*, pro *collegas*, Lovel. 2.

§. 10. *Jactata res ad populum est*] *Jacta res* Pall. duo. GEBH. Non aliter etiam Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Hearnii Oxon. N. errore etiam alibi commisso. V. ad 3, 10, 3. 5, 48, 4. 38, 25, 5. (* 28, 9, 18.) et alibi. Similia v. supra hoc cap. ad §. 2. *Lata res* Voss. 1. Lovel. 2. 4. et Hearnii C. Male. Vocem *jactare* eo sensu, quo hic accipi debet, inlustravit Gronov. infra loco laud. 38, 25, 5. Tum *ad oppidum est* inepte Voss. 2. *est ad populum* Harlej. et edd. Alda priores.

Quum L. Horatium, M. Valerium consules] Legendum *M. Horatium, L. Valerium consules* ex l. 3. anno cccvi. [c. 55. et seqq.] GLAR. *M. Horatium, L. Valerium.* Fuerunt enim anno cccііі. ab urbe condita. Livius, Dionys. Cassiod. SIG. Dubium non est, quin recte emendarint Glareanus et Sigonius. Nihilominus *L. Horatium, M. Valerium consules* servant omnes Mssti, nisi quod tres postremae voces desint in Leid. 2. et Lovel. 1. atque *et cum eo L. Horatius, M. Valerius* praeferat Lovel. 4. a m. 1. in quo postea *Horatium* et *Valerium* emendavit manus altera. Praeterea *et tum* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Portug. et Gaertn. *et tum* Haverk.

C. Marcium Rutilum nuper, patrem ejus, qui tunc censor esset] *Gaium. ma. maritium. Rutilium* Pall. duo. GEBH. Ita et Voss. 2. et Lov. 3. *Gaiū Mam'cinū Rutilium nuper patrem* Lovel. 2. *Gaiū Marmaritium Rutilium nuper patrem* Leid. 1. et Lovel. 4. a m. 2. qui *C. Marmaritius Rutilius nuper pater* habuerat a m. 1. *C. Marium Rutilium nuper patrem* Gaertn. *Gaium Rutilium nuper patrem* Leid. 2. et Lovel. 1. *Rutilium* reliqui codd. et edd. usque ad Sigonium, qui recte edidit *Rutilum*. V. ad 7, 17, 6. Deinde *qui tum censor esset* Lovel. 4. Gaertn. et Portug. V. ad 2, 12, 15. *qui tñ censor esset* Haverk. *qui tunc censor erat* Hearnii Oxon. N. Mox praepositionem *ex* ignorant Portug. et Haverk.

§. 11. *Ni sciret, mancipia nobilium tribunos plebis legem inpedituros*] *nescire se M. Attilium T. Volumnium tr^{OR} plebis* prodigiose corruptus Lovel. 2. *nesciret M. concipia nobilium tribunos plebis* Voss. 2. et Lovel. 3. *nesciret*, pro *ni sciret*, etiam Lovel. 4. Non dissimili errore *ne scirem* et *nescirem* commutari, supra vidimus ad 2, 45, 12.

tis populi pro omnibus jussis esse, ac futura. Poste- 12
roque die auxilio tribunorum plebis trium, adver-
sus interceſſionem septem tribunorum et consensum
senatus, celebrante populo diem, triumphavit. Et 13
hujus anni parum conſtans memoria eſt. Poſtumi-
um, auctor eſt Claudius, in Samnio captis aliquot
urbibus, in Apulia fusum fugatumque, saucium ip-

Tum *legem* abeſt a Gaertn. et Lovel. 4. Paullo ante *Adjiciebat quoque se*, ordine mutato, Portug. Gaertn. et Haverk. *Tò se* neglegit seriba Leid. 2.

Voluntatem sibi ac favorem consentientis populi pro omnibus jussis affutura] Antiqua leetio *pro omnibus jussis esse ac futuram.* GELEN. *pro omnibus jussisse se ac futurum* Lovel. 2. *pro omnibus jussisse ac futuram* Voſſ. 2. *pro omnibus jussisse ac futurum* Lovel. 3. *pro omnibus jussisse ac futuro* Lovel. 4. *pro omnibus jussisse ac futura* Leid. 1. *pro omnibus jussis esse affuturum* Portug. *pro omnibus jussis adfuturam* Harlej. *pro omnibus jussis affutura* Oxon. N. in margine et ed. Aler. apud Hearnium. *pro omnibus jussis esse ac futurum* Gaertn. et Haverk. *pro omnibus jussis esse ac futura* Florent. Leid. 2. et Lovel. 1. Gelenii lectionem non damno; ut *futuram* referatur ad nomen remotius *voluntatem.* Ita 5, 25, 6. *Urbs et ager, quae et ipsa voto continetur.* Ferri etiam poſſet *futurum*, ut respiceret proximum *favorem.* Auctoritas tamen eodicum *futura* praeferentium efficit, ut eam leetionem malim. *Voluntatem ac favorem futura*, ut 4, 57, 6. *Quam gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus essent.* ubi v. alia. Ceterum *favorem conscientem populi* Lov. 2. *favorem consentiens populi* Voſſ. 2. *factiorem consentiens populi* Lovel. 3. *factionem consentiens populi* Lovel. 4. *favorem populi consentientis* Port. Gaertner. et Haverk.

§. 12. *Posteroque die auxilio tribunorum plebis trium*] *Postero die* Gaertn. et edd. ante Frobenianam anni 1535. Sed vox *die* deficit in Voſſ. 2. Tum *tribunorum plebis auxilio trium* Portug. Gaertn. et Haverk. Neque aliter Leid. 2. et Lovel. 1. nisi quod insuper omittant voeem *trium.* Mox *ex consensu*, pro *et consensum*, Lovel. 4. contra sententiam Livii.

§. 13. *Postumium, auctor est Claudius, in Samnio captis aliquot urbibus*] *Postumium auctorem Claudius* Leid. 2. et Lovel. 4. Sed per eompendium scriptum fuerat *auctor ē*, quod faeile depravari potuit in *auctorē.* Non diſſimili modo *intercessiōe*, sive *intercessione*, datum erat pro *intercessio ē*, sive *intercessio est.* V. supra ad 9, 8, 13. *idē*, sive *idem*, pro *idē*, sive *id est.* V. ad 10, 8, 10. (* 36, 7, 16.) Deinde *urbibus aliquot* Portug. Gaertn. et Haverk. qui iidem etiam paullo ante legunt *constans est memoria.*

In Apulia fusum fugatumque, saucium ipsum] *in Apuliam*

sum cum paucis Luceriam compulsum: ab Atilio
14 in Etruria res gestas, eumque triumphasse. Fabius, ambo consules in Samnio et ad Luceriam res gessisse, scribit, traductumque in Etruriam exercitum, (sed ab utro consule non adjecit) et ad Luceriam utrim-

Voss. ambo, Leid. ambo, Lov. 1. 3. 4. Harlej. Hearnii Oxon. N. et edd. vett. pro quo *in Apulia* reposuit Ascensius anno 1513. Tum *saucium esse ipsum* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. *saucium*, omisso τῷ *ipsum*, Gaertn. In sequentibus *Luceria compulsum*, pro *Luceriam*, Leid. 2. et Lovel. 1.

Ab Atilio in Etruria res gestas, eumque triumphasse] Fasti utrumque. V. Pighium ad Ann. urbis CCCCLIX. et Perizon. Animadv. Hist. c. 6. p. 216. DUK. *res gestas in Etruria* Haverk. *in Etruriam res gestas* Gaertn. Quod dictum esse posset, quemadmodum *bellum in Italiam*: de quo v. ad Epit. Liv. 21.

§. 14. *Ambos consules in Samnio et ad Luceriam res gessisse, scribit*] *ambo consules* Florent. Quamvis autem reliqui nihil mutent, ejus tamen auctoritati cedendum, et lectionem hanc recipiendam censui, quod saepe Livius *ambo* et *duo* casu quarto genere masculino dicere solitus fuerit. V. infra ad 35, 21, 5. Deinde *in Samnio et Luceriam* Lovel. 1. *in Samnio et Luceria* Leid. 2. Tum *scripsit* Leid. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Mox *traductum in Etruriam*, pro *traductumque*, Harlej. *traductum in Etruria* Haverk. et *ab utroque consule*, pro *ab utro*, Harlej. V. ad 8, 6, 13.

§. 15. *Inque ea pugna Jovis Statoris aedem votam, ut Romulus ante voverat*] *in qua pugna* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. ac B. *in eaque pugna* Harlej. et edd. Aldina vetustiores. Deinde *notam* et *noverat* Lovel. 3. *Notus* et *Votus* in Mstis confundi, vidimus ad 5, 13, 7. Similiter autem librarii etiam confuderunt verba *novi* et *vovi*. Exempla exstant 5, 23, 8. 9, 43, 25. et alibi. *vocaverat* est in Haverk.

Sed fanum tantum, id est locus, templo effatus, jam sacratus fuerat] Lib. meus: *id est locus templo jam sacratus fuerat*. recte, si abjicias glossema, *id est locus templo jam sacratus*. Festus in *Sistere fana*. et Varro 5. de LL. [p. 54.] KLOCK. in tom. 1. Syll. Epist. quas Cel. Burm. edidit p. 393. Variat hic locus in libris, qua manu exaratis, qua cusis. Pal. pr. *primus locus temploe ffatus sacratus fuerat*. sec. *sed tantum idem locus templo factus fuerat*. ad marginem adscriptum ostendit: *sed fanum tantum, id est, locus templo effatu sacratus fuerat*. tert. *locus temporis effatus sacratus fuerat*. Haec MSS. Veteres editiones vero, et in his Andreae, *sed fanum tantum, id est locum templo effatus fuerat*. Campani dein *sed fanum tantum, id est locus templo jam sacratus effatus fuerat*. GEBH. Aliter Ovidius 6. Fast. 793.

utrimque multos occisos. inque ea pugna Jovis Statoris aedem votam, ut Romulus ante voverat: sed fanum tantum, id est locus, templo effatus, sacratus fuerat. 15

Ceterum, hoc demum anno ut aedem etiam fieri senatus juberet, bis ejusdem voti damnata respublica in religionem venit. 16

Tempus idem Stator aedis habet, quam Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.

V. Donatum 2. Romae vet. et nov. 13. et Nardinum 4. Rom. vet. 13. DUK. *sed fanum tantum, id est locus templo jam sacratus effatus fuerat*, transpositis solum vocabulis, Florent. Harlej. et edd. Tarvisinae, ac quaedam aliae. *sed fanum tantum, id est locus, templo effatus, sacratus fuerat*, una vocula omissa, Leid. 1. Lovel. 4. Voff. 2. et Hearnii Oxon. B. *sed fanum tantum, id est locus templo effatus fuerat* Voff. 1. Lovel. 1. a m. 1. (*locum* emendatur a m. altera) Hearnii Oxon. N. et ed. Rom. anni 1472. *sed fanum tantum locus templo effossus sacratus fuerat* Lovel. 2. *sed fanum tantum idem locus templo effatus sacratus fuerat* Lovel. 3. *sed fanum tantum idem locum templo effatus fuerat* Leid. 2. Scriptum fuerat per compendia *id ē*, sive *id est*, quod nullo negotio mutari potuit in *idē*, sive *idem*. V. ad §. 13. *sed tantum idem locus templo effatus sacratus fuerat* Gaertn. et apud Doujat. unus Colbert. *sed tamen idem locus templo effatus sacratus fuerat* Portug. et, auctore Doujatio, Memmian. ubi *tm̄*, sive *tantum*, perperam mutatur in *tn̄*, sive *tamen*. V. ad 9, 12, 6. *fanum* autem ob similitudinem τοῦ *tamen* excidit. *sed tamen id locus templo factus fuerat* Haverk. A vulgato non recedo, nisi quod voculam *jam*, vix in uno vel altero obviam, expunxerim.

§. 16. *Bis ejusdem voti damnata respublica*] Nemo, credo, umquam sic est Latine locutus: *respublica venit in religionem, damnatus voti venit in religionem, ut hoc faceret*. Exemplo ab uno disce, ut soleat Livius loqui. 22. [33, 7.] *In religionem etiam venit, aedem Concordiae, quam per seditionem militarem biennio ante L. Manlius praetor in Gallia vovisset, locatam ad id tempus non esse*. Scribendum igitur, *bis ejusdem voti damnata republica*. Nempe postquam jam bis respublica voto Jovi Statori facto servata erat, visum est senatui ad religionem pertinere, ut justa aedes tam facili Deo conderetur. J. FR. GRON. Cicero 2. de Nat. Deor. 4. *Gracchus quum comitia nihilominus perfecisset, remque illam in religionem venisse populo sentiret, ad senatum retulit*. DUK. Emendatio Gronovii facillima est, si velimus per siglas scriptum fuisse *voti damnata R. P.* idque a librariis non intellectum fuisse. Alia exempla v. ad 5, 49, 9. (* 25, 6, 3.) 26, 35, 5. 39, 16, 3. Quum tamen in vulgatum conspirent omnes codd. et Cel. Dukerus ex Cic. laudarit *res venit in religionem*, non video, cur vulgatum ferri nequeat, modo junctim capiamus *respublica damnata voti venit in religionem*.

1 XXXVIII. Sequitur hunc annum et consul insi-
gnis L. Papirius Cursor, qua paterna gloria, qua
sua, et bellum ingens victoriaque, quantam de Sam-
nitibus nemo ad eam diem, praeter L. Papirium
2 patrem consulis, pepererat: et forte eodem conatu

§. 1. *Qua paterna gloria, qua suu*] *tam puterna gloria, quam sua* Voff. 2. Lovel. 3. 4. Hearnii Oxon. N. in margine, et non paucae edd. vett. *tum paterna gloriu, tum sua* Lovel. 2. Nihil muto. Supra 2, 35, 4. *Usique sunt quo suis quisque, quo totius ordinis viribus.* ubi etiam turbant codd. c. 45, 3. *Ut nihil movebant, qua consules ipsos, qua exercitum increpando.* ubi v. Gebhard. Particulas has inluftraverat etiam Gronov. in priori ed. notarum Livii ad 35, 23, 2. sed ea poftea transtulit in 3. Obs. 12. V. etiam Cl. Cortium ad Plinii 6. ep. 28, 1. 9. ep. 2, 2. Rittersh. ad Plinii 10. ep. 18, 2. Periz. ad Valer. Max. 2, 1. in princ. Torren. ad 4, 7, 7. et viros doctos ad eumdem Val. 4, 9. 14. In praecedentibus voces *consul insignis* neglectae erant a librario Gaertn.

De Samnitibus nemo ad eom diem, proeter L. Popirium patrem consulem, pepererat] Cl. Puteanus notaverat in Fulvii cod. *patrem cos.* id quod explicare malebat *patrem consulis.* Etsi enim Samnites a L. Papirio consule (fuit autem quinquies) saepe proelio victi sint; tamen illa nobilis victoria propter arma eorum auro argentoque insignia, quam respicit hic Livius, parta eft ab eodem dictatore anno U. C. CCCCXLIV. Sic ille. Mihi autem vetuftos libros adhibenti paruit, hoc vitium effe admodum recens: nam Juntas, Gryphius, Curio *cos.* ut Fulvii liber. at Andreas, Tarvisin. Venet. Beccar. Parisiensis cum Ascensii, tum Saveterii, Moguntini plane, *patrem consulis.* J. FR. GRON. *consul'* per compendium Lovel. 2. *consul*, compendii nota omiffa, Leid. ambo, Gaertn. et Haverk. ut sit, *nemo consul praeter L. Papirium patrem.* Verum, ut jam Putean. apud Gronovium observavit, praecipuam de Samnitibus victoriam Papirius non consul, sed dictator reportavit. *cons.* Lovel. 1. et 4. *cos.* ante Juntam jam Aldus dedit. *consulem* vero primus Sigonius, et inde Gruterus in ultima editione, quum Aldo priores legant *consulis*, quod in multis etiam meorum codd. supereft, et in Memmiano legi Doujatius teftatur. Et id probat etiam Doct. Oudend. ad Front. 2. Strateg. 4, 1. Infra c. 46, 7. de noftro Papirio: *Aedem Quirini ab Dictatore patre votum filius consul dedicavit.* Et ita de Fabio 24, 45, 4. *Consulis pater Fabius.* et contra 8, 7, 1. *T. Manlius consulis filius supra costra hostium cum suis turmolibus evasit.* 24, 9, 4. *Q. Fabius consulis filius.* c. 12, 6. *Q. Fabium propraetorem (is filius consulis erat) Luceriam Groccho succedere jubet.* et c. 43, 5. *Q. Fabius Moximus consulis filius.* De cauffa erroris v. ad 10, 10, 2. Ceterum *de Samniti* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *ad diem*, omiffa media voce, Voff. 2. *ad eum diem* Lovel. 1. *ad eam diem de Somnitibus nemo*, in alium ordinem congeftis vocabulis, Lovel. 4.

§. 2. *Eodem conatu adparatuque omni opulentia insignium*

adparatuque omni opulentia insignium armorum bellum adornaverant: et Deorum etiam adhibuerant opes, ritu quodam sacramenti vetuſto velut initiatis militibus, delectu per omne Samnium habito nova lege: ut, qui juniorum non conveniſſet ad impera- 3

armorum] *conatu adparatu*, copula omiſſa, Portug. *omittitur* et vox *omni* in Lovel. 4. sed relicta lacuna. *omnia opulentia insigni* Lovel. 2. *omni opulentia insignia armorum* Gaertn. *omni opulentia insignum armorum* Portug. et Haverk.

Et opes Deorum etiam adhibuerant] Pall. pr. ac tert. *opes etiam Deorum adhibuerant*. sec. *et Deorum etiam opes adhibuerant*. Vetuſtae duae editiones *et Deorum etiam adhibuerant opes*. GEBH. Cl. Gronov. edidit *et Deorum etiam adhibuerant opes*: qui ordo verborum non tantum supereſt in vetuſtioribus edd. verum etiam in Harlej. et Florent. nisi quod hic praeferat *adhibuerunt*. sed *et Deorum etiam opes adhibuerant* legunt Voſſ. 1. Leid. 2. Lov. 1. Port. et Haverk. *et Deorum opes etiam adhibuerant* Gaertn. *opes etiom Deorum adhibuerant*, exsulante prima vocula *et*, Lovel. 2. et 3. *Deorum etium opes adhibuerant* Voſſ. 2. *et Deorum etiam adhibuerant*, sine voce *opes*, Leid. 1. Lovel. 2. et Hearnii Oxon. L. 2. B. et C. *Opes* hic notat auxilium. Supra 7, 28, 4. *Deorum quoque opes adhibendas ratus, inter ipsam dimicationem aedem Junoni Monetae vovit*. V. Perizonii Animadv. Hiſt. c. 7. p. 245. Mox *ritu quodam sacramento vetusto*, pro *sacramenti*, Gaertn. Tum *vitiatis militibus*, pro *initiatis* Leid. 2. et Lovel. 1.

Delectu per omne Samnium habito nova lege] *dilectu* Florent. et Leid. 1. V. ad 37, 51, 7. Hinc *per omnem Samnium* Harlej. et Lovel. 1. a m. 1. *per omnium Samnium* Haverk. Tum *habita nova lege* idem Haverk. V. ad 6, 3, 8.

§. 3. *Qui juniorum non convenisset ad imperatorium edictum, quique injussu abisset*] *non venisset ad imperatorem, quique* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *non convenisset ad imperatorem, quique* Harlej. et edd. prioribus aetate proximae, usque dum Aldus subſtitueret *non convenisset ad imperatorum edictum, quique*. quod etiam supereſt in Florent. Voſſ. 2. Leid. utroque, (nisi quod eorum poſterior habeat *convenissent*) Lovel. 1. 2. 3. 4. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. et C. *non convenisset ad imperatum edictum, quique* Portug. Tandem *non convenisset ad imperatorium edictum, quique* vulgavit Froben. anno 1535. idque in Voſſ. 1. unde nihil notatur, superfuiſſe videtur. Quamvis autem plerorumque codd. lectio *ad imperatorum edictum* ſtabiliri poſſe videatur loco Livii supra 3, 20, 3. *Conventuros se jussu consulis, nec injussu abituros*, vulgatum tamen, quod Frobenius reſtituit, *ad imperatorium edictum* praeferendum puto, quod lectio illa eruditior sit, quam ut a librariis profecta eſſe censeri poſſit, qui *imperatorum* dederunt, quoniam *injussu* absolute positum ipsis displicuerit; quod tamen Livio familiare eſt.

torium edictum, quique injussu abisset, caput Jovi
4 sacratum esset. Tum exercitus omnis Aquiloniam
est indictus. ad quadraginta millia militum, quod
5 roboris in Samnio erat, convenerunt. Ibi mediis
fere castris locus est conseptus cratibus pluteisque,
et linteis contectus, patens ducentos maxime pedes
6 in omnes pariter partes. Ibi ex libro vetere linteo

V. ad 7, 12, 12. *imperatorum* autem datum est pro *imperatorium*, quemadmodum saepe commutantur *gladiatorum* et *gladiatorium*. V. Cel. Burm. ad Suet. Caes. 20. 31. et ad Tiber. 7. (* Epit. Liv. 28. 28, 21, 1.) Praeterea *abiisset* Portug. Gaertn. et Haverk. V. supra hoc lib. c. 36, 3.

Caput Jovi sacratum erat] Vet. lib. *sacratum esset*. SIG. *sacratum esset* margo Pal. sec. qualem lectionem inventam inseruit editionibus posterioribus Sigonius: vetustissima cum Pall. tribus habet *erat*, Campani *caput Jovi sacratum etc.* GEBH. *erat* servant omnes mei, nisi quod unus Voss. 1. unde nihil notatur, *esset* habuisse videatur: quod verum est. Insuper *caput Jovis sacratum* Leid. 1. Sed ultima litera τοῦ *Jovis* adhaesit voci ob primam sequentis, unde repetita est. V. ad 28, 25, 2. *caput Jovi sacramentum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 4. *Exercitus omnis Aquiloniam est indiotus*] Vox *omnis* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *Aquilonia* est in Portug. et Haverk. Deinde *est inductus* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. et Hearnii Oxon. L. 2. et N. in cujus postremi margine recte emendatur *indictus*. Saepius ita peccarunt librarii. V. ad 2, 38, 5. 4, 25, 9. 6, 12, 1. c. 26, 4. c. 39, 10. 9, 42, 11. 40, 41, 4. (ubi ipsam locutionem inlustravimus) et viros doctos ad Suet. Aug. 23.

Ad quadraginta millia militum, quad roboris in Samnio erat] *ad LX. millia* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 4. et Hearnii Oxon. N. *ad sexaginta millia* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Ita in Livio etiam nunc peccari infra 21, 29, 3. existimat Gronov. ad eum locum. (* v. etiam ad 36, 40, 12.) Tum *quod in Samnio roboris erat* Lovel. 4.

§. 5. *Mediis fere castris locus est conseptus cratibus*] *locus est conspectus crateis* Haverk. *locus conspectus est cratibus* Lovel. 4. *locus conseptus est cratibus* Voss. 2. et Lovel. 3. (*conseptus cum cratibus* Veith.) Mox *pluteisque linteis contectus* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *pluteisque et linteisque contectus* Lovel. 2. *pluteisque et linteis est confectus* Voss. 2. a m. 1. V. mox ad §. 8. at illud *est* in Voss. 2. delet manus altera.

Patens ducentos maxime pedes in omnes pariter partes] *patens ccc maxime pedes* Lovel. 2. *patens ad ducentos maxime pedes* Portug. *patens ducentos ad maxime pedes* Gaertn. et Haverk. *patens ducentos maxime pedites* Voss. 2. Insuper vox *pariter* exsulat a Lovel. 3. 4. et Voss. 2. (Veith.)

lecto sacrificatum, sacerdote Ovio Pactio quodam, homine magno natu, qui se id sacrum petere adfirmabat ex vetusta Samnitium religione; qua quondam usi majores eorum fuissent, quum adimendae Etruscis Capuae clandestinum cepissent consilium. Sacrificio perfecto, per viatorem imperator adciri 7
jubebat nobilissimum quemque genere factisque.

§. 6. *Ibi ex libro vetere linteo lecto sacrificatum, sacerdote*] Illud *lecto* vide utrum ad *libro*, an ad *sacerdote* referendum. Praeterea qualis haec compositio? GLAR. Sunt, qui ambigant, *lecto* ad librum, an ad sacerdotem referendum sit. Mihi non est dubium, quin ad librum referatur: hic enim est sensus. In eo linteis contecto loco ex veteris libri lintei lectione sacrificatum est, Ovio Paccio quodam sacerdote rem divinam faciente. SIG. *libro veterum linteo lecto* Lov. 4. sed ultimam vocem *lecto* non agnoscit Hearnii Oxon. L. 1.

Sacerdote Ovio Paccio quodam, homine mogno natu] Corrupte Pall. duo *Obvio Patrio.* sec. *obvio A. Pactio.* Andreae ed. *A. Paccio.* Campan. *Ovio Pactio.* GEBH. *A. Pactio* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *Obvio Amilio Paccio* Voss. 1. *Obvio Anullo Pactio* Leid. 2. et Lovel. 1. *Obvio Aulo Pactio* Haverk. *Obvio Avulo Potrio* Hearnii Oxon. C. Et ita etiam ejus N. nisi quod vocem *Patrio* non agnoscat. *Obvio Potrio* ejusdem L. 1. *Ovio Patrio* L. 2. *Obvio Patricio* Lovel. 3. *Obvio Pactio* Voss. 2. et Gaertn. *Ovio Pactio* Florent. Lovel. 4. et Portug. Quam lectionem admisi. De nomine *Ovius* v. ad 9, 7, 2. *Vibius autem et Pactius fratres longe nobilissimi gentis Bruttiorum* memoratur 27, 15, 3. Deinde *quodam honore magnotu* Leid. 2. *quodam honore mogno natu* Lovel. 1. *homine quodam mogno notu* Portug. *quodam homine maximo natu* Gaertn. Sed *magno natu* passim obcurrit. ut 2, 8, 4. c. 23, 3. et c. 40, 2. 3, 58, 1. et c. 71, 3. 5, 34, 3. 21, 34, 2. 26, 49, 11. et alibi. Vocem *quodam* omittunt Florent. et Lovel. 4. Mox *patriae*, pro *petere*, Haverk. et Hearnii Oxon. N. in cujus tamen posterioris margine *petere* recte emendatur.

Qua quondam usi majores eorum fuissent, quum adimendae Etruscis Capuae] *qua quondam nisi* Lov. 3. Hinc *adnuendae Etruscis Capuae* Gaertn. *aliunde Etruscis Capuoe* Lov. 4. *adimendi Etrusci Capuae* Voss. 2. et Lov. 3.

§. 7. *Sacrificio perfecto, per viatorem imperator adciri jubebat*] *Sacrificio peracto* Lovel. 4. Utrumque in usu fuit Livio. Et quidem alterum 22, 11, 1. *Ita rebus divinis peractis, tum de bello reque de publica dictator retulit.* 40, 6, 5. *Mos erat, lustrationis sacro peracto exercitum decurrere.* Alterum 22, 1, 6. *Latinis feriis actis, sacrificio in monte perfecto, votis rite in Capitolio nuncupotis.* et 23, 14, 2. *Rebus divinis perfectis, latoque, ut solet, ad populum, ut equum escendere liceret.* De-

8 singuli introducebantur. Erat quum alius adpara-
tus sacri, qui perfundere religione animum poſſet;
tum in loco circa omni contecto arae in medio, vi-
ctimaeque circa caesae, et circumſtantes centuriones
9 ſtrictis gladiis. Admovebatur altaribus miles, ma-

inde *aecersiri jubebat* Lovel. 4. In verbis sequentibus vox *quemque* omittitur in Lovel. 1.

§. 8. *Erat quum alius adpatus sacri, qui perfundere religione animum posset; tum in loco*] *tum alius adparatus* etc. *eum in loco*, particulis trajectis, Lovel. 2. *tum alius adparatus* etiam Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 3. Hearnii Oxon. L. 2. C. N. et edd. ante Frobenianam anni 1535. V. ad 6, 23, 3. *Erat tamen alius adparatus* Harlej. et Hearnii Oxon. N. in margine. *Erat tñ alius adparatus* Haverk. V. ad 22, 17, 5. *Erat enim alius adparatus* Gaertn. Praeterea *religionem* Leid. 2. et Lovel. 2.

In loco eirca omni contecto additae arae in medio, victimaeque circa eaesae] *additae* redundat. GELEN. Paullo ante hunc locum linteis contectum dixit. In hoc ergo loco tam undique clauso erant *arae* in medio, vel, ut Feſtus aït [v. *Legio*,] *ara*. SIG. Paucae erant edd. quae exhibebant vocem a Gelenio expunctam, paucae ejus loco legebant *adipe*, quod in Harlej. etiam obcurrit. Hearne autem ex Oxon. N. laudat *omni confecto adipe in medio*, voce *arae* omiſſa. Reliquae edd. vett. vocem ejectam ignorant; quibus favent alii omnes codd. Erroris fontem egregie aperit optimus Florent. cujus librarius pro *arae* dedit *ape*, literis *P.* et *R.* confusis, quae saepiſſime in Mſtis commutari solent. Exempla dabo ad 23, 1, 6. Ex voce *ape*, quae nihil notat, poſtea factum eſt *adipe* in cod. Hearnii, hinc utraque lectione juncta *adipe arae* datum in aliis; ex quo quum sensus commodus non adpareret, id mutatum eſt in *additae arae*: quarum vocum priorem Gelenius induxit: eum autem verum vidiſſe, tot codicum consensus indicat. Insuper *omni in loco circa* alio ordine Portug. Gaertn. et Haverk. quorum primus etiam omisit vocem proximam *contecto*. Sed male. Indicat enim Livius locum, quem *linteis contectum* fuiſſe supra §. 5. dixerat. Quod autem cod. Hearnii *confecto* legat, erranti scribae tribuendum eſt. V. ad eumdem §. 5. Praeterea *victimae circum caesae* Lovel. 2. Sed v. ad 4, 12, 9. et mox §. 11.

§. 9. *Admovebatur altaribus miles, magis ut victima, quam ut saeri particeps*] Perperam in Pall. et in ed. Andreae *Admovebantur altaribus magis*. GEBH. Ita et Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Haverk. Hearnii Oxonienses, et ed. Rom. anni 1472. quod displicet, tum quia omnia, quae sequuntur, itidem in pluralem mutanda forent, quod tantum in paucis faciunt nonnulli codd. ut mox per partes indicabimus, et quisque inde colligere poterit; tum quia *singuli introducebantur*, ut Livius inquit, adeoque numerus singularis magis convenit. Sed *Admovebatur altaribus*, *magis* insuper Flor. Voſſ. 1. Leid. 1. et Gaert-

gis ut victima, quam ut sacri particeps: adigebatur-
que jurejurando, quae visa auditaque in eo loco
essent, non enunciaturum. Dein jurare cogebatur 10
diro quodam carmine, in exsecrationem capitis fa-
miliaeque et stirpis composito, nisi isset in proe-

ner. quod etiam Aldus in contextum recepit. ut adeo in excludendo vocem *miles* consentiant ferme omnes codd. et ad verbum *Admovebatur* ex praecedentibus revocandum sit *nobilissimus quisque singulatim introductus*. Non audeo tamen vulgatum movere. Deinde *magis victimarum, quam sacri participes* Portug. *magis victimarum, quam sacri principes* Hearnii Oxon. B. *magis ut victimarum, quam ut sacri particeps* Gaertn. *magis ut victimarum, quam ut sacri participes* Lovel. 2. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. ac C. Sed an victimarum participes non sunt participes sacri? *magis ut victima, quam ut sacri participes* Voss. 2. Lovel. 3. et quaedam ex vett. edd. Verum ita saltem dari debebat *magis ut victimae, quam ut sacri participes*, ut praefert Lovel. 4. quod tamen nec ipsum probo ob ea, quae ad prima hujus periodi verba dicta sunt.

Adigebaturque jurejurando, quae visa auditaque in eo loco essent, non enunciaturum] Perperam in Pall. et in editione Andreae *adigebanturque*. GEBH. *adiciebaturque jurejurando* Leidens. 1. *adicebaturque jurejurando* Florent. et Lovel. 2. ac 3. *adjiciebanturque jurejurando* Haverk. *adjiciebaturque jurejurando* Gaertn. *adigebanturque jurejurando* Lovel. 4. Portug. et Hearnii Oxon. B. L. 2. ac C. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. *adigebatur, quae jurejurando visa* Voss. 2. Tum *quae visa auditaque in eo loco choissent* Voss. 1. et Leid. 2. *quae visa audita eo loco choissent* Lovel. 1. *quae visa auditaque in eo luco coissent* Lov. 2. *quue visa auditaque eo in loco coiissent* Gaertn. Deinde *non enunciaturus* Portug. V. ad 34, 29, 9. *non enunciaturi* Lovel. 2. *non enunciaturos* Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Particula vero negativa non est in Gaertn.

§. 10. *Dein jurare cogebatur*] Perperam in Pall. et in ed. Andreae *Dein jurare cogebantur*. GEBH. *Deinde* Leid. 2. Lovel. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. V. ad 3, 3, 6. Tum *cogebantur* quatuor posterius memorati codd. cum Hearnii Oxon. L. 2. et C. *cogebant* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 4. Harlej. Hearnii Oxon. N. et edd. principes, pro quo *cogebatur* substituit Mogunt. Id autem receperunt Colon. Cervic. Ascens. anno 1530. et inde reliqui.

Nisi isset in proelium, quo imperatores duxissent] *nisi esset* Harlej. cum edd. Rom. anni 1472. Parm. et Mediol. anni 1480. V. ad 27, 44, 3. *nisi essent* Haverk. *nisi issent* Lov. 2. et Hearnii Oxon. N. L. 2. ac C. Ceterum sensum hujus loci docet Gronov. ad 34. 16, 1. Tum quod *imperatores* Florent. a m. 1. Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4.

Et si aut ipse ex acie fugisset, aut, si quem fugientem vidisset] Prius *si* deficit in Voss. 2.

lium, quo imperatores duxiſſent: et si aut ipse ex acie fugiſſet, aut, si quem fugientem vidiſſet, non
11 extemplo occidiſſet. Id primo quidam abnuentes juraturos se, obtruncati circa altaria sunt: jacentes deinde inter stragem victimarum documento ce-

et si vir ipse ex acie fugisset legunt Gaertn. et Haverk. *et si aut ipsi ex acie fugissent* Lov. 2. *et si aut ipse fugisset ex acie* Lovel. 4. Deinde *fugientem vidissent*, et in sequentibus *occidissent* Lovel. 2.

§. 11. *Id primo quidam abnuentes juraturos se, obtruncati circa altaria sunt*] *Id primo quidem* Voſſ. 2. et Lovel. 4. V. ad 39, 17, 5. *In primo quidem* Gaertn. Tum *circum altaria* Haverk. V. ad §. 8. Mox *jacent deinde inter stragem* Voſſ. 2. *jacentes deinde in stragem* Lovel. 2. V. ad 38, 57, 6. Deinde *documentis ceteris fuere*, pro *documento*, Voſſ. 1. et Lovel. 2. ac 3. V. ad 6, 3, 8. *abnuentes juraturos sementis ceteris fuere*, reliquis omiſſis, Lovel. 4. Tandem *ut abnuerent*, pro *ne*, Gaertn.

§. 12. *Ea detestatione obstrictis, decem nominatis ab imperatore, eis dictum*] *ea destinatione* Voſſ. 1. pro varia lectione, Voſſ. 2. Lovel. 4. et Hearnii Oxoniensis [?] in margine. *eadem aestimatione* Lov. 3. Cl. Ant. Perizon. locum hunc ad marginem cod. sui ita legendum conjecit: *Primoribus Samnitium ea detestatione obstrictis, decem nominati ab imperatore; queis dictum*. V. mox ad verba sequentia.

Eis dictum, ut vir virum legerent] Vet. lib. *eis edictum*. sic supra 9, [39, 5.] *Etrusci lege sacrata coacto exercitu, cum vir virum legisset*. Et Virgil. 11. Aen. [632.] *Legitque virum vir*. SIG. *eis deiñ, ut vir* Gaertn. *eis edictum* Portug. et Hearnii Oxon. B. An vocula ejecta legendum *obstrictis, decem nominatis ab imperatore edictum?* hoc sensu. Quum primores Samnitium hac deteſtatione obſtricti eſſent, decem ex eorum numero ab imperatore nominatis edictum eſt. Praeterea *vis visum legerent* Voſſ. 2. et Lovel. 3. neque aliter Leid. 1. nisi quod vocem *legerent* omittat. *vis jussum legerent* Lovel. 2. Voces *vir virum* desunt in Lovel. 4. relicta tamen lacuna. *legeret* autem Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. B. C. N. [Veith.] et multae ex vetuſtioribus edd. Vulgatum eodem modo dictum eſt, quo 2, 10, 9. *Dum alius alium, ut proelium incipiant, circumspectant*. 3, 50, 12. *Decemviri perturbati alius in aliam partem castrorum discurrunt*. 7, 8, 2. *Equites, alius alium increpantes, inferunt pedem*. 37, 24, 10. *Non tam victoria laeti, quam alius alium accusantes*. Quae vero Modius de locutione *vir virum legit* ad initium cap. seq. notarat, expunxi, quod apud Briſſ. 4. de Form. p. 346. unde descripta sunt, commode legi queant.

Donec sexdecem millium numerum confecissent] *XVI numerum* Gaertn. *XVI. militum numerum* Voſſ. 1. et Lovel. 1. *XVI millia militum numerum* Leid. 2. [*donec sedecim millia* Veith.] Deinde *implerent* Lov.

teris fuere, ne abnuerent. Primoribus Samnitium 12
ea detestatione obstrictis, decem nominatis ab imperatore, eis dictum, ut vir virum legerent, donec sexdecim millium numerum confecissent. ea legio linteata ab integumento consepti, quo sacrata no-

4. quod ex interpretis expositione natum est. Infra 29, 35, 10. *Hasdrubal intentissima conquisitione quum ad triginta millia peditum, tria equitum confecisset.* ubi vide.

Ea legio linteata ab integumento consepti, quo sacrata nobilitas erat, adpellata est] ut *Septum*, sic *Conseptum* dicitur, qua voce usus et Varro et Columella. Vocat autem *conseptum* locum undique septum cratibus, qui, quod linteis erat contectus, *linteatae* legioni dedit nomen, quae ibi conscripta est. Quare Festus ait [v. *Legio.*] *Legio Samnitium linteata appellata est, quod Samnites intrantes singuli ad aram, velis linteis circumdatam, non cessuros se Romano militi juraverunt.* SIG. Quidam, hunc locum explanantes, dixere, legionem *linteatam* dictam, eo quod linteis loricis seu thoracibus armarentur: ait enim Livius, *linteatam* legionem appellatam *ab integumento, quo erant consepti.* Antiquos vero lineis seu linteis loricis usos, constare ajunt. Aemilius Probus seu, ut alii, Cornelius Nepos in vita Iphicratis [c. 1.] scribit, illum Atheniensibus loricas linteas pro aeneis tradidisse, ut expeditiores in militari officio essent. Ad haec ab Homero Iliad. 2, [529] Ajax Locrensis λινοθώρηξ dictus, id est, linteum thoracem habens; ita et paullo post [v. 830.] Amphius etiam λινοθώρηξ dictus. Sed et apud Xenophontem in Paedia Cyri l. 6. [p. 169.] Abradates rex Susorum induebatur thorace lineo more patrio; et apud eundem in expeditione Cyri minoris l. 4. [p. 338.] Chalybes linteis loricis ad imum usque ventrem induebantur. Et Pausanias 1. de Atticis [21.] Sarmatas seu Nomadas loricis lineis usos tradit. Celebratur et Amasis Aegypti regis linteus thorax ab Herodoto 3, [47.] de quo Plinius 19, 1. inquit: *Mirentur hoc ignorantes in Aegyptii quondam regis, quem Amasim vocant, thorace in Rhodiorum insula ostendi in templo Minervae CCCLXV filis singula fila constare.* Virgilius 12. Aen. [375.]

Lancea consequitur, rupitque
infixa bilicem
Loricam.

In hunc sensum Sidonius Apollinaris scribit l. 8. [ep. 3.] ad Leonem, *linteatum* dici, veste seu alio integumento linteo indutum. His tamen non obstantibus, crediderim hujusmodi interpretationem subsistere minime posse, ex ipsius textus verbis: inquit enim Livius, arma insignia et galeas hujus legionis militibus data, non ergo loricas linteas, quas certe non reticuisset, sed signatim nominasset, cum eas non ignoraret; siquidem prius l. 4, [20, 7.] meminerat thoracis lintei a Cosso interfecto Tolumnio adempti, ac in templo Jovis Feretrii sacrati. Praeterea Samnitum legionem, inquit, linteatam dictam ab integumento consepti, quo sacra-

bilitas erat, adpellata est. His arma insignia data, et cristatae galeae, ut inter ceteros eminerent.
13 Paullo plus viginti millium alius exercitus fuit, nec corporum specie, nec gloria belli, nec adparatu linteatae legioni dispar. hic hominum numerus, quod roboris erat, ad Aquiloniam consedit.

ta nobilitas erat: et paullo supra dixerat, paratum locum in castris, linteis contectum, et libro linteo lecto sacrificatum, et caetera, quae sequuntur. Ad haec Plinius loco citato scribit ex Homeri auctoritate, linteis thoracibus armatos pugnasse, non ita existimandum, linteos thoraces tot fuisse Samnitibus, ut sedecim millia ipsorum (tot enim constituisse legionem linteatam scribit Livius) illis armari potuissent. Postremo omnem scrupum adimit Festi Pompeji auctoritas, qui l. 10. paulo post a principio (v. *Legio*) scribit, Samnitum legionem linteatam appellatam a Livio, quod Samnites singuli ad aram, velis linteis circumdatam, se non cessuros Romano militi juraverant. M. DONAT. *a tegumento consepti* Gaertn. et Portug. *a tegmento consepti* Haverk. *ab integmento consepti* Lovel. 4. *ab integumento consepta* Lovel. 2. Male. De voce *conseptum* v. Salmas. ad Solin. p. 8. Ea etiam usus est Quinctil. 12. Instit. Orat. 2. *Si ingenium suum consepto fori, non ipsius rerum naturae finibus terminasset.* De verbo autem *consepire* v. N. Heins. ad Nason. 1. Metam. 69. Deinde *a quo sacrata novitas erat* Lovel. 2. *quo sacrata novitas*, omisso verbo *erat*, Lovel. 4. *quo sacra novitas* Voss. 2. et Lovel. 3. *sacra* pro *sacrata* exemplo eorum, de quibus v. ad cap. praec. §. 2. Deinde *appellata erat* Leid. 2. Mox *arma insingula data* Voss. 2. *arma ingigia data* Lovel. 3.

§. 13. *Paullo plus viginti millium alius exercitus fuit*] *Paullo plus viginti milibus* Lovel. 2. *Paullo plus ingenti militum* Leid. 2. In sequentibus *nec corporum spem, nec gloria belli, ne apparatu* Voss. 2. et Lovel. 3. Vox *belli* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1.

Ad Aquiloniam consedit] Vocula *ad* abest a Flor. Rott. Helm. Voss. Itaque pater ad marginem notavit vel *Aquiloniae consedit*, vel *Aquiloniam concedit*. JAC. GRON. Notam hanc Cel. Gronovii, quae ad cap. seq. §. 5. verba *ad Aquiloniam pervenit* perperam relata erat, huc revocandam esse, partim ex ipsis Gronovii verbis, partim ex Vossianorum mentione intellexi; quod et Cl. Hearnius vidit. Praepositio autem *ad* deficit etiam, praeter Vossianos, in Leid. utroque, Lovel. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii N. L. 2. ac C. Puto tamen intercidisse ob vocis praecedentis literas finales. V. supra ad 9, 16, 7.

§. 1. *Sp. Carvilius, cui veteres legiones*] *senatus P. Calvilius* Voss. 2. *Sp. Carvillius* Portug. *Sp. Carvillus* Harlej. *Sp. Cornillus* Haverk. *Sp. Camillus* Gaertn. Similiter fere variant codd. infra hoc cap. §. 5. Deinde *cum veteres legiones* Lovel. 3. et 4.

XXXIX. Consules profecti ab urbe: prior Sp. 1
Carvilius, cui veteres legiones, quas M. Atilius,
superioris anni consul, in agro Interamnati reli-
querat, decretae erant, cum eis in Samnium pro-
fectus, dum hoftes, operati superftitionibus, conci- 2
lia secreta agunt, Amiternum oppidum de Samniti-

In ogro Interamnoti] *Interannati* Lovel. 3. *Terati* Haverk. *Terrocinati* Portug. Gaertn. et Hearnii Oxon. B.

§. 2. *Dum hostes, superoti superstitionibus, concilio secreta ogunt*] MS. Fuldense, *dum hostes operoti superstitionibus.* quod manifefte verum res clamat, et Lipsii quoque liber manu exaratus firmat. *operondi* enim verbum veteres in rebus divinis usurpabant. MOD. *Operari* verbum sacrorum effe, praeter Modium ad h. l. docuerunt Pighius ad Valer. Max. 6, 6, 1. Brockhus. ad Tibulli 2. el. 5, 95. et Bentlej. ad Horat. 3. carm. 14, 16. DUK. *comperati* Gaertn. *comparoti* Portug. et Haverk. *operati* non tantum reliqui, quibus utor, Mfti, omnesque Hearnii codices Oxonienses, sed etiam edd. usque ad Curionem, qui primus *superati* recepit. Id autem obtinuit usque dum Modius, Lipsium, ita praeeuntem ad Taciti 2. Ann. 14. secutus, ope Mfti sui *operoti* revocaret, nisi quod interim ita etiam Sigonius ediderit. Ceterum, quae Modius de verbo *operori* in sacris usitato ad hunc locum notarat, delevi, quia apud Briffon. 1. de Formul. p. 19. unde omnia descripsit, commode legi poffunt. Eo verbo ita etiam utitur Livius 1, 31, 8. *Ipsum regem tradunt operatum his sacris se obdidisse.* et Silius 2, 673.

Alecto solium ante Dei sedemque tremendam
Tartoreo est operata Jovi, poenosque ministrat.

V. Vlitium ad Gratii Cyneg. 42. et Tennul. sd Front. 4. Strateg. 7, 44. Adde etiam Pafferat. ad Prop. 2. el. 33, 2. Praeterea *consilia* Voff. 2. Lovel. 3. 4. a m. 1. et Haverk. innumeris locis obvio errore.

Amiternum oppidum de Somnitibus vi cepit] Ptolemaeus [3, 1.] Veftinis hoc tribuit oppidum. At de locis, quae Samnitico bello numerat Livius, non omnia certa pronnnciavero. Atinatem enim hic numerat agrum, haud dubie in Samnitium ditione: cum Plinius 3, 11. Atinates Lucanis adscribat, cap. vero 12. Marsis, et 5. cap. inter Latii populos enumeret. Cominos aït idem [3, 12.] ex Aequicolis interiiffe: hic autem ex nuncio Papirii ad Carvilium miffo non ita longa ab Aquilonia diftare intelligitur. Aquilonia vero Hirpinorum oppidum a Ptolemaeo perhibetur [3, 1.] Duroniam *non* temere invenies apud authores. GLAR. *Aminternum* Portug. et Gaertn. *Amiternium* Leid. 2. Tum *de Samnitibus incepit* Lovel. 3. literis *ui* et *in* propter dnctuum adfinitatem perperam commutatis. V. supra ad 7, 33, 8. *de Samnitibus vi capit* Portug. et Gaertn. Ceterum, Amiternum proprie fuiffe oppidnm Sabinorum, sed trans Alpes in Veftinorum confinio, et hinc facillimo errore Ptolemaeum id Veftinis adscribe-

3 bus vi cepit. Caesa ibi millia hominum duo ferme atque octingenti: capta quatuor millia ducenti se-
4 ptuaginta. Papirius, novo exercitu (ita decretum erat) scripto, Duroniam urbem expugnavit. minus,

re; hic vero *de Samnitibus vi captum* dici, non quod in ipso Samnio, proprie sic dicto, situm, sed in Samnitium tum ditione foret, docet Cluverius 2. Ital. ant. 9. p. 686. eamque ob caussam et alibi sita tamen Samnitibus adscribi, exemplis inlustrat 4. Ital. ant. 7. p. 1193.

§. 3. *Caesa ibi millia hominum duo ferme atque octingenti*] *Caesi ibi* Portug. et Haverk. Livium ita nonnumquam locutum esse, infra videbimus ad 37, 39, 12. Hic tamen vulgatum praestare, persuadet aliorum codicum id servantium consensus. Praeterea *II hominum ferme atque octingenta* Lovel. 1. *duo millia hominum ferme atque octingenta* Leid. 2. Portug. Gaertner. et Haverk. *otque octingenta* etiam Voss. 1. et Hearnii Oxon. N. in margine. *atque octoginta* Klock. [*ibi duo millia* Veith.]

Capta quatuor millia ducenti septuaginta] *capta etiam quatuor millia* etc. Klock. *capta et septuaginta* Portug. *capta quatuor et septuaginta* Gaertn. et Hearnii Oxon. B. *capta quatuor ducenti septuaginta* Florent. et Lovel. 2. 3. ac 4. *capta IIII. CC. LXX.* Voss. 1. et Leid. 2. *capta IIII. CC. XL* Voss. 2. et Leid. 1. *capta quatuor millia ducenta et septuaginta* Haverk.

§. 4. *Papirius, novo exercitu (ita decretum fuerat) scripto*] Vet. lib. *ita enim decretum fuerat.* SIG. *ita enim decretus erat* Leid. 2. *ita enim decreto erat* Lovel. 1. *ita enim erat decretum* Lovel. 2. *ita enim decretum erat* Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 2. 3. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. N. B. C. [Veith.] et ed. Parm. *ita vero decretum erat* Harlej. et edd. Mediol. anni 1480. Tarvis. utraque, et aliae usque ad Aldum, qui *enim*, pro *vero*, recepit; sed voculam ejecit Froben. anno 1535. Et recte. Eam enim omisit etiam Florent. et soliti fuerunt librarii particulam *enim* interponere, ut orationem Livianam, ex eorum sententia male hiantem, melius connecterent. V. quae notantur ad 8, 39, 14. 9, 26, 7. 22, 15, 1. c. 28, 6. 32, 7, 3. (* 26, 49, 8. 34, 49, 8.) Eamdem ob caussam interpolarunt etiam voculam *nam.* V. ad hujus lib. c. 17, 10. voculam *vero.* V. ad 21, 13, 2. voculam *sed.* V. ad 6, 32, 8. De similibus parenthesibus omni connexione destitutis supra v. ad 5, 28, 9. Praeterea *L. Papirius*, addito praenomine, Hearnii Oxon. L. 1. Sed praenomen tuto omitti potest, quum hujus anni consulem Papirium *Lucium* dictum fuisse jam supra tradiderit cap. praec. Tum *novo exercitu* etc. *sumpto* Voss. 2. et Lovel. 3.

Duroniam urbem expugnavit] In nomine hujus urbis nihil mutant codd. scripti. Pighius tamen in Annal. ad ann. CDLX. p. 397. eam vocat *Doroniam.* Doujatius autem, quis locus significetur, se divinare non posse, fatetur, nisi mendum sit, ac legendum *Furconiam*; quod Sabinorum oppidum in confiniis Vestinorum Marsorumque non procul Amiterno esse docet. Ve-

quam collega, cepit hominum, plus aliquanto occidit. praeda opulenta utrobique eſt parta. Inde 5 pervagati Samnium consules, maxime depopulato Atinate agro, Carvilius ad Cominium, Papirius ad

rum, praeterquam quod Cluverius, diligentiſſimus Italiae descriptor, 2. Ital. ant. 9. p. 686. Furconiam demum ex septimi et octavi poſt Chriſtum natum seculi auctoribus proferat, non videntur etiam ambo consules tam vicino itinere in hoſtes moviſſe. In Geographia veterum multa ἅπαξ λεγόμενα obcurrunt, quae tamen ob solam hanc cauſſam erroris suspecta eſſe nequeunt, nisi ingentem omnia mutandi ianuam aperire velimus. Mox *plus aliquot occidit*, pro *plus aliquanto*, Portug. et Haverk. V. ad 2, 39, 1. Deinde *parata*, pro *parta*, Voſſ. 2. et Lovel. 3. V. ad 5, 6, 1.

§. 5. *Pervagati Samnium consules*] *Samnitium* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. N. qui pro eo in margine oſtentat *Soranum*; quod etiam praeſerunt in contextu Portug. et Haverk. ejus loco *Loranum* habet Hearnii Oxon. C. Deinde *consul* Leid. 1. V. supra hoc lib. ad c. 10, 2.

Maxime depopulato Atinate agro. Carvilius ad Cominium] Non poteſt tolerari iſta diſtinctionis nota, et suffieit levior, quam reposuimus. JAC. GRON. Haec Holſtenius p. 222. Annotationum in Cluverii Italiam ant. ad p. 1042. ubi de *Atina Volscorum* agitur, adscripsit. Sed parum verosimile eſt, eam hic designari; quia et Livius satis aperte dicit, agrum illum Atinatem in Samnio fuiſſe, et nulla cauſſa erat, cur Romani agrum Volscorum sociorum depopulari voluerint. Nec cogitari poteſt de *Atino Lucanorum*, cujus gentile eſt *Atinas*, quodque non ita longe ab Aquilonia in Hirpinis aberat. Nam, Lucanos itidem socios Romanorum fuiſſe, conſtat ex hoc libro Livii c. 11. et 33. Si locus mendo caret, quaerendum eſt, an usquam alibi mentio *Atinatis agri* in Samnio fiat. DUK. Diſtinctio, quae Cel. Jac. Gronovio displicuit, primum in edd. Grut. adparuit. Quum autem ipse semicolon ejus loco reposuerit, in prioribus non nisi comma visebatur, quod sufficere exiſtimavi. Ceterum vox *maxime* deficit in Leid. 2. et Lovel. 4. Deinde *Antinate agro* Klock. *Attinate agro* Lovel. 2. 4. Portug. Gaertn. et Haverk. Cluverius autem 4. Ital. ant. 7. p. 1193. probaturus, Livium inproprie Samnii nomine adpellare loca, quae Samnites extra Samnium suum vi vel persuasu in suam redegerunt poteſtatem, etiam hunc laudat; ita tamen adfert, quasi pro *Atinate agro* scriptum inveniſſet *Antiate*. Neque tamen error hic librariis adscribi poteſt, quia addit deinde, Livium hic Samnium prope Romae admovere ad Antium usque, Volscorum gentis caput; quod revera Antio, non Atinae, convenit: praeterea quia dicit, se l. 3, 7. oſtendiſſe, Antium fuiſſe Volscorum caput, quod etiam ibidem fecit p. 988. quum de Atina demum agat cap. sequenti 8. p. 1040. At dubium non eſt, quin *Atinate agro* vera sit lectio, et Cluverius aliquid humani passus sit. Intelligo vero Atinam Volscorum, sed quae hoc tem-

Aquiloniam (ubi summa rei Samnitium erat) perve-
6 nit. ibi aliquamdiu nec cessatum ab armis est, ne-
que naviter pugnatum: lacessendo quietos, resisten-
tibus cedendo, comminandoque magis, quam infe-
rendo pugnam, dies absumebatur. quod quum inci-
peretur, remittereturque, omnium rerum etiam
7 parvarum eventus proferebatur in dies. Altera
Romana castra viginti millium spatio aberant: et
absentis collegae consilia omnibus gerendis inter-
erant rebus: intentiorque Carvilius, quo majore

pore erat in potestate Samnitium. Praeterea *Calvilius* Voss. 2. *Carvillius* Portug. *Carvillus* Haverk. *Camillus* Gaertn. quae varietates etiam mox iterum obcurrunt §. 7. V. supra ad §. 1. Tum *ad Comminium* Leid. 1. et Portug. *ad Communium* Lovel. 1. a m. 1. *ad Conillium* Haverk. *ad Cominum* Hearnii Oxon. L. 1. Quae autem Cel. Jac. Gronovius ad verba seq. *ad Aquiloniam pervenit* notarat, potius pertinent ad verba cap. praec. finalia *ad Aquiloniam consedit.* Certe codd. Flor. et Voss. quos memorat, non hoc loco, sed cap. praec. praepositionem *ad* ante vocem *Aquiloniam* omittunt.

§. 6. *Neque graviter pugnatum: lacessendo quietos*] Quidam *gnaviter* emendarunt. Caeterum, quae sequuntur verba, perquam obscura sunt. GLAR. Pall. duo meliores, binaeque vetustae edd. *neque naviter pugnatum.* 30, 4, 5. *Tempus esse, aut pacem componi, aut bellum naviter geri.* GEBH. MSS. et vett. edd. usque ad Gryphium vel *gnaviter* vel *naviter.* Primo video mutatum Curioni. 30, 4, 5. *Tempus esse, aut pacem componi, aut bellum gnaviter geri.* Sic enim ibi liber optimus. J. FR. GRON. *graviter* legunt Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. C. ex editis autem ante Curionem ita praeferunt edd. Tarvis. altera, Ven. anni 1495. et 1506. Ascens. annorum 1510. 1513. 1516. et Paris. 1519. Sed recte alterum *naviter*, vel *gnaviter*, probarunt viri docti, quod in ceteris meis et Hearnii Oxoniensibus constanter superest. Infra 24, 23, 9. *Sed, quod volebant, non, quam maturato opus erat, naviter expediebant.* Potius autem *naviter* legendum esse, dixi ad 3, 41, 8. quamvis tamen *graviter* ex *gnaviter* corruptum sit. Praeterea *nec*, pro *neque*, Leid. 1. Lovel. 4. Harlej. et edd. antt. quasi id necesse foret, quoniam *nec cessatum* praecesserit. Verum reliqui codd. *nec* servant, quod primus Aldus reposuit; et, post *nec* recte *neque* inferri, vidimus ad 9, 9, 14.

Comminandoque magis, quam inferendo pugnam, dies absumebatur] *comminando magis* sine copulante particula Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. Tum *assumebatur* Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Portug. Gaertn. Haverk. et quaedam edd. vett. V. ad 9, 17, 17. In verbis sequentibus *quae quum inciperetur*, pro *quod*,

discrimine res vertebatur, in Aquiloniam, quam ad Cominium, quod obsidebat, erat. L. Papirius, jam 8
per omnia ad dimicandum satis paratus, nuncium ad collegam mittit; *sibi in animo esse, postero die, si per auspicia liceret, confligere cum hoste. Opus* 9
esse, et illum, quanta maxima vi posset, Cominium obpugnare, ne quid laxamenti sit Samnitibus ad subsidia Aquiloniam mittenda. Diem ad proficiscendum 10
nuncius habuit: nocte rediit, adprobare collegam consulta referens. Papirius, nuncio misso, extem- 11

Neap. Latinii. *quod quum inciperet* Gaertn. Sed v. supra hoc lib. ad c. 10, 1. Tum *omnium rerum cura, etiom parvarum eventus*, addita perperam voce, Lov. 2. Denique *perferebatur in dies*, pro *proferebatur*, Voff. 2. V. ad 5, 4, 12. [*proferebantur* Veith.]

§. 7. *Altera Romona castra viginti millium spatio aberont*] Pall. pr. ac tert. *castra, quae xxx. millium spatio oberant.* neque diffentiunt, nisi in nnmero, ceteri noftri libri: sicut mox singuli et universi *absentis collegae consilia omnibus gerendis intererant rebus*, non *gerentis.* GEBH. Vocem *quae* servant Voff. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. ea tamen locum habere nequit. Praeterea *xxx. millium spatio* Voff. 2. et Lovel. 3. *gerentis* autem a Gebhardo inprobatum in primis tantum Gruteri edd. obcurrit, sed ab ipso jam in poftrema emendatur recte in *gerendis*, quod retinent omnes libri. Ceterum *intererant* deeft in Portug. cujus loco *intereont* praefert Haverk. Mox etiam *in Aquiloniam, quam in Comminium* Leid. 1. et Gaertn.

§. 8. *Jam per omnia ad dimicandum satis paratus, nuncium ad collegum mittit*] Vocula *jam* deficit in Leid. 2. et Lov. 1. Deinde Cl. Jac. Gronov. ad Livii 21, 34, 5. pronunciat, vix dubitandum videri, quin dederit Livius *jam omnia ad dimicandum satis paratus.* Sane, aliis locis Livium ita loquutum fuiffe, certum eft. V. ad 37, 7, 15. An tamen etiam hoc loco ita loqui voluerit, ut dubitem, effieit omnium, quibus usus sum, codicum consensus in vulgatam scripturam. Deinde *nuncios ad collegom mittit* Lovel. 4. sed mox addit *nuncius habuit*, et *nuncio misso.* Quin et unicus rei nuuciandae sufficiebat. *nuncium eo ad collegam mittit* Harlej. et editi Aldo priores, qui additam voculam omisit, probantibus reliquis scriptis.

§. 9. *Quanta maxima vi posset, Cominium obpugnare, ne quid laxomenti*] *quantum maxima vi posset* Portug. et Gaertn. Male. V. ad 9, 10, 10. *quanta maxuma vi posset* Florent. V. ad 2, 17, 5. *quanta maxima vi possit* Lovel. 4. Hinc *nequit laxamenti* Leid. 1. et Portug. *inquit laxamenti* Haverk. Deinde in verbis proximis *subsidia in Aquiloniam mittenda*, addita praepositione, Voff. 2. et Lovel. 3.

plo concionem habuit; multa de universo genere
belli, multa de praesenti hoſtium adparatu, vana
magis specie, quam efficaci ad eventum, disseruit.
12 *Non enim cristas vulnera facere; et per picta atque
aurata scuta transire Romanum pilum: et candore
tunicarum fulgentem aciem, ubi res ferro geratur,*
13 *cruentari. Auream olim atque argenteam Samnitium aciem a parente suo occidione occisam: spoliaque ea honestiora victori hosti, quam ipsis arma, fuisse.*

§. 11. *Papirius, nuncio misso, extemplo concionem habuit*] Aut ὕστερον πρότερον eſt, aut nova repetitio. Nam dies nuncii miſſi ut cum die concionis conveniat, non plane video: nisi quis hic *misso* pro dimisso exponat. GLAR. Intelligo, Papirium, quum nuncinm ad collegam misisset, eodem adhuc die concionem illam habuiſſe. Neque video, quid Glareanum morari potuerit. Mox verba proxima *multu de universo genere belli* desunt in Voſſ. 2. culpa scribae, cui fraudi fuit repetitio vocis *multa*. V. ad 9, 11, 11. Vox *belli* autem non exſtat in Loid. 1. ot Lovel. 2. 3. ac 4.

De praesenti hostium adparatu, vana magis specie, quam efficaci ad eventum] Forte, *de praesentis hostium adparatus vana magis specie*. J.FR.GRON. Nisi tamen illa *vana magis specie, quam efficaci ad eventum* per appositionem, quam vocant, dicnntur. DUK. *de praeteriti hostium adparatu* Lovel. 3. Tum *varia magis specie* Leid. 2. in contextu. V. ad 22, 7, 4. *magis vana specie* Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *efficacia deventum*, literis, una serie olim conscribi solitis, inperite in voces divisis, Florent. *effici adventum* Leid. 1. *efficaci adventum* Voſſ. 2. Lovel. 4. et Haverk. *efficuci adventu* Lovel. 3. *efficaci eventu* Lov. 2. et Hearnii Oxon. N. ac C. *efficaci ad cunctum eventum* Gaertn.

§. 12. *Non enim cristas vulnera facere*] Omnia haec vocabula exsulant ab Haverk. sola autem vox *cristas* a Leid. 2. Deinde *transire Romanum proelium*, pro *pilum*, legit iterum Heverk. et *geratur res ferro*, transpositis dictionibus, Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 13. *Auream olim atque argenteam Samnitium aciem a parente* etc.] De hac re l. 9, [40, 2.] *Duo exercitus erant: scuta alterius auro, alterius argento caelaverunt*. SIG. *a parenti suo* Portug. *et parente suo* Gaertn.

Spoliaque ea honestiora victori hosti, quam ipsis arma fuisse] *spoliaque honestiora victori hosti* Hearnii Oxon. N. *spoliaque ea honestiora victoria hosti* Voſſ. 1. Leid. uterque, et Lovel. 1. Deinde *quam ipsis armis fuisse* Lovel. 4.

§. 14. *Datum hoc forsan nomini familiaeque suae*] Hic red-

fuisse. Datum hoc forsan nomini familiaeque suae, 14
ut adversus maximos conatus Samnitium obponerentur duces; spoliaque ea referrent, quae insignia publicis etiam locis decorandis essent. Deos inmor- 15
tales adesse propter toties petita foedera, toties rupta: tum, si qua conjectura mentis divinae sit, nulli umquam exercitui fuisse infestiores, quam qui, ne- 16
fando sacro mixta hominum pecudumque caede respersus, ancipiti Deûm irae devotus, hinc foederum cum Romanis ictorum testes Deos, hinc jurisjuran- 17

undat *forsan.* GELEN. Vet. lib. *Datum hoc forsan nomini.* SIG. Particulam, ejectam Gelenio, repono auctoritate Pall. omnium, et Campan. editionis. *Datum hoc forsan nomini.* Sic c. 40. libri iidem inserunt *Exeunti forte in aciem.* GEBH. *forsan* deeſt in ed. Rom. anni 1472. Reliquae editt. quas vidi, omnesque codd. particulam illam tuentur, nisi quod *forsitan* legant Lovel. 2. et Haverk. Praeterea *novum familiaeque suae*, pro *nomini*, legit idem Haverk. Mox *oppugnaret*, pro *opponeretur*, eſt in Lovel. 4.

Spoliaque ea referrent, quae insignia publicis etiam locis] *spolia ea referrent* Leid. 1. *spolia referrent* Portug. Gaertn. et Haverk. Tum *etiam publicis locis* edd. Aldina priores.

§. 15. *Tum, si qua conjectura mentis divinae sit, nulli umquam exercitui fuisse infestiores*] Deos inmortales, ut praeceſſit, quo haec sunt referenda. Quare non probo repeti in Pall. duobus *nulli umquam exercitui Deos fuisse infestiores.* GEBH. Recte judicavit Gebbardus. Eumdem errorem tamen committunt Voſſ. 2. et Lovel. 3. ac 4. Hinc *Si qua tum conjectura mentis divinae sit*, vocibus transpositis, Lovel. 3. *Tum si qua conjectura metu divini sit* Klock. Praeterea *nulli numquam exercitui* Voſſ. 1. et Lovel. 1. a m. 1. *nulli umquam exercitu* Leid. 1. Paullo ante *Deos immortales esse*, pro *adesse*, Portug. et Haverk. Male. Non enim tam nunc confitebatur, verum eſſe, Deos exiſtere, quam eos vindices foederum toties ruptorum adfuturos; ut supra 8, 7, 5. *Aderit Jupiter ipse, foederum a vobis violatorum testis.*

§. 16. *Nefando sacro mixta hominum pecudumque caede respersus*] *nefanda sacra missa* Haverk. *nefando sacra mixta* Lovel. 4. Mox *ancipiti deinde irae devotus*, pro *ancipiti Deûm irae*, Voſſ. 2. et Lovel. 3.

§. 17. *Oderit sacramentum, uno tempore Deos, cives, hostes metuat*] *ederit sacramentum* Haverk. *sacramentum oderit* Portug. Deinde *metuit* Lovel. 2. 3. 4. Voſſ. 2. Leid. 1. et Oxoniens. N. in margine, teſte Hearnio; qui *metuerit* invenit in L. 2. et C. quasi id requireret praecedens *juraverit*, *ode-*

di adversus foedera suscepti exsecrationes horrens, invitus juraverit, oderit sacramentum, uno tempore Deos, cives, hostes metuat.

1 XL. Haec, comperta perfugarum indiciis, quum apud infensos jam sua sponte milites distulisset, simul divinae humanaeque spei pleni, clamore consentienti pugnam poscunt; poenitet in posterum diem dilatum certamen; moram diei noctisque oderunt.
2 Tertia vigilia noctis, jam relatis literis a collega, Papi-

rit, quum tamen sensus hic exigat praesens.

§. 1. *Haec, comperta perfugarum indiciis*] *incomperta* Gaertn. Tum *profugarum* Lovel. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. V. mox ad §. 6. et ad 22, 23, 4. Deinde *induciis* Lovel. 1. simili ferme errore, quo *dicere* et *ducere* in Mstis commutari solent; de quo v. infra ad 38, 43, 1. Mox *diseruisset* Leid. 2. *deseruisset* Portug. Gaertn. et Haverk. et *odere*, pro *oderunt*, Lovel. 4.

§. 2. *Et pullarium in auspicium mittit*] *et pullari in auspicium mittit* Gaertn. *et pullarium et auspicium mittit* Voss. 2. *in auspicium mittere* ea forma dictum, qua *mittere in suffragium* apud Livium, et *mittere in consilium* apud Cic. saepius obcurrunt.

§. 3. *Aeque intenti erant: dux militum, miles ducis ardorem spectabat*] *aequi intenti erant* Haverk. *intenti erant aeque* Leid. 1. Hinc *dum militum* Gaertn. et Haverk. Tum *exspectabat* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] V. ad 6, 33, 1.

§. 4. *Ad eos, qui auspicio intererant, pervenit*] *ad Deos* Portug. Sed prima litera posterioris vocis perperam repetita est ex ultima praecedentis. V. ad 37, 29, 8. Contrario errore *eorum*, pro *Deorum*, librarios dedisse, supra vidimus ad 8, 30, 9. Praeterea *auspicio incurrerant* Voss. 2. *auspicio interant* Leid. 2. et Lovel. 1. errore scribarum, qui, quum forte *int'erant*, vel *inter'ant*, scriptum invenissent, compendii notam neglexerunt. Deinde *pereunt*, pro *pervenit*, Haverk.

Pullarius, auspicium mentiri ausus, tripudium solistimum consuli nunciavit] Inter caetera auspicia, quibus antiqui Romani maximam curam adhibuere, ita ut, nisi his praemonentibus, comitia non haberent, neminem ad principem magistratum promoverent, non pacem, non bella inirent, nec pugnam aggrederentur; pullorum auspicia multae existimationis fuisse, passim legimus. His enim e cavea emissis puls vel offa pro cibo ab aruspice, *pullario* dicto, dabatur: quod si, oblata esca, pulli e cavea non exissent, aut progressi illam non attigissent, tristis eventus omen erat, quod Val. Max. l. 1, 4. et Livius l. 19. tradidere. Sic Ti. Graccho, qua die caesus occubuit, pulli, emissi e cavea, re-

rius silentio surgit, et pullarium in auspicium mittit.
Nullum erat genus hominum in castris intactum cupi- 3
ditate pugnae: summi infimique aeque intenti erant:
dux militum, miles ducis ardorem spectabat. Is ardor 4
omnium etiam ad eos, qui auspicio intererant, perve-
nit. nam, quum pulli non pascerentur, pullarius, au-
spicium mentiri ausus, tripudium solistimum consuli
nunciavit. Consul laetus, auspicium egregium esse, 5
et Deis auctoribus rem gesturos, pronunciat; si-

tro cessere, ex Plutarcho in illius vita [p. 832.] Et Claudius Pulcher in hostes moturus, non pasceutibus in auspicando pullis, navali pugna, classi profligata, inprospere conflixit, ex Suet. in Tiber. 2. E contra vero, si pulli, e cavea egressi, oblatum cibum depasti essent, ita ut, illis pascentibus, offae seu pultis frustulum ab ore in terram decideret, et in terra pavirei, auspicia secunda portendebat, atque fortunatum eventum, quod Cic. l. 1. et 2. de Divin. et Festus Pomp. l. 14. tradidere. Hoc autem vocabatur *tripudium solistimum*, in haec verba docente ibidem Cic. [2. de Divin. 34.] *Sed quio, quum pulli poscuntur, necesse est aliquid ex ore codere, et terram povire, terripovium primo, post terripudium, dictum est, hoc quidem jom tripudium dicitur; quum igitur offo jam eecidit ex ore pulli, tum auspicanti tripudium solistimum nunciant.* Quod et libro Epist. Famil. refert. *Solistimum* vero dicebant ab imo solo, quod offa ex ore cadens feriebat. At haec auspicia ab ipsis tandem Romanis post multa secula, tamquam omnino superstitiosa, repudiata; ut videre licet apud Cic. lib. de Divin. Divinis vero legibus et nostris canonibus sunt damnata, ut patet ex eausa 25. quaest. 5. Nec omittendum illud Accii antiqui poëtae: *Nil credo auguribus, qui oures verbis divitant alienas, suas ut auro locupletent domos.* et jure Val. Flacc. 1. Argon. [232.] *exta lubrica* appellat, quod auspicia omnia inconstantia et fallacia sint. Mendacii autem pullorum auspicia coarguit locus hic, quia, etsi, pro Papirio auspicante pullario, pulli non pascerentur, vicit tamen ille pugnans, et multa millia hostium fudit et interemit, pullario, qui mentitus erat, in primo congressu ante signa occumbente. M. DONAT. Modiana ad hunc locum delevi, quia ad verbum descripta erant ex Brisson. 1. de Form. p. 124. ubi commode videri possunt. Ceterum *crepudium solistrinum* legunt Voss. 2. et Lovel. 3. *trepudium solivistium* Leid. 2. *trepudium solistimum* Lovel. 1. *trepudium solistinium* Lovel. 4. *tripudium solistinium* Gaertn. *tripudium solistinum* Portug. *tripudinum solestinum* Florent. Praeterea *nunciot* Lovel. 2.

§. 5. *Auspicium egregium esse, et Deis auctoribus rem gesturos*] *auspicium mittit egregium* Kloch. Tum *egregium esse, Deis auctoribus rem se gesturum* Voss. 2. et Lovel. 3. et

6 gnumque pugnae proponit. Exeunti jam forte in aciem nunciat perfuga, viginti cohortes Samnitium (quadringenariae ferme erant) Cominium profectas, quod ne ignoraret collega, extemplo nuncium mittit: ipse signa ocius proferri jubet, subsidiaque suis

Diis auctoribus Voff. 1. Leid. 2. Lovel. 2. Portug. et Haverk. Mox *signumque proponit*, omissa media voce, Hearnii Oxon. C.

§. 6. *Exeunti jam forte in aciem*] *forte* scriba adjecit de suo. GELEN. Vet. lib. *jam forte in aciem.* SIG. *Tò forte* ab uno tantum Lovel. 4. ut et ab ed. Rom. anni 1472. exsulat: reliqui constanter defendunt. Prodigiose tamen errans Gaertn. librarius *Exeunte jamque fortē aciem* dedit.

Nunciat perfuga, viginti cohortes Samnitium (quadringenariae ferme erant) Cominium profectas] *quadrigenariis* quidam emendarunt, temere meo quidem judicio. Aelianus de aciebus instruendis vocat cohortem *pentacosiarchiam*, id est, quingentariam, quae sit ex hominibus quingentis duodecim. ad quam formam hic *quadringenariam* vocasse videtur Livius. Similis locus fuit l. 7. ab urbe cond. ubi obiter etiam aliquid attigimus. GLAR. Pal. sec. *perfuga viginti cohortes (quadragenariae ferme erant) Cominium profectus enunciat.* GEBH. *nunciat profuga* edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. supra hoc cap. §. 1. *quae quadrigenariae ferme erant* Voff. 1. et Lovel. 1. *qua quadrigenariae ferme erant* Leid. 2. De pronomine relativo perperam a librariis inserto v. ad 22, 46, 9. *quadrigenariae* etiam Voff. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. et quaedam ex vett. edd. *quadragenariae ferme erant* Lovel. 4. Hearnii Oxon. B. L. 2. C. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *quadraginta ferme erant* Gaertn. *XL ferme erant* Portug. et Oxon. N. *quadragenariae formae erant* Haverk. Vulgatum rectum est. De cohortibus *quadringenariis* v. ad 7, 7, 4. *ferme* et *formae* etiam aliis locis in Mstis commutari solent. V. ad 37, 23, 5. Praeterea *Cominium profectas enunciat* Haverk. *Cominium profectas nunciat* Gaertn. Et tamen uterque in praecedentibus servat τὸ *nunciat.*

Ipse signa ocius proferri jubet, subsidiaque] *ipse sibi signa* Voff. 2. Leid. 1. et Lov. 2. 3. ac 4. Tum *praeferri* iidem tres Lovel. V. supra hoc lib. c. 33, 7. *proferre* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Infra 22, 42, 3. *Clamor inde ortus, ut signa proferri juberent.* Tum copula *que* deficit in Lovel. 2. Mox autem *quoque*, pro *quaeque*, Gaertn. V. ad 40, 5, 6. Deinde *attribuebat*, pro *attribuerat*, Voff. 2.

§. 7. *C. Ceditium et Trebonium*] Vet. lib. *C. Caedicium et C. Trebonium.* SIG. Posterius praenomen non exstat in Flor. Rott. Helm. Voff. nec in editis vetustis. Itaque scripsit Livius, *Caios Caedicium et Trebonium.* J. FR. GRON. Sigonio ex meis tantum favent, ac bis praenominis *C.* sive *Caji*, notam servant Portug. Gaertn. et Haverk. Trebonio *A.* sive *Auli* praenomen dat Hearnii Oxon. L. 1. Reliqui

quaeque locis, et praefectos subsidiis adtribuerat. Dextro cornu L. Volumnium, sinistro L. Scipionem, 7
equitibus legatos alios, Caios Caedicium et Trebonium, praefecit. Sp. Nautium mulos, detractis 8
clitellis, cum cohortibus alariis in tumulum conspe-

posteriori huic nullum praenomen tribuunt, unde Gronov. *Cajos*, ut ad utrumque referatur, scribendum conjecit: cui quodammodo jam praeivit Pighius in Annal. ad ann. CDLV. p. 388. legens *C. C.* id est *Cajos*, *Caedicium et Trebonium*. V. ad 4, 48, 1. Et ita Gronovius supra legebat hoc libro c. 1, 7. *Marcis Livio Dentre et Aemilio consulibus*. Praeterea *Cedum*, pro *Caedicium*, Voss. ambo. *Cedium* Lovel. 2. 3. Leid. ambo, Portug. Gaertn. et Hearnii Oxon. B. L. 1. 2. et N. in contextu, qui in margine *Ceditium* praefert. *Caedium* Florent. a m. 1. pro quo altera interpolavit *Caedicium*. sed *Caelium* Lovel. 4. et Gaertn. De orthographia vocis *Caedicium* v. ad 2, 52, 6. Deinde *Trebunium* Florent. *Trebonum* Portug. *Tribonium* Voss. 2. et Lovel. 3. Similiter fere peccarant codices supra 3, 65, 3. Hinc *praefectis* Leid. 1. *praefectos* Voss. 2. et Lovel. 3. ac 4. Paullo ante Scipionis praenomen *L.* deerat in Voss. 2.

§. 8. *Sp. Nautium*] Praenomen unica litera *S.* exprimit Lovel. 4. V. ad 9, 1. 1. *Noutium* est in Leid. 1. *Natium* in Florent. *Novum* in Voss. 2.

Cum cohortibus alariis] *alaribus* alii recte emendarunt. Nam paullo post de eodem Sp. Nautio dicturus est [cap. seq.] *Sp. Nautius dux alaribus cohortibus erat*. Vegetius 2, 1. equites intelligit, qui ad similitudinem alarum ab utraque parte protegant acies. Caeterum Livius postea [c. 43, 3.] ubi Carvilius consul praesidium contra Samnitium viginti cohortes mittit, ita aït: *D. Brutum Scaevam legatum cum legione prima, et viginti cohortibus alaribus, equitatuque ire adversus hostium subsidium jussit.* Hic aperte et legionarii, et alares, et equites distincte nominantur: quare etiam pedites intelligi fortassis possunt, etiamsi hoc loco in equis veniant cum Sp. Nautio. GLAR. *alariis* servant Voss. 2. Leid. ambo, Florent. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. Portug. Haverk. Klock. Hearnii Oxon. N. L. 2. et edd. usque ad Aldum, qui substituit *alaribus*, duobus meorum Voss. 1. et Lovel. 1. consentientibus. Similiter variant codices in loco a Glareano laudato c. 43, 3. et 35, 5, 8. sed *alaribus* constanter praeferunt codd. cap. seq. §. 5. et contra *alarii* ex unico cod. editum, et ab omnibus servatum est 40, 40, 9. ut utrumque in usu fuisse verisimilius videatur. Praestare itaque puto, ut hic et plurium et integerrimorum codicum lectionem *alariis* in contextum revocemus. Ceterum male hic dubitat Glareanus, utrum per *cohortes alarias* equites intelligendi, an pedites. Nam hoc tempore socii, qui in castris Romanis militabant, divisi erant in alas, dextram et sinistram: per *cohortes* autem *alarias* intelliguntur eorum pedites, per *equites alarios* eorum equitatus. V. Lipsium 2. de Milit. Rom. Dial. 7. Schelium ad Hygin.

ctum propere circumducere jubet, atque inde inter
ipsam dimicationem, quanto maxime posset, moto
9 pulvere ostendere. Dum his intentus imperator
erat, altercatio inter pullarios orta de auspicio ejus
diei, exauditaque ab equitibus Romanis: qui, rem

p. 1076, et Differt. 12. ad Polyb. et quae ex eo per eompendinm retulit Cel. Graev. ad Cic. 2. ad famil. epist. 17. Per co*hortes* itaque *alarias* non tam fortassis possunt, ut inquit Glarcanus, verum omnino debent intelligi pedites, sed sociorum: quod autem pedites illos *hoe loco in equis venisse* dicat, in eo fallitur. Non enim memorantur *equi*, sed *muli*. Praeterea iis non pedites sociorum, sed calones insederunt. Jnbente Papirio, Nautius cohortes alarias, adsumtis calonibus, qui mulis, unde clitellae detraetae erant, insidebant, in tumulum conspectum circumduxit. Quum autem calones frondosos ramos per terram trahentes densissimnm pulverem excitassent, praecedentium peditum arma signaque in primo per turbidam lucem adparebant, pulvis autem excitatus efficiebat, ut calones speciem equitum agmen eogentium darent. V. cap. seq. Ceterum, qunm in edd. Gronoviorum, quae cum notis variorum prodiere, similia ferme, atque hie Glarcanus in prima parte notae tradidit, ex Godelaev. excerpta essent, Cl. Dukerus etiam monebat, per *eohortes alarias* pedites soeiorum intelligendos esse; idque firmabat Lipsii et Sehelii suctoritatibus.

In tumulum eonspeetum propere circumducere jubet] con*septum*, arboribus scilicet, legit Robertus Titius. Lego *eonsiptum*, id est, con*situm*. KLOCK. *in tumultum profeetum* Gaertn. *tumulus* et *tumultus* etiam alibi in Mstis confundi, vidimus ad 7, 34, 9. *in tumulum prospectum* Voss. 1. Leid. 2. Lov. 1. Lov. 4. a m. 1. Haverk. et Hearnii Oxon. N. *in tumulum aspectum* ejusdem codex L. 2. Male. *tumulus conspectus* est conspicuus. V. ad 4, 13, 3. Deinde *prope circumducere jubet* Lovel. 2. et Portug. V. ad 39, 31, 4. *propere circumdueere libet* Leid. 1. Tò *propere* deficit in Haverk.

Atque inter ipsam dimicationem, quanto maxime posset, moto pulvere ostendere] Pall. omnes et Camp. *motu pulverem ostendere*. Andreas *motu pulveres ostendere*. GEBH. Haec lectio ex Heinsii ed. Elzev. profluxit. Omnes priores praeferunt *atque inde inter ipsam*. quod aervant etiam Florent. Klock. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. *ae inter ipsam* est in Lovel. 1. 2. 4. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. ac B. *at inde inter ipsam* Voss. 2. et Lovel. 3. *ac inter ipsam* Voss. 1. et Leid. 2. ubi τὸ *iñ*, sive *inde*, interceptum est a prima syllaba vocis *inter*. Similem errorem supra v. hoc lib. c. 37, 9. *et tñ inter ipsam* Gaertn. sed, *tñ et iñ*, sive *tamen* et *inde*, ob ductuum similitudinem saepe in Mstis confundi, vidimus ad 5, 18, 8. Hine *moto pulveres ostendere* Voss. 1. *moto pulverem ostendere* Voss. 2. *motu pulvere ostendere* Leid. 1. et Hearnii Oxon. N. ac L. 2. *motu pulveres ostendere* Leid. 2. Lovel. 1. Klock. et edd. Rom. anni 1472. ae Parm.

haud spernendam rati, Sp. Papirio fratris filio consulis, ambigi de auspicio, renunciaverunt. Juvenis, 10
ante doctrinam Deos spernentem natus, rem inquisitam, ne quid incompertum deferret ad consulem, detulit. Cui ille, *Tu quidem macte virtute diligen-* 11

motu pulverem ostenderet Neap. Latinii. *motu pulverem ostendere* Lovel. 2. 3. Portug. Gaertn. et Haverk. *quanto maximo posset motu, pulverem ostendere* Lovel. 4. quod Cl. Dukero non displicebat. De hac locutione v. ad 9, 10, 10. Solus Florent. vulgatum tuetur.

§. 9. *Altercatio inter pullarios orta de auspicio ejus diei, exauditaque*] *altricatio inter pullarios orta* Leid. 2. V. ad 4, 6, 1. *altercatio inter pullarios sortita* Haverk. Tum *exauditoqne* Gaertn. *auditaque* Florent. Harlej. et quaedam ex edd. vett. At *exaudire* pro audire Livio frequens est. V. ad 3, 56, 8.

Sp. Papirio fratris filio consulis, ambigi de auspicio, renunciaverunt] *Sp. Papirio factis consulis filio* Haverk. *Sp. Papirio fratris consulis filio* Portug. et Gaertn. Tum *de auspicio renovaverunt* Haverk. *de auspicio nunciaverunt* quaedam ex priscis edd. Male. Supra 4, 24, 2. *Quum renunciatum a mercatoribus esset, negata Vejentibus auxilia.* 6, 7, 2. *Quod ubi aciem jam instruenti Camillo centuriones renunciaverunt.* 25, 3, 10. *Naufragia, quae vera renunciaverant, fraude ipsorum facta erant, non casu.* et alibi saepe. (* v. ad 36, 1, 4.)

§. 10. *Juvenis, ante doctrinam Deos spernentem natus, rem inquisitam*] Mstum *ante hoc t'nam Deos spernendam natus.* Lege *ante hóc* (id est *hunc*) *rittum.* per duplex *t*, pro *ritum.* Vel lego, *Juvenis religione tactus rem ante inquisitam.* Supra l. 1, 46. *Religione tactus hospes.* Videntur autem illa verba, *doctrinam Deos spernentem*, inperiti nebulonis glossema ad illa, quae paullo ante praecedunt, *qui rem haud spernendam rati.* inde vitio librarii et errore in ipsum obrepsisse contextum. Supra l. 3, 20. *Nondum haec, quae nunc tenet seculum, neglegentia Deûm venerat.* KLOCK. Sollemni lapsu Pall. duo *nactus.* sec. *Juvenis ât doctrinam Deorum spernentem nactus.* alia tamen apposita scriptura *Juvenis autem doctrinam non adeo Deorum spernentem ratus.* Campan. *Juvenis doctrinam haud spernendam ratus.* Vulgata lectio sincerissima est, qua perstringit Livius Epicureos. GEBH. *Juvenis autem doctrinam Deorum haud spernendam ratus* Lovel. 2. *Juvenis autem doctrinam Deos spernentem ratus* Harlej. Voces *ante* et *autē* saepe in membranis antiquis commutantur. V. ad 27, 35, 7. Similiter etiam *natus* et *ratus.* V. ad 8, 10, 2. *Juvenis doctrinam non adeo spernendam ratus* Neap. Latinii. *Juvenis autem doctrinam Deorum spernentem nactus* Port. Gaertn. et Haverk. *nactus* etiam Voss. ambo, Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3. V. ad Epit. Liv. 15. Sed vulgatum probo. Klockii conjecturae tales sunt, ut nemini sano placere possint. Praeterea *inquisitam rem* Gaertn.

§. 11. *Tu quidem macte vir-*

tiaque esto: ceterum qui auspicio adest, si quid falsi nunciat, in semet ipsum religionem recipit. Mihi quidem tripudium nunciatum, populo Romano
12 *exercituique egregium auspicium est.* Centurionibus deinde imperavit, ut pullarios inter prima signa constituerent. Promovent et Samnites signa; insequitur acies ornata armataque, ut hostium quoque
13 magnificum spectaculum esset. Priusquam clamor

tute diligentiaque esto] Prima vocula abest in Leid. 2. et Lovel. 1. Ejus loco *Tum* praefert Haverk sollemni scribarum aberratione. Exempla hujus erroris habuimus 2, 12, 14. hoc lib. c. 18, 13. et aliis locis saepe. Infra 22, 49, 9. *Tu quidem, Cn. Corneli, macte virtute esto.* Mox pro *Ceterum* Lovel. 2. *Kevras* legit a m. 1. sed vox deletur a m. 2. Deinde *legionem*, pro *religionem*, Portug. et Gaertn. Ita solent librarii alibi peccare. V. ad 8, 32, 4. et 9, 11, 12. Deinde *trevudium* Lovel. 1. 3. 4. Voss. 2. et Leid. 2.

§ 12. *Imperavit, ut pullarios inter prima signa constituerent*] *uti pullarios* Florent. quod Cl. Salvinius, qui cod. hunc cum vulgatis contulit, adposito signo probavit. *ut pullarium* Lovel. 2. Sane unus memoratur *pullarius*, qui auspicium mentiri ausus tripudium solistimum consuli nunciavit, supra hoc cap. §. 4. unus etiam, qui emisso temere pilo ictus ante signa concidit §. seq. Plures tamen pullarios consuli adfuisse inde constat, quod §. 9. *altercatio inter pullarios orta de auspicio ejus diei* dicatur. Omnes itaque inter prima signa constitui Papirius imperavit, ut is, qui falleret, mendacii poenas daret. Mox *Promoventes Samnites signa* Voss. 2. Lovel. 3. 4. et Hearnii Oxon. L. 1.

Insequitur acies ornata armataque, ut hostium quoque magnificum spectaculum esset] *ornatam aciem* intelligo linteatam phalangem sexdecim millium hominum, quam *legionem* ipse paulo ante vocavit. *armatam* autem *aciem* paulo plus viginti millium alium exercitum, nec corporum specie, nec gloria belli, nec apparatu linteatae legioni disparem. Quae vero hic sequuntur verba, perquam obscura sunt, nisi *hostibus*, pro *hostium*, legas. Illud etiam *emisso temere pilo* dubium. Quis enim emisit? Lepidissimum autem corvi tam ociosi atque audacis prodigium. Hic Livius non modo aequat Herodotum, sed propemodum superat, ut critici dicunt. GLAR. *ornatam* vocat linteatam legionem, cui dixit arma fuisse insignia data, ut inter caeteros eminerent. ea fuit sedecim millium. *armatam* alteram vocat viginti millium, quam post linteatam conscriptam esse dixit. SIG. *acies armata ornataque* Gaertn. *acies armata ornata*, omissa copula, Leid. 1. Utrum vero *ornata* ad legionem linteatam, *armata* ad reliquam multitudinem referri debeat, ut dubitem, illud efficit, quod Livius alium exercitum viginti millium adparatu linteatae legioni non disparem fuisse dicat c. 38, 13. quodque *armare* et *ornare* saepe jungantur. Su-

tolleretur, concurrereturque, emisso temere pilo tus pullarius ante signa cecidit. quod ubi consuli nunciatum est, *Dii in proelio sunt*, inquit; *habet poenam noxium caput.* Ante consulem haec dicen- 14
tem corvus voce clara obcinuit. quo laetus augurio consul, adfirmans numquam humanis rebus magis praesentes interfuisse Deos, signa canere, et clamorem tolli jussit.

pra 7, 10, 5. *Armatum adornatumque adversus Gallum stolide laetum producunt.* 24, 48, 7. *Armandi ornandique et instruendi eos artem ignorare.* 27, 13, 10. *Armati ornatique ad edictum aderant.* Praeterea neque opus videtur, ut cum Glareano legamus *hostibus*. Nam sensus est, aciem Samnitium ornatam armatamque fuisse magnificum spectaculum hostium Romanorum; vel spectaculum hostium, scilicet Samnitium, magnificum fuisse, nempe Romanis. Quo sensu *spectaculum stantis exercitus perquam clarum et memorabile* est apud Vellej. Paterc. 2, 101. Ita *spectaculum praedae* apud Ovid. 3. Metam. 346.

§. 13. *Clamor tolleretur, concurrereturque, emisso temere pilo ictus*] *concurrebaturque* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 3. ac 4. *concurreturque* Leid. 2. Portug. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Quum forte *concurr'eturque* scriptum fuisset, notam compendiariae scripturae non viderunt librarii. V. ad 2, 56, 7. Ita etiam erat in Florent. a m. 1. pro quo postea *concurriturque* factum est. *concurrerentque* Gaertn. et Haverk. V. ad 38, 40, 1. Praeterea *ictus* exsulat a Lovel. 4. Male. Supra 2, 47, 7. *Consul mortifero vulnere ictus cadit.* ubi quaedam vide. Mox *ante signa occidit*, pro *cecidit*, Leid. 2. V. ad 36, 36, 6. Insuper *dein proelio*, pro *Dii in proelio*, Leid. 1. Forte scriptum fuerat *Dei in proelio*, ut *Deis auctoribus* supra erat, hoc cap. Ita *Dei respicere debent* est in Flor. cod. infra 22, 49, 7. V. et supra hoc lib. c. 13, 12. 23, 11, 12. et c. 12, 7. (* 34, 5, 10. 25, 38, 22. 30, 21, 9.) Adde Voss. 4. Gramm. 6. Ultima deinde litera a prima sequentis vocis intercepta est.

§. 14. *Ante consulem haec dicentem corvus voce clara occinuit*] *Ante consulem dicentem* Leid. 2. Tum *clara voce occinuit* Harlej. *voce clara obcinit* Voss. 2. *voce clara cecinit* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. B. ac C. [Veith.] Supra 6, 41, 8. *Quid enim est, si pulli non pascentur, si ex cavea tardius exierint, si occinuerit avis.* ubi etiam pariter variant codices. Vide, quae de hoc verbo ibi notantur.

Numquam humanis rebus magis praesentes interfuisse Deos] *humanis rebus magnis praesentes* Lovel. 4. *magis* et *magis*, vel *magnis*, etiam alibi commutantur. V. (* ad 35, 2, 2.) Cl. Cortium ad Sall. Jugurth. 16, 5. Tum *affuisse Deos* Harlej. et editi ante Aldum, invitis reliquis

1 XLI. Proelium commiſſum atrox, ceterum longe
disparibus animis. Romanos ira, spes, ardor cer-
taminis, avidos hoſtium sanguinis in proelium ra-
pit: Samnitium magnam partem neceſſitas ac religio
invitos magis resistere, quam inferre pugnam, co-
2 git. nec suſtinuiſſent primum clamorem atque inpe-
tum Romanorum, per aliquot jam annos vinci ad-
sueti, ni potentior alius metus insidens pectoribus
3 a fuga retineret. Quippe in oculis erat omnis ille
occulti paratus sacri, et armati sacerdotes, et pro-
miscua hominum pecudumque ſtrages, et respersae

scriptis. *Dii praesentes* sunt secundi, propitii, faventes. Livius 7, 26, 7. *Laetum militem victoria tribuni, laetum tam praesentibus ac secundis Diis ire in proelium jubet.* V. viros doctos ad Flori 4, 7, 9.

Signa canere, et clamorem tolli jussit] Pal. sec. cum Campano *clamorem attolli.* Sicut paullo ante *corvus voce clara cecinit*, suprascripto *concinit.* GEBH. *clamorem belli attolli jussit* Portug. Gaertn. et Haverk. *clamorem attolli jussit* Hearnii Oxon. B. et C. Supra hoc cap. *Priusquam clamor tolleretur.* 3, 28, 2. *Clamorem omnes tollere jubet.* (* 32, 30, 10.) et alibi saepe.

§. 1. *Romanos ira, spes, ardor certaminis, etc. in proelium rapit*] Voces *ira, spes, ardor certaminis* exsulant a Voſſ. 2. et Lovel. 3. *ardore certaminis* legit Leid. 1. Mox *religio in invitos magis resistere* Lovel. 1. *religio invictis magis resistere* Lovel. 2. *religio invictos magis resistere* Leid. 1. V. supra hoc lib. ad c. 36, 3. *religio resistere magis invitos* Port. Gaertn. et Haverk.

§. 2. *Alius metus insidens pectoribus a fuga retineret*] *altus metus* Voſſ. 2. Lovel. 3. et Portug. V. ad 37, 16, 7. *alius motus* Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 3, 69, 2. et mox hoc cap. §. 4. *alius victus* Gaertn. Tum *insidens peccatoribus* Leid. 2. Deinde *ab fuga retineret* Portug. et Haverk. *fuga retineret*, omiſſa praepositione, Gaertn. *a fuga retinuisset* Hearnii Oxon. L. 2. et C. [Veith.]

§. 3. *In oculis erat omnis illi occulti paratus sacri*] Melius Pall. duo *ille*; neque aliter edd. priscae. sec. Pal. *in oculis erat omnis illi occulti apparatus sacri* GEBH. *Tò illi* in prioribus Gruteri edd. exſtitit, quem errorem operarum ipse in poſtrema emendavit. *in oculis erant ots illi; occulti apparatus sacri* Haverk. *in oculis erant oms ille occulti apparatus sacri* Portug. *occulti apparatus sacri* etiam Gaertn. et Hearnii Oxon. B. ac C. quod ex gloſſa eſſe videtur. Ita ante Rhenanum etiam peccabatur in Tacito 11. Ann. 30. et 13, 17. quorum priori loco *paratus*, pro *adparatus*, apud Tacitum frequenter obcurrere Rhenan. do-

fando nefandoque sanguine arae, et dira exsecratio,
ac furiale carmen, deteſtandae familiae ſtirpique com-
positum. his vinculis fugae obſtricti ſtabant, civem
magis, quam hoſtem, timentes. Inſtare Romanus a 4
cornu utroque, a media acie, et caedere Deorum
hominumque adtonitos metu. repugnatur segniter,
ut ab iis, quos timor moraretur a fuga. Jam pro- 5
pe ad signa caedes pervenerat, quum ex transverso
pulvis, velut ingentis agminis inceſſu motus, adpa-
ruit. Sp. Nautius (Octavium Metium quidam eum
tradunt) dux alaribus cohortibus erat. pulverem 6

cuit. *occultus paratus sacri* legit Harlej. [*ille occultus apparatus* Veith.]

Promiscua hominum pecudumque strages] *promisca* Florent. quomodo is cod. fere semper scribit. V. quae notavi ad 3, 47, 7. et adde, quae dicta sunt ad 7, 1, 6. c. 17, 7. et c. 21, 1.

Respersae fando nefandoque sanguine arae] *respersae qnq; nefando sanguine*, id eſt *quandoque*, Klock. *res ‚pspere nefando sanguine* Lovel. 2. *res per se nefandoque sanguine* Lovel. 4. Vocem *fando* omittunt etiam Voſſ. 2. Leid. 1. et Lovel. 3. [Veith.] Mox *et furiale carmen* Portug. Gaertn. et Haverk.

His vinculis fugae obstricti stabant, civem magis, quam hostem, timentes] *obstricti obstabant* Harlej. et quaedam ex antt. edd. invitis reliquis codicibus. Tum *metuentes* Harlej. idem, sed iterum solus.

§. 4. *Instare Romanus a cornu utroque, a media acie*] *Instat Romanus a cornu utroque* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Sed, locutionem per infinitivum prolatam paſſim librariis displicuiſſe, supra vidimus ad 1, 50, 5. *Instare Romanis a cornu utroque* Portug. et Haverk. *Instare a cornu Romanus utroque* Leid. 2. Tum *ad mediam aciem* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *adtonitos motu*, pro *metu*, Lovel. 1. a m. 1. V. modo hoc cap. ad §. 2.

Repugnatur segniter, ut ab iis, quos timor moraretur a fuga] *repugnantur segniter* Lovel. 3. *Tò segniter* non adparet in Haverk. Deinde *et ab hiis* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *his*, pro *iis*, etiam Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. Portug. Gaertn. Haverk. et multae ex vett. edd. Insuper *moratur a fuga* Leid. 2. *moraretur ab fuga* Haverk.

§. 5. *Octavium Metium quidam eum tradunt*] Pall. duo *Mesium*. sec. *Metrium* appellat. GEBH. *Octavum Metium* Voſſ. 1. Leid. 2. Lov. 1. Haverk. et Gaertn. Male. V. ad 1, 49, 9. *Octavium Mesium* Lov. 3. *Octavium Mecium eum quidam tradunt* Leid. 1. *Octavium Maecium* Florent. *enim*,

majorem, quam pro numero, excitabant: insidentes mulis calones frondosos ramos per terram trahebant: arma signaque per turbidam lucem in primo adparebant: post altior densiorque pulvis equi-
7 tum speciem cogentium agmen dabat. Fefellitque non Samnites modo, sed etiam Romanos: et con-

pro *eum*, habet Haverk. V. ad 6. 8, 6. Paullo ante *Sp. Metins Nautius* Lovel. 2.

§. 6. *Frondosos ramos per terram trohebant*] *ramos protrahebant* Leid. 2. Paullo ante *majorem quam numero*, omissa praepositione, idem Leid. 2. cum Lovel. 1. Sed vox *majorem* exsulat a Florent. In verbis sequentibus *cogentium speciem agmen dabat* Leid. 1. *dabont* est in Gaertn. sed ea vox neglecta est a librario Voss. 2.

§. 7. *Ita ut vox etiam ad hostes accederet*] *accideret*, de quo alias monuimus. GELEN. *accideret* emendatum Gelenio est. Pal. sec. vetustaeque edd. *accederet*. Pall. reliqui duo, *ita ut vox etiam ad hostes doceret*. c. 43. *Clamor eos utrimque por accidens sustinuit*. l. 27, 15. *Praesidium ad arcem, unde maxime terribilis accidebat sonus, traducit*. Ibidem: *Inde nulla occidebat vox*. GEBH. *accideret* dudum emendavit Gelenius, quod antea erat *accederet*. Hoc tamen defendi potest ex Terentii Hec. 3, 5, 32.

Pamphile, haud invito ad aures sermo mihi accessit tuus.

Sed ibi quoque Palmerius in Spicileg. p. 726. tom. 4. Facis Gruter. ex libro scripto legit *accidit*, non repugnante lege versus trochaïci. Et miror esse, qui ad Terentium describere maluerint loca aliquot veterum, in quibus est *accidere ad aures*, quod recte dici nemo negat, ac ne dubitat quidem, quam vel unum proferre, e quo doceant, rectum esse *accedere ad aures*. In Cicerone quidem c. 2. in Vatinium plerique MSS. et vett. edd. habent: *Non putas fas esse, verbum ex ore exire cujusquam, quod non jucundum et honorificum ad aures tuas accedat*. Verum hoc Palmerius itidem emendabat *accidat*. Idque in vet. cod. se invenisse testatur Lambinus, et probarunt Turnebus ac Passeratius, et nuperi doctissimi editores Ciceronis etiam in contextum receperunt. Contra, Graevium non recte libri sui MS. auctoritate *accidere*, pro *accedere*, in Cicer. 6. famil. ep. 17. substituisse existimo in his verbis: *Cum ceterarum rerum caussa cupio esse aliquando rempublicam constitutam, tum velim mihi credas accidere id etiam quo magis expetam promissum tuum, quo in literis uteris*. Mihi dubium non est, quin *accedere* retinendum, et locus, quem distinctiones non suis locis positae obscurum faciunt, ita distinguendus sit, *tum velim mihi credas accedere, id etiam quo magis expetam, promissum tuum*. DUK. *ad hostes doceret* etiam Voss. 2. et Lovel. 3. *ad hostes accederet* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. Harlej. Portug. Gaertner. et Haverk. *ad hostes accideret* reliqui, et inter eos optimi codices.

sul adfirmavit errorem, clamitans inter prima signa, ita ut vox etiam ad hostes accideret, *captum Cominium, victorem collegam adesse: adniterentur vincere prius, quam gloria alterius exercitus fieret.*
Haec insidens equo. inde tribunis centurionibusque 8
imperat, ut viam equitibus patefaciant. Ipse Tre-

V. ad 21, 10, 12. In praecedentibus *ceterum consul adfirmavit*, pro *et consul*, Klock. Voces autem *Romanos: et consul* etc. *ita ut vox etiam* non adparent in Leid. 1. librarii culpa, quem in errorem induxit repetitio τοῦ *etiam*. V. ad 9, 11, 11.

Gloria alterius exercitus foret] *fieret*, non *foret*. GELEN. Ut Gelenius reposuit, etiam primi editores vulgarunt usque ad Aldum, qui substituit *foret*. Aldo autem favent Florent. Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 3. 4. et Hearnii Oxon. N. L. 2. et C. Reliqui lectionem Gelenii probant, nisi quod *alterius fieret exercitus* legant Leid. 2. et Lovel. 1. V. infra ad 23, 10, 8. Paullo ante vocem *victorem* omiserunt Voss. 2. et Lovel. 3. et *adesse collegam* dedit Gaertn.

§. 8. *Haec insidens equo*] *Hoc insidens equo* Leid. 2. [Veith.] *Haec adscendens equum* Neap. Latinii. *Haee indens equo* Florent.

Imperat, ut vias equitibus patefaciant] Pal. sec. *viam equitibus patefaciant*, rescisso τῷ *ut*. GEBH. Helm. et Pall. *imperat, viam equitibus patefaciant*. Voss. quoque *viam*. J. FR. GRON. Non est, cur admitti debeat *viam*. Mox *panduntur inter ordines viae*. V. quae habet Lipsius 4. de Milit. Rom. Dial. 1. ex Livio l. 6, 7. l. 8, 8. l. 30, 33. et hoc loco. DUK. *viam* etiam Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. N. L. 2. B. et edd. Aldo priores. Quamvis autem plures viae, sive intervalla relicta sint, per quae equites inter manipulos peditum, si post eorum aciem ordinati essent, in hostem inruerent, unde etiam mox inquit, *panduntur inter ordines viae*; in genere tamen *viam patefacere* numero singulari dicere potuit. Ita infra 29, 2, 12. quum antea dixisset, *Id modo hostium imitati sunt, ut inter legiones et ipsi patentes equiti relinquerent vias:* mox, paucis interjectis, addit, *Romani equites, in medios invecti hostes, equitibus Hispanorum viam inmittendi equos clauserunt.* et 30, 33, 3. *Vias patentes inter manipulos antesignanorum velitibus complevit, dato pruecepto, ut ad inpetum elephantorum uut post rectos refugerent ordines, aut in dextram laevamque discursu adplicantes se antesignanis, viam, qua inruerent in ancipitia tela, belluis darent.* Id igitur, tot codd. testimonio et his ipsius Livii exemplis confisus, in contextum recepi. Praeterea vocula *ut* etiam deest in Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Et solet ea saepius omitti post verba jubendi, imperandi, et similia. Supra 3, 20, 4. *Edicimus itaque, omnes, qui in verba jurastis, crastina die armati ad lacum Regillum adsitis.* (* 28, 18, 11.) 42, 36, 7. *P. Licinio con-*

bonio Caedicioque praedixerat, ut, ubi se cuspidem erectam quatientem vidissent, quanta maxima vi
9 possent, concitarent equites in hostem. Ad nutum omnia, ut ex ante praeparato, fiunt. panduntur inter ordines viae: provolat eques, atque infestis cuspidibus in medium agmen hostium ruit; perrumpitque ordines, quacumque inpetum dedit. instant

suli mandatum, intra undecimum diem juberet eos Italia excedere. c. 39, 6. *Legati vel cum tribus venire jubebant, vel, si tantum agmen traduceret, obsides daret.* 44, 2, 5. *Convocatis itinerum ducibus, quum, exponerent in consilio, jussisset, qua quisque ducturus esset.* c. 27, 9. *Reliquam pecuniam, signatam Illyriorum signo, portantibus suis praecipit, parvis itineribus veherent.* V. ad 30, 2, 8. 38, 24, 8. 40, 38, 3. et Epit. Liv. 45. Adde Cortium ad Salluſt. Jug. 28. et Oudend. ad Front. 1, 4, 7. Hic tamen potius ea vocula excidisse videtur propter similitudinem ultimarum literarum vocis praecedentis *imperat*, vel primarum sequentis *uiam*. V. ad 9, 37, 5. Ex eadem etiam caussa mox in verbis sequentibus omissa erat in Florent. a m. 1. ubi deinceps altera eam restituit.

Concitarent equites in hostem] *concitarent equitib;* Leid. 1. *concitarent equitem* Portug. et Haverk. *concitarent equites et equos* Gaertn. duplici lectione *equites* et *equos* hac ratione juncta, ut librarius hujus codicis facere consuevit. V. ad 4, 55, 6.

§. 9. *Ad nutum omnia, ut ex ante praeparato, fiunt*] *omnia ex ante praeparato* Gaertn. Haverk. at Hearnii Oxon. N. cujus L. 2. et C. *omnia ex ante praeparatis* praefert. Male. De usu voculae *ut* v. ad 29, 1, 22. *ut ex ante imparato* Lovel. 2. contra sensum Livii. *ex praeparato* alibi saepe obcurrit. (* nisi forte voluerit *ex ante imperato.* Sed vel sic vulgatum praefero.) 22, 41, 1. *Tumultuario proelio, ac procursu magis militum, quam ex praeparato aut jussu imperatorum, orto.* 25, 8, 10. *Captum ferme aliquid, aut ab hoste ex praeparato ablatum reportando.* 28, 29, 9. *Ex praeparato simul omnium rerum terror oculis auribusque est offusus.* 37, 7, 10. *Si nihil ex praeparato agentem obprimet.* Ipsa haec locutio *ex ante praeparato* infra est 26, 20, 10. *Ut arcis praesidium, etiam sine invecto frumento, ex ante praeparato sustentari posset. ante praeparare* dixit 4, 53, 4. 24, 2, 11. *multo ante praeparare* 39, 51, 8. eodem modo, quo *ante praeoccupare* et similia plura, de quibus v. ad 21, 20, 8.

Provolat eques, atque infestis cuspidibus in medium agmen hostium ruit] *praevolat eques* Portug. et Gaertn. V. ad 9, 10, 7. *provolotque eques* Voss. 2. et Lovel. 3. ac 4. Deinde vocem *hostium* omittunt Voss. 2. Leid. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B.

Perrumpitque ordines, qua-

Volumnius et Scipio, et perculsos ſternunt. Tum, 10
jam Deorum hominumque victa vi, funduntur lintea-
tae cohortes: pariter jurati injuratique fugiunt, nec
quemquam, praeter hoſtes, metuunt. Peditum a- 11
gmen, quod superfuit pugnae, in caſtra ad Aquilo-
niam compulsum eſt. nobilitas equitesque Bovianum
perfugerunt: equites eques sequitur, peditem pe-

cumque inpetum dedit] *prorumpitque* Portug. Gaertn. et Haverk. V. ad 9, 43, 15. et hoc cap. §. 14. *perrupitque* Lov. 2. Deinde *quantumque impetum dedit* Gaertn. *quacumque impetus dedit* Hearnii Oxon. L. 2. Mox *percusos*, pro *perculsos*, Lov. 1. *percussos* Voſſ. 1. V. ad 2, 9, 5.

§. 10. *Tum, jam Deorum hominumque victa vi, funduntur linteatae cohortes*] *Deorum hominum victa vis* Gaertn. *Deorum atque hominum victa vis* Lovel. 4. *Deorum hominumque victa vis* Florent. Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. Harlej. Portug. Gaertner. Haverk. Klock. Hearnii Oxon. N. L. 2. B. C. et, praeter Rom. anni 1472. ae Parm. omnes reliquae, quas vidi, editiones ante Froben. anni 1535. Ea lectio si recipiatur, poſt vocem *vis* interpungendum eſt, *victa vis: funduntur.* Vulgatum placebit illis, qui omnia unius orationis complexu contineri malunt; contra scriptam lectionem praeferent, qui codicum consensum non spernendum judicabunt, praesertim quum alibi etiam Livius intercisis his orationibus delectatus sit. V. ad 21, 36, 4. Potuit autem ultima litera τοῦ *vis* repetita eſſe ex similitudine literae initialis vocis sequentis. V. ad 4, 33, 10. Potuit etiam ob eamdem similitudinem ab ea intercepta eſſe. V. ibidem §. 11. Eligat igitur quisque, quod sibi verius videatur. Praeterea *lintratae cohortes* Voſſ. 2.

Jurati injuratique fugiunt, nec quemquam, praeter hostes, metuunt] *jurati atque injurati* Lovel. 4. Tum *nec quemquam, praeter cohortes, metuunt* Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. *nec quemquam, praeter hostem, metuunt* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Sed nihil muto. Varietas enim numeri *quemquam* et *hostes* magis hic placet.

§. 11. *Peditum agmen, quod superfuit pugnae, in castra ad Aquiloniam compulsum est*] Suspecta mihi vox *agmen*, et deleri malim. J. FR. GRON. Si codices consentirent, non adversarer. At omnes nunc in ea servanda conspirant, quare nihil mutari praeſtat. Indicat autem, non integrum agmen peditum in caſtra compulsum eſſe, sed eam agminis partem, quae pugnae superfuit. V. Gronov. ad Liv. 26, 33, 14. Praeterea *in castra Aquiloniam* Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. Verum caſtra non in ipsa urbe, sed ad eam habebant. *in castra aut Aquiloniam* dedit scriba Florent. pro quo deinde subſtitutum eſt *in castra apud Aquiloniam.* Sed lectionem illam interpolator sibi habeat. Verbum etiam *est* deficit in Voſſ. 2. Mox *Vobianum*, pro

des: ac diversa cornua, dextrum ad castra Samni-
12 tium, laevum ad urbem tendit. Prior aliquanto
Volumnius castra cepit: ad urbem Scipioni majore
resistitur vi; non quia plus animi victis est, sed
melius muri, quam vallum, armatos arcent. inde
13 lapidibus propulsant hostem. Scipio, nisi in primo
pavore, priusquam conlegerentur animi, transacta
res

Bovianum, transpositis literis, Florent. Voss. 1. et Leid. 1. *Bobianum* Haverk. *Novianum* Portug. et Gaertn. *Bonianum* Voss. 2.

Equites eques sequitur, peditem pedes: ac diversa cornua] *equitem eques* Lovel. 2. et Portug. quomodo librarii dedisse videntur, quod mox subjiciatur *peditem pedes*, quasi Livio non liceret, orationem etiam hac ratione variare: quod saepius eum fecisse, videbimus ad 35, 40, 6. Tum vocula *ac* non adparet in Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. et Haverk. Hinc *divisa cornua* eorumdem codicum duo postremi. Male. V. supra hoc libro ad c. 33, 10. Praeterea *diversa cornua, dextrum ad castra Samnitium, laevum ad urbem tendunt*, pro *tendit*, Lovel. 2. Utrumque ferri potest. Sequor igitur codd. et numero plures, et bonitate praestantiores. Ceterum verba *equitesque Bovianum* etc. *dextrum ad castra* neglegentia librariorum omittuntur in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 12. *Majore resistitur vi; non quia plus animi victis est*] Pall. tres, et Campani ed. *esset*. perperam tamen. GEBH. *majori resistitur vi* Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *plus animi victis esset* edidit J. Fr. Gronovius, non monitis lectoribus, qua auctoritate receptam scripturam mutarit. Sane vulgatum defendunt Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. Portug. Klock. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. ac C. *animi plus victis est* legit Lovel. 2. ut id, quod Gronovius probavit, vix supersit in Voss. 2. et Lovel. 3. ac 4. Qui tamen *esset* scripserunt, videntur ultimam ejus vocis syllabam repetisse ex sequenti vocabulo *sed*. Priorem itaque lectionem revocavi.

§. 13. *Scipio, nisi in primo pavore, priusquam conlegerentur animi*] *Scipionis in primo pavore* Voss. ambo, Leid. ambo, et Lovel. 1. ac 3. *Scipio tum in primo pavore* Lovel. 2. *Scipio nisi primo pavore* Lovel. 4. et Haverk. Sed praepositionem *i*, vel *in*, intercepit ultima litera vocis praecedentis. V. ad 35, 8, 9. Tum *collegarentur* Lovel. 3. *colligarentur* Haverk. *colligentur* Gaertn. cujus forte librarius, quum *collig'entur* scriptum invenisset, notam compendiariae scripturae omisit. V. ad 2, 56, 7. Mox *munitae armis urbis*, addita media voce, Voss. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. et quaedam ex vett. edd. quam recte reliqui codices et libri excusi omiserunt.

Interrogat milites, satin' ae-

res esset, lentiorem fore munitae urbis obpugnationem ratus, interrogat milites, *Satin' aequo animo paterentur, ab altero cornu castra capta esse: se victores pelli a portis urbis?* Reclamantibus universis, 14
primus ipse, scuto super caput elato, pergit ad portam: secuti alii, testudine facta, in urbem perrumpunt: deturbatisque Samnitibus, qui circa portam erant, muros occupavere. penetrare in inte-

quo animo paterentur, ab altero cornu costra capta esse] Ita augent hunc locum Rott. Flor. Voss. duo, et priores editi. Vulgo ineeperant omittere *milites*. J. FR. GRON. Voeem *milites* agnoscunt omnes mei et Hearnii Oxonienses codd. Eam vero demum omiserat Graterus in ultima ed. Tum *Sacra oequo animo* Gaertn. *Satisne aequo animo* Voss. 2. Male. V. supra ad 1, 39, 3. Deinde praepositionem *ab* omisit Leid. 1. Hine *raptn esse* legit Haverk. V. ad 6, 23, 5. *esse capto* Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 14. *Primus ipse, scuto super caput eloto, pergit ad portam*] *prius ipse* Leid. 2. Alibi *prius*, vel *primus*, et *prius* commutantur. V. ad 3, 19, 7. et 21, 29, 6. (* 37, 25, 1.) Deinde *scuto super coput elevato* Florent. quod, hoe sensu ne Latinum quidem, ex alterius expositione natum est. Infra 44, 9, 9. *Soli non habebant super capita elota scuta.* Florus 3, 10. *Elatis super caput scutis, quum se testudine barborus tegeret.* Tacit. 3. Hist. 27. *Elatis super copita scutis, densa testudine succedunt. supra caput* est in Voss. 2. et Lovel. 3. Utrumque ferri potest. *supra* enim ut 34, 39, 6. *Sublatis deinde supra capita scutis, testudine facta subibant.* Vulgatum vero tuentur loca modo laudata. Et ita eodem sensu *super caput* et *supra caput esse* usurpari, dictum est ad 4, 22, 6. Insuper *pergit ad pugnam* Leid. 1.

Testudine facta in urbem perrumpunt] *perrumpunt in urbem* Lovel. 4. *in urbem prorumpunt* Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et L. 1. V. supra hoe cap. ad §. 9.

Deturbatisque Samnitibus, quae circa portom erant muri occupavere] MS. Fuld. *qui circa portom erant, muros occupavere.* MOD. *quae circa portam erant muri occupavere* primus edidit Froben. anno 1535. et ita praeferunt Florent. a m. 1. et Leid. 1. *quod circa portam erat muri occupavere* Lovel. 3. *qui circa portam erant muri occupantur* Lovel. 4. Ut autem Modius in Fuld. reperit, praeferunt etiam priores ante Froben. editiones, ut et Florent. a m. 2. omnesque reliqui scripti, nisi quod Kloek. legat *qui circa portam erant, murum occupavere,* et in edd. Rom. anni 1472. ac Parm. sit *occupare.*

Penetrare interiora urbis] MS. Fuld. *penetrare in interiora urbis.* MOD. Voss. *penetrare in interiora urbis.* V. ad l. 4, 8. J. FR.

riora urbis, quia pauci admodum erant, non audent.

1 XLII. Haec primo ignorare consul, et intentus recipiendo exercitui esse: jam enim praeceps in occasum sol erat, et adpetens nox periculosa et su-
2 specta omnia etiam victoribus faciebat. Progressus longius ab dextra castra capta videt: ab laeva cla-

GRON. Ita praeter Voss. 1. legunt etiam Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. et Hearnii N. L. 1. ac C. quod etiam in contextum recepi, quia passim ita Livius loqui solet. Supra 9, 35, 8. *Inermi pene agmine ac vexato vulneribus in silvam Ciminiam penetratum.* (25, 39, 2.) 38, 5, 8. *Nicodamus superuto brachio in urbem penetrat.* V. ad 4, 9, 5. Praepositionem hoc loco interceperat syllaba initialis vocis sequentis. V. ad 39, 12, 3. [*penetrare interiora* Veith.]

§. 1. *Haec primo ignorare consul*] Pal. sec. *Hoc ipse primo ignorare consul.* GEBH. *Hoc primo ignorare* Lov. 4. *Haec ipse primo ignorare* Haverk. Mox *interius recipiendo exercitum* Leid. 2. [*recipiendo exercitum* Veith.] Deinde voces *in occasum* desunt in Portug. Quamvis autem *praeceps sol, dies* et similia ita simpliciter dicantur, attamen *sol praeceps in occasum, dies praeceps in noctem* et similia etiam passim obcurrere, patet ex illis, quae notantur supra ad 4, 9, 13. Vulgatum igitur hoc loco defendunt recte ceteri codd. Insuper *erat sol* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk.

Et adpetens nox periculosa et suspecta omnia etiam victoribus faciebat] *et apparens nox* Lovel. 3. V. infra ad 37, 32, 14. *etiam apparens* Voss. 2. V. ad 22, 47, 9. Tum *periculosa ut suspecta* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. V. ad 21, 28, 8. Praeterea *omniu quoque victoribus* Portug. et Haverk.

§. 2. *Progressus longius ab dextra castra capta videt*] *Progressus longior ab dextra* Lovel. 4. *Progressus longior ad dextra* Leid. 1. *Progressus longior ab extra* Voss. 2. *ab extera* Lovel. 3. *ad dextra* Voss. 1. et Portug. *a dextra* Lovel. 1. Deinde *capta castra videt* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. et Haverk.

Ab laeva clamorem in urbe mixtum pugnantium ac paventium fremitu esse] Pall. duo *in urbem rixantium pugnantium ac paventium fremitum esse.* Vulgatae lectioni, tamquam sincerissimae, subscribit prisca editio. GEBH. Duobus Pall. consentiunt Voss. 2. et Lovel. 3. *in urbem* praeferunt etiam Voss. 2. Lov. 1. Gaertn. et Hearnii Oxon. L. 2. ac C. *rixantium*, pro *mixtum*, Lovel. 2. *rixarum* Lovel. 4. *rixa tum* Leid. 1. Hinc *pugnatum* Leid. 2. *pugnantum* Lovel. 1. *Tà ac paventium* non adparent in Gaertn. Denique *fremitum esse* legunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. et praeter edd. Rom. anni 1472. ac Parm. reli-

morem in urbe mixtum pugnantium ac paventium fremitu esse. et tum forte certamen ad portam erat.
Advectus deinde equo propius, ut suos in muris vi- 3
det, nec jam integri quidquam esse, quoniam temeritate paucorum magnae rei parta occasio esset, adciri, quas receperat, copias, signaque in urbem
inferri jussit. Ingressi proxima ex parte, quia nox 4

quae, quas vidi, Aldina priores: quod etiam praeferendum videtur, ut dicat *clamorem in urbe*, qui ab laeva ad aures accidebat, *mixtum pugnantium ac paventium fremitum esse.* Si vulgatum probamus, clamor hic in urbe distinguitur a fremitu illo pugnantium ac paventium, quo mixtus erat. At quorum igitur hic clamor? *pugnantium* est Romanorum et Samnitium, *paventium* reliquae inbellis multitudinis; praeter quos nulli erant in urbe. Ceterum *et cum forte*, pro *tum*, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *et quom forte* Gaertn. *erat ad portam*, transpositis vocibus, Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 3. *Advectus deinde equo propius*] Pal. sec. *Deductus deinde propius equo.* Andreas *Evectus deinde equo.* GEBH. Cum Pal. sec. facit Haverk. *Adductus deinde equo propius* legit Gaertn. *Evectus deinde equo propius* Klock. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Nihil muto. Liv. 2, 47, 3. *Cum aliquot turmis equitum in eam partem citato equo advectus.* 9, 31, 10. *Consul, ad ancipitem maxime pugnam advectus, desilit ex equo.* 28, 2, 3. *Mago ex castris citato equo ad primum clamorem et tumultum advehitur.* Solent autem librarii *advehere* et *adducere* commutare. V. ad 27, 38, 12. Mox *suos immoris videt* Lovel. 4. *suos in muris invidet* Voss. 2. Deinde *nec etiam integri*, pro *nec jam integri*, Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. V. ad 5, 7, 2.

Quoniam temeritate paucorum magnae rei parta occasio esset] *quin temeritate paucorum* Harlej. et edd. ante Frobenianam anni 1535. *quod temeritate paucorum* Klock. quomodo etiam alibi variant scribae. Exemplum habuimus 5, 11, 2. Tum *magnae rei parta esset occasio* Haverk. *magnae rei partae occasio esset* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 3. ac 4. *magnae rei parata esset occasio* Voss. 1. V. ad 5, 6, 1. *magnae rei occasio esset* Harlej. *esset occasio* etiam Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk.

Adciri, quas receperat, copias, signaque in urbem inferri jussit] *quas ceperat* Haverk. *quas acceperat* Harlej. et Gaertn. *quas receperit* edidit Curio, et habuit, qui sequerentur, Basileenses anno 1555. sed invitis omnibus reliquis scriptis et editis. Deinde *in urbem ferri* Harlej. Prima syllaba τοῦ *inferri* elisa est ab ultima litera vocis praecedentis. V. ad 5, 27, 6.

§. 4. *Ingressi proxima ex parte, quia nox adpropinquabat, quievere*] Video olim suspecta patri meo fuisse haec verba: ad-

adpropinquabat, quievere. nocte oppidum ab hosti-
5 bus desertum est. Caesa illo die ad Aquiloniam
Samnitium millia triginta trecenti quadraginta: ca-
pta tria millia octingenti et septuaginta: signa mi-
6 litaria nonaginta septem. Ceterum illud memoriae
traditur, non ferme alium ducem laetiorem in acie

scripsitque *proxima portae*. Sed legendum, *Ingressi proxima, ea parte, quia nox appropinquabat, quievere*. JAC. GRON. Si quid mutandum, sane lenissima erit Cel. Jac. Gronovii medicina. Passim enim literae *A* et *X* commutari solent. V. ad 40, 59, 8. Scripti nihil mutant, nisi quod *ex parte proxima* habeat Harlej. Tum *quivere* Florent. a m. 1. Mox *noctu oppidum*, pro *nocte*, Gaertn. *Tò est* autem exsulat ab editis ante Aldum.

§. 5. *Caesa illo die ad Aquiloniam Samnitium millia triginta trecenti quadraginta*] *triginta millia* Portug. et Haverk. *Samnitium* $\overline{X}$ *trecenti quadraginta* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon N. in quo ultimo tamen $\overline{XXX}$, pro $\overline{X}$, margini adscribitur. *Samnitium millia X. et CCC. XL.* Klock. [*Samnitum decem millia trecenti* Veith.] *Samnitium millia X. CCCXL* Oxon. C. apud Hearnium, qui in L. 2. *Samnitium millia triginta trecenti DCCC* se invenisse testatus est. *Samnitium millia triginta trecenti et septuaginta* legit Lovel. 4. Numerus caesorum fidem superare videtur. Quum enim Samnitium exercitus, qui ad Aquiloniam consedit, triginta ferme ac sex millium fuerit, ut colligitur ex c. 38. inde caesis ac captis deductis, vix duo millia evasissent: et tamen non tantum ante proelium inceptum viginti cohortes quadringenariae, adeoque octo ferme millia hominum, ex castris eorum Cominium profectae esse c. 40, 6. verum etiam, postquam victi essent, nobilitas equitesque Bovianum perfugisse dicuntur cap. praec. Ea enim urbs a Romanis capta non est; sed per urbem, quam Scipio invasit, et auxilio Papirii expugnavit, intelligenda est Aquilonia, ut tota historia docet. Orosius 3, 22. *Duodecim millia hostium in hoc proelio caesa* esse innuit. Ceterum *illa die* legit Lovel. 2.

Capta tria millia octingenti et septuaginta] *capta* $\overline{IIII}$ *octingenta et septuaginta* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *capta* $\overline{IIII}$ *octingenti septuaginta* Lovel. 2. et 4. *capta quatuor millia octingenta*, vel *octingenti, et septuaginta* Harlej. Portug. et Haverk. *quatuor millia* etiam editi usque ad Aldum. *capta tria millia ducenti septuaginta* Oxon. C. apud Hearnium; in cujus codice L. 2. deerant voces *et septuaginta*, quae desunt quoque in Gaertn. [Veith.] ita tamen ut is *quatuor millia* praeferat.

Signa militaria nonaginta septem] *et signa militaria* Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. C. ac L. 2. Tum *viginti septem* Gaertn. [Veith.] *XXVII* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Haverk. et apud Hearnium Oxon. N. B. ac C. *XVII* Klock. *XCVIII* Leid. 1. *CCVII* Lovel. 4.

visum, seu suopte ingenio, seu fiducia bene gerundae rei. Ab eodem robore animi neque con- 7
troverso auspicio revocari a proelio potuit; et in ipso discrimine, quo templa Diis inmortalibus voveri mos erat, voverat Jovi Victori, si legiones hostium fudiſſet, pocillum mulsi prius, quam temetum

§. 6. *Laetiorem in acie visum, seu suopte ingenio, seu fiducia bene gerundae rei*] *lectiorem* Leid. 2. in margine, et Lovel. 1. V. supra hoc lib. ad c. 21, 6. Tum prius *seu* omittunt Lovel. 2. 3. 4. et Voſſ. 2. Hinc *suapte ingenio* legit Leid. 2. V. ad 1, 18, 4. Deinde *fiduria gerendae rei* Gaertn. *fiduria bene gerendae rei* Voſſ. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 4. Portug. Haverk. et edd. Aldo priores.

§. 7. *Voverat Jovi Victori, si legiones hostium fudisset*] *voverat Jovi, victor si legiones* Lovel. 2. cum edd. Mediol. anni 1480. et utraque Tarvis. Tum vox *hostium* deficit in Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. Portug. et Gaertn. Ea tamen vox neceſſaria eſt, ne, si omitteretur, ambiguitas voti, quod etiam de propriis consulis legionibus intelligi potuiſſet, in malum omen verteret. *legiones fudisset hostium* Leid. ambo. Paullo ante *neque* deeſt in Lovel. 4. *voveri* in Gaertn. Tum *Deis*, pro *Diis*, legunt Voſſ. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. et Gaertn. V. ad c. 40, 13.

Pauxillum mulsi prius, quom temetum biberet, sese farturum] *pocillum* alii malunt. Plinius enim 14, 13. de eodem Papirio loquens ita ait: *Votum ferit, si vicisset, Jovi porillum vini.* Haec ille nihil praeterea addens. Hic vix intelligitur haec argutia, etsi quid *mulsum*, quid item *temetum* sit, haud obscurum eſt: sed judicet lector. GLAR. *polliatum mulsi* Klock. *potillum mulsi* Voſſ. 2. *pauxillum mulsi* Harlej. et multae vett. edd. *proculum mulsi* Gaertn. et ed. Rom. anni 1472. *poculum mulsi* Lovel. 4. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. B. C. et N. in quo poſtremo *pocillum*, *potillum* et *pouxillum* margo exhibet. *pocillum mulsi* legunt reliqui codd. quod editorum primus Aldus recepit. Deinde *prius*, *quam temetum liberet* Gaertn. et Haverk. Tum *sese futurum* Lovel. 1. a m. 1. *se facturum* Voſſ. 2. Doujatius conjicit *porillo mulsi sese facturum*, nempe sacra Jovi Victori: quae conjectura minime neceſſaria eſt. *Facere* enim hac significatione non minus quarto, quam sexto, casui jungi solet, licet id neget Tennul. ad Front. l. 4. cap. ult. ex. 44. Certe ita locutus eſt Plautus apud Nonium ea voce. *Facere, rem divinam religionibus exhibere.* Plautus in *Aulul.* [4, 2, 15.] *Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.* et Laberius apud eumdem in voce *Bidentes. Visus hac nocte bidentes propter viam facere* Vel, quum mulsum ex vino et melle componatur, promittit Papirius, se Jovi *pocillum mulsi facturum*, id eſt, mixturum, praeparaturum. Ceterum recte Glareanus huc advocavit locum Plinii, idem de Papirio narrantis, 14. Hiſt. Nat. 13. Harduinus enim perperam refert ad L. Papirium Cur-

biberet, sese facturum. id votum Diis cordi fuit: et auspicia in bonum verterunt.

1 XLIII. Eadem fortuna ab altero consule ad Cominium geſta res. Prima luce, ad moenia omnibus copiis admotis, corona cinxit urbem; subsidiaque firma, ne qua eruptio fieret, portis obpo-

sorem, qui anno proximo poſt cladem Caudinam ingentem de Samnitibus victoriam reportavit, quemque Livius l. 9, 17. Alexandro Magno, si in Italiam veniſſet, parem aït eſſe potuiſſe: quum ex Livii l. 10, 38. conſtet, illius Papirii hunc filium fuiſſe. Alium, sed tamen similem, in confundendis Papiriis, patre et filio, errorem commisit Dalecampius. Ad Plinium enim l. 17, 11. referentem hiſtoriam Papirii, metum mortis praetori Praeneſtinorum incutientis notat, Papirium illum contra Samnites feliciter dimicaſſe, quamvis a pullario monitum, pullos non addicere, quum votum feciſſet, si superior decederet, vini pocillum Jovi se libaturum. At Papirius, qui metum mortis praetori Praeneſtinorum incuſſit, pater exſtitit ejus, qui Jovi pocillum mulsi pollicitus eſt. V. Liv. 9, 16, 17. In eo etiam errat, quod patrem Papirium, a pullario monitum pullos non addicere, feliciter contra Samnites dimicaſſe dicat, in quo tamen errantem Alex. ab Alex. 1, 29. secutus eſt. Pater enim Papirius, a pullario monitus, ad auspicium repetendum Romam profectus eſt, ne turbatis religionibus rempublicam in discrimen committeret. V. Livium 8, 30, 2. Filio autem Papirio non pullarius, sed Sp. Papirius fratris filius, indicavit, ambigi de auspicio. V. Liv. hoc lib. c. 40.

Id votum Diis cordi fuit: et auspicia in bonum verterunt] *id votum Dis cordi fuit* Florent. V. ad 5, 14, 4. Hinc *id votum discordii fuit* dedit librarius Leid. 1. *id votum discordi auspicia in bonum verterent* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *id votum discordia auspicia in bonum vertere* Lovel. 4. De locutione *cordi esse* v. ad 30, 17, 12. Praeterea *fuit* deficit in Lovel. 2. ejus loco *fecit* dedit Haverk. V. ad 31, 45, 2. Deinde *auspicium in bonum verterunt* legunt Portug. et Haverk. *auspicia in bonum verterunt*[*vertunt?*] Hearnii Oxon. B. V. ad 10, 12, 4.

§. 1. *Ab altero consule ad Cominium gesta res*] *ad Samnitium res gesta* Gaertn. *res gesta* etiam Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Haverk. Mox *Pu luce*, pro *Prima luce*, et deinde *corna .... urbem*, relicta lacuna, Lovel. 3.

Subsidiaque firma, ne qua eruptio fieret, portis obposuit] *subsidiaque firmavit* Lovel. 4. a m. 1. Deinde *portis oppositis* Haverk. *portis apposuit* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Male. V. infra ad 23, 29, 4. et Oudend. ad Lucani 1, 464.

§. 2. *Jam signum dantem eum nuncius a collega trepidus de viginti cohortium adventu*] *Jam signum dantem eam nuncius* Gaertn. *Jam signum dantem cum nuncius* Haverk. *Jam signum datum, cum nuncius* Hearnii Oxon. C. Tum *nuncius*

suit. Jam signum dantem eum nuncius a collega 2
trepidus de viginti cohortium adventu et ab inpetu moratus est, et partem copiarum revocare instructam intentamque ad obpugnandum coëgit. D. Bru- 3
tum Scaevam legatum cum legione prima et decem cohortibus alariis equitatuque ire adversus subsi-

ab collega Portug. et Gaertn. *nuncius ac collega* Leid. 1. *nuncius collegae* edd. Rom. anni 1472. ac Parm. quod ex interpretis glossa receptum est. Infra 44, 27, 10. *Subsisterent ibi, ac nuncios ab se opperirentur.* Similia v. ad 28, 9, 1. Praeterea *de viginti cohortium adventum* Portug. *ad viginti cohortium adventum* Haverk. *de viginti cohortium et adventu* Voss. 1. et Lovel. 1. a m. 1.

Et ab inpetu moratus est, et partem copiarum revocare instructam] Prima vocula deficit in Lovel. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. V. ad 2, 44, 3. ejus loco *etiam* legit Lovel. 4. V. ad 22, 47, 9. Vox autem secunda perperam exsulat ab Hearnii Oxon. L. 2. Deinde *partem revocare copiarum* Leid. 1. *partem copiarum rei locare* Leid. 2. et Lovel. 1. pro quo ambo in margine emendarunt *revocare*. Sed ea vox omittitur a librario Haverk. [*magnam partem copiarum* Veith.] Mox *ad pugnandum*, pro *ad obpugnandum*, Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 3. *D. Brutum Scaevam legatum*] *Decium Brutum* Haverk. *Drusum Brutum* Lovel. 2. *L. Brutum* Lovel. 4. *S. Brutium* Hearnii Oxon. L. 1. Deinde *Saevam* Voss. 1. et Lovel. 2. *Scaenam* Lovel. 3.

Cum legione prima et viginti cohortibus alaribus equitatuque ire] Libri omnes *et X cohortibus*, excepta Andreae editione. GEBH. Voss. duo *et X. cohortibus alariis equitatuque*. Numerum quidem confirmat Thuan. Pall. Helm. et eum sufficere crediderim. *Alarios* saepe appellat et Tacitus. J. FR. GRON. *et viginti cohortibus* unus praefert Harlej. vetustis edd. consentiens. numerum omittit Klock. *et X cohortibus*, vel *et decem cohortibus*, praeferunt reliqui mei, omnesque Hearnii Oxonienses codd. Et hunc numerum sufficere recte Gronovius credidit. Viginti enim hostium cohortes quadringenariae ferme fuerant. Illis autem pares erant legio prima in decem cohortes, itidem quadringenarias, divisa, et decem cohortes alariae, sive sociorum nominis Latini; quas et ipsas quadringenarias fuisse ut existimem, efficit Livii testimonium, qui 8, 8, 2. tradit, *nihil apud Latinos dissonum ab Romana re* fuisse. Legio itaque Romana et decem cohortes alariae effecerunt viginti cohortes quadringenarias, quot miserant Samnites; at insuper consul cum his peditibus obviam Samnitibus misisse dicitur equitatum: quum de equitatu Samnitium nihil addatur. Accedit, quod, si consul praeter legionem etiam viginti cohortes alarias et equitatum in Samnites emisisset, vix unam legionem secum in castris retinuisset, quae urbi tanto praesidio firmatae obpugnandae non

4 dium hoſtium juſſit: quocumque in loco fuiſſet obvius, obsiſteret ac moraretur; manumque, si forte ita res posceret, conferret: modo ne ad Cominium
5 eae copiae admoveri poſſent. Ipse scalas ferri ad muros ab omni parte urbis juſſit, ac teſtudine ad portas succeſſit. simul et refringebantur portae, et vis undique in muros fiebat. Samnites, sicut, an-

suffeciſſet. Tot itaque codicum teſtimonio et sanae rationi dicto audiens *decem* in contextum admisi. Praeterea *alariis* etiam Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. Klock. Hearnii Oxon. N. L. 1. 2. B. et edd. Aldina priores. Quum autem, *alaris* et *alarius* in usu eſſe, supra dixerim ad c. 40, 8. hic etiam codicum numero cedendum, et *alariis* recipiendum ratus sum. Insuper *ire* deficit in Gaertn. Mox *subsidia*, pro *subsidium*, habent Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 4. *Quocumque in loco fuisset obvius, obsisteret ac moraretur*] Exhibent Pall. duo *quocumque loco fuisset obvius.* Similiter etiam Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. [Veith.] et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Praepositio etiam omittitur infra 24, 35, 9. *Nihil minus ratus, quam illo loco Syracusanum sibi exercitum obvium fore.* Deinde *exsisteret ac moraretur* Leid. 2. et Lovel. 3. *resisteret ac moraretur* Hearnii Ox. N. Supra hoc lib. c. 19, 2. *Plures abeunti Volumnio obsistere, atque obtestari.* 22, 60, 17. *Non enim modo sequi recusarunt, bene monentem, sed obsistere ac retinere conati sunt.*

Manumque, si forte ita res posceret, conferret] Ultima vox deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. ejus loco *consereret* legit Hearnii Oxon. N. Utrumque dici *conferre* et *conserere manum*, supra vidimus ad 6, 42, 5. Hic itaque vulgatum, in quod et plures et melioris notae codices conspirant, servandum puto. Solent autem librarii *serere* et *ferre* eorumque composita in Mſtis confundere. V. supra ad 3, 17, 10. 4, 2, 12. 5, 36, 5. 7, 40, 14. 21, 1, 2. c. 6, 1. aliisque locis. Deinde *hae* vel *heae copiae*, pro *eae*, Florent. Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. Portug. Gaertn. et Haverk. *haec copiae* Leid. 1. V. ad 2, 44, 12. Perperam etiam *admovere* Florent.

§. 5. *Ab omni parte urbis*] Ultima vox exsulat a Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertner. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. et B.

Simul et refringebantur portae] *simul refringebantur* Lovel. 3. V. ad 2, 44, 3. *simul ut refringebantur* Harlej. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. ad 21, 28, 8. *simul et infringebantur* Gaertner. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Male. V. supra hoc lib. ad c. 10, 4.

Sicut, antequam in muris viderent armatos, satis animi habuerunt] *in muros viderent* Gaertner. *in muris viderint* Leid. 1. et Lovel. 4. *viderent in muris* Lovel. 2. Tum *satis animum habuerant* Voſſ. 2. *satis animi habuere* Lovel. 4.

tequam in muris viderent armatos, satis animi habuerunt ad prohibendos urbis aditu hostes; ita, 6
postquam jam non ex intervallo nec missilibus, sed cominus gerebatur res; et, qui aegre successerant ex plano in muros, loco, quem magis timuerant, victo, facile in hostem inparem ex aequo pugnabant; relictis turribus murisque, in forum omnes 7

§. 6. *Postquam jam non ex intervallo nec missilibus, sed cominus gerebatur res*] *postquam non intervallo* Lovel. 2. Tum *atque missilibus* ed. Rom. anni 1472. Deinde *gerebantur res* primae edd. pro quo *gerebatur res* primum vidi in Ven. anni 1498. tum in Aldina, et hinc in recentioribus, quibus consentiunt omnes, quibus utor, codices. Recte. Cl. Bentlej. enim ad Horat. 1. od. 6, 3. docuit, errare Chabot. qui *rem gerere ἐνικῶς* de re privata dici existimat, numquam de publica, nisi addatur epitheton *prospere*, *male*, vel simile. Ex uno enim Livio plurima exempla τοῦ *rem gerere* eo sensu, quod id dictum negavit Chabot. adferri possunt. Supra 2, 30, 12. *Ubi ad manum venisset hostis, tum coortos tota vi gladiis rem gerere.* 5, 28, 6. *Primo rem communiter gesserunt: fusis inde acie hostibus*, etc. 7, 26, 7. *Legionibus utrimque effusis res geritur.* 9, 35, 5. *Neque missilia habebant, quibus eminus rem gererent.* c. 41, 18. *Sicubi est certamen, scutis magis, quam gladiis, geritur res.* Mox hoc cap. *Sic ad Cominium, sic ad Aquiloniam gesta res.* 22, 3, 8. *Ut, conjunctis exercitibus, communi animo consilioque rem gererent.* c. 5, 7. *Sibi quisque dux adhortatorque factus ad rem gerendam.* c. 27, 7. *Si quam occasionem rei gerendae habuisset.* c. 36, 2. *Ut octo legionibus rem gererent.* 23, 18, 1. *Rem gerere ac tentare, si qua parte invadere urbem possit.* c. 26, 2. *Ut Cnaeus terra, Publius navibus rem gereret.* 25, 24, 3. *Jam undique, non furtim, sed vi aperta, gerebatur res.* Verum jam nimius sum. Similiter et alii scriptores locuti sunt, quorum loca cumulare nihil adtinet.

Qui aegre successerant ex plano in muros] *quia aegre* Voss. duo, Leid. duo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Kloch. Haverk. et edd. vett. usque ad Aldum, qui primus substituit *qui aegre*, favente Florent. quod sensui magis convenit. Alibi saepe *qui* et *quia* commutantur. V. ad 36, 33, 5. Is autem error hic tanto facilius committi potuit, quod litera ultima τοῦ *quia* repetita sit ex prima vocis sequentis. V. ad 40, 7, 8. Praeterea *in muris* Voss. 2. et Lovel. 3.

Facile in hostem inparem ex aequo pugnabant] *facilem hostem inparem* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Gaertn. et Haverk. V. ad 36, 6, 4. *facile erat in hostem imperare* Lovel. 2. *facile adversus hostem imparem* Portug. et Hearnii Oxon. B. ut 5, 8, 9. *Ut diversae legiones aliae adversus Capenatem et Faliscum, aliae contra eruptionem oppidanorum pugnarent.* 9, 14,

compulsi, paullisper inde tentaverunt extremam
8 pugnae fortunam. Deinde, abjectis armis, ad un-
decim millia hominum et quadringenti in fidem con-
sulis venerunt. caesa ad quatuor millia trecenti
octoginta. Sic ad Cominium, sic ad Aquiloniam
9 gesta res. Inde medio inter duas urbes spatio, ubi
tertia exspectata erat pugna, hostes non inventi.

1. *Adversus eos se pro alteris pugnaturos.* Sed Gellius 17. Noet. 2. quum retulisset verba ex Q.Claudii 1. Annal. *ut pugnatum esset in Gallos*, addit: *In Gallos mundius subtiliusque est, quam cum Gallis, aut contra Gallos. nam pinguiora haec absolutioraque sunt.* Et ita saepe Livius loquutus est. 3,12,3. *Se saepe vidente pugnasse in hostem.* 7, 12, 12. *Si quis injussu in hostem pugnasset.* 8, 6, 16. *Ne quis extra ordinem in hostem pugnaret.* c. 7, 15. *Adversus edictum nostrum extra ordinem in hostem pugnasti.* 9, 3, 2. *Omnia aequa ac plana ernnt Romano in perfidum Samnitem pugnanti.* 23, 47, 1. *Liceretne extra ordinem in provocantem hostem pugnare?* 27, 12, 10. *Pugnando undique in munitores operibus prohibet.* c. 18, 19. *Maxime in nuda hostium latera pugnabat.* 31, 37, 4. *Conferti praeparatique in dispersos et effusos pugnantes.* Et alibi.

§. 7. *Tentaverunt extremam pugnae fortunam*] *temperaverunt* Portug. V. supra ad 9, 46, 15.

§. 8. *Ad quindecim millia hominum et quadringenti*] Th. Helm. Voss. [pr.] *undecim.* J. FR. GRON. Lectio, quae vulgo exstitit, primum obvia fuit in ed. Aldina. Priores, quas vidi, *ad undecim millia hominum et trecenti* praeferunt. *ad undecim millia* legunt etiam Florent. Leid. 2. Harlej. Klock. et Lovel. 1. quorum fide id in contextum admisi. [*ad quindecim* Veith.] Insuper *et CCC* etiam Harl. *et XL* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Hearnii Oxon. N. *ad quadraginta* Gaertner. et Haverk. *ad CCCC* Lovel. 2. et modo memoratus Oxon. N. in margine. *et quadringentos* Lovel. 4. atque Oxon. B. [Veith.] Male. V. supra hoc lib. ad c. 17, 8.

Caesa ad quatuor millia trecenti octoginta] *caesa ad IIII. a CCC. LXXX* Florent. Leid. 1. et Klock. qui optimorum codd. in hanc lectionem consensus effieit, ut Livium dedisse existimem *caesa ad quatuor millia octingenti octoginta.* Numeri enim quingenarii notam *I)* passim in *a* migrasse supra vidimus hoc lib. ad c. 29, 17. Ceterum *quatuor millia ac trecenti octoginta* Harlej. cum editis Aldo prioribus. *quatuor millia et trecenti octoginta* Lovel. 4. [Veith.] *quatuor millia trecenta octoginta* Gaertner. Portug. et Haverk. *quatuor millia CC octoginta* Lovel. 2.

Sic ad Comininm, sic ad Aquiloniam gesta res] Praepositio priori loco deficit in Haverk. sed posteriori in Hearnii Oxon. L. 1. Male. Amat enim Livius eas repetere. V. ad 6, 28, 6. Praeterea *gesta re* Lovel. 4. Posterius *sic* etiam omittitur in Florent.

septem millia paſſuum quum abeſſent a Cominio,
revocati ab suis neutri proelio obcurrerunt. Primis 10
ferme tenebris, quum in conspectu jam castra, jam
Aquiloniam habuiſſent, clamor eos utrimque par
accidens ſuſtinuit: deinde e regione caſtrorum, quae 11
incensa ab Romanis erant, flamma late fusa certioris cladis indicio progredi longius prohibuit.

Sed et illud servandum. V. ad 5, 15, 11.

§. 9. *Medio inter duas urbes spatio, ubi tertia exspectata erat pugna*] *inter duas acies* Leid. 1. Tum *exspectata pugna erat* Haverk. Insuper *In medio*, pro *Inde medio* edd. Rom. anni 1472. Parm. ac Mediol. anni 1480. V. hoc lib. ad c. 20, 6.

Septem millia passuum quum abessent a Cominio] *XII millia* Voſſ. 2. Sed paſſim notae numerales *V.* et *X.* confunduntur. V. ad 39, 29, 7. Deinde *essent a Cominio* Leid. 2. et Lovel. 1. *adessent ab Cominio* Gaertn. *abessent ab Cominio* Portug. et Haverk.

Neutri proelio obcurrerunt] Pal. sec. *convenerunt*. suprascriptum *accurrerunt*. tert. *occurretur*. GEBH. *concurrerunt* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon.N. [Veith.] *cucurrerunt* Gaertn. *occurretur* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *occurrunt* Lovel. 4. V. supra hoc lib. ad c. 12, 4.

§. 10. *Jam castra, jam Aquiloniam habuissent, clamor eos utrimque par accidens sustinuit*] Flor. *tenuit*. J. FR. GRON. *jam castra ad Aquiloniam habuissent* Harlej. et edd. Aldina vetuſtiores. Male. Particulam *jam* Livium ita repetiiſſe, vidimus supra ad 5, 35, 4. *jam castra, jam Aquiloniam s. Samnites habuissent* Lovel. 2. a m. 1. *jam castra jam Aquiloniam habuisset* Voſſ. 2. et Lov. 3. Tum *clamor omnes utrimque par accidens* Gaertner. *accedens* Haverk. V. ad c. 41, 7. Sed nec Florent. lectio *tenuit* proba videtur. Supra 5, 39, 2. *Aliud priori simile miraculum eos sustinuit*. 25, 36, 1. *Nunc agendo, nunc sustinendo agmen, quum aliquamdiu haud multum procederetur*.

§. 11. *Deinde e regione castrorum, quae incensa ab Romanis erant*] *deinde regione castrorum* Lovel. 2. Harlej. Portug. et edd. usque ad Moguntinam. Sed praepositionem intercepit vocis praecedentis litera ultima. V. ad 8, 4, 12. Ejus loco *deinde regionem castrorum* dederunt Florent. Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. Gaertn. et Haverk. Neque aliter Lovel. 4. nisi quod vocem *castrorum* omittat. *deinde in regionem castrorum* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Nihil mutandum. *flamma late fusa e regione castrorum*, id eſt, ex illa parte, ex illa regione, ubi castra erant. Eodem sensu *ad moenia regione portae Esquilinae accedere* habuimus 3, 66, 5. ubi vide. Hinc *quae incensa a Romanis erant* Voſſ. 2. *quae incensa a Romanis erat* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3. *quae incensa ab Romanis erat* Voſſ. 1. Leid. 1. et Lovel. 2. *quae ingensa ab Ro-*

12 Eo ipso loco prope temere sub armis ſtrati paſſim inquietum omne tempus noctis, exspectando timendo-
13 que lucem, egere. prima luce, incerti quam in par-

manis erat Florent. a m. 1. pro quo deinde emendatur *ingens.* Sed neque hic aliquid mutandum. Non enim regio caſtrorum, sed ipsa caſtra erant incensa.

Flamma late fusa certioris cladis indicio progredi longius prohibuit] Duo Voſſ. et Thuan. *flammae late fusae.* Fortaſſis *flammae late fusae, certius cladis indicium, progredi longius prohibuit.* J. FR. GRON. Videtur ab Livio eſſe *flamma late fusa, certiori cladis indicia, progredi longius prohibiti.* JAC. GRON. *flammae late fusae* etiam Florent. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. et Hearnii Oxonienses. Gronovii autem patris conjecturam verisimiliorem reddit Portug. et Haverk. lectio *certioris cladis indicium.* Praeterea *prohibuerunt* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Hinc forte legendum *flammae late fusae, certioris cladis indicium, progredi longius prohibuerunt. flammae late fusae* pro flamma late fusa, ut 5, 42, 7. *Etsi omnia flammis ac ruinis aequata vidissent.* 30, 6, 8. *Caesa aut hausta flammis quadraginta millia hominum sunt. certioris cladis indicium,* pro certius cladis indicium, quemadmodum *violati hospitii foedus,* pro violatum hospitii foedus, et similia, de quibus v. ad 4, 8, 6.

§. 12. *Eo ipso loco prope temere sub armis strati passim*] Suspicor fuiſſe Livio *forte temere sub armis.* Sic enim loquebantur. Terentius Phorm. 5, 1. *Quam saepe forte temere eveniunt, quae non audeas optare.* Cicero de Fato [3.] *Si fati omnino nullum nomen, nulla natura, nulla vis esset, et forte, temere, casu, aut pleraque fierent, aut omnia.* 2. de Divin. [68.] *An tu censes, ullam anum tam deliram futuram fuisse, ut somniis crederet, nisi ista casu nonnunquam forte temere concurrerent?* Noſter 23, [3, 3.] *Nec quidquam raptim aut forte temere egeritis.* 25, [38, 12.] *Nec hujus occasionis spem, milites, forte temere, sed ex re ipsa conceptam habeo.* 39, [15, 11.] *Majores vestri ne vos quidem forte temere coïre voluerunt.* 41, [2, 7.] *Id forte temere ab uno exclamatum passim totis personabat castris.* Curtius 5, 11. *Eludunt, licet, quibus forte temere humana negotia volvi agique persuasum est.* Sic Modius edidit e MSS. neque abeunt, quibus quondam Gruterus usus: sic ante omnes alios Florentinus. Nec debuiſſet regeri interpolatum *forte ac temere.* J. FR. GRON. Liv. 2, 31, 5. *Perpulere, ut forte temere in adversos montes agmen erigeret.* (* V. tamen Burm. ad Suet. Aug. 10.) Maximam autem partem eorum, quae Gronov. hic notavit, una cum conjectura de hujus loci lectione, in prima ed. notarum legebantur ad 41, 2, 7. unde poſtea cum auctario huc tranſtulit. Ceterum Gronovianum *forte temere* minus huic loco, quam *prope temere,* convenire, Doujatius exiſtimavit. Livium enim velle, has Samnitium cohortes, non quidem omnino sine ullo ordine, sed non adhibitis exacte cuſtodiis militaribus, noctem ibi duxiſſe. *Eo ipso loco prope timore* habent Voſſ. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. N. in cujus ultimi margine *temere* e-

tem intenderent iter, repente in fugam consternantur, conspecti ab equitibus: qui, egressos nocte ab oppido Samnites persecuti, viderant multitudinem,

mendatur. *Et ipso loco prope temere* Portug. et Gaertn. *Et ipse loco prope temere* Haverk. *Prope eo ipso loco temere* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. ac 3. *prope ex ipso loco temere* Lovel. 4. An itaque probanda Florent. lectio, qui, omisso τῷ *prope*, praefert *Eo ipso loco temere sub armis strati passim?* Mox *noctis* deficit in Haverk. *agere* autem, pro *egere*, legunt Voss. 2. et Lovel. 3. quasi oratio per infinitivum concepta foret.

§. 13. *Incerti quam in partem intenderent iter, repente in fugam consternantur*] Thuan. Voss. [pr.] Helm. *tenderent*. Ut Virgilius 1. Aen. [656.]

> *Haec celerans iter ad naves tendebat Achates.*

Et lib. 6, [239.]

> *Quas super haud ullae poterant inpune volantes*
> *Tendere iter pennis.*

Sic dedit etiam Andreas: sed mox mutatum: nam jam Tarvis. *intenderent*. J. FR. GRON. *tenderent* etiam tres libri Hearnii. Sed *intenderent* sine dubio itidem auctoritate MSS. nititur. Et velim mihi causam dici, cur hic *tenderent* melius sit. Livius 21, 29, 6. *Annibalem incertum utrum coeptum in Italiam intenderet iter*. 27, 46, 9. *Nec ad sequendum se iter intendisse*. 36, 21, 6. *A porta ad praetorem M. Junium iter intendit*. DUK. *tenderent* etiam Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. N. L. 2. B. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. De locutione *tendere iter* v. N. Heinsium ad Val. Flacci 3, 734. et Cel. Burm. ad Ovidii 2. Metam. 547. Ita *tendere cursum* infra est 23, 34, 5. *Quum quaereret, qui et unde, et quo tenderent cursum*. V. quae notavi ad Silii Italici 10, 73. Sed et *intendere iter* Livius infra dixit 22, 9, 6. *Ad urbem iter intendit*. 29, 30, 6. *Ad Syphacem, quo primum intenderat iter, pervenerunt*. 31, 33, 6. *Alam equitum ad explorandum, quonam hostes iter intendissent, misit*. Quum autem eam lectionem reliqui libri, et inter eos etiam omnes praestantiores, tueantur, nihil mutandum puto. Doujatius etiam *tendere iter* Virgilianum esse, non tamen idcirco *intendere* damnandum existimabat. In codd. *tenderent* legentibus prima syllaba *in* intercepta erat a vocis praecedentis litera finali. V. ad 5, 27, 6. Praeterea *certi quam in partem* Leid. 1. *incerti qua in parte* Harlej. Deinde *consternuntur* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. N. L. 2. B. C. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. 7, 42, 3. *Eam multitudinem armatorum ad arma consternatam esse*. ubi v. Sigonium. et Gebhard. ad 8, 27, 9. *osternantur* Lovel. 3. Scriptum per epitomen fuerat *osternantur*; idque non adsecutus librarius dedit *osternantur*. Similiter scriptum erat *omittam*, pro *omittam* vel *committam*, hoc lib. c. 19, 11.

Conspecti ab equitibus: qui, egressos nocte ab oppido Samnites persecuti] Doujatius legendum conjicit *conspectis equitibus*. Sed codd. nihil mutant. Conjectura tamen ejus non displicet. Deinde *qui egressi nocte oppido*

14 non vallo, non ſtationibus firmatam. Conſpecta et ex muris Aquiloniae ea multitudo erat. jamque etiam legionariae cohortes ſequebantur. Ceterum nec pedes fugientes perſequi potuit: et ab equite noviſſimi agminis ducenti ferme et octoginta interfecti.
15 Arma multa pavidi ac ſigna militaria duodeviginti

Lovel. 2. Male. Intelligantur enim Samnites, qui, quum muros Aquiloniae circa portam captos viderent, noctu oppidum deseruerunt. Tum *prosecuti* edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. ad Epit. Liv. 99. Mox voces *non stationibus firmatam. Conspecta* exsulant ab Haverk.

§. 14. *Nec pedes fugientes persequi potuit: et ab equite novissimi agminis ducenti*] *fugientem persequi* Lovel. 4. Tum *et* omittitur in edd. vett. quod Aldus reſtituit, concinentibus scriptis. Hinc *ab equitatu* Lovel. 4. Deinde *novissima agminis ducenti* Gaertn. et Haverk.

Signa militaria duodeviginti reliquere. alio agmine] *duo et viginti* edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Praeterea *reliquerunt* Lovel. 4. *relinquere* Lovel. 3. *signa militario duodeviginti. Reliqua legio agmine* sine sensu Klock.

§. 15. *Alio agmine incolumi, vix ex tanta trepidatione Bovianum perventum est*] Antiqua scriptura *ut ex tanta trepidatione.* GELEN. *vix ex tanta trepidatione* sola Campani editio: reliqui libri Pall. tres et casca ed. *ut ex tanta trepidatione.* GEBH. Gelenii codex, duo Pall. Voſſ. uterque, Chiflet. Andreas *agmine incolumi, ut ex tonta.* Modificatio eſt vocis praecedentis: ut scilicet ex tanta trepidatione incolumes evasiſſe dici possunt. Cicero 4. ad Att. Ep. 1. *Ita res sunt nostrae; ut in secundis, fluxae; ut in adversis, bonoe.* Infra [c. 46, 2.] *Insigni, ut illorum temporum habitus erat, triumpho.* Tarvis. et Bechar. *incolumi ex tonta.* Venetae jam habent *vix.* J. FR. GRON. *incolumi ex tanta trepidatione* Leid. 2. *incolumi, vix tanta trepidatione* Harlej. Gaertn. et ed. Mediol. anni 1480. Reliqui mei, et Hearnii Oxonienses *incolumi, ut ex tonta trepidatione:* Gelenii lectionem Frobenius anno 1535. recepit, eamque reliqui servarunt usque ad Parisienses, qui anno 1573. *vix ex tanta* revocarunt; quod obtinuit ad Gronov. usque, *ut ex tanta* denuo in contextum recipientem. Et recte. Elegans autem usus est particulae *ut*, quam Livius hoc modo saepius adhibuit. Ita 4, 13, 1. *Sp. Maelius ex equestri ordine, ut illis temporibus, praedives.* c. 55, 3. *Tres erant, et omnes acerrimi viri, generosique etiam, ut inter plebejos.* 21, 34, 1. *Perventum inde ad frequentem cultoribus alium, ut inter montana, populum.* 23, 18, 6. *Satis multis, ut ex tanta paucitate, interfectis.* 24, 28, 1. *Orationem salutarem, ut in tali tempore, habuit.* 32, 33, 9. *Princeps Aetolorum Alexander, vir, ut inter Aetolos, facundus.* ubi etiam quaedam videri possunt. Et ita Cic. 4. ad fam. ep. 9. *Nam adhuc et factum tuum probatur, et, ut in tali re,*

reliquere. alio agmine incolumi, ut ex tanta trepidatione, Bovianum perventum est.

XLIV. Laetitiam utriusque exercitus Romani au- 1
xit et ab altera parte feliciter gesta res. uterque ex alterius sententia consul captum oppidum diripiendum militi dedit; exhaustis deinde tectis ignem injecit: eo- 2

etiam fortuna laudatur. ubi v. Manutium.

§. 1. *Laetitiam utriusque exercitus Romani auxit et ab altera parte feliciter gesta res*] Pal. tert. primo *Laetitia.* Forte legendum *Laetitia utriusque exercitus Romani auxit et ab altera parte feliciter gesta re.* Ut *τὸ auxit* valeat patiendi significatu, ut saepius apud hunc nostrum scriptorem observatum est. Deinde Pal. sec. *et ab alia parte. alia pars* est altera. Et sic loquuntur Latinissimi. Vide sis Antiq. lection. libellos nostros. GEBH. *Laetitia* etiam Lovel. 2. Non tamen propterea Gebhardo consentio, *Laetitia auxit*, *feliciter gesta re* conjectanti, ut *Laetitia auxit* ponatur pro Laetitia aucta est. Saepius Livio invito hanc locutionem obtrudere conatus est Gebhardus. Hoc modo *auxit vis morbi* legebat 3, 6, 2. *animi auxerant* 8, 38, 9. Verum, quae dictis locis notavi, etiam hujus vulgatae lectioni vindicandae sufficiunt. *Laetitiam utriusque exercitus Romanis auxit* Leid. 2. et Lovel. 1. *Laetitiam utriusque exercitus Romani auxerunt* Voss. 2. et Lovel. 3. ac 4. Verum, hanc lectionem rejiciendam esse, docent verba sequentia; quae, ea recepta, non haberent, quo referenda forent. Tum *ab alia parte* Gaertn. Sed nec illud placet, verum potius refero inter aberrationes scribarum, qui passim has voces commutarunt. V. ad Epit. Liv. 50. Praeterea *gesta feliciter res* Lovel. 2. Mox *uterque ex altera sententia consul* Portug. *uterque ex alterius sententia consulis* Voss. 2. Gaertn. et Haverk. Sed v. supra hoc lib. ad c. 10, 2.

§. 2. *Exhaustis deinde tectis ignem injecit*] Prima vox exsulat a Voss. 2. et Lovel. 3. Sed male. *tecta exhausta* sunt, unde omnis praeda egesta est. Infra 26, 30, 9. *Praeter moenia et tecta exhausta urbis, nihil relictum Syracusis esse.* 34, 13, 6. *Non agros inde populari, sed urbium opes exhaurire licebit.* Ita Mogunt. V. quae ibi notantur.

Eodemque die Aquilonia et Cominium deflagravere] *eodem die* Portug. Gaertn. et Haverk. Praeterea *Aquiloniam et Comminium deflagravere* Gaertn. Alibi quidem *flagrare* ac *conflagrare* apud scriptores tamquam verba, ut vocantur, activa reperiuntur. V. Sanctium in Minerv. 3, 3. p. 335. et Munker. ad Hygin. fab. 179. Non tamen apud Livium. quare ceteris potius codd. nihil mutantibus adsentior. *deflagraverunt* Lovel. 4.

Et consules, cum gratulatione mutua legionum suaque, castra conjunxere] Copula et deficit in Portug. Gaertn. et Haverk. (Veith.) Deinde *consules gratu-*

demque die Aquilonia et Cominium deflagravere. et
consules, cum gratulatione mutua legionum suaque,
3 caſtra conjunxere. In conspectu duorum exercituum
et Carvilius suos pro cujusque merito laudavit do-
navitque; et Papirius, apud quem multiplex in acie,
circa caſtra, circa urbem, fuerat certamen, Sp.
Nau-

latione mutua Lovel. 2. *consules congratulatione mutua* Lovel. 3. 4. Harlej. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. atque N. cujus ultimi tamen margini vera lectio adscripta legitur. V. supra ad 4, 24, 7. [*congratulatione ne mutua legionum sua castra* Veith.] *cum gratulatione mutua legionumque, sua castra conjunxere* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *cum gratulatione mutua legionum, sua castra conjunxere* Lovel. 2. 4. Portug. et Haverk. neque aliter Gaertn. nisi quod insuper *nimia*, pro *mutua*, legit. Male. Quum ambo exercitus caſtra conjungerent, legiones legionibus, consul consuli victoriam gratulati sunt. Saepe quidem *suus* additur, ubi abeſſe poterat, ut vidimus ad 3, 8, 8. hic tamen vix ferri poſſe videtur. *se conjunxere*, pro *castra conjunxere*, Hearnii Oxon. L. 1.

§. 3. *Et Carvilius suos pro cujusque merito laudavit*] Prima vocula deficit in Lovel. 2. V. ad 2, 44, 3. tertia in Harlej. Tum *Calvilius* dedit Voſſ. 2. *Carvillius* Haverk. Hinc *suos pro cujus merito laudavit* Leid. 1. *suos protinus merito laudavit* Voſſ. 2. habet pro varia lectione. Supra 8, 12, 1. *Praemiis poenaque pro cujusque merito persolutis.* ubi quaedam dicta sunt. 31, 31, 9. *Pro merito cuique erga nos fortunam esse.* Et eodem cap. *Quis durius, quam pro merito ipsorum, statutum indignari posset.* 43, 6, 12. *Minus esse, quam pro meritis populi Romani et voluntate sua.*

Fuerat certamen, Sp Nautium, Sp. Papirium, fratris filium] *fuerat certamen pugnantium, Sp. Papirium* Lovel. 2. Adparet et hunc legiſſe *P. Nautium*, quemadmodum eſt in Voſſ. utroque, Leid. utroque, Lovel. 1. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. B. ac C. Sed male. Supra enim conſtanter *Spurius* vocatur c. 40. et 41. idque hoo loco servat optimus Flor. aliique. Quin et id praenomen genti Nautiae fuit familiare. V. supra 2, 39, 9. 4, 35, 4. 9, 21, 1. et alibi. Saepius praenomen *Sp.* vel *Spurius* in *P.* vel *Publius* mutatum eſt a librariis. V. ad 6, 27, 2. Deinde *Sp. Papirii fratris filium.* Male. Supra etiam c. 40, 9. *Sp. Papirius fratris filius consulis* vocatur. Mox voces *manipulumque hastatorum armillis aureisque* desunt in edd. Rom. anni 1472. et Parm. *manipulaque* habent Voſſ. 2. et Lovel. 3. *manipulorumque* Gaertn.

§. 4. *Propter expeditionem, qua magni agminis modo terruerat hostes*] *quia magni agminis modo* Voſſ. 2. Leid. ambo, Lovel. 4. ot edd. vett. Primus deinde Aldus recepit *qua*, adpro-

Nautium, Sp. Papirium, fratris filium, et quatuor
centuriones, manipulumque hastatorum, armillis au-
reisque coronis donavit: Nautium propter expeditio- 4
nem, qua magni agminis modo terruerat hostes: ju-
venem Papirium propter navatam cum equitatu et
in proelio operam, et nocte, qua fugam infestam
Samnitibus ab Aquilonia clam egressis fecit: centu- 5

bantibus eam lectionem reliquis Mstis. Saepe hoc modo peccant librarii. Ita hoc ipso §. et cap. seq. §. 2. Sed plura v. ad 40, 29, 8. Tum *terruerat hosti* Leid. 1. *ernerat hastes* Voss. 2. et Lovel. 3. *circumvenit hostes* Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. *tenuerat hostes* Leid. 2. *tenere* et *terrere* saepius in codd. commutari, videbimus ad 23, 1, 10.

Et nocte, qua fugam infestam Samnitibus ab Aquilonia clam egressis fecit] Pall. tres, binaeque vetustae edd. *ad Aquiloniam clam egressis*. GEBH. Multa loca Livii et aliorum, in quibus tempora non conveniunt, adnotavit Gronovius ad 29, 27, 5. et 34, 11, 2. His facile plura addi possent. Sed nondum inveni quidquam huic simile, *terruerat*, *fecit*, *ceperant*. DUK. (*Immo ita *pugnant*, *occiderunt*, *capiunt*, admissa emendatione Mss. infra 22, 21, 8. ubi alia vide.) *in nocte* Lovel. 4. Tum *quia fugam infestam* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. et edd. ante Aldum. V. ad verba praec. *qui fugam infestam* Lovel. 2. Hinc *ad Aquiloniam clam egressis* Voss. 2. Lov. 3. 4. Portug. Hearnii Oxon. C. N. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. sed codd. posterior *ab Aquilonia* emendatum praefert. *ad Aquiloniam cladi egressis* Gaertn. et Haverk. *ad Aquiloniam ducti clam egressis fecit* Leid. 2. et Lovel. 1. In verbis praecedentibus *juvenemque Papirium* edd. Rom. anni 1472. et Parm. addita copula; quae necessaria non est; immo non convenit, quum mox *centuriones* sine copula similiter sequatur. Deinde *propter nam cum equitatu et in proelio operam* Lovel. 4. *propter novatam* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 2. Ita interdum peccarunt librarii. V. supra ad 2, 43, 9. 7, 16, 4. et Cel. Burm. ad Suet. Ner. 20. Similiter *navus* et *novus* commutari, ostendimus ad 3, 41, 8. (* *noviter* et *naviter* v. ad 30, 4, 5.) *propter variatam* Gaertn.

§. 5. *Centuriones militesque, quia primi*] Lego *militesque, qui primi*. Non enim omnes milites id fecerant. Et fuit eadem corruptela 8, 14, 10. JAC. GRON. *qui* et *quia* saepius in Mstis confundi, infra videbimus ad 36, 33, 5. *qui* etiam hic praefert Lovel. 2. et tamen nunc contra Cl. Gronovium vulgatum servandum arbitror. In praecedentibus Livius dixit, Papirium donasse Sp. Nautium, Sp. Papirium, quatuor centuriones et manipulum hastatorum. Subjungit deinde caussam doni cuique dati, et, post memoratos Sp. Nautium ac Sp. Papirium, addit nunc *centuriones militesque*, per quos non in genere omnes centuriones militesque

riones militesque, quia primi portam murumque Aquiloniae ceperant. equites omnes, ob insignem

exercitus sui, sed quatuor centuriones et manipulum hastatorum, quorum antea meminerat, intelligendos esse, nexus historiae docet: quin et non omnes centuriones militesque intelligi inde colligere est, quod mox sequatur *equites omnes*. Quemadmodum itaque caussam, cur Sp. Nautium, Sp. Papirium, et equites omnes donarit, exprimit per voces *propter* et *ob*, ita hic, cur eumdem honorem centurionibus, nempe quatuor, militibusque, nempe manipulo hastatorum, habuerit, exprimit vocula *quia*. Iisdem ferme argumentis etiam Cl. Dukerus vulgatum adversus Gronovium tuebatur. Mox *Aquiloniam*, pro *Aquiloniae*, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Ob insignem multis locis operam, corniculis armillisque argenteis donat] Milites ob strenuam in pugna navatam operam donabantur a ducibus coronis multiplicibus, hastis puris, phaleris, armillis, addit hoc loco Livius, et *corniculis*. Sed, quale esset *corniculum*, haud compertum est, quod ipse legerim. Illud sane conjectari licet, ab hoc ornamenti genere milites corniculo insignitos *corniculorios* appellatos. De corniculariis autem militibus, qui scilicet olim essent, nondum certi quicquam ex antiquis scriptoribus recentioribusve mihi, diligentissime perscrutanti, reperire licuit. Quod tamen ex aliorum scriptis occurrit, in medio afferam, nec, quae ex mea Minerva deprompsi, reticebo; ut in re ista perdifficili et obstrusa lumen, quod dari potest, non desit. Turnebus Advers. 5, 10. ita scribit: *Uti in exercitu et acie dicitur cornu, ita in cohortibus tribuni militum corniculum, a quo cornicularius, qui corniculo tribuni militum proeest.* Cael. Rodigin. 17, 10. scribit. *Corniculorium vero obiter, sunt, qui putent corniculis militontem, sicuti a cornu dicti cornicines.* Et paulo infra addit ex Amm. Marcellino 16, [12.] Cornicularios et *Cornutos* vocatos et *Baccatos*, milites usu proeliorum diuturno firmatos: quorum etiam meminit idem author 15, [5.] inquiens, Baccatos atque Coruntos fluxioris fidei, et ubertate mercedis ad momentum omne versabiles, Constantii imperatoris jussu in Silvani mortem, qui ad culmen imperii surrexerat, sollicitatos, illum interfecisse. De Cornutorum quoque tribuno alibi [l. 16, 11. 12.] idem Ammianus verba facit. Verum haec, sicuti, quod quaerimus, non aperiunt, ita difficultate non vacant. Namque apud Amm. Marcellinum textus correctiores non habent *cornutos et boccotos*, sed *Carnutes et Braccatos*, hoc est, populos illos Galliae inter Celtas Andegavensibus Turonensibusque finitimos, ex Caesare l. 5. et 6. belli Gall. quamvis Plinius inter Danubium et Hercinium saltum eos constituat l. 4, 12. Hos vero, Braccatos scilicet, Galliae Narbonensis populos fuisse, testimonio Plinii constat l. 3, 4. cui lectioni praecedentia et subsequentia verba maxime favere videntur. Carolus Sigonius de antiquo jure provinciarum l. 1, 2. *Corniculorios*, inquit, *autem qui fuerint, nemo trodidit. ego, tribuni militaris ministrum fuisse, facile dixerim.* Hoc autem confirmat authoritate Valerii Maximi l. 6, 1. ita scribentis: *Cominius tribunus plebis diem ad populum dixit M. Le-*

multis locis operam, corniculis armillisque argenteis donat. Consilium inde habitum, quum jam tempus 6

ctorio tribuno *militum*, *quod cornicularium suum stupri causa appellasset.* Julius Frontinus idem affirmare videtur Strategem. 3, [14, 1.] ita scribens: *Tamquam tribuni cornicularius, vigilias excitavit.* vel *vigiles*, ut alii legunt. Laevinus Torrentius in suis Comment. in Suetonium in Domitiano 17. *Cornicularius*, inquit, *ordo ac gradus in militia erat; neque aliud, quam accensi tribunorum centurionumque ac decurionum fuisse videntur.* Huic sententiae favent Asconii dicta in Verr. [1, 28.] *Accensi*, inquit, *dicebantur attributi decurionibus, hoc est, eorum ministri, quos nunc commentarienses et cornicularios appellant.* Accensos autem ab *acciendo* dictos, eo quod mandata perferrent et accirent, alibi docuimus. Ita et Suetonius de Clar. orator. [grammat. c. 9.] de Orbilio aït, *Orbilius primo apparituram fecit magistratibus, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit.* Et de Viris illustribus [c. 72.] *M. Scaurus primo in Hispania corniculo meruit: sub Oreste in Sardinia stipendia fecit.* Ex his omnibus cogitabam ego, cornicularios forte fuisse, qui tribunorum et centurionum imperia mandataque per ordines et in acie proferrent, parvo cornu argenteo varie concinentes, quo pacto hodiernis temporibus triremium ductores corniculo, quod collo appensum gestant, ori apposito, varie et diversimode sibilantes ad varia munia obeunda nautas et remiges excitant. Sicut itaque in universo exercitu, teste Vegetio 2. de re milit. 22. cornicines erant et tubicines, qui in pugnam milites incitabant, quod pariter et Livius tradit 2, [64, 10.] ita et in singulari quoque ordine erant cornicularii, imperantium mandata corniculo significantes. Ita in militia Palatina *cornicularii* accipiuntur pro accensis primiscriniorum, vel principis proximorum, si Alciato credimus in l. 2. *Corniculario* C. de prox. sacr. scrin. Veniebat quoque in mentem, corniculum fuisse signum sive vexillum, sub quo equites ducebantur, quemadmodum et nostris temporibus equestrium militum signum et signifer vulgo *Corneta* dicitur, quod comprobare videtur Vegetius 2. de re milit. 24. scribens: *Qui sub uno corniculo militabant, centurio et sui milites, ambo cornicularii dicebantur.* Et Symmachus [10. Ep. 63. aliis 56.] ad Theodosium inquit: *Praetorianus urbanarum cohortium miles ad corniculariorum gradum inculpati laboris diuturnitate promotus.* Postremo dum Livianum textum praepondero, et animo concipiebam, quod, sicut Venetorum ducum ornamentum illud, quod capite gestant, miris gemmis exornatum, *cornu* vocant, ita et antiquitus militari ornamento caput militis illius honestarent imperatores exercituum, qui strenuum aliquod facinus egisset, hocque *corniculum* appellaretur, cui inderentur plumae, aliudve simile, et argenteum erat, vel aureum, quod nostrates etiam gemmis exornatum ferre, et *aieronera* dici passim scimus: quod ex sculpturis antiquis pariter colligere possumus, in quibus conspicimus militum nonnullos in galeae summitate hujusmodi corniculos habentes. *Corniculum* autem vocari hoc capitis seu galeae orna-

eſſet deducendi ab Samnio exercitus, aut utriusque,
7 aut certe alterius. Optimum viſum, quo magis fra-
ctae res Samnitium eſſent, eo pertinacius et infeſtius
agere cetera et persequi: ut perdomitum Samnium
8 insequentibus consulibus tradi poſſet. Quando jam

mentum puto, ab animalium quadrupedium quorundam similitudine, quorum capita eorou vel eornibus insigoiantur. Sic Luna cornu *praefulgens* dicitur. Hanc noſtram sententiam confirmare poſſumus ex iconibus galearum militarium a Gulielmo Choul Gallo lib. de Caſtrametatione antiquorum descriptis, praesertim ex 5. et 6. in ordine, corniculos in summitate praeferentibus. Sic in numismate argenteo Alexaodri magni caput galeatum cum corniculis conspicimus, unde et eorum usum a Graecis ad Romanos translatum exiſtimamus. Sic in sacris literis Moyses cornubus illuſtris, et 1. Reg. 2. *Dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu Christi sui*, et pluries corou exaltationem pro sublimatione, sacrae paginae accipiunt. Certe cornicularii milites virtute praeſtantes et fortitudine insignes erant, quod tum ex dictis colligere poſſumus, tum etiam ex Suetonio in Domit. 17. dum aït illum a Clodio, seu, ut alii legunt, Clodiaoo, corniculario, cum aliis contrucidatum. Et Caſſiodorus l. 11. Variar. tradit, cornicularios dictos, qui praeerant cornibus secretarii, hoc eſt, qui in consilio Praefecti praetorio ſtabant armati, a Graecis *ὑπασπισαί*, quo sensu accepta et haec vox apud Maternum l. 2. et Firmicum Matheseos 3. In inscriptione antiqua in sacello sanctae Mariae in via Pontificum [apud Gruter. 561. 2.] *VECTORIVS. PROCVLVS. ADIVTOR. CORNICUL.* In alia in hortulo ad Aquam Virginem [apud Gruter. 523. 4.] *ATENAEVS. FIRMVS. CORNICVLARIVS. SVPPRAEF. VIGIL.* M. DONAT. Scheff. de tribus orbib. aureis p. 56—66. putat, fuiſſe tubulos cornuum forma, cui inderentur plumae eminentes, quibus galeam et equi caudam saepe exornabant. Ceterum nusquam praeterea haec cornicula legi fatetur. Infra 30, 31, 17. equites donantur *phaleris, catellis*, ac *fibulis*. Apud Dionys. etiam l. 10. p. 663. Sylb. omnis generis dona militaria recensentur, *coronae civicae, murales, obsidionales, in proelio, torques, armillae, hastae, phalerae:* at nulla in iis *cornicula*. Forte igitur hic legendum *corollis*. vel *coronulis*. ut, veluti centuriones donaverat armillis et coronis aureis, sic hos iis argenteis. JAC. PERIZON. ad marginem Livii. *corniculis argenteisque armillis* Haverk. *carniculis armillisque argenteis* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *coronis armillisque argenteis* Portug. et Gaertn. quae lectio conjecturam Perizonii probare videtur: nisi potius exiſtimandum sit, librarios vocem minus notam in notiſſimam mutaſſe. Quid per cornicula haec intelligendum sit, incertum eſt. Plerumque intelligitur eo nomine ornamentum galeae, quod cornuum speciem referebat. De eo videri poteſt Salmas. ad Solin. p. 386. Speciem armillae fuiſſe, exiſtimat Barthol. de Armill. p. 51. quod corniculi armillis saepe saepius, velut cognati generis,

nullus esset hostium exercitus, qui signis conlatis dimicaturus videretur, unum superesse belli genus, urbium obpugnationes; quarum per excidia militem locupletare praeda, et hostem pro aris ac focis dimicantem conficere possent. Itaque, literis missis ad 9

socientur. ubi tamen, praeterquam hoc loco, socientur, vellem indicasset. Aliquid tandem monstri hic subesse suspicatur, quod equites corniculis donentur, qui corniculo merebantur apud Sueton. in Illustr. Gramm. 9. ubi tamen *corniculo* et *equo merere* distinguuntur. Et quidem gradatim Orbilius primo *adparituram magistratibus fecit, deinde corniculo, mox equo meruit.* Ut corniculo mereri minus fuisse videatur, quam equo merere. Hic contra equites corniculis donantur. Unde constare potest, aliud quid intelligendum esse per *corniculum*, quo eques donatur, aliud per *corniculum*, quo merebat, qui nondum eques erat. Ceterum *donavit* est in Haverk.

§. 6. *Consilium inde habitum, quum jam tempus esset*] *Tò inde* deficit in Leid. 1. Sed quum per compendium *iñ* scriptum fuisset, interceptum est a praecedentis vocis litera finali. V. ad 10, 20, 6. Deinde *quum jam nec tempus esset* Voss. 2. Leid. ambo, et Lovel. 1. 2. 3. ac 4. *nec* etiam inter versus adscriptum legitur in Voss. 1. Mox *a Samnio* Voss. uterque, Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3.

§. 7. *Eo pertinacius et infestius agere cetera et persequi*] *pertinaticius* Portug. vel eodem errore, quo *amicitior*, pro *amicior*, ac similia alia passim data sunt. V. ad 2, 15, 6. vel juncta duplici lectione *pertinatius* et *pertinacius*. Tum *et prosequi* Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad Epit. Liv. 99. In proxime sequentibus *domitum Samnium*, pro *perdomitum*, Lovel. 4.

§. 8. *Quando jam nullus esset hostium exercitus*] *Tò esset* deficit in Lovel. 2. *exercitus hostium* transpositis vocibus Harlej. Mox *unum superesset belli genus*, pro *superesse*, Florent. quasi referendum esset ad vocem *quando*. Deinde *urbium expugnationes* multae ex vett. cdd.

Quarum per excidia militem locupletare praeda] *quarum exeidia* Lovel. 3. quae lectio placere posset, nisi vulgatum defenderent reliqui codd. Deinde *locupletare praedam* Florent. a m. 1. *locupletare praedae* Leid. 2. quod eadem ratione dictum videri posset, qua *abundare pecuniae, opulentus praedae, frumenti*, et similia, de quibus v. ad 35, 1, 11. Ego tamen nihil muto. Insuper *pro aris et focis* Portug. et Gaertn.

§. 9. *Diversi, Papirius ad Sepinum*] Pal. sec. *Sepianum.* tert. *Sepirium.* GEBH. *divisi* Hearnii Oxon. N. Male. V. supra hoc lib. c. 33, 10. Deinde *ad Sepium* Leid. 2. *ad Cepianum* Gaertner. *ad Sepianum* Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. *ad Saepinum* per diphthongum auctoritate Ptolemaei, Frontini de Colon. et veteris Inscriptionis legit Doujatius, quos antea laudarat Cluverius 4. Ital. ant. 7. p.

senatum populumque Romanum de rebus ab se gestis, diversi, Papirius ad Saepinum, Carvilius ad Volanam obpugnandam legiones ducunt.

1 XLV. Literae consulum ingenti laetitia et in curia et in concione auditae; et quatridui supplicatione publicum gaudium privatis studiis celebratum

1198. Eosdem, nulla Cluverii mentione facta, laudat etiam Harduin. ad Plinii 3, 12. Paullo ante *Ita literis missis*, pro *Itaque*, Hearnii Oxon. L. 2. V. ad 21, 53, 7. Tum *de rebus a se gestis* Voss. 2. et Lovel. 3. Vox *gestis* non adparet in Florent.

Carvilius ad Volonam obpugnandam] Sepini in Samnitibus meminit Ptolemaeus (3, 1.) *Volanam* habebant veteres libri, at alii in *Veliam* mutarunt; temere, meo quidem judicio. Est enim *Velia* in Lucanis littorale oppidum, longe a Samnio. GLAR. Pall. duo *ad Vellam*. sec. et Camp. ed. *ad Veliam*. Recte retentavit Andreas *Volanam*. Infra c. 45. Pall. duo vocant *Velletiam*. GEBH. Fl. Thuan. Voss. uterque, Rott. Helm. duo Pall. *Vellam*, tertius *Veliam*. Sic et infra cap. sequenti: *Jam Carvilius Vellam* Rott. et Helm. *vel etiam* Flor. Voss. prior, et Thuan. *Velle etiam* Voss. alter. Denique *vel jam intra paucos dies* Flor. Thuan. Voss. prior. *vel et intra paucos dies* Voss. alter, Rott. et Helm. Hic versus unus ab Herculanei mentione priore usque ad posteriorem exciderat. J. FR. GRON. Hearnius *ad Duellam* invenit in Oxon. L. 2. *ad Duelliam* in C. *ad Vellam* in N. quod etiam est in Leid. utroque, et Lovel. 1. 3. 4. *ad Velam* in Lovel. 2. *ad Nellam* in Klock. *ad Veliam* in Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. B. Neap. Latinii, et Memmiano apud Doujatium, qui *ad Velinam* legendum, idque oppidum circa Velini amnis fontes fuisse conjicit. Si tamen hic locus in Samnio ita proprie dicto situs fuerit, omnino de fontibus amnis Velini cogitare non possumus. Incerti situs esse agnoscit Cluver. loco laud.

§. 1. *Literae consulum ingenti laetitia et in curia et in concione auditae*] *Literae consulis* Haverk. V. ad 10, 10, 2. Tum *et in contentione* Leid. 1. Saepe ita librarios peccasse vidimus ad 4, 6, 4. Alia exempla exstant 5, 2, 10. c. 10, 6. 8, 32, 11. c. 33, 3. 10, 7, 3. c. 23, 4. c. 24, 4. et alibi. Mox *et equa tridui supplicatione* Voss. 1. et Leid. 2. Deinde *supplicatione publica gaudium*, pro *publicum*, Gaertn.

§. 2. *Nec populo Romano magna solum, sed peropportuna etiam, ea victoria fuit*] *nec populum Romanum magna* Voss. 2. et Lovel. 3. *nec pormagna* Flor. a m. 1. *ro* autem inter lineas a manu emendatrice, quasi scribendum foret *nec porro magna*. Potius tamen *pormagna* scriptum fuisse videtur pro *po. R. magna*, id est *populo Romano magna*. Ex ea vero lectione et vulgata simul juncta *nec populo Romano permagna* datum est in Lovel. 2. *neque*, pro *nec*, praeferunt Harlej. et edd. Aldina vetustiores. *haec* Haverk. Deinde *sed opportuna* Hearnii

est. nec populo Romano magna solum, sed perop- 2
portuna etiam, ea victoria fuit; quia per idem for-
te tempus rebellasse Etruscos adlatum est. Subibat 3
cogitatio animum, quonam modo tolerabilis futura
Etruria fuisset, si quid in Samnio adversi venisset;
quae, conjuratione Samnitium erecta, quoniam am-

Oxon. L. 1. *sed populi Romani opportuna* Lovel. 3. *sed P. R. vel po. Ro. opportuna* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 4. Liv. 21, 2, 3. *Mors Hamilcaris peropportuna et pueritia Hannibalis distulerunt bellum.* c. 31, 7. *Hujus seditionis peropportuna disceptatio quum ad Hannibalem rejecta esset.* 40, 57, 2. *Peropportuna mors Philippi fuit ad dilationem.* Hinc *etiam* deficit in Lovel. 1. 4. Voss. 1. et Leid. 2. Si plures codd. expungerent, Livium ita loqui solitum fuisse docerent illa, quae notantur ad 2, 6, 1. Deest etiam *ea* in edd. Rom. anni 1472. ac Parm.

Quia per idem forte tempus rebellasse Etruscos adlatum est] *qua*, pro *quia*, Leid. 1. et Lovel. 3. V. ad cap. praec. §. 4. *per idem tempus forte rebellasse* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] *per idem fere tempus rebellasse* Lovel. 4. (* v. ad 34, 47, 4.) Insuper *latum est* Haverk. *relatum est* Gaertn. et Hearnii Oxon. B. [Veith.] Male. V. ad 22, 14, 11. *Tò est* non comparet in Lovel. 4.

§. 3. *Quonam modo tolerabilis futura Etruria fuisset*] Haec ita Livius narrat, perinde atque antea Hetruria ac Samnium numquam simul adversus Romanos fuerint, cum ad finem anni quadringentesimi quinquagesimi septimi [c. 32.] hi duo populi, ac praeterea Galli ac Umbri, non parva accessio, bellum moverint Romanis. GLAR. *tolerabilis futura Etruria esset* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. C. atque N. in margine. *tolerabilis futura Etruria erat* Oxon. B. *Etruria tolerabilis futura erat* Gaertn. Paullo ante *Subibat cogitatio hominum*, pro *animum*, Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. Portug. et Gaertn.

Si quid in Samnio adversi venisset] Campanus edidit *advenisset*. perperam. In Pal. sec. superscriptum est *fuisset*. GEBH. Scribe ex Flor. *evenisset*. J. FR. GRON. Ita etiam praeferunt edd. Tarvis. utraque, Ven. annorum 1495. 1506. Ascens. annorum 1510. 1513. 1516. 1530. Mogunt. Cervicorni, et Paris. anni 1529. Et ita fere infra 23, 27, 12. *Ut omnia prospere evenirent.* Sed vulgatum etiam servari potest. Phaedrus 1. fab. 2, 31.

Hoc sustinete, majus ne veniat malum.

Ubi v. Cel. Burmann. Livius infra 24, 40, 15. *Ballistas tormentaque alia ad tuenda moenia, si quando similis fortuna venisset, Apolloniam devexere.* 9, 12, 1. *Omnia, quae deinde venerunt, non in animis solum, sed prope in oculis esse.* Ubi v. quae notantur. Mox *quae commutatio Samnitum erecta* Haverk. *erepta* Lovel. 2. V. ad 3, 5, 7.

Omnisque Romana vis aver-

bo consules omnisque Romana vis aversa in Samnium esset, occupationem populi Romani pro occa-
4 sione rebellandi habuisset. Legationes sociorum, a M. Atilio praetore in senatum introductae, querebantur, uri et vastari agros a finitimis Etruscis,
5 quod desciscere a populo Romano nollent: obtestabanturque Patres conscriptos, ut se a vi atque injuria communium hostium tutarentur. Responsum legatis, *curae senatui futurum, ne socios fidei suae poeniteret: Etruscorum prope diem eamdem fortu-*
6 *nam, quam Samnitium, fore.* Segnius tamen,

sa in Samnium esset] *omnisque Ramonis, pro Ramona vis,* Leid. 2. Deinde *verso in Samnium esset* edd. Rom. anni 1472. Parm. et Tarvis. utraque, invitis omnibus scriptis, quarum plerique servant *aversa*, sed *adverso* legunt Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. Portug. Gaertn. et Haverk. Male. V. ad 1, 40, 7. Praeterea *esset in Samnium* Haverk. Mox *occupationemque rebellandi pro occasione* Florent. a m. 1. Adscripsit etiam Salvin. qui hunc codicem cum editis contulit, τὰ *papuli Romani* παρέλκειν. Deinde *per occasionem* Haverk.

§. 4. *A M. Atilio praetare in senatum intraductae, querebantur, uri et vasturi agros*] *ab M. Attilio praetare* Portug. Gaertn. et Haverk. *a M. Atilio pplo Ro.* Leid. 1. *a M. Atilio p? r?* Lovel. 1. V. ad 31, 10, 4. Hinc *in senatum traductae* Voss. 2. Sed prima syllaba vocis *introductae* absorpta est ab ultima litera vocis praecedentis. V. ad 6, 27, 6. quod supererat deinde nullo negotio in *traductae* mutari potuit. *Introducere* vero in hac re sollemne verbum est. 34, 57, 3. *Hae legationes a C. Seribonio praetore urbana in senatum introductae sunt.* (* 36, 35, 11.) 39, 33, 2. *Regum quoque eorum civitatiumque legatos in senatum introduxerunt.* c. 46, 6. *Legationes transmarinos in senatum introduxerunt.* et passim. Deinde *uri ac vastari* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. et Haverk. *iri et vastori* Leid. 1. et Lovel. 4. *uti et vastari* Portug. Mox *ac finitimis Etruscis* Lovel. 4. *in finitimis Etruscis* Florent.

Quod desciscere a populo Romano nallent] *desistere a populo Ramana nallent* Portug. neque aliter Gaertn. nisi quod insuper legat *ob populo Romana.* V. infra ad 30, 3, 5. *desciscere ob populo Romano nollet* Havark.

§. 5. *Ut se a vi atque injurio communium hostium tutarentur*] *ut suom otque injuriam cammunium hostium* Haverk. *ut se vi otque injurio* Portug. *ut se ob vi atque injurio* Gaertn. *ut se a vi injurioque* Lovel. 4. Paullo ante *Patres consultos* edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. ad

quod ad Etruriam adtinebat, acta res esset, ni Faliscos quoque, qui per multos annos in amicitia fuerant, adlatum foret, arma Etruscis junxisse. Hu- 7
jus propinquitas populi acuit curam Patribus, ut feciales mittendos ad res repetendas censerent. quibus non redditis, ex auctoritate Patrum jussu populi bellum Faliscis indictum est: jussique consules 8
sortiri, uter ex Samnio in Etruriam cum exercitu transiret. Jam Carvilius Volanam, et Palumbinum, et Herculaneum ex Samnitibus ceperat: Volanam 9
intra paucos dies, Palumbinum eodem, quo ad mu-

6, 26, 4. Mox vero in verbis sequentibus §. 6. *fidei suae sic poeniteret*, addita voce, Portug. *fidei suae pertineret* Leid. 1.

§. 6. *Ni Faliscos quoque, qui per multos annos in amicitia fuerant*] *in Faliscos* Portug. 1 *Faliscos* Haverk. *ni Faliscos quique per multos annos* Leid. 2. *et Faliscos quoque, qui* Lovel. 2. Tum *in amicitiam fuerant* Portug. Sed v. ad 2, 14, 4. *in amicitia fuerint* Gaertn. Voces *in amicitia* desunt in Haverk. Paullo ante *quam ad Etruriam pertinebat, acta res est* Lovel. 2.

§. 7. *Feciales mittendos ad res repetendas censerent*] *ad res recipiendas* Harlej. Sed *res repetere* sollemnis in hac re locutio est, de qua v. Brisson. de Form. l. 4. p. 341. Tum *arcesserent* Voss. 2. *accerserent* Lovel. 3. Mox *bellum Faliscum indictum est*, pro *Faliscis*, Hearnii Oxon. L. 1. [*jussuque populi* Veith.]

§. 8. *Uter ex Samnio in Etruriam cum exercitu transiret*] *inter ex Samnio* Haverk. *utere ex Samnio* Lovel. 3. *uter ex Samnitio* Leid. 1. *uter ex Samnis* Gaertn. Deinde *in exercitu* Leid. 1. et *exieret* Lovel. 3.

§. 9. *Volanam et Palumbinum et Herculaneum ex Samnitibus ceperat*] *Vel etiam Paulumbinum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Vel etiam et Palumbinum* Florent. et Leid. 1. *Velle etiam Palumbinum* Voss. 2. *Velle etiam et Palumbinum* Lovel. 3. *Velliam Palumbinum* Portug. et Gaertn. *Veliam Paulumbinum* Haverk. Neap. Latinii, et Hearnii Oxon. B. *Velam et Paulumbinum* Lovel. 2. *Vellam Palumbinum* Oxon. N. *Vellevam et Palumbinum* Lovel. 4. *Venetiam et Palumbinum* Klock. V. ad cap. praec. §. 9. Tum *Herculanium* Lovel. 2. *Herculanum* Lovel. 4. Eaedem fere varietates in trium illarum urbium nominibus in verbis proximis obcurrunt. Praeterea *signis collatis*, pro *ex Samnitibus*, Voss. 2. quod ex seq. §. male huc translatum est. *et ceperunt* Leid. 1. Verbis sequentibus *inter paucos dies* Haverk. V. ad 5, 27, 2. Hinc *eodem die*, *quo* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B.

10 ros accessit. Ad Herculaneum bis etiam signis conlatis ancipiti proelio, et cum majore sua, quam hostium, jactura dimicavit. Castris deinde positis, moenibus hostem inclusit. obpugnatum oppidum
11 captumque. In his tribus urbibus capta aut caesa ad decem millia hominum: ita ut parvo admodum

§. 10. *Bis etiam signis conlatis ancipiti proelio*] *Tò bis* deficit in Voss. utroque, Leid. [Lov.] 1. 2. 3. 4. Port. Gaertn. Haverk. Exc. Pithoei, et Hearnii Oxon. N. L. 2. et C. ejus loco *ex Samnitibus* praefert Leid. 1. contrario errore, ac modo ad verba praecedentia ex Voss. 2. notavimus. In sequentibus *hostium dimicavit jactura* Lovel. 2. Verba autem *jactura dimicavit. Castris deinde positis, moenibus hostem* omisit scriba Lovel. 3. deceptus similitudine vocum *hostium* et *hostem*. [*moenibus hostes* Veith.]

§. 11. *In his tribus urbibus capta aut caesa ad decem millia hominum*] Praepositionem *ad* omisit Cl. Jac. Gronovius in ed. majore, quae cum variorum notis prodiit; verum sine dubio operarum errore: non tantum enim ipse voculam illam servavit in ed. minore, quae circa idem tempus excusa est, sed eamdem etiam defendunt omnes, quibus usus sum, codd. Joh. Clericus tamen errantes typographos inprovide secutus est: Gronovius enim errorem commissum ad calcem notare neglexerat. Praeterea *ad XX. millia hominum* Lovel. 2. *ad quadraginta millia hominum* Gaertn. et Haverk. [Veith.] *ad XL. millia hominum* Portug. et Hearnii Oxon. B. C. ac N. cujus tamen ultimi margo *ad X. millia* exhibet. Ceterum verba *oppidum captumque. In his tribus urbibus capta aut* negligentia librarii desunt in Portug.

Ita ut pavore admodum plures caperentur] Exemplaria vetera *ut parvo admodum*. GELEN. Vet. lib. *parvo admodum numero plures*. SIG. Pall. duo *ita ut parvo admodum plures*. GEBH. Gelenii codex, duo Pall. Voss. Chisl. alii, *ut parvo admodum plures*. Sigonius cum suo, *ut parvo admodum numero plures*. Ubi se manifesto prodit aliena manus. Nam Livius dixit *parvo plures*, ut alii *aliquanto plures, multo plures, nimio plures*. Plinius 2, 67. *Circa Caspium quoque multa Oceani litora explorata, parvoque brevius, quam totus, hinc atque illinc Septentrio eremigatus*. Gellius 13, 2. *Accius tunc haud parvo junior*. et c. 18. *Non brevi antiquior*. J. FR. GRON. *ita ut paullo admodum plures* Hearnii Oxon. N. qui in margine praefert, *ita ut parvo admodum numero plures*. *parvo* et *paullo* confundunt etiam scribae apud Ovidium 6. Metam. 327. ubi v. N. Heinsium. *ita ut parvo admodum numero plures* similiter legunt Portug. Gaertn. Haverk. et apud Doujatium Memmian. *ita ut pavore admodum plures* Lovel. 4. *ita ut parvo admodum plures* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 4. Harlej. Florent. et Klock. *ita ut parvo plures* Lovel. 3. Librarii, qui *parvo admodum numero plures* dederunt, sup-

plures caperentur. Sortientibus provincias consulibus, Etruria Carvilio evenit secundum vota militum, qui vim frigoris jam in Samnio non patiebantur. Papirio ad Saepinum major vis hostium resti- 12
tit. saepe in acie, saepe in agmine, saepe circa ipsam urbem adversus eruptiones hostium pugna-

plendum putarunt, quod Livius omiserat. Similiter *parvo post*, pro parvo tempore post, dixit Plinius 16, 25. *parvo distare*, pro parvo spatio distare, 5, 11.

Etruria Carvilio evenit] *advenit* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. ac 3. Male. V. ad 5, 12, 6. Mox *jam* deficit in Lovel. 2. *non* in edd. Rom. anni 1472. et Parm. et ita fere Klock. qui legit *in Samnio potiebantur*. Sed, particulam negantem servandam esse, docent, quae notantur supra ad 4, 18, 2.

§. 12. *Papirio ad Sepinum major vis hostium resistit*] *Papirium ad se purum* Lovel. 3. *Papirio ad Sepianum* Portug. et Haverk. *Papirio ad Cepianum* Gaertn. *Papirio ad Sapinum* Harlej. V. capite praec. §. 9. Deinde *vis* exsulat a Voss. 2. Hinc *obstitit* Harlej. *restitit* Voss. uterque, Leid. 2. Florent. Klock. Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Hearnii Oxon. N. B. C. et edd. omnes usque ad J. Fr. Gronovium, qui *resistit* substituit; quum antem mutationis rationem in notis non reddiderit, incertum est, utrum ita legi voluerit, an vero operae typographorum aberrarint. Certe *resistit* vix superest in Leid. 1. Gaertn. et Haverk. Hinc priorem lectionem revocavi.

Saepe in acie, saepe in agmine, saepe circa ipsam urbem adversus eruptiones hostium pugnatum] Quid si abjiceretur utraque praepositio, fieretque *acie, agmine?* At aliter quoque Vellejus Paterculus loquitur l. 2, 47. pr. GRUT. Verba Velleji sunt: *Pugnatum directa acie, saepe in agminibus, saepe eruptionibus.* ubi Gruterus praepositionem *in*, quod jam Lipsius monuerat, delendam conjicit, eamque hic etiam utroque loco abjiciendam repetit. Verum quemadmodum Cel. Burmanno, *in agminibus* apud Vell. defendenti, et, cum agmen duceret, in itinere, exponenti, adsentior; ita hic cum Grutero utroque loco praepositionem abesse mallem. Hic enim *in agmine* ita exponi nequit, licet id fecerit Sigonius ad verba sequentia: nam Papirius in obsidione Saepini haerebat, et iter non faciebat; sed notabit, non explicatis ordinibus distinctaque acie, ut Lipsius verba Velleji, sed abjecta praepositione *in*, intelligenda docuit, laudato etiam Livii loco ex 21, 57, 12. *Magis agmina, quam acies, in via concurrerunt.* Cui addo alia ex 29, 36, 4. *Cum Hannibale in ipso itinere tumultuario proelio conflixit. agminibus magis, quam acie, pugnatum est.* et 33, 9, 5. *Phalanx, quae venerat, agmen magis, quam acies, aptiorque itineri, quam pugnae.* Ceterum voces *saepe in acie* omittuntur in Lovel. 2. cujus erroris caussa fuit vocis *saepe* repetitio. V. ad 9, 11, 11. Deinde *circa urbem ipsam ad-*

tum: neque obsidio, neque bellum ex aequo erat: non enim muris magis se Samnites, quam armis ac
13 viris moenia, tutabantur. Tandem pugnando in obsidionem justam coëgit hostes: obsidendoque, vi at-
14 que operibus urbem expugnavit. itaque ab ira plus caedis editum, capta urbe: septem millia quadrin-

versus hostium legit Gaertner. *circa urbem ipsam* etiam Portug. et Haverk. *pugnatum est*, addita ultima voce, Lovel. 4.

Neque obsidio, neque bellum ex aequo erat] Haec verba quid sibi velint, et an integra, vix equidem intelligo. GLAR. Papirius, inquit, ad Sepinum difficilius bellum gessit. Etenim saepe in acie, saepe in agmine, saepe circa ipsam urbem adversus eruptiones hostium pugnavit. Neque vero aut obsidendi, aut dimicandi facilis et expedita ratio erat, quod Samnites non minus acriter armis moenia sua defenderent, quam ipsi se muris tutarentur. Quod autem aït *in agmine*, in itinere faciendo intelligit. Haec dixi, quia Glareanus vitium subesse suspicatur sine causa. †. „Glareanus dubitat: at apud Sigonium ne dubitare quidem oportet.“ †. SIG. Ut haec verba cadunt, putes inclinatum fuisse statum, et Romanos quodammodo inferiores, secus atque docuit eventus. Dein subsequens ratio non evincit, iniqui aliquid fuisse Romanis, sed fortius se gessisse defessos, quam solent, qui hanc fortunam subierunt, et tantum non, ut qui vallum scindunt, et campo se committunt. Itaque valde placet, quod in unico video Florentino: *neque obsidio. sed bellum ex aequo erat.* Non jam videbantur obsideri, sed in campo pares cum paribus congredi. J. FR. GRON. *ne obsidio, nec bellum ex aequo erat* Lovel. 2. *nec obsidio, nec bellum ex quo erat* Lovel. 1. neque aliter Lovel. 3. nisi quod ultima vox *erat* cum decem sequentibus neglegentia librarii omittatur. *nec obsidio, nec bellum ex aequo erant* Lovel. 4. *nec obsidio, nec bellum ex aequo erat* Voss. uterque, Leid. uterque, Gaertn. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et L. 2. Mihi etiam inprimis placet, quod Gronovius ex Florent. laudavit. Mox *armis et viris* Voss. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Hinc *tuebantur*, pro *tutabantur*, Lovel. 2. V. ad 28, 20, 1.

§. 13. *Tandem pugnando in obsidionem justam coëgit hostes: obsidendoque*] *Tam pugnando*, id est *Tamen*, Leid. 1. V. ad 22, 2, 11. *Tandem repugnando* Lovel. 2. Tum *obsidendo*, omissa particula connectente, Lov. 3. *possidendoque* Gaertn. Hinc *opibus urbem expugnavit* idem Gaertn. V. ad 8, 16, 4. *operibus urbem oppugnavit* Lovel. 1. a m. 1. V. ad 21, 57, 6.

§. 14. *Septem millia quadringenti caesi*] *VII. XL* Voss. 1. Leid. 2. Lov. 1. et Portug. *septem millia quadraginta* Gaertn. et Haverk. *unde CCCC* Lovel. 3. *septem millia CCC* plures ex edd. principibus. Tum *caesi* exsulat a Leid. 1. et Lovel. 3. ac 4. *caesa* habet Voss. 2. *septem millia quadringenti capti* Lovel. 2. *Paullo*

genti caesi: capta minus tria millia hominum: praeda, quae plurima fuit, congestis Samnitium rebus in urbes paucas, militi concessa est.

XLVI. Nives jam omnia oppleverant, nec durari 1 extra tecta poterat; itaque consul exercitum de Samnio deduxit. Venienti Romam triumphus omnium 2

ante *ita ab ira*, pro *itaque*, Gaertn. V. ad 21, 53, 7. Sed vox illa deficit in Harlej. et ed. Mediol. auni 1480.

Capta minus tria millia hominum] *capta minus trium millium* Portug. *minus tribus mil. caesi* Lovel. 2. *capta minus tribus millibus* Lovel. 4. Sed v. supra hoc lib. ad c. 37, 3. *hominum millia* Lovel. 3. Vox *hominum* non adparet in Lovel. 2. ejus autem loco *hostium* praefert Hearnii Oxon. L. 2. V. ad 23, 37, 11.

Praeda, quae plurima fuit, congestis Samnitium rebus in urbes paucas] *Ex praeda, quae plurima fuit* Portug. *praedaque plurima fuit, congestis Samnitium rebus in urbes. praeda militi concessa est* Florent. a m. 2. et Lovel. 2. *praedaque plurima fuit, congestis Samnitium rebus in urbes. pauca militi concessa est* Lovel. 3. et 4.

§. 1. *Nives jam omnia oppleverant, nec durari extra tecta poterat*] *compleverant* Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Hearnii Oxon. N. Male. Infra 22, 56, 4. *Adeoque totam urbem opplevit luctus, ut sacrum anniversarium Cereris intermissum sit.* Deinde *nec habitari* Harlej. et edd. principes usque ad Aldum, qui *durari* substituit. Recte. Supra 5, 6, 4. *Ut, hiemem unam durare in castris non possint.* 38, 7, 13. *Vix durare quisquam intus poterat.* V. Passer. ad Prop. 1. el. 6, 11. *nec durare* est in Klock. Tum *extra poterat*, media voce omissa, Leid. 2. *extra castra tecta poterant* Lovel. 4. a m. 1. *extra tecta castra poterant* a m. 2.

Consul exercitum de Samnio deduxit] *consules exercitum de Samnio deduxere* Lovel. 4. Male. Unus enim tantum deduxit Papirius, Carvilius in Etruria bellum gerebat. *consul exercitum de Samnio duxit* Leid. 1. *consul exercitum ex Samnio deduxit* Gaertn. Livium τῷ *deducere* modo de praepositionem *ex*, modo *de* addidisse, patet ex exemplis, quae laudantur ad 6, 26, 8. Servandum igitur nunc *de Samnio*, in quod reliqui conspirant. *de Samnio exercitum* Harlej. omnesque editi usque ad Cel. Jac. Gronovium, cui ordinem verborum ita, ut nunc editur, mutauti favent reliqui scripti.

§. 2. *Venienti Romam triumphus omnium consensu est delatus*] Quaedam supersunt loca, ex quibus colligendum videtur, senatum non petentibus summis ducibus ultro triumphum decrevisse. Ita quum supra refertur 2, 47, 10. M. Fabium senatui *triumphum decernenti* respondisse, se publico privatoque deformem luctu lauream non accepturum, antea triumphum non petiisse videtur: ut nec Marius, *triumphum oblatum*, donec et Cimbros vinceret, differens, et quum pro

consensu est delatus. triumphavit in magistratu, insigni, ut illorum temporum habitus erat, triumpho.
3 Pedites equitesque insignes donis transiere, ac transvecti sunt: multae civicae coronae, vallaresque, ac
4 murales conspectae. Inspectata spolia Samnitium:

duobus triumphis, qui obferebantur, uno contentus esset: quod utrumque refert Auct. Epit. Liv. 68. V. etiam Plutarch. in Mario p.419. et 421. Huc etiam referri posset, Caesari *triumphum* amplissimum *delatum* esse, teste Cic. 8. ad Attic. ep. 4. post epistolam 11. et epist. 12. nisi Cl. Dukerus, qui locum priorem Cic. observavit, simul censeret, tum alia tempora reipublicae fuisse. Si nihilominus *triumphus delatus*, et quidem *delatus omnium consensu*, displiceat, neque huic tempori convenire videatur, nihil propius nunc video, quam ut *triumphus omnium consensu est decretus* legamus. *Decernere* enim in hac re saepissime Livio usurpatur. Quum tamen MSti nihil mutent, mihi prior sententia magis probatur.

Triumphavit in magistratu] *in majestate* Lovel. 2. 4. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. 1. B. ac C. id etiam pro varia lectione in margine exhibet Voss. 1. Contrario modo errarunt librarii, *magistratus*, pro *majestatis*, exhibentes, supra 4, 48, 7.

§. 3. *Pedites equitesque insignes donis transire, ac transvectis multae civicae*] Lege et distingue, *Pedites equitesque insignes donis transiere, ac transvecti. multae civicae* etc. GELEN. Vet. lib. *transvecti sunt*. SIG. *Pedites equites insignes donis* ἀσυνδέτως Haverk. sed solus; qui etiam cum Lovel. 3. *transire* legit, quod ex editoribus primus recepit Aldus. Sed recte *transiere* reduxit Gelenius. Pari modo quorundam codd. librarii lapsi erant supra 4, 21, 8. Multa similia v. ad 45, 2, 7. Deinde *at transvectis multae civicae* Voss. 2. *ac transvectis multae civicae* Lovel. 3. et edd. Rom. anni 1472. Parm. Ald. et quaedam aliae. *ac transvectae multae civicae* Lovel. 2. *ac transvectae sunt multae civicae* Gaertn. et Haverk. *ac transvecti. multae civicae* Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 4. Harlej. Florent. Klock. [Veith.] Hearnii Oxon. N. L. 2. C. Exc. Pithoei, et edd. Mediol. anni 1480. Tarvis. utraque, et aliae usque ad Aldum. *ac transvecti sunt. multae civicae* unus meorum Portug. Sigonii vet. lib. consentiens. Quum autem saepe τὸ *sunt* per unicam literam *s* exprimeretur, facile a librariis, quid ea indicaretur, nescientibus omitti potuit; saepe etiam adcrevit voci praecedenti, atque ita hic *transvectis* datum est. V. ad 45, 17, 6. Mox *vallares atque murales* Lovel. 3. *vallares ac mulares*, transpositis literis, Lovel. 1. a m. 1. et Leid. 2. in contextu, altera lectione margini adjecta. *vallares ac murabiles* Voss. 2.

§. 4. *Inspectata spolia Samnitium: et decore ac pulchritudine*] *Inspecta spolia* Portug. Gaertn. et Hearnii Oxon. B. Sed de hoc errore supra dictum est hoc lib. c. 37, 2. Tum *decore ac pulchritudine*, τῷ *et* omisso, Voss. 2. et Lovel. 3. *et decore et*

et decore ac pulchritudine paternis spoliis, quae nota frequenti publicorum ornatu locorum erant, comparabantur. nobiles aliquot captivi, clari suis patrumque factis, ducti. Aeris gravis transvecta vicies centena et ad triginta tria millia. id aes

pulchritudine Lovel. 4. *et decora pulchritudine* Leid. 1. *et decorem et pulchritudinem* Gaertner. *et decorem ac pulchritudinem* Klock. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. quod exponi posset, quod ad decorem et pulchritudinem adtinet. V. Cl. Perizon. ad Sanctii Min. 2, 5. p. 185. Sed praestat vulgatum, reliquorum codicum auctoritate nisum. Mox *nota* non adparet in Voss. 2. nec *quae nota* in Lovel. 3. *locorum* etiam deest in Voss. 2. pro quo *locum* legit Leid. 1. *loco* Lovel. 3.

Nobiles aliquot captivi, clari suis patrumque factis, ducti] Pessime *captivis clari sui spatiumque factis ductis* Voss. 1. *nobiles aliquos captivis* Florent. *nobiles aliquot captivis* Lovel. 4. *nobiles aliquanti clari* Klock. Tum *factis ductis* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 5. *Aeris gravis transvecta vicies centum millia, et auri triginta tria millia. id enim redactum*] Beavit aerarium suo mendacio scriba. Sincera lectio: *Aeris gravis transvecta vicies centum millia, quingenta triginta tria millia. id aes redactum.* GELEN. Legendum puto *et auri mille triginta tria.* sequitur enim *pondo.* idque eam potissimum ob caussam, quod ea tempestate rarum esset aurum, et summae nimium excrescerent. Nisi quis tantum auri contendat fuisse, quantum in moneta facerent (ut cum vulgo loquamur) triginta tria millia pondo. Semel ita locutum puto Livium l. 2, (55.] de pecunia ex Pometiae urbis praeda a Tarquinio seposita. Triginta tria millia pondo argenti facerent 330000 coronatorum; cum totidem auri pondo ingentem summam nempe 3696000 coronatorum, ex unius tum urbis praeda haudquaquam sperandam. Scio, quosdam aliter legere: sed cuique sua sit conjectura. Atque haec in primam decadem. Quod si hic annus est ab urbe condita CDLX. perfectus, et bellum secundum Punicum, quod tertia describitur decade, decimo octavo demum anno finitum est: denique bellum Macedonicum, quod quarta deinde sequitur decade, coepit anno ab urbe condita DLIV. ut in loco ostendemus luculentis rationibus, certe decados sequentis anni fuerunt LXXV. Sed haec ab initio nostrarum annotationum latius prosecuti sumus. GLAR. Vet. lib. *Aeris gravis magna vis transvecta, vicies centies millies, et quingenta triginta millia.* Sic etiam 26, [47, 7.] *Et auri argentique relata ad imperatorem magna vis.* SIG. Quum legeretur *Aeris gravis transvecta vicies centum millia, et auri triginta millia,* Gelenius fecit, *vicies centum millia quingenta triginta tria millia.* Postea Sigonius *Aeris gravis magna vis transvecta, vicies centies millies et quingenta triginta tria millia.* Sed primum τὸ *magna vis* nullis in fidis libris. Dein summa est immanis, et tunc nullo ex triumpho spe-

redactum ex captivis dicebatur. argenti, quod captum ex urbibus erat, pondo millia trecenta triginta. omne aes argentumque in aerarium conditum.

randa. Ut enim decem libras demus denario, qui paullo post percussus est, et transmittamus, quod excurrit; *vicies centies millies* centena millia aeris efficiunt quadragies centies millies sestertium, decies centies millies centena millia denarium, centies millies centena millia Philippum. Ad quod quantum restat ditissimo L. Aemilii de Macedonia triumpho? Hoc igitur omisso, ex Gelenii et Sigonii lectione fabricati sunt, quod vulgo editur, et explicat Lipsius Admir. 2, 8. nostrae pecuniae 2533o. Philippos. Nec male, si recte se habet is numerus. Sed quem non offendat bis positum *τὸ millia*? Deinde *vicies centena et quingenta*? prorsus puerilis est haec loquendi ratio; pro qua Livius dixisset *vicies quinquies centena triginta tria millia*. Denique ista *quingenta* non sunt conspicua in membranis nostris. Pal. qui plerumque secundas facit Sigoniano, *Aeris gravis vis transvecta vicies centies milies, aurique triginta milia pondo*. Nihil sani. Duo meliores: *Aeris gravis transvecta vicies C. mille et ad XXXIII. mil.* Thuan. *Aeris gravis transvecta vicies centum milia et ad triginta tria milia*. Helm. *Aeris g. tr. vicies centum millia et ad triginta tria mil.* Vossianus *Aeris g. tr. vigies C. ad XXXIII.* Unde videtur scribendum *Aeris gravis transvecta vicies centena et ad triginta tria millia*. Qui sunt denarii ducenta tria millia trecenti, Philippi viginti millia trecenti triginta. Cui satis quadrat numerus in argento tredecim millium trecentorum Philippum, quem recte collegit etiam Lipsius. *Ad*, id est circiter, plus minus. J. FR. GRON. Hic etiam admodum variant codices nostri aliorumque. *Merces C mille et XXXIII millia* legit Hearnii Oxon. L. 1. *Aeris gravis transvecta vicies centum mille et triginta tria millia* Lovel. 4. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. *Aeris gravis travecta vicinies centum mille et triginta tria millia* Leid. 1. *Aeris gravis transvecta viciniies centum millia et XXXXIII. M. L.* Florent. *Aeris gravis magna vis transvecta vicies centies millies aurique triginta tria millia* pondo Portug. *Aeris gravis vis transvecta vicies series millies aurique millia pondo* Gaertn. *Aeris gravis vis transvecta vicies centies mille aurique triginta tria millia pondo* Haverk. *Aeris gravis transvecti vicies centies millies aurique XXXIII. millia* pondo Hearnii Oxon. B. *Aeris gravis vicies centum mille et auri XXXIII.* ejusdem N. *Summa aeris gravis transvecti vicies centum mille et auri XXXIII. mil.* ejusdem L. 2. C. et ex meis Lovel. 2. *Aeris gravis transvecti vicies centum millia et auri triginta tria millia* Harlej. cum ed. Mediol. anni 1480. utraque Tarvis. pluribusque aetate proximis. *Aeris gravis transvecti vicies centum millia et a. XXXIII. mill.* Klock. *Aeris gravis transvecti vicies emille et ad triginta tria millia* Lovel. 3. *Aeris transvecti vicies centies mille et ad triginta tria millia* Voss. 2. *Aeris gravis transvecti vicies centum*

tum. Militibus nihil datum ex praeda est. auctaque 6
ea invidia est ad plebem, quod tributum etiam in stipendium militum conlatum est: quum, si spreta gloria fuisset captivae pecuniae in aerarium inla-

millia et ad XXXIII. millia Exc. Pithoei. *Aeris gravis transvecti vigies C. ad XXXIII.* Vaff. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. [*Aeris gravis transvecta summa decies centum mille et auri triginta tria millia* Veith.] Daujatius legendum censet ex codice Thuan. apud Gron. *Aeris gravis transvecta vicies centum millia et ad triginta millia.* Verum, praeterquam quod Gronov. ex cod. illo laudet *triginta tria millia*, nemini etiam probabit genus loquendi *vicies centum millia.* Idem tamen recte, omnem *auri* mentionem, jam antea a viris doctis damnatam, ab hoc loco alienam esse, novo hoc argumento docuit, quod, quum mox *omne aes argentumque in aeraria conditum* dicatur, *aurum* omittatur. Gronovius ipse 2. de Pecun. vet. 5. lectionem Gelenii, duabus tantum vocibus *centena millia*, quas ex glossemate marginali in contextum inrepsisse putabat, ejectis, probavit ac legit *Aeris gravis transvecta vicies et quingenta triginta tria millia.* quam conjecturam firmare patet Klack. ejectis iisdem duabus vocibus, et numeri quingenarii nota in *a* corrupta, ut saepe evenisse supra vidimus hoc libro ad c. 29, 17. Postea tamen probat etiam conjecturam, quam hoc loco proposuit, eamque priori praeferendam esse docent plures Msti, illud *ad* servantes, ut et illi, qui τὸ *auri*, ex *ad* vel *a* formatum ab inscitis librariis, exhibent. *Ad* autem pro circiter numeralibus jungi, supra vidimus hoc lib. c. 17, 8. Neque sine exemplo esse putemus, eam vocem mediam inter numerum majorem et minorem interponi. Ita enim est apud Senec. Ep. 95. *Quatuor pondo et ad selibram fuisse ajebant.*

Id aes redactum ex captivis dicebatur] Ita Gelenius ad verba praecedentia emendavit, ut plerique praeferunt codd. et ante eum receperunt edd. Medial. anni 1480. 1505. et forte quaedam aliae. sed *id est redactum ex captivis ducebatur* legit Lovel. 4. *id redactum* Lovel. 2. *id eas redactum*, transpositis literis, Lovel. 3. *idem ad eas redactum* Vaff. 2. *idem id eas redactum* Leid. 1. Sed illud *idem* natum videtur ex *idem*, id est *id enim*, ut praefert etiam Harlej. atque ita in illis codd. duae diversae lectiones a librariis junctae sunt. Tum *ex captivis* ignarat Vaff. 2. Hinc *diceretur* legit Florent.

Argenti, quod captum ex urbibus erat, P. M. CCCXXX.] *argentum quod captum* Leid. 2. Portug. et Hearnii Oxon. B. *argentique captum* Lov. 3. Hinc *ex urbibus* deficit in Lov. 4. [In textu ad marginem exemplaris sui Drakenborchius notavit: imma *mille*, non *millia*] Deinde *erat P.M. a. CCCXXX* Florent. *erat ponda ad M. CCCXXX.* Hearnii Oxon. N. qui *erat pondo auri M.* in margine habet. *erat p. a. CCCXXX* Klackian. Voss. 1. Leid. ambo, et Lovel. 1. *erat P. ad CCCXXX* Vaff. 2. et Lovel. 3. *erat millia CCCXXX* Lovel. 4. *erat pondo CCCXXX* Lovel. 2. *erat ponda CCCXXX milium* Portug. et Haverk. *erat*

tae, et militi tum dari ex praeda, et ſtipendium
7 militare praeſtari potuiſſet. Aedem Quirini, quam
in ipsa dimicatione votam apud neminem veterem
auctorem invenio, (neque, Hercule, tam exiguo

pondo trecentorum triginta millium Gaertn. *erat pondo M. CCCXXX millium* Hearnii Ox. B. *erat ad CCCXXX millia* Harlej. et edd. Aldo priores. [*pondo trecenta triginta* Veith.]

§. 6. *Auctaque ea invidia est ad plebem, quod tributum etiam in stipendium militum collatum est*] *actaque ea invidia est* Voſſ. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. V. ad 21, 61, 4. *aptaque ea invidia est* Lovel. 3. *auctaque invidia est* Leid. 2. *auctaque eo invidia est* Portug. Gaertn. et Haverk. *auctaque invidia est ea* Harlej. et edd. principes usque ad Aldum. Tum *in stipendium collatum est*, omiſſa media voce, Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. B. et N. in quo tamen ultimo in margine adscripta fuit. *in stipendium est collatum* Portug. Gaertn. et Haverk. *in stipendium militum est collatum* Voſſ. 2. *in stipendium collatum est militum* Lovel. 3. *conditum in stipendium militum collatum est* Lovel. 4.

Et militi tum dari ex praeda, et stipendium militare praestari potuisset] MSS. *et militdiu dari.* Lego *et militi donativum dari ex praedu.* V. Stewechium ad Vegetii 2, 7. et 20. Pamel. ad Tertull. de Corona mil. 1. num. 2. 4. 6. Adde eundem Tertull. de Praescript. advers. haeret. 12. de Resurrect. carn. 47. et l. 10. D. de re milit. KLOCK. *et militi dari* Lovel. 4. et Hearnii Oxon. C. *et militem dari* Leid. 1. et Lovel. 2. *et militibus dari* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *et militum collatum est dari* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. sed voces *collatum est* ex praecedentibus perperam repetitae sunt. *et militum collatum dari* Portug. et Gaertn. *et militum collatio dari* Haverk. Neque placet Klockii conjectura *et militi donativum dari.* Vocabulum enim *donativum* poſterioris aevi fuiſſe videtur. Certe a Livio usurpari non memini. Tum *praestare potuisset* Voſſ. uterque, Leid. 1. Florent. Lovel. 2. 3. Port. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. B. et C. *praestare potius. sed aedem* Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 7. *Aedem Quirini, quam in ipsa dimicatione votam apud neminem veterem auctorem invenio*] Hanc a patre ejus votam, ab ipso dedicatam, etiam tradit Plinius 7, 60. Salmasius ad Solin. p. 457. scribit, Papirium Cursorem consulem fuiſſe, et aedem Quirini dedicaſſe A. V. CCCCLXXV. ac *tredecim* (ita enim in Plinio legit pro *undecim* et *duodecim*, quae ibi in edd. sunt) annis poſt Romanos cum Pyrrho bellaviſſe. In his omnino vel feſtinanter scribentis, vel operarum typographicarum error eſt. Non enim ignorare poterat, hunc consulatum Papirii in annum urbis CCCCLX. secundum Faſtos incidiſſe. Nec scio, quid sit, quod ad Plinium adnotat Harduinus, non licere divinare, quibus auctoribus Salmasius probare queat, bellum cum Pyrrho initum anno modo CCCCLXXV. Nam hoc non dicit Salmasius, verum tredecim annis poſt A. V. CCCCLXXV. cum Pyrrho bellatum eſſe. DUK. Lo-

tempore perficere potuiſſet) ab dictatore patre votam, filius consul dedicavit, exornavitque hoſtium spoliis. quorum tanta multitudo fuit, ut non tem- 8
plum tantum forumque his ornaretur; sed sociis

ctio haec, quae nunc vulgo circumfertur, Aldum auctorem habet. Ante eum ita edebatur: *Aedem Quirini dedicavit, quam in ipsu dimicatione votam apud neminem auctorem veterem invenio, neque hercules tum exiguo tempore perficere potuisset: ab dictatore patre votam filius consul dedicavit, exornavitque hostium spoliis.* Hearne hic nihil ex codd. suis notavit: at meorum nullus Aldo consentit, qui contra veterum edd. lectionem tantum non probant, et non nisi in paucis in diversa abeunt. Omnes enim, periodum unam in duas dividentes, legunt *Aedem Quirini dedicavit, quam* etc. Sed deinde, mutata verborum serie, *veterum invenio auctorem* legunt Voſſ. 1. et Lovel. 1. *veterem auctorem invenio* Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lov. 2. 3. 4. Port. et Haverk. *veteR auctorum invenio* Gaertn. *invenio auctorem*, voce *veterem* omiſſa, Leid. 2. Praeterea *Hercule*, ut Aldus dedit, omnes retinent. V. ad 7, 11, 1. Denique *sed ab dictatore potre*, addita prima voce, eſt in Portug. Gaertn. et Haverk. *sed a dictotore patre* in Lovel. 2. Alibi Livium in parvas periodos orationem concidere, quam unica serie continuare, maluiſſe, infra videbimus ad 21, 36, 4. Neque, vocem *dedicavit* paucis interpositis repeti, mirum videbitur poſt illa, quae notavi ad 1, 3, 9. Fateor tamen, hic, nescio quare, magis placere lectionem Aldi; quem quum codd. suos secutum eſſe verisimile sit, in contextu nihil mutavi, et meorum diſſensum adnotare satis habui. Ceterum templum hoc Quirini a *Carvilio* consule dedicatum, et Samnitium spoliis exornatum, auctoritate Livii tradit Marlian. in Topogr. urb. Rom. 3, 6. a *Papirio dictatore resartum* fuiſſe refert Borich. in Antiqua U. R. facie c. 9. quos diligentius inspectus Livius docere potuiſſet, *Papirium consulem dedicasse* templum Quirini. Nuper etiam Cel. Montfauconius templum, in honorem Quirini sive Romuli poſt ejus obitum fundatum, in praeſtantiorem formam a L. Papirio consule deductum fuiſſe teſtatus eſt in Diar. Ital. c. 14. p. 195.

§. 8. *Tanta multitudo fuit, ut non templum tantum forumque his ornaretur*] *pulcritudo fuit* Lovel. 2. Sed male. Non enim *pulchritudinis*, sed *multitudinis*, argumentum eſt, quod non tantum templo et foro in urbe Roma, sed et templis ae locis publicis apud socios et colonos finitimos exornandis suffecerint. Dein *templum forumque tantum his ornaretur* Lovel. 3. *templum tantum forum bis ornaretur* Haverk. *templum tantum forumque hornaretur* Voſſ. 2. *templum tantum forumque ornaretur* edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *templum tantum forumque his ornarentur* Lovel. 4. quod probari poſſet, si plurium codd. auctoritas accederet. V. supra ad 1, 31, 7.

Sed sociis etiam colonisque finitimis] *locis etiam colonisque* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Portug. Gaertn. et edd. Rom. an.

etiam colonisque finitimis, ad templorum locorum-
9 que publicorum ornatum, dividerentur. A trium-
pho exercitum in agrum Vescinum, quia regio ea
10 infesta ab Samnitibus erat, hibernatum duxit. In-
ter haec Carvilius consul, in Etruria Troïlium primum obpugnare adortus, quadringentos septuaginta ditissimos, pecunia grandi pactos, ut abire inde

ni 1472. ac Parm. (* neque aliter Pall. tres apud Gronov. priori ed. notarum.) Hinc *finitumis* Florent. V. ad 4, 3, 4. Mox, pro *publicorum*, Leid. 1. praefert *supplicorum*. Lovel. 2. a m. 1. *supplicium*.

§. 9. *A triumpho exercitum in agrum Vescinum*] *Ab triumpho* Florent. Voss. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Et ita dare voluisse videtur librarius Leid. 1. qui tamen per errorem *Ad triumpho* scripsit. Hinc *exercitum* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. in quo posteriore etiam voces *A triumpho* et *in agrum Vestinum* tantum in margine leguntur. Deinde *in agrum Vestinum* etiam Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 4. Portug. Harlej. Haverk. Hearnii Oxon. N. C. et vett. edd. V. ad hujus lib. c. 20, 1. *in agrum Vestini in qua regio* Lovel. 3. *in agrum Vastinum* Lovel. 1.

Regio ea infesta ab Samnitibus erat] *infestata o Somnitibus erat* Voss. 2. Similiter variant scripti supra hoc lib. c. 21, 10. Plura v. ad c. 37, 2. Sed nihil mutandum. *Infesta* enim est infestata. Ita 39, 1, 5. *Itinera ardua, angusta, infesta insidiis.* Ubi plura notantur.

§. 10. *In Etruria Troïlium primum obpugnore adortus*] *Trossulum* Plinius 33, 2. SIG. *Trossili* meminit Plinius 33, 2. quod an idem fuerit cum nostro, viderint geographiae studiosi. GRUT. *Troïlum* Flor. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 4. Harlej. Haverk. Hearnii Oxon. L. 2. B. C. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *Troïllum* Portug. et Gaertn. *Toïlum* Voss. 2. et Lovel. 3. *Trolum* Hearnii L. 1. *Trossulum*, ut Sigonius scribendum conjecit, probat etiam Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 562. *Trossillum* vel *Trossulum* etiam Doujatius legendum conjicit.

Quadringentos septuaginta ditissimos, pecunia grandi pactos] *trecentos septuoginto ditissimos* edd. vett. nisi quod Mediol. anni 1480. insuper dederit *dimissos*. sed *quadringentos* primus dedit Aldus; cique consentiunt omnes scripti. (*quadringentos sexaginta* Veith.) Tum *pecunia grondi pactus* Leid. 1. V. ad 24, 49, 7. Mox *permisit*, pro *dimisit*, Lovel. 4.

§. 11. *Celeram multitudinem oppidumque ipsum vi cepit*] *ceterum* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *oppidum ipsum cepit* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. Sed vocem *vi* intercepit praecedentis vocabuli litera finalis, quale exemplum etiam supra habuimus 7, 32, 7. et infra 21, 57, 13. (* 38, 13, 4.) Contra, perperam additam esse a librariis ob eamdem li-

liceret, dimisit: ceteram multitudinem oppidumque 11
ipsum vi cepit. inde quinque castella, locis sita mu-
nitis, expugnavit. Caesa ibi hostium duo millia 12
quadringenti; minus duo millia capti. Et Faliscis pa-
cem petentibus annuas inducias dedit, pactus cen-
tum millia gravis aeris, et stipendium ejus anni mi-
litibus. His rebus actis ad triumphum decessit, ut 13

teram ultimam proximae dictionis, supra vidimus ad 9, 31, 7. Mox costella quinque, trajectis dictionibus, Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 12. *Coeso ibi hostium duo millia quodringenti; minus dua millia capti*] Vet. lib. *capta*. SIG. *Caeso ibi hominum* Voss. 1. Leid. 2. Portug. et Haverk. V. ad 23, 37, 11. *Caesi ibi hostium* Gaertn. Hinc *dua millia CCC* Voss. 1. Leid. 2. et Lov. 1. *dua millia trecenta* Gaertn. Tum *minus duabus millibus* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. Male. V. ad 3, 64, 10. et hoc lib. c. 37, 3. Salvinius, qui cod. Florent. cum editis contulit, inter variantes lectiones ejus adscripsit, forte deesse vocem *plus*, ut sit *plus minus duo millio*. Male. Ita loco modo laudato hac lib. c. 37, 3. *Capta amplius duo millia haminum, minus duo millia caeso*. cap. praec. *Septem millia quadringenti coesi: copta minus trio millio haminum*. et 24, 17, 6. *Plus tomen duo millia hostium eo die caesa troduntur: Romani minus quadringentis*. et saepius. Tum *capto* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxan. N. [Veith.] Utrumque in usu fuit. Verisimilius tamen est, librarias *copti*, quod in optimis superest, mutasse in *capta*, quam contra. V. ad 37, 39, 12. Neque mirum videri, aut displicere debet, Livium primo dixisse *Coeso*, mox *copti*. Nam ita et infra loquitur 44, 42, 7. *Coesa enim od viginti millio haminum sunt; ad sex millia vivi in potestotem pervenerunt; et vagi e fugo quinque millia hominum copta*. Ceterum *Caeso ibi hostium duo millia capti*, reliquis amissis, Lovel. 2. a m. 1. Sed repetitio τῶν duo millio librario errandi caussa fuit. *Caesa ibi hostium duo millia, trecenti copti* in eodem cod. a m. 2. emendatum erat. *Caesa ibi hostium dua millia, cccc capti* praefert Klock. [*Coesa ibi hominum duo millia quodringenta* Veith.]

Poctus centum millio gravis aeris, et stipendium ejus onni] *et pactus* Voss. 1. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxan. N. L. 2. ac B. *et pactus est* Leid. 2. et Portug. *poctus centum millibus* Lovel. 2. V. ad 24, 49, 7. Per notas *C. M.* scriptum fuisse videtur, quae quemadmodum reddendae forent, librarius adsequi non potuit. V. ad 25, 9, 16. Certe *poctus L̄ grovis oeris* est in Lovel. 4. *pactus C̄ grovis oeris* in Lovel. 1. *pactus est mill. gravis aeris* in Lovel. 3. Sed pro numeri centenarii nota *c̄* scriptum erat *c̄*, quod librarius vertit in *est*.

§. 13. *Ad triumphum decessit*,

minus clarum de Samnitibus, quam collegae triumphus fuerat, ita cumulo Etrusci belli aequatum.
14 Aeris gravis tulit in aerarium trecenta octoginta millia: de reliquo aere aedem Fortis Fortunae de manubiis faciendam locavit, prope aedem ejus
15 Deae ab rege Ser. Tullio dedicatam. et militibus

ut minus clarum de Samnitibus] *haud minus clarum* Voss. 2. Lovel. 3. 4. et Hearnii Oxon. N. in margine. *ut minus clarus* Lovel. 2. et Hearnii C. Mox *triumphus fuerit*, pro *fuerat*, Leid. 1.

Cumulo Etrusci belli aequatum] *aequato* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 4. Harlej. Hearnii Oxon. L. 1. 2. C. et primae edd. De origine hujus erroris v. ad 6, 3, 8. *aequatus* Lovel. 2. *aequat* Lovel. 3. *aequatum est* Florent. *camparatum* Portug. Haverk. et Hearnii B. *aequatum* primum adparuit in Ascens. annorum 1513. 1516. Mogunt. Paris. anni 1529. Frobenianis, et inde semper in recentioribus.

§. 14. *Aeris gravis tulit in aerarium trecenta nonaginta millia*] Ita constanter edd. sed ex codd. meis solus eam lectionem servat Harlej. *trecenta septuaginta millia* Gaertn. et Haverk. *CCCLXX millia* Portug. et Hearnii Oxon. B. *CCCLXXX* ejus N. cum Flor. *CCCLXXX millia* ejusdem L. 2. et C. cum Leid. 1. Lovel. 2. 3. et Klock. *trecenta actoginta millia* Voss. ambo. *trecenta et octoginta millia* Leid. 2. et Lovel. 1. *actoginta* igitur, de quo inter plerosque et optimos convenit, in contextum recepi.

De reliquo aere aedem Fortis Fortunae de manubiis faciendam lacavit] *reliquo aere*, sine praepositione, Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. C. N. ac B. Tum *de manibus* Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 1. ac 3. *Deis manibus* Gaertn. et Haverk. Sed voces *de manubiis* per expositionem praecedentium *de reliquo aere* accipio, quasi dixisset, *de reliqua aere, id est, de manubiis. Manubias* autem intelligo illam partem praedae ex hoste devicta partae, quam imperator pro republica fortiter feliciterque administrata accipiebat, secundum Ascon. ad Cic. 1. in Verr. 59. et 60.

Prope aedem eidem Deae etc. *dedicatam*) Voss. duo, Rott. Flor. *ejus Deae*. J. FR. GRON. *eidem Deae* non alibi iterum, quam in Harlej. et quibusdam ex principibus edd. inveni: reliqui omnes, quibus conciount Hearnii Oxon. N. B. L. 1. et 2. nec non edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *ejus Deae*. Utrumque commode dici potest. V. supra ad 5, 23, 7. Aequum itaque est, ut eam lectionem, pro qua tot stant codices, in contextum recipiamus.

Ab rege Servilio Tullo dedicatam] *Ser. Tullio*. Plutarchus in libro de Fortuna Romanorum [p. 322.] cum multarum aedium Fortunae a Ser. Tullio dedicatarum meminerit, *Fortis* tamen *Fortunae* ab eo dicatae non meminit. De ea tamen scriptum est

ex praeda centenos binos asses, et alterum tantum centurionibus atque equitibus (malignitate collegae gratius accipientibus munus) divisit. Favor con- 16
sulis tutatus ad populum est L. Postumium legatum ejus: qui, dicta die a M. Cantio tribuno plebis, fugerat in legationem (ut fama ferebat) populi

apud Varronem 5. de lingua Latina [p. 47.] SIG. Quod scholio suo Sigonius praescripsit, in nulla obvium fuit editione, ut manus ejus aberrasse, et *Servio Tullo* dare voluisse videatur. Ita enim non tantum lapsi scripsere librarii Leid. 1. Lovel. 2. 4. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. L. 2. ac C. sed et edd. Aldi, Colon. Froben. et aliae.

§. 15. *Et alterum tantum centurionibus atque equitibus*] Observarunt viri docti, haec praemia pro portione stipendii dari solita, quod miles simplex, centurio duplex, eques triplex accipiebat. Hoc ex multis locis Livii ostendi potest, in quibus ita diserte scriptum est. V. 34, 52, 11. 37, 59, 6. 39, 5, 17. et c. 7, 2. 40, 43, 7. et c. 59, 2. 41, 7, 3. et c. 13, 7. 45, 40, 5. et c. 43, 7. Nec aliter accipienda videntur ea, ubi nulla centurionum et equitum mentione facta, solis militibus aliquid datum memorat: ut 28, 9, 17. 30, 45, 3. et 31, 20, 7. nam ex eo, quod militi datum dicit, colligi potest, quid centuriones et equites acceperint. Et fortassis idem sentiendum est de his, in quibus vel centuriones, vel equites praeterit, illos 34, 46, 3. *Militibus ex praeda divisit, in singulos septenos septuagenos aeris, triplex equiti.* hos 39, 7, 2. *Militibus quadragenos binos denarios divisit, duplex centurioni.* Sed Gronovius priore loco excidisse putat *duplex centurioni:* cujus sententia si placet, posteriori quoque addendum erit *triplex equiti.* Quod autem 33, 37, 12. legitur, *In pedites singulos dati octingenti aeris, triplex equiti centurionique*, singulare est, et corruptum esse arbitror. Nec tamen idem de hoc loco sentio, etsi aeque, ui fallor, sine exemplo est, centurionibus atque equitibus *alterum tantum* illius, quod militibus, divisum fuisse; eo quod mihi persuadeo, non multo ante hoc tempus in usu esse coepisse, ut triumphantes exercitui aliquid ex praeda dividerent, et ob id tum nondum certam rationem ac modum horum praemiorum servatum fuisse. Nam primam hujus rei a Livio mentionem puto fieri 10, 30, 10. DUK. Vocula *et* non adparet in Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *in centurionibus* Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. ac 3.

§. 16. *Tutatus ad populum est L. Postumium legatum ejus*] *tutatus ad populum non est* Voss. 2. Tum *ejus* deficit in eodem Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. et Hearnii Oxon. L. 2. ac C. cujus loco *est* praefert Leid. 1.

Dicta die a M. Scantio tribuno plebis] *dicto die* Portug. et Haverk. Sed in hac locutione femininum genus masculino praeferre Livius solitus est. 2, 35, 6. *Quum die dicta non adesset.* c. 41, 11. *Invenio apud quos-*

judicium: jactarique magis, quam peragi, accusatio ejus poterat.

1 XLVII. Exacto jam anno, novi tribuni plebis magistratum inierant: iisque ipsis, quia vitio crea-

dam, diem dictam perduellionis. 3, 66, 2. *Quum dies alicui nobilium dicta novis semper certaminibus conciones turbaret.* 5, 11, 4. *In eos ab se iram plebis invidiamque die dicta avertunt.* c. 29, 6. *Dies dicta erat tribunis plebis biennii superioris.* c. 32, 8. *Die dicta ab L. Appulejo tribuno plebis propter praedam Vejentanam.* et innumeris aliis locis. Similiter *prodicta dies.* 2, 61, 8. *Ante tamen, quam prodicta dies veniret, morbo moritur.* ubi alia exempla vide. Hinc praepositio deest in Florent. praenomen tribuni in Voss. 2. Leid. 1. et Lovel. 2. 3. ac 4. cui *Caji* praenomen tribuit Harlej. Deinde *Caucio tribuno plebis* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Gaertner. *Cantio* Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. et Haverk. *Cantico* Voss. 2. et Hearnii Oxon. L. 2. *Mantio* Harlej. *Cancio* edd. usque ad Gruterum, qui *Cantio* substituit. Id in *Scantio* mutavit Cl. Jac. Gronovius. Videtur in eo secutus fuisse Pighium in annal. ad ann. CDLX. p. 398. qui tribunum plebis hujus anni, a quo Postumius accusatus fuerat, *M. Scantium* vocat. In ipso Livio alibi vel *Cantios*, vel *Scantios*, qui in marmoribus saepius obcurrunt, referri non memini. Memoratur tamen *L. Scantinius pontifex* 23, 21, 7. et *L. Cantilius scriba pontificis* 22, 57, 3. cujus gentis nomen a *Cantius* eodem modo formatum esse videtur, ut a *Quinctius*, *Quinctilius*; a *Sextius*, *Sextilius*. Certe, invitis libris vulgatum mutare hoc loco, mali moris esse puto; quare priorem lectionem revocavi.

Fugerat in legationem (ut fama ferebat) populi judicium] *ne fama*, omissa voce *ferebat*, Lovel. 4. *ut fama populi ferebat*, *judicium* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 3. Male. Livius 2, 61, 3. *Numquam ante tam invisus plebi reus ad judicium vocatus populi est.* Praeterea Cl. Ant. Perizonius ad marginem Livii legendum conjecit *fugerat in legatione*, vel *fugerat legatione*. Priorem lectionem probat Klock. Mox *actarique magis*, pro *jactarique*, Lovel. 3. *jactari magis* Lovel. 4.

§. 1. *Novi tribuni plebis magistratum inierant*] *novi tribuni militum* Hearnii Oxoniensis L. 1. Tum *inerant* Leid. 1. *inierunt* Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxoniensis B.

Iisque ipsis, quia vitio creati erant, quinque post dies alii suffecti] Idem de aedilibus plebis dicit 30, 39, 8. At plebeji magistratus auspicato non creabantur. Quomodo ergo *vitio creati* dicuntur? Hoc expedit Gruchius 2. de Comit. 4. in princ. et Respons. ad poster. Sigonii disputationem p. 842. ed. Hanov. DUK. *hisque ipsis* Florent. Voss. 2. Lovel. 3. 4. Portug. Gaertn. et Haverk. *his ipsi* Leid. 1. Tum *creati* deficit in Leid. 2. Deinde *duos post dies* Lovel. 2. 4. Harlej. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. N. L. 2. (Veith.) et priscae edd. *II post dies* Voss. ambo,

ti erant, quinque post dies alii subfecti. Lustrum 2
conditum eo anno est a P. Cornelio Arvina, C. Marcio Rutilo, censoribus: censa capitum millia ducenta sexaginta duo trecenta viginti duo. Censo-

Leid. 2. et Lovel. 1. Aldus primus aubftituit, quod nunc vulgo circumfertur, eique consentiunt Florent. Leid. 1. et Klock. quod etiam propter horum codicum auctoritatem servo. Notas numeralea *V* et *II* saepe in Mstis commutari, infra videbimus ad 37, 22, 4. Voces *quia vitio* etc. *Lustrum conditum* deerant in Lovel. 3. Insuper *aliis suffecti* Voss. 1. Leid. ambo, et Lovel. 1. Sed ultima litera prioris vocis ex alterius initio adsumta est. V. ad 28, 25, 2.

§. 2. *C. Marcio Rutilo*] *et C. Marco Rutilio* Portug. Gaertn. et Haverk. *C. Marco Rutilio* Hearnii Oxon. B. Cujus N. et L. 2. *et C. Marcio Rutilio* praeferunt. *Cornelio Marcio Rutilio* Lovel. 2. *C. Marcio Rutilio* Voss. duo, Leid. duo, Florent. Lovel. 1. 3. 4. Harlej. et primae edd. Primus Sigonius recte *Rutilo* edidit. V. ad 7, 17, 6. Paullo ante *τὸ est* aberat a Lovel. 2.

Censa capitum millia ducenta sexaginta duo trecenta viginti duo] Et Liviani et epitomarum manuscripti libri *septuaginta* habent. SIG. Pighius in Annal. ad annum CDLIX. p. 395. scribendum conjicit *censa civium millia*. Si quid mutandum, legerem *censa civium capita millia*, quia Livius ita plerumque numerum civium, qui censebantur, efferre solitus est. V. 3, 3, 9. c. 24, 10. et alibi saepe. Similiter etiam passim auctor Epitom. V. ad Epit. 1. Quum tamen codices hic nihil mutent, pro *capitum* reponere *civium*, vel *civium capita* temerarium puto; praesertim quum semel Livius ita locutus reperiatur, quemadmodum hoc loco locutus est, 9, 19, 2. *Censebantur ejus aetatis lustris ducena quinquagena millia capitum*. In numero etiam variant admodum codices. Primae edd. Rom. anni 1472. et Parm. legunt *millia CCCLII. CCCXXI.* Illis proximae Mediol. anni 1480. utraque Tarvis. et aliae *millia CCLII. CCCXXII.* quibus consentit Harlej. Postea editum est *millia CCLII. CCCXX.* quam lectionem quum aliae, tum etiam praeferunt Mediol. 1505. Ascensianae, et Mogunt. Numerus, qui nunc vulgo exstat, primum receptus est ab Aldo: cui conciniunt Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 3. neque dissentit Voss. 2. nisi quod, inserta copula, legat *et trecenta viginti duo*. Non multum abeunt Florent. et Klock. *millia CCLX. CCCXXI* praeferentes. Sed *millia ducenta septuaginta duo CCCXXI* Haverk. *millia ducenta septuaginta trecenta viginti duo* Hearnii Oxon. C. et L. 2. *millia ducenta septuaginta duo*, omissis tribus sequentibus vocibus, ejusdem Hearnii B. et ex meis Gaertner. *millia CCLXII*, iisdem vocibus omissis, Portug. *millia CCLXXX. CCCXXII.* Leid. 2. Denique *millia CCCLXII, CCCXXI* ejusdem adhuc Hearnii N. quem numerum aperte falsum esse, docet locus modo ex Liv. 9, 19, 2. laudatus. Vulgatum itaque, in quod optimi codd. consentiunt, et quod verum esse etiam Pighius statue-

res vicesimi sexti a primis censoribus; lustrum un-
3 devicesimum fuit. Eodem anno coronati primum,

re videtur l. l. servandum puto, nisi si *viginti unum*, pro *viginti duo*, propter Florent. et Klock. consensum legere quis mallet. At ita a Livio dissentiet auctor Epitomarum. Verum huic difficultati jam respondi ad ipsam Epitom. hujus libri. [*trecenta viginti duo* omittit Veith.]

Censores vicesimi sexti a primis censoribus] In hanc lectionem consentiunt omnes, qua scripti, qua typis excusi, nisi quod *vicesimus sexti* sit in Florent. *viginti sex* in Hearnii Oxon. C. Attamen Dodwell. de Cyclis Diss. 10, 92. p. 632. vix esse dicit, cur dubitet, quin numeri longe majoris finem tantummodo conservarint hodierni librarii. Arbitratur itaque, numerum notis conceptum, atque olim scriptum fuisse *Censores LXXXVI. a primis censoribus*, sed postea duabus prioribus notis mutilatum numerum in verba *vicesimi sexti* transiisse. Primos enim censores institutos esse anno Varroniano cccxi. inde duo censorum quinquennium juga ad annum Varr. ccccxx. fuisse, quo censurae tempus octodecim mensium spatio conclusit Aemilius Mamercus secunda dictatura; ita ut singulis trienniis bina fuerint censorum collegia. Ab eo tempore ad annum Varr. ccccxl. fuisse annos cxx. et proinde eo spatio exstitisse censorum paria octoginta, nempe octodecimestrium, a primis autem censoribus paria octoginta duo. Tum rursus vetus censurae jus instaurasse Ap. Claudium censorem, atque effecisse, ut deinceps essent, quemadmodum antea fuerant, quinquennales. Annis deinde viginti, ad anni Varr. cccclx. exitum, quatuor fuisse censorum quinquennalium bigas, quae superioribus additae octoginta sex paria censorum in universum efficient: ita tamen, ut Livius primos censores extra numerum reliquerit, quum censores anno Varr. cccclx. ineuntes numeraret *octogesimos sextos a primis censoribus*. Haec Dodwellus. Verum toto coelo errat. Licet enim Mam. Aemilius censuram octodecim mensium spatio concluserit, non tamen postea quolibet mense octavodecimo novi censores, adeoque uno triennio duo censorum paria creabantur: sed, quemadmodum antea fieri solebat, quolibet quinquennio semel tantum novi censores eligebantur, verum hac lege, ut post octodecim menses honore abirent, reliquo trium annorum et sex mensium spatio nulli censores in republica forent. Patet hoc ex cavillationibus Ap. Claudii supra l. 9, 33. qui contendebat, se censorem creatum esse ex formula primae istius legis, qua primitus censores instituti sunt, iisque imperium quinquenne datum est: similiter etiam reliquos censores post C. Furium et M. Geganium, in quorum censura lex Aemilia lata erat. Ita enim Appius ille praetexere potuit, etsi tenuerit lex Aemilia eos censores, quorum in magistratu lata esset; non tamen aut se, aut quemquam eorum, qui post eam legem latam creati censores essent, teneri ea lege potuisse. Praeterea, si post octodecim menses mox prioribus novi substitui solerent, cur non tempore Appii, exacto eo spatio, novi censores creati sunt, unde Appio censura abeundi necessitas inposita fuisset? Novos autem censores cre-

ob res bello bene gestas, ludos Romanos spectaverunt: palmaeque tum primum, translato e Graecia

ari Appius inpedire non potuisset, quia comitiis, quibus censores creabantur, non ipsi censores, sed consules praeerant. Insuper adhuc diutissime post Appii censuram censores tantum per octodecim menses, aut certe non per integrum quinquennium honorem obtinuisse, et satis magna quinquennii parte nullos in republica censores fuisse, colligi potest ex Livii 44, 15, 9. *Petentibus censoribus, ut ex instituto ad sarta tecta exigenda et ad opera, quae locassent, probanda anni et bimensis tempus prorogaretur, Cn. Tremellius tribunus intercessit.* Si eo tempore censores per integrum quinquennium magistratum obtinuissent, illud anni et bimensis tempus, per quod censuram sibi prorogari petebant, excurrisset in tempus novorum censorum, adeoque tum quatuor censores uno tempore exstitissent, quod erat inauditum. Aliter quidem hunc locum Livii exposuit Dodwellus, verum expositionem ejus ad illum locum refellere conabor. Tandem iidem illi censores, C. Claudius Pulcher et Ti. Sempronius Gracchus, honorem adepti sunt anno DLXXXIV. ut referunt fasti Capitolini, anno vero proximo, creatis jam novis consulibus, qui anno DLXXXVI. consulatum gererent, sed priusquam magistratum iniissent, petunt anni et bimensis tempus sibi prorogari. Si autem eo tempore censores per quinquennium honorem obtinerent, subfecisset, si post triennium id sibi concedi petiissent. Verum nunc eo anno petierunt, quia instabat finis anni et sex mensium, quibus exactis dignitate abituri erant.

Lustrum undevicesimum fuit] In Capitolinis fragmentis hoc *lustrum tricesimum* esse, scriptum est. Varietatis causa est, quod Livius decem lustra ante censores creatos acta praeterire videtur. Numerus etiam hic censorum negligentiam ejus arguit in tradendis ante censoribus: neque enim, qui ab eo supra editi sunt, hanc summam conficere possunt. SIG. V. etiam Pighium in Annal. ad ann. CCCCLIX. p. 395. Ceterum *lustrum vigesimum fuit* Voss. 2. *lustrum undeviginti* Lovel. 4. *lustrum inde viginti* Lovel. 3. *lustrum iñ XX* Lovel. 1. *lustrum unde XX* Florent. *lustrum inde vigesimum* Leid. 2. Gaertn. et apud Hearnium Oxon. L. 1. qui *lustrum un vigesimum* invenit in N. *lustrum autem vicesimum* in L. 2. *lustrum quartum vicesimum* in C. Omnia autem haec verba cum praecedentibus *Censores vicesimi sexti a primis censoribus* deficiunt in Lovel. 2.

§. 3. *Coronati primum, ob res bello bene gestas, ludos Romanos spectaverunt*] V. Lipsium 5. de Milit. Rom. Dial. 17. DUK. *coronati sunt primum* Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. *coronati primo* Gaertn. Tum vox *bello* non adparet in Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *spectarunt* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *translato egregio more*, pro *e Graecia*, Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 4. Florent. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. C. ac N. in cujus posterioris margine *e Graecia* emendatur. Similiter alibi nonnumquam errasse librarios, constat ex illis, quae Cel. Burmann. notavit ad Sueton. Calig. 22. *translato ex regio more* Voss. 2.

4 more, victoribus datae. Eodem anno ab aedilibus curulibus, qui eos ludos fecerunt, damnatis aliquot pecuariis, via a Martis silice ad Bovillas perſtrata
5 eſt. Comitia consularia L. Papirius habuit: creavit consules Q. Fabium Maximi filium Gurgitem et D. Junium Brutum Scaevam. ipse Papirius praetor fa-
6 ctus. Multis rebus laetus annus vix ad solatium unius mali, peſtilentiae urentis simul urbem atque

§. 4. *Damnatis aliquot pecuariis, via a Martis silice ad Bovillas perstrata est*] *pecuniariis* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. ac C. V. supra hoc lib. ad c. 23, 13. Deinde *via Martis scilicet ad Bovillas* Haverk. *via Martis silice ad Bovillas* Portug. et Haverk. *vi armatis silice ad Bovillas* Florent. Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Sed ultima litera vocis *via* et praepositio *a* in vicem altera alteram eliserunt. V. ad 6, 52, 10. et ad 23, 8, 9. *via Martis scilicet ad Bovillas* Haverk. *via Martis silicea Bovillas* Lovel. 2. *via Martis silicea ad Bovillas* Lovel. 4. De aede Martis et via a porta Capena ad eam nuper, nunc vero ab ea Bovillas ſtrata v. Cel. Duker. ad hujus lib. c. 23, 13. *via Narniatis* eſt in Neap. Latinii. Tum *prostrata est* Lovel. 4. V. ad 9, 10, 7. *Tò est* non adparet in Lovel. 2. Paullo ante *fecere*, pro *fecerunt*, Lovel. 4.

§. 5. *Q. Fabium, Maximi filium, Gurgitem et D. Junium Brutum Scaevam*] *Q. Favium Maximi filium Gurgitem* Florent. et Klock. V. ad 7, 22, 2. *L. Quinctium Maximi filium Gurgitem* Leid. 2. *Q. Fabii Maximi Fabium Gurgitem* Port. Gaertn. et Haverk. *Q. Fabium Maximum filium Gurgitem* Lovel. 4. *Q. Fabium Maximum filium Gurgentem* Lovel. 2. *Q. Fabium Maximum C. Gurgentem* Lovel. 3. *Q. Fabium Maximum*, duabus proximis vocibus omiſſis, Voſſ. 2. *Q. Fabium Maximum T. Fabium Gurgitem* Oxon. B. apud Hearnium, qui *Q. Fabium Maximum, Furium Gurgitem* invenit in C. *Q. Fabium Maximum Gurgitem* in L. 2. *Q. Fabium Maximum filium Gurgitem* in N. Sed nihil mutandum. *Q. Fabium Maximi filium* dictum eſt eo modo, quo supra 4, 16, 7. *Nec plures, quam tres, tribunos consulari potestate creavit, et in iis L. Quinctium Cincinnati filium.* et c. 45, 5. *C. Servilium Prisci filium, quo dictatore Fidenae captae fuerant.* ubi plura vide. Tum *et Decium Junium Brutum Suam* Haverk. *et Decium Junium Brutum Scaevam* Portug. *et B. Junium Brutum Scaevam* Lovel. 3. *et S. Junium Brutum Saevam* Lovel. 4. *et Junium Brutum Scaevam* Harlej. *Junium Brutum Scaevam* edd. usque ad Froben. anni 1535. Mox *item Papirius*, pro *ipse Papirius*, Haverk.

§. 6. *Ad solatium unius mali, pestilentiae urentis simul urbem atque ogros, subfecit*] *ad solatium minus mali* Haverk. Hinc *pestilentiae urenti simul* Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. et

agros, subfecit; portentoque jam similis clades erat. et libri aditi, quinam finis, aut quod remedium ejus mali ab Diis daretur. Inventum in libris, 7
Aesculapium ab Epidauro Romam arcessendum. neque eo anno,. quia bello occupati consules erant, quidquam de ea re actum: praeterquam quod unum diem Aesculapio supplicatio habita est.

Haverk. Sed litera sibilans finalis intercepta est a prima vocis sequentis. V. infra ad 37, 29, 5. *pestilentiae virenti simul* Florent. Sed *urens* ac *virens* etiam alibi scribae commutarunt. V. Bentlej. ad Horat. epod. 17, 33. *pestilentia urenti simul urbem* Lovel. 2. Pestilentia hic dicitur *urere*, quemadmodum fames apud Quinctil. Declam. 12, 9. *Urit iterum fames, et, quod modo ex ore projecimus, conligendum est.* Vox *urentis* deficit in Lovel. 4. sed relicta lacuna. Deinde *subficit* Florent. et Leid. 1. Paullo ante vocabulum *laetus* exsulabat a Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Mox autem *portento jam similis clades erat* legit Haverk. *portentoque jam similis cladis erat* Gaertn. V. ad 21, 57, 14.

Libri aditi, quinam finis, aut quod remedium ejus mali ab Diis daretur] *libri additi* Leid. 1. V. ad 4, 57, 11. *libri aditi, finis aut quod remedium* Portug. *libri aditi, quinam finis aliter quod remedium* Lovel. 3. *libri aditi, quinam finis, aliter aut remedium* Voss. 2. Sed voci *aliter* subjiciuntur stigmata, eam delendam esse indicantia. Hinc *a Diis* Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. *ab his* Gaertn.

§. 7. *Inventum in libris, Aesculapium ab Epidauro Romam arcessendum*] *Ta in libris* non adparent in Lovel. 2. *in libris Aesculapii* inepte legit Gaertn. Ceterum *arcessendum*, pro *accersendum*, ex Pall. legendum monuit Gebhard. supra 3, 9, 13. V. ad 2, 19, 10. Paullo post *occupati consules bello erant* alio ordine exhibent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. *occupati consules erant*, una voce omissa, Lovel. 4.

Unum diem Aesculapio supplicatio habita est] *per unum diem* Hearnii Oxon. L. 1. Sed reliqui omnes codd. praepositionem ignorant; quam etiam addi nihil opus est. V. supra hoc lib. ad c. 21, 6.

